Sven Wimnell 28 november 2020:
Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.
Debattartiklar i DN 21 - 27 november 2020.
Utrikes och inrikes artiklar 18-24 november 2020.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Sven Wimnell 28 november 2020:
Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.
Debattartiklar i DN 21 - 27 november 2020. Utrikes och inrikes artiklar 18-24 november 2020.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Innehåll:

Sida

4 **Kapitel 1: Om fördelningen av artiklar i kapitel 3**

5 Peter Wolodarski: Det som pågår i USA är ett försök till statskupp

7 Världen från Big Bang till början på mars 2020 behandlades i kapitel 1 i **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf** och slutade där med Förenta nationernas politik.

8 Europeiska kommissionen

28 Områden för inrikes artiklar i kapitel 3.

29 Riksdagen och dess utskott

42 Politikområden för politiken 1 oktober 2019 Regeringens ministerområden. **http://www.regeringen.se**

44 Statsrådsberedningen

48 Utrikesdepartementet, Miljödepartementet och Försvarsdepartementet

58 Justitiedepartementet

63 Infrastrukturdepartementet

68 Socialdepartementet

73 Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet

80 Arbetsmarknadsdepartementet och Näringsdepartementet

89 Finansdepartementet

94 Länsstyrelserna, de 21 Regionerna och de 290 Kommunerna

108 Myndigheter under departementen

128 Klimatet och FNs mål för framtiden

149 **Kapitel 2: DN debattartiklar 21 - 27 november 2020**

167 **Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 18-24 november 2020**

168 **Utrikes DN-artiklar om USA 18-24 november 2020,**

276 **Utrikes DN-artiklar 18-24 november 2020, utom USA**

554 **Inrikes DN-artiklar 18-24 november 2020**
Placering av artiklar på områden kan göras på flera olika sätt. Här har gjorts på ett sätt och läsaren får tänka sig andra sätt.

555 Riksdagen

560 Statsrådsberedningen och statsministern

569 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.

599 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

761 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

817 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem.

1222 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1385 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1476 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl. Kommentarer kan ingå i de andra områdena

1477 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Kapitel 1: Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.

"Peter Wolodarski: Det som pågår i USA är ett försök till statskupp

DN SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Man ska kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det Donald Trump och Republikanerna ägnar sig åt just nu är att försöka välta utslaget i presidentvalet.

Hur bör offentligheten hantera konspirationsteorier? En populär uppfattning är att man ska ignorera tokerierna och avstå från att ge dem syre. I stället för att uppmärksamma skruvade idéer är det bättre att förpassa dem dit de bäst hör hemma: till samhällets marginal. Där kan några få extremister fortsätta att käbbla med varandra.

Problemet med denna hållning är att den förutsätter att det är relativt få som tar stolligheterna på allvar, och att demokratin i stort inte penetreras av galenskapen.

Så är det inte alltid. Ta USA just nu, världens mäktigaste demokrati. Vad gör man om det inte är några obetydliga personer som ägnar sig åt att förgifta offentligheten? Hur ska man agera om det är den sittande presidenten som häller frätande syra på demokratin, med bistånd från det republikanska partiet? Ska man fortsätta att låtsas som om inget hänt?

I torsdags höll Trumps advokat Rudy Giuliani, tidigare borgmästare i New York, en presskonferens tillsammans med presidentens andra juridiska rådgivare.

Det som sades från talarstolen var så skruvat, att det skulle kunna ha hämtats från internets mest knäppa hörn. Men nu framfördes tossigheterna från presidentens rättsliga team.

Att Donald Trump anser att presidentvalet var riggat vet vi redan. Han tycker uppenbarligen att alla val som inte leder till en vinst för honom är tvivelaktiga.

Men vad vi fick höra från Trumps advokater var inte bara det. På presskonferensen upplystes världen om att den påstådda konspirationen mot presidenten är mycket mer sofistikerad än så.

Länder som Kina och Kuba är givetvis inblandade i valfusket. Ja, ”kommunistiska pengar” är involverade, liksom den antifascistiska grupperingen Antifa och (så klart!) den judiske filantropen George Soros. Två presidenter i Venezuela (varav en är död) ingår i mixen, vid sidan om Argentina, åtskilliga amerikanska städer, frivilliga rösträknare, de stora techbolagen, en suspekt server i Tyskland och en tidigare borgmästare i Chicago.

”Solklara” bevis på att Joe Biden stulit valet från Donald Trump, som alla tänkande individer märker.

Eller som en av Trumps advokater sammanfattade saken: ”Vi ska inte låta oss bli skrämda... Vi kommer att städa upp den här röran nu. President Trump vann en jordskredsseger. Vi kommer att bevisa det. Och vi kommer att återta Amerikas förenta stater för de människor som röstade för frihet.”

En del kanske ler åt detta, ungefär som man kan avfärda de mest antivetenskapliga föreställningarna om mässlingsvaccin med tystnad.

Joe Biden vann trots allt 306 elektorsröster mot Donald Trumps 232. Hans marginal i den nationella rösträkningen uppgår nu till ungefär 6 miljoner, vilket stärker hans demokratiska legitimitet ytterligare. Varför ska man ta dessa sanslösa anklagelser på allvar?

Tyvärr måste man det. Det som sades på presskonferensen i torsdags var de farligaste 1 timme och 45 minuter som sänts på tv i USA, för att citera Chris Krebs, till alldeles nyligen chef för USA:s cybersäkerhet. President Trump gav honom i veckan sparken efter att Krebs, tillsammans med andra myndighetsföreträdare, tillbakavisat de grundlösa påståendena om valfusk.

Det riktigt illavarslande är att den totala desinformationen från Trump inte längre begränsar sig till honom. Den beryktade presskonferensen, som var ett frontalangrepp mot hela den demokratiska processen, hölls i Republikanernas högkvarter i kongressen. Den var alltså sanktionerad av ett av USA:s två dominerande partier.

Efter allt galet som sades valde partiets officiella Twitterkonto att sprida vidare det lögnaktiga citatet om en jordskredsseger för Trump.

Slutsatsen man måste dra är att inte heller Republikanerna respekterar demokratins spelregler, förutom den del av samma val som gav partiet framgångar i senaten och representanthuset.

Abraham Lincolns och Ronald Reagans gamla parti är berett att sanktionera och bidra till att miljontals amerikaner inte längre litar på det mest fundamentala i demokratins maskineri: rösträkningen.

Men det slutar inte med denna potentiellt mycket farliga propaganda, som undergräver tilltron till statsskicket. Parallellt med själva retoriken, pågår verkliga politiska initiativ att välta valresultatet efter misslyckade juridiska försök att påverka presidentvalet. Strategin är att försöka pressa republikanska företrädare i jämna delstater att trotsa väljarnas demokratiska val och skicka elektorer som stöder Trump.

Denna process är i vanliga fall en formalitet – delstaternas elektorer förutsätts alltid respektera väljarnas vilja när de formellt träffas och utser USA:s president, vilket i år sker den 14

december. Nu försöker Donald Trump och hans entourage att förvandla detta symboliska till en legitim del i kampen om presidentmakten. Hur då? Genom att strunta i vad de amerikanska medborgarna sagt i valet och utöva maximala påtryckningar mot republikanska företrädare i relevanta delstater.

Det är en strategi som saknar motstycke i den amerikanska historien, för att citera New York Times erfarna reporter David Sanger.

Sannolikheten att den lyckas är mycket begränsad. Men som med allt Trump företar sig: han ska inte underskattas. Han har överträffat förväntningarna förr. Han beter sig inte på ett sätt som demokratiskt grundande politiker gör. Han struntar i konsekvenserna för samhället i stort – likt en despot bryr han sig bara om sin egen makt och sina egna intressen.

Det finns ett värde i att kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det som pågår just nu är inte bara en koordinerad attack på demokratin, fullt synlig för alla. Det här är ett verkligt försök att nå världens mäktigaste position med metoder som är direkt antidemokratiska. I diktaturer och auktoritära stater kallar vi denna typ av beteenden för vad de är: kuppförsök.

Ett försök till statskupp är vad vi nu bevittnar i världens mäktigaste nation.
Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

Världen från Big Bang till början på mars 2020 behandlades i kapitel 1 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf och slutade där med med Förenta nationernas politik.

Artiklar om utrikes förhållden finns i början av kapitel 3. Artiklar om USA finns där först. Sedan kommer artiklar om övriga utrikesvärlden och där ingår EU.

Här ska i det närmast följande nämnas något om Europeiska unionen EU, och därefter ska behandlas ett förslag om områden för inrikes artiklar i kapitel 3.

Det börjar med ett område för riksdagens verksamheter och fortsätter sedan med förenklade områden som bygger på ministrarnas verksamhetsområden.

I kapitel 3 har inrikes DN-artiklar 18-24 november 2020 fördelats på områdena.

Området för coronakrisen och hushållsverksamheterna dominerar.

Från **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf**

Europeiska kommissionen

"Klimat och migration i fokus när von der Leyens kommission börjar jobba

DN TORSDAG 28 NOVEMBER 2019

Strasbourg. Med oväntat stor majoritet valde Europaparlamentet Ursula von der Leyens kommission. Nu startar det officiella arbetet. Nästa vecka åker migrationskommissionär Ylva Johansson till Grekland i försöken att nå en gemensam asylpolitik.

Ursula von der Leyen själv valdes med bara nio rösters övervikt till EU-kommissionens ordförande i juli i år. Onsdagens omröstning om hela hennes kommission blev tvärtom överraskande odramatisk. Av 707 ledamöter i kammaren röstade 461 för nya EU-kommissionen. Fler än som röstade på Junckerkommissionen för fem år sedan.

– Det var ett överraskande starkt resultat, kommenterar Ylva Johansson, som ska ha ansvar för migrations- och säkerhetsfrågor i kommissionen, som formellt tillträder den 1 december.

Ylva Johansson har fått ett av de svåraste uppdragen i Ursula von der Leyens kommission. Svenskan ska utforma en ny gemensam asyl- och migrationspolitik för EU.

Den gamla har havererat eftersom sprickorna är djupa mellan medlemsstaterna. Till exempel Polen och Ungern motsätter sig stenhårt att asylsökande omfördelas inom EU medan framför allt Grekland fått ta emot många migranter som samlas i överfyllda läger på öarna. Grekland, och delvis Italien, kritiserades nyligen skarpt av EU:s revisorer för hur förhållandena är på mottagningscentrumen.

Ylva Johanssons allra första officiella resa går till just Grekland. Tillsammans med grekiska kommissionärskollegan Margaritis Schinas ska hon bland annat försöka träffa frivilligorganisationer.

Kommer du ta upp synpunkterna från EU:s revisorer när du besöker Grekland?

– Det finns många saker att ta upp. Revisorernas rapport har jag inte tagit del av, men det har också varit stark kritik från andra mot förhållandena när det gäller mänskliga rättigheter på till exempel Lesbos.

Ylva Johansson säger att hon förstått att situationen i flyktinglägret Moria, som DN rapporterade om nyligen, är fruktansvärda.
– Nu ska man stänga lägret säger man, vilket jag tycker är bra, men då måste man säkerställa att det som kommer efter blir mycket bättre. Vad kommer du säga till grekiska myndigheter och regeringen när det gäller flyktingarnas situation?

– De har ett eget ansvar för flyktingarna. Det jag är där för att diskutera är hur vi ska komma framåt. Men situationen är ett tecken på vad det kostar oss i EU och vad det kostar flyktingarna att vi inte har ett gemensamt fungerande system. Mitt huvudsyfte är att komma vidare. Det här är inte hållbart, säger Ylva Johansson.

Tidigare har det inom EU diskuterats att länder ska kunna betala för att inte behöva ta emot flyktingar. Förslaget innebär i förlängningen att ett pris sätts på varje flykting.

– Det är inte förslaget jag skulle välja i första hand. Det som diskuterats bland medlemsländer, som jag lyssnat till, är om de kan bidra praktiskt på andra sätt med personella resurser eller insatser. Det kanske är ett bättre spår att starta diskussionen i, säger Ylva Johansson.

Hon understryker att hon först måste lyssna på medlemsstaterna och Europaparlamentet innan hon kan skissa på en asyl- och migrationspakt.

– Jag är helt beroende av att kunna bygga förtroende. Det förslag som vi till sist kommer fram till kommer säkert att vara ett förslag som inte älskas av så många, men som förhoppningsvis kan accepteras av tillräckligt många, säger hon.

Kommissionsordförande Ursula von der Leyen framhåller att alla medlemsstater måste bidra till en migrationspakt.

– Migration är ett fenomen som inte kommer att försvinna. Vår uppgift som union är att utveckla en övergripande modell för migration som är human och effektiv. En modell som kan göra oss till förebild för övriga världen hur migration kan skötas, säger von der Leyen.

Hennes första resa går till klimattoppmötet i Madrid. Där ska hon hålla tal på måndag om hur EU kan bli ett föredöme på klimatområdet.
– Gör vi rätt kommer det inte bara att vara bra för planeten. Det kommer också vara viktigt för EU, som blir exportör av kunskap, exportör av teknik och som vet att grön finansiering lönar sig, säger hon.

Pia Gripenberg "

"Fakta. Så röstade svenska ledamöterna
I Europaparlamentet röstade 461 ledamöter för von der Leyens kommission. 157 röstade mot och 89 lade ned sina röster.
M, KD, S, C och L röstade för kommissionen. Det gjorde i stort sett alla i deras olika partigrupper.

MP lade ned sina röster, precis som majoriteten i sin grupp.
V röstade mot, precis som majoriteten i sin grupp.

SD röstade mot, de flesta i partigruppen röstade för kommissionen.

Källa: Europaparlamentet "

europaparlamentet.se

Europeiska kommissionen

Från Europeiska kommissionen 14 december 2019

Europeiska kommissionen

Home - Europeiska kommissionen

Sök

Om Europeiska kommissionen

Läs om kommissionens roll när det gäller att ta initiativ till och genomföra EU:s politik. Kommissionens arbete leds av ett kollegium av kommissionärer med en ordförande. Kommissionärerna arbetar med vissa politiska prioriteringar som fastställs av kommissionens ordförande.

Ordförande Ursula von der Leyen

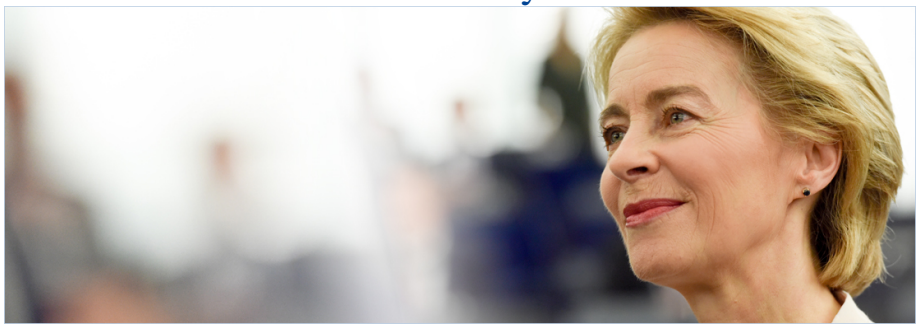

Ordförande Ursula von der Leyen

Ordförande Ursula von der Leyen

Kommissionärerna

Organisation

Organisation

Hur kommissionen är organiserad
Personal
Kommissionens kontor

Avdelningar och genomförandeorgan

Avdelningar och genomförandeorgan

Läs om generaldirektoratens, serviceavdelningarnas och genomförandeorganens funktioner och ansvarsområden.

Vad EU-kommissionen gör

Vad EU-kommissionen gör

Strategi och initiativ
Lagstiftning
Budget och finansiering
Internationella förbindelser

Principer och värderingar

Principer och värderingar

Kommissionens arbete följer principer för öppenhet och insyn, språktäckning, miljöhänsyn, lika möjligheter och etiskt uppförande.

Var med och påverka

Var med och påverka

Tyck till om EU:s initiativ och lagar
EU:s medborgarinitiativ
Medborgardialoger
Framställning till EU

Besök kommissionen

Besök kommissionen

Besökscentrumet
Bibliotek och arkiv
Avdelningar och byråer
I ditt land
Andra EU-institutioner och organ

Kontakt

Kontakt

Press services
Representationskontor i EU-länderna
Problem och klagomål

I fokus
EU:s nästa långtidsbudget
#EUandME
#investEU
#investEU
Läs också
Basfakta om EU
KOLLEGIET (2019-2024)

Kommissionärerna

Europeiska kommissionens politiska ledarskap

- **Så här arbetar vi**
- **Regler och förfaranden**
- **Kalender**
- **Öppenhet**
- **Historik**
- **Kommissionens prioriteringar för 2019-2024**

Ordförande

- Ursula von der Leyen

- ORDFÖRANDE
  Ursula von der Leyen

Kommissionärer
Funktion Kommissionärsgrupp
Namn

Frans Timmermans

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Frans Timmermans

En europeisk grön giv

- Margrethe Vestager

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Margrethe Vestager

Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern

- Valdis Dombrovskis

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Valdis Dombrovskis

En ekonomi för människor

- Josep Borrell Fontelles

HÖG REPRESENTANT/VICE ORDFÖRANDE
Josep Borrell Fontelles

Ett starkare Europa i världen

- Maroš Šefčovič

VICE ORDFÖRANDE
Maroš Šefčovič

Kontakter mellan institutionerna och framtidsfrågor

- Věra Jourová

VICE ORDFÖRANDE
Věra Jourová

Värden och öppenhet

- Dubravka Šuica

VICE ORDFÖRANDE
Dubravka Šuica

Demokrati och demografi

- Margaritis Schinas

VICE ORDFÖRANDE
Margaritis Schinas

Främjande av vår europeiska livsstil

- Johannes Hahn

KOMMISSIONÄR
Johannes Hahn

Budget och administration

- Phil Hogan

KOMMISSIONÄR
Phil Hogan

Handel

- Mariya Gabriel

KOMMISSIONÄR
Mariya Gabriel

Innovation, forskning,kKultur, utbildning och ungdomsfrågor

- Nicolas Schmit

-

KOMMISSIONÄR
Nicolas Schmit

Sysselsättning och sociala rättigheter

- Paolo Gentiloni

- KOMMISSIONÄR
  Paolo Gentiloni

  Ekonomi

- Janusz Wojciechowski

- KOMMISSIONÄR
  Janusz Wojciechowski

  Jordbruk

- Thierry Breton

KOMMISSIONÄR
Thierry Breton

Inre marknaden

- Elisa Ferreira

KOMMISSIONÄR
Elisa Ferreira

Sammanhållning och reformer

- Stella Kyriakides

KOMMISSIONÄR
Stella Kyriakides

Hälsa och livsmedelssäkerhet

- Didier Reynders

KOMMISSIONÄR
Didier Reynders

Rättsliga frågor

- Helena Dalli

KOMMISSIONÄR
Helena Dalli

Jämlikhet

- Ylva Johansson

KOMMISSIONÄR
Ylva Johansson

Inrikes frågor

- Janez Lenarčič

KOMMISSIONÄR
Janez Lenarčič

Krishantering

- Adina Vălean

KOMMISSIONÄR
Adina Vălean

Transport

- Olivér Várhelyi

KOMMISSIONÄR
Olivér Várhelyi

Grannskap och utvidgning

- Jutta Urpilainen

KOMMISSIONÄR
Jutta Urpilainen

Internationella partnerskap

- Kadri Simson

KOMMISSIONÄR
Kadri Simson

Energi

- Virginijus Sinkevičius

KOMMISSIONÄR
Virginijus Sinkevičius

Miljö, hav och fiske

Europeiska kommissionens webbplats

Webbplatsen sköts av generaldirektoratet
för kommunikation
Strategier
Om Europeiska kommissionen
Företag, ekonomi och euron
Bo, jobba och resa i EU
Lagstiftning
Bidrag och upphandling
Forskning och innovation
Energi, klimat och miljö
Utbildning
Bistånd, utvecklingssamarbete och grundläggande rättigheter
Livsmedel, jordbruk och fiske
EU-stöd till regioner, landsbygd och städer
Jobba hos EU-kommissionen
Statistik
Nyheter
Evenemang
Publikationer
Contattare la Commissione europea
Följ kommissionen på sociala medier
Resurser för partner
Språkpolicy
Kakor ”cookies
Skydd av personuppgifter
Rättsligt meddelande

Områden för inrikes artiklar i kapitel 3.

För att förenkla har artiklarna fördelats på följande områden:

Riksdagen

Statsrådsberedningen och statsministern

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Övrigt

Det är ett försök till förekling och man får se om det blir bra.

På sidona om ministrarna finns ungefärliga verksamhetsområden enligt systemet för mänskliga verksamheter. Men det är ministrarnas uppgifter som gäller.

Riksdagen

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

Arbetsmarknadsutskottet (AU)

Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om
1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt,
3. integration,
4. åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning samt
5. jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Civilutskottet (CU)

Civilutskottet skall bereda ärenden om
1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,
3. bolags- och föreningsrätt,
4. skadeståndsrätt,
5. transporträtt,
6. konkursrätt,
7. konsumentpolitik,
8. internationell privaträtt,
9. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet,
10. bostadspolitik,
11. vattenrätt,
12. bebyggelseplanläggning,
13. byggnadsväsendet,
14. fysisk planering samt
15. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet. *Lag (2006:885)*.

Finansutskottet (FiU)

Finansutskottet ska bereda ärenden om
1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde samt
9. budgettekniska frågor.

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statsbudgeten och granska årsredovisning för staten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskulds-räntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen bereds av finansutskottet. *Lag (2010:1417)*.

Försvarsutskottet (FöU)

Försvarsutskottet ska bereda ärenden om
1. totalförsvar,
2. samhällets räddningstjänst,
3. åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
4. kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt
5. sjö- och kustövervakning,

allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning. Ärenden om anslag till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Justitieutskottet (JU)

Justitieutskottet skall bereda ärenden om
1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. *Lag (2003:180)*.

Konstitutionsutskottet (KU)

Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
7. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
8. den kommunala självstyrelsen samt
9. medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet *Lag (2010:1417)*.

Kulturutskottet (KRU)

Kulturutskottet skall bereda ärenden om
1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsverksamhet,
6. trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
7. radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet. *Lag (2003:180)*.

Miljö- och Jordbruksutskottet (MJU)

Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om
1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. naturvård samt
4. miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel bereds av miljö- och jordbruksutskottet. *Lag (2009:928)*.

Näringsutskottet (NU)

Näringsutskottet ska bereda ärenden om
1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. immaterialrätt,
5. energipolitik,
6. regional tillväxtpolitik,
7. statlig företagsamhet samt
8. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Skatteutskottet (SkU)

Skatteutskottet skall bereda ärenden om
1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet. *Lag (2003:180)*.

Socialförsäkringsutskottet (SfU)

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om
1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet. *Lag (2006:885)*.

Socialutskottet (SoU)

Socialutskottet ska bereda ärenden om
1. omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet. *Lag (2010:867)*.

Trafikutskottet (TU)

Trafikutskottet skall bereda ärenden om
1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. hamnar och sjöfart,
4. flygplatser och luftfart,
5. post,
6. elektroniska kommunikationer samt
7. IT-politik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet. *Lag (2006:885)*.

Utbildningsutskottet (UbU)

Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om
1. skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
2. högre utbildning och forskning samt
3. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet. *Lag (2010:867)*.

Utrikesutskottet (UU)

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om
1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till andra länders utveckling samt
3. utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete,
allt i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.
Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet. *Lag (2003:180).*

EU-nämnden

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

Statsministern och statsrådsberedningen.

Ministrar:

Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 1 oktober 2019

Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister.
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.**
Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Från regeringen.se 30 oktober 2020

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Ministrar:

Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Utrikes förhållanden behandlas i kapitel 3.

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Peter Eriksson
Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation
- Sverige i FN:s säkerhetsråd

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister
Utrikesdepartementet
”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- **Handelspolitik och främjande**
- **Nordiska frågor**

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Peter Eriksson

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet
”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."

Peter Erikssons områden

- **Internationellt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Isabella Lövins områden

Miljö och klimat

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Ministrar:

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Justitiedepartementet

Justitiedepartementet ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- **Bekämpning av terrorism**
- **Civilt försvar**
- **Familjerätt**
- **Grundlagar och integritet**
- **Krisberedskap**
- **Migration och asyl**
- **Rättsväsendet**

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- **Justitiedepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Internationellt rättsligt samarbete**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi,

Ministar:

Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se

Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Ministrar:

Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Ministrar:

Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.
Områden

Områden

- **Barn- och ungdomsutbildning**
- **Folkbildning**
- **Högskola och forskning**
- **Studiefinansiering**
- **Vuxenutbildning**

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- **Utbildningsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- **Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset**

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

SW . 7957 Undervisning o d.

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- **Högskola och forskning**
- **Studiefinansiering**

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och närings-departementet.

Ministrar:

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Åsa Lindhagen
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Genvägar

Genvägar

- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens jämställdhetspolitik
- Reformering av Arbetsförmedlingen
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Ordning och reda på arbetsmarknaden

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Åsa Lindhagen

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Arbetsmarknadsdepartementet
"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde."

Åsa Lindhagens områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.
Områden

Områden

- **Bolag med statligt ägande**
- **Innovation**
- **Landsbygd, livsmedel och areella näringar**
- **Näringspolitik**
- **Regional utveckling**

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- **Näringsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**

- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- **Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation**

- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxt

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Ministrar:

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- **Bostäder och samhällsplanering**
- **Ekonomisk politik**
- **Finansmarknad**
- **Kommuner och regioner**
- **Konsumentpolitik**
- **Offentlig upphandling**
- **Skatt och tull**
- **Spelpolitik**
- **Statlig förvaltning**

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- **Finansdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Per Bolund
Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- **Statens budget**

- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Per Bolund

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Per Bolunds områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.Länsstyrelser hör till regeringen

Länsstyrelserna, REgionerna, kommunerna

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook**
- **Twitter**
- **LinkedIn**
- **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Övrigt

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. **Storstäder** - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. **Pendlingskommun nära storstad** - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

Myndigheter

Utredningar: sök under deparementen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.

http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Utrikesdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Miljö- och energidepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimyndigheten**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Oljekrisnämnden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimarknadsinspektionen**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Elsäkerhetsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens va-nämnd**
  19 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska kraftnät**
  08 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet

- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet

- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet

- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet

- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet

- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet

- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
-
- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzu.pdf

Klimatet och FNs mål för framtiden

Det största problemen i världen nu är klimatkrisen, coronasjukan och problemen bakom FNs 17 mål för framtiden. Alla enskilda och alla myndigheter och organisationer bör observera detta.

Förentaa nationens 17 mål gäller för hela världen och också för Sverige.

Som de viktigaste problemen nu kan ses FNs mål om klimat, hav och marina resurser och ekosystem och biologisk mångfald.

Här från regeringens skrivelse till riksdagen: **Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, skr. 2015/16:182 (pdf 782 kB) :**

Klimatavtalet från Paris från december 2015 är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden. Avtalet skapar förutsättningar för ökat stöd till utvecklingsländer, både för att begränsa utsläppen och för att anpassa sig till klimatförändringarna.

Fattiga och sårbara länder som inte har resurser att anpassa sig samt kvinnor, män, flickor och pojkar som lever i fattigdom och utsatthet drabbas särskilt hårt av klimatförändringar. Åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna kan påverkas av miljöförstöring och klimatförändringar, inklusive ursprungsbefolkningars rättigheter.

Fattigdomsbekämpningen riskerar att avstanna eller gå om intet om inte klimatförändringarna hejdas. Detta på grund av klimatförändringarnas effekter som t ex. extremare väder som torka, skyfall och stormar, vilket i sin tur också påverkar bl.a. vattentillgång och livsmedelsproduktion, men också stabilitet och säkerhet samt migrationsflöden. Arbeten som syftar till att reducera riskerna för, och minska konsekvenserna av, olyckor och katastrofer är också viktiga för anpassningen till ett förändrat klimat.

Sverige ska gå före i klimatfrågan som är vår tids ödesfråga. Alla länder måste ställa om till ett hållbart samhälle med låga utsläpp och hög motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Det kräver ett sammanhållet globalt och nationellt klimatarbete samt att klimatarbetet, såväl utsläppsminskningar som anpassning, integreras på ett samstämmigt sätt i alla politikområden.

Sverige ska fortsatt vara en pådrivande part för genomförandet av klimatavtalet från Paris, inte minst i förhållande till utvecklingsländer. OECD-länder som Sverige har ett särskilt ansvar för att gå före genom ambitiösa utsläppsmål. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Sverige driver på inom EU för en ambitiös klimatpolitik samt arbetar aktivt med andra länder och aktörer för att stärka allianser och samarbeten.

Sverige bidrar substantiellt till ett flertal globala klimatfonder. Sverige bidrar även till att främja kapacitetsuppbyggnad, teknikutveckling och innovativa lösningar för minskade utsläpp och klimatanpassning inte minst i utvecklingsländer. Sverige ska också bidra till att stödja utvecklingsländernas genomförande av de nationella klimatplanerna.

Kopplingarna mellan utvecklingsstrategier och klimatplanerna bör därmed också stärkas. Det är dock viktigt att även utvecklingsländerna

har åtaganden under det nya avtalet och att fler länder uppmuntras att bidra till klimatfinansiering.

Hav och marina resurser

Sammanfattat handlar det om att förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen, samt om att hållbart förvalta, skydda och återställa marina och kustnära ekosystem. Havsförsurningens konsekvenser ska minimeras och åtgärdas. Effektiv fångstreglering ska införas. Överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder ska stoppas.

Vetenskapligt baserade förvaltningsplaner ska genomföras i syfte att återställa fiskbestånden på kortast möjliga tid till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning. Minst 10 procent av kust- och havsområdena ska skyddas. Fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet, överfiske eller olagligt, orapporterat och oreglerat fiske bör avskaffas och nya sådana ska förhindras.

Utvecklingsländers och de minst utvecklade ländernas behov bör integreras i WTO-förhandlingarna om fiskesubventioner. Den ekonomiska nyttan av ett hållbart nyttjande av marina resurser bör öka för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna, bl.a. genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

Vetenskaplig kunskap, forskningskapacitet och havsteknik ska utvecklas, med hänsyn till Oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer, med fokus på små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna. Tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader ska säkerställas. Bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna ska stärkas, bl.a. genom att genomföra FN:s havsrättskonvention.

Havens resurser bidrar till global livsmedelstrygghet och kan bidra till en hållbar tillväxt. Detta är viktigt för många fattiga länder och människor som är beroende av kustnära fiske. Det är också av betydelse för utveckling av hållbar turism där attraktiva miljöer med friska kustvatten och korallrev är viktiga.

Tillståndet för kustvatten och haven är mycket allvarligt. Ekosystemen och därmed havets ekosystemtjänster påverkas negativt av bl.a. klimatförändringar, havsförsurning, utvinning av mineral och bottentrålning, marin nedskräpning och miljögifter. Havens motståndskraft och förmågan att uppta och bryta ner näringsämnen och gifter, reglering av klimat m.m. försämras. Många fiskebestånd minskar kraftigt och arter dör ut.

Arbete mot ohållbara fiskesubventioner och överfiske är centralt. Att utveckla och genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning är nödvändigt för att säkra livsmedelsresursen i utvecklingsländer och bidra till en hållbar ekonomisk utveckling.

För att bidra till arbetet med hållbara hav behövs samarbete över landgränser och samstämmiga åtgärder mellan flera politikområden som t.ex. miljö-, jordbruks-, fiske-, närings- utbildnings- och utrikespolitik.

Ekosystem och biologisk mångfald
Sammanfattat handlar det om att bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i vattendrag och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Hållbart brukande av alla typer av skogar ska främjas, avskogning stoppas, utarmade skogar återställas och ny- och återbeskogningen kraftigt ökas i hela världen. Ökenspridning ska bekämpas och förstörd mark och jord ska återställas. Bergsekosystemen ska bevaras.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och skydda utrotningshotade arter. En rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser ska främjas samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter. Åtgärder ska införas för att förhindra införseln av invasiva främmande arter samt kontrollera eller utrota prioriterade arter. Ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden ska integreras i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Finansiella resurser för biologisk mångfald, ekosystem och hållbart brukande av skogar ska öka och utvecklingsländer ska ges lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive bevarande och återbeskogning. Globalt stöd mot tjuvjakt och illegal handel med skyddade arter ska öka, bl.a. genom ökade möjligheterna till hållbar försörjning i lokalsamhällen.

Fungerande ekosystem och biologisk mångfald är grunden för de processer som förser oss med mat, vatten, energi, kläder etc. Skydd, bevarande av och hållbart nyttjande och restaurering av ekosystem och naturresurser samt bevarande av biologisk mångfald är därför nödvändigt.

De viktiga sambanden mellan ekonomisk utveckling och behovet av att skydda och bevara ekosystem, inklusive biologisk mångfald behöver tydliggöras.

Den pågående utarmningen av den biologiska mångfalden drabbar i särskilt hög grad människor som lever i fattigdom vilka ofta livnär sig på naturresurser. Många av dessa är kvinnor. Arbetet i konventionen om biologisk mångfald och de s.k. Aichimålen är väsentligt för att nå flera av de globala målen.

Hållbart brukande av skogsresurser, inklusive minskning av avskogning, är viktigt bl.a. vad gäller klimatpåverkan, hållbar energi, tryggad livsmedelsförsörjning, ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Olagliga avverkningar och handel med associerade trävaror ger negativa effekter på skogar och på människorna som lever av och i dessa skogar. Utvecklingsländer har särskilda behov av tekniskt och vetenskapligt kunnande, liksom av resurser, för att utveckla, bevara och hållbart bruka skogsekosystem, inklusive återbeskogning.

Arbete med skog och hållbar utveckling kräver samstämmiga åtgärder mellan olika politikområden som närings-, jordbruks, miljö-, klimat- och utrikespolitik.

För mer om detta se regeringens hemsida på internet
https://www.regeringen.se/sveriges-regering/

Förenta nationernas mål i Agenda 2030

Mars 2019

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.
- **Ingen fattigdom**

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.
- **Ingen hunger**

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.
- **Hälsa och välbefinnande**

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.
- **God utbildning för alla**

Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.
- **Jämställdhet**

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.
- **Rent vatten och sanitet**

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.
- **Hållbar energi för alla**

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.
- **Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt**

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.
- **Hållbar industri, innovationer och infrastruktur**

Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.
- **Minskad ojämlikhet**

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.
- **Hållbara städer och samhällen**

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- **Hållbar konsumtion och produktion**

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.
- **Bekämpa klimatförändringen**

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.
- **Hav och marina resurser**

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.
- **Ekosystem och biologisk mångfald**

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.
- **Fredliga och inkluderande samhällen**

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.
- **Genomförande och globalt partnerskap**

Mål 1. Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt

1.1 Senast 2030 avskaffa den extrema fattigdomen för alla människor överallt. Med extrem fattigdom avses för närvarande människor som lever på mindre än 1,25 US-dollar per dag.

1.2 Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

1.3 Införa nationellt lämpliga system och åtgärder för socialt skydd för alla, inklusive grundskydd, och senast 2030 säkerställal att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta.

1.4 Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har lika rätt till ekonomiska resurser, tillgång till grundläggande tjänster, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom samt tillgång till arv, naturresurser, lämplig ny teknik och finansiella tjänster, inklusive mikrokrediter.

1.5 Till 2030 bygga upp motståndskraften hos de fattiga och människor i utsatta situationer och minska deras utsatthet och sårbarhet för extrema klimatrelaterade händelser och andra ekonomiska, sociala och miljömässiga chocker och katastrofer.

1.a Säkra en betydande resursmobilisering från en mängd olika källor, inklusive genom ökat utvecklingssamarbete, i syfte att ge utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, tillräckliga och förutsebara medel för att genomföra program och politik för att avskaffa all form av fattigdom.

1.b Upprätta sunda policy ramverk på nationell, regional och internationell nivå på grundval av utvecklingsstrategier som stödjer de fattiga och tar hänsyn till jämställdhetsaspekter, för att stödja ökade investeringar i åtgärder för att avskaffa fattigdom.

Mål 2. Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk

2.1 Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor, i synnerhet de fattiga och människor i utsatta situationer, inklusive små barn, tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om.

2.2 Senast 2030 avskaffa alla former av undernäring, bland annat genom att senast 2025 nå de internationellt överenskomna målen i fråga om tillväxthämning och undervikt bland barn under fem år, samt tillgodose tonårsflickors, gravida och ammande kvinnors samt äldre personers näringsbehov.

2.3 Till 2030 fördubbla jordbrukets produktivitet och inkomster för småskaliga livsmedelsproducenter, i synnerhet kvinnor, ursprungsfolk, familjejordbrukare, boskapsskötande nomader samt fiskare, inklusive genom säker och lika tillgång till mark, andra produktionsresurser och insatsvaror, kunskap, finansiella tjänster och marknader samt möjligheter till förädling och sysselsättning utanför jordbruket.

2.4 Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väder- förhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar markoch jordkvaliteten.

2.5 Senast 2020 upprätthålla den genetiska mångfalden av fröer, odlade växter, produktionsdjur och tamdjur samt deras besläktade vilda arter, bland annat med hjälp av välskötta och diversifierade frö- och växtbanker på nationell, regional och internationell nivå. Främja

tillträde till samt rimlig och rättvis fördelning av de fördelar som uppstår vid användning av genetiska resurser och därmed förknippad traditionell kunskap, i enlighet med internationella avtal.

2.a Öka investeringarna, bland annat genom stärkt internationellt samarbete, i infrastruktur på landsbygden, forsknings- och rådgivningstjänster för jordbruket, teknikutveckling samt genbanker för växter och husdjur i syfte att öka jordbrukets produktionskapacitet i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna.

2.b Korrigera och förhindra handelsbegränsningar och snedvridningar på världsmarknaderna för jordbruksprodukter, inklusive genom att parallellt avskaffa alla former av exportsubventioner inom jordbruket liksom alla exportåtgärder med motsvarande verkan, i enlighet med mandatet för Doharundan.

2.c Vidta åtgärder för att säkerställa väl fungerande marknader och derivatmarknader för jordbruksråvaror. Underlätta tillgången till aktuell marknadsinformation, inklusive om livsmedelsreserver, i syfte att bidra till att begränsa extrema svängningar i livsmedelspriser

Mål 3. Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar

3.1 Till 2030 minska mödra-dödligheten i världen till mindre än 70 dödsfall per 100 000 förlossningar med levande barn.

3.2 Senast 2030 säkerställa att inga spädbarn eller barn under fem år dör av orsaker som hade kunnat förebyggas. Alla länder bör sträva efter att minska den neonatala dödligheten till högst tolv dödsfall per 1 000 levande födda och dödligheten bland barn under fem år till högst 25 dödsfall per 1 000 levande födda.

3.3 Senast 2030 utrota epidemierna av aids, tuberkulos, malaria och försummade tropiska sjukdomar samt bekämpa hepatit, vattenburna sjukdomar och andra smittsamma sjukdomar.

3.4 Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

3.5 Stärka insatserna för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

3.6 Till 2020 halvera antalet dödsfall och skador i trafikolyckor i världen.

3.7 Senast 2030 säkerställa att alla har tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård, inklusive familjeplanering, information och utbildning, och att reproduktiv hälsa integreras i nationella strategier och program.

3.8 Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla, som även skyddar mot ekonomisk risk, tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård av god kvalitet liksom tillgång till säkra, effektiva och ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin av god kvalitet.

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontamineringav luft, vatten och mark.

3.a Stärka genomförandet av Världshälsoorganisationens ram-konvention om tobakskontroll i alla länder, där så är lämpligt.

3.b Stödja forskning om och utveckling av vaccin och läkemedel mot de smittsamma och ickesmittsamma sjukdomar som i första hand drabbar utvecklingsländer. Sörja för tillgång till ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin, i enlighet med Doha-deklarationen om TRIPS-avtalet och folkhälsa, i vilken det bekräftas att utvecklingsländerna har rätt att fullt ut utnyttja den flexibilitet som avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter erbjuder för att skydda folkhälsan och, framför allt, säkerställa att alla har tillgång till läkemedel.

3.c Väsentligt stärka finansieringen av hälso- och sjukvården liksom insatserna för att rekrytera, utveckla, utbilda och behålla hälso- och sjukvårdspersonal i utvecklingsländerna, särskilt i de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

3.d Stärka alla länders, i synnerhet utvecklingsländernas, kapacitet när det gäller tidig varning, riskreducering och hantering av nationella och globala hälsorisker.

Mål 4 Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla

4.1 Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet som leder till relevanta och ändamålsenliga kunskaper.

4.2 Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar har tillgång till förskola av god kvalitet som ger omvårdnad och förbereder dem för att börja grundskolan.

4.3 Senast 2030 säkerställa alla kvinnor och män lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning, inklusive högskoleutbildning, av god kvalitet till en överkomlig kostnad.

4.4 Till 2030 väsentligen öka det antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, däribland r tekniska färdigheter och yrkeskunnande, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

4.5 Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan könen inom utbildningsområdet och säkerstäla lika tillgång till utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

4.6 Senast 2030 säkerställa att alla ungdomar och en väsentlig andel av alla vuxna – både män och kvinnor – lär sig läsa, skriva och räkna.

4.7 Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar,

mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

4.a Bygga och förbättrautbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

4.b Till 2020 väsentligen öka antalet stipendier i världen som kan sökas av personer från utvecklingsländer, i synnerhet de minst utvecklade länderna, små önationer under utvecking och afrikanska länder, för studier inom högre utbildning, inklusive yrkesutbildning samt informations- och kommunikationstekniska, tekniska, ingenjörsvetenskapliga och naturvetenskapliga program, i utvecklade länder och andra utvecklingsländer.

4.c Till 2030 väsentligen öka tillgången på utbildade lärare, bland annat genom internationellt samarbete kring lärarutbildning i utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt

5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

5.2 Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

5.3 Avskaffa alla skadliga sedvänjor, såsom barnäktenskap, tidiga äktenskap och tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning.

5.4 Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

5.5 Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

5.6 Säkerställa allmän tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och reproduktiva rättigheter i enlighet med överenskommelserna i handlingsprogrammet från den internationella konferensen om befolkning och utveckling, Pekingplattformen samt slutdokumenten från respektive översynskonferenser.

5.a Genomföra reformer för att ge kvinnor lika rätt till ekonomiska resurser, möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av

egendom samt tillgång till finansiella tjänster, arv och naturresurser, i enlighet med nationell lagstiftning.

5.b Öka användningen av gynnsam teknik, i synnerhet informations- och kommunikationsteknik, för att främja kvinnors egenmakt.

5.c Anta och stärka välgrun- dad politik och genomförbar lagstiftning för att främja jämställdhet och öka alla kvinnors och flickors egenmakt på alla nivåer.

Mål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla

6.1 Senast 2030 uppnå allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla.

6.2 Senast 2030säkerställa att alla har tillgång till fullgod och rättvis sanitet och hygien och att ingen behöver uträtta sina behov utomhus. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt behoven hos kvinnor och flickor samt människor i utsatta situationer.

6.3 Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska för-oreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

6.4 Till 2030 väsentligt effektivisera vattenanvändningen inom alla sektorer samt säkerställa hållbara uttag och en hållbar försörjning med sötvatten för att angripa vattenbristen och väsentligt minska det antal människor som lider av vattenbrist.

6.5 Senast 2030 genomföra en integrerad förvaltning av vatten-resurser på alla nivåer, när så är lämpligt genom gränsöverskridan- de samarbete.

6.6 Senast 2020 skydda och återställa de vattenrelaterade eko-systemen, däribland berg, skogar, våtmarker, floder, akviferer och sjöar.

6.a Till 2030 utöka det internationella samarbetet och stödet för kapacitetsuppbyggnad till utvecklingsländerna inom vatten- och

sanitetsrelaterade verksamheter och program, inklusive genom tekniker för vatteninsamling, avsaltning, vatteneffektivitet, rening av avloppsvatten, återvinning och återanvändning.

6.b Stödja och stärka lokalsamhällenas deltagande i arbetet med att förbättra vatten- och sanitetshanteringen.

Mål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla

7.1 Senast 2030 säkerstäl- la allmän tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillförlitliga och moderna energitjänster.

7.2 Till 2030 väsentligen öka andelen förnybar energi i den globala energimixen.

7.3 Till 2030 fördubbla den globala förbättringstakten vad gäller energieffektivitet.

7.a Till 2030 stärka det internationella samarbetet för att un- derlätta tillgång till forskning och teknik inom ren energi, inklusive förnybar energi, energieffektivitet samt avancerad och renare fossilbränslebaserad teknik, samt främja investeringar i energiinfrastruktur och ren energiteknik.

7.b Till 2030 bygga ut infrastrukturen och uppgradera tekniken för att leverera moderna och hållbara energitjänster till alla i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling.

Mål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla

8.1 Upprätthålla ekonomisk tillväxt per capita i enlighet med nationella förhållanden och i synnerhet en BNP-tillväxt på minst 7 procent per år i de minst utvecklade länderna.

8.2 Uppnå högre ekonomisk produktivitet genom diversifiering, teknisk uppgradering och innovation, bland annat genom att fokusera på sektorer med högt förädlingsvärde och hög arbetsintensitet.

8.3 Främja utvecklingsinrik- tad politik som stöder produktiv verksamhet, skapande av anständiga arbetstillfällen, företagande, kreativitet och innovation samt uppmuntra att mikroföretag liksom små och medelstora företag växer och blir en del av den formella ekonomin, bland annat genom tillgång till finansiella tjänster.

8.4 Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, i enlighet med det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion, med de utvecklade länderna i täten.

8.5 Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

8.6 Till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar.

8.7 Vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att avskaffa tvångsarbete, modernt slaveri och människohandel och säkra att de värsta formerna av barnarbete, inklusive rekrytering och användning av barnsoldater, förbjuds och upphör. Avskaffa alla former av barnarbete senast 2025.

8.8 Skydda arbetstagarnas rät- tigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.

8.9 Senast 2030 utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

8.10 Stärka de inhemska finansinstitutens kapacitet att främja och utöka tillgången till bank- och försäkringstjänster samt finansiella tjänster för alla.

8.a Öka det handelsrelatera- de stödet (Aid for Trade) till utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, bland annat genom den förstärkta integrerade ramverket för handelsrelaterat tekniskt bistånd till de minst utvecklade länderna (Enhanced Integrated Framework for Tra- derelated technical Assistance to Least Developed Countries).

8.b Senast 2020 utarbeta och börja tillämpa en global strategi för ungdomssysselsättning samt genomföra Internationella arbetsorganisationens globala sysselsättningspakt.

Mål 9. Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation

9.1 Bygga ut tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet, inklusive regional och gränsöverskridande infrastruktur, för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande, med fokus på ekonomiskt överkomlig och rättvis tillgång för alla.

9.2 Verka för en inkluderande och hållbar industrialisering. Till 2030 avsevärt öka industrins andel av sysselsättning och BNP, i enlighet med nationella förhållanden, och fördubbla denna andel i de minst utvecklade länderna.

9.3 Öka tillgången för småskaliga industriföretag och andra företag, i synnerhet i utvecklingsländerna, till finansiella tjänster, inklusive överkomliga krediter, samt deras integrering i värdekedjor och marknader.

9.4 Till 2030 rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser. Alla länder vidtar åtgärder i enlighet med sina respektive förutsättningar.

9.5 forskningen och industrisektorernas tekniska kapacitet i alla länder, i synnerhet utvecklingsländerna, bland annat genom att till 2030 uppmuntra innovation och väsentligt öka det antal personer som arbetar med forskning och utveckling per 1 miljon människor liksom de offentliga och privata utgifterna för forskning och utveckling.

9.a Främja utbyggnad av hållbar och motståndskraftig infrastruktur i utvecklingsländerna genom ökat finansiellt, teknologiskt och tekniskt stöd till afrikanska länder, de minst utvecklade länderna, kustlösa utvecklingsländer och små önationer under utveckling.

9.b Stödja inhemsk teknikutveckling, forskning och innovation i utvecklingsländerna, inklusive genom att säkerställa en gynnsam policymiljö för exempelvis industriell diversifiering och förädling av råvaror.

9.c Väsentligt ökad tillgången till informations- och kommunikationsteknik samt eftersträva allmän och ekonomiskt överkom-ig tillgång till Internet i de minst utvecklade länderna senast 2020.

Mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder

10.1 Till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en inkomsttillväxt högre än det nationella genomsnittetför de 40 procent av befolningen som har lägst inkomst.

10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människors, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

10.4 Besluta om politik, särskilt finans-, löne- och socialskyddspolitik, och successivt uppnå ökad jämlikhet.

10.5 Förbättra regleringen och övervakningen av globala finansmarknader och finansinstitut samt stärka genomförandet av sådana regleringar.

10.6 Säkra stärkt representa- tion och röst till utvecklingsländer i beslutsfattandet i globala internationella ekonomiska och finansiella institutioner i syfte att göra dessa mer effektiva, trovärdiga, ansvarsskyldiga och legitima.

10.7 Underlätta en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

10.a Genomföra principen om särskild och differentierad behandling för utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna, i enlighet med Världshandelsorganisationens avtal.

10.b Uppmuntra offentligt utvecklingsbistånd och finansiella flöden, inklusive utländska direktinvesteringar, till de stater där behovet är som störst, i synnerhet de minst utvecklade länderna, afrikanska länder, små önationer under utveckling samt kustlösa utvecklingsländer, i enlighet med deras nationella planer och program.

10.c Senast 2030 minska transaktionskostnaderna för migranters remitteringar till mindre än 3 procent samt avskaffa remitteringskorridorer där kostnaderna överstiger 5 procent.

Mål 11. Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara

11.1 Senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden.

11.2 Senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra trafiksäkerheten, särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer.

11.3 Till 2030 verka för en inkluderande och hållbar urbanisering samt förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar i alla länder.

11.4 Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

11.5 Till 2030 väsentligt minska antalet dödsfall och antalet människor som drabbas av katastrofer, inklusive vattenrelaterade katastrofer. Även tillse att de direkta ekonomiska förlusterna till följd av sådana katastrofer, i form av lägre global BNP, minskar väsentligt. Särskilt fokus bör ligga på att skydda de fattiga och människor i utsatta situationer.

11.6 Till 2030 minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

11.7 Senast 2030 tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

11.a Främja positiva ekonomiska, sociala och miljömässiga kopplingar mellan stadsområden, stadsnära områden och landsbygdsområden genom att stärka den nationella och regionala utvecklingsplaneringen.

11.b Till 2020 väsentligen öka det antal städer och samhällen som antar och genomför integrerade strategier och planer för inkludering, resurseffektivitet, begränsning av och anpassning till klimatförändringarna och motståndskraft mot katastrofer samt utveckla och genomföra, i linje med Sendaramverket för katastrofriskreducering 2015–2030, en samlad katastrofriskhantering på alla nivåer.

11.c Stödja de minst utvecklade länderna, inklusive genom finansiellt och tekniskt bistånd, att bygga hållbara och motståndskraftiga byggnader av lokala material.

Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster

12.1 Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklings- ländernas utveckling och förutsättningar.

12.2 Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

12.3 Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd

12.4 Senast 2020 uppnå miljövänlig hanteringav kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

12.5 Till 2030 väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.6 Uppmuntra företag, särskilt stora och multinationella företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, i enlighet med nationell politik och nationella prioriteringar.

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

12.a Stödja utvecklingsländerna att stärka sin vetenskapliga och tekniska kapacitet att utvecklas i riktning mot mer hållbarar konsumtions- och produktionsmönster.

12.b Utveckla och genomföra verktyg för att övervaka hur en hållbar utveckling påverkar en hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

12.c Rationalisera ineffektiva subventioner av fossila bränslen som uppmuntrar till slösaktig konsumtion genom att undanröja snedvridningar på marknaden, i enlighet med nationella förhållanden. Detta kan till exempel omfatta att omstrukturera beskattningen och avveckla eventu- ella skadliga subventioner för att avspegla deras effekter på miljön. En sådan politik måste ta full hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov och förhållanden och minimera eventuella negativa effekter på deras utveckling på ett sätt som skyddar de fattiga och de berörda samhällena.

Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser*

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.2 Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

13.a Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande en målsättning att till 2020 gemensamt mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut.

13.b Främja mekanismer för att höja förmågan till effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i de minst utvecklade länderna, med särskilt fokus på kvinnor, ungdomar samt lokala och marginaliserade samhällen.

* Med beaktande av att Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar är det främsta internationella, mellanstatliga forumet för förhandlingar om hur världen ska hantera klimatförändringarna.

Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slagsföroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförselav nä- ringsämnen.

14.2 Senast 2020 förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem på ett hållbart sätt för att undvika betydande negativa konsekvenser, bland annat genom att stärka deras motståndskraft, samt vidta åtgärder för att återställa dem i syfte att uppnå friska och produktiva hav.

14.3 Minimera och åtgärda med havsförsurningens konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt samarbete på alla nivåer.

14.4 Senast 2020 införa en effektiv fångstreglering och stoppa överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder samt genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden så snabbt som möjligt, åtminstone till de nivåer som kan producera maximalt hållbart uttag, fastställt utifrån deras biologiska egenskaper.

14.5 Senast 2020 skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena, i överensstämmelse med nationell och internationell rätt och på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

14.6 Senast 2020 förbjuda vissa former av fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske, avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och avstå från att införa nya sådana subventioner, med erkännande av att en ändamåls-

enlig och effektiv särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna bör vara en integrerad del av förhandlingarna om fiskesubventioner i Världshandelsorganisationen.

14.7 Till 2030 öka den ekonomiska nyttan för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna av ett hållbart nyttjande av marina resurser, bland annat genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

14.a Öka den vetenskapliga kunskapen, utveckla forskningskapaciteten och överföra havsteknik, med hänsyn tagen till den mellanstatliga oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer för överföring av havsteknik (Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine Technology), i syfte att skapa friskare hav och öka den marina biologiska mångfaldens bidrag till utvecklingen i utvecklingsländerna, i synnerhet i små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna.

14.b Säkerställa tillträde för småskaliga ickeindustriella fiskare till marina resurser och marknader.

14.c Stärka bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna genom att genomföra internationell rätt, såsom den kommer till uttryck i Förenta nationernas havsrättskonvention (UNCLOS), som utgör den rättsliga ramen för bevarande och hållbart nyttjande av hav och havsresurser, vilket erinras om i punkt 158 i slutdokumentet The Future We Want från Förenta nationernas konferens om hållbar utveckling (Rio+20).

Mål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald

15.1 Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

15.2 Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

15.3 Till 2030 bekämpa ökenspridning, återställa förstördmark och jord, inklusive mark som drabbats av ökenspridning, torka och översvämningar, samt sträva efter att uppnå en värld utan nettoförstöring av mark.

15.4 Senast 2030 säkerställa att bevara bergsekosystemen, inklusive deras biologiska mångfald, i syfte att öka deras förmåga att producera nytta som behövs för en hållbar utveckling.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.6 Främja en rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

15.7 Vidta omedelbara åtgärder för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter och inrikta åtgärderna på både utbudet av och efterfrågan på olagliga produkter från vilda djur och växter.

15.8 Senast 2020 införa åtgärder för att förhindra införseln av invasiva främmande arter och avsevärt minska deras påverkan på land- och vattenekosystem samt kontrollera eller utrota prioriterade arter.

15.9 Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

15.a Mobilisera och väsentligt öka de finansiella resurserna från alla källor för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.

15.b Mobilisera betydande resurser från alla källor och på alla nivåer för att finansiera hållbart brukande av skogar och ge utvecklingsländerna lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive för bevarande och återbeskogning.

15.c Öka det globala stödet till insatser för att bekämpa tjuvjakt på och illegal handel med skyddade arter, inklusive genom att öka möjligheterna till en hållbar försörjning i lokalsamhällena.

Mål 16 Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer

16.1 Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.

16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn

16.3 Främja rättssäkerheten på nationell och internationell nivå samt säkerställa lika tillgång till rättvisa för alla.

16.4 Till 2030 avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet.

16.5 Väsentligt minska alla former av korruption och mutor.

16.6 Bygga upp effektiva och transparanta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

16.8 Utvidga och stärka utvecklingsländernas deltagande i institutionerna för global styrning.

16.9 Senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla, inklusive födelseregistrering.

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

16.a Stärka berörda nationella institutioner, bland annat genom internationellt samarbete, i syfte att bygga upp kapacitet på alla nivåer, i synnerhet i utvecklingsländerna, för att förebygga våld och bekämpa terrorism och brottslighet.

16.b Verka för och genomdriva icke-diskriminerande lagstiftning och politik för en hållbar utveckling.

Mål 17. Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling

Finansiering

17.1 Stärka den inhemska resursmobiliseringen, inklusive genom internationellt stöd till uvecklingsländerna, för att förbättra den inhemska kapaciteten att ta upp skatter och andra intäkter.

17.2 De utvecklade länderna ska fullt ut fullfölja sina åtagand-en i fråga om offentligt utveck- lingsbistånd, inklusive många utvecklade länders åtagande att nå målet att ge 0,7 procent av BNI till utvecklingsländer och 0,15– 0,20 procent av BNI till de minst utvecklade länderna. De länder som ger offentligt utvecklingsbistånd uppmanas att överväga att fastställa ett mål om att ge minst 0,20 procent av BNI till de minst utvecklade länderna.

17.3 Mobilisera additionella finansiella resurser till utvecklingsländerna från många olika källor.

17.4 Bistå utvecklingsländerna att uppnå en långsiktigt hållbar skuldsättning genom en samordnad politik som syftar till att, när så är lämpligt, främja skuldfinansiering, skuldlättnad och skuldomstrukturering samt åtgärda kraftigt skuldtyngda fattiga länders utlandsskuld för att minska skuldbördan.

17.5 Anta och genomföra investeringsfrämjande regleringar för de minst utvecklade länderna.

Teknologi

17.6 Stärka nord–syd-samarbetet, syd–syd-samarbetet och det regionala och internationella trepartssamarbetet kring och till- gången till

vetenskap, teknik och innovation samt öka kunskapsutbytet på gemensamt överenskomna villkor, inklusive genom förbättrad samordning mellan befintliga mekanismer, i synnerhet på FN-nivå, och genom en global mekanism för teknikfrämjande.

17.7 Främja utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländerna på gynnsamma villkor, inklusive koncessions- och förmånsvillkor, på villkor som överenskommits mellan parterna.17.8 Senast 2017 fullt ut operationaliserat teknikbanken och mekanismen för kapacitetsuppbyggnad inom vetenskap, teknik och innovation för de minst utvecklade länderna samt öka användningen av gynnsam teknik, i synnerhet informations- och kommunikationsteknik.

Kapacitetsuppbyggnad

17.9 Öka det internationella stödet för genomförande av effektiv och riktad kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna till stöd för nationella planer för att genomföra alla målen för hållbar utveckling, inklusive genom samarbete nord–syd och syd–syd samt trepartssamarbete.

Handel

17.10 Främja ett universellt, regelbaserat, öppet, icke-diskriminerande och rättvist multilateralt handelssystem inom ramen för Världshandelsorganisationen, inklusive genom att slutföra förhandlingarna enligt utvecklingsagendan från Doha.

17.11 Avsevärt öka utvecklings- ländernas export, i synnerhet i syfte att fördubbla de minst utvecklade ländernas andel av den globala exporten till 2020.

17.12 Se till att alla de minst utvecklade länderna inom fastställda tidsramar bereds varaktigt tull- och kvotfritt marknadstillträde, i överensstämmelse med Världshandelsorganisationens beslut, inklusive genom att säkerställa att preferentiella ursprungsregler som gäller för import från de minst utvecklade länderna är genomblickbara och enkla, samt bidra till att underlätta marknadstillträde.

Systemfrågor

Politisk och institutionell samstämmighet

17.13 Öka den makroekonomiska stabiliteten i världen, bland annat genom politisk samordning och samstämmig politik.

17.14 Föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling.

17.15 Respektera varje lands politiska handlingsutrymme och ledarskap att fastställa och genomföra politik för fattigdomsutrotning och hållbar utveckling.

Partnerskap mellan flera parter

17.16 Stärka det globala partnerskapet för hållbar utveckling och komplettera det med partnerskap mellan flera parter som mobiliserar och utbyter kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser, för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet utvecklingsländer.

17.17 Uppmuntra och främja effektiva offentliga och offentlig-privata partnerskap samt partnerskap inom det civila samhället vilka bygger på erfarenheterna från andra partnerskap och deras finansieringsstrategier.

Data, övervakning och ansvarsskyldighet

17.18 Till 2020 öka stödet för kapacitetsuppbyggnad till utvecklingsländerna, inklusive de minst utvecklade länderna och små önationer under utveckling, för att avsevärt öka tillgången på aktuella och tillförlitliga uppgifter av hög kvalitet, uppdelade efter inkomst, kön, ålder, ras, etnicitet, migrationsstatus, funktionsnedsättning, geografisk plats och andra nationellt relevanta aspekter.

17.19 Till 2030 bygga vidare på befintliga initiativ för att utveckla mått på framsteg som görs mot hållbar utveckling som kompletterar BNP samt stödja uppbyggnad av statistisk kapacitet i utvecklingsländerna.Kapitel 2: DN debattartiklar 21 - 27 november 2020

Kapitel 2: DN debattartiklar 21 - 27 november 2020

”<u>På tio år har 46 utomstående drabbats av ökade gängvåldet</u>”

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

" DN. DEBATT 201121
Skjutvapenvåldet och sprängningarna har ökat och Sverige utmärker sig i ett europeiskt perspektiv. Åren 2011–2020 drabbades minst 46 utomstående i 36 grova våldsbrott och av dessa var åtta under 15 år. För att komma till rätta med utvecklingen krävs ett omfattande åtgärdsprogram, skriver kriminologen Joakim Sturup.

För fyra år sedan (13/11 2016) efterlyste vi här på DN Debatt en nationell mobilisering mot det organiserade våldet, men sett i retrospektiv har en sådan samordnad mobilisering inte kommit till stånd.

Mycket har gjorts men betydligt mer måste till. Flera vetenskapliga studier har sedan dess påvisat att skjutvapenvåldet och sprängningarna har ökat och att Sverige i ett europeiskt perspektiv står ut med en betydligt högre frekvens än många andra jämförbara länder.

Skjutningar och sprängningar sker mestadels mellan och inom kriminella nätverk men har trots det en stor inverkan på allmänhetens otrygghetskänslor.

En nyligen genomförd kartläggning, av utomstående som skadats och dödats av skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer i Sverige åren 2011–2020 visar att minst 46 utomstående drabbats i 36 grova våldsbrott och av dessa var åtta minderåriga under 15 år. Av de 36 våldsbrotten innefattade 24 skjutningar och tolv sprängningar och antalet skadade och döda hade ökat från fyra de första tre åren till 24 de sista tre åren.

I sprängningarna hade tre utomstående avlidit och tolv skadats och då det är relativt ovanligt med skadade och dödade i sprängningar generellt tyder detta på, att när sprängningar utförs, har inte utförarna kontroll över situationen och allmänheten lider då förhöjd risk. I skjutningarna har elva utomstående avlidit och 20 skadats. Det som bör noteras gällande skjutningarna är att tio hade utförts med automatvapen, det vill säga närmare hälften. Totalt av de 36 våldsbrotten där tredje man hade skadats eller avlidit hade knappt 40 procent klarats upp vilket är en för låg andel men speglar den generella uppklaringsandelen i dessa brott.

För att förstå grundorsakerna till den situation som har uppstått krävs en genomgripande samhällsanalys och för att få bukt med utvecklingen måste det genomföras ett omfattande åtgärdsprogram. Det finns inte utrymme att redogöra för varje åtgärd, men vissa övergripande områden förtjänar att nämnas särskilt:

Initiera djuplodande kunskapsöversikter för polisen, socialtjänsten, Statens institutionsstyrelse (Sis), Kriminalvården och skolan om vilka insatser och behandlingsformer som det finns evidens för. Regeringen torde kunna ge Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) och Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att genomföra sådana översikter för att öka evidensen.

Ökad kunskapsutveckling för socialtjänsten gällande arbetet med gängkriminella ungdomar med ett forum under ledning av till exempel Socialstyrelsen för best practice och metodutveckling samt förbättra

möjligheterna att samverka mellan myndigheter trots sekretess-problematik.

Förstärk samhällsförmågan att motivera, stödja och skydda avhoppare från kriminella nätverk, för att minska antalet motiverade gärningsmän. Det måste ske samhällsgemensamt samt innehålla en förstärkning av arbetet med brottsoffer och personsäkerhet (BOPS).

Förstärk det långsiktiga arbetet med förtroendehöjande insatser för rättsväsendet genom stärkt vittnesskydd samt viktiga initiativ såsom Polis, ambulans, räddningstjänst (PAR) och Människan bakom uniformen (MBU), dessa måste dock utvärderas innan de lanseras i större skala.

Genomför en omfattande satsning på polisens utbildningar inom utredningsverksamheten då det finns en stor utbildningsskuld gällande utredningsmetodik, förhörsteknik, operativ analysförmåga och kriminalpolisiära metoder vilket är en tungt försvårande omständighet för att öka uppklaringen i de grova våldsbrotten.

Initiera ett särskilt fokus på vapen och explosiva varor. Samhället tenderar att fokusera på aktiviteterna skjutningar och sprängningar, men inte i samma utsträckning på innehavet av skjutvapen och explosiva varor. Det borde utvecklas en myndighetsgemensam strategi för att förebygga illegal införsel och handel av dessa varor med fokus på effekter. Handläggningstiderna gällande vapenundersökningar måste kortas och det systematiska bakspårningsarbetet av skjutvapen och explosiva varor måste vidhållas.

Det finns flerta tekniska utvecklingar som troligen kommer att öka den polisiära förmågan såsom kameror med automatiska nummerplåts-avläsare och ansiktsigenkänning, programvaror som kan söka igenom bild- och filmdata och nya tekniska spaningsmetoder och inte minst framtida tekniska innovationer. Polismyndigheten och externa samarbetspartner har förmåga att i praktiken genomföra åtgärderna men lagstiftning och integritetsfrågor, som självklart är av vikt, tenderar att försena införandet i operativ verksamhet.

Utveckla ett mer evidensbaserat förhållningssätt där forskning och effektutvärdering är centralt i polisens arbete. Som del i detta behöver myndigheten öka beställarkompetensen gällande utvärderings- och forskningsuppdrag.

För att kunna genomföra flera av ovan nämnda insatser kan lagstiftningsändringar utredas och införas till exempel höjt minimistraff för övergrepp i rättssak, lagstiftningsändringar gällande Tullverkets arbete, förkortad ungdomsrabatt och hårdare straff vid brott i gängmiljö och inte minst gällande de tekniska innovationerna och det är därför av vikt att ligga i framkant i detta arbete.

Bortsett från otrygghetsfaktorn är det oftast gängkriminella som utsätts för det grova gängvåldet men som nämnts ovan, ju mer extremt våld som utförs, framför allt med automatvapen och explosiva varor, ju högre risk för tredje man. Det finns inga riktade snabba lösningar för att minska risken för allmänheten, utan ett sådant riskreducerande kräver en gedigen kriminalpolisiär förmåga över tid där individer med kunskap, intention och redskap att begå dessa brott döms till frihetsberövande påföljder.

Således finns ett stort behov av att öka uppklaringen i de grova våldsbrotten före andra åtgärder då vi annars riskerar att våldet befästs

på de nivåerna som vi nu ser, vilket även skulle innebära en vidmakthållen risk för allmänheten att utsättas.

Samtidigt visar kartläggningen att risken för tredje man att utsättas för denna typ av våld, är liten om man inte umgås med gängkriminella på grund av förhållande, vänskap eller släktskap. För att motverka cementeringen av våldsnivån måste vi parallellt arbeta brottsförebyggande med nästa generation av kriminella genom ett framåtblickande åtgärdsprogram, och för att ett sådant ska få effekt i målet krävs en blocköverskridande politisk samling över kommunal, regional och nationell nivå.

Joakim Sturup, kriminolog och analytiker vid Polisregion Stockholm vid Polismyndigheten "

”PTS behandling av Huawei kan skada 5G-utbyggnaden”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201122
Post- och telestyrelsen la inför auktionen av 5G-licenser sent till kravet att produkter från Huawei av säkerhetsskäl inte får ingå i 5G-näten. Det tvingar operatörer att byta ut existerande utrustning och kan försena utbyggnaden. Men de produkter som PTS nu vill förbjuda tillhandahålls redan lagligen inom EU:s inre marknad, skriver företrädare för Huawei.

På en global telekommarknad är Sverige ett speciellt land. Det kan inte nog understrykas hur viktigt Sverige har varit för att även globalt forma denna industri. Här stod mobiltelefonins vagga och här har några av de banbrytande innovationerna inom mobiltelefoni vuxit fram. Alla marknadens aktörer – inte minst Huawei – har sporrats av sina svenska konkurrenter, både på den globala marknaden och här i Sverige. Det är därför den förestående utrullningen av ett svenskt 5G-nät är så viktig. Och det är därför den stora osäkerheten kring Post- och telestyrelsens (PTS) auktion av svenska 5G-licenser är så bekymmersam.

5G-mobilnätet innebär betydligt snabbare dataöverföring, kortare svarstider och högre kapacitet. Teknologin möjliggör avancerad och storskalig tillämpning av ”Internet of things”: uppkopplade konsumentprodukter, industriprocesser, sjukvårds- och samhällsfunktioner.

Därför är 5G en förutsättning för att vi helt ut ska kunna digitalisera det svenska samhället. En fullskalig lansering av teknologin har i sin tur avgörande betydelse för svenska konsumenters vardagsliv och svenska företags fortsatta möjligheter att verka framgångsrikt i framtiden och bidra på världsmarknaden.

Det är hög tid. I andra länder rullas 5G-näten redan ut i stor skala.

Förväntningarna var därför höga inför PTS auktion av nya 5G-licenser som skulle ske den 10 november i år. Men efter flera års förberedelser meddelade PTS – som är ansvarig myndighet – så sent som den 20 oktober helt oväntat att ett antal tilläggsvillkor skulle läggas till auktionen. Dessa innebär bland annat att produkter från Huawei inte får användas i de framtida 5G-näten. Operatörer som, i sin befintliga infrastruktur i nuvarande 3G- och 4G-nät, har sådan utrustning måste också byta ut alla dessa komponenter senast den 1 januari 2025 om de understödjer 5G-nätet.

PTS hävdar behovet av att skydda Sveriges säkerhet som grund för sitt beslut. Beslutet saknar dock ett meningsfullt resonemang kring detta.

Myndigheten har i sin hantering att ta hänsyn till en uppdaterad svensk lagstiftning samt EU:s nya så kallade verktygslåda för cybersäkerhet i 5G-nät. PTS har haft att väga in många nya överväganden och möjliga verktyg i sin bedömning. Den ansvariga myndigheten redovisar dock inte några konkreta säkerhetshot på det sätt som EU-reglerna kräver.

De produkter och tjänster som PTS vill förbjuda tillhandahålls redan lagligen inom EU:s inre marknad.

Den process PTS har valt riskerar nu i stället att ytterligare försena 5G-utbyggnaden. Detta eftersom flera operatörer – med mycket kort varsel – inte kan lägga bud i auktionen baserat på den utrustning som de hade planerat. Utbyggnaden av 5G bygger nämligen på att operatörerna kan utnyttja och komplettera existerande 4G-teknik. Att byta ut stora delar av näten i förväg skulle driva stora kostnader för operatörerna och även kräva justeringar i tekniken, vilket skulle leda till ännu fler förseningar.

Bakom det som på ytan kunde uppfattas som ett handlingskraftigt agerande från PTS döljer sig alltså i stället en verklighet som är väsentligt mer komplicerad – juridiskt, ekonomiskt och tekniskt.

Myndighetens process har inte lyckats skapa tydlighet och förtroende. Trots att det är ett grundläggande rättssäkerhetskrav när en myndighet fattar ingripande beslut, har inte alla berörda parter fått komma till tals. De leverantörer som drabbas av försäljningsförbudet har över huvud taget inte fått ta del av myndighetens beslutsunderlag.

När alla deltagare inte ges samma möjligheter att fatta affärsmässiga beslut på rätt grunder, har den fria konkurrensen satts ur spel. De nya villkoren innebär i praktiken ett näringsförbud för berörda leverantörer på ett sätt som blir diskriminerande mellan operatörerna – de som använder Huaweis teknologi och de som förlitar sig på andra leverantörer.

Den ansvariga myndighetens agerande äventyrar hela syftet med 5G-auktionen, vars grundläggande syfte är att främja konkurrensen. Det är talande att Viviane Reding, mångårig tidigare EU-kommissionär med ansvar bland annat för rättsfrågor och it-frågor, har kritiserat att PTS beslut är ett tydligt avsteg från EU:s rättsprinciper (Dagens industri,

18/11). Det är kanske ännu mer talande att till och med Börje Ekholm, koncernchef i vår konkurrent Ericsson, menar att den svenska tolkningen av regelverket avviker från övriga EU och att det är viktigt att ett beslut som detta granskas (Financial Times, 18/11).

I stället för att vidta de mest ingripande åtgärder som finns – ett inköpsförbud riktat mot vissa leverantörer till svenska 5G-operatörer – hade PTS kunnat ställa upp proportionerliga krav. Myndigheten hade också kunnat ställa krav på särskilda säkerhetsåtgärder, vilket hade varit mer precist och ändamålsenligt. Obligatoriska certifieringar baserade på transparenta och objektiva standarder hade också kunnat införas, inte minst eftersom de redan tillämpas av leverantörerna. Det hade kunnat ställas krav på att operatörerna använder sig av flera leverantörer för att skapa robusthet både i respektive nät och för landet som helhet. Dessa hade varit meningsfulla åtgärder för att skydda Sveriges säkerhetsintressen.

PTS har i sin hantering att ta hänsyn till en uppdaterad svensk lagstiftning samt EU:s nya så kallade verktygslåda för cybersäkerhet i 5G-nät. Denna verktygslåda omfattar ett antal tekniska och strategiska åtgärder för att inom EU gemensamt hantera 5G-nätens säkerhets-utmaningar.

Det finns många nya överväganden och möjliga verktyg tillgängliga som PTS har haft att väga in i sin bedömning. PTS gör dock inte ens gällande några konkreta säkerhetshot på det sätt som krävs enligt EU-reglerna.

Läget behöver inte vara låst i avvaktan på domstolarnas prövning. Vi föreslår att PTS tar initiativ till att göra en utökad analys där även leverantörerna och oberoende tekniska experter får bidra med sin expertis tillsammans med operatörerna. Huawei bidrar gärna till att hitta lösningar som innebär att Sverige både får säkra och robusta 5G-nät och en snabb utbyggnad där konkurrensen tas till vara. Det skulle vara till nytta för svenska företag, konsumenter och offentlig sektor.

Det måste råda ett klimat där operatörerna är villiga att göra de nödvändiga investeringar som bygger 5G för hela Sverige. Då behövs långsiktighet och förutsägbarhet i de juridiska, kommersiella och tekniska villkoren. Det var sådant som en gång skapade den globalt framgångsrika svenska telekomindustrin, som alla de marknader som utnyttjar denna teknologi har nytta av. Vi vill fortsätta investera och bidra till ett innovativt, högteknologiskt Sverige där valfrihet och konkurrens främjas.

David Liu, vd för Huawei Nordic & Baltic
Kenneth Fredriksen, vice vd för Huawei Central East Europe & Nordic Region "

"LKAB producera fossilfritt järn”

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

" DN. DEBATT 201123
LKAB ska ställa om tillverkningen av järnmalmspellets och ersätta den med en vätgasbaserad process. Med en satsning på uppåt 400 miljarder kronor kan det vara den största svenska industriinvesteringen någonsin. För att detta ska vara möjligt krävs ett nytt och bättre samspel mellan näringsliv och politik, skriver Jan Moström, LKAB, och Svante Axelsson, Fossilfritt Sverige.

Med en ny vätgasbaserad teknik ska statliga gruv- och mineralkoncernen LKAB övergå från att producera järnmalmspellets till att producera koldioxidfri järnsvamp. Det kommer att bli den största industrisatsningen i modern tid och kommer fullt genomförd att kapa koldioxidutsläppen hos företagets kunder världen över med 35 miljoner ton varje år, vilket motsvarar två tredjedelar av Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser, samtidigt som det skapar tusentals nya jobb. Fossilfritt Sverige vill nu röja undan hinder för denna och andra stora industrietableringar som kan befästa Sveriges roll som en permanent världsutställning för fossilfri teknik.

Inom ramen för regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige har 22 branscher tagit fram färdplaner som visar hur de kan bli fossilfria eller klimatneutrala samtidigt som de stärker sin konkurrenskraft. Utifrån dessa vill Fossilfritt Sverige nu lyfta fram och röja undan hinder för flera kommande industriprojekt som kan göra störst klimatnytta globalt samtidigt som de kan bidra till fler arbetstillfällen och ökad välfärd i Sverige.

De mest omtalade exemplen hittills är utvecklingsprojektet Hybrit, där SSAB, LKAB och Vattenfall samarbetar runt en process där stål kan reduceras ur järnmalm med hjälp av vätgas i stället för kol, och Northvolt som ska bli Europas största batterifabrik med fokus på hållbarhet och återvinning. Nämnas kan också Preem som efter att ha backat ur en investering i utbyggnad av den fossila kapaciteten nu planerar att bygga upp raffinaderier för biodrivmedel.

Det industriprojekt vi nu presenterar är av en ännu större skala. LKAB:s nya beslutade strategi kan vara den största svenska industriinvesteringen någonsin med årliga investeringar på mellan 10–20 miljarder kronor under 20 år.

Planen är grundad på en affärsmässig bedömning av den framtida marknaden. Genom att erbjuda koldioxidfria produkter kan LKAB mer än dubbla omsättningen fram till år 2045. Samtidigt som bolaget kan förse världsmarknaden med det koldioxidfria järn som är nödvändigt när världsekonomin ställer om och morgondagens järnvägar,

vindkraftverk, elbilar och industrimaskiner ska produceras.

LKAB:s egen verksamhet orsakar i dag 4 procent av industrins samlade utsläpp i Sverige. Men LKAB är del av en global industri där värdekedjan från gruva till industriellt stål gör järn- och stålindustrin till den bransch som orsakar störst utsläpp av koldioxid. En industri som globalt står för en dryg fjärdedel av industrins utsläpp och för 7 procent av världens samlade koldioxidutsläpp.

När LKAB nu inleder den största omställningen i bolagets 130-åriga historia innebär det att den egna tekniken och processerna för järn- och

ståltillverkning förändras i grunden och ger ett par tre tusen nya jobb om året i Kiruna och Gällivare under den 20-åriga byggprocessen.

Ett teknikskifte där de verkligt stora effekterna uppstår genom att ny teknik bidrar till att förändra värdekedjan för järn- och ståltillverkning globalt. Hela koncernens tillverkning av järnmalmspellets ska ställas om och ersättas av en vätgasbaserad process likt den som nu utvecklas inom Hybrit. Resultatet blir en koldioxidfri järnsvamp. När denna exporteras bidrar LKAB till att minska utsläppen hos sina kunder i svensk och internationell stålindustri med 35 000 000 ton årligen. Det motsvarar två tredjedelar av Sveriges samlade territoriella utsläpp av koldioxid eller tre gånger så mycket som utsläppen från alla personbilar i landet.

Sverige blir alltså inte bara det första landet i världen som kan producera fossilfritt stål utan också det första landet som kan exportera fossilfritt järn till hela världen.

Den omställning LKAB och andra industrier nu inleder är en konsekvens av det samlade innovationstryck som uppstår när världen ska ställa om för att begränsa klimatförändringarna.

De krafterna skapar behov av nytänkande, innovation och ofta även stora investeringar som måste vara lönsamma över tid.

Dagens behov av djupgående strukturomvandlingar hämtar kraft ur en lång tradition av samspel mellan bas- och tillverkningsindustri som har format och bidragit till det moderna välfärdslandets framväxt. I dag samarbetar LKAB med företag som SSAB, Vattenfall, Sandvik, ABB, Combitech, Epiroc och en rad andra industriledare för att ta fram den teknologi som ska möjliggöra omställningen av fossilfria och autonoma gruvor.

Förutom stora investeringar och teknologisk utveckling krävs även ett nytt och bättre samspel mellan näringsliv, politik och andra goda krafter om det gemensamma målet. Listan på frågor som måste lösas är lång, men några av huvudpunkterna är:

1 Effektiva, rättssäkra och snabba tillståndsprocesser så att nya och nödvändiga, klimateffektiva, investeringar blir möjliga och inte skjuts långt in i framtiden. Tillståndsprocesserna borde kunna förkortas till mer än hälften om alla berörda parter, inklusive industrin själv, effektiviserar sina delar i processen.

2 Satsning på forskning och utveckling och innovationsstöd till basindustrin med tydligt fokus på fossilfri teknikutveckling och vätgas.

3 Säkra energifrågan. Koldioxidfri produktion kommer att kräva extrema mängder grön el och tillgång till biobränsle till konkurrenskraftiga priser och en industrialisering av vätgasproduktion. Fullt utbyggd kräver den nya tekniken för koldioxidfri järnsvamp el motsvarande en tredjedel av dagens samlade svenska produktion.

Dagens regelverk är för fragmentiserat och är anpassat till en tid där förändringar har skett stegvis och långsamt.

Trots att både vilja, resurser och teknik finns på plats är risken överhängande att stora och viktiga förändringar fastnar i långa och krångliga prövningsprocesser där regler och lagar inte skiljer mellan lokala och globala effekter.
För att lyckas med dessa stora och långsiktiga omställningar krävs en bred samsyn i riksdagen och bland samhällets olika aktörer. Den svenska traditionen av bred samverkan ger unika förutsättningar för att utveckla världens första fossilfria välfärdsland.

Jan Moström, vd och koncernchef LKAB
Svante Axelsson, Fossilfritt Sverige "

”Den politiska islamismen hör inte hemma i Sverige”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201124
Islamism är ett allvarligt hot mot vårt sätt att leva i Sverige och i övriga Europa. Här finns inget utrymme för kompromisser eller otydlighet: det öppna samhället måste försvaras. Vi tolererar inte intolerans. Moderaterna presenterar nu ett samlat åtgärdspaket mot politisk och våldsbejakande islam i Sverige, skriver Ulf Kristersson (M).

Europa har återigen skakats av islamistiska terrordåd. För en månad sedan avrättades en lärare utanför Paris efter att han undervisat i yttrandefrihet, och de senaste tre veckorna har totalt sju människor dödats i Nice och Wien. De hänsynslösa dåden är förfärliga brott mot enskilda människor men också allvarliga hot mot vår liberala demokrati.

På flera håll i Europa ser vi hur islamismen har slagit rot. Det rör sig om extrema grupperingar som vill ha parallella samhällsstrukturer och egna informella rättsordningar, i strid med nationella lagar och regler. Politisk islam och våldsbejakande islam har i grunden samma mål och brukar beskrivas med begreppet ”islamism”. Det är metoden som skiljer inriktningarna åt. Islamismens mål är att religionen ska styra hela samhället.

Detta hot finns även i Sverige. Enligt Säpo har antalet våldsbejakande islamister på tio år tiofaldigats från några hundra till uppskattningsvis 2 000 personer. Inte minst muslimska ledare i vårt land rapporterar återkommande om radikala imamer och utländsk islamistisk påverkan. I Sverige gäller religionsfrihet, såväl till sin egen religion som från all religion. Och här lever troende oavsett religion sida vid sida.

Islamisterna hotar allas religionsfrihet och det är ofta andra muslimer i Sverige som drabbas av islamisternas framfart. Det måste stoppas. Frankrike och Österrike har redan lagt fram kraftfulla åtgärder för att bekämpa islamismen. Reformernas exakta utformning beror på förutsättningarna i respektive land, men målet är tydligt och gemensamt: stoppa våldsbejakande och politisk islam från att verka i våra öppna demokratier.

Sverige måste nu göra samma sak. Även vi måste stå upp och ställa oss bredvid Frankrike och Österrike. För detta handlar inte om enskilda länder, inte heller om höger eller vänster, och det handlar inte om vi är kristna, judar eller muslimer. Utan det handlar om att konsekvent och rakryggat stå upp för det öppna samhället mot dess fiender.

Tiderna förändras och tron och övertygelsen har skiftat, men det grundläggande hotet mot den liberala demokratin är fortfarande detsamma. Därför måste den fria världens försvar också vara det. Moderaterna föreslår i dag ett samlat åtgärdspaket mot politisk och våldsbejakande islam:

1 Återkalla svenskt medborgarskap. Svenska medborgare med dubbla medborgarskap som döms för terrorbrott och andra allvarliga brott mot staten och demokratin ska kunna fråntas sitt svenska medborgarskap. Det är inte möjligt enligt svensk rätt i dag, trots att folkrätten medger det och flera statliga utredningar har förordat det.

Det är dessutom gällande lag i många demokratiska rättsstater som Tyskland och Danmark och snart även i Finland. Vi behöver ändra grundlag och vanlig lag för att göra det möjligt även i Sverige.

2 Utvisa fler säkerhetshot. Utländska medborgare som utgör säkerhetshot ska utvisas från Sverige. Det är redan möjligt enligt lagen om särskild utlänningskontroll och Säpo kräver också allt oftare utvisning. Moderaterna vill att fler myndigheter ska ha uppdraget att identifiera säkerhetshot. Och ska utvisningsbeslut inte bli meningslösa måste fler utvisningar också verkställas. Ett system bör prövas där utvisningar verkställs mot diplomatiska garantier från den mottagande staten. Stater som vägrar ta emot egna medborgare ska inte få bistånd eller annat stöd från Sverige.

3 Neka extremister inträde till Sverige.Hatpredikanter och andra radikaliserade extremister bör nekas att komma in i Sverige. Det går redan nu, med hänvisning till allmän ordning och säkerhet.

Moderaterna vill göra en översyn av de reglerna så att de kan användas oftare och effektivare.

4 Spärrlista i EU mot hatpredikanter. Hatpredikanter borde inte heller tillåtas komma in i Europa för att sprida extremism. Moderaterna föreslår att EU tar fram en gemensam spärrlista på hatpredikanter som inte ska släppas in. På en sådan lista ska radikala islamister finnas med, men naturligtvis även vit makt-förespråkare och andra personer som uppmanar till terror. I Danmark har man redan upprättat en nationell lista.

5 Motverka radikalisering i skolan. Radikalisering måste upptäckas på ett tidigare stadium. Skolverket behöver kartlägga icke-demokratiska värderingar som förekommer bland barn och ungdomar, och ta fram ett effektivt stödmaterial att använda i undervisningen. Dessutom måste skolan, socialtjänsten och polisen samverka i arbetet mot våldsbejakande extremism. Alla barn ska delta i skolans hela undervisning – i såväl idrott som religion och historia – och Sveriges lärare behöver entydigt stöd i den uppgiften. Moderaterna vill att hot och våld mot skolpersonal definieras som ett eget brott; hela samhället måste ta angrepp mot lärare och annan skolpersonal på större allvar.

6 Förbjud bilder med terroristinnehåll. Våldsbejakande islamistisk propaganda som inspirerar och uppmuntrar till attentat i västvärlden sprids via nätet och sociala medier. För att motverka terrorism måste svensk lag försvåra för dem som sprider terroristpropaganda och instruktioner för terrorbrott. Det bör därför bli straffbart att publicera bilder och andra budskap som ger stöd åt terrororganisationer.

7 Inga skattepengar till extremister. Redan för fem år sedan beslutade riksdagen att stoppa alla offentliga medel till våldsbejakande budskap. Men trots att två utredningar sedan dess har lagt fram färdiga förslag, har regeringen inte gjort någonting på tre år. Det är en ansvarslös långsamhet.

Moderaterna kräver tydligare och stramare regler för ekonomiskt stöd till olika organisationer. Tillsynen måste skärpas. Ett bra sätt att öka kontrollen och få tydligare demokrativillkor är att samla alla myndigheters utbetalningar av bidrag till olika föreningar under ett och samma paraply.

8 Stoppa utländsk finansiering av extrema religiösa samfund. I Sverige och andra EU-länder får moskéer ofta pengar från utlandet. I flera fall har det handlat om finansiärer som sprider

religiös propaganda som är oförenlig med den liberala demokratin. EU borde ha gemensamma regler som förbjuder sådana bidrag. Sverige måste också se till att inte fler extremistiska religiösa trossamfund tillåts etablera sig här.

Terrordåden i Frankrike och Österrike påminner oss om hur nära vi står varandra. Och hur viktigt det är att vi tillsammans med likasinnade bygger samarbeten som värnar de demokratiska värden vi delar med andra. Det är den liberala demokratin i hela Europa som hotas, men ytterst måste varje land göra det som krävs. Det gäller även Sverige.

Ulf Kristersson (M), partiledare "

”Misstron mot Kina i Sverige ökar och är störst i Europa”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

" DN. DEBATT 201125
Synen på Kina är i dag sämre i Sverige än i något annat europeiskt land. Två tredjedelar av svenskarna har en negativ attityd till Kina. Dock har svenskar en positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet. Det framkommer i den rapport vi publicerar i dag, skriver Björn Jerdén och Tim Rühlig, Utrikespolitiska institutet.

Utrikespolitiska institutet publicerar i dag en rapport om den svenska delen av den hittills mest omfattande undersökningen av den europeiska allmänhetens syn på Kina, ”Sinophone borderlands Europe survey”.

Undersökningen visar att nästan 80 procent av svenskarna har ett lågt förtroende för Kina medan endast 15 procent har en positiv inställning till landet. När deltagarna fick jämföra med en rad andra länder hade de bara lägre förtroende för Nordkorea och Ryssland. Svenskarna ger också låga betyg till kinesiska politiker. Den utbredda misstron mot Kina avspeglas dock inte i attityder till kineser i Sverige. Tvärtom så visar undersökningen en allmänt positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet.

Den negativa synen på Kina är en ny utveckling i Sverige. Nästan 60 procent säger att deras inställning har försämrats under de senaste tre åren. Endast runt en tiondel så många anger att de har fått en mer

positiv syn på Kina under samma period. Dessa resultat stöds även av andra studier. Det samlade forskningsläget tyder på att Sverige är ett av de länder i världen där synen på Kina har försämrats snabbast under de senaste åren.

Studien antyder att den drastiska försämringen av attityden till Kina har flera orsaker.

Till att börja med har troligen den rådande pandemin bidragit till utvecklingen. Genom internationella donationer av ansiktsmasker och annat sjukvårdsmaterial har Kina sökt framställa sig som en vän i nöden. Knappt 5 procent av deltagarna tycker dock att Kina har hjälpt Sverige under krisen. Trots att Kina har avsevärt mindre smittspridning än de flesta andra länder så tror endast 3 procent av svenskarna att Kinas internationella rykte har förbättrats under pandemin.

Dessa resultat kan kompletteras av en nyligen genomförd undersökning från Yougov. 66 procent av de svenska deltagarna trodde där att pandemin kunde ha undvikits om kinesiska myndigheter hade agerat annorlunda. Hela 79 procent trodde samtidigt att Kina har försökt dölja sanningen om pandemin. Samtidigt ger covid-19 långt ifrån hela förklaringen. Svenskars syn på Kina började försämras långt innan smittan upptäcktes i Wuhan för snart ett år sedan.

Att svenskars negativa åsikter sticker ut har troligtvis mycket att göra med de diplomatiska spänningarna mellan länderna. I centrum står behandlingen av den svenska medborgaren Gui Minhai som har varit frihetsberövad av kinesiska myndigheter under fem års tid. För att protestera mot den svenska regeringens stöd för Gui har Kina bland annat avbrutit kulturellt utbyte och hotat Sverige med ekonomiska bestraffningar. Detta har ackompanjerats av en ihållande kampanj av offentlig kritik mot politiker, journalister, forskare och andra som uttrycker åsikter som går emot det kinesiska kommunistpartiets position i olika frågor. Den kinesiska regeringens agerande har fått mycket uppmärksamhet i svenska medier, och är troligtvis en starkt bidragande orsak till den snabba ökningen av negativa attityder.

Ett frisläppande av Gui Minhai och en mildare hållning mot Sverige skulle möjligen ha en positiv inverkan på den svenska allmänhetens syn på Kina. Samtidigt tyder undersökningen på att den negativa inställningen kan vara relativt stabil.

1 Det första skälet är att människorättsfrågor verkar ha stor vikt för svenskars uppfattning om Kina. Av alla länder i undersökningen är det svenskarna som ger lägst betyg till situationen för mänskliga rättigheter i Kina. Mer än 80 procent anser också att främjandet av mänskliga rättigheter och demokratiska reformer ska vara prioriterade frågor för svensk Kinapolitik. När de svenska deltagarna ombads att fritt associera ord med Kina så förekom ”diktatur”, ”kommunism” och ”inga mänskliga rättigheter” flitigt. Så länge den nuvarande auktoritära utvecklingen i Kina fortsätter så kommer troligtvis dessa attityder att påverka den svenska opinionen i en negativ riktning.

2 Det andra skälet är att negativa åsikter inte varierar särskilt mycket över den politiska skalan. Studien tyder på att sympatisörer till samtliga riksdagspartier delar en mer eller mindre lika kritisk bild av Kina. Denna samsyn antyder att den negativa inställningen har en bred förankring hos den svenska befolkningen och ger ytterligare grund till att tro att opinionstrenden kan vara ihållande.

Trots den negativa synen på Kina så ger studien inget stöd för att svenskar efterlyser en hård eller avvisande politik gentemot landet.

Svenskar anser att Kina är viktigt för Sverige och välkomnar vissa typer av samarbete. Fler än två tredjedelar svarar att Kina, Sveriges näst största exportmarknad utanför norra Europa, är viktigt för svensk ekonomisk utveckling. Vidare lägger mer än 80 procent vikt vid samarbete med Kina när det gäller globala utmaningar som klimatförändringar, epidemier och terrorism.

För att markera mot Kinas agerande har Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna begärt att regeringen ska förklara den kinesiska ambassadören persona non grata. Men trots att dessa partier tillsammans har 36 procent i väljarstöd så instämmer endast 11 procent av studiens deltagare med förslaget.

Ett annat exempel gäller vänortssamarbeten. Med hänvisning till Kinas brott mot mänskliga rättigheter och hot mot Sverige så har flera kommuner och regioner valt att avsluta sina utbyten med kinesiska vänorter. I undersökningen uttrycker dock endast 24 procent sitt stöd för att avsluta liknande avtal medan 37 procent avvisar idén.

Samtidigt visar studien att svenskar inte välkomnar alla typer av utbyten med Kina. Exempelvis är mindre än 20 procent positiva till att samarbeta med landet när det kommer till utbyggnaden av de nya mobila 5G-näten.

Varken utrikespolitik i allmänhet eller relationerna till Kina är särskilt viktiga frågor för svenska väljare. Kinas ökade synlighet skapar dock ett tryck på beslutsfattare att ta hänsyn till vad vanligt folk tycker om landet. Folkopinionens betydelse för svensk Kinapolitik kan mycket väl komma att öka framöver. Detta kräver i sin tur en upplyst allmänhet.

Det är därför något oroande att undersökningen visar att endast en liten minoritet av svenskarna tycker sig veta mycket om Kina. Regeringens skrivelse ”Arbetet i frågor som rör Kina” från förra året – vad vissa har kallat Sveriges ”Kinastrategi” – pekar med rätta på ”ett behov av att investera i kunskap om Kina i alla delar av samhället”.

Björn Jerdén, forskare och chef för Asienprogrammet på Utrikespolitiska institutet
Tim Rühlig, forskare på Utrikespolitiska institutet "

”Norge och Finland är bättre än Sverige på att minska hemlöshet”

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201126
Trots rika samhällen och vackra ord om rätten till bostad har vi fortfarande hemlöshet i Norden. Norge och Finland är bäst i klassen i arbetet för att minska hemlösheten. Sverige och Danmark har mycket att lära av grannarna. Vi är rent av sämst i klassen. Här presenterar vi tre förslag som skulle minska hemlösheten, skriver Eva Franzén och Hans Swärd.

Det är oacceptabelt i dagens samhälle att såväl småbarnsfamiljer som många andra grupper saknar en varaktig bostad. Hemlösheten är inget olösligt problem, med en stark politisk vilja kan den faktiskt minska. Det är uppenbart när vi ser oss omkring i Norden. Antalet hemlösa skiljer sig åt mellan länderna och det återspeglar både skillnaderna i den långsiktiga bostadspolitiken och hur man möter den akuta hemlösheten.

Hemlöshet är en brännande fråga i våra rika nordiska länder. I dag släpper Nordens välfärdscenter rapporten ”Hemlöshet i Norden”. Samtidigt diskuteras frågan om hemlöshet på en konferens anordnad av det danska ordförandeskapet i det nordiska samarbetet.

Det kan tyckas som en gåta att vi ännu inte har lyckats lösa detta historiska problem. De nordiska länderna har ratificerat en rad dokument som deklarerar att en bostad är en grundläggande mänsklig rättighet.

När vi analyserar både de nordiska och europeiska erfarenheterna ser vi framför allt tre förhållanden som kan förhindra eller minska hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

1 Ett bostadsbyggande som motsvarar befolkningsökningen, bostäder som är tillgängliga för alla samt en stark generell socialpolitik. Detta är grundläggande. Finns det inte bostäder åt hela befolkningen i ett land så blir några oundvikligen utan. Är inte bostäderna tillgängliga för alla och ses som en rättighet kommer de fattigaste att ställas utanför.

Så länge det förekommer bostadsbrist kommer de många boendealternativen vid sidan av den ordinarie bostadsmarknaden, som exempelvis härbärgen och jourboenden, att leva kvar, trots att systemen är dyra och riskerar att permanenta människor i osäkra förhållanden. Ju längre tid i hemlöshet, desto svårare att komma in på bostadsmarknaden. En stark bostads- och socialpolitik är därför sannolikt det viktigaste medlet för att komma till rätta med hemlösheten. En stor del av dagens hemlöshet skulle försvinna om bostadsbyggandet kunde tillgodose olika preferenser och plånböcker, utan att skapa segregerade boendemiljöer.

2 Långsiktiga statliga och kommunala strategier för att bekämpa hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Sådana strategier har visat sig vara effektiva. Enligt en jämförelse av nationella strategier i Norge, Danmark, Sverige och Finland, är långsiktigheten i strategiarbetet viktig. Om vi jämställer sätten att räkna hemlöshet i Norden, ligger andelen hemlösa i Norge lägst år 2020.

Finland utmärker sig genom att, som ett av få länder i EU, ha lyckats minska hemlöshetstalen rejält. Detta kan delvis förklaras med

skillnader i ländernas ekonomiska situation, omfattningen av flyktingmottagandet, urbaniseringsmönster och en rad andra förhållanden. Men det går inte att bortse från att kontinuiteten har betydelse.

Vad som är utmärkande för Norge och Finland är nämligen att länderna haft en hög och stabil nivå på bostadsbyggande, långsiktiga nationella strategier för att hantera hemlösheten samt att strategierna byggt på metoder med vetenskapligt stöd. Även Sverige och Danmark har haft hemlöshetsstrategier, men de har varit av kortare varaktighet.

3 Ett åtgärdssystem som har vetenskapligt stöd eller bygger på beprövad praktik är ytterligare en förutsättning för att komma till rätta med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Preventiva åtgärder är avgörande för att förhindra hemlöshet och utestängning. Utvärderingar av en rad försöksverksamheter i Norden sedan millennieskiftet visar att de lyckats förhindra hemlöshet.

Det kan till exempel handla om att stärka det vräkningsförebyggande arbetet, så att människor inte blir hemlösa. Det kan handla om att hjälpa till med skuldsaneringar som underlättar ett inträde på bostadsmarknaden. Även lokala Bostad först-försök har gett positiva resultat, där tanken är att en egen bostad är en förutsättning för att hemlösa ska kunna ta itu med sina andra problem.

Det räcker alltså inte med generella välfärdslösningar. Gruppen hemlösa eller med otrygga boendeförhållanden är inte homogen. Genus, klass, etnicitet, ålder, hälsa och tillgång till sociala nätverk har också betydelse för hjälpsystemens inriktning.

I takt med att levnads- och bostadsstandarden för de flesta har ökat har också synen på vilka som ska räknas som hemlösa vidgats. Barnen till hemlösa föräldrar har blivit synliga på ett annat sätt än tidigare och ungdomar och nyanlända flyktingar har tillkommit. Vi har också nya grupper som inte alls är registrerade. Det kan röra sig om papperslösa, personer som fått avslag på asylansökningar och fattiga EU-medborgare som tillfälligt lever som hemlösa här.

På senare tid har våld i nära relationer uppmärksammats som en orsak till hemlöshet. Det handlar då om kvinnor, eller kvinnor och barn, som fått fly hem som blivit en alltmer osäker plats.

En allmän lärdom är emellertid att man bör undvika metoder som skapar diskontinuitet, det vill säga att människor måste flytta runt mellan olika boenden, träffa många olika handläggare och genomgå många samhällsinsatser. Att skapa så stor kontinuitet som möjligt är särskilt viktigt för barn i hemlöshet.

Om Norden ska bli världens mest socialt hållbara och integrerade region år 2030 så står vi inför stora utmaningar. Men om våra länder följer de här tre förslagen så går det att minska hemlösheten. Vi måste bygga bostäder för alla. Vi måste ta stöd av välfärdsforskningen och forma samhällsmiljöer utan att skapa segregation och utanförskap.

Vi måste utveckla ett mer rättvist och hållbart samhälle som inkluderar de mest utsatta. Det krävs en långsiktig politik för att tillgodose allas rätt till en bostad och ett människovärdigt liv.
Vi måste våga tänka stort.

Eva Franzén, direktör Nordens välfärdscenter
Hans Swärd, seniorprofessor vid Socialhögskolan i Lund, inom forskningsområdet socialt arbete "

" Nordens välfärdscenter är en institution inom Nordiska ministerrådets social- och hälsosektor, med uppdrag att bidra till utvecklingen av insatser på välfärdsområdet i Norden. "

”Så kan hemtjänsten bli tryggare och säkrare”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201127
Allt fler äldre får hemtjänstinsatser från flera olika aktörer. Men brister i samordningen gör att omsorgstagare och deras anhöriga känner otrygghet. I dag överlämnar jag till regeringen ett utredningsförslag om en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Det ska öka tryggheten för äldre och deras anhöriga, skriver Barbro Westerholm (L).

I dag överlämnar jag ett förslag om fast omsorgskontakt i hemtjänsten till socialminister Lena Hallengren. Förslaget innebär att äldre som har hemtjänst ska få en tryggare tillvaro präglad av kontinuitet och individanpassad omsorg. Mot bakgrund av dagens hemtjänstlandskap, med allt fler omsorgstagare med komplexa och omfattande behov föreslår jag också att en fast omsorgskontakt ska ha yrkestiteln undersköterska. Yrkestiteln innebär en gemensam kompetensstandard för vad en undersköterska ska kunna.

Jag har haft regeringens uppdrag att komma med förslag om hur en fast omsorgskontakt kan införas i hemtjänsten för att öka tryggheten för äldre och deras anhöriga samt för att få till stånd en bättre personalkontinuitet och en mer individanpassad omsorg. Uppdraget är en del av januariavtalets 73-punktsprogram som säger att det ska finnas en fast omsorgskontakt i hemtjänsten.

Det är sedan länge känt att hemtjänsten har ett antal problem och utmaningar. Det handlar bland annat om brister i personalkontinuitet, kompetens och samordning. I genomsnitt träffar omsorgstagare 16 olika hemtjänstpersonal under en tvåveckorsperiod. Men det handlar i praktiken ofta om betydligt fler personer eftersom nattpersonal och hemsjukvårdspersonal inte är inräknade. För de flesta äldre är det tryggare att få stöd av personal som de känner igen och med vilka en ömsesidig relation har byggts upp. Personalkontinuiteten hänger samman med personalens arbetsförhållanden som har försämrats över tid. Det är svårt att få till stånd en god personalkontinuitet om sjukfrånvaron är stor och personalen lämnar yrket på grund av brister i arbetsmiljön.

Allt fler äldre med komplexa och sammansatta behov bor hemma och får kvalificerade insatser från flera aktörer inom vården och omsorgen.

Arbetet i hemtjänsten präglas av stor komplexitet. Det handlar om att bemöta den äldre i svåra omsorgssituationer och kunna ge stöd på ett adekvat sätt utifrån omsorgstagarens behov. Om den som utför omsorgsarbetet har bristande kompetens finns risk för att omsorgstagare drabbas av otrygghet, dålig livskvalitet och i värsta fall av skador och olyckor.

Dålig samordning inom vård- och omsorgskedjan kan innebära att insatser uteblir och att de inte anpassas till den äldres funktions- och hälsotillstånd. Många anhöriga upplever att de behöver ta ett stort ansvar för kontakter med olika yrkesgrupper runt omsorgstagaren.

Anhöriga känner även ofta otrygghet när de inte kan kontakta en person som har en helhetsbild av omsorgstagarens situation.

I dag har cirka åtta av tio omsorgstagare en omsorgskontakt men vad rollen betyder i praktiken är inte känt. Utredningen har därför genomfört en kartläggning i 20 kommuner från norr till söder och i olika kommuntyper. Över 90 intervjuer har genomförts med chefer och omsorgskontakter i hemtjänsten, såväl i privat som offentlig regi, samt med personal som beslutar om vilken hemtjänst den äldre ska få.

Dessutom har telefonintervjuer genomförts med närmare 20 omsorgstagare, anhöriga och närstående. Andra informanter som har bidragit med kunskap är forskare och myndighetsexperter. Utredningens bedömningar bygger också på vetenskaplig litteratur och rapporter från myndigheter och organisationer.

Kartläggningen visar att det finns en stor variation i hur hemtjänsten arbetar med fast omsorgskontakt. Det handlar om allt från en ”pappersprodukt” till ett fullödigt omsorgsskap där omsorgskontakten har en god personkännedom om den äldre. När omsorgskontakten har en mer administrativ roll går mervärdena av det fullödiga omsorgsskapet förlorade. Hemtjänstverksamheterna behöver därför planera arbetet med fokus på kontinuitet och låta omsorgskontakten gå ofta till ”sina” omsorgstagare. Omsorgskontakten kan då bygga en nära och tillitsfull relation till omsorgstagaren, vilket i sin tur skapar bättre möjligheter för att anpassa insatserna till den äldres önskemål, behov och dagsform. Det förutsätter att omsorgskontakten ges flexibilitet och handlingsutrymme i sitt arbete. Ett sådant omsorgsskap ökar möjligheterna att arbeta förebyggande och bevarande.

1 Utredningen föreslår att det i socialtjänstlagen införs ett krav om att äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt. Med en fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan stödet och hjälpen bättre anpassas till den äldres behov och önskemål. Ett fullödigt omsorgsskap kan bidra till bättre kontinuitet och ökad trygghet för såväl omsorgstagare, som anhöriga och personalen. Samordningsvinster kan uppnås då den fasta omsorgskontakten utgör en viktig informationskälla till anhöriga, närstående, arbetslaget och andra professioner inom vården och omsorgen.

Ett väl fungerande omsorgsskap kan dessutom öka arbetsglädjen hos personalen och minska sjuktalen.

De fördelar som följer rollen som fast omsorgskontakt blir än tydligare under den pågående covid-19-pandemin. När färre ur hemtjänstpersonalen går till omsorgstagarna minskar det risken för smittspridning samtidigt som personalen med god personkännedom tidigt kan uppmärksamma sjukdomstecken hos omsorgstagarna och vid behov koppla in andra yrkesgrupper. En tydlig fördel är också minskad oro hos anhöriga då de har en tydlig ”väg in” i hemtjänsten.

2 Den fasta omsorgskontakten ska ha yrkestiteln undersköterska. I den fasta omsorgskontaktens roll ingår att planera och utföra omsorgsarbete och medicinska uppgifter hos ”sina” omsorgstagare.

För att kunna utföra uppgifterna på ett tryggt och säkert sätt behöver omsorgskontaktens kompetens motsvara en undersköterskas. Genom det ställda kompetenskravet skapas förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat.

Det kan handla om att göra rätt bedömningar i olika omsorgssituationer, känna igen skiftningar i hälso- och funktionstillståndet, hantera medicinska uppgifter på ett patientsäkert sätt och veta när andra yrkesgrupper behöver kopplas in. Ett krav på att omsorgskontakten ska ha titeln undersköterska kan också professionalisera hemtjänsten vilket

i förlängningen kan öka yrkets attraktivitet och status. Ett fullödigt omsorgsskap handlar således både om hur rollen utformas och att omsorgskontakten har nödvändig kompetens för sin roll.

Lagförslaget kommer att medföra kostnader för kommuner i samband med att fler undersköterskor behöver anställas i verksamheterna.

Kostnaderna behöver dock vägas mot de positiva effekter som förslaget kan medföra. Det kan till exempel handla om förväntade hälsoförbättringar hos omsorgstagare, anhöriga och personal. När omsorgskontakten har rätt kompetens och ges tid, flexibilitet och handlingsutrymme skapas förutsättningar för att arbeta förebyggande och rehabiliterande. De positiva effekterna är svåra att uppskatta i kronor och ören men utredningens analys pekar mot att lagförslaget kan vara kostnadseffektivt.

Att arbeta i hemtjänsten är inget enkelt jobb. Det innebär att man har ansvar för kvalificerade sociala och medicinska uppgifter där man ofta arbetar ensam och under tidspress. För att säkerställa en trygg och säker hemtjänst av god kvalitet menar jag att det i lagstiftningen ska införas ett krav på omsorgskontakt i hemtjänsten med yrkestiteln undersköterska.

Barbro Westerholm (L), utredare, riksdagsledamot "

Kapitel 3 Utrikes och inrikes DN-artiklar 18-24 november 2020

Utrikes DN-artiklar om USA 18-24 november 2020,

Peter Wolodarski: Det som pågår i USA är ett försök till statskupp

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Man ska kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det Donald Trump och Republikanerna ägnar sig åt just nu är att försöka välta utslaget i presidentvalet.

Hur bör offentligheten hantera konspirationsteorier? En populär uppfattning är att man ska ignorera tokerierna och avstå från att ge dem syre. I stället för att uppmärksamma skruvade idéer är det bättre att förpassa dem dit de bäst hör hemma: till samhällets marginal. Där kan några få extremister fortsätta att käbbla med varandra.

Problemet med denna hållning är att den förutsätter att det är relativt få som tar stolligheterna

på allvar, och att demokratin i stort inte penetreras av galenskapen.
Så är det inte alltid. Ta USA just nu, världens mäktigaste demokrati. Vad gör man om det inte är några obetydliga personer som ägnar sig åt att förgifta offentligheten? Hur ska man agera om det är den sittande presidenten som häller frätande syra på demokratin, med bistånd från det republikanska partiet? Ska man fortsätta att låtsas som om inget hänt?
I torsdags höll Trumps advokat Rudy Giuliani, tidigare borgmästare i New York, en presskonferens tillsammans med presidentens andra juridiska rådgivare.
Det som sades från talarstolen var så skruvat, att det skulle kunna ha hämtats från internets mest knäppa hörn. Men nu framfördes tossigheterna från presidentens rättsliga team.
Att Donald Trump anser att presidentvalet var riggat vet vi redan. Han tycker uppenbarligen att alla val som inte leder till en vinst för honom är tvivelaktiga. Men vad vi fick höra från Trumps advokater var inte bara det. På

presskonferensen upplystes världen om att den påstådda konspirationen mot presidenten är mycket mer sofistikerad än så. Länder som Kina och Kuba är givetvis inblandade i valfusket. Ja, ”kommunistiska pengar” är involverade, liksom den antifascistiska grupperingen Antifa och (så klart!) den judiske filantropen George Soros. Två presidenter i Venezuela (varav en är död) ingår i mixen, vid sidan om Argentina, åtskilliga amerikanska städer, frivilliga rösträknare, de stora techbolagen, en suspekt server i Tyskland och en tidigare borgmästare i Chicago.

”Solklara” bevis på att Joe Biden stulit valet från Donald Trump, som alla tänkande individer märker.

Eller som en av Trumps advokater sammanfattade saken: ”Vi ska inte låta oss bli skrämda… Vi kommer att städa upp den här röran nu. President Trump vann en jordskredsseger. Vi kommer att bevisa det. Och vi kommer att återta Amerikas förenta stater för de människor som röstade för frihet.”

En del kanske ler åt detta, ungefär som man kan avfärda de mest antivetenskapliga föreställningarna om mässlingsvaccin med tystnad.
Joe Biden vann trots allt 306 elektorsröster mot Donald Trumps 232. Hans marginal i den nationella rösträkningen uppgår nu till ungefär 6 miljoner, vilket stärker hans demokratiska legitimitet ytterligare. Varför ska man ta dessa sanslösa anklagelser på allvar?
Tyvärr måste man det. Det som sades på presskonferensen i torsdags var de farligaste 1 timme och 45 minuter som sänts på tv i USA, för att citera Chris Krebs, till alldeles nyligen chef för USA:s cybersäkerhet. President Trump gav honom i veckan sparken efter att Krebs, tillsammans med andra myndighetsföreträdare, tillbakavisat de grundlösa påståendena om valfusk.
Det riktigt illavarslande är att den totala desinformationen från Trump inte längre begränsar sig till honom. Den beryktade presskonferensen, som var ett frontalangrepp mot hela den demokratiska processen, hölls i Republikanernas högkvarter i

kongressen. Den var alltså sanktionerad av ett av USA:s två dominerande partier.
Efter allt galet som sades valde partiets officiella Twitterkonto att sprida vidare det lögnaktiga citatet om en jordskredsseger för Trump.
Slutsatsen man måste dra är att inte heller Republikanerna respekterar demokratins spelregler, förutom den del av samma val som gav partiet framgångar i senaten och representanthuset. Abraham Lincolns och Ronald Reagans gamla parti är berett att sanktionera och bidra till att miljontals amerikaner inte längre litar på det mest fundamentala i demokratins maskineri: rösträkningen.
Men det slutar inte med denna potentiellt mycket farliga propaganda, som undergräver tilltron till statsskicket. Parallellt med själva retoriken, pågår verkliga politiska initiativ att välta valresultatet efter misslyckade juridiska försök att påverka presidentvalet. Strategin är att försöka pressa republikanska företrädare i jämna delstater att trotsa väljarnas demokratiska val

och skicka elektorer som stöder Trump.
Denna process är i vanliga fall en formalitet – delstaternas elektorer förutsätts alltid respektera väljarnas vilja när de formellt träffas och utser USA:s president, vilket i år sker den 14 december.
Nu försöker Donald Trump och hans entourage att förvandla detta symboliska till en legitim del i kampen om presidentmakten.
Hur då? Genom att strunta i vad de amerikanska medborgarna sagt i valet och utöva maximala påtryckningar mot republikanska företrädare i relevanta delstater.
Det är en strategi som saknar motstycke i den amerikanska historien, för att citera New York Times erfarna reporter David Sanger.
Sannolikheten att den lyckas är mycket begränsad. Men som med allt Trump företar sig: han ska inte underskattas. Han har överträffat förväntningarna förr.
Han beter sig inte på ett sätt som demokratiskt grundande politiker gör. Han struntar i konsekvenserna för samhället i stort – likt en despot bryr han sig bara om sin egen makt och sina egna intressen.

Det finns ett värde i att kalla saker och ting vid deras rätta namn.
Det som pågår just nu är inte bara en koordinerad attack på demokratin, fullt synlig för alla.
Det här är ett verkligt försök att nå världens mäktigaste position med metoder som är direkt antidemokratiska. I diktaturer och auktoritära stater kallar vi denna typ av beteenden för vad de är: kuppförsök.
Ett försök till statskupp är vad vi nu bevittnar i världens mäktigaste nation.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se

USA drar tillbaka tusentals soldater

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

USA:s försvarshögkvarter Pentagon drar tillbaka tusentals soldater från Afghanistan och Irak innan Trump lämnar Vita huset i januari.

Försvarsminister Peter Hultqvist (S) menar att en minskad amerikansk närvaro kan påverka andra länders insatser.

”Övriga länder måste analysera läget”, skriver han.

Trumpadministrationen kommer att kraftigt begränsa antalet soldater. I Afghanistan ska antalet minska med 2 000 till 2 500 och i Irak med 500 till 2 500. Trupp-tillbakadragandet ska vara klart den 15 januari, skriver Reuters. Enligt försvarsminister Christopher Miller har beslutet fattats efter månader av överläggningar.

”Den här morgonen pratade jag med nyckelledare i kongressen liksom våra allierade och partners utomlands för att uppdatera dem om de här planerna med tanke på vårt gemensamma angreppssätt”, säger han i ett uttalande enligt CNBC News.
Christopher Miller är tillförordnad försvarsminister efter Mark Esper som sparkades av Donald Trump häromveckan. Miller hävdar att han är ”trött på krig” och menar att det är dags att avsluta USA:s konflikter i Mellanöstern.
”Vi är inte ett folk som för ett evigt krig – det är motsatsen till allt som vi står för och som våra förfäder stred för. Alla krig måste ta slut”, säger han.
Sveriges försvarsminister Peter Hultqvist uppger att en minskad amerikansk närvaro självklart har effekter för övriga länders insatser i Irak och Afghanistan.
”USA har en central och stabiliserande roll. Övriga länder i respektive insats påverkas och måste analysera läget. Jag förutsätter att USA konsulterar övriga truppbidragare”, skriver

han i en kommentar och fortsätter:
”Säkerhetsläget i både Afghanistan och Irak kräver stabilitet i närvaron. Snabba förändringar i form av truppneddragningar har effekter på såväl säkerhetsläget som stabiliteten i respektive region. Andra aktörer kan utnyttja ett eventuellt vakuum som kan uppstå.”
Just nu finns 30–40 svenska soldater i Afghanistan och ett fåtal i Irak. Svenska Försvarsmaktens presschef Philip Simon säger att inget kommer att förändras omedel- bart.
– Här och nu sker det ingen påverkan, men vi får sätta oss ned och analysera det här och se om det innebär någonting, säger han.
Jan Hallenberg, forskningsledare på Utrikespolitiska institutet, tror att truppneddragningen handlar om att Trump vill visa att han håller det han lovat – att göra slut på de ”eviga krigen”.
– Det lyckas han inte med, men här markerar han i alla fall att det är målet, säger han.
Enligt Hallenberg var det en av orsakerna till att presidenten

sparkade försvarsminister Mark Esper, för att den nye försvarsministern skulle lyda honom.
Frågan är hur det här kommer att påverka situationen i de båda länderna.
För Irans del handlar det ”bara” om 500 soldater, men i Afghanistan blir påverkan större.
Jan Hallenberg tror att andra länder kan komma att följa efter och dra tillbaka soldater från landet.
– Amerikanerna utgör en stabiliserande effekt i Afghanistan. Det här gör att regeringen har sämre möjligheter att hålla emot talibanerna och kan leda till ökad instabilitet.
Hur kommer blivande presidenten Joe Biden att se på trupptillbakadragandet, tror du?
– Vad ska han göra, det är bara att gilla läget. Han kommer att göra en egen granskning och fatta beslut om vad han anser är en rimlig storlek. Jag är inte så säker på att han är road av en ökning, men han kanske heller inte vill dra ned. Det är möjligt att han kommer att öka på med några tusen soldater igen.

Joe Biden svärs in som ny president den 20 januari nästa år.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Joe Biden har börjat utse sina nyckelrådgivare

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Washington. Joe Biden har börjat utse personer för nyckelpositioner i Vita huset, trots att president Trump ännu inte erkänt valförlusten.
Det handlar om personer som han redan känner väl, och med lång erfarenhet av Washingtonpolitiken.

Till nära rådgivare har Biden valt Cedric Richmond, ledamot för Louisiana i representanthuset. Richmond har varit central för Bidens förankring hos afroamerikanska väljare, och han ska nu leda Vita husets - utåtriktade arbete bland annat mot gräsrots- och intresseorganisationer.
Steve Ricchetti, som var stabschef för Barack Obama, får en roll som rådgivare, liksom den demokratiska strategen Mike Donilon.
Namnen offentliggjordes på tisdagen, och speglar en vilja att skapa en diversifierad personal, även om samtliga har lång vana av politiskt arbete.
Klart är också att Joe Bidens kampanjchef Jennifer O'Malley Dillon blir vice stabschef. Hon kommer att arbeta för Ron Klain, som sedan tidigare är bekräftad som stabschef.
Joe Biden antas vänta några veckor med att fatta definitiva beslut om sitt kabinett, eftersom dessa utnämningar, till skillnad från Vita huset-positioner, måste godkännas av senaten. Vilket parti som får majoritet där står klart först i januari.
Sanna Torén Björling

Amerikanska storstäder stängs ned när smittspridningen når nya höjder

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Kalifornien ”drar i nödbromsen”, i Chicago uppmanas människor att stanna hemma och i Philadelphia införs förbud mot inomhusaktiviteter.

Smittspridningen av covid-19 ökar lavinartat i USA och veckan innan Thanksgiving tar delstater och storstäder till allt hårdare åtgärder.

Veckan inleddes förvisso med en glädjande nyhet som fick stor uppmärksamhet i USA. Ett andra vaccin mot covid-19, framtaget av läkemedelsbolaget Moderna, tycks vara verkningsfullt: inledande resultat från bolagets fas 3-studier visar att det till 94,5 procent skyddar individen från sjukdomen.

De goda nyheterna kunde behövas i USA när i stort sett alla andra

trender gällande coronapandemin är negativa. På mindre än en vecka har över en miljon nya bekräftade fall av covid-19 registrerats.
På söndagen vårdades nära 70000 människor med sjukdomen på sjukhus i USA, enligt nyhetsbyrån AP – den högsta siffran för antalet inlagda sedan pandemins början.
I nuläget registreras i genomsnitt även 1 100 nya dödsfall dagligen, en kraftig ökning jämfört med hur situationen såg ut för en månad sedan.
Den negativa utvecklingen leder nu, veckan före den amerikanska storhelgen Thanksgiving, till att flera delstater och storstäder inför än strängare restriktioner.
I hårt drabbade Chicago inledde man på måndagen stadens nya strategi. Under minst 30 dagar framöver uppmanas samtliga invånare att stanna hemma i största möjligaste mån samt att endast lämna bostaden för resor till skola eller arbetsplats, alternativt för nödvändiga inköp av mat och läkemedel.
I Philadelphia meddelade stadsledningen att man från och med fredag förbjuder en lång rad inomhusaktiviteter, däribland

restaurangmiddagar, gym- och museibesök. Förbudet gäller åtminstone fram till den 1 januari.
I staden ökar smittspridningen nu exponentiellt, rapporterar Philadelphia Inquirer, något som gör det omöjligt att klara av smittspårningen.
Kaliforniens guvernör Gavin Newsom meddelade på måndagen att delstaten ”drar i nödbromsen” och därmed avbryter den öppningsplan som tagits fram för att få ny fart på ekonomin.
Beslutet tas eftersom delstaten nu registrerar den hittills snabbaste ökningen av antalet nya sjukdomsfall. De nya reglerna innebär att de flesta skolor och många butiker och restauranger stängs.
Hans guvernörskollega i New Jersey, Phil Murphy, gick på måndagen ut med beskedet att delstaten inför en övre gräns på tio personer för inomhusaktiviteter. Det medan gränsen för antalet närvarande personer vid aktiviteter utomhus sänks från 500 till 150.
Andra hårt drabbade delstater, såsom South Dakota och Texas, fortsätter dock att undvika stränga restriktioner. I Texas, som

på måndagen blev andra delstat att ha registrerat sammanlagt över 20 000 dödsfall i covid-19, har guvernören Greg Abbott i stället de senaste dagarna hänvisat till att nya mediciner och vaccin snart väntas vara tillgängliga, rapporterar AP.

Anklagelser om övergrepp mot 95000 scouter

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

USA. Ett av de mest omfattande rättsfallen i USA som rör sexuellt utnyttjande tar ett steg närmare en juridisk lösning, sedan en masstämning riktas mot pojk-scouternas organisation.

Omkring 95000 personer kräver skadestånd för att ha utsatts för sexuella övergrepp inom den amerikanska scoutorganisationen Boy Scouts of America (BSA). Anklagelserna sträcker sig över flera decennier.
TT-AFP

Skanska tar miljardorder för Los Angeles flygplats

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Byggbolaget Skanska ska bygga ett infrastrukturprojekt vid Los Angeles International Airport i USA. Beställare är Los Angeles

World Airports och kontraktet uppges vara värt 335 miljoner dollar, eller cirka 2,9 miljarder kronor, enligt ett pressmeddelande.
Ordern kommer att ingå i Skanska USA:s orderingång för fjärde kvartalet.
TT

Vikbar telefon från Apple kan vara på gång

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Apple kan vara på väg att skapa en vikbar mobil, i likhet med bland andra Samsung. Enligt en rapport från Economic Daily får Apple nu sig tillsänt provexemplar av vikbara mobiler från underleverantörer som Foxconn och New Nikko, skriver GSM Arena.

Apple har redan tidigare registrerat ett antal patent gällande vikbara mobiler, men arbetet uppges nu vara något mer konkret.
Bolaget uppges bland annat överväga om det ska använda sig av oled eller microled-teknik för bildskärmarna på vikbara mobiler. Dessutom ska Apple vara på väg in i en testfas vad gäller kvaliteten på skärmar och gångjärn, där Samsung pekas ut som leverantör av displayerna medan gångjärnen ska göras av New Nikko och monteras av Foxconn. Gångjärnen ska testas och hålla för minst 100 000 vikningar, betydligt fler än vad som gäller för en bärbar dator. Enligt uppgifterna ska Apple ha siktet inställt på september 2022 för en vikbar Iphone, men det uppges vara högst preliminärt.

Direkt

Nya maktspelare tar över när USA drar sig tillbaka

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Analys

När världens överlägset starkaste militärmakt, USA, drar sig tillbaka från långvariga revir som Irak och Afghanistan står nya aktörer beredda att ta huvudroller i maktspelet. Det visar exemplet Syrien.

Bara timmarna efter att USA:s tillförordnade försvarsminister Christopher Miller aviserat att USA kommer att dra tillbaka huvuddelen av sina soldater från Irak besköts den amerikanska ambassaden i den irakiska huvudstaden Bagdad med raketer av typen katjusja. Sirenerna tjöt över den gröna zonen, den del av Bagdad som är avspärrad från resten av staden med fyra meter höga betongmurar krönta med taggtråd.

Det faktum att ambassaden är en av världens mest inkapslade och bevakade, med ett eget anti-missilförsvar, medförde att de sju raketerna inte nådde sitt mål. Skador blev det ändå: en förlupen katjusjaraket dödade ett irakiskt barn som befann sig utanför skyddszonen och skadade fem personer.
Raketerna avfyrades av de miliser som verkar inne i Irak och som får stöd av Iran. De för en utpressningskampanj mot den irakiska regeringen och dess uppbackare USA för att flytta fram Irans positioner och tvinga USA på reträtt.
Ur det perspektivet kan tisdagskvällens ambassadattack i Bagdad ses som en glädjeyttring eller en styrkeuppvisning, eller bäggedera.
Det spelar ingen roll om president Donald Trumps besked att reducera Irak- och Afghanistan-styrkorna är ett obetänksamt utspel strax innan Joe Biden tar över. Eller om det handlar om en reträtt som verkligen signalerar ett slut på USA:s ambitioner att påverka dessa konflikter. I vilket fall som helst kommer beslutet att

få påtagliga effekter i Mellanöstern och i Centralasien. För när USA, världens överlägset starkaste militärmakt, bestämmer sig för att ta ett kliv tillbaka i pågående eller nödtorftigt kontrollerade konflikter i Afghanistan och i Irak fylls deras tomrum av andra aktörer.
Vi har redan sett det i Syrien. Under Trumps presidenttid har USA släppt tanken på ett regimskifte i Syrien, en fråga som drevs av hans företrädare Barack Obama. Vita huset har också tappat intresset för att påverka den politiska processen i Syrien. USA är mycket passivt inför de initiativ som FN:s sändebud tar och skickar andrarangens medarbetare till de möten som hålls.
Hösten 2019 deklarerade USA att de drar tillbaka sina trupper från Syrien och därmed sitt stöd till de kurddominerade styrkorna som bekämpat IS. Omedelbart efter det amerikanska beskedet gick Turkiet på offensiven, trängde tillbaka de kurdiska styrkorna från gränsområdet i norra Syrien och skaffade sig kontroll över syriskt territorium.

Den syriska regimens uppbackare Ryssland och Iran har också dragit fördel av det amerikanska återtåget. Numera är Moskva den oomstridda ledaren i Syrien. Och Iran försöker från sina missilbaser i södra Syrien göra så mycket skada de kan mot Syriens södra grannland Israel.
Att det pågår en förskjutning av maktförhållandena och att detta beror på politiska beslut i Washington är odiskutabelt. Om den utvecklingen kan betraktas som ”bra” eller ”dålig” beror ju naturligtvis på vad man har för ideologisk hemvist. Men det är lätt att se att det inte precis är ledare som hyllar demokrati och pluralism som nu fått större spelrum i Syrien.
Det har redan höjts åtskilliga bekymrade röster över att USA signalerar minskad militär närvaro i Afghanistan mitt under de känsliga fredsförhandlingarna med landets terrorstämplade talibanrörelse.
Å andra sidan har USA haft 19 år på sig att åstadkomma en förändring i demokratisk riktning i Afghanistan, utan att lyckas. Frågan är vem eller vilka som kommer att fylla det vakuum som

uppstår efter de amerikanska trupperna i Afghanistan.
Erik Ohlsson

Chef avfärdade valfusk – får sparken

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

USA. President Donald Trump sparkar landets chef för cybersäkerhet, Christopher Krebs. Skälet? Att Krebs har tillbakavisat Trumps påståenden om valfusk. Som flera andra myndighetschefer

och tjänstemän under Trump fick Krebs ta emot beskedet om uppsägning via Twitter.
Som chef för Cisa, den myndighet som är ansvarig för cybersäkerhet i USA, skrev Krebs i förra veckan ett uttalande tillsammans med en lång rad högt uppsatta säkerhetsansvariga inom amerikanska myndigheter, där de sade att presidentvalet 2020 var det säkraste i USA:s historia.
Christopher Krebs var då öppen med att han trodde att han skulle få sparken av Donald Trump, något som nu alltså besannats.
TT

Trump begär dyra omräkningar

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

USA. Donald Trump begär att alla röster ska räknas om i de två största städerna i delstaten Wisconsin. I ännu ett långskott betalar USA:s president stora pengar för att hitta oegentligheter värda tiotusentals röster.
Demokraternas kandidat Joe Biden vann Wisconsin med fler än

20 000 röster, och Trump hade fram till och med onsdag på sig att begära omräkning. De två områden som Trump pekar ut är Milwaukee county och Dane county, där delstatens två största städer Milwaukee och Madison ligger.
Delstatslagarna säger att en kandidat kan begära omräkning om marginalen är mindre än en procentenhet, men om den är större än 0,25 procentenheter får denne betala själv, en nota på motsvarande drygt 25 miljoner kronor för Trump.

TT-Reuters

Boeings flygförbud hävs i USA

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Efter nästan två år på marken häver nu det amerikanska luftfartsverket FAA flygförbudet för Boeings 737 Max-plan. Med vissa villkor. Chefen för FAA, Steve Dickson, säger att han är ”100 procent säker” på säkerheten i Boeings olycksplan 737 Max som genomgått en rad uppdateringar sedan flygförbudet i mars 2019. Men mer arbete återstår i företagskulturen när det gäller

säkerhet. FAA kräver också en särskild utbildning för piloterna.
TT-Reuters

Amerikansk lag får hård Wada-kritik

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Den som begår dopningsbrott där det finns amerikanska intressen ska kunna straffas med upp till tio års fängelse. Men den nya lagstiftningen i USA får skarp kritik av den internationella dopningsbyrån Wada, bland annat eftersom

den inte omfattar de stora professionella ligorna.
Den amerikanska senaten röstade i måndags igenom den så kallade Rodtjenkovlagen, uppkallad efter den ryske visselblåsaren Grigorij Rodtjenkov som avslöjade den statskontrollerade dopningen i Ryssland.
Nu återstår bara presidentens signatur, sedan är den kraftigt skärpta antidopningslagen ett faktum. Den gör det möjligt för USA att straffa den som begår dopningsbrott mot amerikanska intressen, till exempel i internationella tävlingar där amerikaner deltar eller där amerikanska bolag är sponsorer eller har tv-rättigheterna – även utanför USA.
Sådana brott ska kunna straffas med upp till tio års fängelse och nära tio miljoner kronor i böter.
Travis Tygart, chefen för den amerikanska antidopningsorganisationen Usada, beskrev senatens beslut som ”en stor dag för kampen för ren idrott”.
Den internationella antidopningsbyrån Wada kritserar däremot lagen hårt eftersom man menar att det

faktum att den gäller utanför USA:s gränser riskerar att leda till överlappande regelverk i stället för att det internationella antidopningsarbetet lyder under en lagstiftning, den så kallade Wadakoden.
Wada kritiserar också USA för att lagen inte omfattar stora proffsligor som NHL, NBA och NFL. Dessa ingick tidigare i lagförslaget, men har lyfts ur.
Ligorna har genom åren anklagats för ett bristande antidopningsarbete.
Internationella olympiska kommittén instämde i kritiken och uppmanade de amerikanska ligorna att tillämpa Wadakoden.
Enligt Travis Tygart, som brukar beskrivas som dopningsjägaren som fällde Lance Armstrong, finns det redan amerikansk lagstiftning som täcker in proffsligorna.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Obamas själv-biografi är en orgie i kärlek

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Tidpunkten för utgivningen av Barack Obamas memoarbok ”Ett förlovat land” är optimalt tajmad. Niklas Ekdal läser en mogen levnadsteckning som trots en och annan obligatorisk skönmålning är gripande rakt igenom.

Barack Obama
”Ett förlovat land”
Övers. Manne Svensson. Albert Bonniers förlag, 845 sidor

Att vara president i USA är först och främst ett skådespelarjobb. Arbetsbeskrivningen har gällt sedan den första, legendariska tv-debatten 1960. Den osminkade tungviktaren Nixon förlorade till en okänd, oerfaren och oemotståndlig Kennedy.

Träiga skådisar som Jimmy Carter och George Bush den äldre blev bortröstade efter en mandatperiod, trots kvaliteter i övrigt. Karismaklubben Reagan, Clinton, Bush den yngre blev

omvald med acklamation, trots felsteg.
Undantaget som bekräftar regeln är Nixons återval 1972. I en tid när kulturkriget stressade den tysta majoriteten satt presidentens folkliga stelhet och återhållna aggressivitet helt rätt. Parallellerna till rollfiguren ”Donald Trump” är tydliga, fast dramaturgin pumpats upp till absurdism. Utan pandemin hade Trump antagligen fått förnyat förtroende. Den mörka showen hade fortsatt ett par år till och slutat i någon teatralisk Watergateskandal.
Ridå, men ändå inte. Trump fick 73 miljoner röster, näst mest i historien, genom att spela den onde presidenten. Vem har då varit bäst på att spela den gode presidenten?
Priset går till Barack Obama. Inte ens Hollywoodveteranen Ronald Reagan var i närheten av Obamas gehör och gestaltning. Mycket har skrivits om detta – hur det inte fanns någon marginal för misstag från Vita husets första svarta hyresgäst – och nu är det Obamas egen tur.
Tidpunkten för utgivningen av memoarerna är optimalt tajmad,

som allt annat med denne man. Presidentvalet avgjort, intresset för politik vid kokpunkten, den seriösa Obama-Biden-administrationen återuppstånden efter fyra år av fåfängans fyrverkeri.
Att USA:s 44:e president skriver som en gud är ingen överraskning. Obamas genombrott för tjugofem år sedan kom ju med en bok, den finstämda familjehistorien ”Min far hade en dröm”. Nu har stilen mognat ytterligare och självinsikten fördjupats, plus att det verkligen finns något att berätta. Tänk Lars Norén fast tvärtom.
”Ett förlovat land” är gripande läsning rakt igenom, trots ofrånkomlig retuschering här och där. Detaljerna kring förlopp som sjukvårdsreformen kanske mest är för specialintresserade, men till och med där blir politiken levande, mänsklig.
Intressantast är hur Obama reflekterar över sig själv. Han fortsätter spela rollen på autopilot och analyserar den samtidigt. Man slås av insikten att Trumprevolten kanske riktades mot denna intellektuella stil

snarare än mot hudfärg, kön eller policy.
Barack Hussein är verserad i alla lägen. Han tuggar i sig orimliga förolämpningar i kongressen. Men när den utgående George W Bush möts av buande demonstranter blir Obama arg. Det är ”taktlöst och onödigt”.
Då beskedet kommer att han fått Nobels fredspris blir reaktionen: ”För vadå?” Visserligen har han hållit ett par fina tal om försoning. Men vad säger det om vår värld att skådespelartalang smäller högre än resultat? Obama anar att han hamnat i dåligt sällskap. Fredsprisen till Etiopiens Abiy Ahmed och Myanmars Aung San Suu Kyi var också förhastade, för att uttrycka det försiktigt.
Hela presidentskapet fastnar i samma fälla. De enorma förväntningarna på den förste afroamerikanen i Vita huset – *Yes we can!* – var omöjliga att infria. Det sociala sönderfallet i USA och mördandet i Syrien lyssnade inte på retorik, än mindre de oförsonliga republikanerna.
Självbiografin gör poesi av glappet, träffar en ton mellan hopp och melankoli som trots allt

tröstar. Om inte läsaren så författaren.
För Obama faller sig självtvivel mera naturligt än skryt. Enda området där han gör en rejäl hemtagning är ekonomin och boomen efter finanskrisen. En blinkning till efterträdaren, som inte missat något tillfälle att rida på ärvda börsuppgångar.
Obama presenterar sig som den motvillige makthavaren, mera bohem och grubblare än politiker. Han återkommer till att presidentskapet ”trots all pompa och ståt bara är ett jobb”. En lögn i Trumpklass, om än ödmjukt förpackad. Det finns inga andra jobb där man har fingret på kärnvapenknappen – eller ständigt agerar inför fotografer.
Bilderna från Obamas Vita huset är en orgie i kärlek, mellan presidentparet och deras döttrar, till besökare, till hundar, till blommorna i trädgården, till USA.
Barack Obama har värmen, bollsinnet, musikaliteten. Han har allt Donald Trump saknar, och kontrasten är ingen slump.
Männen representerar två sidor av den amerikanska karaktären, uppskruvade som vore de Netflix-figurer:

”White trash” ur rikaste överklass – svart underdog som ädlaste aristokrat.
Om Trumps skådespeleri bygger på improvisation kombinerar Obama klassisk brittisk teknik och Stanislavskijmetoden. Maximal tydlighet och trovärdighet samtidigt. Texten i centrum, men tolkad med en inlevelse så perfekt att den nästan blir suspekt. Ingen tycks tvivla mer på maneret än ex-presidenten själv.
Memoarerna är ett retroaktivt manus av högsta klass. Snarare än Nobels fredspris förtjänar Obama litteraturpriset. Kunde Winston Churchill få det så varför inte? Eller om en Oscar passar bättre.
Niklas Ekdal

Ett maktskifte som världen aldrig tidigare sett maken till

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Donald Trump vägrar erkänna Joe Biden som tillträdande president och saboterar därmed en ritual i den amerikanska demokratin: den fredliga överlämningen av regeringsmakten. För 12 år sedan, när George W Bush överlämnade Vita huset till Barack Obama, betedde sig den republikanska presidenten mer ansvarsfullt.

Washington.

Dagen efter att Donald Trump vunnit valet mot Hillary Clinton i november 2016 kallade den sittande presidenten Barack Obama till sig Vita husets kommunikationsavdelning. Många var unga medarbetare. Några hade aldrig tidigare satt sin fot i Ovala rummet. Flera grät när de klev in på presidentens kontor.

Obama, däremot, log. Han skojade om det vackra vädret: ”Solen skiner”. Han uppmanade sina medarbetare att agera lika professionellt mot Trumps övergångsregering som George W Bush hade uppträtt mot honom och hans rådgivare åtta år tidigare.
Obamas soliga attityd speglade knappast hans inre sinnesstämning. I själva verket var Obama full av tvivel över valresultatet, sådana förbittrade känslor och misstankar som Trump nu ger röst åt i offentligheten.

”Obama gick igenom stadier”, skriver Ben Rhodes, en av hans närmaste medarbetare, i memoarboken ”The world as it is”:
”I pauser mellan möten uttryckte han misstro över att valet hade förlorats”, skriver Rhodes om Obama. ”Med en arbetslöshet på fem procent. Med ekonomin brummande. Med Affordable care act på plats... Han fortsatte prata av sig, prövade olika teorier.”
Men Obama ifrågasatte aldrig Trumps legitimitet som president offentligt. Tvärtom uppmanade han Hillary Clinton att erkänna

sig besegrad på valnatten. Några av Hillary Clintons rådgivare ville att hon skulle vänta. ”De räknar fortfarande valsedlar”, sade Clintons medarbetare John Podesta till Clintons anhängare. ”Varje valsedel räknas.”

Men Obama var stenhård i telefon den natten. ”Du måste erkänna (dig besegrad)”, sade han till Hillary Clinton. ”Det finns ingen poäng i att dra ut på det.”

Ett par månader senare, den 20 januari, deltog Hillary Clinton i Trumps installationsceremoni i Washington DC.

”Djupt andetag”, skriver Hillary Clinton i memoarboken ”What happened”, som inleds med Trumps installation. ”Andas ut. Skrik senare.” Clinton påminner sig själv: ”Detta är rätt sak att göra. Landet behöver uppleva att demokratin fortfarande fungerar, oavsett hur smärtsamt det är.”

Som Obamas utrikesminister hade Hillary Clinton rest jorden runt och uppmanat andra länder att inspireras av USA:s traditioner, där en ”fredlig överlämning” av presidentmakten är demokratins själva kärna.

”Om jag verkligen trodde på det, så var jag tvungen att åsidosätta mina känslor och vara med”, skriver Clinton.
George W Bush och Jimmy Carter var också där på Trump installationsceremoni. Det gjorde saken lite lättare för Clinton. Bush hade ringt upp Hillary Clinton några minuter efter hennes förlorartal dagen efter valet. Den tidigare presidenten hade väntat i luren när Hillary kramade om sina kampanjmedarbetare en sista gång.
”När vi pratade föreslog han att vi skulle ses och ta en hamburgare tillsammans”, skriver Clinton. ”Jag tror det är Texasspråk för: ’*I feel your pain*’.”
Presidentvalet 2020 är avgjort. Joe Biden leder med över fem miljoner röster och 306 elektorsröster mot 232. Trump har ingen realistiskt möjlighet att komma ikapp. Men han vägrar erkänna sig besegrad. Kommer Trump att närvara vid installationsceremonin den 20 januari?
Trumps beteende har satt ljuset på tidigare maktöverlämningar. Skiftet efter valet 2008, när Obama vann över republikanen

John McCain, framstår som motsatsen till Trumps handlande i dag. I sina nyutkomna memoarer ”Ett förlovat land” skildrar Obama sina tacksamhetskänslor gentemot George W Bush:
”Om det berodde på respekt för institutionen, pappans lärdomar, dåliga minnen av sin egen övergång (det ryktades att några i (Bill) Clintons stab hade tagit bort W-tangenten från datorerna på vägen ut) eller bara ren hövlighet, så gjorde han allt han kunde de där elva veckorna för att allt skulle gå så smärtfritt som möjligt”, skriver Obama om Bush.

I Vita husets västra flygel, där presidenten och hans rådgivare arbetar, hade Bushregeringen fäst sina lärdomar på papper. ”I alla kontor i Vita huset”, skriver Obama i ”Ett förlovat land”, ”fanns det detaljerade handböcker. Hans stab gjorde sig tillgänglig för att träffa sina efterträdare, besvara frågor och lät sig till och med bli skuggade medan de utförde sina uppgifter”. Västra flygeln består av trånga kontorsutrymmen. Men makten som utgår därifrån är suverän. Den tillträdande regeringen tar över ansvaret för militärmakten,

två miljoner offentliganställda och disponerar hela budgeten på biljontals dollar. Vid lunchtid den 20 januari axlar en ny regering styret över supermakten.
Men en president överlämnar samtidigt sin legitimitet till en annan president, trots att denne ofta kandiderat som en motståndare till den sittande presidenten. Detta skifte är mer symboliskt. Det äger rum framför kameror och inbegriper ofta fler familjemedlemmar än presidenterna i fråga. 2008 skulle för första gången en vit president, med förankring i södern, lämna över huset till en svart familj. Under kampanjen hade Barack Obama kritiserat George W Bush ”ofta och ingående” skriver Michelle Obama i sina memoarer ”Min historia”. Det hindrade inte att Laura Bush tog emot Michelle Obama som en väninna. ”’Kalla mig Laura, är du snäll’.”
Familjen Bushs döttrar Barbara och Jenna visade Obamas döttrar Sasha och Malia en sluttande korridor i residenset där man kunde åka rutschkana i smyg. ”Det låg en genuin vänlighet bakom alltihop, en sann kärlek till

vårt land som jag alltid kommer att uppskatta och beundra”, skriver Michelle Obama.
Så brukar förloraren i Vita huset till sist nå acceptans. De små känslorna av bitterhet under-ordnas de stora ansvarskänslorna för landet. I slutet av sina memoarer söker Bill Clinton tröst i en sten som månfararen Neil Armstrong plockat med sig hem. Sista natten i Ovala rummet speglar sig Bill Clinton i den 3,6 miljoner år gamla artefakten: ”Vi är bara förbipasserande.”
Under sin sista utlandsresa är Obama rasande. Han äter en tre timmar lång middag med Angela Merkel och överlämnar facklan för den liberala världsordningen till henne. ”Kanske är det vad folk vill ha”, säger han förbittrat om Trump i rådgivaren Ben Rhodes bok. ”Inga fakta. Inga konsekvenser.” Men så söker han tröst i sin egen litenhet. ”Faktumet att vi bara är ’ett pip’ i mänsklighetens historia.”
Paret Obama tar emot Donald och Melania med samma hövlighet som Bush visat dem. Det var inte lätt, skrev Michelle Obama på Instagram i veckan. ”Donald Trump hade spridit rasistiska

lögner om min man som äventyrat säkerheten för min familj.” Men hon bet ihop ”eftersom vår demokrati är mycket större än någons ego”.
Ju längre Trump väntar med att erkänna Biden som vinnare desto djupare blir revorna i den amerikanska demokratin. I en opinionsmätning som publicerades i veckan sade 77 procent av Trumpväljarna att Biden vann valet genom fusk. Det republikanska partiet står än så länge bakom Trump. Det hoppas att ilskan bland gräsrötterna över förlusten ska mobilisera väljare i delstaten Georgia, där två val i januari avgör vilket parti som tar makten över senaten i Washington DC. Vinner Republikanerna i Georgia kan partiet stoppa Bidens politik genom en majoritet i överhuset. Så långt sträcker sig det republikanska partiets tidshorisont just nu: till januari. Trump, till synes likgiltig inför sitt eftermäle, lever i ett ständigt nu. Men att vägra erkänna Biden som tillträdande president för med sig stora säkerhetsrisker. Bidens övergångsregering vägras tillgång till kontorslokaler där man kan

diskutera statshemligheter. Eller till den dagliga underrättelse-information som sittande presidenter brukar dela med efterträdaren.
Försvarsdepartementet har signalerat att man inte tänker träffa Bidens personal så länge som Trump inte erkänner honom som tillträdande president.
Utrikesministern Mike Pompeo har försäkrat att han tänker bidra till övergången till en andra Trumpperiod. Så undergräver man personalens samarbetsvilja.
Andy Card, George W Bushs stabschef i Vita huset, säger att Trumps beslut att blockera Biden kan äventyra den nationella säkerheten. Card påminner om den kommission som i efterhand utvärderade USA:s beredskap inför terrorattacken i New York den 11 september 2001.
Den stökiga övergångsfasen mellan Bill Clinton och George W Bush hösten 2000 försvagade beredskapen. Då stod valet mellan demokraten Al Gore och George W Bush, och resultatet var så jämnt att valsedlarna räknades om i Florida. Högsta domstolen avgjorde till sist utgången. Den 13

december erkände Gore att han förlorat presidentvalet.
Därmed gick Bush miste om 37 dagars förberedelser. Om överlämningen av makten varit smidigare hade USA:s beredskap varit bättre, säger Andy Card, och kanske hade en attack kunnat stoppas på förhand.
I dag är det 61 dagar kvar till Trump formellt ska överlämna makten till Joe Biden.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Det här sker framöver

Här är datumen för vad som händer fram till president-installationen den 20 januari 2021.
23 november - sista poströsterna
Poströster måste vara stämplade senast på valdagen den 3 november för att räknas, men i 21 delstater räknas även de som har kommit fram senast någon dag efter valet. Undantaget är delstaten Washington där man räknar inkomna poströster fram till den 23 november.
8 december - rösterna räknade
Enligt vallagen ska delstaternas alla röster vara färdigräknade och alla eventuella dispyter och

omräkningar vara utredda till den 8 december. Datumet kallas för ”safe harbor”, säker hamn. Om det återstår några frågetecken då blir det Högsta domstolen som får sätta punkt.

14 december - elektorerna röstar

Den 14 december sammanträder elektorskollegiet för att formellt välja en president. Resultatet skickas sedan in till Washington för att registreras. Får man inte fram ett resultat, eller om det saknas elektorer från någon delstat, går frågan vidare till representanthuset.

3 januari - ny kongress

Den nya kongressen i Washington DC svärs in och de nya ledamöterna i senaten och representanthuset tillträder. Demokraterna ser ut att få fortsatt majoritet i representanthuset. Vilket parti som får makten i senaten avgörs i två senatorsval i Georgia den 5 januari.

6 januari - kongressen samlas

Den nya kongressen samlas för att räkna alla elektorsrösterna och fastställa vem som blir president. Resultatet lämnas sedan till senatens ordförande – just nu Mike Pence – som tillkännager vem som blir president.

20 januari - presidenten svärs in
På installationsdagen klockan 12.00 den 20 januari svärs den nyvalde presidenten in och tillträder ämbetet i Vita huset. Presidenten blir även USA:s överbefälhavare.

Rekordgamle Bidens ålder ”både positiv och negativ”

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Washington. I USA blir en man i genomsnitt 78,54 år gammal. I dag fredag fyller Joe Biden 78 år. Han kommer därmed att bli den äldsta presidenten i USA:s historia. Det har sina för- och nackdelar.

Mycket talar dock för att Joe Biden blir äldre än den amerikanske snittmannen – han är högutbildad, högavlönad, smal och vit. Han har ett stimulerande arbete, möjligen med väl höga stressnivåer, men han har regelbunden kontakt med läkare. Han har ett socialt liv och en familj.

Ingen annan president i USA:s historia har varit lika gammal som Joe Biden kommer att vara. Ronald Reagan lämnade Vita huset några veckor innan han fyllde 78; Donald Trump blir 75 i juni nästa år. Hoppet i ålder till nästa man är större; Dwight Eisenhower var 70 när han slutade 1961.

– Man kan se både positivt och negativt på Bidens ålder, säger William Antholis, chef för Miller Center, ett presidentforskningsinstitut knutet till University of Virginia i Charlottesville.

Där finns utförlig dokumentation om USA:s alla presidenter, och en rad forskare är knutna till centret, som också utgör en kunskapskälla om USA:s politiska historia för studenter och experter.

Han fortsätter:

– Bidens nära 50 år i Washingtonpolitiken har givit honom inte bara erfarenhet, utan ett slags visdom att veta precis när han ska reagera eller inte reagera på olika saker. Han har också ett enormt nätverk av människor som han har arbetat för, eller med, eller mött.
– Jag är själv ett bra exempel på det. 1986 var jag var student här och Biden övervägde att ställa upp i presidentvalet. Han hade redan varit senator i tolv år då, och jag gav honom en rundtur på universitetet. Det är 34 år sedan! Det finns hundratals, om inte tusentals ”Bill Antholisar” runt om i USA, folk som har personliga minnen av honom.
Biden kanske saknar John F Kennedys eller Bill Clintons karisma, men han har hunnit lämna avtryck under sina år. Enligt läkarutlåtanden är Biden frisk, men han har behandlats för höga kolesterolvärden, hudcancer och artärbråck, aneurysm. Åldern placerar honom i en demografisk kategori där dödligheten är högre – och i en riskgrupp för covid-19, ett virus som inte känner några gränser, inte heller vid Vita husets grindar.

Omvärlden betraktar därför hans vicepresident Kamala Harris på ett annorlunda sätt än hur Biden själv sågs i den rollen: hon kan faktiskt komma att efterträda honom. I det ligger en utmaning, mer för Harris än för Biden, menar Antholis: hon behöver vara noga med att gå i takt med presidenten, vara tydlig med att hon delar hans syn i politiska frågor och inte utgör ett alternativt maktcentrum. Kamala Harris måste navigera inom ramarna för sitt uppdrag, aldrig framstå som sin chefs konkurrent.

I maktens Washington är Joe Biden dock inte unik – han är årsbarn med Mitch McConnell, senatens ledare. Talmannen Nancy Pelosi har fyllt 80. 29 senatorer är 70 år eller äldre. Men även om Biden håller sig pigg till 82 anses det osannolikt att han ställer upp för en andra period. Det ger honom kort tid på sig att sätta avtryck.

Har Biden mer bråttom än andra nya presidenter?

– Jag ser det inte så. Joe Biden är en lagstiftare. Han bryr sig om den, lagstiftning är ju vad han har ägnat sig åt i decennier. Men i

jämförelse med en exekutiv presidentorder är lagstiftning långsamt och komplicerat, säger William Antholis.
Han spår att Biden allra först tar itu med det mest akuta: pandemin, vaccinet, ekonomin, och gör det så fort han kan, för att sedan rikta in sig på mer långsiktigt arbete.
– Men Washington är delat, och även om Demokraterna skulle få majoritet i senaten är övertaget litet. Det blir svårt att trumfa igenom lagstiftning. Jag tror inte heller att det är vad han vill, han har sagt att han vill ena landet. Jag tror att han är försiktig. Det är Bidens styrka och svaghet, han är en försiktig politiker.

Anklagelser om valfusk upprepades

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Washington. President Trumps advokat Rudy Giuliani fortsatte på torsdagen att upprepa anklagelserna om valfusk utan att lägga fram några bevis.

Trumpkampanjens juridiska team höll på torsdagen en lång presskonferens i Washington där de förklarade att de avser att fortsätta driva frågorna om valfusk. Tonfallet var studtals hetsigt och flera tidningar runt om i världen beskrev pressträffen som ”bisarr”. Rudy Giuliani påstod att det pågår en landsomfattande sammansvärjning på i princip alla nivåer.

Trumps nyligen sparkade cybersäkerhetschef och USA:s högsta valsäkerhetsombud, Chris Krebs, kommenterade på Twitter: ”Den presskonferensen var den farligaste en timma och fyrtiofem minuternas tv-sändning i amerikansk historia. Och möjligen

den tokigaste. Om du inte vet vad jag talar om, då har du tur.”
En ny stämningsansökan ska lämnas in i Georgia på fredagen. Trumpkampanjen kan även komma att starta processer i New Mexico och Virginia.
Sanna Torén Björling
Clas Svah

Marianne Björklund: Apec-ledare hoppas Joe Biden minskar Kinas dominans

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Peking. Med Donald Trump som president har Kinas dominans i Asien växt sig allt större. Nu närs förhoppningar om en förändring när Joe Biden tillträder.
På fredag träffas ledarna för den regionala samarbetsorganisationen Apec,

där även USA ingår. Trump brukar talande nog rata mötena, men kommer enligt obekräftade uppgifter att delta den här gången.

Samtidigt som Donald Trump har fört en protektionistisk politik och dragit sig ur internationella samarbeten har Kina passat på att fylla hålen och ökat sitt globala inflytande. Talande för utvecklingen var förra helgen när Kina tillsammans med 14 länder i Asien och Oceanien undertecknade det största regionala frihandelsavtalet i världen, RCEP. Länderna i avtalet står för ungefär en tredjedel av världens ekonomi, och största spelaren i RCEP är Kina.

RCEP är bara ett av flera exempel på hur Kina ökar sitt inflytande i regionen medan USA:s röst försvagas.

Kina slår sig nu för bröstet som en frihandelsvän, öppen för samarbeten. När ledaren Xi Jinping på torsdagen talade på ett dialogmöte med företagsledare inför Apec-toppmötet på fredag var öppenhet och multilatera samarbeten nyckelord.

Xi Jinping utlovade att Kina ska vara ett öppet land som framöver

ska öka importen av högkvalitativa varor och tjänster, samt skriva under flera frihandelsavtal.
Samtidigt varnade han länder som sätter upp handelshinder för självskadebeteende. USA nämndes inte vid namn, men det är ingen vild gissning att det var dit passningen var avsedd. Donald Trump har ju inlett ett handelskrig med Kina.
”Öppenhet möjliggör för ett land att röra sig framåt medan avskildhet håller det tillbaka”, sade Xi Jinping.
Hans retorik rimmar inte helt med verkligheten. Kina är fortfarande inte lika öppet för utländska investeringar som Europa och USA är för kinesiska. Och landet har i år startat en handelsdispyt med Australien som trappats upp de senaste veckorna.
Men USA:s frånvaro har lämnat fältet öppet för Kina både retoriskt och i verkligheten. Ett av många exempel på Trumps ointresse för internationella samarbeten är att han gett Apec:s toppmöten, som är en samarbetsorganisation för 21

länder i Stillahavsregionen samt USA och Ryssland, kalla handen varje år utom 2017. I år ska han dock, enligt Reuters, närvara i det virtuella möte som Malaysia står som värd för.
Efter att RCEP undertecknats höjdes oroliga röster som vill att USA åter blir aktivt internationellt och förhandlar om frihandelsavtal, för att inte tappa mark.
Mycket talar för att med Joe Biden kliver USA åter in i de internationella rummen. Däremot förväntas han föra en fortsatt hård Kinapolitik.
Marianne Björklund

Trump behöver ett nytt folk

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Det är ingen hejd på den gigantiska konspiration som Donald Trump påstår har berövat honom segern i valet. Hans advokater, ledda av Rudy Giuliani, ger den ena fantasifulla förklaringen efter den andra till

hur bedrägeriet gått till.
Torsdagens bisarra presskonferens var en svårslagen blandning av myt och desinformation.
Venezuelanska kommunister anförda av Hugo Chávez (död sedan sju år), amerikanska valförrättare, den judiske finansmannen George Soros, republikanska och demokratiska landsförrädare, ”antagligen” Kina – alla har de varit med och manipulerat.
Rösträkningsmaskiner från ett visst företag, i sold hos den ”radikala vänstern”, har använts för att fuska i de delstater Trump har förlorat. Märkligt nog har samma bolags apparater uppfört sig oklanderligt där han vunnit.
Ge oss chansen i domstol, kräver Rudy Giuliani, ty där ska ovedersägliga bevis framläggas.
Fast Trumplägret har redan lidit rader av genanta rättsliga nederlag.
Trumps fälttåg drivs på flera fronter. I Michigan pressar han republikaner med uppdrag i valprocessen att underkänna färdigkontrollerade resultat.
Ledamöter av delstatskongressen har bjudits in till Vita huset, i syfte

att sabotera nomineringen av de elektorer som i december slutgiltigt ska utse president. Något liknande har aldrig förekommit i USA. Trump liknar inte Abraham Lincoln utan Belarus diktator Aleksandr Lukasjenko.

Värst är att den utslagne lurar med sig sina sympatisörer. Enligt mätningar tror tre fjärdedelar av de republikanska väljarna att det var något fuffens med valet. Det är inte sant. Men vad som är sant har aldrig spelat någon roll för Donald Trump.

Den bittraste sanningen av alla har han förstås missat. För den riktigt stora konspirationen står de amerikanska väljarna för. Det var faktiskt de som röstade bort honom.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

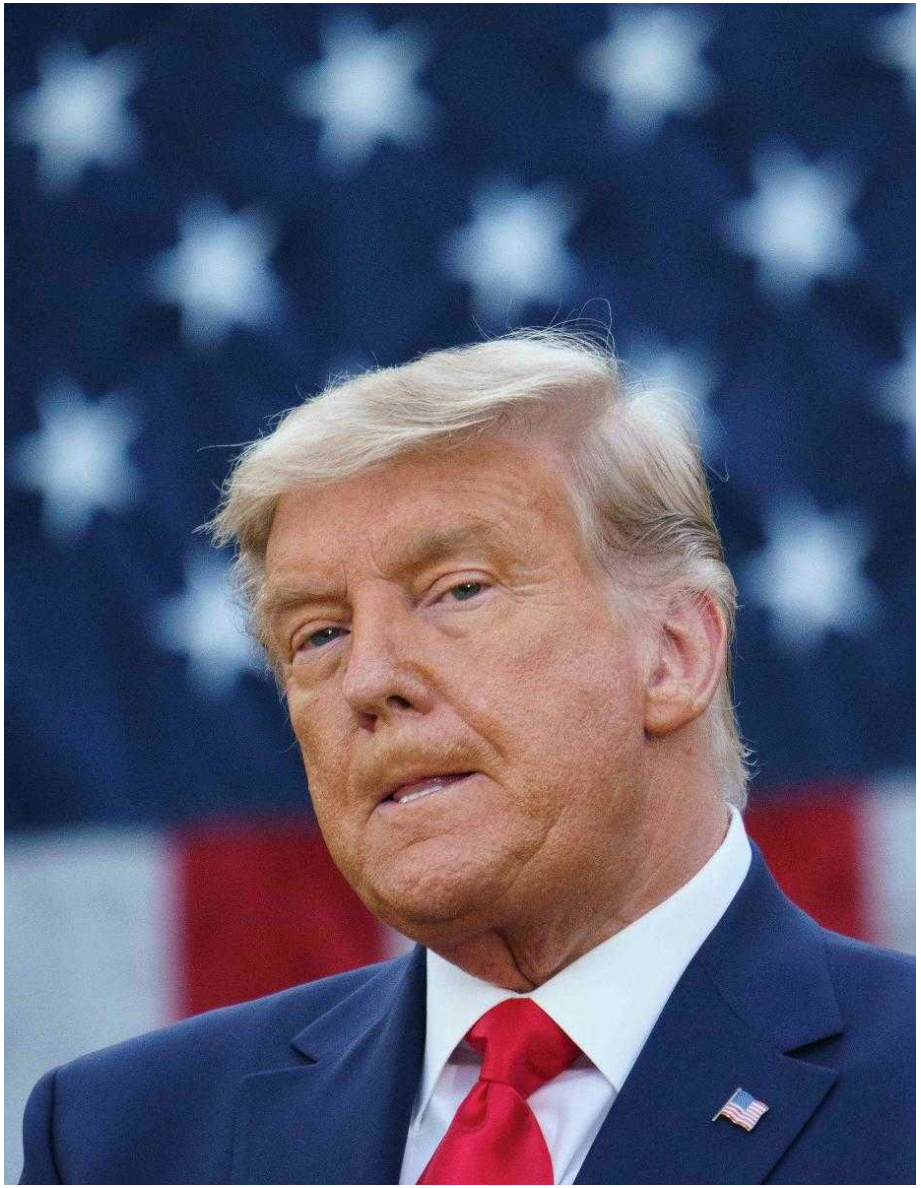

Trump pressar republikaner i Michigan att underkänna valet

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Lansing. När omräkning inte förändrar valresultatet tar Donald Trump till andra metoder. Nu pressar han republikanska politiker i

Michigan, en delstat han förlorade med hela 157 000 röster mot Joe Biden, att inte godkänna valet.

– Jag vet att president Trump har vunnit valet här, jag är helt säker. Det har skett skumma saker vid rösträkningen i Detroit. Tiotusentals röster har dykt upp från ingenstans mitt i natten, och så har vi de här valmaskinerna som används för att fuska.

Genevieve Peters är en av många Trumpanhängare som har samlats utanför delstatskongressen i Michigans huvudstad Lansing. Med sig har hon en skottkärra full med brev från väljare som kräver att valresultatet inte ska godkännas.

Valresultatet i Georgia bekräftades på torsdagen, mer än två veckor efter USA:s presidentval, sedan alla röster räknats om för hand.

Nu har Michigan, en annan stat som Biden vann, hamnat i fokus. I Lansing samlas varje dag grupper av Trumpanhängare som Genevieve Peters för att göra sin röst hörd.

De upprepar alla de konspirationsteorier som cirkulerar i sociala medier och

som vidarebefordras av presidenten, hans jurister och personer i hans inre krets.
För trots det tydliga valresultatet – med 157 000 rösters övervikt för Biden – har Trump valt att sätta in alla juridiska och mediala resurser för att få just Michigans val ogiltigförklarat.
Det är ingen slump att denna offensiv lanseras nu. På måndag samlas Michigans valnämnd här i Lansing för att godkänna valresultatet från den 3 november. Efter beslutet kan sedan delstatskongressen utse de 16 elektorer som väljer USA:s nästa president den 14 december. Denna procedur är i normala tider en ren formalitet. Och borde förstås vara det även i år.
Men inget är normalt detta år. Donald Trump sätter nämligen också personligen press på republikanska politiker i delstaten, med hela tyngden av sitt ämbete. Att en president lägger sig i delstatspolitiken på detta sätt, och försöker påverka ett val, är något som aldrig har skett i modern tid.
Tidigare i veckan ringde Trump upp två republikanska ledamöter i en lokal valnämnd i Wayne

county. De två hade röstat för att godkänna valresultatet i delstatens största stad Detroit, efter att först ha ifrågasatt det.
Monica Palmer, en av de två ledamöterna, säger att hon hade hängts ut som rasist efter den första omröstningen i nämnden, som skulle ha inneburit att hundratusentals röster från afroamerikaner i Detroit inte skulle ha räknats.
Hon säger också att hon och hennes familj fick ta emot hot och att hon till sist inte klarade av pressen utan gick med på att godkänna resultatet. Sedan ringde Trump.
”Presidenten ville höra om jag var okej eftersom han hade hört om hoten”, skriver Palmer i ett sms till Detroit Free Press.
Efter telefonsamtalet tog hon och hennes republikanska kollega tillbaka sitt godkännande, något som formellt inte är möjligt när beslutet redan är fattat.
Men Trump nöjde sig inte med den lokala valnämnden i Detroit. Han har också kallat in de två republikanska ledarna för Michigans delstatssenat och representanthus till ett möte med

presidenten i Vita huset – alltså just de politiker som formellt utser delstatens elektorer. Mötet väntas ske på fredagen.
Kan Trump övertala delstatspolitikerna att stoppa valprocessen i Michigan, eller rentav att utse 16 republikanska elektorer?
Ingenting är uteslutet.
Men en av de två, delstatssenatens ledare Mike Shirkey, sa tidigare i veckan till sajten Bridge Michigan att han inte hade några planer på att förklara Trump som vinnare.
– Det kommer inte att ske, sa han och påpekade att elektorerna ska ges till den som har vunnit flest röster i delstaten.
Brian Dickerson, ledarskribent på Detroit Free Press, uppmanar Shirkey och hans kollega att tacka nej till Trumps inbjudan.
”Det är en sak att en besegrad president förtalar vår delstat, men något helt annat att våra egna högsta republikanska politiker bekräftar och förstärker hans paranoida fantasier. Hur man än beräknar riskerna – juridiska, politiska och epidemiologiska – så är Vita huset en farlig plats just nu.”
Ingmar Nevéus

Sanna Torén Björling: Kan man stoppa tillbaka anden i flaskan när allt det här är över?

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Washington. När domstolarna avvisar Trumpkampanjens stämningar i brist på bevis går man nu över till att bland annat sprida rena konspirationsteorier.

Där ute finns en publik som tror på dem. Frågan är om - supportrarna är mottagliga för något annat när det här är över.

Rudy Giuliani, Donald Trumps och Trumpkampanjens advokat, höll tillsammans med ytterligare två jurister, Sidney Powell och Jenna Ellis, på torsdagskvällen svensk tid en presskonferens där de enligt inbjudan skulle presentera sin strategi för hur Trump ska vinna valet. De var upphetsade:

”Det har funnits en centraliserad plan för valfusk.”
”Det gäller städer som styrs av Demokraterna och som har varit korrupta i många år.”
”Det finns valkretsar där antalet röster var dubbelt så stort som antalet invånare.”
”Jag vet inte hur mycket Joe Biden själv är medveten om, och hur mycket som sker utan hans vetskap.”
Giuliani har ända sedan valnatten hävdat att Trump egentligen vann, och att massivt valfusk felaktigt givit Joe Biden segern.

Nu ägnade han och de båda andra en timme och 45 minuter åt att hävda att en avancerad komplott – iscensatt av venezuelanska kommunister, George Soros, Clintonfamiljens stiftelse och det demokratiska partiet i skönt samarbete – säkrade valet för Biden.
Det är ju huvudlöst.
Samtidigt har Trumpkampanjen initierat eller drivit rättprocesser i flera nyckelstater där Biden vunnit. Man har hävdat att republikaner inte tillåtits kontrollera rösträkningen; att post- och förtidsröstning inte

stämt; att felaktiga röster avlagts av någon som ”kunde ha varit en död person, eller Musse Pigg!”, som Giuliani sa.
I fall efter fall har domstolar avvisat ärendena, ofta på grund av brist på bevis. Några processer pågår fortfarande. En ny stämning – mot Georgia – ska lämnas in, man ”tittar på” New Mexico och Virginia.
Trump prövar nu även andra metoder, och har bjudit in två ledande republikanska politiker från Michigan till Vita huset, i ett försök att sätta press på dem att hjälpa honom. De har tackat ja till inbjudan.
Bevis kommer, försäkrade Jenna Ellis på torsdagen, ni ska få se, ni elaka journalister.
Det var en märklig tillställning, kanske stod Giuliani där för att visa sin klient att han anstränger sig så att svetten rinner (bokstavligen – och rann gjorde även vad som såg ut som ett överskott av svart hårfärg).
Bevis eller inte – några timmar senare sa Sidney Powell rakt ut i en intervju med Fox News att resultatet i ”samtliga vågmästarstater borde kullkastas”

och elektorsrösterna gå till Trump.
Men ingenting tyder på utbrett valfusk, oegentligheter eller felräkningar. Nationellt fick Joe Biden omkring 5,5 miljoner fler röster än Trump, och han har god marginal i fler delstater än han behöver för att vinna valet.
Men även i Georgia pågår en politisk dragkamp, där hårda påtryckningar utövas på republikanska politiker att manipulera valsystemet. Alla är inte mottagliga.
Sent på torsdagen meddelade Georgia att delstatens omräkning slutförts, och att Bidens seger stod fast, med en ny (och något mindre) marginal på 12 284 röster. Trumpkampanjen kom snabbt med ett uttalande om att inte heller detta resultat accepteras.
En del republikaner börjar bli besvärade av Trumps envishet, och av att han i tisdags sparkade Christopher Krebs, chefen för den federala myndigheten för cyber-säkerhet, med särskilt ansvar för valsystemet.
Bland dem finns både senatorer och guvernörer. Men många ledande republikaner tiger

alltjämt, i väntan på att domstolsprocesserna ska ha sin gång och Trump slutligen lämna Vita huset. Tar de sin hand ifrån honom nu riskerar de stödet från hans väljarbas, och därmed att inte själva bli omvalda – det är en kalkyl om makt.

Den ståndpunkten blir allt underligare. Den kickade Krebs twittrade att Giulianis presskonferens ”kan ha varit de farligaste 1 timmen och 45 minuterna av tv i amerikansk historia. Och kanske den knäppaste”.

Också konservativa Fox News har distanserat sig från vad som nu sker: efter den direktsända presskonferensen konstaterade den populära programledaren Tucker Carlson att han bjudit in Sidney Powell, som dock inte kunnat visa ett enda belägg för sina påståenden.

Under tiden fortsätter Joe Biden förberedelserna för att sjösätta sin administration, om än med viss frustration. Ju längre tiden går, desto svårare blir det att inte bli insläppt av den avgående presidenten, och få tillgång till information.

Trump är, enligt amerikanska medier med källor i hans närhet, väl medveten om att han förlorat, men vill löpa linan ut – för att se hur långt han kan komma, för att han inte kan låta bli, för att jävlas? Han har i så fall god hjälp av det republikanska partiet, som lånar ut sina lokaler till spridandet av konspirationsteorier.
Om Trump och hans jurister själva tror på vad de säger spelar mindre roll. Medan Republikanerna väntar ut spektaklet får historierna fäste ute i landet. Det är inte svårt att hitta Trumpanhängare som tror på sammansvärjningarna, som betraktar valet som orättvist, och som nu tar avstånd från alla officiella siffror och myndigheter. Många av dem har vänt även Fox News ryggen, och väljer informationskällor som underblåser konspirationsteorierna.
Allt fler politiska bedömare befarar att Republikanerna leker med elden, att misstron får eget liv och snart inte längre går att kontrollera. Kan man stoppa anden tillbaka i flaskan? Det vet vi inte än.

Sanna Torén Björling

Oviss framtid för Donald Trumps affärsimperium

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

I ena stunden twittrar Donald Trump att Joe Biden vann för att valet var riggat. I nästa stund att han inte ger upp. Vilken väg han väljer kan påverka USA. I förlängningen sätter det avgörande avtryck på hans affärsimperium.

Donald Trump hävdade förra året att hans affärsimperium förlorat mellan 3 och 5 miljarder dollar under tiden han varit president, mestadels i missade avtal i utlandet.

Samtidigt har han aldrig helt slutat med affärerna, trots att han lämnade över det dagliga styret i Trump organization till sina två äldsta söner när han blev president.

Donald Trump står kvar som ägare i bolaget och verksamheten har under tiden han tjänstgjort i Vita huset fortsatt att generera pengar.

Boken White House Inc. ger en tidigare aldrig skådad inblick i presidentens finanser, som han annars gjort sitt yttersta för att försöka hålla undan allmänhetens ögon.
Från 2017 till 2019 beräknas presidentens affärer ha dragit in 1,9 miljarder dollar i intäkter, motsvarande över 16 miljarder kronor i dagens valutakurs. Uppskattningen bygger på dokument från olika källor: långivare, federala tjänstemän, politiska styren på lokal nivå och utländska tjänstemän.

Av beräkningen framgår att Trumps hotellimperium och försäljning av licenser gått dåligt under presidentskapet. Hans golfbanor har gått desto bättre. Ändå är det inte där han gör de största vinsterna.
Kassakon i imperiet är fastighetsbeståndet, som dragit in hundratals miljoner dollar under tiden i Vita huset, visar en sammanställning av posterna som tidskriften Forbes gjort.
Vad nästa steg blir för Donald Trump efter valförlusten är oklart. Han twittrar att han blivit bestulen på valet. Han spelar lite

golf. Och så twittrar han om några stämningar. Han vägrar erkänna nederlaget, men till slut kommer han att avgå, förutsåg en högt uppsatt republikansk politiker häromdagen i Washington Post. Utåt sett stöttar tunga republikaner presidenten, som är nedslagen efter valförlusten mot Joe Biden. Anonymt säger de till amerikanska medier att han aldrig kommer att erkänna nederlaget, men att maktöverlämningen kommer att ske fredligt, rapporterade DN:s Martin Gelin nyligen.

På vilket sätt och hur mycket Donald Trump kommer att verka i familjens affärsimperium framöver är inte känt. Eller om det ens är på det området han kommer att lägga sin största energi.

När han blev president för fyra år sedan hade hans två äldsta söner Donald Jr och Eric tillsammans med en grupp andra chefer redan tagit över en del av den dagliga verksamheten.

Donald Trump hade dragit sig något tillbaka, men ville inte sälja sin andel i Trump organization. Han presenterade då ett upplägg

som han sa skulle förhindra intressekonflikter. Bland annat skulle bolaget avstå från avtal utomlands. En inhyrd rådgivare skulle granska etiken i bolagets verksamhet inom USA:s gränser. Trumps politiska motståndare kallade restriktionerna halvhjärtade.
I oktober avslöjade New York Times att begränsningarna i alla fall inte hindrat över 200 företag, lobbygrupper och företrädare för utländska regeringar från att bo på Donald Trumps hotell och anläggningar. Samtidigt som de vunnit fördelar från presidenten eller hans administration.
Enligt tidningen kunde det handla om federala kontrakt, lagändringar och utnämningar till poster som ambassadör.
När Donald Trump i fjol sa att hans år som president troligen kostat honom uppemot 5 miljarder dollar gjorde han det utan någon särskild hänvisning. Klart är att det är affärerna utomlands som tagit mest skada. Innan Trump flyttade in i Vita huset såg bolaget ut att satsa särskilt stort på Kina. Och under de år som gått har ett kontor stått

kvar oanvänt i Shanghai, som om företaget bara väntade på rätt tidpunkt att åter få bruk för det.
När Trump organization inte längre hindras från att göra affärer utomlands eller begränsas av självpåtagna etiska regler kan bolaget sluta avtal med utländska partner. Det kan börja tjäna pengar som förr på att sälja namnet Trump till hotell och fastighetsprojekt.
Bara en del av de bostadsområden och hotell i världen som heter Trump ägs av hans bolag. De andra har köpt rätten att använda namnet, och det finns i dag långt över 20 sådana ingångna avtal i Kina, Israel och i Sydamerika.
Att sälja varumärket har varit ett smärtfritt sätt för Trump organization att dra in pengar utan att behöva kapital i de länder där han är populär.
Enligt en sammanställning i Financial Times uppgår skulderna i hans bolag till 1,1 miljarder dollar.
Men på papperet ser det på ett sätt inte särskilt bekymmersamt ut för Donald Trump. Hans nettoförmögenhet har beräknats till 2,5 miljarder dollar av Forbes, motsvarande 21,5 miljarder

kronor. Trump själv brukar ange en betydligt högre summa.
Ändå försöker nu Deutsche Bank, som lånat ut pengar till Donald Trump sedan i slutet av 1990-talet, hitta ett sätt att avsluta affären. Detta eftersom banken är trött på den negativa publiciteten som kommer av förbindelsen, enligt tre chefer vid banken som uttalat sig för nyhetsbyrån Reuters.
Deutsche bank har lånat ut sammanlagt 340 miljoner dollar till Trump organization – tre lån till fastigheter i Miami, Washington DC och Chicago som Trump personligen gått i god för och som börjar förfalla inom två år, uppger två av bankcheferna för Reuters.
Det kan vara en anledning till att bolaget relativt snart behöver göra nya affärer när restriktionerna efter presidentskapet upphör.
Om det är affärerna som kommer i första hand.
Donald Trump väljer kanske i stället att återgå till tv-branschen efter sin roll i realityshowen ”The Apprentice”, som i sig byggde populariteten som förde honom till Vita huset.

På idéstadiet har planer diskuterats om att starta en tv-kanal med Trumps varumärke, rapporterade New York Times i september. Kanske med den före detta presidenten i en ny tv-roll.
En annan möjlighet är att Donald Trump på nytt kandiderar som president år 2024. Ytterligare en är att något av hans barn, Donald Trump Jr eller Ivanka Trump, som båda visat politisk ambition, siktar mot Vita huset.
I båda fallen betyder det att han kanske drar sig för att trassla in sig i avtal med utländska företag, som senare skulle kunna slå tillbaka politiskt. Det gäller sannolikt inte minst när det gäller Kina.
Vilket vägval Donald Trump till slut gör är ovisst. Däremot står det klart att han, när han lämnar Vita huset, också förlorar det konstitutionella skydd mot åtal som en sittande president har. Då kommer åklagare i New York att fortsätta den nu stoppade utredningen mot Trump och hans företag för misstänkta ekonomiska brott.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Michigans toppolitiker vek sig inte för Trump

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Lansing. Republikanska toppolitiker i Michigan pressas nu från två håll att vägra godkänna Joe Bidens seger i delstaten. Från arga Trumpväljare utanför delstatskongressen – och från presidenten själv.

Michigans två högsta republikanska politiker sitter i en rävsax. Donald Trump och hans advokater har siktet inställt på delstaten – som Biden vann med 157 000 röster – och fortsätter att föra fram obekräftade påståenden om storskaligt valfusk.

På fredagen tog Trump emot Mike Shirkey och Lee Chatfield, republikanska ledare för de båda kamrarna i Michigans delstats-kongress, för ett möte i Vita huset. Många i Michigan var upprörda över att Shirkey och Chatfield

tackade ja till inbjudan, som allmänt sågs som ett försök från Trumps sida att blanda sig i presidentvalet på delstatsnivå – genom att sätta press på de politiker som utser Michigans 16 elektorer.
För Trump blev mötet ändå en besvikelse. På fredagskvällen kom ett uttalande från de båda Michiganrepublikanerna, där de skrev att de inte har sett några oegentligheter som skulle ändra valresultatet.
”De kandidater som får flest röster vinner Michigans elektorsröster”, slog de fast.
Men Trump har inte gett upp. På lördagsmorgonen vidarebefordrade han Shirkeys och Chatfields uttalande på Twitter, med följande kommentar: ”Detta stämmer, men inte alls så som medierna rapporterar det. Vi kommer att kunna bevisa massivt och aldrig tidigare skådat fusk!”
De båda republikanska delstatspolitikerna undgår kritik från Trump – än så länge. Han behöver dem ett par dagar till i sina försök att vända valresultatet. På måndag ska valresultatet i Michigan godkännas officiellt, och sedan kommer delstatskongressen

att utse de 16 elektorerna – som alla går till Biden.
I det läget kommer Trump sannolikt inte att vara lika vänligt stämd till sina partikamrater i Michigan. Men pressen på dem kommer också underifrån, från konservativa gräsrötter.
På lördagen samlades stora skaror Trumpanhängare utanför kongressbyggnaden i Michigans huvudstad Lansing. När DN kom till platsen vid 11-tiden anlände ett tiotal män från Proud Boys – den högerextrema grupp som Trump tidigare uppmanat att ”hålla sig redo”.
Hundratals besökare väntades. Deras krav är enkelt: ogiltigförklara valresultatet och ge Trump Michigans elektorsröster.
Ingmar Nevéus

Twitter ska ge @POTUS till Biden

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

USA. Twitter kommer att överlämna presidentens officiella konto, @POTUS, till Joe Biden i samma ögonblick som han installeras den 20 januari. Detta sker oavsett om Donald Trump erkänner Joe Bidens seger eller inte, uppger Twitter för webbtidningen Politico.

”Twitter förbereder sig aktivt för att stödja övergången av Vita husets institutionella konton den 20 januari 2021”, skriver talespersonen Nick Pacilio i ett mejl till tidningen, där han berättar att proceduren blir densamma som när Donald Trump tog över efter Barack Obama 2017.
Även exempelvis @whitehouse överlämnas på installationsdagen.
TT

Björn Wiman: Så fällde det ”svarta bältet” Trump

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Den har gått till historien som ”Nero-ordern”, uppkallad efter den brutale kejsaren som påstods ha bränt ner Rom år 64. Ett av Adolf Hitlers sista kommandon, utfärdat den 19 mars 1945, handlade om att förstöra hela Tysklands infrastruktur, för att försvåra för fienden och straffa det tyska folket som hade svikit honom. Mycket kunde räddas till följd av att hans medarbetare, bland andra rustningsministern Albert Speer, trotsade delar av diktatorns order och på det sättet möjliggjorde den mödosamma återuppbyggnaden av Tyskland efter kriget.

Hitler var inte den första av historiens tyranner som efter sitt nederlag såg syndafloden. Inte heller den sista. Det USA:s president nu försöker genomdriva

är ett slags Nero-order för att demolera hela demokratin, en förödelse som det kan ta årtionden för det amerikanska samhället att resa sig ifrån.
En än mer långsiktig skada kan orsakas av det beslut som, lite i skymundan av det pågående försöket till statskupp, fattades i måndags av Donald Trumps administration. I sista stund går man nu vidare med processen att bjuda ut kontrakten för olje- och gasborrning i ett naturskyddat område i Alaska till de stora oljebolagen – olja och gas som alla vet måste stanna under marken. Affären kan träda i kraft så sent som dagen innan Joe Biden svärs in som ny president.
Vad handlar det om? En patologisk drift att bränna jorden efter sig? Narcissistiskt vanvett? Systematisk förstörelselusta? Mer troligt är att det handlar om pengar. Den cyniska affären är ytterligare ett sätt för Trump att blidka sina allierade i den mäktiga oljebranschen, som mycket riktigt jublar åt beslutet. Affären visar också hur djupt involverad fossilindustrin är i amerikansk politik. Den som händelsevis tror att Joe Biden kommer att

framträda som en klimatets frälsare bör betänka att en av hans första utnämningar på klimatområdet, Cedric Richmond, är nära förknippad med fossillobbyn och ofta har röstat med Republikanerna till stöd för olje- och gasindustrin.
Än en gång måste man påminna om fossilindustrins sanna natur. Nyligen gick oljebolaget Shell ut i en tidstypisk grönmålningskampanj med en fråga på Twitter: ”Vad är du beredd att förändra för att minska utsläppen?” I stället för de önskade reaktionerna om att köra mindre bil och äta fler vegoburgare kom dock svaret från en brittisk grupp av klimataktivister: ”Vi är beredda att få er nedlagda innan ni mördar fler miljöaktivister som står i vägen för era planer på att borra olja.”
Sarkasmen är inte tagen ur luften. Det är i år 25 år sedan författaren och aktivisten Ken Saro-Wiwa dömdes till döden genom hängning efter att ha protesterat mot hur Shells oljeutvinning förgiftat och ödelagt ett stort område i hans hemland Nigeria. De senaste åren har minst tio

miljöjournalister dödats i världen och mer än 50 övergrepp på pressfriheten med relation till bevakning av klimat- och miljöfrågor har begåtts, visar en rapport från Reportrar utan gränser.
Men det som döljs under jorden kan ha en omvälvande politisk kraft också i motsatt riktning. Strax före det amerikanska presidentvalet berättade programledaren och poddaren Latif Nasser den fascinerande historien om det landområde som kallas ”svarta bältet” och löper genom delstaterna Mississippi, Alabama, Georgia och upp genom South och North Carolina. Här kan man vid varje amerikanskt presidentval sedan 1970-talet se hur en bård av blå, demokratiska valkretsar skiljer ut sig i den övervägande röda, republikanska Södern. Vid varje val, ända tillbaka till början av 1970-talet, syns samma mönster. Varför?
Berättelsen börjar under den geologiska perioden krita, för runt hundra miljoner år sedan. Vid denna tid utgjorde denna region kuststräckan på den amerikanska kontinenten. Området var täckt av salt havsvatten rikt på plankton,

som när de dog föll ned till botten och kom att bilda en extremt bördig jordmån, idealisk för att långt senare, när människan kommit till jorden, odla bomull på. Människorättsaktivisten Booker T Washington sammanfattar resten av historien i en mening: ”Den del av landet som hade denna feta, mörka och naturligt näringsrika jordmån var naturligtvis den del av Södern där slavar var mest lönsamma och det var följaktligen dit de allra flesta av dem fördes.”
De förslavade blev kvar och likaså deras ättlingar. Och sedan de fick rätt att rösta mot slutet av 1960-talet har de, trots Republikanernas försök att hålla svarta väljare borta från valurnorna med orättvisa vallagar, röstat på Demokraterna.
”Berättelsen om det svarta bältet är smärtsam men djupgående”, skriver Latif Nasser. Döda plankton ledde till bomullsplantornas liv, vilka i sin tur ledde till fångenskap för de förslavade människor som skördade dem, men också till en nyvunnen frihet för de väljare som kom efter dem.

På så sätt är det lätt se hur människans historia hänger samman med geologins och naturens villkor i en berättelse om död och frihet, som återigen aktualiserades i årets presidentval, då den blå bården av röster i den röda Södern framträdde tydligare än någonsin. Inte minst i Georgia, som har röstat republikanskt i åtta av de senaste nio presidentvalen men i år var en av de delstater som Joe Biden lyckades vända.

Årets val visar också hur berättelsen om det svarta bältet går vidare in i framtiden. I Georgia gjordes det mest betydelsefulla arbetet inte av Joe Biden själv, utan av svarta kvinnliga aktivister som Stacey Abrams, Nse Ufot och Latosha Brown, som åstadkom en historisk mobilisering av svarta kvinnor och förstagångsväljare som spelade en avgörande roll för valutgången.

I slutändan var det inte döda plankton som fällde Donald Trump och räddade den amerikanska demokratin. Det var fria människor.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Flera republikanska senatorer ger Biden segern

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

På söndagen sällade sig ytterligare tre republikaner till dem som säger att det är dags för president Donald Trump att erkänna Joe Biden som segrare.

– Det är över, sa den republikanske kongressledamoten Fred Upton.

President Trumps försök att förändra valresultatet gör nu att allt fler republikaner väljer att kritisera honom, ibland indirekt:

– Det sätt som presidentens rättsliga grupp har betett sig är inget annat än en nationell pinsamhet, sa en av Donald Trumps närmaste allierade, den tidigare New Jersey-guvernören Chris Christie som också uppmanade presidenten själv att

erkänna Joe Biden som USA:s näste president.
Trumps försök att riva upp, förhala eller granska valresultatet i olika delstater har hittills misslyckats i 29 fall.
En annan republikansk senator som menar att det är dags för Trump att godkänna resultatet av valet är Pat Toomey i Pennsylvania som också gratulerat Biden till valsegern.
”Trump har uttömt alla godtagbara rättsliga möjligheter att ifrågasätta valresultatet i Pennsylvania”, skrev Toomey på Twitter.
I ett längre inlägg skriver Toomey att utvecklingen i de ifrågasatta delstaterna – tillsammans med resultatet i hela landet – styrker att Biden blir USA:s 46:e president.
Donald Trump gick efter Toomeys uttalande ut på Twitter och kallade honom för ”ingen av mina vänner”.
Även den republikanske kongressledamoten Fred Upton, som representerar Michigan, anser att valet nu är över:
– Väljarna har talat. Här i Michigan handlar det inte om någon liten marginal, det är 154

000 röster, sa Upton till CNN och tillade:
– Det är över.

Juan Flores
juan.flores@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Bidens ministrar offentliggörs på tisdag

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

USA. President Donald Trump vägrar fortfarande att kasta in handduken. Men på tisdag ska namnen på de första ministrarna i valvinnaren Joe Bidens kommande regering

offentliggöras, säger Ron Klain, blivande stabschef i Vita huset. Klain vill inte berätta vilka ministerposter som först ska offentliggöras, eller nämna några namn, utan alla måste vänta tills Biden själv klargör det på tisdag. Den 20 januari ska Biden installeras som USA:s 46:e president.

TT-Reuters

Martin Gelin: Nomineringen av John Kerry visar att Biden prioriterar klimatpolitiken

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Joe Bidens utrikespolitiska tillsättningar speglar en klar ambition att läka relationerna med USA:s allierade. Med John Kerry som klimatpolitisk ansvarig kan USA även göra en

180-graderssväng i klimatpolitiken.

New York.

För första gången får USA:s säkerhetspolitiska råd, NSC, en högt uppsatt person som på heltid arbetar med klimatkrisen. Att Joe Biden nominerat den tidigare utrikesministern John Kerry till tjänsten signalerar att klimatpolitiken kommer att prioriteras av Bidens administration.

– USA kommer snart att ha en regering som betraktar klimatkrisen som det akuta nationella säkerhetshot det faktiskt är, sade Kerry i en kommentar efter nomineringen.

Det var väntat att Joe Biden skulle vända sig till Demokraternas veteraner och etablissemang för nomineringar till viktiga politiska tillsättningar. Han är inte känd som en äventyrlig politiker och om det finns en röd tråd bland nomineringarna hittills är det att undvika riskabla tillsättningar. Generellt speglar Bidens tilltänkta stab en klar ambition att återvända till en mer utåtriktad utrikespolitik och ett försök att läka relationerna med USA:s allierade, efter fyra år då Donald

Trump avslutat flera viktiga internationella samarbeten. Bidens tilltänkta utrikesminister Antony Blinken är också en utrikespolitisk veteran, stadigt förankrad i partiets mittfåra. Blinken har tidigare förespråkat militära ingrepp under Obama-administrationen, både i Libyen och Syrien. Det kan leda till viss kritik från både vänster och höger, i en tid då många amerikaner föredrar en mer tillbakadragen global roll för amerikansk militär. Ett annat väntat val är Jake Sullivan, som nomineras till säkerhetspolitisk rådgivare. Sullivan har varit en nyckelperson i utrikespolitiken för både Barack Obama och Hillary Clinton.

I en intervju med Washington Post på måndagen diskuterade Obama bland annat Joe Bidens utrikespolitiska utmaningar och nämnde att Trump ”åsamkat skador” på amerikansk utrikespolitik, som han nu hoppas att Biden kan läka.

Bidens nomineringar tycks även vara ett försök att tillsätta en administration som bättre speglar USA:s mångfald. Som FN-ambassadör har han nominerat Linda Thomas-Greenfield, en

svart kvinna som arbetat för tidigare utrikesministern Madeleine Albright och som länge förespråkat mer mångfald på utrikesdepartementet. Som direktör för USA:s underrättelsetjänster nomineras Avril Haines, tidigare känd som den första kvinnan att vara vicedirektör för CIA.
Biden nominerar även Alejandro Mayorkas till departementet för inrikessäkerhet, DHS, som under Trump blivit en mäktig institution med ansvar för miljontals utvisningar av papperslösa. Det är symboliskt betydelsefullt att en latinamerikan kan ersätta den kontroversielle Chad Wolf som nu leder myndigheten.
Martin Gelin

Nye ministern väntas sätta punkt för ”America first”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Den tillträdande presidenten Joe Biden kommer att nominera veterandiplomaten Antony Blinken till utrikesminister i sin kommande regering, rapporterar Reuters. Blinken väntas återupprätta USA:s relation till Europa, lappa ihop Iranavtalet och stoppa USA:s utträde ur Världshälsoorganisationen.

Under Donald Trumps snart fyra år vid makten marginaliserades Washingtons utrikespolitiska etablissemang. Meriterade diplomater och säkerhetsexperter tog täten när Demokraterna försökte avsätta Trump genom riksrätt förra vintern.
Med Antony Blinken som Bidens utrikesminister får det aristokratiska utrikesdepartementet definitiv

upprättelse som social och politisk kraft i Washington. En revansch som märks i mottagandet i USA: Obamas kretsar jublade över nyheten att Blinken förväntas ta över UD den 20 januari.
58-årige Blinken är en diplomatisk veteran som inledde sin utrikespolitiska karriär som Bill Clintons talskrivare. Blinken har stått Biden nära i minst två decennier, först som rådgivare i senaten och sedan som utrikes- och säkerhetspolitisk rådgivare när Biden var Obamas (internationellt orienterade) vicepresident.

Med gråsprängd sidbena, en kultiverad uppväxt i Paris och New York och examen från universiteten Harvard och Columbia är Blinken själva sinnebilden av det socialt raffinerade och akademiskt upplysta östkustetablissemanget. På Harvard skrev Blinken i den prestigefulla skoltidningen The Crimson, övervägde en bana som filmskapare, i dag spelar han gitarr i ett band. (Ett par låtar finns tillgängliga på Spotify med diplomatiskt laddade titlar som ”Lip service” och ”Patience”).

Närheten till den blivande presidenten ger Blinken ett försprång som utrikesminister. Avståndet till Vita huset är ofta avgörande för ens inflytande bland utländska ledare. Blinken beskrivs som en ”*Bidenite*”, närmast en familjemedlem till Biden.
Han var en av de betrodda rådgivare som fanns med i krisledningsrummet den natt då Obamaregeringen dödade Usama bin Ladin.
Som utrikesminister väntas Blinken återupprätta USA:s relation till Europa. På nytt ansluta USA till Parisavtalet, lappa ihop Iranavtalet och stoppa USA:s utträde ur Världshälsoorganisationen. Det vill säga säga sätta punkt för America first, Trumpregeringens aggressiva nationalism.
I andra bemärkelser lär Blinken bygga vidare på Trumps arv (även om Biden eller Blinken aldrig skulle uttrycka det så). Blinken ska tillsammans med Europa, Indien och afrikanska stater försöka forma en motvikt mot Kinas maktanspråk.
Vid sidan av Iran betraktade Trumpregeringen Kina som sin

huvudsakliga fiende; en ordning som Biden inte vänt sig emot, även om Blinken hoppas kunna stärka handelsförbindelser och mänskliga rättigheter i etablerandet av en koalition mot Kina.
Trumpregeringen har drastiskt sänkt antalet kvotflyktingar som USA släpper in, från 110 000 till 15 000. Snarare än att öppna den södra gränsen på vid gavel kommer Blinken försöka ”hjälpa” fattiga och flyktbenägna människor på plats i sina hemländer i bland annat Centralamerika.
Men isolationismen, som genomsyrat Trumps internationella retorik och synsätt, är nog ett minne blott med Blinkens som utrikesminister. Hans syn på USA:s roll i världen är präglad av styvfaderns öde. Som tonåring under andra världskriget lyckades styvpappan Samuel Pisar fly Auschwitz och etablera sig själv som framgångsrik advokat i Hollywood och Paris, med kulturellt prominenta personer som klienter.
Antony Blinken anser att ödesfrågor som pandemier, klimatkrisen och kärnvapenrustning inte

kan lösas av ett land på egen hand: en utrikespolitik för vår tid måste vara multilateral.
Innan han tillträder kommer Blinken att frågas ut i senaten, och då lär republikaner sätta ljuset på Obamaregeringens tillkortakommanden, inte minst i Syrien och Libyen efter den arabiska våren.
Men när det gäller arabiska våren, där Obama var splittrad, tillhörde Blinken den falang i Vita huset som drev på för en mer radikal amerikansk linje och aktiv inblandning från USA:s sida.
Det utrikespolitiska etablissemanget, då representerat av Biden och Hillary Clinton, varnade Obama för att ta ställning för upprorsmakarna när de protesterade mot gamla korrupta regimer.
En yngre generation, som Blinken tillhörde och ledde, ansåg tvärtom att det ”verkade både strategiskt klokt och moraliskt riktigt att USA tog ställning för de förändrade krafterna”. Det skriver Barack Obama i ”Ett förlovat land”, första delen av sina nyutkomna memoarer (där Antony Blinken nämns vid fyra tillfällen).

I fråga om Syrien tvekade Obama. Han lät kongressen avgöra huruvida USA skulle angripa diktatorn Bashar al-Assad med militär kraft. Washington beslutade mot. Ett misstag, menade Blinken, som ansåg att USA hade en skyldighet att försöka stoppa al-Assad när han mördade den egna befolkningen, en slutsats som var inspirerad av styvfadern Samuel Pisars liv. ”När han oroar sig över giftgas i Syrien, tänker han oundvikligen på den gas med vilken hela min familj utplånades”, sade Samuel Pisar i ett porträtt på Blinken i Washington Post 2013.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Fakta. Andra nomineringar i Bidens lag

Jake Sullivan, nationell säkerhetsrådgivare.
Avril Haines, nationell underrättelsechef.
John Kerry, USA:s tidigare utrikesminister, klimatsändebud.
Alejandro Mayorkas, USA:s inrikes säkerhetsdepartement.
Linda Thomas-Greenfield, FN-ambassadör.

Därför kommer Trump att behålla greppet om väljarna

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Epoken Trump går mot sitt slut, men det starka stödet för hans politik består. Den som tror att Joe Bidens valvinst förebådar en era av borgfred och fruktbart samarbete lever i ett alternativt universum, skriver Erik Åsard.

Republikanerna är västvärldens mest framgångsrika högerparti. Nitton av USA:s fyrtiofyra presidenter har varit republikaner, från Abraham Lincoln till Donald Trump. Särskilt framgångsrikt var det under andra hälften av 1900-talet, då partiet vann åtta av de tretton presidentvalen mellan 1952 och 2000. Även efter förlusten i årets val dominerar det politiken i många delstater och ser ut att ha

goda möjligheter att behålla majoriteten i senaten. Av Högsta domstolens nio ledamöter har sex nominerats av republikanska presidenter.

Det är lätt att förbise dessa fakta när epoken Trump nu äntligen går mot sitt slut. Det är även lätt att glömma hur grundligt Republikanerna har förändrats sedan 1854, då partiet bildades i reaktion mot slaveriet. Politiska partier är förvisso inte statiska utan förändras i takt med samhällsutvecklingen. Men förändringen från Lincoln (som drev på för att avskaffa slaveriet 1865) till Trump (som gjort invandrarfientligheten till en huvudfråga) är anmärkningsvärd och aktualiserar frågan om vilken väg partiet ska välja i framtiden. Ska det fortsätta att vara ett i stort sett helvitt parti eller utveckla en politik som riktar sig till hela det mångkulturella USA?

I början stod Republikanerna för ekonomiska reformer i den klassiska liberalismens anda. Partiet var vidare protektionistiskt, men utvecklades under 1900-talet till ett utpräglat frihandelsparti. Till skillnad från i dag hade det länge ett betydande

stöd hos landets största minoritetsgrupp. I presidentvalet 1956 fick Dwight Eisenhower 36 procent av de svartas röster. Nyhetsbyrån AP uppskattar att motsvarande siffra för Trump 2020 var 8 procent, en blygsam uppgång jämfört med 2016.

De bärande elementen i Republikanernas ideologi var tron på den fria marknaden, en minimal stat, en konservativ moraluppfattning och en aktiv roll i världspolitiken uppbackad av en stark militär. Under 1960-talet började Republikanerna förflytta sig alltmer åt höger i ett försök att vinna vita missnöjesröster i det av Demokraterna dominerade Södern. Försöket kulminerade i Richard Nixons så kallade ”sydstatsstrategi”, riktad till vita väljare som länge hade röstat på Demokraterna men djupt ogillade 60-talets medborgarrättsreformer.

Två samtidiga händelser 2008 skulle förändra spelplanen och bana väg för den aggressiva högernationalism som länge legat slumrande, men som fick luft under vingarna först när den förenades med en stark dos främlingsfientlighet: den stora

finanskrisen och Barack Obamas valseger. Marken var sedan länge jämnad för en charlatan som saknade en egen sammanhållen ideologi, men som var desto skickligare på att fånga upp en högerpopulistisk opinion som andra republikanska politiker helt missade. Trump insåg intuitivt att framgångsreceptet stavades populism, isolationism och en retoriskt anstruken rasism.
När Trumps bigotta budskap vann resonans bland aktivisterna under valkampanjen 2016 valde Republikanernas partiledning inte motstånd utan att kasta dubierna överbord och stödja upprorsmakaren. Detta dubbla stöd, entusiastiskt från väljarbasen och motvilligt från toppen, gjorde det möjligt för Trump att inte bara vinna nomineringen och valet utan dessutom i grunden ändra partiets ståndpunkter i centrala frågor som invandring, frihandel och utrikes- och säkerhetspolitik.
Det fanns ett tillfälle före Trump när Republikanerna syntes vara på väg i en annan riktning. Det var efter presidentvalet 2012, då Obama blev den förste demokraten sedan Franklin

Roosevelt att vinna två val i rad med över 50 procent av rösterna. Resultatet chockade partiledningen som tillsatte en haverikommission för att utreda nederlaget. Mot bakgrund av de snabba demografiska förändringarna rekommenderade den att partiet skulle bredda basen och utarbeta förslag som även kunde appellera till minoriteterna. Men av det blev intet. Rapporten lades på hyllan, och när Trump övertog kommandot var det bara den vita majoritetsbefolkningen som gällde.

Efter årets val ska man inte förvänta sig att partiet tillsätter en ny krisgrupp för att utvärdera utgången. Om man får tro vallokalsundersökningarna lyckades Trump öka sitt stöd något bland de svarta och vissa spansktalande, en grupp som visat sig vara mer heterogen än vad många trott. Men det är det fortsatt starka stödet bland de vita väljarna som gör att partiet ännu är konkurrenskraftigt på nationell och delstatlig nivå. Republikanerna har nu fått färre röster totalt än Demokraterna i sju av de åtta senaste

presidentvalen. Detta tillsammans med den pågående demografiska omvälvningen – senast under 2040-talet beräknas landet inte längre ha någon majoritetsgrupp – tycker man borde leda till ett nytänkande inom partiet. Men det lär inte ske. Åtta av tio bland dagens republikaner är vita, 58 procent är män och 56 procent över 50 år. Bland dessa väljare finns det ett mycket starkt stöd för Trumps politik att bygga muren mot Mexiko, införa inreseförbud för muslimer och begränsa den legala invandringen.

Trump kommer även efter avgången att ha ett starkt inflytande över partiets kärnväljare. Merparten har internaliserat hans befängda lögner och konspirationsteorier. Efter valet 2016 trodde 47 procent av dem i en undersökning på det felaktiga påståendet att Trump hade fått fler röster än Hillary Clinton, och 68 procent trodde lika felaktigt att miljoner papperslösa immigranter hade röstat i valet. Efter årets val säger sig hela 77 procent av Trumpväljarna tro på en ännu större lögn, nämligen att Joe

Biden segrade på grund av omfattande valfusk.
Det är dessa väljare som de republikanska kandidaterna 2022 och 2024 måste vädja till och söka stöd från i primärvalen. Och partiets företrädare i kongressen måste ha samma väljare i tankarna när de utformar sin oppositionspolitik under de kommande åren. Den som tror att detta förebådar en era av borgfred och fruktbart samarbete lever i ett alternativt universum.

Erik Åsard

Utrikes DN-artiklar 18-24 november 2020, utom USA

Det får aldrig vara gratis att välja bort rättsstaten

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

En andra pandemivåg drar fram genom Europa, med vidhängande ekonomisk version. Olika länder stänger olika hårt, men genomgående tvingas servicenäringar på knä. Efter återhämtningen i början av hösten hotar nu en isande vinter.

Just i det läget bryter EU:s jättelika stimulansprojekt samman. Både långtidsbudgeten och den 750 miljarder euro tunga coronafonden hänger på en skör tråd, efter att Polen och Ungern blockerat hela processen.

Paketet snördes ihop vid ett maratontoppmöte i somras. Berättigade invändningar, från bland annat Sverige, fanns mot kollektiv skuldsättning och tonvikten på bidrag i stället för lån. Men något annat finns inte på

spelbordet, och EU kan inte gärna bara titta på när krisen rasar. Nästan alla har varit överens om att koppla utbetalningarna från fonden till villkor om att upprätthålla rättsstatliga principer och demokratiska värderingar. EU-parlamentet har månat extra om detta, som egentligen är så självklart att det inte skulle behöva diskuteras. Dessvärre finns det två skäl att göra det: Polen och Ungern. Deras nationalkonservativa regeringar har under lång tid angripit rättsväsendets oberoende, mediernas frihet och andra demokratiska grundbultar. EU har prövat befintliga verktyg, men misslyckats med att bryta utvecklingen.

Coronabidragen skulle ha varit värda runt 3 procent av Polens och Ungerns bnp. Alla gillar ”gratispengar”, även antiliberala politiker som Jaroslaw Kaczynski och Viktor Orbán. Förhoppningen i Bryssel var därför att de skulle svälja förtreten och inte konstra. Nu har de i stället lagt in nationella veton som stoppar både budget och fond.

Oavsett vad som sägs i högtidstal om att ingen pekas ut vet alla att

klausulerna om rättsstat gäller Polen och Ungern. Det var också naivt att tro att Kaczynski och Orbán bluffade. De har trots allt ägnat sig åt att undergräva domstolarna just för att cementera sitt grepp om makten.
Utvägen ur moraset är svårfunnen. EU har sopat problemet under mattan länge. Även nu är det alltför sannolikt att storfräsare som Tyskland vattnar ur principerna, eller att ekonomiskt ansatta Italien ryar om eftergifter.
Uppfinningsrika jurister torde dock kunna hitta sätt att låta den gamla EU-budgeten löpa och lägga coronafonden i en egen påse som Polen och Ungern inte får tillgång till.
Det kräver tid som redan är knapp och riskerar att vidga sprickorna inom EU. Men därmed skulle unionen slå fast att vissa demokratiska värden är okränkbara, och visa Polens och Ungerns invånare hur livsnödvändig rättsstaten är. Och att de bör ha det i åtanke nästa gång de röstar.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Tsichanouskaja i Sverige: Vi besvarar inte våld med våld

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Mer än tre månader har gått sedan revolten mot Belarus diktatoriska ledare Aleksandr Lukasjenko inleddes efter ett uppenbart riggat val. Och nu ökar regimens terror mot - befolkningen.

– Vi ger inte upp, men vi är ett fredligt folk som inte besvarar våld med våld, säger oppositionens ledare Svjatlana Tsichanouskaja till DN.

Svjatlana Tsichanouskaja, som lever i påtvingad exil i Litauen, besöker Stockholm på inbjudan av Sveriges regering några dagar efter att Belarus säkerhetsstyrkor arresterade över 1 000 fredliga demonstranter i huvudstaden Minsk. Protesterna hettade till efter att civilklädda män – som misstänks ha tillhört regimens specialpolis – misshandlat den 31-

årige Raman Bandarenko till döds.
Under två dagar möter hon svenska företrädare på högsta nivå; statsminister Stefan Löfvén och utrikesminister Ann Linde. DN mötte Tsichanouskaja och Linde i en av UD:s salar i Arvfurstens palats.
Tsichanouskaja säger att regimen utövar gränslös terror, men att det inte innebär att protestvågen har avtagit.
– Nej, men den har förändrats. Regimen har utökat terrorn mot befolkningen. Tidigare gick folk ut och kunde befara att de inte skulle komma hem igen på kvällen. Det regimen gör nu går utöver alla gränser. Men vi är en fredlig nation, och vi kommer aldrig att besvara våld med våld.
Svjatlana Tsichanouskaja säger att folk börjar bli förtvivlade över att det inte tycks gå att göra någonting åt situationen. Många är uttröttade av den ständiga repressionen och terrorn. Men hon ser en utväg
– Att regimen inte klarar av att rent finansiellt upprätthålla så mycket militär och polis för att slå ned folket. Det innebär att det

ekonomiska trycket från andra länder kan bli effektivt.
Utrikesminister Ann Linde konstaterar också att det ser mörkt ut just nu.
– Vi kräver ett absolut stopp för allt våld, frigivning av alla politiska fångar, vi är beredda att stödja att man utökar sanktionerna från EU:s sida. Vi har också diskuterat det stöd som Sverige redan ger, som är ett av de största i Europa, och hur man ser till att det verkligen kommer fram till frivilligorganisationer och fria medier, och inte går till statliga strukturer.
Ann Linde pekar på Sveriges kommande roll som ordförande i OSSE (Europeiska säkerhets- och samarbetsorganisationen) och de möjligheter som finns för att så småningom hjälpa till att få en dialog mellan regimen och oppositionen.
Några samtal mellan regimen och oppositionen har dock inte gått att få till ännu.
– Jag har tidigare haft samtal med landets utrikesminister, och jag sade då att vi var beredda att när som helst hjälpa till med en dialog mellan regimen och oppositionen. Men det har inte funnits något

intresse, även om man inte har sagt hundraprocentigt nej till det. Nu finns ändå inte några förutsättningar, när oppositionen sitter fängslad och i påtvingad exil.

– Så än så länge är bilden mörk, och regimens repression ökar. Och vi anser inte att Lukasjenko är en legitimt vald president med ett demokratiskt stöd.

Tills vidare stöds Lukasjenko av Moskva. Men kanske inte länge till, hoppas Svjatlana Tsichanouskaja.

– I början stöddes Lukasjenko av Putin, och Kreml erkände valet som legitimt. Men nu ser vi ett lite annat läge. I rysk tv visar man till och med hur protester slås ned brutalt. Man låter alltså förstå att allt inte är helt bra. Och det ser vi. Lukasjenko har fått en viss tidsfrist på sig att slå ned folkets motstånd, och det är väl därför han handlar med sådan brutalitet nu. Men oavsett vad Kreml gör är det helt avgörande att Belarus aldrig kommer att återgå till den situationen som rådde tidigare. Någon annanstans kan vi inte ta vägen, vi kommer att vinna.

Michael Winiarski

Jätteöversvämningar hotar i spåren av Iota

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Rio de Janeiro.

Katastroforkanen Iota slet - plåttak av husen, välte elstolpar och knäckte träd när den på tisdagen drog in över nordöstra Nicaragua. Vindstyrkan på upp till 250 kilometer i timmen, mattades sedan av under dagen. Nu utgörs den största faran av jordskred och översvämningar.

När orkanen Iota bildades i Karibien under måndagen hamnade den colombianska turistön San Andrés mitt i orkanen. Strömmen bröts, mobilnätet slogs ut och ön tappade kontakten med fastlandet.

Fallna träd ligger över vägar och hus, elledningar är på marken och överallt finns stenar och bråte som vågorna fört med sig, rapporterar myndigheterna.

En av de boende längs strandpromenaden i San Andrés är René Duran.

– Mitt hus ligger tre meter från havet. Vågorna når upp på vägen. Fallna träd gör att människor och brandkåren inte kan mobilisera, säger han till tidningen El Tiempo.
Räddningsstyrkor från fastlandet har problem att nå ön eftersom flygplatsens landningsbana är täckt av 15 centimeter vatten. Endast helikoptrar kan landa.
– Folk trodde att allt skulle återgå till det normala när orkanen passerat, men just nu har vi mycket regn och åska, säger Farid Zardibia, chef för organisationen Pro Archipiélago till El Tiempo.
Ännu på tisdagen var 60 procent av ön utan ström.
Värst kan situationen vara på grannön Providencia som också hamnade mitt i orkanens mitt. Fortfarande har myndigheterna inte lyckats nå någon på ön med 5 000 invånare.
Orkanen Iota klassificerades som kategori 5 på en femgradig skala och är en av den kraftigaste som uppmätts i regionen i år. När den under tisdagsmorgonen nådde - Nicaraguas kust hade den mattats av något, men militären evakuerade ändå 40 000 invånare från staden Puerto Cabezas som

för bara två veckor sedan drabbades av orkanen Eta. På ett provisoriskt sjukhus i staden Bilwi, som vårdade offer från den senaste orkanen, flög taket av när Iota nådde land. Kort därefter minskade orkanen ytterligare i styrka och när den närmade sig grannlandet Honduras klassificerades den som kategori 1. Det amerikanska orkancentret NHC i Miami varnar dock för att det är för tidigt att pusta ut. I och med att regionen för knappt två veckor sedan drabbades av orkanen Eta – som dödade omkring 150 personer i Centralamerika – är marken mättad av regnen. Den kan inte suga upp all nederbörd. Översvämningar och jordskred kan förvärras i delar av Honduras, Nicaragua och Guatemala på grund av orkanen Etas senaste effekter där. Det kan leda till betydande eller potentiellt katastrofala effekter, varnar orkancentret. Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen varnar för att Iota riskerar utlösa en katastrof i delar av Centralamerika.

– Vi är väldigt bekymrade över de potentiellt dödliga jordskreden i de här områdena, säger talesperson Matthew Cochrane på en pressträff i Geneve på tisdagen. Den amerikanske meteorologen Jake Carstens vid Florida State University är orolig över de allt kraftigare och intensivare orkan-säsongerna i Karibien och Centralamerika. För första gången sedan 1851 har regionen drabbats av femgradiga orkaner fem år i sträck.
I dag onsdag väntas Iota nå El - Salvador och sedan fortsätta ut över Stilla havet.

Henrik Brandão Jönsson
Fakta. Tvingades gå över till - grekiska alfabetet

Stormar namnges i USA när de når hastigheten 39 miles i timmen, ungefär 17,4 meter per sekund. Världsmeteorologiska organisationen, WMO, namnger dem efter det engelska alfabetet A–W, (Q, U, X, Y och Z används inte). Redan i mitten av september tog bokstäverna slut då orkanen Wilfred bildades. I ett sådant läge går man över till det grekiska alfabetet och där har sedan dess Alfa, Beta, Gamma,

Delta, Epsilon, Zeta, Eta och Iota bildats.
Och än är inte orkansäsongen slut, officiellt pågår den till den 30 november.

Bäddat för en historisk orkansäsong

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Analys

Klimatförändringen anses leda till kraftigare orkaner och årets orkansäsong sätter flera historiska rekord. Aldrig tidigare har så många orkaner namngetts, aldrig tidigare har en kategori 5-orkan kommit så sent på året och för första

gången är det femte året i rad med kategori 5-orkan.
Orkanen Iota som har drabbat Centralamerika är den trettionde namngivna stormen den här säsongen. Så många stormar har aldrig namngetts under en säsong enligt den statistik som finns från 1851 och framåt. År 2005, när orkanen Katrina drabbade New Orleans, namngavs 28 stormar. Det är det år som haft näst mest orkaner, övriga år ligger de som mest runt 20.
Redan i våras räknade amerikanska klimatforskaren Michael E Mann och kollegorna på Penn State University med att årets orkansäsong skulle bli intensiv. Deras prognos var att det kunde bli upp till 24 namngivna stormar, intervallet låg mellan 15 och 24 stormar. Det var en djärv prognos, andra institut låg lite lägre. Verkligheten har slagit prognosen med råge.
Forskarna grundade sina beräkningar bland annat på data från den amerikanska vädermyndigheten NOAA som visade att havstemperaturen i april låg 1,1 grad över det normala. Sedan dess har året fortsatt att vara varmt, juli var till

exempel den varmaste juli som har uppmätts på norra halvklotet. År 2020 väntas bli ett av de varmaste åren som har uppmätts. Ett varmare klimat väntas leda till att orkaner kanske inte blir fler men mer intensiva. Haven tar upp 90 procent av den överskottsvärme som klimatförändringarna för med sig, och en varmare vattenmassa blir ett extra högoktanigt bränsle för orkanerna och gör dem alltmer intensiva.

Risken att stormar utvecklas till att bli en kraftig orkan som klassas i kategori 3 eller högre på femgradiga Saffir-Simpsons skala har ökat med cirka 8 procent per decennium under perioden 1979 till 2017. Det visar en studie publicerad i den vetenskapliga tidskriften PNAS.

Orkanen Iota som var klassad som kategori 5 men mattades av när den nådde land innebär flera nya rekord: aldrig tidigare har en kategori 5-orkan kommit så sent på året. Tillsammans med orkanen Eta, kategori 4, gör Iota att det är första gången två intensiva orkaner (kategori 3–5) förekommit under samma novembermånad.

I och med Iota har för första gången kategori 5-orkaner noterats fem år i rad. Klimatförändringen medför inte bara att orkaners högre vindhastigheter är ett ökat hot mot liv och egendom. Högre vattentemperaturer innebär ökad avdunstningen, vilket gör att nederbörden ökar. När orkanen Eta tidigare i november drabbade ungefär samma områden som nu hotas av Iota föll stora mängder regn lokalt vilket ledde till jordskred och översvämningar. Då omkom 170 människor. Även en nedgraderad Iota kan innebära stora regnmängder som drabbar ett område som redan är extra sårbart.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Unika svenska fornlämningar hotas av bygge i Sankt Petersburg

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Här låg en gång den svenska staden Nyen, en mångkulturell smältdegel där det talades svenska, finska, ryska och tyska. Nu heter staden Sankt Petersburg och ett kontorsbygge hotar kvarlämningarna av svenska fästningar.

Barbari, säger ryska arkeologer och historiker som kämpar mot planerna från Gazprom Neft, dotterbolag till det stora gasbolaget Gazprom.

Sankt Petersburg.

om ni ser finns här inte mycket att bevara, säger en av de anställda på pressavdelningen för Gazprom Neft. Han gör en gest mot slyskogen.

Det går inte att se kvarlämningarna. Efter att

utgrävningarna gjordes och värdefulla artefakter togs tillvara täcktes de gamla vallgravarna åter över med jord, för att skydda det bevarade trävirket.
För att besöka den stängda udden måste man ha specialtillstånd av Gazprom Neft. Officiellt är det en byggarbetsplats, i praktiken har ingenting hänt här på tio år. Först ville Gazprom bygga ett 400 meter högt torn, men stoppades av ursinniga petersburgare. De ansåg att ett gigantiskt torn inte har något att göra i deras historiska kulturstad, dessutom mittemot den anrika, himmelsblå Smolnyjkatedralen på andra sidan Nevafloden.
Gazprom tvingades böja sig. Tornet byggdes istället längre bort från centrum.
Nu vill Gazprom Neft – dotterbolag till Gazprom, världens största, statligt ägda gasbolag – istället bygga ett kontorsområde och en park på området. Men arkeologer, historiker och kommunalpolitiker i Sankt Petersburg ställer sig på tvären. Som bäst pågår tre parallella rättsprocesser där olika personer har besvärat sig mot bygget.

– Utgrävningarna på Ochta-udden visar vilken lång historia det här området har. Det är ett unikt ställe, en korsströmning för olika kulturer, Sveriges och Rysslands gemensamma arv. I Nyen talades det många språk. Det finns inget annat ställe i Sankt Petersburg med en sådan koncentration av fornlämningar från den här perioden. Där finns till exempel en luthersk gravgård, säger Aleksandr Kononov. Han är vice ordförande för Allryska samfundet för bevarandet av kulturminnen. Kononov är också medlem i Rådet för bevarandet av kulturminnen i Sankt Petersburgs stad.

Gazprom Neft anser att hela udden kan byggas ut, eftersom kulturministeriet har gett sitt tillstånd. En enda plats, den så kallade Karlovbastionen, ska skyddas. Fornlämningen kommer inte att synas utan ska förbli under jord och integreras som en del av parken.

På själva udden ser man ingenting annat än hastigt uppvuxna björkar och aspar. Men på 1600-talet sjöd stället av aktivitet. Den svenska staden Nyen hade grundats, en mångkulturell smältdegel där det

talades svenska, finska, ryska och tyska. Större delen av de ledande köpmännen var tyskar, medan det lägre borgerskapet dominerades av finländare. Finland var Sveriges östra rikshalva.
Den påkostade befästningen Nyenskans placerades på udden mellan floden Ochta (som svenskarna kallade Svartå) och Nevan, ett lås som skulle stänga vägen till Östersjön för det ryska väldet.
– Målet med Nyen var att underlätta handeln mellan Europa och Ryssland. Det handlade om att kontrollera kommunikationerna från Ryssland till de baltiska länderna. Gustav II Adolf grundade Nyen för handel och den skulle blomstra. Det lyckades inte eftersom den ryska handeln främst gick genom Archangelsk. Nyen blev inte så rik som man hade tänkt, säger arkeologen Pjotr Sorokin.
På 1600-talet var herraväldet över Finska viken en strategisk prioritet för Sverige. Kampen mellan svenskarna och ryssarna böljade fram och tillbaka i århundraden. Redan 1293 grundades staden Viborg av

Torgils Knutsson, 120 kilometer nordväst om dagens Sankt Petersburg. I århundraden utgjorde Viborg Sveriges främsta värn mot Ryssland.
År 1300 byggde marsken Tyrgils Knutsson fästningen Landskrona på Ochta-udden. Den förstördes av ryssarna redan följande år. Men svenskarna gav sig inte. Drygt trehundra år senare var de tillbaka och grundade Nyen 1638. Staden försvarades av Nyenskans, ett stjärnfort av italiensk modell som var byggt med vinklade murar för att bättre hålla för kanonkulor.
Nyenskans höll stånd ända till 1703. Då erövrade den ryska tsaren Peter den store området, plockade ned befästningen sten för sten och använde materialet för att bygga upp sin djärva nya stad, sitt fönster mot väst: Sankt Petersburg.
Nu kämpar ryska arkitekter och historiker för att de här kvarlämningarna ska bevaras. Arkeologen Pjotr Sorokin inledde utgrävningarna i mindre skala redan 1992. Men det var först 2006–2009, då Gazprom ville bygga sitt torn, som han fick

uppdraget att göra grundliga utgrävningar.
– Vi hittade mycket mer än vi någonsin hade trott. Dels ett lager från neolitisk tid, för tvåtusen år sedan då havsstranden nådde ända hit. Dels kvarlämningar från tre olika befästningar – en som byggdes av Novgorod på 1200-talet, samt de svenska fästningarna Landskrona och Nyenskans. Många var övertygade om att det inte skulle finnas kvar något. Men vi hittade nästan genast de tre forten, och deras grundplan är väldigt tydlig. Det handlar om ett helt komplex försvarsbyggnader från olika epoker, hela landskapet är bevarat på ett fint sätt. Man ser tydligt befästningsarbetena, gjorda av jord och trä. På vissa ställen är jordväggarna 3–4 meter höga, säger Pjotr Sorokin.
Enligt honom är Ochta-udden av historiskt värde inte bara för Ryssland.
– Det är en helhet, nära kopplat till Rysslands, Sveriges och hela norra Europas historia. Dess historiska värde är otvivelaktigt, inte bara i rysk utan även i europeisk kontext. Om Gazprom tillåts bygga sina kontor kommer

ingenting av de här fornlämningarna att bli kvar.
På DN:s frågor svarar Gazprom Neft skriftligen per e-post.
”Det är ryska staten, det vill säga kulturministeriet, som bestämmer vad som ska skyddas i området. Vi följer kulturministeriets begränsningar. Det område som ska skyddas kommer att skyddas och vi kommer att möjliggöra eventuella vidare utgrävningar”, skriver Gazprom Neft.
Pjotr Sorokin och Aleksandr Kononov påpekar att det bara är en mycket liten del av de utgrävda kvarlämningarna som kulturministeriet valt att skydda. I praktiken skulle det planerade bygget innebära att nästan allt som är kvar av Nyenskans och Landskrona går förlorat. På detta svarar Gazprom att man bara följer kulturministeriets instruktioner.
– Vi kan inte ta ställning till vilka områden som bör skyddas. Det bestämmer kulturministeriet, svarar Gazprom Neft.
Pjotr Sorokin har flera gånger föreslagit att man istället bygger en arkeologisk park.
– I tio år har vi föreslagit en arkeologisk park, där man kan

vandra mellan fornminnena och titta på dem. Man skulle kunna se alla tre befästningar, förstå hur de var planerade och byggda, se hela landskapet. Men vi får inga svar på våra förslag.
Till DN svarar Gazprom Neft att ett beslut om en arkeologisk park i så fall måste tas av ryska staten. ”Vi sysslar inte med museiverksamhet eller arkeologi. Det är ett beslut som måste fattas av myndigheterna, som har kompetens på området”, skriver Gazprom Neft.

Svenska experter som DN talar med säger att Sorokins utgrävningar är unika.
– Det var helt otroligt vad Sorokin fick fram. När jag skrev min avhandling om Landskrona hade jag bara några kartor från Sankt Petersburg. Han grävde ut ett enormt område och fick fram konstruktioner i trä. Man ser hela anläggningen – vallgravarna, ett timrat torn i två våningar som antagligen har varit mycket högre. En träbyggnad från år 1300 – sådana finns det inte många av, säger Christian Lovén på Riksarkivet.

Lovén är docent i konstvetenskap. Han skrev sin avhandling om svenska medeltidsborgar, bland annat Landskrona som han kallar ”den tidens Jas-projekt”.
– Det var en kvadratisk jord- och träborg, mycket stor och väl anlagd. När svenskarna åkte hem till hösten lämnades tvåhundra soldater kvar, vilket var ovanligt många. Man visste att ryssarna skulle försöka ta tillbaka udden, säger Lovén.
Det var meningen att borgen skulle förstärkas med sten. Men innan svenskarna hann bli klara anföll trupper från Novgorod med överväldigande kraft. Landskrona föll, bara ett år efter att det hade blivit klart.
– Det är förskräckligt om de här lämningarna ska utraderas. Det är så sällan vi får fram så mycket om en plats som vi dessutom vet så mycket om från skriftliga källor, säger Christian Lovén.
Även Carl-Gösta Ojala, doktor och forskare i arkeologi vid Uppsala universitet, säger att Ochta-udden är ett unikt ställe.
– Innan Sorokins utgrävningar trodde man att det mesta hade förstörts. Nu har vi alltså en enda plats med en massa lämningar

från flera olika tidsperioder, det är väldigt speciellt. Det är viktigt för vår förståelse för vår gemensamma svensk-ryska historia. Men det är inte bara den svenska historien som riskerar utraderas, utan framför allt petersburgarnas egen. Den här platsen visar på djupet i Sankt Petersburgs lokalhistoria. Det finns en uppfattning i Ryssland om att Peter den store valde att bygga sin stad i ödemark, men så var det inte, säger Ojala.
Att de här fornlämningarna är svenska misstänks vara en faktor när det gäller ryska kulturministeriets ointresse för att skydda dem. Då Nyen grundades kördes ryssarna i området bort. Mellan 1623 och 1695 minskade antalet ryssar i Ingermanland från drygt 89 till 26 procent. Sveriges uttryckliga mål var att hålla ryssarna borta från Östersjön. Samtidigt har Kreml i åratal propagerat för en patriotiskt färgad historieforskning.
– Ibland hör man det här argumentet: ”Varför ska vi bry oss om några svenska befästningar som Peter den store tog?” Ideologiskt färgade uppfattningar som går ut på att vi redan har

besegrat svenskarna och inte är skyldiga dem något, säger Aleksandr Kononov.
– Det är brist på kultur. Det är ju inte alls viktigt vem som hade borgarna! De är ett unikt vittnesmål om kultur och historia, som ger oss information om vårt förflutna.
På Sveriges generalkonsulat i Sankt Petersburg har man följt den här frågan i många år.
– Från svensk sida ser vi det förstås som önskvärt att försöka bevara vårt gemensamma historiska kulturarv. Vi har dock avstått från att delta i en intern rysk debatt. Däremot uppmuntrar vi kontakter mellan svenska och ryska arkeologer och historiker, säger generalkonsul Eva Sundquist till DN.
Christian Lovén säger att Ryssland skulle kunna lyfta fram de här kvarlämningarna som en del i sin patriotiska historiebeskrivning.
– Stormningen av Landskrona var ju en av Novgorods stora segrar. Svenskarna försökte hålla dem borta från Östersjön, men misslyckades. Att bygga ett kontor och samtidigt integrera fornlämningarna som en del av

bygget är inget problem. Det här kunde Gazprom göra till ett ryskt segermonument.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Svensk-rysk historia i Sankt Petersburg

Från 1300-talet fram till början av 1700-talet stred Sverige och Ryssland om herraväldet kring Finska viken och kontrollen över Östersjön. Den ryska närvaron vid Östersjön etablerades permanent först 1703, då Peter den store grundade Sankt Petersburg.

Mellan ån Ochta och Neva-floden i dagens Sankt Petersburg ligger en udde, på ryska *Ochtinskij Mys*. Det var en strategisk plats, eftersom den som behärskade udden kontrollerade trafiken till och från Östersjön. Novgorod-ryssar, svenskar och Peter den store kämpade i tur och ordning om Ochta-udden.

På Ochta-udden ligger kvarlämningar av ett fort från 1200-talet som byggdes av Novgorodväldet, samt de svenska befästningarna Landskrona (1300–1301) och Nyenskans (1611–1703).

Efter kaoset: Lagstöd för minkstopp på gång

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Danmark.

Efter den senaste tidens kaos i minkfrågan har den danska regeringen åter kopplat greppet. Alla landets minkar ska avlivas och förbud mot minkuppfödning kommer att gälla under hela nästa år.

Det är innebörden av den uppgörelse som S-regeringen nått med sina tre stödpartier Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti och Enhedslisten. Även Alternativet stödjer uppgörelsen.

TT-Ritzau

Tre gripna efter historisk juvelstöld i Tyskland

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Genom en massiv insats grep polisen i Tyskland på tisdagen tre personer i Berlin som misstänks för en spektakulär juvelkupp som beskrivits som en av historiens största i sitt slag. Stöldgodsets värde beskrivs som omätbart.

En karavan av polisbilar med blinkande blåljus körde på morgonen genom gator i Berlin. Drygt 1600 poliser från åtta förbundsländer deltog i insatsen. Fordon, garage och bostäder söktes igenom.

De gripna misstänks ha deltagit i den uppmärksammade juvelstölden från residensslottet i Dresden för knappt ett år sedan. Två personer fångades då på övervakningskameror när de tog sig in genom ett fönster och stal juveler från det så kallade Grüne

Gewölbe – det gröna valvet. De fick med sig diamanter, rubiner och safirer. Bland stöldgodset fanns juvelbeklädda svärd, ordensstjärnor och en diamant på 49 karat, värd över 100 miljoner kronor. Det totala värdet av de stulna föremålen beskrivs som omätbart.

Lovisa Herold

Easyjet: Vaccinnyheter lyfter efterfrågan

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Bokningarna lyfte med 50 procent dagen det kom positiva vaccinnyheter från Pfizer, enligt det brittiska lågprisbolaget Easyjet.

Detta visar att den underliggande efterfrågan på

resor är stark, enligt bolagets svenske vd Johan Lundgren.
– Vi vet att med tiden kommer människor att vilja resa. Bara efter nyheten om vaccinet förra måndagen ökade bokningarna med nästan 50 procent, säger Lundgren i en intervju med den brittiska radiokanalen BBC Radio.
Lundgrens uttalande kommer samtidigt som Easyjet redovisar sin första årsförlust hittills på 25 års verksamhet och flaggar för att man räknar med att flyga bara en femtedel av sin reguljära trafik under återstoden av 2020.
Räkenskapsåret, avslutat i september, gav en förlust på totalt 1,27 miljarder pund (cirka 14,5 miljarder kronor). Då ingår bland annat engångsposter på 438 miljoner pund till följd av bland annat omstruktureringar och stora förluster från Easyjets försök att säkra bränslepriser på terminsmarknaden.
Under 2019 gjorde Easyjet en vinst på 430 miljoner pund.
Antalet passagerare under de första nio månaderna 2020 halverades jämfört med året före, till 48,1 miljoner. Omsättningen

rasade 52 procent till drygt tre miljarder pund.
På börsen var det också tummen upp när vaccinnyheten kom. Easyjet-aktien rusade uppåt med 45 procent förra veckan.
Men när räkenskapsåret summerades på tisdagen backade aktien med 0,8 procent. Och sedan årsskiftet har nästan hälften av Easyjets börsvärde raderats, trots kursrallyt förra veckan.
TT Reuters

Ericsson ser miljarder i spåkulan

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Den nya telekomgenerationens teknik, 5G, bedöms kunna dra in 31 000 miljarder dollar, motsvarande 260 000 miljarder kronor, till den samlade IT- och telekommunikationsindustrin fram till 2030.

Teleoperatörerna spås kunna lägga vantarna på 3 700 miljarder

dollar av den enorma penga-summan, enligt en studie genomförd av Ericsson som tittat i spåkulan.
”Det här är första gången som Ericsson presenterar en 5G-intäktsprognos för konsumentmarknaden”, skriver Jasmeet Singh Sethi, chef för Ericssons forskningsavdelning ConsumerLab, i ett pressmeddelande.
Enligt studien bedöms intäkterna för operatörerna kunna bli 34 procent högre per snittanvändare fram till 2030.
Rapporten pekar dock på att coronapandemin har gjort konsumenter mindre benägna att betala mer för den nya 5G-tekniken. I början av 2019 var konsumenter i genomsnitt villiga att betala 20 procent extra för 5G. I dag har den siffran sjunkit till tio procent.
TT

Huawei gör sig av med märke för billiga telefoner

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Kinesiska telejätten Huawei har sålt sitt budgettelefonmärke Honor. Köpare är ett konsortium med över 30 återförsäljare och representanter, där bland annat bolagets hemstad Shenzhen ingår.

Affären kommer i spåren av USA:s sanktioner mot Huawei, vilket tvingar bolaget att fokusera på mer avancerade telefoner och företagsinriktade affärer.

”Honor gör det här för att säkerställa dess överlevnad”, skriver Huawei i ett uttalande.

Varumärket Honor säljer sina telefoner i Kina via egna hemsidor och tredjepartssäljare.

De nya ägarna skriver i ett uttalande att köpet kommer att genomföras via ett nytt bolag som

har fått namnet Shenzhen Zhixin New Information Technology. Ingen av parterna har offentliggjort köpeskillingen, men förra veckan uppgav en källa till nyhetsbyrån Reuters att Huawei planerade att sälja Honor för motsvarande 130 miljarder kronor. Då uppgavs också telefondistributören Digital China vara en ledande part i konsortiet, men källan säger nu att Digital China inte är med i köpet.
Huawei är världens näst största tillverkare av smarta telefoner efter sydkoreanska Samsung.
TT Reuters

Nästan halva Kastrup stängs

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Nära hälften av terminalområdet på Köpenhamns storflygplats Kastrup stänger på grund av minskad trafik. Totalt läggs 24 gater i malpåse, uppger nyhetsbyrån Ritzau.
Den tillfälliga nedstängningen sker med start från onsdag nästa vecka, och görs som ett led i att

minska omkostnaderna som uppstått i samband med coronavirusets framfart. I dagsläget reser ungefär 5 600 passagerare via flygplatsen varje dag – att jämföra med det tidigare dagliga genomsnittet på 83 000 passagerare.
Nedstängningen gäller för hela 2021 men kan avbrytas inom loppet av två månader om antalet passagerare åter ökar.
TT

Amazon börjar sälja receptbelagd medicin

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Amerikanska Amazon lanserar Amazon Pharmacy som ska göra det möjligt för kunderna att beställa även receptbelagd medicin genom plattformen. Det

framgår av ett pressmeddelande från bolaget.

Bolaget skriver att stamkunderna, det Amazon kallar Prime-kunder, kan få leverans av mediciner med tvådagarsfrakt utan kostnad. Amazon utlovar även stora besparingar för de kunder som köper mediciner via plattformen.

Direkt

Så vill höger-extremister forma dina tankar

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

De senaste åren har ytterhögern över hela Europa grundat tankesmedjor och institut i sin strävan efter att framstå som rumsrena. Per Svensson ser hur väl beprövade vänsterstrategier tas

i anspråk för nationalistiska syften.

Av P1:s söndagsintervju med Mattias Karlsson kunde man, som Sven-Eric Liedman formulerade det i sin kommentar i DN (16/11), få intrycket att Sverigedemokraternas chefs-ideolog är ”en känslig mimosa” som bara motvilligt ägnat 20 år av sitt liv åt att göra en högerextrem sekt till ett populistiskt maktparti. Egentligen har han aldrig velat stångas med de andra tjurarna. Han har tvingats till arenan av sin patriotiska pliktkänsla.

Men nu har Ferdinand äntligen fått återvända till korkeken. Där ska han ägna sig åt att lukta på de intellektuella blommor som ska fås att växa och frodas i en mylla vars färgskiftningar vi inte här ska gå närmare in på, men som dock visat sig vara fet och bördig. Han ska, med andra ord, få sin i vintras under massmedialt buller startade ”konservativa tankesmedja” Oikos att också ha en verksamhet.

Karlsson är inte den ende i ytterhögern som numera hellre vill tänka än bedriva parlamen-

tarisk politik. Det är lite av en trend i ytterhögern.
I en byggnad i centrala Lyon som tidigare ska ha hyst en montessoriskola har en utbildningsanstalt av annat slag flyttat in, den privata akademin Issep, Institut de sciences sociales, économiques et politiques – Institutet för sociala, ekonomiska och politiska vetenskaper. Den antikiserande loggan i guld på skolans webb ger ett anspråksfullt intryck. Här utbildas ”framtidens ledare”, påstås det. Visionerna är bokstavligen gränslösa.

Trots att portarna i Lyon slogs upp för bara två år sedan, och antalet studenter fortfarande är blygsamt, har en filial grundats i Madrid. Och tidigare i höst presenterades en, just det, ”tankesmedja” knuten till institutet. Också smedjan har fått ett officiöst klingande namn, Centre d’analyse et de prospectice, CAP – Center för analys och framtidsstudier.
Skolans, och tankesmedjans, grundare och drivande kraft heter Marion Maréchal. Fram till för ett par år sedan använde hon sig av två efternamn. Det andra var Le

Pen. Hon är dotterdotter till Nationella frontens grundare och tidigare ledare Jean-Marie Le Pen och systerdotter till Marine Le Pen, den nuvarande ledaren för partiet, som bytt namn till Rassemblement nationale – Nationell samling.
Marion Maréchal valdes själv in i franska nationalförsamlingen 2012, bara 22 år gammal. Hon drog sig tillbaka fem år senare. Av allt att döma inte för att hon är ointresserad av makt utan snarare av motsatt skäl.
Hennes moster förbereder sig för presidentvalet 2022. Men det brukar sägas att om någon i klanen Le Pen ska lyckas erövra Élyséepalatset så är det Marion Maréchal. Många menar att hon i grunden är en hårdare högerextremist än Marine Le Pen. Men hon är samtidigt mer -polerad, mer sofistikerad, mer marknadsorienterad i ekonomiska frågor och mer strategisk när det kommer till maktpolitik. Hon ivrar för samarbete inom ”högern”. Hon investerar i framtiden.
När Mattias Karlsson förra året lämnade posten som SD:s gruppledare i riksdagen angav han

familjeskäl, men också en vilja att påverka politikens källflöden. Det handlar om att försöka förskjuta de tidigare allmänt accepterade sätten att se på och tala om människan, samhället och omvärlden (ändra ”diskurserna”), driva fram kulturella klimatförändringar, göra det tidigare otänkbara självklart och det tidigare självklara otänkbart. Det brukar i högerextrema kretsar kallas ”metapolitik”.
Begreppet förknippas med den franska publicisten Alain de Benoist, ideologisk gudfader för den så kallade nya högern, fascistiskt arvegods i nytt omslagspapper. Han utvecklade sina teorier under 60- och 70-talet, inspirerad av den italienske 20-talsmarxisten Antonio Gramscis idéer om ”kulturell hegemoni”, tesen att de härskande inte utövar sin makt enbart med hjälp av tvång och pengar utan också genom tänkesätt och verklighetsbilder som gjorts lika naturliga och ofrånkomliga som himlen och molnen ovanför våra huvuden.
”Jag är av uppfattningen att politiken ligger nedströms från kulturen”, sa Mattias Karlsson i en

intervju i Svenska Dagbladet (4/7) och förtydligade sedan resonemanget: ”Jag tror att kultur i en vidare mening i många avseenden styr politiken mer än vad politiken styr kulturen.”
Det är den ”metapolitiska” grundsatsen. Den har en hel del som talar för sig.
Men den politiska historien kan också ge anledning till tvivel. För ett halvt sekel sedan, samtidigt som de Benoist och hans meningsfränder lyfte fram betydelsen av ”metapolitikens” avgörande betydelse, rullade en kraftfull vänstervåg fram över de sektorer i de västliga demokratierna där ”kultur i vidare mening” skapas och upprätthålls: universiteten, medierna, teatrarna, litteraturen. De vänsterextrema rörelsernas och ideologiernas maffiga kulturella och intellektuella kapital borde, om metapolitikerna har rätt, ha varit möjligt att växla in i politisk hårdvaluta. Men utanför ett ganska snävt kulturellt kretslopp visade sig intresset för att investera i vänsterns nya värld vara svagt.
I det svenska riksdagsvalet 1970 fick maoistiska KFML bara drygt

21 000 röster, 0,43 procent. Folkligare VPK lyckades kravla sig upp till 4,8 procent, en stor framgång jämfört med valet 1968 när partiet varit nere på 3 procent. Mycket lite tydde dock på att den socialistiska revolutionen bankade på dörren till folkhemmet ens när Journalisthögskolan var som rödast.

Dagens extremister har på ett helt annat sätt lyckats göra sig breda. Runt om i Europa har högernationalistiska rörelser och partier med fascistiskt idéarv lyckats där 60- och 70-talets vänster misslyckades; ”folket och arbetarklassen” har i deprimerande stor utsträckning tackat ja till deras frieri. Men populisterna framstår i gengäld som misslyckade på de fält där vänstern lyckades; deras akademiska och högkulturella förankring är svag.

Slutsatsen skulle kunna bli, inte att Antonio Gramsci och Alain de Benoist hade fel, men att den ”metapolitik” som drivit på dagens politiska klimatskiften inte har bedrivits på universitet och kultursidor utan i stället med stor framgång har iscensatts på nätet och av de ”alternativa” medierna;

på Twitter, i Facebookgrupper, på Flashback, på Youtube.
Men i så fall: Varför är den post-fascistiska nationalisthögern ändå så angelägen om att försöka bygga intellektuella infrastrukturer av klassisk typ? Tankesmedjor, förlag, ”akademier” och ”institut”, gärna med pseudo-akademiska eller grekiska namn? Varför ville Trumps tidigare rådgivare Steve Bannon starta en ”gladiatorskola” för högerextrema intellektuella i ett italienskt kloster? Varför har det tyska nationalistpartiet AFD:s mest profilerade högerextremist Björn Höcke varit återkommande gäst på Rittergut Schnellroda, en herrgård några mil från Leipzig, där den intellektuella högerradikala impressarion Götz Kubitschek försöker väcka liv i 1920-talets ”konservativa revolution” med föreläsningar, seminarier, tidskriften Sezession och förlaget Antaios? Varför - Oikos? Varför Issep? Varför nöjer sig inte nationalisthögern med sina stora valframgångar och stigande opinionssiffror?
Ett svar är att man inte ska underskatta fåfängans makt. Det kan framstå som mer lockande att bli en förvaltare av ”idéer” än att

vara en politikens karaokesångare. Men framför allt handlar det om populisthögerns dualistiska världsbild. I det allt igenom goda folkets namn öser populisterna förakt över de onda kultur- och medieeliterna. Det paradoxala är dock att i de populistiska kulturgladiatorernas fixering vid genusvetenskap och humorprogram i P3 döljer sig en inverterad kult av professorer och radioproducenter.
Det räcker inte med att ”folket” gjort populisterna stora och starka. De förblir ändå övertygade om att det är ”eliten” som har den avgörande makten. Ska ”folket”, det vill säga det populistiska ledarskapet, få makt att genomföra förändringar på riktigt måste därför den ”i vidare mening” kulturskapande ”eliten” besegras; antingen bytas ut eller förmås att göra gemensam sak med ”folkets” företrädare.
Det är därför de högerradikala försöker bygga sina egna intellektuella infrastrukturer; tunnlar och vägar som de hoppas ska underlätta resan till makten. Inte minst viktigt, just nu kanske allra viktigast, är att skapa förbindelser till den traditionella

högern, göra det lättare för företrädare för den ena sidan att fritt och oproblematiskt färdas över gamla gränser, skapa förutsättningar för ideologisk integration.
En transferterminal är under uppförande. Den har döpts till ”konservatismen”.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Därför är filosoferna som får oss att mötas viktigare än någonsin

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Upplevelsen av relationell tomhet har gett filosofer som Martin Buber och Emmanuel

Lévinas en renässans i vår tid. Insikten om betydelsen av ett verkligt möte kan vara ett motgift mot de skenbilder som digitaliseringen av kärlekslivet medför, skriver författaren Wera von Essen.

Ganska ofta hör man människor säga, med en sorts bragd i rösten, ”Jag är ointresserad av mig själv.” De verkar vilja signalera att de inte är självupptagna och mena att det finns något ädelt i detta. Kanske förväntar de sig, paradoxalt nog, till och med uppskattning för den egenskapen. Men självuppoffring kan knappast vara samma sak som bristande självkännedom. Att inte känna sig själv, för att man är ointresserad, är snarare att försvåra mötet med andra människor.

Den judiske filosofen, sociologiprofessorn och mystikern Martin Buber, född i Wien 1878, död i Jerusalem 1965 och mest känd för verket ”Jag och Du” (1923), menade att relationalitet inte kan förekomma utan två poler som existerar fullt ut i sig själva. Relationen innefattar en gräns mellan två parter, en distans som är förutsättningen för alla relationer.

Utan den andres totala annorlundahet och avskildhet kan inget äkta möte ske. I stället uppstår det man kallar för symbios, en sammansmältning, som så ofta vid passion. Det äkta mötet bygger på att den andres unika väsen skyddas från definition och egenvilja.
Martin Bubers föreläsningsserie ”Människans väsen” (1948) skär ett snitt genom den moderna filosofins historia och insisterar på en av Immanuel Kants fyra frågor om filosofins uppgift. Buber visar hur filosofin, framför allt under 1800- och 1900-talet, har dominerats av starka - idéströmningar om kollektivism, ateism och upphävande av metafysik och utelämnat en grundläggande fråga som den har till uppgift att besvara, nämligen: Vad är en människa?
Martin Buber menar att efter Friedrich Nietzsche kom filosofin att fokusera på människan som djur, som kollektiv, som politiskt subjekt, men utan att se till hennes unika väsen. Att bortse från frågeställningen om vad människan är leder till en oförståelse för hennes inneboende problematik, som i förlängningen

blir ett civilisatoriskt problem. Buber pekar på de förödande brott mot mänskligheten som ägt rum under 1900-talet, och menar att den instrumentella och maskinella människosynens konsekvenser är extra svåra att gå till botten med eftersom deras system bygger på just bristande självförståelse.
Det finns all anledning att värja sig mot den falska individualitet som produceras av vår tids kapitalism, illusionen om valfrihet som matar jaget och får det att växa sig olidligt stort. Detta är naturligtvis inte vad Buber menar. Tvärtom skulle ett äkta möte med oss själva hjälpa oss att genomskåda den ytliga självcentreringen och därmed göra oss mindre självupptagna och mer förmögna att ha äkta relationer med andra. Den som aldrig blir sedd på djupet fastnar ofta på en ytlig nivå i självbild och kan därför heller inte spegla andra människor.
I Carl-Johan Malmbergs essäbok ”Sår” (2006) finns en så fin passage om Narcissusmyten. Malmberg tycks mena att den freudianska tolkningen av myten som ren narcissism missar en

nyckel till den judisk-kristna religionens grundpremiss, att som människa vara skapad till Guds avbild.
Närmar man sig den tanken, oavsett vad man tror på, blir Narcissus uppehållande av sitt eget ansiktes skönhet mot vattenytan inte längre fråga om en tom självfixering utan snarare en metafor för (utebliven, om man så vill) relationalitet.
Skapelseberättelsen i Första Mosebok signalerar att varat är relation; Gud var ensam och skapade människan till sin avbild. Varpå han börjar tala med henne. Om hon ser sig i spegeln ser hon alltså inte bara sig själv utan även Gud. Hon ser, i sig själv, grunden för sin existens. Fängelset för narcissisten är en spegelbild utan mening eller relation. Därför är Sigmund Freuds tolkning ändå relevant för människans villkor i moderniteten, i det industriella samhället, där den urbana individualiteten växer fram och jaget blir utspritt i olika sorters fiktioner och masker.
”Vad är då en människa, att du tänker på henne, en dödlig att du tar dig an honom?” undrar psalmisten i Gamla testamentets

Psaltaren. Det är nästan som en anklagelse, en bävan inför ansvaret som utvaldheten innebär.
Samma sak hos Job, en av Bibelns äldsta böcker, som handlar om hur en from och rättrådig man drabbas av varbölder och olycka, något som Gud tillåter. Man kan undra om det finns en mer självupptagen karaktär i den västerländska litteraturen än Job. Han smädar inte Gud, men han insisterar på sin problematik, han grämer sig, beklagar sig, jämrar sig. ”En trältjänst är människans tid på jorden” – påståendena som kommer ur honom är så krassa att de också får en att undra vilka texter, satta i sin kontext, som egentligen gått längre ner i pessimism. Job frågar Gud hur denne kan vara så tillvänd mot människan. ”Vad är en människa, att du gör så stor sak av henne?” Monologen kan tolkas som en sorts fadersuppror, Job vägrar dessutom att lyssna på sina vänner som säger åt honom att ta sitt förnuft till fånga. Han fortsätter sitt uppror, sida upp och sida ner, i en kraftfull och vacker klagosång. Det fascinerande med berättelsen är att Gud sedan

upphöjer Job. För att han ”talar sant”. Ja, han talar sant om sitt elände – om sin mänskliga problematik. Han går till botten med sig själv. Varpå Gud ger honom ett upplösande svar, det berömda ”Var var du när jag lade jordens grund?”, och Job svarar ödmjukt att han känner sig liten. Vännerna, de som står vid sidan av och säger upplyftande, förnuftiga saker, blir varken upphöjda eller förvandlade, deras attityder tycks för intetsägande för att engagera Gud.
Genom Bibeln kan vi se ett genomgående intresse för just ofullkomliga människor. Inte minst i huvudberättelsen om förbundet med Israel, präglat av ständiga prövningar, misslyckanden, synder, ändå, just därför, står Gud fast vid förbundet. Och det är den här aspekten av att vara människa som man med Martin Bubers hjälp blir påmind om.
Människans väsen gör henne till en unik varelse – problematisk. I Bibeln är det inte den lyckade och framgångsrika som får i uppdrag att förvalta jorden. Det är människans växande, och hennes ånger, som står i centrum. Ett

växande som sker genom relation.
I vår tid av utbytbarhet och egenmäktighet kan man lätt känna sig lite uppgiven när det kommer till relationalitet. Som sociologen Eva Illouz konstaterar saknas en moralisk ingång till vad det innebär att involvera sig med en annan människa. Det finns inte nödvändigtvis några överenskommelser eller någon ömsesidighet att förvänta sig av den andre eller att kräva av sig själv. Var och en gör som den för tillfället känner för i en sorts kollektivt stukad anknytning.

Martin Buber argumenterar i essän ”Skuld och skuld-känsla” (1965) för hur bristen på samvete, rannsakan och skuldmedvetenhet, framför allt inom den moderna psykologin, gör människan en björntjänst. Det heter att vi ska ta bort de obehagliga känslorna av skuld, vilka sägs bero på något fel i uppväxten, eller vara uttryck för en neurotisk och obalanserad självbild. Modern terapi handlar ofta om att stärka sitt jag, att bli välfungerande samt att hitta sätt att frigöra sig från sina irrationella skuldkänslor. Men det fungerar

tvärtom, menar Buber. Ju mer vi förskjuter dem, desto mer obalanserade blir vi och våra relationer blir lidande. Skuldkänslorna är ett tecken på att vi har ett levande samvete, ett samvete som kan leda oss mot allt större frihet ju mer vi rannsakar oss själva. ”Vulgärsamvetet” tar över när vi ignorerar vår problematik och den skuld som medföljer, vi styrs omedvetet av olika typer av försvar och sysslar med tomma ursäkter utan att förändras eller försonas. Buber understryker dock att ingen rannsakan kan ske utan nåd. Skuldmedvetenhet blir inte fruktbar om den inte innefattar villkorslös kärlek.

Förmodligen är det upplevelsen av relationell tomhet, utöver xenofobi och politiskt mörker, som har gett filosofer som Martin Buber och Emmanuel Lévinas en renässans i vår tid. Insikten om den andres odefinierbara ansikte och okränkbara väsen kan vara ett motgift mot de skenbilder som digitaliseringen av kärlekslivet medför. Och kanske ge fler etiska ingångar till den relationella aspekten av att vara människa. Det saknas inte språk, tvärtom

existerar bristen på empati och relationsmoral ofta hos människor med ett ideologiskt patos eller varför inte en välformulerad feministisk kritik. Det handlar snarare om en annan sorts, mycket djupare ansträngning.
I den vackra långessän ”Människans väg enligt den chassidiska läran” från 1950 påtalar Buber vikten av att börja där man står, av att utgå från den man faktiskt är. ”Ännu starkare har rabbi Susja uttryckt detsamma när han på sin dödsbädd yttrade: I det kommande livet kommer man inte att fråga mig, varför har du inte varit Mose? Man kommer att fråga mig, varför har du inte varit Susja?”

Wera von Essen

Wera von Essen är författare. Hennes senaste roman ”Våld och nära samtal” utkom i våras.

Uppskruvad thrillerfars. Den ryska romanen ”En miljard år före världens slut” myllrar av tankepoliser och misstänkta

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Arkadij och Boris Strugatskij
”En miljard år före världens slut”
Övers. Ola Wallin. Ersatz, 167 sidor
Tänk dig att du är astrofysiker. Du heter till exempel Dmitrij Maljanov och bor i, låt oss säga, Leningrad. Din hustru och din son är bortresta, det är värmebölja och du får ingenting gjort fastän du är på väg mot ett stort vetenskapligt genombrott och idéerna armbågas med varandra i ditt huvud.
Då ringer det på dörren.
Och den galna världen börjar komma in. En låda med delikatesser och sprit levereras oväntat och utan beställning, en

snygg ung kvinna flyttar in och uppträder i varierande grader av avkläddhet, mystiska grannar kommer på oförklarliga besök – och telefonen ringer oavbrutet, ettrigt. Luften är tung av kålsoppa och konjak. Genom människornas kroppar går strömmar av vodka, praliner och te.
Sådan är spelöppningen i de ryska bröderna Arkadij och Boris Strugatskijs kortroman ”En miljard år före världens slut” (första ryska originalet 1976; tidigare översatt till svenska som ”Definitivt kanske”, 1980). Och sedan blir det bara värre. När Maljanovs granne hittas död liknar det ett självmord, men snart startas en utredning där alla är misstänkta, till och med en oskyldig astrofysiker. Förresten spelar det ingen roll om han är oskyldig eller inte. Han är vetenskapsman på gränsen till en banbrytande upptäckt, och under de dagar när romanen utspelar sig börjar katastrofer drabba just sådana vetenskapsmän.
Vad är det som händer? Enligt en teori styrs alltsammans av en mystisk organisation, De nios förbund, vars medlemmar kanske är representanter för en

utomjordisk supercivilisation. Enligt en annan teori finns det ännu mer olycksbådande skäl till de olyckor som precisionsträffar vetenskapsmännen. Har de helt enkelt gått för nära tillvarons innersta? Har de funnit något som irriterar själva naturkrafterna? Tempot är högt, kasten många och mysterierna fler. Intensiteten hos huvudpersonerna ligger inte långt efter. De utropar, gestikulerar och rusar som om detta vore en intellektets scenföreställning där allt ska synas ner till sista bänkraden.

”En miljard år före världens slut” är en berättelse om en förförföljelsemani som visar sig innehålla faktiska förföljare, ett utsnitt ur en värld som vimlar av tankepoliser, övervakare, mystiska händelser, misstankar och misstänkta. Romanen brukar föras till genren science fiction. Lika mycket är den förstås en skildring av de intellektuellas prekära läge i Sovjetunionen när myndigheternas välde över människors liv fortfarande var starkt. Här finns ofrihetens desperation, uppskruvad till en

thrillerfars som är allt annat än rolig för huvudpersonerna.
Att romanen faktiskt har en sådan politisk bakgrund framgår av ett efterord, där Boris Strugatskij berättar om hur den delvis inspirerades av att han drogs in i myndigheternas utredning av en persons påstådda antisovjetska agitation. Maktsamhället visade sig också när romanen sedan censurerades inför utgivningen – inte bara för sin maktkritik utan också för omnämnandet av något så farligt som en behå. Dessa censuringrepp är nu borttagna.
Resonanserna bakom romanen klargörs också av ett par sidor med ”Anmärkningar”, där åtskilliga av de litterära allusioner som den rymmer fileas fram.
Frågan är om censorerna uppfattade hur många västerländska författare som gömde sig långt under berättelsens yta.
Bröderna Strugatskij är förmodligen mest kända för ”Stalker”, filmatiserad av Andrej Tarkovskij. Deras författarskap brukar beskrivas som ”realistisk science fiction”, vilket denna roman är ett utmärkt exempel på. Som bekant delar realism och

science fiction ofta en grundläggande egenskap: bägge skildrar en värld som aldrig har funnits, fast de behandlar den som om den hade funnits.

Johan Svedjedal
kultur@dn.se

Om Belarus får ha kvar ishockey-VM bör Sverige överväga bojkott

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Det spelar ingen roll hur många gånger representanter för demokratiska länder eller organisationer säger att idrott och politik inte hör ihop. När en hel- eller halvdiktatur bestämmer sig för att använda mästerskap som politisk propaganda gör den det vare sig omvärlden vill eller inte.

På senare tid har det exempelvis handlat om OS i Kina 2008 och i Ryssland 2014. I framtiden om fotbolls-VM för herrar i Qatar 2022 och OS i Kina samma år. Detta trots att det finns åtskilliga rapporter om att tusentals gästarbetare dött under arenabyggena i Qatar, medan människorättsorganisationer protesterar mot Peking-OS. Samma sak gäller ishockey-VM 2021. Efter våldsamheterna mot de folkliga demonstrationerna vill Lettland inte längre arrangera mästerskapet tillsammans med Belarus.

Invändningen borde välkomnas, men gensvaret från Internationella ishockeyförbundet har hittills varit svalt. Visserligen har det tillsatts en expertgrupp som sett över situationen och besked om ifall det blir matcher i Minsk väntas under torsdagen. Samtidigt har ordföranden sagt att förbundet inte är en politisk organisation och därför inte kan flytta en turnering av politiska skäl.

Men det kan man visst. Om inte vittnesmål om övergrepp, arresterandet av över 1 000 fredliga demonstranter och brott

mot mänskliga rättigheter räcker, borde skandalen som rullades upp i veckan vara droppen. För inte nog med att regimkritikern Raman Bandarenka misshandlades till döds av män som sannolikt tillhör regimens specialpolis. Nu misstänks Dmitrij Baskov, ordförande i Belarus ishockeyförbund och nära bekant med Lukasjenko, ha bevittnat händelsen, och enligt samma källa ska även en före detta världsmästare i kickboxning vara inblandad.

Om förbundet i det läget – dessutom efter att ha diskuterat beslutet ytterligare en gång under ett möte på onsdagen – inte tar ifrån skurkregimen det prestigefyllda mästerskapet, finns det starka skäl att göra som Tjeckien: överväga att inte åka dit. För även om ishockeypamparna inte tycker att arrangemanget är politik, gör landets ledning, den aktuella ordföranden och stora delar av omvärlden det, vilket inte är unikt för nästa års ishockey-VM.

Därför är det inte bara ishockeyförbundet som behöver rannsaka sig självt. Det bör alla

internationella idrottsorganisationer göra.
Den belarusiska regimen är i - grunden varken bättre eller sämre i dag än när landet tilldelades tävlingarna, även om terrorn mot befolkningen har ökat. Det gäller även exempelvis Kina och Qatar, som använder OS och VM som propagandaorgan, vilket måste få ett slut.
Det är dags att idrottsrörelsen visar att den inte står på världens förtryckande regimers sida.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

Efter 30 års lugn – strider har blossat upp i Västsahara

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

För första gången på trettio år har sammanstötningar utbrutit mellan den västsahariska befrielsefronten, Polisario, och Marocko.

Risken är att en av de mest komplexa konflikterna i Afrika blossar upp igen. Men samtidigt ger den det västsahariska folket hopp om att få en efterlängtad självständighet.

– Marocko ockuperar vårt land, stjäl vår rikedom och berövar oss jobb, säger Intisar Haymad, 31 år, från al-Ayun, Västsaharas huvudstad, i ett telefonsamtal med DN.

Vapenvilan som har gällt sedan 1991 mellan Polisario och Marocko upphörde förra veckan. Polisario har genomfört flera granatattacker mot marockanska ställningar längs den mur som Marocko byggt mellan de två parternas områden genom Västsahara. Marocko svarade med intensiva bombningar.

Attacken skedde, enligt Polisario, på grund av att Marocko angrep en grupp västerländska demonstranter. Protesterna har handlat om att Marocko för ut produkter och råvaror producerade på ockuperad västsaharisk mark. Marocko hävdar att beväpnade personer försökte komma in i

säkerhetszonen söder om regionen, i nordvästra Afrika. Konflikten går långt tillbaka. Den började när kolonialmakten Spanien lämnade Västsahara 1975, och marockanska styrkor då tog över. Marocko, som nu kontrollerar 80 procent av Västsahara, hävdar att territoriet är marockanskt. Polisario-fronten kräver självständighet.

Det västsahariska folket är muslimska araber som pratar en dialekt som är närmare mauretanska än marockanska.

Intisar Haymad är en aktivist och bloggare mot det hon kallar för ”den marockanska ockupationen”. Hon använder en pseudonym då hon är rädd för att bli gripen.

– När ”det väpnade motståndet” återkom gick vi ut och firade. Men flera demonstranter, varav minderåriga, har gripits av den marockanska polisen, berättar Haymad.

– I 30 år har FN inte gjort något för oss. Och många arabiska länder är emot oss.

Den ökande militära spänningen har ställt ledande länder både i arabvärlden och Afrika mot varandra.

Den Afrikanska unionen stöder Västsaharas anspråk på rätten till självbestämmande, särskilt Algeriet, Polisarios historiska beskyddare/sponsor. Sydafrika skriver i ett brev till FN:s säkerhetsråd att landet fortsätter att betrakta Västsahara som en avkoloniseringsfråga.
Å andra sidan visar ledande länder i arabvärlden sitt tydliga stöd för Marocko, särskilt Qatar.
I april 1991 godkände FN:s säkerhetsråd en resolution om att organisera en folkomröstning, som skulle handla om huruvida Västsahara ska vara en del av Marocko eller en självständig stat. Denna folkomröstning har fortfarande, efter mer än 30 år, inte kunnat hållas.

Saeed Alnahhal
saeed.alnahhal@dn.se

Antalet nya covid-fall stabiliseras eller minskar

Nya covid-fall per 100 000 invånare, 14-dagars rullande medelvärde.

Grafik: Hugo Ewald Källa: ECDC

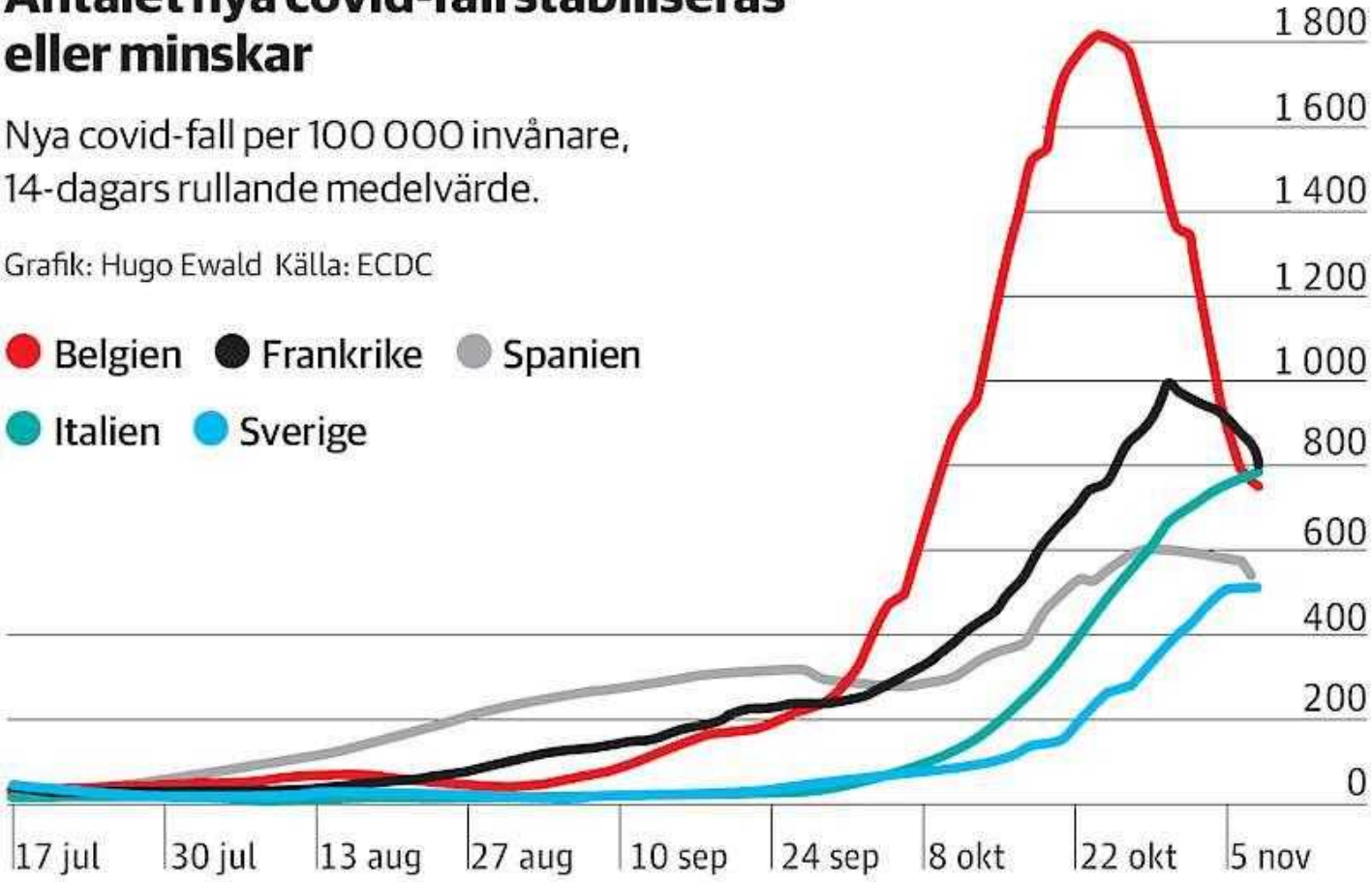

Pandemin ser ut att mattas av i flera länder i Europa

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Efter flera veckor av hårda restriktioner i länder som Frankrike, Belgien och Spanien finns tecken på att antalet nya fall av covid-19 börjar plana ut. På vissa håll, som i Katalonien, inleds en nedtrappning av restriktionerna. Men på sjukhusen är situationen fortfarande så allvarlig att de flesta regeringar väljer att avvakta.

Paris.

Frankrike registrerade 437 nya dödsfall på sjukhus i tisdags, samtidigt som landet är inne på den tredje veckan med igenbommade restauranger, affärer, biografer och andra nöjeslokaler. Till det ska räknas två veckor i oktober då barer och

restauranger tvingades stänga klockan 21.
Efter denna månad med hårda restriktioner – inklusive munskyddskrav utomhus – börjar en avmattning av den andra vågen skönjas.
– Vi befinner oss i en fas där pandemin minskar i styrka, även om smittspridningen är fortsatt hög, säger hälsominister Olivier Verán till den franska nyhetskanalen BFM.
På sjukhusen i Frankrike är situationen fortfarande allvarlig, med omkring 33 000 som vårdas för covid-19. Det är tusen fler än vid epidemins kulmen i våras.
Det som förändrats är främst att antalet nya registrerade fall börjat falla – eller åtminstone stabiliseras. Det märks också av på sjukhusen, där antalet nyinlagda covid-19-patienter var 2 065 i måndags, att jämföra med 2 670 måndagen veckan före.
Samtidigt larmar många affärsinnehavare och småföretagare i Frankrike om att de kan gå i konkurs om de inte får hålla öppet i julhandeln, trots de särskilda stöd som regeringen har utlovat. Högerextrema Marine Le

Pen hör till de i oppositionen som kräver att små affärer ska få öppna igen.
I den franska regeringen pågår en diskussion om att gå handlarna till mötes och inleda en ”nedtrappning”, och president Macron väntas hålla ett tal till nationen om detta i nästa vecka. Men hälsominister Olivier Verán vill inte lova något än.
– Det vi ser nu innebär inte att vi har besegrat viruset, säger ministern, som också varnar för att epidemin kan ta fart på nytt om restriktionerna lättas för snabbt.
Att det verkligen är nämnda restriktioner som lett till avmattningen är ännu inte säkerställt. Men även i Spanien börjar en avmattning märkas av i statistiken.
Där har Kataloniens regionstyre tagit beslut om att börja trappa ned restriktionerna från och med måndag i nästa vecka. Då ska restauranger och kaféer åter få hålla öppet fram till klockan 17, med max 30 procent av sittplatserna i lokalen använda. Flera andra regioner överväger att följa efter, för just nu minskar smittspridningen i hela Spanien,

med undantag för Kantabrien och Asturien.
Positiva signaler kommer också från Belgien, som med 14 600 döda sedan pandemins start är mycket hårt drabbat räknat per invånare. På onsdagen rapporterades 2 734 nya bekräftat smittade i Belgien – en rejäl minskning jämfört med de 23 921 som registrerades den 30 oktober.

I länder som Italien och Polen är situationen mer oklar. 735 dödsfall registrerades i Italien i tisdags – den högsta dödssiffran i landet hittills under den andra vågen av epidemin. Antalet nya bekräftade fall av smitta i Italien var 32 191 – fler än i måndags, men färre än de 40 902 som registrerades i fredags.
– Vi måste vara försiktiga, men våra analytiker anser att smitt-kurvan stabiliserats, sa Italiens hälsominister Roberto Speranza.
En del oklarheter finns ännu i statistiken. De snabbtest som nu säljs på apotek i många länder innebär exempelvis en risk för att nya fall inte registreras ordentligt.
I flera länder fortsätter utvecklingen på sjukhusen också att tydligt gå åt fel håll. I

Skottland aviserades hårdare restriktioner i tisdags, och i Schweiz larmar landets organisation för intensivvårdsläkare om att de ordinarie platserna på iva i landet i praktiken är slut. Militären i Schweiz har nu kallats in för att bistå vården.
Samtidigt varnar Tysklands Angela Merkel för att faran långtifrån är över.
– Infektionstalen stiger inte exponentiellt längre, men de är alldeles för höga. Så vi måste minska våra kontakter med varandra ännu mer, sa den tyska förbundskanslern.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Tre vårdchefer avgick på en vecka

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Rom. I Kalabrien längst ner på den italienska klacken räcker inte sjukvården till. Premiärminister Giuseppe Conte har tvingats ingripa efter att tre sjukvårdschefer avgått i rad.

Regionen med 1,9 miljoner invånare har för närvarande 353 inlagda personer och 53 patienter på intensivvården, inklusive covid-patienter. De senaste elva åren har sjukvården i Kalabrien varit i en permanent nödsituation. Det vill säga att sjukvården har letts av en person som har titeln ”kommissarie”, vilket inte automatiskt betyder att det måste vara en polis.

– Problemet är att nödsituationer hela tiden har dominerat under de senaste elva åren. Det är ett permanent problem, säger Elena Scordino, som pendlar mellan Rom och Kalabrien, till DN.

Denna vecka har de högst uppsatta inom Kalabriens sjukvård fallit som furor. Det började med Saverio Cotticelli som är militärpolis och som hade ett stort ansvar för verksamheten. Han hade inte den minsta aning om att det var hans ansvar att upprätta en plan för regionen hur covid-19 skulle hanteras. När detta upptäcktes fick han avgå omedelbart.
Han ersattes några dagar senare av Giuseppe Zuccatelli som inte blev gammal på posten, eftersom han omedelbart kom med utspelet att det var meningslöst att bära munskydd. Italien har inte samma synsätt som Sverige på munskydd och uttalandet ledde till att fick han lämna jobbet.
Dagen därpå valde premiärminister Giuseppe Conte att själv utse en ny sjukvårdsansvarig. Han valde Eugenio Gaudi som kommer från regionen Kalabrien och som omedelbart sa ja. Uppenbarligen hade han sagt ja till jobbet utan att meddela sin familj. När hustrun fick reda på att hon och familjen skulle flytta tillbaka till Kalabrien sa hon blankt nej. Och då backade Eugenio Gaudi.

Tre kandidater förbrukades alltså under en vecka.
Nu har en överenskommelse nåtts där Gino Strada, som är läkare, vänsteraktivist och filantrop och som sedan 1994 driver hjälporganisationen Emergency, skall hjälpa till. I organisationen kommer också Italiens stora civilförsvar att ha en viktig operativ roll för att garantera att sjukvården skall fungera även i Kalabrien.

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Regeringens coronaklipp väcker ilska i Tyskland

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Anton Lehmann minns sin tjänstgöring i den tyska staden Chemnitz, den svåra coronavintern 2020. Han gjorde... ingenting. Videoklippen som den tyska regeringen publicerat ska, med

hjälp av humor, få befolkningen att stanna i soffan. Men det är inte alla som skrattar.

Den äldre, glasögonprydde mannen sitter bekvämt tillbakalutad i sin fåtölj och berättar om sina minnen från vintern 2020. Vi gjorde det enda rätta, konstaterar han.

– Absolut ingenting!, säger mannen, och fortsätter, till tonerna av dramatisk musik:

– Dag och natt låg vi utslagna hemma på soffan och kämpade mot coronavirusets utbredning. Soffan var vår front, tålamodet vårt vapen.

Videoklippet avslutas med uppmaningen ”Bli en hjälte du också – stanna hemma”.

När den tyska regeringens talesperson Steffen Seibert publicerade klippet på Twitter i lördags lät reaktionerna inte vänta på sig. Syftet med regeringens kampanj ”Speciella hjältar” är tydligt, men det är inte alla som uppskattar den humoristiska tonen i de korta klippen.

Anna Aridzanjan, journalist på medieplattformen t-online, blev upprörd när hon såg videon.

– Min första tanke var: glorifierar den tyska regeringen krig? På riktigt?
Själv har hon under de senaste veckorna bevakat konflikten i Nagorno-Karabach, och sett på nära håll hur ett blodigt krig drabbar människor. Den tyska regeringen har dessutom ett särskilt ansvar, säger Anna Aridzanjan till DN.
– De äldsta i befolkningen har upplevt andra världskriget – på förövarnas sida.
Historieprofessorn Michael Wolffsohn delar journalistens bild av en kampanj som är blind för landets förflutna. Att använda ord som front, vapen, hjältar och mod är vulgärt, skriver professorn till DN.
”Försöker regeringens talesperson återuppliva ’dygder’, likt dem som Hitlers armé förespråkade?” skriver Michael Wolffsohn.
I en kommentar publicerad av den tyska tidningen Die Welt riktar skribenten Henryk M Broder å sin sida sin kritik mot hur nutiden beskrivs i videokampanjen.
”Det är alltså detta regeringen menar med sammanhållning. Att stanna hemma, göra absolut ingenting, äta chips och vänta tills

stormen har dragit förbi”, skriver han, och frågar sig vem som förser de passiva hjältarna på soffan med mat.
Vid sidan av de kritiska kommentarerna i sociala medier finns även lovord. På Twitter frågar sig en användare om inte humor kan hjälpa människor att hantera pandemin. En annan svarar med ett citat ur boken ”Liftarens guide till galaxen”. ”Under ’Tysk humor’ står: Nej tack.”
Kort efter att kampanjen publicerats tog Steffen Seibert plats framför mikrofonen vid en presskonferens för att kommentera de kraftiga reaktionerna.
– Jag tar självklart kritiken på stort allvar. Jag respekterar att vissa personer inte känner sig bekväma med detta. Till dem vill jag säga: Jag är ledsen att ni fått ett negativt intryck.
Enligt Seibert var målet med kampanjen att nå ut till ungdomar och unga vuxna med ett tydligt budskap om att minska antalet sociala kontakter. Han säger att många människor uppskattat videoklippen och att den stora

spridningen av dem tyder på att kampanjen uppnått sitt syfte.
– Alla viktiga aspekter av en pandemi får inte plats i en kort video, riktad till unga. Men det är viktigt att alla aspekter finns med i den samlade kommunikationen från regeringen. Det vågar jag påstå att de gör.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Katrine Marçal: Boris Johnson vill sälja in klimatpolitiken som något folkligt, patriotiskt och jobbskapande

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

London. Premiärminister Boris Johnson håller på att byta politisk skepnad. Igen.
Nu tänker han profilera sig i miljöfrågan. På onsdagen lanserade den brittiske premiärministern en ambitiös klimatagenda som bland annat innebär ett förbud för nya bensin- och dieselbilar redan om tio år.

Ar 2020 har inte varit särskilt framgångsrikt för Boris Johnson. Kritiken mot hans kaotiska pandemibekämpning har inte varit nådig och den brittiska regeringen är i desperat behov av en ”nystart”. Det gäller att hitta en ny politisk profil bortom brexit. Så på onsdagen lanserade Boris Johnson en sådan – det handlar om klimatfrågan.

Förra veckan sparkade Boris Johnson sin närmaste medarbetare Dominic Cummings. En bidragande orsak påstås vara att Cummings ville att premiärministern skulle ta det försiktigt med att just profilera sig i gröna frågor. Klimatfrågan må vara viktig, viskade Cummings, men om du pratar för mycket om den kommer du att skrämma bort alla arbetarklassväljare du har

lyckats vinna med hjälp av brexit.

Och nu är Cummings borta. Boris Johnson har valt att lyssna på andra personer i sin närhet. Hans far Stanley Johnson är till exempel en känd miljöaktivist: en blondrufsig 80-åring som håller tal på manifestationer organiserade av Extinction Rebellion. Dessutom är Boris Johnson nuförtiden ihop med Carrie Symmonds: en 31- årig pr-kvinna och miljöaktivist som påstås ha fått allt större politiskt inflytande.

I Financial Times lade Boris Johnson i går ut texten om framtidens Storbritannien. Det är ett land ”där du lagar frukost med hjälp av vätgas innan du kliver in i din elektriska bil som du har laddat under natten med batterier tillverkade i England.” Premiärministern beskrev en nära framtid där lastbilar, tåg, båtar och flygplan drivs på vätgas eller syntetiska bränslen och där de gamla brittiska industriregionerna har blivit synonyma med grön teknik. Sedan dundrade han vidare om hur Storbritannien ska

bli ”ett Saudiarabien för vindkraft”.
Boris Johnson brukade tidigare håna vindkraftverk: ”de kan inte ens blåsa skinnet av en rispudding” sa han vid tillfälle. Men han har ändrat sig. Under de konservativas partikongress i september lyfte han rentav fram vind som den kanske mest patriotiska energikällan av alla: ”Vi får inte glömma detta lands historia” sa Boris Johnson. ”Var det inte just havsvinden som fyllde seglen åt Francis Drake, Walter Raleigh och Amiral Nelson? Jo. Det var vinden som förde detta land till dess kommersiella storhet!”
Nu vill Boris Johnson göra samma sak igen. Nelsons segel utbytt mot vindkraftverk till havs. Å andra sidan vill Boris Johnson också satsa på kärnkraft. 310 miljoner pund i nya kärnkraftsinvesteringar blir det.
Den mest kontroversiella delen av Boris Johnsons klimatåtgärder handlar dock om förbudet att sälja nya bensin- och dieselbilar. Det ska börja gälla i Storbritannien år 2030 men hybridbilar får säljas till 2035. Stora delar av bilindustrin surar och den

konservativa tabloidpressen varnar för att det kommer förvandla bilkörning till något som bara de rika har råd med. Hur ska en vanlig brittisk familj kunna köpa en elbil?
Boris Johnson tror dock att ett förbud är vad som behövs. Han verkar rent allmänt övertygad om att han om någon kommer kunna sälja in klimatpolitik som något både folkligt, patriotiskt och jobbskapande.
Den första världsledare som dedikerade ett helt internationellt tal till att varna för klimatförändringarna var faktiskt Margaret Thatcher. Det var i FN år 1989. Det finns med andra ord någon sorts konservativt arv att hitta tillbaka till på området. Och Boris Johnson vill uppenbarligen försöka.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

”Blodspengar” till terrorister avskaffas

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Det palestinska självstyret avskaffar sin beryktade modell för stöd åt dömda terrorister. Från och med nu, säger premiärminister Muhammad Shtayeh, kommer anhöriga till döda och fängslade våldsverkare att få ett behovsprövat stöd och inte, som hittills, mer pengar desto blodigare dåd.

Jerusalem.

Reformen, som diskuterats länge i det palestinska samhället, avskaffar en rutin som förgiftat självstyrets relationer till Israel, USA och till flera europeiska stater. Den palestinska ledningen tar det väntade steget i hopp om att bana väg för en normalisering av relationerna till USA, efter fyra magra år. Shtayeh förklarade:

– De ni kallar ”terrorister”, de har barn. Vi kan antingen hjälpa dem klara sig eller lämna dem åt sitt öde – och då hamnar de i klorna

på Irans ombud. Vi skall nu se till att detta sker på ett rimligt vis. 2004, under president Yassir Arafats sista år, stiftade det palestinska parlamentet en lag om utbetalning av löner till palestinier fängslade efter israeliska militärrättegångar, till döda terroristers familjer eller till offer för de israeliska ockupationsstyrkorna. Lönerna betalades ut efter en skala, där fångar dömda till långa straff fick mest, och familjerna till oskyldiga civila som dödats av Israel fick minst.

Familjer till fångar som dömts till trettioåriga straff eller till dem som begått självmordsattacker kunde räkna med månadsinkomst på mellan 30 000 och 40 000 kronor, tio gånger genomsnittslönen.
Taxan premierade blodiga attacker, också på så vis att fångar som avtjänat långa straff erhöll 75 000 kronor och arbete i den offentliga sektorn. Ett helt statsverk upprättades enkom för dessa transaktioner. När europeiska givare och USA protesterade mot att deras bistånd gick till sådana ändamål flyttade

självstyret över ansvaret för stödet på palestiniernas forna paraplyorgan PLO, som formellt inte är en del av självstyret.
På senare år har det fattiga självstyret betalat ut mellan en och två miljarder kronor om året till ”hjältar och martyrer”, vilket blottat det för stora skadeståndsprocesser i USA, sedan palestinier som dödat amerikanska medborgare i Israel erhållit detta stöd. För två år sedan började Israel dra av en motsvarande summa från den transferering av moms- och tullintäkter som Israel överför till Ramallah varje månad.
Den palestinska ledningen gläder sig åt Joe Bidens seger, men bävar för de två månaderna fram till maktskiftet. USA:s utrikesminister Mike Pompeo anlände till Israel på onsdagen, och skall som första amerikanska regeringsmedlem gästa en bosättning på ockuperat område. Bosättarlobbyn pressar som bäst Israels regering att legalisera 70 så kallade ”piratbosättningar” innan Biden svärs in.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Minister avgår efter minkskandalen

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Danmark. Livsmedelsminister Mogens Jensen (S) avgår efter den senaste tidens kaos i minkfrågan i Danmark. Jensen uppger för Danmarks radio (DR) att han inte längre har folketingets förtroende, rapporterar nyhetsbyrån Ritzau. Efter att en muterad variant av covid-19 hittats bland minkuppsättningarna i landet beslutade S-regeringen att all mink i landet skulle avlivas, men regeringen hade inte lagen på sin sida för en masslakt.

TT

Seger mot ebola ger Kongo lärdomar om covid

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Kongo-Kinshasa. Det senaste ebolautbrottet är över, deklarerar Kongo-Kinshasa. Framgången ger lärdomar och hopp i kampen mot covid.

– Det gläder mig att högtidligen kunna förklara att den elfte ebolaepidemin är över i provinsen Équateur, säger hälsominister Eteni Longondo på en presskonferens, rapporterar medier från Kinshasa.

Bekämpningen bygger bland annat på att man byggt upp ”kylkedjor” för att effektivt kunna distribuera vaccin även i områden utan el – trots att preparaten kan kräva temperaturer på ner till minus 80 grader.

– Detta kommer till användning när vaccin mot covid-19 kommer till Afrika, säger Världshälsoorganisationen WHO:s Afrikachef Matshidiso Moeti, enligt Reuters.
Att etablera kylkedjor i länder som Kongo är ett arbete som bland andra FN har ägnat sig åt länge, exempelvis via ”ambassadörer” som den brittiske filmstjärnan Ewan McGregor.
TT

Vattenkanoner mot demonstranter på Berlins gator

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Mellan 5 000 och 10 000 personer samlades vid Brandenburger Tor i Berlin under onsdagen i protest mot regeringens

coronarestriktioner. När trängsel uppstod använde polisen vattenkanoner för att skingra folksamlingen. 190 personer omhändertogs.
Demonstrationen var till en början fredlig, men människor höll inte avstånd och bar inte munskydd, sa Andreas Geisel, politiskt ansvarig för inrikesfrågor i Berlin, i ett uttalande vid 16-tiden på onsdagen.
– Under förmiddagen kom fler och fler extremister till platsen, och tog över demonstrationen.
2 200 poliser stod redo att hantera den aviserade demonstrationen mot den tyska regeringens coronarestriktioner. Polisen varnade vid flera tillfällen för att demonstrationen skulle upplösas om deltagarna inte höll avstånd och bar munskydd. När det inte skedde satte polisen in vattenkanoner. Flera demonstranter svarade med att kasta flaskor och stenar, rapporterade polisen. Vid 15-tiden på eftermiddagen var tusentals personer kvar på platsen.
Lovisa Herold

Förbundsbas kopplas ihop med dödsmisshandel av belarusisk regimkritiker

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Ordföranden i Belarus ishockeyförbund, Dimitrij Baskov, anklagas för delaktighet i dödsmisshandeln av en regimkritiker. Även den före detta världsmästaren i kickboxning Dmitrij Sjakuta anklagas för inblandning. Samtidigt sitter styrelsen i internationella ishockeyförbundet, IIHF, i möte om VM 2021. Tjeckien tvekar till att ställa upp om mästerskapet avgörs i Belarus som planerat.

Det var för en vecka sedan som den belarusiske regimkritikern Roman Bondarenko dog av svåra hjärnskador. Han misshandlades oprovocerat av maskerade män hemma på sin gård i Minsk. Samtliga ögonvittnen är överens om att Bondarenko var vid

medvetande när han fördes till polisbussen.
Han greps när han tillsammans med tiotals andra invånare stod och betraktade hur maskerade män skar sönder vita band som invånarna hade hängt upp på gården. Band som symboliserar oppositionen mot Lukasjenkoregimen.
Det saknas bevis på vilka de maskerade männen var. Men som DN tidigare rapporterat tyder allt på att det handlar om inrikesministeriets elitsoldater.
Nu skriver sajten Inside the games som bevakar OS-rörelsen och dess idrotter, om hur misstankar för delaktighet i misshandeln riktas mot Belarus hockeyordförande Dmitrij Baskov och Dmitrij Sjakuta, före detta världsmästare i kickboxning.
Enligt lokala medier visar videoklipp och bilder från den aktuella kvällen att både Baskov och Sjakuta var på plats under misshandeln. Sjakuta uppges ha utdelat slag mot Bondarenko. Baskov ska ha stått vid sidan av och tittat på.
Både Sjakuta och Baskov uppges vara nära bekanta med president

Aleksandr Lukasjenko och dennes innersta krets.
Av allt att döma blev Bondarenko utvald på måfå för att statuera exempel. De maskerade männen gick fram och knuffade till honom helt oprovocerat. Han föll till marken och släpades till en väntande buss.
När han senare på kvällen lämnades av vid ett sjukhus i Minsk var han medvetslös och hade svåra hjärnskador. Han opererades i flera timmar, men dog dagen därpå.
Nästa års hockey-VM, som ska avgöras i Belarus och Lettland, var redan innan denna tragiska händelse kraftigt ifrågasatt.
Lettland har redan protesterat och vill inte arrangera VM tillsammans med Belarus efter de våldsamheter som president Alexandr Lukasjenkos regim använt mot fredliga demonstranter sedan det ifrågasatta presidentvalet i augusti.
I måndags offentliggjorde Lettlands utrikesminister Edgars Rinkevics på Twitter att Dimitrij Baskov och Dimitrij Sjakuta har bannlysts från att resa in i

Lettland. Rinkevics skrev bland annat:
”Tillsammans med Litauen och Estland kommer vi inom kort att svartlista fler som med våld undertrycker de fredliga protesterna i Belarus”, skrev Rinkevics som också kommenterade bannlysningen av Baskov med:
”En sådan hockey behöver vi inte!”
Tjeckiens hockeyordförande Tomas Kral har i en intervju med tjeckisk tv sagt att han tvekar kring VM. Tjeckien ska liksom Sverige spela i den grupp som avgörs i belarusiska huvudstaden Minsk.
– Om VM äger rum betyder det inte att alla lag kommer att åka dit. Vi vet inte hur det kommer att se ut där. Personligen vet jag inte om jag skickar spelare till Belarus. Förmodligen inte, sade Kral i intervjun.
IIHF:s styrelse är nu samlad för ett tvådagarsmöte. En expertgrupp presenterade under onsdagen en utredning rörande VM i Belarus och Lettland för styrelsen, en utredning som innefattar såväl coronakrisen som det politiska läget i Belarus. Ett

beslut om VM 2021 väntas under torsdagen.

Anders Sännås
anders.sannas@dn.se

Fakta. Så ska ishockey-VM spelas

Belarus och Lettland ska enligt planerna samarrangera VM den 21 maj–6 juni nästa år.
Minsk är huvudarrangör med ett gruppspel och medaljmatcherna.
Riga arrangerar den andra gruppen och två kvartsfinaler.
Grupp A (Minsk): Ryssland, Sverige, Tjeckien, Schweiz, Slovakien, Danmark, Belarus, Storbritannien.
Grupp B (Riga): Kanada, Finland, USA, Tyskland, Lettland, Norge, Italien, Kazakstan.

Drömmarna om fred krossas av krigslarmet

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Inte ens ett år har gått sedan Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed fick Nobels fredspris. Nu är han invecklad i ett inbördeskrig som hotar att sprida sig till hela Afrikas horn.
Rapporterna från Tigray i norra Etiopien är ytterst ofullständiga men likväl oroande. Det talas om massakrer och om en snabbt växande flyktingvåg. Men informationsflödet från regionen är knapphändigt i vanliga fall, och inskränks än mer av att telekommunikationerna har klippts av.
Bara 6 procent av Etiopiens drygt 110 miljoner invånare bor i Tigray. Men därifrån kom stommen i gerillan som ledde kampen mot kommunistdiktatorn Mengistu. När han till sist störtades 1991 tog tigreanerna över. Och även om ekonomin gick framåt var tillväxten av oppositionella i enpartistatens fängelser också frapperande.

Tigreanernas TPLF dominerade den koalition som formellt styrde Etiopien på ett slags federalistisk grund. Missnöjet grodde i provinser befolkade av andra etniska grupper. En våg av protester 2018 förde Abiy till makten.

Till en början såg det lovande ut. Fredsavtal skrevs med Eritrea, två decennier efter att ett meningslöst krig bedarrat. Politiska fångar släpptes, ekonomiska reformer utlovades. Norska Nobelkommittén lät sig imponeras.

Men Abiy var också avogt inställd till regionernas autonomi och satte i gång med att stärka centralmakten. TPLF lämnade det federala regeringssamarbetet. Regimkritiker låstes in igen. När Abiy i september sköt upp de planerade valen, vägrade tigreanerna att foga sig och ordnade egna.

Addis Abebas styrkor lär inte bara kunna köra över Tigray. Där finns gott om soldater och vapen. Många veteraner har stridserfarenhet från upproret mot Mengistu och kriget mot Eritrea.

Ett inbördeskrig i Etiopien kan få allvarliga spridningseffekter. Eritrea är redan indraget. TPLF har attackerat flygplatsen i grannlandets huvudstad Asmara, eftersom regimen där anses samarbeta med Abiy. Etiopien blev USA:s allierade för att hålla kontroll på det evigt instabila Somalia. Flyktingströmmen går än så länge i första hand till Sudan.

Det är svårt att hitta goda krafter i konflikten. Tigreaner anklagas för illdåd, och utsätts för repressalier i andra delar av Etiopien. Regeringsarmén verkar se civila som något som står i vägen. Både fredspristagaren Abiys och övriga aktörers vilja till fred är hittills synnerligen begränsad.

Likafullt kan omvärlden inte bara vända bort blicken. FN och Afrikanska unionen måste öka ansträngningarna för att få i gång förhandlingar, men även Europa och USA behöver engagera sig. Ett Afrikas horn i sönderfall vore en mardröm.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

”Sveriges försvarspolitik riskerar att göra oss till en rysk måltavla”

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

”Den försvarspolitik vi nu för innebär att vi deltar i krigsövningar riktade mot Ryssland.” Det skriver Sven Hirdman, tidigare statssekreterare i försvarsdepartementet, och Pierre Schori, före detta statsråd och FN-ambassadör.
dn.se/om/ replik-ledare/

Jag vill att världen ska sluta skaka, i brist därpå förstå varför

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Historikern Peter Turchin förutspådde 2010-talets populism och polarisering. Låt oss hoppas att hans prognos för 2020-talet brister.

Jag börjar bli lite mätt på undergångspornografiska rubriker om klimatkrisen. Både som läsare och leverantör. Därför piggade det upp lite när The Atlantic häromveckan publicerade en stor intervju med historikern Peter Turchin under rubriken ”The next decade could be even worse”. Nästa årtionde kan bli ännu värre.

Vid första anblicken såg det förstås ut som en helt vanlig domedagsprognos förtöjd i kurvorna över jordens medeltemperatur. En sådan där som lämnar dig modstulen och passiviserad. Men jag började läsa ändå – mättnadskänslan isolerar liksom inte mot undergångens besynnerliga kittling – och jag

förstod snart att det här var en annan sorts domedagsprognos. Jag blev modstulen och passiviserad på ett helt nytt sätt! Turchin spår det amerikanska samhällets sönderfall utan att ens väga in klimatkrisen (och i en globaliserad värld där vi tillhör samma ekonomiska och kulturella sfär och idévärld lär hans prognos angå även oss). I Turchins matematiska modell, baserad på ett slags kvantifiering av de senaste 10 000 åren av mänsklig historia med tillhörande cykler av uppgång och fall, närmar vi oss ett sammanbrott.

Det ska nämnas att Turchin inte är någon vanlig historiker. Inte ens en riktig historiker, enligt vissa vanliga historiker. Han är i grunden en evolutionsbiolog som hann bli världsledande expert på insektsfamiljen barkborrar innan han vände blicken mot människan. Och det gjorde han med en begynnande övertygelse om att även detta märkvärdiga djur och hennes samhällen kan studeras med de metoder som fysiker och biologer använder för att förstå resten av naturen. Kort sagt: Turchin började leta efter järnlagar för historiens samhällen,

generella principer för uppgång och fall som kan blottläggas om du bara har tillräckligt med data. Och i den databas Turchin byggde upp skymtade han till sist de historiska mönster han behövde för att väva en hypotes. Enligt den finns det tre samverkande sjukdomar i en samhällskropp som är på väg att duka under: en elitklass som (under uppgångsfasen) blivit så uppsvälld att det råder brist på elityrken, sjunkande levnadsstandard i de breda skikten under eliten och ett styre som saknar täckning för sina finansiella ställningar.

De två senare sjukdomstillstånden är lättbegripliga medan det första kräver djupare förklaring. Men det är också där hans hypotes blir riktigt spännande i skuggan av samtiden. Och lite hädisk och svårsmält eftersom Turchin pekar på saker vi gärna betraktar som goda. Elitklassen sväller ju eftersom uppgångsfasens tillväxt skapar välstånd och utrymme för social rörlighet. Men när elitklassen – en bred och enligt Turchins kritiker slarvigt avgränsad etikett för de ekonomiskt, politiskt och kulturellt bemedlade – växer

snabbt blir antalet elitstjärtar stadigt fler än antalet elitstolar att sitta på.
Det blir trångt där uppe. Oroligt. Vissa börjar sparka nedåt i rädslan att trilla av elitvagnen men den sortens ansträngningar skapar inga nya sittplatser, däremot spänningar mellan skikten. Och när bara en del av eliten har verklig makt vänder sig andra delar av eliten mot dem som har det – och kontraeliten är född. Febern i den döende samhällskroppen. Kontraeliten allierar sig taktiskt med medborgarna som springer efter vagnen för att få en hävstång till makten (eller kanske bara vedergällning) och där börjar spänningarna öka på allvar.
Om det här låter bekant kan det bero på att du läste någon av de intervjuer som gjordes med Turchin för tio år sedan. Eller att det han varnade för då, sex år innan Trump valdes till president, blivit verklighet sedan dess.
En serie politiska och sociala trender förebådar en polariserad tid som kan mynna ut i ett blodbad, sade Turchin på tröskeln till det årtionde som skulle komma att präglas av populism

och uppskruvade tonlägen. Det var många som avfärdade hans modell då. Färre nu.
Han sade också, liksom krökt över sina Excelark, att oron borde börja bli allvarlig kring 2020, att USA i bästa fall går mot ett tumult liknande det kring skarven mellan 1960- och 1970-talet, i värsta fall inbördeskrig. Och att det är för sent att göra någonting åt kantringen. I den här cykeln.
”Det finns få tänkare jag är ivrigare att få se motbevisas”, skriver The Atlantic-journalisten Graeme Wood på sista raden i sin intervju med Turchin.
Det får man väl hålla med om. Men finns det inte en liten lockelse i motsatsen? Inte i undergången, den vill jag bara se på film, men i tanken på att människobyn kanske inte är för komplicerad för att knölas ner i matematiska formler? Turchin erbjuder ju åtminstone en logik som inte är missfärgad av ideologi.
Att försöka förstå det senaste årtiondet har varit lite som att googla ”barn + utslag”. Det finns så många olika förklaringar och plötsligt hänger man i någon familjelivstråd och har ångest.

Jag vill bara att världen ska sluta skaka, i brist därpå förstå varför.
Andrev Walden

Pandemin stoppar klimatmöten – Sverige vill förhandla digitalt

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Regeringen förbereder sig på att coronapandemin kan störa även nästa års stora

klimatmöte. Nu får Stockholm Environment Institute, SEI, i uppdrag att utreda hur internationella förhandlingar ska kunna skötas digitalt.

År 2020 skulle bli ”Supermiljöåret”. Flera globala möten skulle på olika sätt staka ut vägen för att säkra planetens framtid. Det var bland annat FN:s stora klimatmöte COP26 samt möten om den biologiska mångfalden och om hur världshaven skulle värnas. Samtliga möten har skjutits upp på grund av coronapandemin. Trots det är miljö- och klimatministern Isabella Lövin (MP) hoppfull.

– Stora utsläppsländer som Kina, Japan och Sydkorea har nyligen antagit mål om att bli klimatneutrala. Parallellt med att Joe Biden som ny president i USA kommer att ha ett liknande mål innebär det att länder som tillsammans står för 60 procent av världens utsläpp kommer att ha utsläppsmål.

Ihop med Sveriges chefsförhandlare i klimatfrågor, Mattias Frumerie, höll Isabella Lövin på torsdagen en pressträff

för att informera om läget i klimatarbetet.
– Vårt arbete har varit helt digitalt, men inom EU har det fortsatt med samma intensitet. En krets klimatambassadörer i EU träffas varannan vecka, jag och mina chefsförhandlarkollegor ses en till två gånger i månaden. Vi har även kontakt med länder utanför EU, säger Mattias Frumerie.
– Det vi inte har lyckats få till är skarpa förhandlingar inom ramen för klimatkonventionen och Parisavtalet.
Han påpekar att arbetet med en grön återhämtning efter pandemin har tillkommit och att det, enligt Internationella valutafonden, IMF, har avsatts 12 000 miljarder dollar av regeringar världen över till åtgärder.
– Investeras de pengarna rätt kan vi snabba på genomförandet av - Parisavtalet och agenda 2030.
Årets stora klimatmöte var det viktigaste sedan Parismötet. I år skulle länderna enligt avtalet lämna in nationella åtaganden där de ökar sina ambitioner. Även om mötet är inställt så ska uppgifter

om de utökade ambitionerna lämnas in under året.
Hittills har bara 16 länder lämnat in sina planer. Totalt förväntas ett 30-tal planer komma in före årets slut, däribland EU:s.
– Vi riskerar att stå inför väldigt svåra förhandlingar nästa år. Vi vet inte heller hur det går med pandemin, vi måste kanske förbereda oss på att göra skarpa förhandlingar på andra sätt än vid fysiska möten, säger Isabella Lövin.
Regeringen har gett forsknings-institutet SEI i uppdrag att under-söka hur klimatförhandlingarna ska kunna ske digitalt. De ska titta på hur säkerhetsfrågor, tidsskillnader, utvecklingsländers möjligheter att arbeta digitalt, bland annat när det gäller tillgång till bredband, ska kunna hanteras.
Enligt ministern är det svenska initiativet det första i sitt slag.
Den närmaste tiden sker flera internationella klimatmöten digitalt. Nästa vecka startar exempelvis Climate dialogue. En av de viktiga frågor som inte kunde lösas under klimatmötet i Madrid förra året ska tas upp. Det är artikel 6 i avtalet, som handlar om hur utsläppshandeln mellan

länder ska regleras. Där har positionerna mellan länder varit helt låsta i ett par år.
– Sveriges ståndpunkt är ”hellre ingen överenskommelse än en dålig överenskommelse”, säger Isabella Lövin.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Estland vill dyka efter Estonia före sommaren

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Den estländske statssekreteraren Taimar Peterkop vill att dykare ska undersöka Estonias vrak före nästa sommar, säger han till dagstidningen Postimees. Men innan det sker vill Estland ha

grönt ljus från Sveriges och Finlands regeringar.
– Låt vetenskapsmännen säga vad de behöver så kan vi ta oss ner och hämta informationen så fort som möjligt, säger Taimar Peterkop till Postimees.
Målet för utredningen är att undersöka det nyligen upptäckta hålet på skrovets sida.
TT

Nytt intresse för Sverige efter tuffa restriktioner

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

”Tiden för förbud är kommen”, löd utlåtandet i den tyska tidningen Die Welt, när Stefan Löfven i måndags presenterade regeringens förslag på skärpta restriktioner.

Den svenska pandemihanteringen har väckt stort intresse i tyska medier. Nu anser flera att Sverige har bytt strategi.

Det har kallats ”det svenska experimentet”. Sedan pandemin bröt ut i våras har tyska medier skrivit spaltmeter om Sveriges sätt att hantera smittspridningen. Många artiklar har försökt reda ut varför regeringen hellre än att införa förbud fokuserar på att ge befolkningen rekommendationer. När statsminister Stefan Löfven i måndags meddelade att regeringen vill förbjuda allmänna sammankomster med fler än åtta deltagare spetsade många tyska journalister därför öronen.

– Det här är en mycket ingripande åtgärd som saknar motstycke i modern tid. Men den är helt nödvändig, sade statsministern.

”Har den svenska specialstrategin misslyckats?” frågade sig en skribent på nyhetssajten Merkur.de, i en artikel om de nya åtgärderna. Det tyska public service-bolaget ZDF betonade för sina tittare att den svenska regeringen bytt fokus från rekommendationer till förbud.

Detta är särskilt intressant, eftersom den tyska regeringen i början av veckan gjorde precis tvärtom, säger Uta Weisse, frilansjournalist som rapporterar om Sverige för tidningen Die Welt.
– När Angela Merkel i början av veckan ville diskutera nya förbud med ministerpresidenterna i förbundsländerna slutade det i stället med att de gick ut med rekommendationer, säger hon.
Enligt Uta Weisse har vissa artiklar överdrivit skillnaderna mellan hur det tyska och svenska samhället påverkats av pandemin. Samtidigt betonar hon att de tyska reglerna varit betydligt mer långtgående än de svenska rekommendationerna. Många svenskar underskattar hur skarpa de restriktioner som flera europeiska länder infört under pandemin faktiskt är, säger hon.
– Går du ut utan munskydd på vissa platser i Tyskland riskerar du böter – det är en konkret följd av att du bryter mot infektionsskyddsreglerna. För svenskar är konsekvenserna för de som inte håller sig till rekommendationerna inte alls lika tydliga.

De nya restriktionerna tar inte död på det tyska intresset för den svenska strategin, säger Uta Weisse.
– Man kommer att vilja veta hur det går i Sverige.
Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

EU inför nya sanktioner mot Belarus

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Fler personer och även företag och organisationer kommer att drabbas av EU-sanktioner när medlemsländerna skärper tonen mot Belarus. Oron är samtidigt stor för utvecklingen i Etiopien.

Ett ytterligare sanktionspaket mot Aleksandr Lukasjenkos regim i

Minsk diskuterades av EU-ländernas utrikesministrar vid ett webbmöte på torsdagen.
– Vi var eniga i kritiken mot regimens fortsatta våld. Det fanns brett stöd för att fortsätta med ett tredje sanktionspaket, berättar utrikesminister Ann Linde (S) på en pressträff efteråt.
Vilka personer, organisationer och företag som kan åläggas visumförbud och frysta tillgångar ska nu redas ut på tjänstemannanivå.
Belarus ska enligt planerna arrangera ishockey-VM i vår tillsammans med Lettland, som dock aviserat att man inte längre vill samarbeta med grannen. Någon diskussion om ishockeyn fördes dock inte på torsdagens möte.
TT

Erik de la Reguera: Boris Johnsons satsning på försvaret kan ses som en blinkning till Washington

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Boris Johnson lanserar nu den största satsningen på det brittiska försvaret sedan kalla krigets dagar – något som befäster Storbritanniens roll som militär stormakt i Europa. Premiärministern vet att det uppskattas i Washington, där den blivande presidenten Joe Biden annars uppges vara skeptiskt inställd till Johnson.

Den brittiska försvarsbudgeten kommer att få ett tillskott på 16,5 miljarder pund, motsvarande 185 miljarder kronor, under de kommande fyra åren, meddelade Johnson i går, torsdag.

– Baserat på vår bedömning av det internationella läget och på våra utrikespolitiska mål, har jag beslutat att den tidigare eran av neddragningar måste få ett slut. Den här satsningen innebär att våra försvarsutgifter stiger till minst 2,2 procent av bnp, vilket är mer än vårt åtagande inom Nato, sa Boris Johnson.
Mycket av pengarna kommer att gå till investeringar i den brittiska flottan, vars rykte från fornstora dagar ska återupprättas, lovade premiärministern. Britterna följer också USA:s exempel och skapar en särskild rymdstyrka som ska kunna försvara kommunikationssatelliter och andra strategiska intressen i rymden. Därtill kommer en särskild nationell cyberstyrka att skapas för ”offensiva operationer”. Beskedet föregicks av intensiva förhandlingar mellan premiärministerns stab och finansminister Rishi Sunak, som håller hårt i pengarna på grund av pandemins negativa följder för ekonomin.
Vad det är som nu i stället får stryka på foten är oklart, men oppositionspartiet Labour påpekar att regeringen så sent

som för några veckor sedan ansåg det omöjligt att hitta pengar till fria skollruncher under jul- och vinterloven för elever i fattiga hem.
I Boris Johnsons konservativa parti Tories applåderas däremot satsningen på försvaret, som de flesta bedömare anser är större än väntat. Ökade försvarsutgifter har länge stått högt på de konservativa ledamöternas önskelista.
Det kan också ses som en blinkning till Washington, där president Donald Trump i flera år krävt ökade försvarsutgifter av USA:s allierade. Britterna förblir nu ”det goda exemplet” i Europa. Att man därtill når Natos mål om att avsätta två procent av bnp till försvaret med råge, innebär att britterna håller avståndet till Frankrike, som också aviserat satsningar på försvaret.
Även Joe Biden lär uppskatta beskedet från britterna. Johnson och Biden har inte fått en alldeles okomplicerad start på sin relation. De har hittills bara talats vid på telefon, och den brittiska premiärministerns vänskapliga relation med Donald Trump lär knappast ha legat på hans pluskonto.

Än mer besvärande är att Boris Johnson inför brexitomröstningen 2016 påstod att Barack Obama – som manade britterna att stanna i EU – bar på ”en motvilja mot det brittiska imperiet” på grund av hans ”halvkenyanska bakgrund”. Det är något Biden inte har glömt, enligt källor i hans närhet som citeras i brittisk press.
Därtill finns en irritation i Bidens läger över Johnsons hantering av brexitförhandlingarna, och en oro för att EU-utträdet ska leda till en ny ”hård” gräns på Irland. Biden har irländskt påbrå, en stark irländsk-amerikansk identitet, och har länge varit starkt engagerad i fredsprocessen på ön. Det kan få stor betydelse för brittisk inrikespolitik, för Boris Johnson är väl medveten om att relationen med Biden kan bli avgörande för om det handelsavtal med USA efter brexit som han talat om ska bli verklighet.
Att Johnson nu sparkat ut brexitstrategen Dominic Cummings från 10 Downing Street, lanserat en ny stor satsning på klimatåtgärder – en annan av Bidens hjärtefrågor – och nu lovat höjda försvarsutgifter är inte helt

oväsentligt sett ur det perspektivet.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Kvinnlig aktivist riskerar avrättning

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Trebarnsmamman Nour al-Shilo, som är aktivist för bland annat kvinnors rättigheter, riskerar att avrättas i den syriska provinsen Idlib.

– Det skrämmer oss att höra att en aktivist kan få en dödsdom

av tvivelaktiga anledningar och utan en riktig rättegång, säger Ahmad Aljalal, karikatyrtecknare i nordvästra Syrien, till DN.

Jihadiströrelsen Hayat Tahrir al-Sham (HTS), som har band till terrornätverket al-Qaida och styr i Idlib, håller Nour al-Shilo häktad sedan ungefär två månader. al-Shilo är änka och mamma till tre små barn.

Den unga kvinnans familj ville från början inte att nyheten om häktningen skulle spridas för att undvika ”negativa konsekvenser” för dottern. Och familjen har inte fått någon information om var hon befinner sig eller hur hon mår.

Nu sprids uppgifter om att HTS har för avsikt att avrätta Nour al-Shilo.

– De brukar hittar på anklagelser som inte har någon verklighetsgrund. Som att någon är förrädare, sprider liberala idéer eller har förolämpat mujahedin, säger Ahmad Aljalal, som är kritisk till HTS och regimen i sin hemstad Kafrnubul i Idlib.

Aljalal, som numera bor i staden Izzaz i provinsen Aleppo, var tvungen att fly från HTS-

kontrollerade områden, efter att rörelsen hade mördat hans kollega Raed Fares. Denne var en av de mest kända personerna inom den moderata syriska oppositionen.
– Det är skrämmande att läcka ut en nyhet om att Nour al-Shilo kan avrättas, säger Aljalal som menar att ibland försöker HTS sätta skräck i människor genom att sprida den typen av uppgifter.
Aktivister i Idlib inledde i veckan en mediekampanj för att sätta press på HTS.
HTS medgav i tisdags att Nour al-Shilo är häktad – på grund av att hon är inblandad i ”flera brott och etiska ärenden”, det sistnämnda skulle handla om att hon hotat skicka bilder på kvinnor till olika män. Bilder som HTS hittat i hennes kamera, enligt HTS nyhetssida, Ebba.
– Vi, aktivister i Idlib, har inte ännu kunnat skaffa en advokat för att försvara Nour. Vi hoppas att hon ska släppas snart, säger Hasan Moukhtar, journalist från Idlib, till DN.

Saeed Alnahhal
saeed.alnahhal@dn.se

Opposition och press allt hårdare trängda i Erdogans Turkiet

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Dagstidningen Cumhuriyet, det viktigaste av Turkiets allt färre fria medier, får inte ta in annonser den närmaste månaden. Det är straffet för att tidningen rapporterat om ett svartbygge av Fahrettin Altun, en av president Recep Tayyip Erdogans närmaste män.

Den statliga annonsmyndigheten BIK, som spelar en viktig roll i regimens kontroll över massmedier, utmätte straffet redan i april, men tidningen överklagade. Den 14 april meddelade Cumhuriyet att staden Istanbuls byggnadsinspektörer förstört ett olagligt bygge på en tomt som hyrdes av Altun i Kuzguncuk på Bosporens asiatiska

sida. Bebyggelsen utmed sundet är hårt reglerad, för att värna om den genuina bebyggelsen av trävillor i 1800-talsstil.
Åklagare började genast utreda fyra Cumhuriyet-journalister för deras roll i det reportage som väckt regimens missnöje. De är dels misstänkta för att ha planerat ett terrordåd, dels för att ha saboterat ”Turkiets segerrika kamp mot coronaviruset”.
Och Cumhuriyet förbjuds ta in annonser den närmaste månaden. Man går inte bara miste om annonser från myndigheter, tidningen får inte publicera något material alls på betalt utrymme, en svår ekonomisk börda.
Regimen är på krigsstigen dessa dagar, inte bara i Istanbulregionen utan även inrikespolitiskt. På onsdagen hotade den ökände maffiabossen Alaattin Cakici den turkiske oppositionsledaren Kemal Kilicdaroglu till livet, i ett brev som lades ut på Twitter. Cakici, som står nära den högerextrema nationalisträrelsen Bozkurtlar, ”de grå vargarna”, anses ligga bakom en lång rad politiska mord, och släpptes häromdagen ur fängelset.

Befrielsen, sade oppositionsledaren i parlamentet, kom efter ett ingripande av Turkiets näst mäktigaste person, presidentens politiske partner Devlet Bahceli, ledare för högerextrema MHP. Bahceli står Cakici nära och har besökt honom i fängelset. Cakici, som fällts för mord på sin hustru och ett fyrtiotal socialister under 1970-talets politiska kaos, tycks på senare år ha verkat utomlands för underrättelsetjänsten MIT:s räkning, under aktioner mot kurder och armenier.
Presidenten, som annars reagerar blixtsnabbt då någon går för långt på sociala medier, har inte kommenterat Cakicis hot mot oppositionsledaren. En känd turkisk skribent säger till DN:
– Åklagarna utreder en tidnings rapport om ett trivialt bygglovsbrott, men var säker på att de inte kommer att utreda Cakici för hans dödshot mot oppositionsledaren.
Joe Bidens valseger i presidentvalet i USA har krånglat till det för Erdogan på en rad olika vis, både ekonomiskt och storpolitiskt. Och den turkiska ekonomins kris har satt stopp för den standardhöjning som utgjort

AKP:s bränsle under de senaste 18 årens hegemoni. Erdogans parti AKP gör dåligt ifrån sig i mätningarna, och hans beroende av högerextremisterna blir allt större.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Förödelse efter Iota – dödssiffran stiger

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Centralamerika. Minst 30 personer har bekräftats omkomna efter ovädret Iota, som drog in över Centralamerika som en kategori 5-orkan med

rekordvindar i måndags kväll lokal tid.

Iota svepte över samma region på Nicaraguas östkust som härjades av kategori 4-orkanen Eta för två veckor sedan, då 200 människor miste livet.

Precis som Eta har Iota lämnat efter sig skred, översvämningar, sönderblåsta hus och krossad infrastruktur. Flest omkomna, 18 människor, har hittills rapporterats från Nicaragua, där orkanens öga drog fram. Ovädret har nu försvagats kraftigt.

TT

Träffa ingen. Varje social kontakt är en kontakt för mycket.

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Österrikes förbundskansler Sebastian Kurz ger order under en av Europas hårdaste nedstängningar för att betvinga den skenande coronasmittan i landet.

Presentation av regeringen dröjer på grund av viruset

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Danmark. Statsminister Mette Frederiksen (S) skulle på torsdagen presentera ändringar i regeringen för drottningen, men tvingades ställa på grund av coronafall i familjen. Ändringarna beror på att livsmedelsministern avgått efter den danska minkskandalen. Coronaviruset som hittats bland minkar tros nu vara utrotat.

TT-Ritzau

Politiker fast i tillslag mot maffian i Kalabrien

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Italien. Polis har slagit till mot ’Ndrangheta-maffian i södra Italien. Totalt 19 personer har gripits – bland dem ordföranden i Kalabriens regionfullmäktige.

Domenico Tallini, som tillhör den tidigare premiärministern Silvio Berlusconis högerparti Forza Italia, anklagas för att ha låtit en maffiaklan som lyder under ’Ndranghetan öppna en apotekskedja i Kalabrien i strid med reglerna. Enligt polisens utredning har dessa apotek sedan använts för omfattande penningtvätt.

I utbyte ska maffian ha lovat politikern att han ska få ett visst antal garanterade röster i val. Tallini sitter nu i husarrest.

TT-AFP

Wizz Air öppnar fler rutter i Norge

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Samtidigt som det norska flygbolaget Norwegians överlevnad hänger på en skör tråd slår sig det ungerska lågprisbolaget Wizz Air in på den norska inrikesmarknaden.
Wizz Air utökar nu sin satsning med tre nya inrikeslinjer i Norge, mellan Oslo och de tre destinationerna Haugesund, Alta och Kirkenes. Lågprisbolaget meddelade tidigare i höst att linjer öppnas mellan Oslo och Bergen, Tromsø och Trondheim. Starten av tidigare aviserade linjer påskyndas också, enligt bolaget.
TT-NTB

EU vill storsatsa på vindkraft till havs

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Den havsstående vindkraften inom EU ska om 30 år ha blivit 25 gånger sin nuvarande storlek, enligt ett förslagsutkast från EU-kommissionen som presenterades av vice ordförande Frans Timmermans på torsdagen.
Den aktuella nivån inom EU är för närvarande 12 gigawatt, men ska stegvis utökas till 300 gigawatt år 2050.
Direkt

Hundra dagar i Minsk som visar att folket inte ger upp

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Min gård är min borg. Sen jag var barn har jag bott i Minsk med den känslan. Gården var en hel värld, och världen slutade bakom de fyra stora höghusen som ramade in gården. Våra föräldrar drog sig inte för att låta oss gå ut på den, och så sent som i somras drog jag mig själv inte för att låta min egen son gå ut på samma gård som jag växt upp på.

Nu är den känslan borta. Nu har våra gårdar intagits av maskerade ockupanter. Ibland bär de Omon-truppernas uniform, ibland vanliga träningsbyxor och skottsäker väst, ibland är de helt civilklädda, men oavsett vilket bär de aldrig några gradbeteckningar eller andra identifikationstecken. Inte när de kommer ut till gårdarna. Blir man angripen vet man aldrig av vem. Försvarar man

sig blir man gripen för våldsamt motstånd. Redan detta är ett brott mot internationella konventioner. Under de hundra dagar som protesterna varat har två gårdar i Minsk blivit särskilt berömda, dels den som numera kallas för Förändringarnas torg, dels en i stadsdelen Novaja Borovaja i östra Minsk. Sina olikheter till trots förenas de inte bara av sitt motstånd, utan först och främst av invånarnas vilja att leva ett vanligt mänskligt liv, att få kalla sig för människor och att få visa vilka de är. Vilka vi är.

Från de fredliga protesternas första dagar har det hållits konserter, läsningar och danser på dem. Människor som tidigare inte kände varandra (Novaja Borovaja har en befolkning på 15 000) strålade samman på den centrala gården för att bli delar av en gemenskap, för att stötta sina grannar och för att delta i det ena eller andra evenemanget. Som svar på det dagliga våldet från dem som klamrar sig fast vid makten har gårdarnas invånare varje kväll samlats för att se på film under bar himmel, för att

anordna marknader, picknickar eller teckningskurser för barn. En av lärarna på en sådan kurs var den trettioettårige Raman Bandarenka, som förra onsdagen kidnappades på Förändringarnas torg av personer som står Lukasjenko nära och sedan misshandlades till döds. Kroppen har fortfarande inte lämnats ut till släktingarna, i stället har myndigheterna satt släktingarna själva under övervakning.
På kvällen för en dryg vecka sedan, den 11 november, fick Raman syn på okända maskerade män som skar ner de vit-röd-vita banden på stängslet nere på gården. (Samma vit-röd-vita nationalsymboler som Lukasjenko själv en gång i tiden svor presidenteden vid, innan han bestämde sig för att de var ”fascistiska”, som det manipulativa sovjetiska språkbruket lyder, och förbjöd dem.) I gårdens gemensamma chat (i sig ytterligare ett viktigt exempel på belarusiernas förmåga till mobilisering och självorganisation) skrev Raman: ”Jag går ut!”, innan han för sista gången i livet gick ner på sin egen gård...

Ramans sista ord – som riktades till samtliga grannar – blev snabbt ytterligare en symbol för motståndet. Raman gick ner på sin egen gård, samma gård där han gratis hade lärt barn att rita, för att försvara de band som han knutit fast tillsammans med sina grannar. För det blev han kidnappad och misshandlad till döds.

Misshandeln inleddes vid en liten transformatorstation, som dagligen målades om av gatuförvaltningen. Varje natt täckte belarusierna den med vacker graffiti, och varje morgon kom förvaltningens anställda ut, eskorterade av polis, och målade över alltsammans med grått eller någon annan opersonlig färg. Efter dödsmisshandeln på Raman, bokstavligen talat på några timmar, stod det tusentals tända ljus och blommor vid transformatorn.

Tack vare övervakningsvideor lyckades man snabbt identifiera ett par av förövarna. Om misstankarna stämmer brukar den ene spela hockey med Lukasjenko. Den andre ska vara ingen mindre än ordföranden i Belarus ishockeyförbund. Det tål

att tänka på när Svenska Ishockeyförbundet ska fatta beslut om Tre Kronor ska delta i hockey-VM i Minsk våren 2021 eller inte. Men tro inte att de blivit gripna. Nejdå, våra myndigheter hittade en bättre lösning. De kommenderade ut flera Omon-bataljoner till platsen där det spontana minnesmärket växt upp. Med chockgranater skingrade de människorna som samlats på gården. De som inte flydde arresterades. Sedan röjde de bort alla ljus och blommor, och så målade de om transformatorstationen (som nu pryddes av Ramans porträtt) en gång till.

Och nu tvingas de boende runt Förändringarnas torg att bära pass, som om de skulle åka utomlands, varje gång de ska gå ner till affären eller ut med soporna – på så vis vill myndigheterna förhindra att människor från andra delar av staden samlas vid minnesmärket. Denna surrealistiska situation kunde kanske te sig som ett exceptionellt undantag, men låt oss kasta ett öga på den andra gården. Vad pågår samtidigt i Malaja Borovaja?

Efter dödsmisshandeln mot Raman dök det förstås upp ljus och porträtt av den döde också här. Också här hänger det en vit-röd-vit flagga i vart och vartannat fönster. Kanske tror ni, nu när ni vet hur Lukasjenkos regim brukar agera, att man satte in Omon här också? Jo, visst gjorde man det, men eftersom man måste hushålla med ammunitionen (för regimen har mindre och mindre pengar kvar) beslöt sig myndigheterna för att gå lite annorlunda tillväga, och stängde av vattnet för 15 000 av stadens invånare. Det här är 2020, mitt i Europa. När invånarna frågade när de skulle få vattnet tillbaka fick de svaret: När ni har plockat ner varenda flagga…

När jag skriver den här artikeln är det onsdag. Den första snön har fallit i Minsk och invånarna i Novaja Borovaja har inte haft vatten på tre dagar. Myndigheterna har placerat ut bajamajor på gården, hånfullt målade i vitt-rött-vitt. Människor som kom åkande från andra stadsdelar med vatten i plastflaskor möttes under flera timmar av Omon som beslagtog vattnet. Dessutom har polisen gått

från lägenhet till lägenhet, och överallt där det hängt en flagga i fönstret har de dömt ut böter – än för en felparkerad cykel, än för en barnvagn som fått stå kvar ute i trapphuset (på något sätt måste de ju få in de där pengarna till Omon-soldaternas löner). Berättelsen om bara dessa två gårdar i Minsk visar hur det belarusiska samhället förändrats i grunden under dessa hundra dagar. För det första har människorna inte bara lärt sig att högt säga vad de tänker, utan också, och det är ännu viktigare, att organisera sig spontant. När vattnet stängdes av i Novaja Borovaja skapades en hjälpkanal på Telegram. På tre dagar registrerade sig 16 000 personer som erbjöd hjälp. Det vanligaste erbjudandet löd: ”Jag kan ta emot en familj från Novaja Borovaja i mitt hem.” För det andra har gårdsprotesterna än en gång tvingat regimen att visa sitt rätta och mest vedervärdiga ansikte. Dessa hundra dagar visar oss att människor kan förändras, att tiderna förändras, och det enda som inte förändras är diktatorns regim. Lukasjenko vill att alla gårdar i hela Belarus ska vara

likadana, lika grå och lydiga, men för varje dag som går får han nya exempel på det motsatta: gårdar som blir modiga, färgstarka och fria – för att det är våra gårdar! Sasja Filipenko är belarusisk författare, född 1984 i Minsk. Hans böcker är översatta till flera språk, bland annat franska, ungerska, italienska, tyska och engelska.
Sasja Filipenko

Eurovision blir av – ska coronaanpassas

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Eurovisions song contest kommer att bli av i Rotterdam våren 2021 som planerat. Men om någon deltagare blir sjuk och bidrag inte har möjlighet att tävla på plats så ska länderna tillåtas skicka ett förinspelat liveframträdande till tävlingen, skriver EBU i ett pressmeddelande.

”En rad riktlinjer kommer att säkerställa rättvisan och integriteten för tävlingen. Ingen publik får vara närvarande vid ’live on tape’-framträdandena. Inspelningen ska vara unik och inte publiceras före tävlingen i maj”, skriver EBU i pressmeddelandet.

Agnes Laurell

Ledare: Säkert Europa kräver både pengar och amerikaner

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Efter Sovjetunionens fall förföll Rysslands armé till en ruin. Ännu i Georgienkriget 2008 hade den knappt styrfart. De militära offensiverna i Ukraina och Syrien har däremot visat på kusliga effekter av en stark upprustning

och modernisering av stridskrafterna.
Kremls krigsmakt är i dag väloljad och snabb. Vladimir Putin har samtidigt visat att han inte accepterar den säkerhetsordning som gällt sedan andra världskriget, att gränser inte ändras med våld. Det får konsekvenser långt utanför Baltikum och Östersjöregionen. Ryssland har numera lättrörliga militära resurser, avancerat stridsflyg och precisionsmissiler som når Västeuropas nervcentrum.
Lyckligtvis finns Nato till hands. Och när nu försvarsalliansens dödgrävare Donald Trump avsatts av de amerikanska väljarna kommer väl Joe Biden som räddaren i nöden? Så enkelt är det dessvärre inte. USA har fler intressen i världen, och har klagat i decennier över europeiska fripassagerare som inte vill betala för sin egen trygghet.
En ny Europadebatt var närmast oundviklig. Tysklands försvarsminister Annegret Kramp-Karrenbauer var först ut. Ingen ska ”göra sig illusioner” om att kontinentens säkerhet går att

klara utan Nato och dess ryggrad USA.
Frankrikes president Emmanuel Macron slog tillbaka. Det tyska uttalandet var en ”historisk feltolkning”, sa han, här i Europa ska byggas strategisk autonomi. Bara så kan USA övertygas om att dess vänner tar försvar på allvar. Både Kramp-Karrenbauer, alltid inom Angela Merkels hörhåll, och Macron har rätt. Men de missar också var sin halva av sanningen. Diskussionen är delvis ett eko från förr. Frankrike har ofta varit misstänksamt mot USA och sett ”la grande nation” som Europas naturliga ledare. På 60- talet drog Charles de Gaulle landet ut ur Natos militära samarbete. Tyskland, märkt av katastroferna under 1900-talets första hälft, tog tacksamt emot amerikanskt beskydd under kalla kriget och får nervösa ryckningar varje gång egna kanoner kommer på tal. Storbritannien, tillsammans med Frankrike Västeuropas enda seriösa militära makt, har alltid hållit på Nato och varnat för snedsprång som urvattnar den transatlantiska alliansen. Brexit gör om alla ritningar. I veckan presenterades en större brittisk

försvarssatsning, men ingen kan riktigt veta hur London tänker passa in i framtidens säkerhetspussel.
Tvivelsutan måste Europa betala mer för sitt försvar, som Macron säger. Nato beslutade 2014 att 2 procent av bnp skulle gå till försvaret inom tio år, men de flesta medlemmar är sorgligt långt från målet. Det gäller inte minst stora länder som Tyskland och Italien. En president Biden förändrar tonen, men inte kravspecifikationen. Ryssland går inte att lita på.

Men att en Europaarmé inom överskådlig tid skulle klara att hålla gränsen utan USA:s hjälp (och kärnvapenparaply) är en gaullistisk utopi. Tvärtom borde alla hoppas att Joe Biden häver Trumps enfaldiga beslut att dra tillbaka amerikanska trupper från Tyskland.
Den tyska regeringen borde inte bygga gasledningar med Putin. Och den franska måste sluta tro att han blir en partner bara de sanktioner tas bort som infördes efter annekteringen av Krim. Ryssland har fler militära tillgångar än nervgiftet novitjok.

Den kinesiska diktaturen behöver också hanteras.
Valet av Joe Biden ger västvärldens demokratier en chans att starta om. Den transatlantiska pakten har en inneboende styrka, om både Europa (inklusive britterna) och USA lägger in engagemang – och pengar.
Coronapandemin tär på krafterna. Defensiva muskler måste byggas ändå.
DN 21/11 2020

Nu har livet återvänt till Wuhan – staden där allt började

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Medan en andra våg av smittspridning väller in över stora delar av världen är invånarna i Wuhan i full färd

med att lägga pandemin bakom sig.
Människor trängs på restauranger och natt-marknaderna är välbesökta. Men djurmarknaden Huanan, där viruset kan ha haft sitt ursprung, är förbjuden mark.
"Ni får inte ta några fotografier.”
Vakten utanför fisk- och djurmarknaden Huanan i Wuhan är bestämd bakom sina solglas-ögon.
Vi befinner oss på den plats där viruset som nu har tagit över en miljon människors liv tros ha sitt ursprung. Viruset som påverkar hela världen med sjukdom, död, restriktioner och nedstängningar. Egentligen är inte marknaden mycket att se. Bottenvåningen är täckt av blå betongväggar dekorerade med landskapsmålningar. Här trängdes tidigare människor för att köpa fisk, kött och vilda djur – det misstänkta ursprunget till viruset. Men tydligen vill inte de styrande att utländska journalister ska se virusets ursprungsplats. Medan vi pratar med vakten åker en polisbil med blåljusen på förbi varje minut,

som för att säga: vi ser er och vi vill att ni ge er iväg.
I korsningen intill tutar bilar ilsket och människor rusar förbi. Wuhan är åter en levande stad även om marknaden är igenbommad. Den stängdes och sanerades redan den 1 januari i år. Då hade flera patienter som besökt den anlänt till sjukhuset i Wuhan med vad som då beskrevs som ett mystiskt virus. Kopplingar gjordes genast till försäljningen av vilda djur som i sin tur misstänks ha fått viruset av fladdermöss. Redan den 9 januari dog en 61-årig man som besökt marknaden av viruset.
Ändå dröjde till den 20 januari innan allmänheten i elvamiljonersstaden Wuhan blev varse allvaret. Då reagerade myndigheterna med besked. Flyg, tåg och allmänna kommunikationer ställdes in. Skolor och affärer stängde. Den 23 januari gick hela Wuhan in i en karantän av ett slag som världen sällan skådat. I 76 dagar var invånarna isolerade.
– Staden var helt död. Vägarna tomma på bilar, inte en människa ute. Allt var stängt.

Zeng Shao Feng, 46 år, häller upp te och beskriver inlevelsefullt stämningen under dagarna när virusspridningen pågick som värst. Han är en av alla volontärer som såg till att invånarna klarade sig när ingen fick gå ut.
Som miljontals andra kineser hade han lämnat sitt hem i Wuhan för att åka till sin hemby inför det kinesiska nyåret när restriktionerna satte in.
När han läste om det kaos som uppstått hade han bara en tanke i huvudet: att hjälpa till. Sjukhusen var överfulla, det var brist på utrustning, patienter skickades hem och vårdpersonal kallades in från andra delar av Kina för att möta anstormningen. Zeng Feng insåg genast hur han kunde göra nytta: genom att laga mat.
– Jag såg ett meddelande i en diskussionsgrupp från läkare och sjuksköterskor som hade åkt till Wuhan för att hjälpa den hårt ansatta sjukvården. De skrev att de inte fick tillräckligt bra mat. Då ville jag genast åka tillbaka.
Fruns protester till trots. Som om ”en soldat på väg ut i krig”, som han själv beskriver det, gav sig Zeng iväg på en strapatsrik färd.

Trots att han bara befann sig tio mil från Wuhan tog det honom fem dagar att komma fram. Först gick han tre mil. Sista biten fick han skjuts av Wuhanbor som inte släppts in i sina hembyar eftersom de ansågs utgöra en smittorisk. Motorvägarna var avstängda och stadsgränsen till Wuhan avspärrad. Färden fick därför gå på smala lantvägar och till sist kom Feng in i staden via en bakväg.

Zeng, som för åtta år sedan startade frivilligorganisationen Daoneng, hade ett förråd med matvaror eftersom han i vanliga fall lagar och delar ut mat till äldre personer. Nu började han länsa skafferiet och jaga volontärer som kunde hjälpa honom. Snart var de fem personer.

– Totalt lagade jag över 500 portioner mat om dagen. Leveranserna till hotellet där vårdpersonalen bodde skötte han själv, trots risken att bli smittad.

– En läkare sa att de var ganska farliga och kan smitta. Men jag ville göra det ändå, jag var inte rädd, säger Zeng stolt.

I dag har Wuhan inte haft några stora utbrott i viruset sedan i maj,

när alla invånare i staden testades. Allt är öppet. Folk trängs på restauranger och nattmarknader som säljer allt ifrån trosor till hundar.
De vi träffar är lättade. Få vill, eller har fått instruktioner om att inte, se bakåt. Det är framtiden som gäller.
I inledningen av virusspridningen var det annorlunda – när en för Kina ovanligt öppen ilska bröt ut i Wuhan. Myndigheterna anklagades för att ha reagerat för sent och för att ha straffat läkare som varnat om viruset. I stället för att lyssna på varningar hölls en stor traditionsenlig buffé i staden inför nyårsfirandet och miljontals hann åka därifrån för att fira nyår innan nedstängningen.
Upprördheten kulminerade den 7 februari när 33-åriga ögonläkaren Li Wenliang, en av dem som av polisen anklagats för falsk ryktesspridning, dog i covid-19 och efterlämnade sig en fru som väntade parets andra barn.
Sociala medier svämmade över av sorg och ilska innan censuren slog till.
Sedan dess har kommunistpartiet gjort Li Wenliang till martyr och utropat sig till segrare i ”kriget

mot viruset”. Antalet nya smittade i virusets ursprungsland är sedan månader tillbaka ett fåtal om dagen och andelen döda är relativt få – 4 634 av en befolkning på 1,4 miljarder.
För kommunistpartiet är utvecklingen ett bevis på att Kinas enpartisystem fungerar bättre än demokratier väst, där smittspridningen fortsätter. Att även exempelvis Taiwan och Sydkorea, med demokratiska val, har klarat virusbekämpningen bra, nämns inte i det sammanhanget.

Wuhans historia berättas nu triumfatoriskt i tv-dokumentärer där läkare porträtteras som ”krigare i rockar” och invånarna i staden är hjältar. Det passar bra i den kinesiska propagandan som vill forma en berättelse där hjältedåd och seger står i fokus och det inledande missnöjet suddas ut. Läkare som varnade för viruset innan det togs på allvar, kritiken mot att myndigheterna reagerade för sent och Kinas ansvar för den omfattande globala smittspridningen ryms inte i den berättelsen.

Zeng tycker i stort sett att Kina har hanterat virusbekämpningen bra.
– Det var mycket diskussion och det fanns ett missnöje i början. Men jag kan förstå att reaktionen kom sent. Det var något vi aldrig varit med om tidigare.
Totalt har 3 869 dött av viruset Wuhan, enligt den officiella statistiken. Men det finns misstankar om att det kan vara fler. Särskilt i inledningsskedet, innan staden hade kommit i gång med att testa och sjukhusen var överfulla, misstänks flera ha dött utan att ha fått en diagnos.
Zeng blir tårögd när han berättar om två av sina vänner som dött av viruset.
– En av mina bästa vänner hade astma och behövde medicin. Men eftersom apoteket var stängt tvingades han åka till sjukhuset för att hämta den och där smittades han. Han dog bara 55 år gammal.
Den 8 april lyftes restriktionerna i Wuhan och Zeng har återgått till att dela ut mat till äldre. Han tycker att det mesta i livet har återgått till det normala.
– Det klart industrin har påverkats, ekonomin är sämre och

fler är arbetslösa. Särskilt turist- och restaurangbranschen har drabbats. Men det börjar komma tillbaka.
Och han ser positiva följder. Stämningen i staden har blivit varmare.
– Coronaviruset var en katastrof för alla. Men vi kämpade och människor visade omtänksamhet. Jag tycker den andan har stannat kvar. Människor konkurrerar mindre och är mer hjälpsamma.
72-åriga Yang, som lever ensam, kan inte nog lovprisa Zeng. Det var han som såg till att hon fick mat när Wuhan var nedstängt och det var Zeng som tog henne till sjukhus när taxitjänsten var indragen. Yang, som jobbat i Wuhans tidigare stora verkstadsindustri, vågar ännu inte riktigt tro att viruset är borta. Hon fortsätter tvätta händerna ofta och använda munskydd.
– Det gäller att vara försiktig.
Hon påminns om pandemin en gång i veckan när högtalare i området meddelar att alla boende måste stänga fönstren eftersom fastigheterna i området ska desinficeras.
Men annars är tecknen på viruset i Wuhan få. Staden vibrerar från

morgon till kväll. När vi besöker Yangtzefloden en tidig morgon sjuder det av aktivitet. Här utövar grupper med långsamma rörelser tai chi, några flyger drake, par spelar tennis på improviserade banor längs floden och människor simmar i floden. Platsen är mytomspunnen. Det var här Mao Zedong 1966 propagandasimmade för att visa sig stark efter att kulturrevolutionen skapat kaos i Kina.

Nu har en annan typ av kaos lagt sig och Wuhanborna är lättade.

– Under covid fick vi göra en paus på tre månader. Vi satt hemma isolerade och stirrade in i mobilen. Nu är jag i gång och spelar tennis två timmar per dag igen, säger den medelålders mannen Yue i en paus mellan slagväxlingarna med sin kvinnliga partner Xiang som klagar på att hon gick upp i vikt under isoleringen.

Medlemmar i Wuhans simklubb gör sig redo att simma motströms i det 18-gradiga vattnet. De simmar i vanliga fall varje dag året om, oavsett väder, berättar simklubbens ordförande Jao.

– Det var långtråkigt under tiden med covid, man blev rastlös, säger

Jao innan han kastar sig i för dagens 1 000 meter.
På kvällen lyses gränderna upp av små gatustånd. Många säljer ”håriga krabbor”, krabbor som fiskats ur floden och anses vara en delikatess. Viruset lägger inte längre en filt över affärerna. Men det har haft effekt. Taxichaufförer klagar på färre kunder och småföretag har det tuffare.
– Även om det är mycket folk ute har vi förlorat mycket i försäljning i år på grund av viruset, säger en kvinna som säljer skaldjur.
Uteserveringarna är fulla av folk. Någon social distans är det inte tal om. Alla turistattraktioner är gratis året ut i Hubeiprovinsen, där Wuhan är huvudstad. Ett sätt för regimen att signalera faran över och försöka sparka i gång ekonomin genom ökad turism.
Och turisterna har börjat komma. Under månfestivalen var inträdet till Gula tranans torn, ett känt minnesmärke beläget vid Yangtzefloden, fullbokat och Wuhan ett av de populäraste resmålen. När vi är där bryter rosa mattor och ballonger bjärt av mot tornet i traditionell kinesisk stil.
Det förbereds massbröllop för vårdanställda som jobbade när

smittspridningen pågick som värst. ”Våra hjältar i kriget mot coronaviruset”, som lokaltidningen skriver om ceremonin för de 38 paren dagen därpå.
Under det som kallas första Yangtzebron sjunger en grupp pensionärer ryska och kinesiska folkvisor. Det piper ilsket i högtalarna, pianot låter metalliskt och är inte helt i samklang med sången. Men inlevelsen är stor. 66-åriga Jonaqiao med solglasögon och röd halsduk berättar att hon är stolt Wuhan-bo, född samma år som bron vi står under. Under karantänen sjöng hon hemma framför spegeln. Nu stämmer hon entusiastiskt upp i en kinesisk folkvisa till Zhang Feng Nengs pianospel.
– Jag är så glad att kunna sjunga här igen. Det är inte samma sak att sjunga själv hemma. Här träffar jag kompisar och har kul.
Marianne Björklund

Fakta. Virusutbrottet

31 december rapporterade Wuhan de första fallen av svårförklarlig lunginflammation till

WHO. Fallen ska ha smittats mellan 12 och 20 december, enligt myndigheterna i Wuhan.
1 januari stängde hälsomyndigheten djurmarknaden Huanan i Wuhan efter misstanke om att vilda djur som såldes där var upphovet till viruset.
7 januari bekräftar kinesiska myndigheter att viruset identifierats som ett nytt coronavirus.
11 januari bekräftas det första dödsfallet i viruset i Wuhan. En 61-årig man som smittats på marknaden ska ha dött 9 januari.
20 januari rapporterar Kina 139 nya fall och det tredje dödsfallet. WHO bekräftar fall i Japan, Sydkorea och Thailand.
23 januari stänger Wuhan ner. Andra städer i Hubei-provinsen inför liknande åtgärder.
30 januari förklarar WHO globalt hälsonödläge.
2 februari dör en man i Filippinerna av viruset. Det är första dödsfallet utanför Kina.
DN

Patriark Irinej död – smittades av corona på stor begravning

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Den serbisk-ortodoxa kyrkans överhuvud, patriarken Irinej, har avlidit av covid-19. Han smittades då han ledde begravningen av en hög kyrklig ledare i grannlandet Montenegro, också denne dog i sviterna av coronaviruset. Begravningen bröt mot Montenegros coronarestriktioner.

Kyrkklockorna ringde i Serbiens huvudstad Belgrad på fredagen. Tusentals sörjande invånare sökte sig till S:t Savakatedralen och andra kyrkor. Andreja Mladenovic var en av många som tände ett ljus för patriarken.

– Det här är mycket smärtsamt och sorgligt för oss, säger hon till Reuters.

Den 90-årige patriarken Irinej hade stort inflytande i Serbien, även när det gäller politiska frågor. Han motsatte sig Kosovos självständighetsförklaring och argumenterade för att Serbien inte skulle tillåta pride-parader. Homosexualitet beskrev han som ”en avvikelse från människans natur”.

Serbiens regering har utlyst tre dagars landssorg och president Aleksandar Vucic hyllade patriarken, som ledde den serbisk-ortodoxa kyrkan i tio år. ”Jag är hedrad över att ha känt dig. Människor som du lämnar oss aldrig”, skrev Aleksandar Vucic på sitt Instagram-konto. Begravningen kommer att ske på söndag.

Irinej smittades av coronaviruset den 1 november när han ledde begravningen för kyrkans högsta ledare i Montenegro, biskop Amfilohije Radovic som också han avled i sviterna av covid-19. Tusentals människor var med på begravningen, som bröt mot reglerna om social distansering. Tidigare under pandemin hade Amfilohije Radovic uppmanat människor att trotsa reglerna mot stora folksamlingar.

På begravningen kysste många den döda biskopens kropp i den öppna kistan. Myndigheterna hade varnat för att begravningen kunde förvärra coronakrisen och vid sidan av patriarken smittades flera andra högt uppsatta representanter för den serbisk-ortodoxa kyrkan. Även andra deltagare på begravningen smittades av covid-19.
Patriark Irinej vårdades på ett militärsjukhus utanför Belgrad från den 4 november. Han avled på torsdagskvällen, enligt den serbiska nyhetssajten B92.
Serbien, med drygt sju miljoner invånare, har 110 351 bekräftade fall av covid-19. 1 140 personer har avlidit i sviterna av sjukdomen.
Den serbisk-ortodoxa kyrkan har 12 miljoner följare, de flesta i Serbien, Montenegro och Bosnien.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

150 000

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

människor stod på fredagen utan vatten och elektricitet sedan en isstorm dragit in över Vladivostok i ryska Fjärran Östern. Det extrema väderfenomenet drog med sig kablar och träd och fick det lokala styret att utropa nödläge i staden, som har omkring 600 000 invånare.
TT-AFP

FN larmar: Jemen nära svår svält

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Jemen. Kriget är på väg att orsaka svält i enorm skala i Jemen, varnar FN:s generalsekreterare António Guterres. Landet löper akut risk att hamna i ”den värsta hungersnöden världen har sett på flera årtionden”. Konflikten i Jemen har pågått i sex års tid och landet är redan åderlåtet på

resurser. Vid sidan av striderna har landets ekonomi raserats helt och hållet och coronaviruset håller på att spridas.
”Jag uppmanar alla som har inflytande att agera omgående i dessa frågor för att en katastrof ska kunna undvikas, säger António Guterres i ett skriftligt uttalande.
Världsorganisationen har nyligen bedömt att 80 procent av Jemens invånare behöver bistånd.
TT-AFP-Reuters

Fler än 500 fiskare mystiskt sjuka

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Senegal. En märklig hudsjukdom har brutit ut hos fler än 500 fiskare i Senegal. Männen vårdas i karantän sedan de återvänt från havet och börjat uppvisa många olika symtom.
De drabbade uppges bland annat ha haft utslag, svullnader samt sår i ansiktet, på extremiteterna och i

vissa fall på könsdelarna. Det redogörs också för huvudvärk och skiftande kroppstemperaturer. Orsaken är något slags infektionssjukdom, enligt chefen för landets sjukvårdsupplysning, Ousmane Gueye. De insjuknade hör hemma i olika fiskebyar runt omkring Senegals huvudstad Dakar.

TT-Reuters

Helsingfors inför nya virusåtgärder

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Finland. Nya restriktioner införs i Helsingforsregionen sedan flera kommuner och städer har nått det som betraktas som den allvarligaste fasen i pandemin, med samhällsspridning av coronaviruset. Från och med måndag och tre veckor framåt begränsas publikevenemang

inomhus till maximalt 20 personer.
– Det gäller alltså alla idrottsevenemang, konserter, olika fester och sammanträden, säger Helsingfors borgmästare Jan Vapaavuori på en presskonferens.
För privata tillställningar gäller också i fortsättningen rekommendationen att träffas max tio personer.
TT

Laglig cannabis ett steg närmare

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Mexiko Den mexikanska senaten har röstat igenom ett förslag om att tillåta bruk av marijuana både för medicinska ändamål och i rekreationssyfte. Lagen behöver även godkännas i underhuset, vars ledamöter har till den 15 december på sig.

”Målet är att främja fred och säkerhet i samhället, bidra till att begränsa den illegala marknaden för psykoaktiv cannabis och därigenom en minskning av organiserad brottslighet, korruption och våld”, skriver senaten.

TT-AP

Stena Line återupptar passagerar-trafik

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Rederiet Stena Line återupptar passagerartrafiken mellan Göteborg och Fredrikshamn på norra Jylland, skriver Göteborgs-Posten.

Passagerartrafiken på sträckan stoppades den 6 november efter det att Danmark skärpt restriktionerna i sju kommuner på norra Jylland, men återupptas nu sedan flera av restriktionerna lättats.

– Det handlar inte om att uppmana folk att resa, utan att ta emot passagerare som behöver resa. Om man sedan ska resa eller inte är upp till varje passagerare, säger Stena Lines presschef Carl Mårtensson till tidningen.

Linjen har varit öppen för godstrafik under tiden som passagerartrafiken varit inställd.

Rederiet trafikerar sträckan med runt 50 avgångar i veckan, skriver GP.

TT

Var 1730-talets Sverige ett paradis vid världens ände?

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

År 1733 kom ett sändebud från det mäktiga osmanska riket till Stockholm. Utländska besökare vid denna tid brukade vara mycket kritiska till det svenska folkets seder och bruk – men sultanens diplomat rapporterade om något helt annat.

Färden hade varit lång och svår. Bara seglatsen över Östersjön hade prövat honom till det yttersta – hårda vindar hade tre gånger hindrat honom från att nå land. Men till sist, i början av juni, nådde Mehmed Said Effendi, sändebud från den mäktiga sultanen i Istanbul, äntligen fram. Och Stockholm var redo att ta emot honom – överallt stod jublande människor, ”druvklasar av åskådare” kallar han dem i sin

rapport. Kanonsalvor avfyrades, och han fördes i en ståtlig kortege genom staden.
Det osmanska rikets utsände hade kommit till Stockholm för att kräva in en gammal skuld, från när Karl XII var i Bender. 1733, tjugo år senare, hade lånen ännu inte betalats tillbaka, trots flera påstötningar. Men syftet med Saids resa var inte bara att få kontanter. Sultanens man ville också ta reda på så mycket han bara kunde om detta märkliga land i norra Europas nordligaste utkant.

Mehmed Said Effendis möte med Sverige behandlas i Lundahistorikern Joachim Östlunds nya bok, ”Vid världens ände”. Det var under arbetet med sitt förra verk, ”Saltets pris”, som berättade om svenska slavar i Nordafrika under 1600- och 1700-talet, som Östlund fick upp ögonen för Saids rapport om sin resa till Stockholm. I särskilt fokus för den nya boken står den osmanska diplomatens beskrivning av svenskarna och deras rike – hans Sverigebild om man så vill.

Det visar sig att Mehmed Said Effendi beskriver det land han besöker på ett annat sätt än vad som var gängse vid denna tid. Under 1600- och början av 1700-talet skrevs annars ett antal skildringar av Sverige, framför allt av diplomater från olika europeiska länder. Återkommande skildrades svenskarna som ett ganska primitivt folk, krigiska och modiga men också alltför benägna att till exempel dricka vin och sprit. Italienaren Lorenzo Magalotti, som reste i Sverige på 1670-talet, hörde till de mest kritiska och beskrev svenskarna som ”lata, lättrogna, tungrodda, högdragna, otacksamma och slösaktiga”. Mehmed Said Effendi var däremot mycket mer positiv. I hans ögon var svenskarna fysiska praktexemplar – kraftigt byggda, ”högvuxna och med sköna anletsdrag”. Ovanligt många blev så mycket som åttio år gamla, skriver han också. Kanske berodde det i sin tur på att Sverige var så kallt att det gjorde människorna friska och sunda? I denna tanke gick Said tillbaka på en bild från antiken. Redan då talades det om de nordiska folken

som ett slags ädla vildar, härdade av den kärva naturen.
Men den osmanske diplomaten beskriver också det svenska samhället i stort på ett positivt sätt. Inga lösdrivare får finnas i Sverige, skriver han, och därför har även de fattiga arbete. I butikerna arbetar också många kvinnor, noterar Said, som anser att det är en ovanlig sak. Annars imponeras han särskilt av att svenskarna är noga med att odla sina krigiska traditioner och att militären spelar en så central roll i samhället.

Frågan är, skriver Joachim Östlund, om Mehmed Said Effendi verkligen var fullt så imponerad av Sverige som det kan verka av hans skrift. Kanske ska man snarare se hans berättelse om ett slags paradis i världens utkant som en del av ett inrikespolitiskt spel. Said hörde nämligen till den grupp som ville att det osmanska riket skulle öppna sig för influenser från Europa.
Hur som helst misslyckades Said med det som var resans främsta syfte – någon betalning av den svenska skulden fick han inte.

Ytterligare något år senare gjordes dock en kompromiss som innebar att permanenta diplomatiska förbindelser upprättades, och att en stor del av skulden avskrevs. Samtidigt bestämdes att krigsskeppet ”Sverige” skulle skickas till Istanbul som avbetalning på den skuld som återstod. Det godkändes av sultanen – trots att fartyget hann förlisa innan det kom fram.
Magnus Västerbro

Grym eller god? Vi har haft fel hela tiden – människan är av naturen trevlig

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

När historikern Rutger Bregman läste ”Flugornas herre” såg han den som ett exempel på mänsklighetens inneboende grymhet. Nu har hans undersökningar fått honom att ändra uppfattning. DN:s

Augustin Erba har pratat med mannen som upptäckt att mänskligheten fört sig själv bakom ljuset. Vi är bättre än vi tror.

Det började med en fundering hos den nederländske bästsäljarförfattaren och historikern Rutger Bregman. Tänk om Flugornas herre har inträffat på riktigt? För er som inte minns så var ”Flugornas herre” Nobelpristagaren William Goldings mest kända verk. Ett antal pojkar är strandade på en ö och på kort tid går allt överstyr. Mobbning, misshandel och – slutligen – mord. Väldigt många unga får läsa den i skolan och när Rutger Bregman gjorde det såg han den som ett exempel – visserligen skönlitterärt, men ändå – på att vår mänskliga civilisation är en tunn fernissa som lätt kan skrapas av. Och då blir vi grymma.

– Jag minns att jag var cynisk och deprimerad efteråt. Det är så här den mänskliga naturen ser ut. Jag borde försöka bli realist, säger Rutger Bregman.

Men ju mer han funderade och ju mer han läste om mänskligt beteende, desto mindre trodde

han på den grymma människan. Mycket av vetenskapen rör sig mot en mer optimistisk syn. I själva verket, säger han i sin nya bok ”I grunden god: en optimistisk historia om människans natur”, är anledningen till att mänskligheten blivit så framgångsrik att vi är sociala, vänliga och empatiska varelser som tar hand om våra svaga och hjälper varandra. Det är en överlägsen strategi om man vill bli planetens härskare.
Så när han återvände till historien om Flugornas herre slog honom tanken: Hur hade det gått om det hade inträffat i verkligheten? Och här får man ändå säga att verkligheten överträffar dikten i bokstavlig bemärkelse. För vad hittar Rutger Bregman i rullorna när han börjar leta?
Jo, en historia om ett gäng pojkar från Tonga som blir skeppsbrutna på en öde ö på 1960-talet. De är försvunna och måste klara sig i ett år, innan de blir räddade. Detta är väl dokumenterat och Rutger Bregman har själv pratat med ett otal inblandade personer, såväl kaptenen på räddningsskeppet som några av pojkarna, och han

har läst en stor mängd av det som då skrevs om historien.
– Pojkar, säger han och gör citattecken med händerna. De är ju i sjuttioårsåldern nu.
Så hur blev det då jämfört med ”Flugornas herre”?
– Om du lägger den verkliga historien bredvid den påhittade så är de varandras motsatser: I boken startar de en eld men slarvar bort den direkt och halva ön brinner ner, i verkligheten fick de i gång en eld efter tre månader och höll den vid liv i ett år i sträck. Och – framför allt – när pojkarna räddas i verklighetens version av ”Flugornas herre” så är alla vid liv. Alla är friska. De har tagit hand om varandra.
– Visst längtar de hem, och visst har det varit jobbigt, men de är goda vänner. Deras vänskap har blivit starkare.
Han lägger till att han är helt klar över att detta inte är ett vetenskapligt experiment, bara en enstaka händelse.
– Men vi människor har en förmåga att bli de berättelser som vi berättar för oss själva.
Så vad händer med oss när vi hela tiden berättar berättelser om oss själva som i grunden självviska och

onda som civilisationen håller under kontroll?
– Inställningen att människan i grunden är självisk är djupt rotad i den västerländska civilisationen. Det finns hos de gamla grekerna, hos kyrkofadern Augustinus, hos filosofen Hobbes och andra. Det är snarare svårt att hitta berättelser om att människans väsen är välvilligt.
– Det ligger i kapitalismens hjärta. Det ligger i de styrandes intresse, säger Rutger Bregman och låter nästan revolutionär. Om människor inte kan lita på varandra; om det är *sant* att civilisation är en tunn fernissa så behöver vi kungar, vd:ar, presidenter, byråkrater, poliser, militärer ... då behövs hierarki. Men om det är sant att vi är en samarbetande art, skulle vi inte behöva den sortens hierarkier, menar han. Och så klagar han lite – vänligt, bör sägas – på nyhetsflödet som skapar en uppfattning av världen som en ond plats. Vi får ständigt höra att ondskan är starkare än godheten. Att det behövs många fler goda än onda för att världen ska vara god.
– Om man tittar på länder där folk litar på varandra i högre

utsträckning, som i Sverige, där är samhällena mer jämlika.
Två teser dominerar Bregmans bok – det första: människan är inte så självisk och ond som vi har trott. Det andra: Om man inte litar på varandra behöver man hierarkier. Och hierarkier skapar självviskhet.
– Makt korrumperar, det är en farlig drog, säger Rutger Bregman och så nämner han jantelagen.
Ja, han berömmer vår – av många – illa sedda jantelag och jämför den med ett nederländskt uttryck som betyder ungefär att de som sticker upp huvudet ur fältet huggs ner av lien.
– Det är ingen slump att människan är typ den enda art som kan rodna. Skam är ett bra sätt att hålla de mäktiga i schack. Och vi ser i USA hur illa det går när skam inte fungerar, när folk inte rodnar.
Men hur skulle det då fungera utan hierarkier?
Rutger Bregman sitter i sitt hem, ljuset faller in genom gardinen bakom honom. Och jag kan ändå inte låta bli att fråga honom varifrån mobbningen i skolan

kommer, om nu barn i grund och botten är goda.
Och svaret är likadant som för vuxna: Det är hierarkierna och systemen som är problemet. Med hierarkier och makt uppmuntras fiendskap, självviskhet i stället för vänskap. Fängelser och internatskolor är två exempel som Rutger Bregman tar.
Internatskolor har ju fått ett magiskt skimmer av J K Rowlings böcker.
– Det är ironin med Harry Potter. En massa föräldrar har skickat sina barn till internatskolor, och det har lett till en epidemi av mobbning.
Så hur ska vi se framtiden an? Kanske borde vi börja med att ändra uppfattning om vad människan egentligen är. Det är något vi inte har prövat: vad skulle hända om vi förutsatte att alla vill väl?

Augustin Erba
augustin.erba@dn.se

Lögn från en pizzabagare orsakade lockdown

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Den australiska delstaten South Australias nedstängning i veckan orsakades av att en man ljög för smittspårarna. – Jag är rasande, säger delstatens premiärminister.

I torsdags trädde en lockdown i kraft i South Australia. Åtgärderna kom efter att ett kluster med 25 smittade upptäckts kring en pizzeria.
En covidsmittad man sade att han hade varit inne på pizzerian, där en anställd bar på smittan. Om mannen hade smittats av viruset vid ett snabbt pizzaköp skulle det betyda att viruset var ytterst smittsamt – därför krävdes drastiska åtgärder, slog myndigheterna fast.
Men i själva verket var mannen inte kund utan hade arbetat flera arbetspass på pizzerian. Han och

den anställde med smittan var kollegor. Därmed minskade också risken att viruset hade hunnit sprida sig till ett stort antal andra personer. Därför hävdes nedstängningen i förtid.

TT

Tortyren har satts i system

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Det finns en anekdot om en man i nazisternas koncentrationsläger som får veta att ett av hans fångvaktares blå ögon i själva verket är gjort av porslin, och att hans liv ska skonas om han lyckas gissa vilket. Mannen pekar, utan

att tveka, på det vänstra ögat och det visar sig stämma.
”Men hur kunde du vara så tvärsäker?”, undrar fångvaktaren.
”Enkelt”, svarar mannen. ”Det var det ögat som såg levande ut.”
Det ligger onekligen ett korn av sanning i skämtet, som gäller alla som skadar och dödar andra människor. Till dem hör regimens säkerhetsstyrkor i Belarus, där folket alltsedan skenvalet i början av augusti har varit ute och protesterat på gatorna och ropat på demokrati. Över 15 000 personer har hittills gripits.
Det har sedan början varit blott alltför tydligt att säkerhetsstyrkorna misshandlar och torterar häktade demonstranter, ibland med dödlig utgång. Nu har journalisten Olga Karatj på människorättssajten Nash Dom publicerat dokument från det belarusiska inrikesdepartementet, som visar att polisen fått order om att märka de frihetsberövade med sprejfärg (DN 22/11).
Grön betyder hård behandling och tortyr. Gul betyder grov misshandel och tortyr, men inte lemlästning. Röd betyder tortyr

som kan leda till svåra skador och invalidisera personen. Svart betyder invalidiserande tortyr, och – enligt vissa källor – döden. Det är med andra ord inte enstaka rötägg inom poliskåren det handlar om här, det är inte ens ett kollektiv. Det är ett helt system. Och nog gör detta något också med dem som utgör en förtryckarregim, med dem som sprejmärker, och dem som torterar: För att behandla andra omänskligt måste man avhumanisera dem, och därmed förlorar man också en bit av sin egen mänsklighet.

Förövarnas historia kommer att skrivas i skam.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

”PTS behandling av Huawei kan skada 5G-utbyggnaden”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201122

Post- och telestyrelsen la inför auktionen av 5G-licenser sent till kravet att produkter från Huawei av säkerhetsskäl inte får ingå i 5G-näten. Det tvingar operatörer att byta ut existerande utrustning och kan försena utbyggnaden. Men de produkter som PTS nu vill förbjuda tillhandahålls redan lagligen inom EU:s inre marknad, skriver företrädare för Huawei.

På en global telekommarknad är Sverige ett speciellt land. Det kan inte nog understrykas hur viktigt Sverige har varit för att även globalt forma denna industri. Här stod mobiltelefonins vagga och här har några av de banbrytande innovationerna inom mobiltelefoni vuxit fram. Alla marknadens aktörer – inte minst Huawei – har sporrats av sina svenska konkurrenter, både på

den globala marknaden och här i Sverige. Det är därför den förestående utrullningen av ett svenskt 5G-nät är så viktig. Och det är därför den stora osäkerheten kring Post- och telestyrelsens (PTS) auktion av svenska 5G-licenser är så bekymmersam.

5G-mobilnätet innebär betydligt snabbare dataöverföring, kortare svarstider och högre kapacitet. Teknologin möjliggör avancerad och storskalig tillämpning av ”Internet of things”: uppkopplade konsumentprodukter, industriprocesser, sjukvårds- och samhällsfunktioner. Därför är 5G en förutsättning för att vi helt ut ska kunna digitalisera det svenska samhället. En fullskalig lansering av teknologin har i sin tur avgörande betydelse för svenska konsumenters vardagsliv och svenska företags fortsatta möjligheter att verka framgångsrikt i framtiden och bidra på världsmarknaden.

Det är hög tid. I andra länder rullas 5G-näten redan ut i stor skala.

Förväntningarna var därför höga inför PTS auktion av nya 5G-licenser som skulle ske den 10

november i år. Men efter flera års förberedelser meddelade PTS – som är ansvarig myndighet – så sent som den 20 oktober helt oväntat att ett antal tilläggsvillkor skulle läggas till auktionen. Dessa innebär bland annat att produkter från Huawei inte får användas i de framtida 5G-näten. Operatörer som, i sin befintliga infrastruktur i nuvarande 3G- och 4G-nät, har sådan utrustning måste också byta ut alla dessa komponenter senast den 1 januari 2025 om de understödjer 5G-nätet.
PTS hävdar behovet av att skydda Sveriges säkerhet som grund för sitt beslut. Beslutet saknar dock ett meningsfullt resonemang kring detta.
Myndigheten har i sin hantering att ta hänsyn till en uppdaterad svensk lagstiftning samt EU:s nya så kallade verktygslåda för cybersäkerhet i 5G-nät. PTS har haft att väga in många nya överväganden och möjliga verktyg i sin bedömning. Den ansvariga myndigheten redovisar dock inte några konkreta säkerhetshot på det sätt som EU-reglerna kräver. De produkter och tjänster som PTS vill förbjuda tillhandahålls

redan lagligen inom EU:s inre marknad.
Den process PTS har valt riskerar nu i stället att ytterligare försena 5G-utbyggnaden. Detta eftersom flera operatörer – med mycket kort varsel – inte kan lägga bud i auktionen baserat på den utrustning som de hade planerat. Utbyggnaden av 5G bygger nämligen på att operatörerna kan utnyttja och komplettera existerande 4G-teknik. Att byta ut stora delar av näten i förväg skulle driva stora kostnader för operatörerna och även kräva justeringar i tekniken, vilket skulle leda till ännu fler förseningar.
Bakom det som på ytan kunde uppfattas som ett handlingskraftigt agerande från PTS döljer sig alltså i stället en verklighet som är väsentligt mer komplicerad – juridiskt, ekonomiskt och tekniskt. Myndighetens process har inte lyckats skapa tydlighet och förtroende. Trots att det är ett grundläggande rättssäkerhetskrav när en myndighet fattar ingripande beslut, har inte alla berörda parter fått komma till tals. De leverantörer som drabbas

av försäljningsförbudet har över huvud taget inte fått ta del av myndighetens beslutsunderlag. När alla deltagare inte ges samma möjligheter att fatta affärsmässiga beslut på rätt grunder, har den fria konkurrensen satts ur spel. De nya villkoren innebär i praktiken ett näringsförbud för berörda leverantörer på ett sätt som blir diskriminerande mellan operatörerna – de som använder Huaweis teknologi och de som förlitar sig på andra leverantörer. Den ansvariga myndighetens agerande äventyrar hela syftet med 5G-auktionen, vars grundläggande syfte är att främja konkurrensen. Det är talande att Viviane Reding, mångårig tidigare EU-kommissionär med ansvar bland annat för rättsfrågor och it-frågor, har kritiserat att PTS beslut är ett tydligt avsteg från EU:s rättsprinciper (Dagens industri, 18/11). Det är kanske ännu mer talande att till och med Börje Ekholm, koncernchef i vår konkurrent Ericsson, menar att den svenska tolkningen av regelverket avviker från övriga EU och att det är viktigt att ett beslut som detta granskas (Financial Times, 18/11).

I stället för att vidta de mest ingripande åtgärder som finns – ett inköpsförbud riktat mot vissa leverantörer till svenska 5G-operatörer – hade PTS kunnat ställa upp proportionerliga krav. Myndigheten hade också kunnat ställa krav på särskilda säkerhetsåtgärder, vilket hade varit mer precist och ändamålsenligt. Obligatoriska certifieringar baserade på transparenta och objektiva standarder hade också kunnat införas, inte minst eftersom de redan tillämpas av leverantörerna. Det hade kunnat ställas krav på att operatörerna använder sig av flera leverantörer för att skapa robusthet både i respektive nät och för landet som helhet. Dessa hade varit meningsfulla åtgärder för att skydda Sveriges säkerhetsintressen.

PTS har i sin hantering att ta hänsyn till en uppdaterad svensk lagstiftning samt EU:s nya så kallade verktygslåda för cybersäkerhet i 5G-nät. Denna verktygslåda omfattar ett antal tekniska och strategiska åtgärder för att inom EU gemensamt hantera 5G-nätens säkerhets-utmaningar.

Det finns många nya överväganden och möjliga verktyg tillgängliga som PTS har haft att väga in i sin bedömning. PTS gör dock inte ens gällande några konkreta säkerhetshot på det sätt som krävs enligt EU-reglerna. Läget behöver inte vara låst i avvaktan på domstolarnas prövning. Vi föreslår att PTS tar initiativ till att göra en utökad analys där även leverantörerna och oberoende tekniska experter får bidra med sin expertis tillsammans med operatörerna. Huawei bidrar gärna till att hitta lösningar som innebär att Sverige både får säkra och robusta 5G-nät och en snabb utbyggnad där konkurrensen tas till vara. Det skulle vara till nytta för svenska företag, konsumenter och offentlig sektor.

Det måste råda ett klimat där operatörerna är villiga att göra de nödvändiga investeringar som bygger 5G för hela Sverige. Då behövs långsiktighet och förutsägbarhet i de juridiska, kommersiella och tekniska villkoren. Det var sådant som en gång skapade den globalt framgångsrika svenska telekomindustrin, som alla de

marknader som utnyttjar denna teknologi har nytta av. Vi vill fortsätta investera och bidra till ett innovativt, högteknologiskt Sverige där valfrihet och konkurrens främjas.

David Liu, vd för Huawei Nordic & Baltic
Kenneth Fredriksen, vice vd för Huawei Central East Europe & Nordic Region

Viking Lines färja gick på grund utanför Mariehamn

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Viking Lines färja m/s Viking Grace med 429 personer ombord gick på lördagen på grund på väg in mot Mariehamn. Samtliga ombord kommer att evakueras under söndagen.

Det var vid 13-tiden svensk tid på lördagen som Viking Lines passagerarfärja var på väg in mot Mariehamn på Åland efter att ha lämnat Stockholm klockan 07.45 på morgonen. Färjan skulle sedan ha fortsatt till Åbo i Finland där den skulle ha anlänt 18.50 svensk tid.
Klockan 13.10 kom färjan för nära land och blev stående på grund. Det är ännu oklart varför färjan kom så nära stranden men det blåste kraftigt i området vid tillfället. Enligt SMHI nådde vinden styrkor på upp emot 22 meter per sekund i byarna.
Ombord befann sig 331 passagerare och 98 i besättningen och enligt Viking Line ska ingen ombord ha skadats vid grundstötningen.
Många Mariehamnsbor sökte sig ned till stranden för att titta på färjan som blev stående mycket nära land.
Joakim Holmström befann sig i Mariehamn och kunde se den strandade färjan från land.
– Den ligger mer eller mindre mot land vid en strandpromenad nedanför ett bostadsområde. Vinden blåser från sidan och trycker färjan mot land. Folk har

samlats för att titta, säger Joakim Holmström.
Sedan dykare gått ned och kontrollerat skrovet beslutade Viking Line att låta passagerarna stanna kvar på fartyget över natten. Detta av säkerhetsskäl.
– Samtliga kommer att evakueras från färjan via en landgång under söndagen. Färjan ligger så nära land att det är möjligt, säger Eleonora Hansi, pressinformatör på Viking Line.
Passagerarna kommer sedan att få resa tillbaka till de länder som de kom ifrån med andra färjor.
Viking Line kommer också att ge full återbetalning för resorna.
Den 20 september gick en annan av Viking Lines färjor, Amorella, på ett stenblock söder om Lumparland i Ålands skärgård och började läcka. Kaptenen beslutade då att sätta färjan på grund. Då befann sig 200 passagerare och 80 besättningsanställda ombord.
Hur kommer det sig att ni har haft två grundstötningar under relativt kort tid?
– Det handlar om två olika fartyg och olika situationer så vi kan inte se några uppenbara likheter, men

detta kommer givetvis att utredas. Och i nuläget vet vi inte vad som orsakade lördagens grundstötning. Sedan var det väldigt många år sedan som något liknande inträffade så det kan röra sig om otur, säger Eleonora Hansi.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Färgmarkering avgör hur grym tortyren ska bli

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Under drygt 100 dagar av protester i Belarus har Aleksandr Lukasjenkos regim fängslat och torterat tusentals människor. Men misshandeln är inte slumpartad. Många demonstranter markeras med

olika färger som avgör vilken grad av brutalitet de ska utsättas för, framgår av ett dokument som DN har fått ta del av.

De får ett rött kors sprejat på ryggen. Eller gul färg i ansiktet. Innan diktaturens politiska fångar forslas till häktena märks de upp av kravallpolisen som vägledning för vilka som ska misshandlas särskilt grymt.

Ett av offren för den metoden var 26-årige Pavel Kabusj, som greps av kravallpolisen vid en demonstration i Minsk den 8 november och fick en röd färgmarkering på sin skinnjacka. Kort därefter dök hans ansikte upp i den statliga tv:n, där han hördes erkänna att han kastat rökbomber mot säkerhetsstyrkorna. Ändå släpptes han nästa dag, efter en kort rättegång på Skype. Straffet var en låg bötessumma för ”deltagande i icke-sanktionerat massmöte”.

Pavel Kabusj har i efterhand berättat för nyhetssajten tut.by att han gick med på att ”bekänna” inför tv-kamerorna sedan han släpats in i en piketbuss, tvingats ned på knä och fått flera slag mot

huvudet. En av poliserna hade förklarat: ”Om du säger vad vi behöver blir allt bra, och vi släpper dig.”
Allt sedan valet den 9 augusti, varefter de stora protesterna började mot valfusket som gjorde att Lukasjenko kunde utropa sig till segrare, har sammanlagt mellan 15 000 och 30 000 belarusier gripits av polisen. De flesta har släppts efter hand. Men många har kommit ut med svåra skador efter besinningslös fysisk och psykisk misshandel.
För närvarande befinner sig drygt 120 politiska fångar i häkte, och därutöver sitter fler än tusen fredliga demonstranter fängslade runt om i Belarus.
Människorättsorganisationer som Human Rights Watch slog redan i september fast att regimens säkerhetsstyrkor, Omon och Spetsnaz, ägnar sig åt ”systematisk tortyr”. Baserat på vittnesmål från offren har organisationen listat vad de gripna har utsatts för i Lukasjenkos fängelser, i form av kroppsslag, elektrisk tortyr och våldtäkter. Många av de arresterade har blivit allvarligt skadade; fått brutna ben, utslagna

tänder, sår på huden, brännskador, skadade njurar och hjärnskador.
Att det verkligen handlar om systematisk tortyr, och dessutom noggrant uttänkt sådan, avslöjas av uppgifter om ”färgstigmatisering” som har publicerats av den respekterade belarusiska människorättsaktivisten och journalisten Olga Karatj på sajten Nasj Dom.
Av detta dokument framgår att Belarus inrikesdepartement, MVD, har instruerat polisen om att markera gripna och frihetsberövade demonstranter med olika färger, beroende på vilket påstått brott demonstranterna har begått. Den varierande färgmarkeringen ska avgöra med vilken brutalitet polisen ska tortera de gripna.
På DN:s fråga säger Ales Bialiatski vid människorättsorganisationen Viasna att färgmarkeringar är en ”utbredd praktik”. Ales Bialiatski, som är mottagare av Right livelihood award (”alternativa Nobelpriset”) för 2020 grundade Viasna 1996, en rörelse som ägnar sig åt att hjälpa politiska fångar i Belarus och deras familjer.

Färgmarkeringen av gripna demonstranter är ingen nyhet, utan refereras till i en skrivelse (nummer 89/5/G-5) i juli 2019 från MVD i huvudstaden Minsk. Där heter det att tre färger i första hand ska användas: Gul, grön och röd, men också svart förekommer.
– Oftast sprejar polisen färg på jackor och tröjor, men numera ofta i ansiktet, som en vägledning för de poliser som tar över när de gripna har satts i arrest eller häkte, berättar Olga Karatj när jag når henne på telefon i Minsk.
I MVD-dokumentet står i korthet att ”gula” är de som kvarhålls förebyggande, de ”röda” är därutöver flyktbenägna, och de ”gröna” är de som misstänks för narkotikabrott. Olga Karatj säger att de olika graderna av våldsamhet från polisens sida enligt de olika färgerna är grundade på bedömningar som Nasj Dom-centret har gjort efter intervjuer och vittnesmål.
Ales Bialiatski på Viasna bekräftar för DN att dokumentet om färgmärkningen är äkta. Han satt själv i fängelse i fyra år, och bevittnade hur metoden användes på fångarna. Ofta slumpartat, ibland bara för att de talade

belarusiska, eller på grund av sitt utseende.
Enligt Nasj Doms bedömning råder följande färggradering: Grön gäller gripna som ofta är unga, med ”otraditionellt” yttre, det vill säga till exempel har dreads, blått hår och piercing. De torteras och utsätts för hård behandling, och utsätts oftast för verbal mobbning och förolämpningar. Enligt MVD:s instruktioner är det ofta tonåringar som kan dömas till 8–15 års fängelse för brott med koppling till narkotika.
Gul betyder att den gripne kan utsättas för tortyr och svår misshandel, men i regel inte blir lemlästad. Till denna mest politiska grupp hör ”anarkister” och ”antifascister”. De tas om hand av den belarusiska säkerhetstjänsten KGB, som är ansvarig för att övervaka personer som är ”benägna till extremism”.
Röd innebär att den gripne utsätts för tortyr, och ofta blir invalidiserad eller får svåra skador. Till den kategorin räknas fångar som enligt fängelseledningen är benägna att försöka fly eller begå självmord.

Svart är den högsta nivån av brutalitet. De som svartmärks utsätts för den mest invalidiserande sortens tortyr, och enligt obekräftad information kan en sådan gripen person dödas. Ett exempel på dödlig misshandel är den 31-årige konstnären Raman Banderenko, som i förra veckan överfölls och misshandlades svårt av maskerade män, troligen MVD:s specialsoldater, hemma på sin gård. Han greps och fördes till sjukhus, ännu vid medvetande. Senare avled han av hjärnskador.

När stora folkmassor i Minsk i söndags demonstrerade mot dödsmisshandeln av Banderenko gick kravallpolisen åter till attack och drygt 1 000 personer greps. Olga Karatj framhåller att ”färg-stigmatiseringen” på polisarrester och häkten skapar en ojämlikhet bland de fängslade. De som är ”färglagda” har fängelseadministrationens ögon på sig och löper större risk att bli ytterligare bestraffade, till exempel bli satta i *sjtrafnyjizoljator* – isoleringscell – och berövas möjligheten att få

besök och paket från sina anhöriga.
I en artikel i den ryska oberoende tidningen Novaja Gazeta, som skildrar de omänskliga förhållandena i ett häkte i Minsk, berättar Vladislav Solovej, en 28-årig förskollärare, att inte bara de som är färgmarkerade misshandlas.
– De slår alla. En kravallpolis slog ihjäl en kille för att hans efternamn liknar Tsichanouskajas. Han hette ”Tsichanouvitj”, säger Vladislav Solovej. (Svjatlana Tsichanouskaja är oppositionens ledare, som lever i exil i Litauen.)
På sin hemsida kräver Olga Karatj ett slut på systemet med färgmarkering av fängslade.
Att märka fängslade med färg är ett grovt brott mot lagen, säger advokaten och människorättsaktivisten Valentin Stefanovitj till den oberoende nyhetssajten tut.by.
– Detta är omänsklig och förnedrande behandling, som strider mot både internationell och nationell lagstiftning, inklusive lagen som styr

inrikesdepartementet, anser Stefanovitj.
– Vi stötte först på sådana fakta den 9 augusti efter valet. Såväl vittnen som offren själva har sett att attityden gentemot ”de markerade” är extremt brutal, de har sett hur fångarna märks och att de sedan misshandlas svårt.
DN har sökt Belarus ambassadör i Stockholm som meddelar att han inte avser att ge någon kommentar i frågan.
Michael Winiarski

Fakta. Folkupproret i Belarus

Den folkliga proteströrelsen mot Aleksandr Lukasjenko, Belarus diktator sedan 26 år, tog fart i samband med presidentvalet den 9 augusti. Lukasjenko förklarade sig som segrare (med 80 procent av rösterna). Detta trots att en stor del av belarusierna ansåg att valet var riggat och var övertygade om att oppositionens kandidat Svjatlana Tsichanouskaja fått fler röster än Lukasjenko.
Regimen försökte slå ned protestdemonstrationerna, men de bara växte i omfång och styrka. På söndagarna samlades uppemot 100 000 demonstranter i

huvudstaden Minsk, liksom i andra städer, och krävde Lukasjenkos avgång, fria och rättvisa val och att de politiska fångarna skulle släppas.
Under ett ögonblick, då den folkliga revolten mot regimens brutalitet var som mest massiv, kunde det se ut som Lukasjenkos dagar var räknade. Men Lukasjenko klargjorde att han inte hade för avsikt att avgå. I stället reste han till Moskva och försäkrade sig om Vladimir Putins stöd. Repressionen ökade, och alla ledare för oppositionen som ännu var på fri fot fängslades eller tvingades att gå i exil. Tsichanouskaja, som betraktade sig som den legitimt valda ledaren i Belarus, flydde till Litauen redan dagarna efter valet.
De senaste veckorna har repressionen mot revolten trappats upp till en storskalig militär operation. Soldater från specialstyrkor (spetsnaz) tillsammans med inrikesministeriets kravallpolis Omon sätts in för att kväsa protesterna.
I Belarus större städer, som Minsk, Homel, Vitsebsk och Hrodna, är straffexpeditionen i full

gång i en omfattning som får äldre belarusier att jämföra med hur det nazityska SS och Gestapo härjade under andra världskriget. Kolonner med pansarfordon och trupptransportbilar har trängt in i Minsk. Svartklädda kommandosoldater omringar och angriper fredliga demonstranter med påkar, gummikulor och chockgranater. Tunnelbanestationer stängs, internet kopplas ur. Vatten-tillförseln stängs av i stadsdelar som betraktas som oppositionellt sinnade, senast i Novaja Borovaja.

En miljon kineser har fått ännu icke godkänt vaccin

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Nästan en miljon kineser har redan tagit ett vaccin mot covid-19 – trots att det inte är godkänt ännu. Det uppger ett av de kinesiska företag vars

kliniska tester är inne i fas tre, den sista innan ett vaccin kan godkännas.

Washington.

Kina har fyra vaccin producerade av tre företag som har kommit långt i utvecklingen. Men inget är godkänt ännu. Trots det har en miljon kineser fått det vaccin som det statliga bolaget Sinopharm tillverkar, avslöjade bolagets ordförande Liu Jingzhen i veckan. Vaccineringen sker efter att Kinas sjukvårdsmyndighet godkänt det ”i nödfall”.

Framför allt har vaccin getts till kineser som ska åka utomlands, där smittspridningen är mycket större än i Kina. Det handlar om byggarbetare som är en del av Kinas jätteinvesteringsprojekt Den nya sidenvägen, studenter och diplomater. Men även grupper som vårdpersonal, anställda i administrationen och i kollektivtrafiken ska ha fått vaccinera sig.

Enligt Liu Jingzhen har resultaten av vaccinationerna varit goda.

– Bland anställda i byggbranschen, diplomater och studenter som har rest till över 150 länder i världen har vi inte haft ett enda fall av infektion efter

vaccinering, sa han i en intervju som bland annat publicerats på den sociala medieappen Wechat. Att ge vaccin som ännu inte är godkänt innebär förstås en risk, både för biverkningar och för omgivningen – om de personer som får vaccinet känner sig mer trygga än de är, risken finns ju att vaccinet inte ger skydd .
Men enligt Liu Jingzhen fungerar det bra.
– Nödvaccinering har getts till nästan en miljon människor och vi har inte haft något fall med allvarliga följder. Människor har bara haft milda symtom.

Att få fram ett vaccin har ibland beskrivits som en tävling mellan länder och en del har menat att Kina hamnat på efterkälken efter att både Pfizer och Moderna i förra veckan kom med uppgifter som visar att deras vaccin skyddar nästan 95 procent av de som testats från att bli sjuka. Bolagen väntar nu på godkännande från myndigheterna i EU och USA. Inget av de kinesiska vaccinen är godkänt för kommersiellt bruk ännu. Men Gas Fu, chef för Kinas sjukvårdsmyndighet, poängterade efter genombrottet för vaccinen i väst att även de kinesiska

vaccinen kommer att vara effektiva.
– Nyligen sa Pfizer och Moderna att deras vaccin är väldigt effektiva. Men snälla, tro mig, de kinesiska vaccinen är också väldigt effektiva, sade han.
Kinesiska bolag gör till största delen sina kliniska tester utomlands, eftersom smittspridningen i Kina är så låg. Men än så länge finns inga resultat motsvarande de studier som Pfizer och Moderna lämnat.
Det finns också exempel på provinser i Kina som erbjudit vaccination till sina invånare. Exempelvis har bilder på köer i Yiwu, ett exportnav i den östra provinsen Zhejiang, visats. Här har invånarna kunnat få vaccin från det privata bolaget Sinovac till en kostnad av 200 yuan (cirka 255 kronor).
Marianne Björklund

Regeringen säger nej till medling

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Etiopiens premiärminister säger nej till medling och regeringsstyrkorna har nu tagit kontroll över ytterligare en stad i regionen Tigray i Etiopien, uppger regeringen.

Staden Adigrat, belägen knappt tolv mil norr om region-huvudstaden Mekelle, är den senaste i raden av städer som tas över av regeringsstyrkorna från Tigreanska folkets befrielsefront (TPLF).

Enligt TPLF miste nio civila livet i striderna om staden, en uppgift som regeringen inte kommenterat.

Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed, som mottog Nobels fredspris 2019, inledde i början av månaden en militärinsats i Tigray efter en dödlig attack mot federala styrkor i delstaten, en attack som TPLF nekar till att ha genomfört.

Efter uppgifter om att stridigheterna även spillt in i

grannlandet Eritrea växer nu oron för att konflikten ska utvidgas. Afrikanska unionen har erbjudit sig att medla mellan TPLF och regeringen – ett erbjudande som premiärminister Abiy Ahmed bestämt tackade nej till under lördagen.

Premiärministern menar att man först måste störta rebelledarna från makten i regionen, detta då de enligt honom gjort uppror mot centralmakten och attackerat regeringstrupper.

TPFL menar å sin sida att Abiy Ahmed sedan han kom till makten för två år sedan marginaliserat och förföljt tigreaner, folkgruppen som TPFL företräder. Abiy Ahmed tillhör själv de betydligt större folkgrupperna Oromo och Amhara.

Uppgifterna om vad som pågår i Tigray är knapphändiga då regeringen i Addis Abeba har stängt av tele- och internetkommunikationen med regionen. Hundratals, kanske tusentals, människor befaras ha dödats och tiotusentals kan ha flytt till grannlandet Sudan.

FN och andra internationella hjälporganisationer varnar för att den humanitära situationen i

Tigray snart kan bli katastrofal, då över fem miljoner människor lever där som internflyktingar sedan tidigare krig i området.
TT Reuters

Gymnasieelever driver på protester

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Thailand. Tusentals gymnasieelever tågade under lördagen genom huvudstaden Bangkok i ännu en regeringskritisk protest. Gruppen, som kallar sig Bad Students, är det yngsta skiktet i den breda proteströrelse som skakat Thailand sedan i somras med krav

på reformer av grundlagen och premiärministerns avgång. Dessutom kräver de förändringar av utbildningssystemet, bland annat en modernisering av ett system som många elever anser är allt för hierarkiskt och allt för fokuserat på lydnad. Eleverna vill även se ett mer aktivt arbete mot sexuella trakasserier inom skolan. **TT-Reuters**

Flera döda i nya afghanska våldsdåd

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Afghanistan. Minst åtta personer har omkommit i en serie explosioner i huvudstaden Kabul. Flera raketer har träffat stadens centrala delar nära den gröna zonen där många ambassader, bland annat den svenska, är belägna. Lokal polis bekräftar att flera raketer har avfyrats mot

centrum och att minst åtta personer mist livet i attackerna. Landets inrikesminister Tariq Arian kallar det inträffade för en terrorhandling.
En av byggnaderna som skadades av raketattacken var den iranska ambassaden, belägen precis utanför den gröna zonen, uppger ambassaden på Twitter. Ingen av ambassadens anställda ska dock ha skadats.
TT-AFP

Erdogan flörtar med och varnar EU

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Turkiet. En utsträckt hand till EU, men också en varning. Turkiets president Recep Tayyip Erdogan har gjort ett utspel med Bryssel som adress. Kontakterna med EU har varit ansträngda under senare år, och förhandlingar om ett turkiskt EU-inträde är långt borta. Men i ett videosänt anförande till

det styrande AK-partiets kongress på lördagen sade plötsligt Erdogan:
– Vi ser oss inte någon annanstans än i Europa. Vi planerar att bygga vår framtid tillsammans med Europa. Samtidigt varnar han EU för att låta sig manipuleras i fråga om de territoriella spänningarna som beror på naturgasfyndigheter i östra Medelhavet.
TT-AFP

Två män grävdes fram i Pompeji

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Italien. Arkeologer har hittat två män som dödades i den antika staden Pompeji när vulkanen Vesuvius hade sitt berömda utbrott år 79 efter Kristus. En av männen var mellan 30 och 40 år gammal när han dog. Forskarna tror att han var välbärgad och spår av en mantel av ull har

hittats vid hans nacke, uppger kulturdepartementet i Rom.
Den andre mannen var 18–23 år när döden kom. Undersökningar visar skador som tyder på att han var slav och arbetade tungt.
Det som hittades var männens tänder och benrester. Hålrummet som övrig vävnad efterlämnade i den stelnade massan som vulkanen spytt ur sig fylldes med gips som fick härda. Därefter grävdes gipset fram och visar nu konturerna av männens kroppar.
TT

Traktorer i minkprotest i Köpenhamn

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Danmark. Över 500 traktorer rullade på lördagen in på Köpenhamns gator – i protest mot den danska regeringens hantering av coronasmittan bland minkar.
De för Köpenhamn ovanliga fordonen började vid lunchtid leta sig fram genom gator och gränder till hamnområdet Langelinie.

Den 4 november meddelade den danska S-regeringen sitt beslut om att avliva alla minkar i landet – 15–17 miljoner djur – sedan en muterad variant av coronaviruset hittats bland smittade minkar. Beslutet visade sig senare vara lagvidrigt, men då var det redan för sent för många minkuppfödare. Danmark är världens största producent av minkpäls och det finns över 1 100 minkfarmar i landet. Lördagens traktorinvasion är den senaste i raden av missnöjesyttringar från lantbrukare.

TT-Ritzau

Libanon splittras av en statisk identitetspolitik

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Hur ska det gå för det lilla krigsdrabbade landet som försöker gå på lina mellan öst och väst? I dag, på Libanons nationaldag, förklarar idéhistorikern Michael Azar vad som gick snett i den unga

nationens historia – och var hoppet finns.

”Du är fenicier, inte arab!”

Så utbrast min far efter att jag en gång, i min ungdom, råkat beskriva mig själv som arab. Hans upprörda tonläge gjorde det klart för mig att jag genom denna felbenämning hade förgripit mig på hela det stolta arv som det antika Libanons fenicier lämnat efter sig till just oss, de *äkta* libaneserna.

Faderns bryska uppläxning gav mig en första verklig inblick i det libanesiska drama som under samma tid fyllde världens tv-skärmar med gatustrider och lemlästade kroppar. Han var visserligen ganska tystlåten om det krig som tog livet av hans far och drev hela hans familj i exil. Ändå kunde jag utvinna en hel del redan ur denna affirmation som på samma gång förmedlade en negation: ”du *är* fenicier, *inte* arab.”

Den libanesiska identiteten vilar nämligen på just denna tvetydiga blandning mellan bekräftelse och negering. Strax före självständigheten från Frankrike den 22 november 1943 upprättar Libanons ledande nationalister en

oskriven konstitution – den så kallade Nationella pakten – som förenar två till synes motstridiga imperativ. Å ena sidan en dubbel affirmation: den libanesiska nationen skulle erkännas som en blandning mellan arabvärlden och västerlandet. Å andra sidan en dubbel negation: nationen skulle nogsamt upprätthålla balansen mellan de båda civilisationerna så att det inte blev för mycket av den ena på bekostnad av den andra.
I praktiken innebar det att Libanons kristna och västerländskt orienterade eliter förväntades avstå från alla politiska och militära allianser med Occidenten, samtidigt som nationens muslimska befolkning anmodades att avhålla sig från alla försök att återförena Libanon med det Syrien som det tillhört under den osmanska eran – men som fransmännen på klassiskt kolonialt manér separerat det från 1920.
Så kom självständighetsförklaringen att framföda en stat vars befolkning inte kunde annat än att slitas mellan ömsesidigt erkännande och ömsesidig misstro. En statsbildning vars medborgare

skulle pendla mellan att betrakta sig själva och sina barn som vilka libaneser som helst – och att läxa upp samma barn när de glömde att inordna sig i de transhistoriska och konfessionella identifikationer (fenicier, araber, muslimer, druser, shiiter, etcetera) som skilde ut dem från de andra libaneserna.

Med den Nationella pakten kom Libanons personlighetsklyvning också att flytta in i statens institutioner. Pakten fördelade statsapparatens ämbeten på grundval av konfessionell tillhörighet – så skulle till exempel presidenten alltid vara kristen maronit, premiärministern alltid sunnimuslim och parlamentets talman alltid shiamuslim.

Det är svårt att föreställa sig ett mer identitetspolitiserat samhälle. Med facit i hand är det inte heller underligt att många historiker ser den Nationella paktens både ideologiska och institutionella sekterism som den avgörande faktorn bakom det femton år långa inbördeskriget 1975–1990. Detta nybildade nationella broderskap sägs redan från begynnelsen varsla om de kommande brodermorden. Under

alla omständigheter ger den etnokonfessionella detaljregleringen av gemenskapen upphov till ett slags kallt krig mellan landets närmare tjugo officiellt erkända religioner.
Det hör till saken att Libanon befinner sig i en högst turbulent region, omringat av makter som gärna ingriper i och försöker dra fördel av den sköra maktbalansen. Konflikterna i området sänder chockvågor in i det lilla landet som försöker gå på lina mellan öst och väst – statens Israels tillkomst och de arabisk-israeliska krigen, Nassers uppgång och fall, Svarta september i Jordanien och PLO:s etablering på libanesisk mark, den iranska revolutionen och den spirande maktkampen mellan det shiitiska Iran och det sunnitiska Saudiarabien.
Det är inte lätt att hänga med i alla de heliga och oheliga allianser som under den här tiden upprättas både inom Libanon – och mellan inhemska aktörer och utländska makter. Efter inbördeskrigets utbrott räknar landet snart fyrtio inhemska miliser och fjorton utländska arméstyrkor. Syrien, Israel, PLO, Iran – och fler därtill – upprättar,

inbjudna eller oinbjudna, ett slags stater i staten som undergräver de stolta paroller om nationens suveränitet som en gång formulerades av fyrtiotalets nationalister.
Inte sällan har krigets aktörer svårt att veta både vad de bekämpar och vad de försvarar. Jag har bekanta i landet som från en dag till en annan hamnat i eldstrider med familjemedlemmar – på grund av plötsliga splittringar inom en och samma milis. Fäder som skjuter mot söner, och omvänt. Krigets trauma blir också ett ordets trauma, en stympning av det språk genom vilken människor förstår och förbinder sig till sig själva och varandra. När livet reduceras till en härva av de mest elementära passioner – hat, kärlek och skräck – regredierar det mänskliga talet till en rad kärva utstötningar (”Gud är stor!”) som på samma gång utgör förtvivlade rop på hjälp och dödsbringande hotelser.
I det amputerade språkets värld avläses snart sagt allt – varje handling, varje yttrande, varje gest – utifrån en enda avgörande princip: utgör det en affirmation

eller en negation? Allt och alla delas in i vänner och fiender, sådana som får leva och sådana som måste dö. När som helst, och var som helst, kan libaneserna hamna i klorna på en milis som avkräver dem på en handling, ett yttrande, en gest som bevisar att de tillhör vännerna och inte fienderna. Det kan räcka med att negationen hamnar på fel plats – ”arab, inte fenicier” – för att få halsen avskuren.
Svärdet avslutar vad ordet påbörjat, som ett arabiskt ordspråk lyder.

Att kriget utarmar orden på deras meningsrikedom visar sig också retroaktivt. Trots att inbördeskriget tog slut för trettio år sedan har Libanon fortfarande inte lyckats frambringa en enda gemensam lärobok om kriget för landets skolbarn. I stället för en sammanfogande historia genom vilken libaneserna gemensamt skulle kunna sörja nationens öde, växer barnen ofta upp i de självglorifierande berättelser som mejslats fram inom de egna grupperna. Allt handlar om de egna offren, om de egna såren, om den egna gruppens martyrer.

Det är inte undra på att dessa barn senare i livet står främmande för de historier om kriget som barn från andra grupper förmedlar. När jag hör av en av mina libanesiska släktingar ge sin version av kriget, påminns jag om George Orwells träffsäkra ord: ”det är inte bara så att nationalisten inte ogillar de grymheter som begåtts av den egna sidan, han har också en anmärkningsvärd förmåga att inte höra talas om dem”.
Jag skriver att kriget tog slut för trettio år sedan, men det är nog inte hela sanningen. Når ett krig verkligen sin ändpunkt redan i samma ögonblick som miliserna lägger ner sina vapen och slutar skjuta på varandra? I det ögonblick som krigets aktörer undertecknar ett gemensamt fredsavtal – hur det än må se ut? Eller fordrar inte en verklig fred att befolkningen också på allvar gör upp med de institutioner och ideologier som en gång gav upphov till kriget?
I ljuset av sådana frågor framträder det så kallade fredsavtalet från 1989 (”Taif-avtalet”) som en halvmesyr. Alla yttre makter skulle visserligen dra

sig tillbaka – om än, i praktiken, med ett avgörande undantag: ockupationsmakten Syrien. Alla miliser skulle visserligen avväpnas – om än, i praktiken, med ett lika avgörande undantag: det med Syrien och Iran allierade Hizbollah.

Vidlyftiga formuleringar till trots lämnades annars det mesta intakt: sekterismen, klassklyftorna, korruptionen, nepotismen, etcetera. I stället för försoningskommissioner och gemensamma uppgörelser med krigets sorger blev det *business as usual*. De gamla krigsherrarna och gudfäderna borstade av gatustridernas damm för att i stället ta plats i ett parlament som fortsatte att dela ut sina platser på basis av konfessionell tillhörighet. I detta avseende är Libanons historia historien om hur en liten maktelit med hjälp av våld, list och allianser med utländska makter lyckas knyta makt, privilegier och rikedomar till sig själva. Redan 1976 konstaterade den palestinske historikern Walid Khalidi att ”den politiska och ekonomiska makten i Libanon är knuten till ett litet gäng av oligarker, kristna och muslimska,

vars enda mål och syfte är att förlänga och föreviga – med den sekteristiska jämviktens föråldrade och irrelevanta kriterium – den socioekonomiska dominansen från fyra procent av samhällets övre skikt, på bekostnad av befolkningens stora flertal”.

Khalidis ord beskriver i stora drag också dagens Libanon, med den skillnaden att den formella maktbalansen inte längre på samma sätt privilegierar de kristna och att den reella makten alltmer ligger hos det shiamuslimskt dominerade partiet Hizbollah. I ett hänseende är det ändå ett slags status quo: sammanflätningen av institutionaliserad sekterism, mäktiga oligarkier och regionala maktspel gör det utomordentligt svårt att på allvar reformera det libanesiska samhället.

Därtill måste man framhålla följande oting: med den etnokonfessionella uppdelningen av den politiska makten placeras befolkningen i en svår beroendeställning mot sina förmodat religiösa och etniska överhuvuden. Avsaknaden av en statsmakt som bekymrar sig om

medborgarens välmåga – oavsett religiös och etnisk tillhörighet – har med andra ord tvingat libaneserna att vända sig till egna ledare för att till exempel kunna behålla sitt jobb eller bekosta barnens skolgång.
I stället för en modern välfärdsstat som undergräver de traditionella feodalherrarnas makt underordnas libaneserna en statsapparat som koloniseras och manipuleras av samma herrar till förmån för deras egna intressen. Med andra ord: sekterismen är oumbärlig för dessa makteliter. Det är därför som de ständigt underblåser den egna gruppens fruktan för de andra grupperna, som de motarbetar varje försök att upprätta en sekulär rättsstat, som de mer än någonting annat fruktar ett enat libanesiskt folk. Ändå måste man säga att denna maktelit sällan har suttit så löst som just nu. Deras inkompetens och brist på ansvarstagande har under de senaste åren fått libaneserna att, gång på gång, ta till gatan för att markera sitt missnöje. Den ena krisen har följt efter den andra – miljökatastrofer och skenande skogsbränder, ständiga strömavbrott och brist på

rent vatten, korruptionsskandaler och uppblossande stridigheter mellan olika grupper, etcetera. Med en av de högsta statsskulderna i världen och en galopperande inflation står landet i dag inför en ekonomisk härdsmälta som riskerar att driva stora delar i befolkningen in i verklig fattigdom.
I libanesiska medier varnar man rentav för en kommande svältkatastrof.
Och som om inte allt detta redan vore tillräckligt: den 4 augusti klockan 18.08 uppslukas huvudstaden Beirut i en storm av eld, blod och aska. För ett ögonblick är kriget tillbaka. Vilka är det som bombar oss? Är det syrierna, israelerna eller någon av regionens alla terrorgrupper? Nej, det är landets egna ledare. Det är de som har låtit närmare tretusen ton ammoniumnitrat lagras mitt i hjärtat av staden. Sjung, o gudinna, om vreden som brinner i det libanesiska folket! Den avgörande frågan i dag handlar om vad folket ska göra av all denna vrede. Mot vad mer - exakt ska den riktas? För vilket framtida Libanon ska den mobiliseras?

En möjlig fingervisning står att finna i de enorma manifestationer som började sprida sig över landet för drygt ett år sedan, den 17 oktober 2019. Redan då stod det nämligen klart att någonting var i görningen, någonting som få ens trodde var möjligt – en ansats till skapandet av en ny libanesisk nation. Miljoner libaneser i snart sagt alla Libanons städer och byar reste sig tillsammans för att kräva ett slut på sekterismen, korruptionen och det djupgående politiska förfallet. Protestanterna skonade ingen av de sittande makthavarna. Alla skulle bort. De olika grupperna övervann sin fruktan både för varandra och för sina egna förmodade ledare. I detta avseende var det verkligen fråga om revolution, inte i bemärkelsen att de (ännu) har lyckats undergräva den rådande maktordningen – utan i bemärkelsen att de håller på att omvandla sig själva. En ordets revolution, med andra ord. En förändring i det sätt på vilket de förstår sig själva och relaterar till sina libanesiska grannar. En ny generation av libaneser, mer immuna mot sekterismens

lockelser och hotelser, tar i dag till orda för att läka nationens stympade språk.
Scenerna från Beirut i oktober 2019 för mina tankar till ett gammalt foto från den 22 november 1943. Även då fanns det ett ögonblick av verklig revolutionär entusiasm. Äntligen skulle libaneserna bli herrar i sitt eget hus, äntligen skulle de göra sig fria från de förflutna makternas ok. Suveräniteten skulle äntligen vila i nationens händer.
Men så gick det som gick efter självständigheten. Nej, det finns aldrig några garantier för att frihet, jämlikhet och broderskap ska segra. Om inte annat så lär oss den arabiska våren – liksom revolutionernas historia i allmänhet – två saker. För det första att den sittande makteliten knappast lämnar ifrån sig makten utan att först åsamka ett hav av blod. För det andra att folkets initiala enighet i högre grad vilar på en gemensam negation – de är emot samma sak – än på en gemensam affirmation. Det är i det ögonblick man också tvingas formulera reella framtidsvisioner

som sprickorna brukar ge sig tillkänna.
Men en liten glimma av hopp är ändå bättre än ingen.
Michael Azar

Viking Grace drogs loss från grund

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Den grundstötta färjan m/s Viking Grace drogs loss tidigt på söndagen. Fartyget bogserades till en kajplats i Mariehamn och de 429 ombord evakuerades.
Det var 13-tiden på lördagen som m/s Viking Grace gick på grund bara meter från land i Mariehamn. 331 passagerare och

98 i besättningen befann sig då ombord. Personerna ombord fick tillbringa natten på färjan i väntan på att vindarna skulle mojna.
Vad som orsakade grundstötningen är okänt men enligt SMHI blåste det kraftigt vid tillfället.
DN

Protestvåg efter nytt George Floyd-fall

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Rio de Janeiro. En svart man har kvävts till döds av två vita vakter på stormarknaden Carrefour i staden Porto Alegre i Brasilien. De tydliga parallellerna till George Floyds död i USA har utlöst stora

protester i landet. Men president Jair Bolsonaro tonar ned fallet.

Övervakningsfilmen är tydlig. Två vita vakter följer en svart man ut från stormarknaden efter att han uppträtt hotfullt mot ett kvinnligt butiksbiträde. Just när den svarte mannen når utgången säger den ena vakten något till honom som får honom att rikta ett knytnävsslag mot vaktens ansikte.

Vakterna brottar ned mannen på marken och slår och sparkar honom. Sedan trycker den ene vakten, som till vardags är polis, sitt knä mot hans hals. Fyra minuter senare är 40-årige Beto Freitas kvävd till döds. Runt om står femton personer, varav en chef från den franska stormarknaden, som inte ingriper.

Fallet har utlöst en våg av protester som har vuxit sig starkare på grund av att dödsfallet inträffade på den svarta medvetanderörelsens dag – en helgdag i många brasilianska städer. Landets motsvarighet till Black Life Matters-rörelsen – Vidas Negras Importan – kräver nu ett stopp på den strukturella rasismen.

Trots att 57 procent av Brasiliens befolkning är svart eller brun är 95 procent av landets chefer vita. På universiteten är diskrimineringen ännu tydligare. Endast en promille av doktoranderna är svarta. Den enda plats där svarta är överrepresenterade är i våldstatistiken.
I Brasilien löper svarta män 77 procents högre risk att bli mördade än vita män. Mellan 2008 och 2018 ökade antalet mord av svarta män och kvinnor i landet med 11,5 procent. Nästan 80 procent av de som faller offer för polisens våld är svarta. Ändå förnekar president Bolsonaro att rasism existerar i landet.
– Den som påstår att det finns rasism i Brasilien vill splittra nationen för egen vinning, säger Jair Bolsonaro.
Även Bolsonaros vicepresident, general Hamilton Mourão – som själv är en blandning av urfolk, svart och vit – förnekar att vakternas agerande berodde på hudfärg.
Uttalandena har fått Brasiliens främsta antropolog, Lilian Schwarcz, att anklaga dem för att återuppliva militärdiktaturens

myt om Brasilien som ett rasdemokratiskt land.
– Statistiken visar att det pågår ett folkmord av svarta i Brasilien. Att presidenten förnekar det visar en djup respektlöshet inför mordet på svarta medborgare, säger hon till dagstidningen O Globo.
Även FN:s kontor i Brasilien kritiserar Bolsonaros hållning.
Henrik Brandão Jönsson

Största protesten hittills i Minsk

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Belarus. Tiotusentals demonstrerade på söndagen i Minsk i den största protesten hittills mot Aleksandr Lukasjenkos kontroversiella omval. Demonstranterna bar röda och vita flaggor och skanderade ”länge leve Belarus”.

Säkerhetsstyrkor hade placerats ut runt om i staden inför demonstrationen och ett 70-tal demonstranter greps av polis, enligt människorättsorganisationen Viasna. Oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskaja, som befinner sig i exil i Litauen, kallade söndagens protester ett steg mot ett ”fritt och rättvist Belarus” i ett meddelande till stöd för de protesterande.
TT

Etiopisk militär siktar mot region-huvudstad

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Etiopien. Regeringsstyrkorna hotar att omringa regionhuvudstaden Mekelle i den upproriska delstaten Tigray med stridsvagnar – och uppmanar

civilbefolkningen att sätta sig i säkerhet.
– Nästa fas blir den avgörande delen av den här operationen, säger militärtalespersonen Dejene Tsegaye.
Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed, som mottog Nobels fredspris 2019, beslutade att inleda militärinsatsen i Tigray i början av november. Detta efter en attack mot federala styrkor som regeringen beskyller Tigreanska folkets befrielsefront (TPLF), som styr i delstaten, för att ha legat bakom.
Regeringsstyrkorna uppgav i lördags att man tagit kontroll över staden Adigrat, tolv mil norr om Mekelle. Civilbefolkningen i regionhuvudstaden bör nu förbereda sig på en förestående offensiv, varnar militärtalespersonen Dejene Tsegaye.
TT-Reuters

Kinesisk rymdsond ska samla prover på månen

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Kina. Kina planerar att skicka en obemannad rymdfarkost till månen den kommande veckan. Målet är att hämta prover från ett tidigare outforskat område. Det är det första försöket att ta hem prover från månen sedan 1970-talet. Rymdsonden Chang'e-5, uppkallad efter den kinesiska mångudinnan, kommer att leta efter material som kan hjälpa forskare att förstå månens ursprung och hur den uppstått. Sondens uppgift är att samla två kilo prover från Stormarnas ocean, en stor lavaslätt på månens östa sida. Området har inte blivit undersökt tidigare.

TT-Reuters

Lissabonbor tillbaka i stan under pandemin

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

I Portugals huvudstad Lissabon använder borgmästaren krisen under pandemin till att ge tillbaka lite av staden till dess invånare. Han vill minska antalet turistlägenheter i centrum och hyra ut bostäderna till invånare i bostadskön.

– Vi vill få liv i stadskärnan igen, säger borgmästaren Fernando Medina till DN.

Lissabon.

En souvenirförsäljare sitter på huk utanför sin butik i stadsdelen Alfama. Han har inte haft en kund på flera månader. Även de flesta lägenheter står tomma. Till och med bankomaten bredvid försäljaren är stängd.

– Jag köpte butiken i mars och hann bara hålla öppet i fyra dagar innan pandemin slog till, säger Motin Rahman.

Han är en av hundratals migranter från Bangladesh som under de senaste åren öppnat souvenirbutiker i Lissabon.
– Hur ska jag kunna betala hyran när jag inte längre har några kunder? undrar han.
Före pandemin tog Lissabon emot omkring fyra miljoner turister om året, vilket är mycket för en stad med endast en halv miljon invånare. Turistboomen har lett till att en tredjedel av bostäderna i centrum har köpts upp av inhemska och utländska investerare, som renoverat och hyr ut till turister via digitala plattformar som Airbnb.
Stadens äldsta del, Alfama, har drabbats värst i hela Portugal. Över hälften av bostäderna gjordes om till turistlägenheter. När hyrorna höjdes flyttade invånarna ut till kranskommunerna, livsmedelsbutiker slog igen och de traditionella restaurangerna köptes upp av hipsters som ändrade menyn för att tillfredsställa weekendturisternas smak och plånbok.
Värst blev det längs Rua dos Remédios, Alfamas längsta gata.

Av 150 lägenheter som sålts på gatan de senaste fem åren har 149 omvandlats till turistlägenheter. När nu turisterna håller sig borta på grund av pandemin finns inget liv kvar i Lissabons mest berömda stadsdel.
– För många lägenheter såldes för snabbt. Det blev inte bra, erkänner Lissabons borgmästare Fernando Medina i en intervju med DN.
Han sitter i en fåtölj i borgmästarhuset, där Portugals monarki störtades 1910. Han bär en mörkblå kavaj och har handsydda läderskor.
Medina tillhör socialistpartiet PS som fick Portugal på fötter efter eurokrisen 2008, men han har också kritiserats för att inte i tid ha stoppat utförsäljningen av innerstan. När han väl gjorde det 2018 hade en tredjedel av alla bostäder i stadskärnan köpts upp av investerare.
– Vi ska vända detta. Invånarna ska komma tillbaka, säger han nu.
Borgmästarens ambition är att samtidigt lösa tre problem som uppstått på grund av pandemin. Han vill först hyra de tomma lägenheterna av investerarna och sedan hyra ut dem i andra hand

till invånare som vill tillbaka till centrum. På det sättet hjälper kommunen både investerarna, invånarna och de få butiksägare som finns kvar i stadskärnan.
– Lissabon har gynnats enormt de senaste åren med miljontals turister, men vi har också betalat ett socialt pris. Nu är det dags att rätta till vad som blev fel, säger Medina.
I juli inledde han programmet Renda Segura – säker hyra – där kommunen erbjuder sig att till marknadspriser hyra lägenheter av investerare.
En av de 188 ägare som hittills har nappat på förslaget är 39-årige João Póvoa. Han arbetar på en bank och köpte för tio år sedan en fallfärdig fastighet i en gränd, ett kvarter från torget Largo do Intendente i utkanten av den centrala staden. Kommunen ville då rusta upp stadsdelen som var känd för prostitution, och erbjöd skattelättnader åt dem som renoverade.
När turistboomen slog till 2015 var fastighetens tre lägenheter klara och João Póvoa kunde tjäna upp till tusen kronor per lägenhet och natt. Men när pandemin slog

till i mars i år var festen slut. Över en natt försvann turisterna.
– Jag tänker att det är bättre att hyra ut till kommunen och få en slant, än att lägenheterna ska stå tomma och kosta i underhåll, säger João Póvoa.
Kommunen betalar honom nu 6 000 kronor i månaden per lägenhet. Att inte fler ägare av turistlägenheter tackat ja beror på att kommunen kräver femårskontrakt och att den som hyr ut förlorar sitt tillstånd att hyra ut via Airbnb i framtiden.
– Det är klart att jag skulle ha kunnat vänta ut pandemin och sedan hyra ut till turister igen. Men jag är trött på alla dessa in- och utcheckningar. Dessutom känns det bra att kunna hjälpa till.
Portugal har lägst lönenivå i Västeuropa. Minimilönen ligger på 7 250 kronor i månaden. Enligt en utredning från Portugals arbetsdepartement tjänar två tredjedelar av landets arbetsföra befolkning mindre än 10 000 kronor i månaden. Det gör att kommunen inte kan hyra ut lägenheterna i centrala lägen till marknadshyror. Socialistpartiet har därför infört en regel som gör att ingen ska behöva betala mer

än en tredjedel av sin deklarerade inkomst i hyra. En person som tjänar minimilönen behöver endast betala 2 500 kronor i månaden i hyra, oavsett hur mycket kommunen betalar för lägenheten.
– Det är en schyst politik som kan få stadskärnan att leva igen, menar João Póvao.
Den första utlottningen av 177 lägenheter har redan skett och fler väntas ske i nästa månad. Målet är att kommunen ska locka tusen lägenhetsägare att hyra ut. Om kommunen lyckas med det har landets premiärminister, socialisten António Costa, lovat att staten ska stå för ytterligare tusen lägenheter. Enligt nästa års budgetförslag finns det pengar vikta åt att lösa bostadskrisen som uppstått på grund av turistboomen.
Alice Barroso, 47, är polis och ensamstående med två tonårsdöttrar som bor hemma. I och med att hon är anställd av staten, och därmed har lönegaranti, omfattas hon inte av kommunens bostadsprogram och får betala marknadshyra. Före pandemin betalade hon 8 000 kronor i månaden för en

trerummare i stadsdelen Penha de França. I och med att hennes månadslön som polis endast är 12 000 kronor var hon tvungen att arbeta extra som turistguide och tuk-tuk-förare.
När pandemin kom förlorade hon guidejobbet och i somras tvingades hon leta efter en billigare lägenhet. Via en vän kom hon i kontakt med en investerare som köpt och renoverat sex lägenheter i Alfama. Hans lägenheter hade stått tomma sedan i mars och hon fick hyra en liten trea på 50 kvadratmeter för 6 000 kronor mitt på Rua dos Remédios.
– Vilket läge jag har fått! Mitt i de historiska kvarteren, säger Alice Barroso.
Hon öppnar balkongdörren och hänger ut lakanen över tvättlinorna längs fasaden.
– På ett sätt var det tur att pandemin kom nu. Den satte stopp för bostadsspekulationen. Om vi fortsatt som innan hade hela stadskärnan varit utsåld inom några år, säger hon.
Alice Barroso har haft tur på mer än ett sätt: de flesta lägenheter som hyrs ut till weekendturister är

endast utrustade med kokplattor och mikrovågsugn. Det saknas både spis, ugn och tvättmaskin. Men Alices lägenhet är fullt utrustad.

– Vi har det bra här, även om mina döttrar sover i våningssäng i ett av sovrummen. Men de klagar inte. De har aldrig tidigare bott så centralt.

Henrik Brandão Jönsson
brandao@brandao.se

Huawei flörtar med Europa men känslorna är obesvarade

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Venedig, Luxemburg, Bologna. Europeiska städer passerar förbi fönstren på spårvagnen som går genom kinesiska telekomjätten Huaweis campus. Men bolagets kärleksförklaring

till Europa möts av allt svalare känslor.
Huawei är en opålitlig, spionerande partner i händerna på kommunistpartiet, enligt Sverige och flera andra europeiska länder som stänger ute företaget från utbyggnaden av 5G-näten.
Marmortrappor, takmålningar, fresker, personal med vita handskar och överallt färska snittblommor i olika tjusiga uppsättningar.
Det är som att träda in i ett palats när vi välkomnas till en vita-huset-liknande byggnad på Huaweis huvudkontor i Shenzhen. Mycket av arkitekturen är hämtad från Europa. Här finns pampiga rokokomöbler, pelargångar och romerska statyer.
I välkomsthallen tar företaget emot utländska kunder när det inte är pandemitider.
– De brukar bli imponerade, säger amerikanen Brian Chamberlin, marknadsföringschef för Huaweis nätverksdel och tidigare anställd på bland annat amerikanska Cisco.
Men känslorna för Huawei i väst har börjat svalna. Kunder må vara imponerade över hur långt

företaget har kommit teknologiskt, inte minst vad gäller utvecklingen av utrustning till nästa generations mobiltelefoni, 5G. Men i allt fler länder gnager en misstanke om att den kinesiska telekomjätten spionerar och läcker information till det kinesiska kommunistpartiet. ”Det är ett spionage som pågår dygnet runt. Hela tiden. Varje dag”, sade Säpochefen Klas Friberg i SVT efter att svenska Post- och telestyrelsen beslutat att stänga ute Huawei från utbyggnaden av 5G i Sverige. Liknande beslut har tagits av andra europeiska länder, som Storbritannien, och är i linje med USA som redan 2018 svartlistade bolaget med motiveringen att det utgör en säkerhetsrisk. Farhågorna är osanna och saknar bevis är, inte oväntat, det budskap Huawei försöker hamra in under ett tvådagarsbesök späckat med möten med chefer och anställda på olika nivåer. Deras förklaring lyder i stället: Huawei stängs ute på grund av att bolaget är en tuff konkurrent som har pressat priserna så att vinstmarginalerna i branschen försvunnit. Ytterligare

en dimension som framförs är att USA med ”kalla kriget-mentalitet” mot Kina pressar andra länder att utesluta Huawei.
Det enda felet Huawei gjort, enligt bolaget, är att man misslyckats med kommunikationen.
– Vårt misslyckande är att vi har låtit andra människor måla bilden av Huawei. Vi måste bli bättre på vår externa kommunikation, säger Brian Chamberlin.
Han ger en lång powerpoint-presentation om bolagets framväxt från grundandet 1987, i tider när Kina började öppna sig och gå mot marknadsekonomi, till den globala jätte Huawei är i dag med intäkter på 123 miljarder dollar förra året.
Huawei är nu världens största leverantör av nätverksutrustning och världens största försäljare av smarta mobiltelefoner. Bolaget är verksamt i över 170 länder och har nästan 200 000 anställda.
Att bolaget är en succé som har plöjt ner enorma resurser i forskning och utveckling råder ingen tvekan om.
Men hur är det då med kopplingen till kommunistpartiet i Kina? Många tar upp det faktum att grundaren Ren Zhengfei var i

det militära innan han grundade bolaget. Andra att bolaget med tiden blev en så kallad ”national champion” och därför ska ha fått stöd av regimen. Det tillbakavisar bolaget och hävdar att den största delen av finansieringen kommer från utländska banker.
Att det sedan 2017 finns en lag i Kina som ålägger företag att samarbeta med underrättelsetjänsten har ytterligare ökat misstankarna. Enligt Huawei gäller inte det för verksamheten utomlands.
Bolaget förnekar att kommunistpartiet skulle ha någon som helst inblandning i verksamheten. Och man är, inte oväntat, besviken över det svenska beskedet.
– Vi är chockade över beslutet från Sverige, säger Guo Fulin, chef för internationella medierelationer på Huawei.
Som andra på bolaget är han försiktig att kommentera politik. Men att Huawei skulle innebära en säkerhetsrisk, förstår han inte.
– USA har aldrig kommit med några bevis på att vi utgör en säkerhetsrisk. Vi vet vår historia och skulle aldrig äventyra det

förtroende vi har byggt upp med våra kunder.
Gång på gång upprepar företrädarna för Huawei att företaget är privat och att det är ägt av de anställda, varav grundaren Ren har störst andel, runt 1 procent. Skeptiker påpekar att en fackförening står som formell ägare och att fackföreningar i Kina har koppling till kommunistpartiet. Dessutom måste alla företag i Kina ha en partikommitté. Det har också Huawei, men den sysslar bara med utbildning, enligt bolaget.

Jiang Xischeng tar emot i aktieägarrummet. Han är chefssekreterare för styrelsen i Huawei och van att berätta om ägarförhållandena för utländska journalister. Här ligger kontrakt och aktieägarbrev att titta på i glasmontrar som på ett museum. I rader av kassaskåp förvaras dokument från alla möten och aktieägarlistor med uppgifter om vem som köpt när, hur många och till vilket pris. I dag är 104 500 av de 190 000 anställda aktieägare. Vem som får köpa bygger på meriter och anställningsår. Men det är inga vanliga aktier. När

någon slutar måste de säljas tillbaka.
Under vårt samtal har bolaget anlitat en fotograf och två översättare. Ytterligare en person lägger fram två inspelningsapparater. I taket hänger en övervakningskamera. Här lämnas inget åt slumpen.
Jing Xisheng säger att fackföreningen står listad som ägare eftersom bolag enligt kinesisk lag inte får ha fler än 200 aktieägare. Han konstaterar lite trött att misstankarna om kopplingar till kommunistpartiet kommit upp många gångar.
– Och vi har många gånger gjort klart att vi inte har några såna kopplingar. Många tror på oss, andra smutskastar fortfarande Huawei. Jag vet inte varför. Kanske handlar det om konkurrens eller politik.
Han misstänker att USA pressar på andra länder att bojkotta Huawei.
– USA använder ekonomisk, politisk och militär press för att få länder att närma sig deras kalla kriget-mentalitet.
Sant är att relationen mellan USA och Kina är mer spänd än på årtionden. Amerikanska politiker

tror inte längre på det som styrde politiken från 80-talet, att ökad interaktion med Kina skulle leda till att Kina gick i demokratisk riktning.
Under Donald Trump har dessutom USA först-politiken lanserats och ett handelskrig med Kina inletts. Samtidigt har Kina blivit mer auktoritärt under Xi Jinping. Även kommunistpartiet har börjat vända sig inåt, kanske av självbevarelsedrift. När senaste femårsplanen presenterades betonades att Kina ska bli mindre beroende av andra och kunna försörja sin högteknologiska industri själv.
En del pratar om ett nytt kallt krig där den digitala utvecklingen står i fokus.
– Den digitala utvecklingen är avgörande för framtiden och då vill inte länder vara beroende av något land som vill dem illa, säger Tim Rühlig, forskare vid Utrikespolitiska institutets Asienprogram och med långvarig erfarenhet från Kina.
Han har i en studie undersökt Huaweis ägandestruktur noggrant och tycker inte att det går att utesluta att bolaget har kopplingar

till kommunistpartiet. Därför bör europeiska länder hålla nere Huaweis marknadsandel. Annars får Kina makt att utöva politiska påtryckningar.
– Det är inte otroligt att Huawei är nära allierat med kommunistpartiet. Om de får en betydande del av infrastrukturen i nätverken ger det Kina möjlighet att påverka det politiska oberoendet.
Konkret menar han att Huawei skulle kunna strunta i att göra de uppdateringar som krävs om Sverige exempelvis kritiserar Kinas agerande i Hongkong eller Xinjiang, provinsen i nordvästra delen av landet där en miljon muslimer misstänks sitta i arbetsläger.
– Det handlar i princip om att de kan idka utpressning. Sverige bör inte sätta sig i den positionen.
Huawei är redan delaktigt i de svenska 4G-näten. Men med 5G anses riskerna större. De nya näten kommer inte bara innebära att appar kan laddas ner mycket snabbare. Med tiden förväntas 5G-näten hantera allt ifrån uppkopplade fabriker, förarlösa fordon, pacemaker och andra avgörande samhällsfunktioner.

Potentialen är enorm. Men så är också risken om makten över nätverken hamnar i fel händer.
– Det är så här 5G ser ut, utropar Brian Chamberlin.
Han tar oss på en tur genom Huaweis utställningshall där gammal och ny teknik visas upp. Jag får ro i en båt med 3D-glasögon på mig och faller plötsligt läskigt verklighetstroget ut för ett stup. Här finns också exempel på hur visitkort i aluminium skrivs ut på några sekunder från att meddelandet skrivs i paddan. ”5G for Sweden” skriver Brian Chamberlin på sitt.
Inne på huvudkontorets område i Shenzhen jobbar 30 000 anställda. Vi körs runt i en minibuss med lädersäten. Fontäner i romersk stil och välansade trädgårdar passerar förbi. Här finns många kaféer och restauranter med mat från hela världen. Vi får höra att de anställda uppmuntras att träffas över kaffe för att skapa fria samtal. Inte te, Huawei flörtar ständigt med väst.
I en bungalowliknande byggnad dukar personal upp nötter och frukt och lägger fram ihoprullade varma handdukar. Maggie Cai

sitter i en plyschsoffa i rummet som har öppen spis. Tiderna förändras, konstaterar hon som har jobbat på Huawei sedan 2001.
– Vi har en mycket trevligare miljö nu för tiden. Då var det inte så många som ens kände till vilka vi var.
Maggie Cai jobbar i dag på pr-avdelningen, men var säljare i Sverige 2006–2010. Det är en tid hon minns med stolthet. Huawei hade svårt att tränga sig in på nätverksmarknaden bland etablerade företag som Ericsson, Nokia och Samsung. Men så kom en öppning när Teliasonera frågade om de hade 4G.
– Vi sa att vi inte har det, men det ligger i våra planer. Sedan pressade vi forskningsavdelningen i Shanghai och i slutet av 2008 skrev vi kontrakt med Telia och Ericsson.
Det var enligt Maggie Cai Huaweis första 4G-kontraktet.
– Jag var så stolt och ringde mina föräldrar.
Att just Sverige nu vill bojkotta bolaget tycker hon är ”hjärtskärande”.
Trots det rymliga området för huvudkontoret i Shenzhen är

Huawei nu så stort att ett nytt campus byggts i Dongguan, strax utanför Shenzhen. Här arbetar cirka 25 000 anställda, framför allt med forskning och utveckling. Området är som ett mini-Europa. En röd spårvagn tar de anställda genom nio europeiska länder. Vi passerar stationer som Bologna, Luxemburg och Granada. Kopior på kända broar som frihetsbron i Budapest har byggts, slott och universitetsbyggnader i europeisk stil. I en konstjord sjö brukar en svart svan simma, symbolen för det som inte går att förutse.

Flera talar om alla kriser företaget genomgått och hur grundaren Ren Zhengfei alltid är beredd på det oförutsedda.
Senaste nyheten att Huawei bygger en fabrik för tillverkning av datachip för att motverka USA:s bojkott möts okommenterad. Men att bojkotten pressar ekonomiskt är tydligt.
Efter att jag lämnat Huawei kommer nyheten att bolaget säljer mobiltelefondelen Honor. Försäljningssumman är oklar, men tidigare har Reuters rapporterat att det handlar om en affär 100 miljarder yuan, 130

miljarder kronor. Bolaget är uppenbarligen pressat av den brist på komponenter som USA:s sanktioner innebär.
Jag frågar Guo Fulin hur mycket bolaget förlorar på en bojkott i USA och Europa.
– Jag säger som vår grundare Ren. Om väst blir mörkt kommer öst att ljusna.
Marianne Björklund

Fakta. Grundaren var officer

Huawei grundades 1987 av Ren Zhengfei, tidigare officer av lägre grad i befrielsearmén.
Startkapitalet var 21 000 yuan, 27 600 kronor.
I början sålde Huawei växlar till mindre företag och hotell som importerades från Hongkong.
Under perioden när Kinas ekonomi växte kraftigt uppstod ett utbudsproblem. Företaget i Hongkong kunde inte leverera fort nog och i slutet av 1991 hade Huawei utvecklat en egen växel.
1992 hade bolaget 100 anställda.

Den kinesiska marknaden dominerades av åtta utländska bolag, däribland Ericsson. Huawei fick framför allt kontrakt på landsbygden.
I början av 2000-talet började expansionen utomlands eftersom 3G i Kina sköts upp till 2009.
År 2000 fanns Huawei i 40 länder och 2001 hade bolaget 22 000 anställda.
2003 fördubblades intäkterna i utlandet. Millenniekraschen utnyttjade Huawei till att anställda personal i utlandet som fick sparken.

När 4G kom var Huawei med Teliasonera med att lansera det första nätverket i Norge 2009. Fram till 2011 skedde tillväxten i bolaget framför allt internationellt. Därefter blir bolaget också stort i Kina.
I dag sker 51,6 procent av försäljningen i Kina och 48,4 procent i utlandet.
Mobiltelefonerna började ta fart 2013 och fick en skjuts 2016 när Huawei ingick ett samarbete med den tyska kameratillverkaren Leica.

I juli i år gick Huawei om Samsung som världens största försäljare av smarta telefoner. 2019 uppgick Huaweis intäkter till 859 miljarder yuan, 1 130 miljarder kronor. I år väntas de sjunka till 671 miljarder yuan.

När aktivister fängslas blir Hongkong tyst

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Analys

Joshua Wong och två andra kända frontfigurer för Hongkongs protester har erkänt att de organiserat en olaglig demonstration, och nu väntar sannolikt fängelsestraff. Samtidigt har samtliga demokratiska ledamöter i Hongkongs parlament avgått.

Framöver riskerar Hongkong att tystna.

Peking.

Joshua Wong, 24, Ivan Lam, 26, och Agnes Chow, 23, erkände på måndagen att de var skyldiga till att ha organiserat en olaglig protest utanför polisens högkvarter i Hongkong förra året. Domen faller 2 december och de tre riskerar upp till fem års fängelse.

Det är inte första gången Joshua Wong fängslas. Han är en av Hongkongs mest kända demokratiförespråkare och var en av dem som ledde paraplyrörelsen, som kämpade för allmän rösträtt, 2014. Även då straffades han och när han kom ut från fängelset i juni förra sommaren kastades han in i nästa stora protesträrelse. När DN träffade honom någon vecka efter att han släppts fri var han förhoppningsfull. Miljontals hade intagit gatorna för att protestera mot införandet av en lag som tillåter utlämning av misstänkta brottslingar till Fastlandskina.

– För fem år sedan ville vi ha fria val och mer demokrati. Det lyckades inte, men vi lovade att vi skulle komma tillbaka. Och det

gjorde vi, nu med ännu större kraft. Det värmde mitt hjärta att miljontals protesterat under min tid i fängelset, sa han då.
Nu sitter han snart i fängelse igen och protesträrelsen som pågick i flera månader förra året har tystnat sedan covid-19 medförde restriktioner när det gäller bland annat folksamlingar. Samtidigt har Kina utnyttjat tillfället att införa en ny säkerhetslag i Hongkong som ger hårda straff för utbrytningsförsök, omstörtande verksamhet och samarbete med utländska krafter.
Till det kommer att den ständiga kommittén i Kinas folkkongress, det högsta lagstiftande organet, för två veckor sedan gav Hongkongs politiska ledning rätt att utan att gå via domstol avsätta parlamentariker som inte är patriotiska. Effekten kom direkt, fyra parlamentariker uteslöts. I protest avgick alla företrädare som företräder demokratiska partier.

Marianne Björklund

”Populister i Polen och Ungern håller EU gisslan”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

EU är i budgetkris efter att Polen och Ungern lagt in sina veton mot budgeten. Nu förs intensiva diplomatiska samtal för att få länderna att acceptera villkoren om rättsstat och demokrati för att fortsätta få pengar från EU.

Villkor som en klar majoritet av invånarna i unionen tycker är bra, visar en färsk undersökning.

EU-medel ska enbart betalas till länder där regeringen följer rättstatens villkor och demokratiska principer anser 77 procent av drygt 24 000 tillfrågade i en undersökning som gjorts på uppdrag av -Europaparlamentet.

Även i Polen och Ungern håller en majoritet av de tillfrågade med.

Detta oavsett om de sympatiserar med sin regering eller inte. Resultaten visar att motsättningen inte står mellan EU och Polen/Ungern utan att kritiken riktas mot ländernas regeringar från de flesta polacker, ungrare och övriga EU-invånare konstaterar Timothy Garton Ash, professor i Europastudier vid universitetet i Oxford.

– Det som händer nu är chockartat. De populistiska regeringarna i Polen och Ungern håller hela EU som gisslan, så de kan fortsätta ta emot stora summor från EU samtidigt som de underminerar två av de mest fundamentala principerna som Europeiska unionen baseras på, säger han till nyhetsbyrån Bloomberg.

I EU:s grundfördrag slås fast hur unionen ska agera gentemot länder som misstänks bryta mot grundläggande värderingar, som mänskliga rättigheter och rättsstaten. EU-kommissionen har sedan 2017 (Polen) respektive 2018 (Ungern) fört flera processer om bland annat rättsväsendets oberoende. Men juridiska processer tar tid och bland annat därför vill EU-kommissionen att

även budgeten ska kopplas till villkoren.
När EU:s stats- och regeringschefer vid ett toppmöte i juli enades om budgeten för de kommande sju åren, liksom ett gigantiskt ekonomiskt stödpaket för att motverka coronakrisen, skrevs det in att rättsstatsprincipen måste respekteras för att skydda unionens ekonomiska intressen. Men hur detta ska gå till konkret har fått Polen och Ungern att slå bakut, trots att de är starkt beroende av EU-medel. I en intervju med Financial Times hävdar Ungerns justitieminister Judit Varga att kopplingen mellan EU-pengar och rättsstat bara är ett sätt för länder som Danmark, Nederländerna och Sverige att straffa Ungern för att man är mot migration, multikultur och framhåller familjens betydelse i samhället.
Från polsk sida talas i stället om att den så kallade rättstatsmekanism som kopplas till budgeten är juridiskt osäker.
– Vi har hört den oron redan tidigare och förtydligat förslaget, men kanske måste ytterligare klargöranden till, sade Vera

Jourová, EU-kommissionär för rättsliga frågor, vid ett seminarium i fredags.
Enligt henne pågår nu intensiva diplomatiska kontakter för att snabbt få till en lösning.
För att långtidsbudgeten ska träda i kraft den 1 januari måste nämligen länderna vara eniga. Tyskland är just nu ordförandeland i EU och därmed spelar Angela Merkel en avgörande roll.
– Min starka farhåga är att mekanismen för rättsstatsprincipen, som redan är svagare än EU-kommissionen föreslog, kommer att urvattnas ytterligare, säger Timothy Garton Ash till Bloomberg.
Å andra sidan har Europaparlamentet och flera av EU:s regeringschefer, bland annat Stefan Löfven, sagt att de vägrar kompromissa mer.
När det gäller coronastödet har övriga EU-länder börjat planera för ett så kallat fördjupat samarbete. Det betyder att mångmiljardpaketet kan konstrueras för 25 EU-länder, utan Polen och Ungern. En EU-diplomat kallar det ”the nuclear option” – en åtgärd som ingen

egentligen vill ha, men som ökar trycket på de två länderna.

Pia Gripenberg

Fakta. Drygt 24 000 tillfrågade

I september och oktober gjorde opinionsinstitutet Kantar, på - Europaparlamentets uppdrag, intervjuer med 24812 invånare i EU. Frågorna var relaterade till corona. De intervjuade var i ålder 16–64 år.

När det gäller kopplingen rättsstatens principer och EU-pengar anser 77 procent att det ska finnas ett sådant villkor. 12 procent anser inte att det ska finnas ett sådant villkor. 11 procent svarade att de inte vet.

I Polen och Ungern, liksom i Sverige, höll 72 procent med om att ett sådant villkor ska gälla.

Netanyahu i hemligt möte med saudiske prinsen

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Israels premiärminister Benjamin Netanyahu och chefen för landets under-rättelsetjänst Mossad har i hemlighet besökt Saudiarabien för överläggningar med kronprins Mohammed bin Salman.

Samtalen uppges ha rört dels framtida diplomatiska förbindelser länderna emellan, dels USA:s väntade kursomläggning ifråga om Iran.

Jerusalem.

Netanyahus resa hölls hemlig i Israel tills han återvänt. Men saudierna, för första gången under trettio år av inofficiella förbindelser, vidtog inga åtgärder för att dölja sin gäst eller lägga lock på nyheten – inget utom ett inlägg på Twitter där den saudiske utrikesministern förnekade att

mötet ägt rum. Besöket ser ut som ett väl avvägt steg från kronprinsens sida för att vänja sina undersåtar och arabvärlden vid tanken på regelrätta diplomatiska förbindelser med den judiska staten. Mötet ägde rum i Mohammed bin Salmans stolthet, den nya staden Neom vid Röda havet, bara trettio mil från den israeliska badorten Eilat. Också USA:s utrikesminister Mike Pompeo var närvarande.
Ivern att sprida nyheten om mötet säger något om ledarnas motiv. Joe Bidens uttalade avsikt att åter ansluta USA till JCPOA, stormakternas atomavtal med Iran, är en kalldusch både för Netanyahu och för bin Salman. Bägge är entusiastiska anhängare av Donald Trumps hårda linje visavi Iran, inklusive handelsembargo och sanktioner mot den islamiska republikens ledare. Mycket talar för att Israel och flera gulfstater kommer att vädja till Biden att rådgöra med dem innan han normaliserar relationerna till Iran. Bland annat yrkar de på att kärnenergiöverenskommelsen JCPOA skall skrivas om och

omfatta också Irans missilprogram.
Mike Pompeos tippade efterträdare som utrikesminister, Antony Blinken, anser att Trump varit för vek mot Rysslands president Vladimir Putin – som står nära både Netanyahu och bin Salman – och för hård mot Iran. Blinken var under Barack Obamas administration en av de drivande krafterna bakom JCPOA.
Som vanligt då Netanayhu agerar i stora världen hade han också inrikespolitiskt ärende. Hans talespersoner underströk att den viktiga resan hållits hemlig för hans koalitionspartner, utrikesminister Gabi Ashkenazi och försvarsminister Benny Gantz. Genom att stick i stäv med protokollet hålla dem utanför viktiga beslut just som nyval närmar sig, generar och marginaliserar han dem.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Jag är inte en skurk.

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Frankrikes fortfarande omstridde expresident Nicolas Sarkozy apropå att en rättegång inleds mot honom på torsdag. Han anklagas för att ha mutat en domare, och fallet hotar att bli ett nesligt efterspel till hans dramatiska politiska karriär.
TT-AFP

Lockdown ska bromsa viruset

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Kanada. Kanadas största stad Toronto stänger nu ner i ett försök att bromsa spridningen av coronaviruset. Affärer och restauranger får inte ha öppet, privata tillställningar inomhus förbjuds och storleken på bröllop och begravningar bantas i fyra veckor.

Provinsen Ontario har registrerat över 100 000 fall av covid-19 under pandemin. Om inte nya åtgärder vidtas riskerar Kanada 400 000 nya covidfall i veckan vid årsskiftet, enligt prognoser som nyhetsbyrån AFP rapporterar om.
TT-Reuters

Flera länder tror på vacci-nering i år

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Coronaviruset. Tyskland, USA och Storbritannien drar upp planer för vaccineringsstart redan nästa månad. FN:s barnorgan Unicef håller samtidigt på med ett jätteprojekt för att skeppa ut vaccinet till fattiga länder.
I USA hoppas man på att vaccinera 20–30 miljoner

människor per månad, med start någon gång kring 11–12 december, om allt går enligt planerna. Liknande tidsplan ritas upp i Tyskland. I Storbritannien förväntas man godkänna Pfizers vaccin redan i slutet av veckan.
TT-Reuters

Striktare restriktioner väntar lokalt

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Storbritannien. Den nationella nedstängningen i Storbritannien ersätts av regionala restriktioner från den 2 december.
Det kommer att bli striktare där smittspridningen är som störst, men också mindre strikt där den är modest.

– Vi ska inte ersätta nationella åtgärder med sådana som ger alla frihet. Vi går i stället tillbaks till ett regionalt, flergradigt system där de striktaste åtgärderna genomförs där covid är vanligast förekommande, meddelar premiärminister Boris Johnson i ett videomöte med parlamentet.
TT

De drack handsprit – nu är sju döda

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Ryssland. Minst sju personer har avlidit sedan de druckit handsprit som de köpt i en butik i Tomtor i ryska Fjärran Östern. Ytterligare två personer befinner sig i koma, enligt utredare.
En femlitersdunk hittades på platsen och tester visade på ett

innehåll som bestod av 69 procent giftig metanol.
Det är inte ovanligt att människor dricker billiga alkoholsubstitut i Rysslands fattigare regioner.
TT-AFP

20 000

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

pandemirelaterade brott utreds av tyska åklagare.Det är domarförbundet DRB som gjort sammanställningen via en rundringning till Tysklands förbundsländer. Ordföranden Sven Rebehn säger att lagöverträdelserna bland annat består i pirattillverkade munskydd, fejkad information på nätet och förfalskade mediciner. En stor kategori är också ruffel och båg för att komma åt de

stödpengar som fanns i de tyska myndigheternas ekonomiska hjälppaket i våras.
TT-Ritzau

Corona är ett lyxproblem för fängslade belarusier, skriver Håkan Josephson

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Protesterna i Belarus möts av ett allt brutalare polisvåld. Nu behöver landets opposition vårt aktiva stöd, skriver Håkan Josephson, tidigare internationell sekreterare i Svenska Pen.

”Håll fysiskt avstånd”, uppmanas medborgarna i Sverige och alla andra länder, med ett undantag: Belarus. När en journalist frågade diktatorn Lukasjenko om coronaläget i hans land blev svaret: ”Kan du se något virus?” Trots det finns där i dag nära 120 000 registrerade fall.
I över hundra dagar har hundratusentals belarusier fredligt demonstrerat mot det riggade presidentvalet i augusti. Protesterna har mötts av ett allt brutalare polisvåld. Kvinnor och män, unga och gamla har slagits ner under skurar av batongslag och släpats iväg till väntande piketbussar. 26 000 människor har förts till olika fängelser och stängts in i celler, upp till fyrtio i en cell för åtta. Över tusen av dem har misshandlats och torterats. De har efteråt visat upp sina nakna blåslagna kroppar. Läkare har vittnat om svåra sårskador och brutna armar och revben. En pojke var nära att förblöda efter att ha våldtagits med batong. Konstnären Raman Bandarenka avled efter att ha sparkats i huvudet.
Det är lätt att föreställa sig hur coronan sprids i de överfulla

häktena. När de misshandlade och traumatiserade offren sen tas om hand av sina familjer, föräldrar och far- och morföräldrar förs smittan vidare till dem. Antalet fall ökar nu med 1 500 om dygnet. Under söndagen hölls nya demonstrationer och regimen gjorde nya gripanden. Varför är omvärldens reaktioner så lama? Varför så svaga protester mot dessa flagranta brott mot mänskliga rättigheter? Varför är medierapporteringen så ytlig och sporadisk?
Oppositionsledaren Svjatlana Tsichanouskaja, på Sverigebesök i veckan, uttryckte sig försynt under sitt möte med Ann Linde: ”Belarusierna är lite besvikna över att det mäktiga EU inte gör mer för dem.”
I ett grannland, en dryg timmes flygväg bort, pågår en modig folkresning mot en brutal förtryckarregim som inte skyr några medel. Belarusierna behöver vårt aktiva stöd.
Håkan Josephson

Bilder på poliser kan ge fängelse med ny lag

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Paris. Människorättsorganisationer och journalistfack i Frankrike varnar för att en ny lag med hårda straff för publicering av bilder och videor på poliser kan leda till att polisbrutalitet inte längre dokumenteras.

– Straffen är så höga att vi fruktar att de får en avskräckande effekt, säger Anne-Sophie Simpère på Amnesty International till DN.

Ett års fängelse och 45 000 euro i böter (nära en halv miljon kronor). Det riskerar den som lägger ut en bild eller film på nätet ”i syfte att angripa en polis fysiskt eller psykiskt”, enligt en ny lag som väntas röstas igenom i nationalförsamlingen på tisdagen.

– Det här handlar om att skydda våra poliser, som i dag är alldeles för utsatta. Tjugo franska poliser skadas varje dag i arbetet. Samtidigt ska journalister självklart ha möjlighet att göra sitt arbete och vanliga medborgare ska kunna filma insatser. För filma får man göra – men inte förfölja eller trakassera poliser, säger inrikesminister Gérald Darmanin.

Men en rad människorättsorganisationer och journalistförbund är skeptiska. De misstänker att lagen är avsedd att göra det svårt att bevisa polisvåld.

– Vi är här i dag för att försvara grundläggande rättigheter som tillhör oss alla, sa tidningen Mediaparts chefredaktör Edwy Plenel i lördags, då 10 000 fransmän demonstrerade mot lagförslaget nära Eiffeltornet i Paris.

När polisen senare på kvällen skulle upplösa demonstrationen utbröt oroligheter, och ett trettiotal arbetande journalister föstes hårdhänt bort av kravallpolis. Allt medan vattenkanoner bombarderade demonstranterna.

För ett par veckor sedan inträffade en annan incident i samband med en gymnasiestrejk. Då avhystes flera journalister med tårgassprej, och två individer som filmade insatsen greps.
Inrikesminister Darmanin sa vid tillfället att journalister bör anmäla sin närvaro i förväg vid demonstrationer. Det fick ett 80-tal franska medier att protestera i ett öppet brev, där de slår fast att de inte tänker acceptera inskränkningar i rätten att bevaka demonstrationer.
Anne-Sophie Simpère är talesperson för Amnesty international i Frankrike. Hon är oroad över utvecklingen.
– Det blir alltmer komplicerat att dokumentera polisinsatser i Frankrike. Bara den senaste månaden har vi sett flera händelser där journalister hindrats i sitt arbete, säger Anne-Sophie Simpère.
Hon anser att det största problemet med lagförslaget är att det är så vagt.
– Vad innebär det egentligen att angripa en polis ”psykiskt”? Det öppnar för godtyckliga tolkningar, som vi fruktar kan avskräcka från dokumentation av polisens arbete.

För oss är det allvarligt, för vi dokumenterar många människorättsbrott med hjälp av just videoklipp som sprids på sociala nätverk av vanliga medborgare och av journalister. Är det då inte rimligt att skydda polisen?
– Att hota, trakassera och att sprida polisers personuppgifter är redan straffbart i dag. Alla de exempel på konkreta problem som ministern gett går att komma åt med gällande lagstiftning, svarar Anne-Sophie Simpère.
Inom regeringspartiet La République en Marche finns en del som är kritiska mot lagförslaget, och premiärminister Jean Castex sa därför i helgen att en skrivning ska föras in för att tydliggöra att rätten till information inte får inskränkas. Men många kritiker menar att det inte räcker. Bland dem finns organisationer som Reportrar utan gränser och Greenpeace.
Även EU-kommissionen höjde på måndagen ett varningens finger:
– Kommissionen kommenterar inte enskilda lagförslag, men i en krisperiod som den vi befinner oss i är det självklart viktigare än någonsin att journalister kan

utföra sitt arbete i frihet och full trygghet, svarade kommissionens talesperson Christian Wigand på en direkt fråga om lagen.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

På tisdagen ska ledamöterna i nationalförsamlingen rösta om ett nytt lagpaket med säkerhetslagar som föreslagits av regeringen i Frankrike.
Polisen ska bland annat få kraftigt ökad möjlighet att använda kameraövervakning i markplan eller med drönare.

Den som sprider bilder eller filmer med syftet att ”fysiskt eller psykiskt” angripa en polis kan dömas till ett års fängelse och 45 000 euro i böter.

Inrikes DN-artiklar 18-24 november 2020

Placering av artiklar på områden kan göras på flera olika sätt. Här har gjorts på ett sätt och läsaren får tänka sig andra sätt.

Riksdagen

Det är inte lämpligt att i det här läget samla alla partiledarna i samma lokal.

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Riksdagens talman Andreas Norlén om att partiledarnas debatt om Sveriges EU-politik ställs in för att signalera hur allvarligt virusläget är. Att ersätta debatter i kammaren med digitala går inte, enligt riksdagsordningen. ”Jag vill med det här beslutet sända signalen till svenska folket att läget är mycket allvarligt och att även riksdagen behöver ompröva verksamhet som inte är absolut nödvändig”, säger Norlén i en skriftlig kommentar.

Liberalerna måste sätta ner foten i regeringsfrågan – varför inte i mitten?

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Det pratas mycket om att Liberalerna måste bestämma sig i regeringsfrågan. Och det ligger något i det.
Att låta falangerna strida inför öppen ridå, som i dag, är knappast vad ett parti som fick 2,7 procent i den senaste mätningen från SVT/Novus behöver. Särskilt inte eftersom ståndpunkterna – att ha en skarp gräns mot Sverigedemokraterna eller släppa fram en moderat statsminister oavsett övriga villkor – är oförenliga.
Däremot behöver den liberala foten inte nödvändigtvis sättas ner i ett förutbestämt block – team M–KD–SD eller team S–MP – även om det ibland låter så i debatten. För till skillnad från USA har inte Sverige två grupperingar som står mot varandra.
Riksdagen består av åtta partier, vilket bland annat har fördelen att

väljarna lättare kan hitta ett parti som överensstämmer med de egna värderingarna eller sakpolitiska önskemålen. Dock blir det svårare att bilda regering än om valet slutar med en vinnare och en förlorare, och det gäller särskilt om partierna på förhand har låst sig vid enskilda regeringsalternativ. Det påtalade Jan Teorell, en av författarna till boken ”134 dagar – om regeringsbildningen efter valet 2018”, under ett SNS-seminarium på tisdagen.
Därför är det inte fel om Liberalerna satsar på en mellanväg. Nämligen att slå fast att en röst på L i första hand är en röst på ett liberalt block i mitten, som gör upp åt höger eller vänster beroende på hur mandatfördelningen ser ut.
Där kan ett alternativ vara en borgerlig regering som stöds av MP, inte SD, som förutom att tyngdpunkten flyttas från högerkanten mot den liberala mitten, har fördelen av att vara ett alternativ som hela det liberala partiet borde kunna acceptera. Inte minst eftersom flera av kandidaterna som vill ta över språkrörsposten efter Isabella

Lövin (MP) inte säger principiellt nej till M som framtida samarbetspartner, förutsatt att partiet styr tillbaka från sin högersväng.
Det visar att bollen inte bara ligger hos Liberalerna eller Centerpartiet. Det är minst lika viktigt åt vilket håll Moderaterna går. Och för dem finns påtagliga risker med att surra sig fast vid ett SD-samarbete.
Främst efter valet, när den som satsat allt på ett kort har svårt att ställa krav och ultimatum under en regeringsförhandling. Men även inför, eftersom partiet då kommer att tvingas svara på saker om SD i stället för att prata om sin egen politik, vilket nyligen påtalades av David Ahlin, opinionskrönikör på Smedjan.
Frågan är därför om Ulf Kristersson (M) menar allvar med att han ska göra allt han kan för att få en borgerlig regering, som han sa i en DN-intervju i slutet av sommaren. Om svaret är ja: Vad är han i så fall beredd att göra för att fungera som samarbetspartner till gröna och liberala partier?

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

Statsrådsberedningen och statsministern

Tv-talet: Läget är inte hopplöst – men alla måste göra mer

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

På söndagskvällen talade statsminister Stefan Löfven (S) åter till nationen med anledning av coronapandemin:

– Den lilla respit vi fick under sommaren och hösten är verkligen över, sa Löfven i ett tv-sänt tal.

Det var en samlad och allvarlig statsminister som under söndagskvällen talade till nationen med svenska flaggor och en EU-flagga bakom sig. Det drygt fem minuter långa talet innehöll inga nya restriktioner utan var i stället en tydlig uppmaning till alla i Sverige att inte släppa taget utan att fortsätta ta ansvar för att stoppa spridningen av coronaviruset.

Talet hålls i ett läge där antalet bekräftat smittade per dag är tre gånger så högt som för ett halvår sedan.
– Den lilla respit vi fick under sommaren och hösten är verkligen över. Det vi som land gör fel nu får vi lida för senare. Det vi gör rätt nu får vi glädje av senare, sa Löfven när han syftade framåt mot jul och nyår:
– Det vi gör nu påverkar hur luciafirandet kommer att se ut. Hur julfirandet kommer att se ut. Vilka som fortfarande kommer att vara med oss i jul. Det kan låta hårt. Det kan låta brutalt. Men det är precis så hård och brutal som verkligheten är.
Det har hittills varit ovanligt att en svensk statsminister riktar sig till nationen. Stefan Löfven gjorde det senast i början av coronapandemin. Då, den 22 mars i år, beskrev Löfven det som var på väg att hända som ”en av få avgörande stunder i livet”. ”Liv, hälsa och jobb är hotade”, sa statsministern.
Samma dag som talet hölls hade 1 906 personer bekräftats smittade och färre än 50 hade avlidit. På söndagen, exakt åtta månader senare, har fler än 208 000

bekräftats smittade och siffran över antalet avlidna närmar sig 6 500.
– Låt oss komma ihåg att över 6 000 människor i Sverige redan har dött med covid-19. Låt oss komma ihåg att kring varje avliden finns det människor som berövats en älskad förälder, ett älskat barn eller en älskad vän. Låt oss komma ihåg hur utarbetad vård- och omsorgspersonalen var. Och låt oss komma ihåg att de fortfarande sliter, dag och natt, för att rädda liv, sa Stefan Löfven.
Men Löfven ville också ingjuta hopp:
– Till dig som känner att allt är mörker nu vill jag säga: läget är inte hopplöst.
– Sverige är under prövning. Men Sverige kommer att stå pall. Sjukvården och omsorgen fungerar, trots allt. Hus och vägar byggs, trots allt. Våra barn får utbildning och lust att lära, trots allt.
Liksom vid förra talet kom Stefan Löfven att trycka på vikten av sammanhållning och av att agera som en nation där alla enskilda har ett stort ansvar. Men han påminde också om att hösten inte

utvecklats på ett bra sätt när det gäller spridningen av smittan:
– Under hösten har för många slarvat med att följa råd och rekommendationer. Men nu ser vi hur folk börjar ta ansvar igen. Hur resandet minskar och hemma-jobbandet ökar. Fortsätt så – och håll ut. Men alla måste göra mer. Det är på dig och mig det beror, sa statsministern.
Statsministern avslutade talet med att blicka framåt:
– När vi är igenom den här krisen ska alla kunna minnas hur vi hjälpte varandra. Minnas solidariteten. Minnas känslan av gemenskap och känslan av att göra rätt. Minnas hur vi pressade ner smittspridningen och lyfte vårt land.
För att klara detta måste alla visa sammanhållning och ansvar, sa Löfven:
– Men då måste vi här och nu visa vår sammanhållning och vårt ansvarstagande. Och att det är starkare än det virus vi ska besegra. Nu gör vi det här. Tillsammans. För Sverige.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ewa Stenberg: Stefan Löfvens svåraste prövning är på väg

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Stefan Löfven (S) är på väg att bli krisernas statsminister. Han har lett landet genom en flyktingkris, ett terrorattentat och en pandemivåg. Nu väntar den svåraste prövningen hittills av hans auktoritet, sedan vårens krishantering allt tydligare framstår som ett misslyckade.

Alla måste göra mer. Det är på dig och mig det beror, sade Stefan Löfven i söndagens tal till nationen framför en fond av svenska fanor och en EU-flagga. ”Ställ in. Boka av. Skjut upp”, uppmanade han i ett allvarsamt peptalk.

Tal till nationen är mycket ovanligt i Sverige. Göran Persson höll ett efter mordet på utrikesminister Anna Lindh och Carl Bildt när lasermannen härjade, men sedan var det slut på högtidliga tevetal fram till i våras. Då adresserade Stefan Löfven för första gången folket på bästa

sändningstid. Talet var en balansgång mellan att å ena sidan få tittarna att lita på myndigheternas klokskap och å andra sidan att övertyga alla om att de måste ändra sina liv.
Den svenska modellen av pandemibekämpning stack ut internationellt, som de demokratiska industriländernas samarbetsorganisation OECD visar i en färsk rapport.
Sverige avstod till skillnad från de andra länderna från tvingande åtgärder som stängningar av restauranger, affärer, skolor samt från utegångsförbud. I stället framhölls frivillighet och expertstyre. Men detta var inte lika effektivt som andra länders ”lockdown” för att få människor att stanna hemma, visar rapporten.
Det tog i genomsnitt 34 dagar för europeiska länder att få kontroll över pandemins första våg. I Sverige tog det 58 dagar, längst tid av alla de jämförda länderna.
I våras hävdade regeringen att det var fel att jämföra med andra länder, Sverige skulle nämligen klara pandemins fortsättning bättre än andra. Vi skulle ha uppnått högre immunitet och vara

mer uthålliga. Nu är vi åter värst drabbade i Skandinavien med relativt sett fler inlagda på sjukhus och fler döda, även om det finns länder i södra Europa som drabbats ännu hårdare.
Men statsministern yppade ingen självkritik. ”Vi vet hur man ska göra för att platta till smittspridningskurvan. Vi har gjort det förr. Vi gjorde det i våras”, sade statsministern i stället i sitt tal. Våren var ett föredöme, nu slarvar människor mer, enligt statsministerns budskap.

Mitt i en akut kris är inte den bästa tiden att studera gamla misstag. Men kan man lära sig något av dem som är användbart under denna andra våg kan det ändå vara värt tiden.
Den här hösten artar sig till Stefan Löfvens elddop som politisk ledare. Han är redan den statsminister som lett landet genom de mest dramatiska tiderna sedan kriget, med pandemi, flyktingkris, terrorattentat och hotande regeringskriser. Denna gång blir det ännu svårare. Han har förlorat auktoritet sedan i våras,

oppositionen står inte bakom honom på samma sätt och hans krishantering under våren framstår allt mer som ett misslyckande.
Nu måste han få människor med sig på att genomföra en svensk variant av nedstängning genom att frivilligt stanna hemma.
Annars kan regeringen bli tvungen att överväga fler av den typen av åtgärder man avvisade med sådan emfas i våras.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Växthusgaser fortsätter öka till nya rekordnivåer

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Nedstängningen under coronapandemin har inte bromsat ökningen av koncentrationen av växthusgaser i atmosfären. Halterna av koldioxid, metan och lustgas fortsätter att öka till nya rekordnivåer. Utsläppsminskningarna är inte i närheten av vad som behövs, säger en expert.

Den omfattande stängningen över stora delar av världen som har genomförts under coronapandemin har lett till minskade utsläpp. Men minskningen har inte inneburit någon större effekt på halterna av koldioxid i atmosfären. Det konstaterar Meteorologiska världsorganisationen, WMO, i sin årliga rapport om växthusgaser.

– De minskningar i utsläpp som har skett under stängningen på

grund av corona är bara en liten blipp i den långsiktiga kurvan. Vi behöver en konstant tillplattning av kurvan, säger Petteri Taalas, chef för WMO.
Enligt en preliminär uppskattning av The Global Carbon Project kan minskningen av utsläpp av växthusgaser globalt bli mellan 4,2 och 7,5 procent för hela 2020.

På en global skala gör inte en sådan utsläppsminskning att halterna av koldioxid i atmosfären minskar. Koldioxidhalten fortsätter att öka, men med en något minskat hastighet, ungefär 0,08 till 0,23 miljondelar lägre. Det är mindre än vad naturliga årliga variationer kan innebära, den variationen kan ligga på 1 miljondel.
– Rapporten visar att vi inte har kommit i närheten av det tempo som behövs för att påverka koncentrationen av växthusgaser. Det är mycket allvarligt, säger Johan Kuylenstierna, adjungerad professor i naturgeografi vid Stockholms universitet och vice ordförande i Klimatpolitiska rådet.
Koldioxid är den i särklass viktigaste långlivade växthusgas

som är relaterad till mänsklig aktivitet och står för cirka två tredjedelar av den uppvärmande effekten.
Under 2019 fortsatte koldioxidhalten att öka snabbt och genomsnittshalten för året spräckte gränsen 410 miljondelar, ppm och hamnade på cirka 410,5 ppm. En ökning från 407,9 ppm under 2018. Ökningen var större än den från 2017 till 2018 och också större än genomsnittet för de senaste tio åren.
Utsläppen från förbränning av fossila bränslen, cementproduktion, avskogning och annan landanvändning bidrog till att koldioxidhalten 2019 låg 48 procent högre än de förindustriella nivåerna på 278 ppm.
Ökningen har fortsatt under 2020. Sedan 1990, har den värmande effekten på klimatet ökat med 45 procent på grund av långlivade växthusgaser.
– Koldioxid stannar i atmosfären i decennier och ännu längre i haven. Senaste gången planeten upplevde en likande halt av koldioxid var för 3 till 5 miljoner år sedan. Då var det 2 till 3 grader varmare och havsnivån var 10 till

20 meter högre än i dag. Men det fanns inte 7,7 miljarder invånare, säger Petteri Taalas.
– Vi passerade gränsen 400 miljondelar år 2015. Bara fyra år senare passerar vi gränsen 410 miljondelar. En sådan hastig ökning har aldrig tidigare setts. Även de kraftiga växthusgaserna metan och lustgas ökade under 2019 jämfört med 2018.
Metan nådde förra året ett nytt rekord på 1 877 miljarddelar (ppb) och ligger nu 160 procent över förindustriell nivå. Lustgas uppmättes till 332 miljarddelar (ppb), det är 23 procent över förindustriell nivå.
– Pandemin visar vad alternativet verkligen är när en kris kommer. Vi kanske lär oss av den erfarenheten att det är bättre att börja i tid med åtgärder, än att tvingas stänga ner. När det gäller klimatförändringen så kan vi än så länge ställa om våra system så att vi kan balansera de effekter en sådan omställning får, säger Johan Kuylenstierna.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Fågeln som blivit symbol för striden om skogen

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Arbrå. I skogarna utanför Bollnäs pågår en strid som skär rakt in i regeringssamarbetet. Markägare har hamnat på kollisionskurs med fågelskådare. Den ena sidan värnar äganderätten och skogsbruket. Den andra vill skydda en fågel och den biologiska mångfalden. Parterna är bara överens om en sak: stora värden står på spel och lagen fungerar inte.

n blek höstsol strilar ner mellan granarna och får mossan att lysa. Och där landar den, fågeln som blivit så omstridd. De brandgula fjädrarna glimmar i grönskan. Snart är tre lavskrikor i full gång med att vittja fodret som ornitologerna från Bollnäs fågelklubb har lagt ut. Korta stunder flaxar skrikorna bort i skogen, för att snart vara tillbaka.

– De hamstrar för vintern. De gömmer maten under lavarna på träden, säger Calle Zetterlund och sätter kikaren till ögonen.
I 28 år har han kartlagt lavskrikorna i markerna utanför Arbrå. Nu har han dragits in i en rättslig strid som gått ända upp till högsta instans och sått split i det lilla samhället. Så hade det inte behövt bli om myndigheter, näringsliv och politiker tagit sitt ansvar, anser han.
Calle Zetterlund är förbannad.
– Det är ingen jävla ordning, säger han.

○ ○ ○

Januari 2019. Bakom stängda dörrar ska det avgöras om Sverige till slut ska kunna få en ny regering. Vid sidan av stridsämnen som arbetsrätten och skatterna är en annan fråga minst lika laddad. Med Centern och Miljöpartiet vid samma förhandlingsbord blir det dragkamp.
Annie Lööf vet att hon inte kommer att kunna se sina kärnväljare i ögonen om hon inte kommer ut med ett avtal som försvarar skogsägarnas intressen.

För miljöpartisterna är naturvården och artskyddet precis lika avgörande. Försvaret av den biologiska mångfalden upplevs som en existentiell fråga i nivå med klimatförändringarna.
Resultatet i januariavtalet blir att olösta målkonflikter stoppas in i utredningar som förväntas hitta vägen ut ur strider som pågått i åratal, pressat småbrukare till ruinens brant och slukat resurser i segslitna rättstvister.
Och ställt bybor mot varandra.
Som i lilla Arbrå utanför Bollnäs.

○ ○ ○

En grå Toyota pickup kör på slingriga grusvägar uppför de skogklädda höjder som breder ut sig mil efter mil kring Arbrå. Här har både varg och björn sitt hem. Vid ratten sitter en man i orange skyddskläder med breda reflexband. Bak i bilen ligger röj-sågen, hjälmen och hörselkåporna. Det är den tiden på året när en liten skogsägare som Anders Göransson ägnar dagarna åt att vandra runt bland gran och tall för att gallra och rensa.
Men sedan ett par år är han bakbunden av ett

avverkningsförbud. Motivering: lavskrikan måste skyddas. För det har han inte fått en krona i kompensation trots inkomstbortfallet på 900 000 kronor.

Vid vägens slut breder gammal skog ut sig åt ena hållet, ett kalhygge med späda trädplantor åt det andra. Anders Göransson kisar mot solen. Markerna har brukats av hans släkt i 120 år. Det är hans levebröd.

– Det många inte förstår är att när marken har funnits i generationer så har man som ägare en väldigt stark relation till skogen. Jag har lämnat skog som jag aldrig kommer att röra. Min vilja där har varit att skapa naturvärden.

Nu väntar Anders Göransson och tre andra markägare i trakten på avgörandet som ska komma inom kort från Mark- och miljööverdomstolen.

Även Anders Göransson är förbannad.

– Man får ju hoppas att man får en rättvis bedömning utan fabricerade bevis, säger han sammanbitet och skjuter tillbaka skyddshjälmen i nacken.

○ ○ ○

Rättsfall efter rättsfall har blottlagt stora brister i lagarna som ska reglera balansen mellan skogsbruk och naturvård. Utanför Arbrå handlar det om lavskrikan. Andra fall på andra håll i landet handlar om tjäder, knärot, bombmurkla. Till det kommer tvister om fjällnära skog. Här är bara några av de principfrågor som det bråkas om: När och hur ska skogsägare få ersättning om det finns naturvärden på deras marker som behöver skyddas?

Hur ska statusen på de arter som berörs av skogsbruket kartläggas och bedömas?
Hur mycket skogsmark är skyddad i dag och hur mycket mer behöver avsättas?
I Arbrå drog Skogsstyrelsen slutsatsen att avverkningar skulle vara ogynnsamma för lavskrikan. Beslutet grundade sig på inventeringar som Bollnäs fågelklubb gjort samt utlåtanden från forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet SLU. Arten är visserligen inte rödlistad men helhetsbedömningen blev ändå att lavskrikans

förutsättningar skulle påverkas alltför negativt. Därmed måste det enligt myndigheten bli ett nej till skogsägarna om Sverige ska leva upp till artskyddsförordningen och tillämpliga EU-direktiv.
Skogsstyrelsens beslut blottade en av lagstiftningens stora luckor. I och med att det är artskyddet som åberopas så finns inga klara regler om ersättning till markägarna.
Cecilia Hedman är chefsjurist på Skogsstyrelsen. Hon beskriver ett svajigt rättsläge där olika domstolar kommit till olika slutsatser i ersättningsfrågan. I brist på praxis måste myndigheten pröva sig fram.
– Vi har som uppgift att tillämpa den lagstiftning som finns, även om det är svårt. När lagstiftningen är så pass otydlig och inte håller ihop i alla delar, då hamnar man i den här situationen, säger Cecilia Hedman.
En av markägarna i Arbrå företräds av juristen Axel Nordmark, som beskriver de konkreta konsekvenserna så här:
– För min klient är den här skogen som har brukats av släkten i generationer ett pensionskapital. Fastigheterna har stora värden

och kan man inte tillgodogöra sig dem så slår det väldigt hårt.
Axel Nordmark arbetar på en konsultfirma som ägs av Lantbrukarnas riksförbund (LRF), en av de tunga intresseorganisationerna inom skogsnäringen.
– Artskyddsförordningen måste göras om. Det som sticker mig extra i magen är att man använder de här personerna som försöks-kaniner för ett regelsystem som är otydligt, säger Axel Nordmark.
Rätten till ersättning är inte den enda stora principfrågan som blivit aktuell i Arbråfallet. Det handlar också om på vilka grunder hoten mot en djurart ska bedömas. Fågelklubbens inventering underkändes i första instans. Det blev en stridssignal för ornitologernas riksorganisation Birdlife Sverige som överklagade. Där är Daniel Bengtsson ansvarig för frågor som rör fågelskydd.
– Går man på domstolens linje så diskvalificerar man i princip all information som samlas in genom ideell naturvård. För oss är det helt orimligt. Vi måste använda den här kunskapen om vi ska kunna möta hoten mot den

biologiska mångfalden, säger Daniel Bengtsson.
Forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet har argumenterat på samma sätt på DN Debatt. Daniel Bengtsson menar att frågan måste ses ur ett större perspektiv.
– Jag förstår att folk stör sig på att en fågel får stoppa en människas rätt att försörja sig och tjäna pengar. Men vi menar att enskilda arter som lavskrikan är representanter för naturen som helhet. Det handlar om att upprätthålla de ekologiska systemen.
Juristen Axel Normark ser frågan ut skogsbrukets perspektiv.
– Alla har ett intresse av att bevara miljön men det blir förenklat när man talar om bara en art och utifrån lite slarviga sammanställningar av vilken biologisk status den har. Det är för mig extremt rättsosäkert, säger han.
○ ○ ○
Det handlar om så mycket mer än fyra skogsfastigheter och några lavskrikor.
Lite i skymundan av klimatförändringarna pågår en

miljökatastrof som många bedömer som lika allvarlig som uppvärmningen. Den biologiska mångfalden är satt under hårt tryck, både i Sverige och i världen. Det talas om den sjätte utrotningen på jorden.
En EU-rapport som kom i oktober slår fast att i Sverige är bara 20 procent av naturtyperna och 40 procent av arterna stabilt livskraftiga. Läget i den svenska skogen är ännu sämre. Endast 6 procent har som det heter ”god bevarandestatus”.
I en rapport från Världsnaturfonden talas det om ”nödläge för planeten”. Populationerna av däggdjur, fåglar och andra ryggradsdjur globalt har minskat med 68 procent sedan 1970. Främsta orsakerna: jordbruk, jakt och skogsbruk.
I andra vågskålen: Skogen som inkomstkälla, arbetsmarknad – och basen för en ny cirkulär bioekonomi som kan vara vägen ut ur fossilsamhället. Den svenska skogens exportvärde var 150 miljarder kronor 2019, enligt branschorganisationen Skogsindustrierna. Antalet anställda räknas till 120 000

inklusive underleverantörer. I framtiden hoppas många att skogen ska kunna bidra med ännu mer biobränsle, byggmaterial och andra klimatvänliga produkter.

○ ○ ○

Det sprakar i braskaminen medan skymningen faller utanför fönstren. Vi sitter i en timrad raststuga i Acktjärbo och pratar om lavskrikan.

– Den bjuder på sig själv, säger Åke Englund.

Det är han och Calle Zetterlund som sedan 1992 kartlagt fågelns liv i de här skogarna. Det handlar inte om några enstaka söndagsutflykter. Varenda fågel är ringmärkt med en individuell färgkod. Ett tag använde de till och med radiopejling, med små sändare fästa i fåglarnas fjädrar. Nu är medlemmarna i fågelklubben illa sedda av traktens markägare. Det är kännbart på en liten ort där alla är bekanta med varandra. De vittnar om både gliringar och hotfulla kommentarer. Ändå har de aldrig haft som syfte att stoppa några avverkningar. De har bara, i likhet med andra amatörornitologer runt om i landet, velat bidra till

kunskapen om hur det står till med våra fåglar.
– Vi har fått skit för att vi skulle ha agerat som en myndighet, ritat streck på en karta och skickat till Skogsstyrelsen och så blev det avverkningsstopp. Så är det inte. Skogsstyrelsen frågade, vi svarade. Det är olyckligt hur det blivit, säger Calle Zetterlund.
De har inget emot att myndigheterna använder deras inventering som ett kunskapsunderlag. Problemet ligger på ett högre plan, anser Calle Zetterlund. Det handlar om hur politiker, myndigheter och skogsbranschen på riksnivå har hanterat det regelverk som kallas artskyddsförordningen.
– Problemet har varit känt länge. De borde ha frågat sig: hur ska vi tackla det här? Men de har duckat i flera år på riksplanet och skickat ner problemet till Skogsstyrelsens lokalkontor och små markägare. Då blir det en krock så att det smäller om det och vi får en släng av sleven.
– Det är en väldigt dålig hantering, säger Calle Zetterlund. Den stora bristen är att frågan om ersättning till markägarna inte har klarats ut, anser han.

– Jag förstår fullt ut deras frustration.

○ ○ ○

Anders Göransson kopplar loss röjsågen från selen och packar in den bak i bilen.

Han ifrågasätter fågelklubbens inventering och hänvisar till att lavskrikan inte är med på rödlistan över hotade arter. Men framför allt är han kritisk till regelverket kring naturvården och ersättningar till markägarna. Han varnar för att nuvarande regler direkt motverkar sitt syfte.

– Problemet nu är att man inte kan spara skog som blir för gammal för då får den höga naturvärden. Då finns det risk att staten går in och konfiskerar marken. Därför har man fått lägga om sättet att bruka skogen. Gallra hårdare och slutavverka tidigare.

Han ger uttryck för en stark misstro mot statens sätt att agera. Bland myndigheternas tjänstemän finns miljöaktivister som driver egna agendor, menar Anders Göransson. Även om rättsläget är oklart så finns det en sak som enligt honom borde fälla avgörandet.

– I grund och botten har vi grundlagen, där egendom är skyddad, och grundlag går före lag. Tar man marken i beslag så ska man få ersättning men myndigheterna försöker dribbla till det.
Inom kort avgör Mark- och miljööverdomstolen Arbråfallet. Nya förslag om artskyddet utreds men läggs inte fram förrän nästa år. Nära förestående är däremot Skogsutredningen, som också fanns med som en punkt i januariavtalet. Den leds av Agneta Ögren som förväntas komma med svar på många av de olösta stridsfrågorna. Tillräckligt för fyra utredningar, suckar hon.
– Och det är otroligt kontroversiellt. Det finns så mycket åsikter.
Hon förutspår att målkonflikterna kommer att skärpas ytterligare när Sveriges åtaganden för den biologiska mångfalden ska jämkas ihop med idén att använda skogen för att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer.
– För att de vackra visionerna ska fungera måste de vägas mot varandra. Skogen räcker inte till allt.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Detta har hänt.

Fyra markägare har fått nej till att avverka sin skog av Skogsstyrelsen. Motivering: alltför negativa effekter på lavskrikan som lever i området.
Lagstiftningen som åberopades var artskyddsförordningen.
Markägarna har inte fått någon ersättning.
Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen. Den upphävde avverkningsförbudet.
Beslutsunderlaget angående lavskrikan, en inventering gjord av Bollnäs fågelklubb, ansågs inte vara tillräckligt.
Domen accepterades av Skogsstyrelsen men överklagades till Mark- och miljööverdomstolen av ornitologernas riksorganisation Birdlife Sverige. Ett avgörande är att vänta inom kort.
Skogen i januariavtalet
Skogspolitiken tas upp i punkterna 26 och 27 i januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna.
Enligt avtalet ska äganderätten stärkas, en växande skogsnäring främjas och sektorns företag ges goda villkor. Ersättning till mark-

ägare ska säkerställas när natur skyddas genom inskränkningar i att bruka skogen. Anslagen till naturskydd ska utökas och artskyddet ses över.
Två utredningar har tillsatts för att lösa ut de här frågorna. Skogsutredningen kommer med sitt betänkande den 30 november. Utredningen om artskyddet ska redovisa sitt resultat den 14 maj 2021.

Saeed Alnahhal: Nyanlända måste få en chans att förstå Greta Thunberg

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

I arabisktalande länder har miljöproblemen ofta varit en icke-fråga i människors vardag. Därför förhåller sig många nyanlända från de länderna ofta skeptiska till både klimatkrisen

och Greta Thunberg, skriver DN:s Saeed Alnahhal.

Greta Thunberg är en person som väcker starka känslor bland många svenskar. Vissa ser henne som en förebild, andra menar att hon och hennes rörelse är alarmistisk.

Men i den arabisktalande gemenskapen beskrivs Greta Thunberg nästan enbart i kritiska ordalag. I kommentarsfälten under nyhetsartiklar om henne och i sociala medier är omdömena nästan alltid negativa.

Det är inte så förvånande. I de länder vi kommer ifrån har många aldrig hört talas om klimatkrisen. Även före de senaste krigen, och även i de rika arabländerna, har miljöproblemen varit en icke-fråga i människors vardag. Listan på frågor som varit mer akuta är lång: brott mot mänskliga rättigheter, korruption och -fattigdom.

Men när vi nu kommit till Sverige borde det kunna förändras. Att det inte gör det är ett tecken på bristande integration.

I ”Om Sverige”, ett informationsmaterial på länsstyrelsernas webbplats för asylsökande eller för dem som

nyligen fått uppehållstillstånd, står det att regeringen ansvarar för att utforma den svenska integrationspolitiken så att alla ska kunna bli en del av samhällets gemenskap oavsett var de är födda och vilken etnisk bakgrund de har.
Jag tror att man måste arbeta mer grundligt med att informera nyanlända om vilka frågor och vilka värden som är viktiga i det land vi kommit till.
Jag kan bara gå till mig själv. Under min uppväxt i Syrien hade jag svårt att se på när nötkreatur slaktades. Men jag har aldrig haft skuldkänslor när jag ätit kött (jag slutade dock äta kräftor när jag förstod att de kokades levande). Först nu, efter några år i Sverige, har jag förstått omfattningen av klimatkrisen.
För alla måste inte tycka att Thunberg och klimatrörelsen har rätt – men man ska förstå att natur- och miljöfrågor i Sverige traditionellt sett ansetts viktiga. Svenskarna är ett folk som uppskattar naturen, som sjunger och diktar om den, som är vana att röra sig fritt i den tack vare allemansrätten och kanske just

därför har lättare att förstå när naturen är hotad.
Min snart tioåriga dotter verkar vara på väg mot ett vegetariskt liv, möjligen en följd av att hon fått lära sig mer om klimatkrisen i sitt nya hemland. Om vi inte förstår det samhälle vi kommit till är risken stor att vi blir ännu mer isolerade.

Saeed Alnahhal
saeed.alnahhal@dn.se

Svamparnas hemliga liv

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Otroliga organismer. De är varken växter eller djur – de är svampar helt enkelt. Eller snarare helt oenkelt. Forskarna gör nya upptäckter hela tiden.

Lysande lockbete

De ser ut som specialeffekter ur en science fiction-film, men de självlysande svamparna är verkliga.

De är ganska ovanliga, men finns i skogar världen över.

Forskarna förstod först inte fenomenet. Men det visade sig att svamparna har en lysande plan!

När det är mörkt lockar ljuset till sig insekter. Krypen sprider sedan svampens sporer.

Sporer är pyttesmå partiklar som fångas av vinden eller liftar med insekter. Många svampar sprider sig så. Men det är vanligare att lukt är lockbete än ljus.

Finns precis överallt

Svampar har troligen funnits längre än både växter och djur.

Kanske är det därför de nu finns i alla färger, former och storlekar. Ingen vet hur många arter som lever på jorden. Kanske så många som 5 miljoner!
Svampar har en enorm kraft. De kan både bota och orsaka sjukdomar. De kan hjälpa träd att växa, men också döda hela skogar. De som ploppar upp i skogen kallas storsvampar. Men det lever också svampar i haven, långt nere i berggrunden – och på människors fötter.
En sak som skiljer svampar från växter är att de inte får energi från solen. I stället behöver de, precis som vi djur, få i sig både vatten och mat. De suger upp vatten och kolatomer från till exempel marken eller en gammal stubbe. Svampar bryter på så vis ner döda djur och växter. Utan svampar skulle världen svämma över av döda saker.

Cellsynt lika människor
Det är inte bara astronauter som kan skryta med att ha varit i rymden. Svampar är också vana rymd- resenärer. Men det handlar inte om flygande ufo-champinjoner, utan om jästsvampar som odlas på rymd-

stationen ISS. De kan användas för att göra medicin, som penicillin. Målet är att skapa ett rymdapotek!
Vad är det för likhet mellan dig och en bulldeg? Mer än du tror! Vanlig jäst gör sig nämligen inte bara bra i bakverk, utan också i forskning. Det är för att jäst-svamparnas celler är väldigt lika människoceller. Forskare använder ofta just jästsvamp för att forska om cellförändringar som drabbar människor.

Både bra och dåliga

Mycel kan bli både urgamla och enormt stora. I en nationalpark i delstaten Oregon i USA upptäckte man att träd började dö. Det visade sig vara mycelet till en mörkfjällig honungsskivling som snodde all näring från trädens rötter. Mycelet är minst 4 000 år gammalt och täcker en yta stor som 1 200 fotbollsplaner! Det räknas som världens största levande organism. Svampen är kändis i forskarvärlden och har fått smeknamnet Humongous fungus (betyder ungefär superenorm svamp).

Problemet med svamp som tar död på träden finns även i Sverige. Det kallas för rotröta och är inget som skogsägare gillar. Träd som drabbas kan inte användas som virke.
Men många svampsorter, som kantareller till exempel, är i stället bra för träden. Deras mycel hjälper rötterna att ta upp mer näring. Det fenomenet kallas för mykorrhiza. Utan det skulle många träd inte klara sig.

Odla kantareller?
Den som varit på kantarelljakt en regnig höstdag har kanske frågat sig: Varför inte bara odla dem själv? Svaret är att jo, det går faktiskt, men det är väldigt dyrt och svårt.
För det första måste du ha ett gäng träd hemma. Kantarellmycel lever nämligen i symbios med rötter. Det betyder att rötterna och mycelet hjälper varandra att få näring ur jorden. För det andra är det mycket komplicerat att få fram rent kantarellmycel att - plantera. Svenska forskare lyckades på 1990-talet, men det var mycket dyrt och tidskrävande. Svampar som inte behöver trädrötter är lättare att odla.

Champinjoner och ostronskivling, till exempel. Det odlas ungefär 1 700 ton champinjoner i Sverige varje år.

Urgamla och megastora
Ny svensk forskning visar att avancerade svampliknande organismer levde långt innan de första flercelliga djuren. Fossilet man hittat är 2,4 miljarder år gammalt och innehåller hyfer eller något som är väldigt likt hyfer. Så om inte fossilet är efter en helt okänd typ av organism, var svamparna överlägset först!

Redan innan dinosaurierna vandrade på jorden fanns det jättar på land. Svampjättar. Släktet prototaxites levde för drygt 400 miljoner år sedan. De hade fruktkroppar som kunde bli 8 meter höga! Vid den här tiden fanns inga träd. Supersvamparna var klart störst på land.

Det är mycket med mycel ...
Den som plockar svamp i skogen skrapar bara lite på ytan och - missar en hel hemlig svampvärld! Den delen som sticker upp ur - jorden, som vi kallar svamp, heter egentligen fruktkropp. Under -

jorden finns ett helt trådsystem som kallas för mycel – det är den största delen av svampen. Svamparna vi plockar är som äpplen, om mycelet är äppelträdet.
Mycel ser ut som stora spindelnät och består av långa trådar av svampceller. Näten byggs upp av tunnare trådar som kallas för hyfer. De är så tunna att de inte går att se. I ett enda kilo jord kan det finnas 60 mil hyfer! Ungefär lika långt som mellan Umeå och Stockholm!

Noshörning född på Kolmården

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

En noshörningsunge har fötts på Kolmården. Den 13 november fick honan Imfolozi en kalv. Ungen – en hane – vägde 60 kilo och har fått namnet Amadi. Ungen är Imfolozis sjätte och båda mår nu bra efter en dramatisk förlossning – Amadi fastnade i födselkanalen och fick dras ut av djurparkens

veterinärer och djurvårdare. Först var han lite medtagen, men kvicknade snart till och kom i gång med diandet som han skulle, berättar Linda Berggren, djurchef på Kolmården, i ett pressmeddelande.

TT

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Kvinna anhållen efter explosion utanför Borås

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

En villa i Rydboholm söder om Borås skadades vid en explosion strax efter midnatt, natten till tisdag.
Under tisdagen anhölls en kvinna i 20-årsåldern misstänkt för inblandning i händelsen. Kvinnan är inte känd av polisen sedan tidigare.
Assistentåklagare Sofia Bryngelsson bekräftar att det har hållits en del förhör och kommer att hållas fler förhör under dagen. Hon säger till Borås Tidning att kvinnan nekar till brott.
Händelsen rubriceras som allmänfarlig ödeläggelse och övergrepp i rättssak. Polisen knyter därmed händelsen till ett annat, tidigare rättsfall.
Kvinnan är misstänkt för allmänfarlig ödeläggelse.
TT

Lundgrens friande dom överklagas

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Den friande domen mot EU-parlamentarikern Peter Lundgren (SD), som åtalats för sexuellt ofredande mot en partikamrat, överklagas av åklagaren. Överklagan grundas på ljudfiler som åklagaren inte haft tidigare, skriver Expressen.

Peter Lundgren anklagas för att ha ofredat partikamraten på ett hotellrum i samband med SD:s valkonferens 2018. Peter Lundgren nekar till brottet, och kvinnan sade under rättegången i Jönköpings tingsrätt att åtalet gjorts mot hennes vilja.
Den nya bevisningen uppges bestå av filer med originalljud från telefonsamtal mellan kvinnan och SD-politikern Winberg.
TT

Ung man döms för tejpmord i Ånge

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

En man i 20-årsåldern döms av Hovrätten för Nedre Norrland till nio års fängelse för mord på en 20-årig man i Ånge i december 2019. Enligt domen har mannen tejpat för ansiktet på offret vilket lett till hans död. I tingsrätten fick mannen samma påföljd men dömdes även för människorov och grovt rån. Enligt domen mördade mannen 20-åringen tillsammans med en annan man som fortsatt är på fri fot efter att ha flytt till Egypten dagen efter mordet. Mordet ägde rum i offrets bostad, och planen ska ha varit att stjäla 20-åringens jacka som var värd mycket pengar. Offret släppte in den nu dömde mördaren och hans misstänkta medbrottsling frivilligt, efter att två personer som han kände hade skjutsat dit dem. **TT**

Riksdagen säger nej till tidsgräns för vuxna i häkte

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Det blir nej från riksdagen till att sätta en maxgräns för hur länge en misstänkt över 18 år får sitta häktad före åtal. Justitieutskottet är inte tillfreds med underlaget från regeringen.

– Vi tycker att det är viktigt att - införa gränser, det finns en majoritet för att göra det. Men i dagsläget har vi inte det underlag som vi anser att vi behöver, säger Fredrik Lundh Sammeli (S), ordförande i riksdagens justitieutskott.

Däremot kommer en majoritet i utskottet att ställa sig bakom en skarp tidsgräns för hur länge unga brottsmisstänkta får vara häktade, tre månader.

Johan Forssell (M), vice ordförande i utskottet, är emot skarpa tidsgränser. Polis och åklagare måste, enligt honom, få

ta den tid det tar att utreda brott utan att en misstänkt, genom att släppas, ska kunna försvåra utredningen.
Majoritetens förslag, som Forsell stöder, innebär att utskottet kommer att säga nej till maxgräns på sex månader för vuxna. I övrigt väntas förslagen i regeringens proposition om effektivare häktning och mindre isolering ha nog med stöd.
Justitieutskottets majoritet har tidigare föreslagit att normalgränsen skulle sättas vid nio månader i stället för sex, som regeringen föreslog.
Det sade dock Lagrådet nej till, rådet ansåg inte att argumenten räckte för nio månader utifrån det underlag som fanns.
TT

Slöjförbud i skolor stoppas av domstol

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Två skånska kommuner måste upphäva sina beslut om att införa förbud mot huvudduk i skolan. Förvaltningsrätten slår fast att sådana förbud strider mot grundlagens bestämmelse om religionsfrihet och mot Europakonventionen.

Domarna gäller Skurup och Staffanstorp som fattade sådana beslut förra året. I Staffanstorp gällde det barn i förskola och grundskola upp till och med sjätte klass. I Skurup omfattades både personal och elever i förskola och grundskola.

TT

Två åtalas för att ha våldtagit tonårspojkar på kyrkogård

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

De två männen – 18 och 21 år gamla – misstänks ha utsatt två tonårspojkar för ett utdraget övergrepp på en kyrkogård i Solna i somras. Nu åtalas de och åklagaren kommer att yrka på mångåriga fängelsestraff.

– Det orimliga är att med tanke på de åtalades olika åldrar så kommer en av dem bara få ett hälften så långt straff än den andra om de blir dömda, säger Anders Tordai, kammaråklagare.

De två åtalade, en 18-åring och en 21-åring, förenekar helt brott och har under hela förundersökningen endast besvarat frågorna i förhör med ”inga kommentarer”.

Detta trots att de greps i mycket nära anslutning till Norra kyrkogården i Solna, trots att en av dem bar på sig flera av det ena brottsoffrets ägodelar och trots att

det finns spår och annan teknisk bevisning som knyter männen till de grova våldsbrotten.
– De har inte lämnat någon som helt berättelse om vad som hände, det finns ingen förklaring till det grova våld som användes. Vi kan bara hoppas att vi får svar under rättegången, säger kammaråklagare Anders Tordai som i dag alltså åtalade 18-åringen och 21-åringen för människorov, synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grovt rån.
Utöver den tekniska bevisningen bygger åtalet på målsägarnas detaljerade berättelser om vad som hände. De berättelserna stöds av de fynd som gjorts på de platser där brotten ska ha begåtts. Det var natten till den 23 augusti i år som de två männen stötte ihop med sina offer. Enligt åklagaren visar utredningen att det primära syftet med gärningarna har varit att komma över pengar.
Åklagarens bild är vidare att eftersom 18- och 21-åringen inte var ”nöjda” med rånbytet – de kom inte över så mycket pengar – så har de inlett det som Anders Tordai beskriver som ett ”utdraget

brottsligt angrepp” inne på på kyrkogården.
– Jag tänker att det de brottsoffren utsattes för är något av det värsta man kan utsättas för som människa. Jag har sällan stött på den här typen av grovt, utstuderat våld, säger Anders Tordai.
De misstänkta gärningsmännen hade ingen koppling till brottsoffren.
Tonårspojkarna tvingades in på kyrkogården, hotades, misshandlades och kläddes delvis av. De bands fast med remsor från deras egna kläder, tvingades ner i gropar och täcktes över med pinnar och löv. En av pojkarna fick en pinne upptryckt i stjärten, därav våldtäktsmisstanken.
– De har även hotat att döda brottsoffren och deras familjer – allt i syfte att försöka få tag i mer pengar, säger Anders Tordai.
Tortyren av de två unga brottsoffren pågick under hela natten och på flera platser på kyrkogården. Strax innan klockan åtta på morgon lyckades de ta sig från platsen och fick snabbt hjälp av ett vittne som mötte dem. Då var pojkarna i princip nakna, svårt skadade och mycket medtagna.

Polisen som tillkallades kom mycket snabbt till platsen och kunde gripa 18- och 21-åringen. En av dem hade då ett av brottsoffrens telefon, bankkort och SL-kort i fickan. Han har förklarat det med att han hittat sakerna på marken.
De båda männen har suttit häktade sedan den 25 respektive den 26 augusti.
Advokat Jan Cadstedt är mål-sägandebiträde åt de unga brottsoffren.
– Jag har varit advokat i 35 år och det här fallet är nog ett av de värre jag varit involverad i, säger han, föga förvånad över åtalets utformning.
Hans vill inte uttala sig om sina klienters mående med mer än - följande:
– Det enda jag kan säga att att de vill bara att den här processen ska vara över så snart som möjligt så att de kan lägga det som hänt bakom sig, så gott det nu går, säger han.
De åtalade männen har en lång historia av kriminalitet och ungdomsbrott bakom sig – trots sin låga ålder. En av dem dömdes förra året för att som 15-åring ha slagit sönder fönster till en skola i

ett försök att stjäla. Redan som tolvåring var han misstänkt för rån och misshandel och han omhändertogs då enligt LVU.
Den andre mannen, som är något år äldre än sin misstänkte medbrottsling, väntade på att avtjäna ett fängelsestraff på ett och ett halvt år för en mordbrand mot en bilfirma. Nu är han misstänkt för ännu ett grovt brott. Han har också dömts för stölder, trafik- och narkotikabrott sedan han var 16 år gammal.
21-åringens advokat Ersin Aziman bekräftar att hans klient förnekar brott, men vill inte kommentera inställningen i övrigt.
18-åringens advokat Torben Setterlund vill inte kommentera åtalet mot hans klient över huvud taget.
Rättegången inleds den 30 november i Solna tingsrätt.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Misstänkta skyller på varandra

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

De två männen misstänks ha mördat ett par i Vallentuna i januari. Motivet tros vara pengar. När rättegången - inleddes erkände de båda männen rån men skyller - morden på varandra.

Det var den 15 januari som polisen bröt upp dörren till ett hus - Vallentuna och hittade två döda personer – en man i 60-årsåldern och en kvinna i 50-årsåldern som anmälts försvunna. Då hade de redan varit döda i flera dagar. Genom att spåra överföringar från parets konton kunde polisen hitta en misstänkt, en 28-årig man hemmahörande i kommunen. Efter en tids spaning greps han och en 26-årig kumpan. Männen misstänks för mord och grovt rån och på måndagen inleddes rättegången i Attunda tingsrätt. Brottet är enligt åklagaren Jenny Karlsson särskilt hänsynslöst bland annat för att de

båda misstänkta ska ha trängt sig in maskerade i parets bostad, satt handfängsel på kvinnan och utsatt dem båda för grovt våld.
Åklagaren fortsatte sedan med att berätta om paret, som träffades på en gemensam väns fest 2010, och hur de flyttat ihop kort därefter. I samband med sin moders död ärvde den mördade mannen en gård som han nyligen sålt för drygt 14 miljoner kronor. Pengarna tros vara motivet till rånmorden.
Den misstänkta 28-åringen ska ha fått nys om mångmiljonförsäljningen genom en bekant som hyrt ett hus på gården innan den såldes.
Åklagaren har yrkat att de båda männen tillsammans och i samförstånd mördat paret. Men de båda åtalade skyller på varandra. Advokaterna tror på en frikännande morddom.
– Jag tror att åklagaren kan få svårt att bevisa vem som har mördat paret. Tittar man på -bevisningen så visar den bara att personerna är döda, att det är fullt möjligt att en person kan ha dödat båda två, men den visar inte vem som har gjort det – och det visar inte att båda måste ha varit

inblandade i mordet. Då blir det problematiskt, säger advokat Martin Cullberg till DN.

Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Advokat kan ha försökt lura häkte – uppgavs vara ”flickvän” till intagen

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

DN kan avslöja nya uppgifter om den advokat i Stockholm som stängts av efter att ett brev

smugglats in till häktet. Under sken av att vara ”flickvän” kunde advokaten i ett annat fall besöka och ringa upp en frihetsberövad man. Kriminalvårdens övervakningssystem slog upprepade gånger larm om att advokaten försökt koppla ihop mannen med en tredje part.

Händelserna inträffade sommaren 2019. På okänt sätt hade den kvinnliga advokaten då fått kontakt med en 27-årig man som nyligen dömts till fängelse av Södertörns tingsrätt för grovt bedrägeri, utpressning, våldtäkt och andra brott. I avvaktan på att målet skulle prövas av Svea hovrätt satt mannen kvar på häktet i Sollentuna.

I början av juli ansökte 27-åringen om att få Kriminalvårdens tillstånd att ta emot besök och ringa till den aktuella advokaten, detta samtidigt som han fortfarande biträddes av en offentlig försvarare. Den nya advokatens yrkesroll angavs dock inte i ansökan.

– I pappren skrevs hon in som flickvän, berättar en av DN:s källor.

Under de kommande veckorna besökte advokaten den häktade mannen vid sammanlagt sju tillfällen. Parallellt med detta skedde flera telefonsamtal. Under ett av dessa samtal fick häktets säkerhetsavdelning, genom övervakningssystemet INTIK, indikationer om att advokaten skulle ha försökt koppla över samtalet till en tredje telefonlinje, något som strider mot reglerna.
”Det har kommit till Kriminalvårdens kännedom att det gjorts försök att aktivt manipulera samtalslinjen”, skrev säkerhetsavdelningen i sin rapport.
Samtalet avbröts och den häktade 27-åringen gavs en varning. Trots detta skulle händelseförloppet upprepas några veckor senare – med samma tredjepart som tidigare. Kriminalvårdens svar blev att återkalla 27-åringens rätt att ringa advokaten.
”Det tidigare medgivna telefontillståndet kan äventyra säkerheten då ett lyckat försök till byte av telefonlinje eller sammankoppling av samtal skulle medföra att samtal kan ske med personer som Kriminalvården inte

tillåtit kontakt med”, motiverade Kriminalvården och drog ungefär samtidigt in ett annat telefontillstånd för 27-åringen på samma grunder.
När DN når advokaten säger hon först att hon inte minns några kontakter med 27-åringen. Men efter att ha konfronterats med Kriminalvårdens beslut ändrar hon sig.
– Jag vet exakt vad det där handlar om. Det handlar om att det ringde ett samtal på andra linjen. Och då får de sådana indikationer, förklarar advokaten och förnekar bestämt att hon skulle ha försökt kringgå Kriminalvårdens regler.
Att samma sak inträffade två gånger har, enligt henne, en naturlig förklaring.
– Det ringer mycket i min telefon, så det är inget konstigt.
Advokaten vill inte gå närmare in på sin relation till den dömde 27-åringen, men förnekar att de skulle ha varit ett par.
– Det är möjligt att han har uppgett det, men det stämmer inte.
Kan du se någonting olämpligt i det här?
– Absolut inte.

Att du som brottsmålsadvokat umgås privat med en grovt kriminell person?
– Jag har inga kommentarer till det.
Jan Tydner, som var åklagare i målet, ser allvarligt på DN:s uppgifter.
– Det här var helt nytt för mig och det säger sig självt att det inte är bra. Om en häktad får hjälp att ha otillåtna kontakter förtas ju syftet med häktningen.
Thomas Björklund vid Kriminalvårdens sektion för fysisk och teknisk säkerhet bekräftar att övervakningssystemet ”larmar” om ett tredje samtal är på väg att anslutas. För att undvika den här typen av situationer och andra har myndigheten tagit fram en instruktionsbroschyr som finns tillgänglig via Sveriges advokatsamfunds hemsida.
– Om advokater ofta har kontakt med klienter bör de känna till vad som gäller, säger Thomas Björklund.
Mia Edwall Insulander, generalsekreterare för Advokatsamfundet, vill i nuläget inte kommentera saken.
Den aktuella advokaten är sedan tidigare föremål för

Advokatsamfundets granskning. Skälet är att advokaten i hemlighet förmedlat brev till en klient som satt häktad med fulla restriktioner, något som lett till att Svea hovrätt skiljt henne från uppdraget.
”Vi har tillskrivit advokaten med anledning av det som har hänt. Styrelsen kommer sedan att göra en prövning om ärendet ska skickas till disciplinnämnden”, meddelar generalsekreterare Mia Edwall Insulander.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

Våld och brott toppar för första gången Sverigestudien

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

För första gången sedan den så kallade Sverigestudien 2010 började följa utvecklingen av människors värderingar toppar kategorin ”våld och brott” de egenskaper och beteenden som de 2 000 svarande anser bäst beskriver det Sverige de lever i.

Coronapandemin ledde i våras till att undersökningsföretagen bakom studien – som normalt görs vartannat år – beslöt att ta fram en extrarapport för att kunna täcka in de eventuella förändringar i hur folk ser på tillvaron både i sitt personliga liv och i nationella frågor.
Den nya enkäten gjordes mellan den 2 och 17 september, en period då nyhetsflödet präglades av en hel del annat än just pandemin, enligt en av studiens författare, Stefan Kraft vid Gullers Grupp.
– Corona stod tillbaka för mediala favoriter som klaner och våldbrott, nyheter om statsbudgeten och Preemraff. Vi pratade om ökad smitta, men framför allt handlade det då om utvecklingen i Europa och om munskydd i kollektivtrafiken – samt Donald Trump, sa han under presentationen på Västsvenska handelskammaren i Göteborg.
Många saknar arbetsplatsens gemenskap när pandemin tvingar fram hemarbete. Fler oroar sig också för arbetslöshet.
Men Stefan Krafts och studiens projektledare Sandra Zätterströms slutsats är ändå att

våra grundläggande värderingar inte förändrats särskilt mycket.
– Där finns en hyfsad och väntad stabilitet. Däremot ser vi väldigt olika upplevelser mellan män och kvinnor respektive mellan de som arbetar i privat och offentlig sektor. Men en iakttagelse är ändå ett skifte från individ till mer av relation, gemensam vision och omtanke.
Om hur pandemin tycks ha förändrat arbetslivet säger Zätterström, som är verksam vid managementkonsulterna Vergenta:
– Gapet ökar mellan nuläge och önskat läge när det gäller balans i hemarbete och jobb, särskilt i offentlig sektor. Gapet ökar mest bland yngre och äldre. De som är i åldern 31 till 50 år tycker att det funkar bäst.
– Men många beskriver att hemarbetet aldrig tar slut nu, att allt går ihop.
De som deltar i enkäten får bland en lång rad begrepp välja ut de tio som de anser bäst beskriver de värderingar/egenskaper/beteenden som gäller i ”det Sverige du lever i i dag?”.

Den listan toppas för första gången av kategorin ”våld och brott”. 782 svarande hade valt den. Strax efter kom ”osäkerhet om framtiden” och på tredje plats ”byråkrati”.
Just ”byråkrati” ligger klart högre inom offentlig sektor jämfört med den privata. Där finns den inte ens med på tio-i-topplistan.
Det kan jämföras med den studie som gjordes i februari i år. Då toppade ”osäkerhet om framtiden” före ”våld och brott” och ”skyller på varandra”.
Däremot anser de svarande i både februari- och septembermätningen att ”ekonomisk stabilitet” är faktorn som man främst anser vara central ”för att Sverige ska kunna fungera som bäst”.
I den kategorin har ”arbetstillfällen” hoppat upp på andra plats.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Malmöpolis misstänkt för vapenbrott släpps

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Den Malmöbo som anhölls av åklagare vid särskilda åklagarkammaren på sannolika skäl misstänkt för två fall av grovt vapenbrott har nu släppts.

Enligt uppgifter till Kvällsposten ska det röra sig om en polisman som misstänks för brottet.
Chefen för det polisområde där polismannen är anställd har bekräftat för tidningen att han fått information om misstankarna mot mannen.
Även om polismannen nu har släppts kvarstår misstankarna om brott och förundersökningen fortsätter, uppger Åklagarmyndigheten i ett pressmeddelande.

TT

Åtta personer åtalas för förfalskade sedlar

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Åtta personer åtalades på torsdagen i Uddevalla tingsrätt misstänkta för bland annat grov penningförfalskning och 17 fall av bedrägeri. Enligt åtalet hittades sedeltryck till ett värde av drygt 160 000 kronor i bostaden där de misstänkta vistats.

Det var i mitten av juli som polisen fattade misstankar mot två personer som ska ha försökt betala med falska femhundralappar på en bensinmack i Tanumshede, nordväst om Uddevalla.

Ett vittne reagerade på att en sedel var falsk, noterade vilken bil som personerna satte sig i och ringde polisen.

– En person greps på platsen och sen hade vi uppgifter om att den här personen skulle vistas i en lägenhet tillsammans med flera

andra. Då utförde man en husrannsakan och då påträffades de övriga sex personerna, säger assistentåklagare Malin Bogren som lett förundersökningen till DN.
I lägenheten hittades även falska sedlar i en väska och ark med sedeltryck på, som uppgick till ett värde av 160 500 kronor. I en angränsande lägenhet hittades också en skrivare som enligt polisen använts för att trycka upp falska sedlar.
– Siffran avser ark med tryckta sedlar på som man inte har förfalskat klart ännu. Sen finns det också 77 stycken 500-kronorssedlar som dels hittades i lägenheten och dels i de här bedrägerierna, säger Malin Bogren.
Åtalet, som väcktes på torsdagen, avser grov penningförfalskning och försök till penningförfalskning, i kombination med förberedelse till grovt bedrägeri.
– Det handlar om 500-kronorssedlar i färdigt format som man påträffat i lägenheten. Men även sedlar som använts i butiker som kommit in till ett sedelföretag, som vi menar att vi

kan knyta till de misstänkta, säger Malin Bogren.
Tillvägagångssättet, säger hon, har varit systematiskt och organiserat.
– De här personerna har begått bedrägerier i olika konstellationer för att få ut varor och framför allt växelpengar.
Åldern på de åtta tilltalade varierar mellan 20 och 40 år, men den yngsta är 18 år. Sju av de åtta åtalade har förnekat inblandning i penningförfalskningen, som är huvudbrottet, säger Malin Bogren. En har berättat att han förfalskat sedlar men menar att det inte varit i den omfattningen eller med den systematik som åtalet anger.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se

Allt fler unga kör A-traktor – ökar snabbast på Lidingö

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

I raggarstaden Arvika är A-traktorn kult och ett sätt att umgås. På Lidingö är den ett bekvämt sätt att organisera vardagen för upptagna ungdomar och deras familjer.

– Det är ett praktiskt fortskaffningsmedel helt enkelt, säger Elvira Jädervik, 16, som går på Hersby gymnasium på Lidingö och kört sin jeep i ett år.

Du kanske hatar dem när du tvingas ligga efter i trettio på en slingrig sjuttioväg. Men ungarna i A-traktorn framför dig har det varmt och skönt och njuter av ett begynnande vuxenliv fast de bara är femton år.

A-traktorerna har ökat kraftigt från 2009 till 2019, allra mest ökar de i Lidingö. Täby är tvåa. På sjätte plats ligger Danderyd.

I slutet av oktober fanns det 100 traktorer på Lidingö.
Elvira Jädervik, 16, går samhällsvetenskaplig linje med beteendeinriktning på Hersby gymnasium.
– Överallt utanför skolan är det fullt av traktorer och mopedbilar, berättar hon.
Fredrik Bergström har sålt mopedbilar på sin marina i Lidingö i sex år. Nu säljer han i snitt en i veckan. Den dyraste kostar nästan 190 000 kronor.
Han tror att pandemin och rånrisken bidrar till att föräldrar hellre köper ett fordon till sina ungdomar än låter dem åka kollektivt.
Familjen Jädervik tänkte sig just en mopedbil till en början, men mamma Lotta som är sjuksköterska var skeptisk.
– Bilar är så mycket säkrare. En mopedbil är bara plast, säger hon.
Så pappa Tiger Jädervik började leta på nätet och hittade en firma i Laholm som bygger om importerade småjeepar med fyrhjulsdrift, krockkudde och deformationszoner till A-traktorer. Lukasz Popis, som driver firman, tror att han gjort 1 000 sådana bilar sedan 2011.

Familjen har nu haft sin fyrhjulsdrivna Suzuki X90 i sju år. Då fanns bara 14 A-traktorer på ön. Sen dess har många fler likadana hamnat just här. När DN går igenom listan på Lidingös traktorer hittar vi 78 jeepar av samma märke.
I dag är Elvira traktorns tredje brukare i familjen.
– Vi är tre systrar och det skiljer tre år i ålder. Så det är perfekt för den yngre att ta över när den äldre tar körkort, förklarar hon.
Som många unga här är hon upptagen av skola, träning och extrajobb. Förr fick föräldrarna skjutsa. Nu tar det en kvart att köra till skolan och tjugo minuter till hallen där hon tränar karate på elitnivå. Elvira hoppar också in som barnvakt, karatetränare och servitris.
– Alla mina kompisar har antingen mopedbil, moppe eller traktor.
Pepe Herrera arbetar som kommunal ungdomscoach och förvånades när han började för ett år sedan över alla mopedbilar och traktorer på Lidingö.
– Det är mest de resursstarka som har det. Det blir också en statusgrej att komma med

mopedbil eller A-traktor till gymnasiet, säger han.
Driftskostnaden är hög, Elvira tankar för 400 kronor i veckan.
Men trimmad är den inte, den lilla jeepen.
– Jag har ingen aning om hur jag skulle få den att gå fortare.
Så hon har fått vänja sig vid att - ligga först i kön på Lidingös slingriga vägar med irriterade vuxna bilister bakom sig. I rusningstrafik blir det snabbt tio bilar.
– Om de lägger sig precis där min bil tar slut så känns det att de är arga. I början var jag jättestressad av det. Nu försöker jag köra så långt åt höger det går och släppa fram dem när jag kan.
Flest A-traktorer finns dock i Arvika, med 242 registrerade fordon den 29 oktober i år.
I Arvikas hamn har ett gäng killar parkerat sina Volvobilar och fyrhjulsdrivna pickuper så tätt att de kan sitta kvar i bilarna och prata.
– Arvika är en bilstad, det här är raggarkultur, säger Nils Nygaard, 15.
Han kör en rätt ny Nissan Navarra pimpad med ljusramper och en extrem ljudanläggning.

Baslådorna är av det slag att musiken går rakt genom väggarna och hörs lika bra inomhus. Allvarliga samtalsämnen saknas inte. Som det nattliga förbudet mot trafik i centrum som ska få bukt med högljudd musik som håller folk vakna. Eller olyckan en dryg vecka tidigare när en polispatrull skulle stoppa en A-traktor som körde alldeles för fort, och föraren i ett försök att undkomma mejade ner en lyktstolpe och hamnade i diket. Händelsen har skakat om traktorgänget, där nästan alla går yrkesinriktade gymnasielinjer som VVS, el och fordon.
Hampus Ljungqvist, 16, kör en Mazda-pickup och upptäcker i gatlampans sken att locket till bromsvätskebehållaren har fallit av. Bilen har han och hans pappa gjort i ordning. Pappa är lärare på fordonsprogrammet så Hampus lär sig samtidigt mycket om bilar.
– Fast det var aldrig meningen att jag skulle ha traktor. Sen skaffade alla andra och då ville jag också ha en.
Först i gänget att köpa A-traktor var Albin Olsson som bor på

landet sju kilometer väster om Arvika.
Men det var hans pappas idé. Erik Olsson jobbar skift på Volvo-fabriken och körde själv A-traktor när han var ung.
– Jag tror det står för frihet. När du får körkort kan du sätta dig i bilen och köra vart du vill. Och det är ett bra intresse för unga. Det är bättre att de håller sig till bilar än att de springer runt på stan.
Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se

Polisen: De är för lättmanipu-lerade, det är bilar egentligen

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Dubbelt så många A-traktorer rullar på vägarna i dag som för tio år sedan. Mest ökar de på Lidingö och i andra välbärgade Stockholmskommuner.
Men många går betydligt fortare än de ska.

– De borde förbjudas, det är bilar egentligen, säger trafikpolischefen Leif Svensson.

De ombyggda bilarna som får köras av 15-åringar i upp till 30 kilometer i timmen kallas ofta Epa-traktorer, som deras föregångare.

Men dagens A-traktorer kan vara helt moderna bilar. Bara en dragkrok, ett blockerat baksäte och en trekantig skylt där bak visar att det är ett långsamgående fordon.

Före den 15 juli 2020 behövde hastigheten sänkas mekaniskt. - Sedan några år har det gått att få dispens från de krångliga reglerna och i somras togs kravet bort helt. Det öppnade för att moderna bilar kan bli ungdomstraktorer genom att bilens elektronik programmeras om så den inte går att köra snabbare än 30 kilometer i timmen, eller att en hastighetsregulator monteras in som stryper motorn när det börjar gå för fort

Ludwig Loh i Örebro är företagare, specialiserad på att sälja elektronik som gör bilar till A-traktorer.

– Utrustningen kostar i runda slängar mellan 3 500 och 4 000 kronor, säger han.
På tio år, från den 31 december 2009 till den 31 december 2019, fördubblades antalet registrerade A-traktorer till 25 419. Under 2020 har ökningen fortsatt. Den 29 oktober i år fanns det 30 723.
I huvudsak är det ett glesbygdsfenomen. Vid årsskiftet var ungefär hälften av landets A-traktorer registrerade på en person som bodde utanför det som SCB definierar som tätort. Där bor bara 13 procent av befolkningen.
Men ökningen är störst i Stockholmskommunerna Lidingö och Täby under tioårsperioden.
I takt med att moderna bilar kan göras om helt elektroniskt blir de också allt exklusivare. Dyra stadsjeepar som Porsche Cayenne, VW Touareg och Range Rover har strypts till att gå i traktorfart.
– Det nyaste vi har levererat utrustning till är Volvo V90 från 2017 och 2019. Det är bilar som har tillverkarens nybilsgaranti kvar, säger Ludwig Loh i Örebro.
Men om den elektroniska hastighetsbegränsningen sätts ur spel blir bilarna snabba. Leif

Svensson, chef för trafiksektionen i polisregion Bergslagen, anser att A-traktorer är ett stort problem.
– Sedan de gjorde nya regler så finns det snart ingen som går som de ska. De är så lättmanipulerade, det är bilar egentligen.
– Vanliga bilister blir omkörda av så kallade A-traktorer med långsamgåendeskylt där bak. Jag har blivit det själv, det är en rätt intressant upplevelse, säger Leif Svensson.
Vid trafikkontroller händer det att polisen mäter hastigheten på vad de tror är en bil som kör 80, 90 kilometer i timmen. Plötsligt sänks hastigheten till 30, när A-traktorföraren har upptäckt kontrollen.
Polisen har märkt att hastighetsregulatorn kan manipuleras och stängas av.
– Om vi sätter oss i och provkör får vi inte upp den i mer än 30. Men när de trycker på sin lilla fjärrkontroll så är det en bil, säger trafiksektionens chef Leif Svensson.
Det låter som om du tycker att de borde förbjudas?
– Ja, det tycker jag. Annars får de hitta ett sätt så att de bara går i 30. Men det är också farligt. Vi

har haft en allvarlig olycka på hundravägen vid Kil när det var mörkt och en långtradare kom bakifrån och körde in i en A-traktor som höll 30. Två pojkar skadades svårt.
Omar Bagdadi, utredare på Transportstyrelsen, känner till kritiken mot de nya reglerna.
– Vi har precis dragit igång en utredning om A-traktorer. Då ska vi också titta på det här med manipulerandet och se om vi kan skärpa kraven utan att ställa till det allt för mycket för dem som bygger om.
Omar Bagdadi vill inte förbjuda A-traktorer.
– Det är ett viktigt fortskaffningsmedel för ungdomar och det finns en tradition i Sverige att ungdomar tycker om att bygga bilar. Det är ett intresse vi vill uppmuntra och inte slå ner på, säger han.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se

En A-traktor är en bil eller lastbil som byggts om och registrerats som traktor. Fordonsslaget infördes 1963 för att ersätta de äldre Epa-traktorerna. Den får

som mest gå 30 kilometer i timmen och köras på allmänna vägar men inte motorväg och motortrafikled.
Flest A-traktorer per invånare sista december 2019 hade Åsele kommun. Lägst andel hade Sundbyberg.
I takt med att det blivit fler A-traktorer under 2010-talet har antalet allvarligt eller svårt skadade ökat från 10 personer 2010, mellan 22 och 25 personer per år 2015-2018 upp till 35 personer 2019, enligt polisens och akutsjukhusens rapportering till Transportstyrelsens olycksdatabas Strada.
Flera riksdagsmotioner har på senare år krävt att A-traktorer ska få köras lika snabbt som mopedbilar, där maxgränsen är 45 kilometer i timmen.

Man angrep kvinna med kniv – döms till 15 års fängelse

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Den 27-årige mannen angrepp kvinnan med en kniv när hon höll deras gemensamma barn i famnen. Nu döms han till 15 års fängelse och utvisning för mordförsök.

Polisen vill rikta ett tack till en granne som agerade och därmed anses ha räddat kvinnans liv.

Knivdramat inträffade i somras i Haninge kommun. Kvinnan, som låg i skilsmässa med mannen med vilken hon har två gemensamma barn, fick livshotande skador när hon angreps i trapphuset till ett flerfamiljshus.

Polisen skriver på sin hemsida att hon kurade ihop sig för att skydda sitt barn samtidigt som mannen

högg henne i överkroppen, halsen och huvudet.
Enligt polisen var det ett under att hon överlevde – och man vill nu rikta ett tack till en granne som reagerade på kvinnans skrik och fick mannen att springa därifrån. Grannen larmade därefter polis och ambulans och tog hand om kvinnan.
– Utan grannens vaksamma och rådiga agerande hade vi i dag haft två små barn utan sin mamma, - säger Michael Johansson, chef för polisens sektion för Brott i nära relation i Stockholm Syd, i ett uttalande på polisens hemsida.
Upprinnelsen till mannens angrepp ska ha varit att han blev upprörd över en bild på kvinnan i sociala medier. Åklagaren drev linjen att mannens motiv var att bevara eller återupprätta familjens och hans heder.
Mannen greps samma dag som han begick attacken. Han har nu dömts till 15 års fängelse och utvisning för försök till mord. Han ska dessutom betala skadestånd på drygt 200 000 kronor till kvinnan.
Enligt tingsrätten har mord-försöket omfattat moment som är försvårande ur

straffvärdesynpunkt, bland annat framhåller rätten de försvårande omständigheterna att gärningen riktats mot en före detta närstående och att den begåtts inför deras gemensamma barn.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se

”På tio år har 46 utomstående drabbats av ökade gängvåldet”

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201121

Skjutvapenvåldet och sprängningarna har ökat och Sverige utmärker sig i ett europeiskt perspektiv. Åren 2011–2020 drabbades minst 46

utomstående i 36 grova våldsbrott och av dessa var åtta under 15 år. För att komma till rätta med utvecklingen krävs ett omfattande åtgärdsprogram, skriver kriminologen Joakim Sturup.

För fyra år sedan (13/11 2016) efterlyste vi här på DN Debatt en nationell mobilisering mot det organiserade våldet, men sett i retrospektiv har en sådan samordnad mobilisering inte kommit till stånd. Mycket har gjorts men betydligt mer måste till. Flera vetenskapliga studier har sedan dess påvisat att skjutvapenvåldet och sprängningarna har ökat och att Sverige i ett europeiskt perspektiv står ut med en betydligt högre frekvens än många andra jämförbara länder. Skjutningar och sprängningar sker mestadels mellan och inom kriminella nätverk men har trots det en stor inverkan på allmänhetens otrygghetskänslor.

En nyligen genomförd kartläggning, av utomstående som skadats och dödats av skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer i Sverige åren 2011–2020 visar att minst 46 utomstående

drabbats i 36 grova våldsbrott och av dessa var åtta minderåriga under 15 år. Av de 36 våldsbrotten innefattade 24 skjutningar och tolv sprängningar och antalet skadade och döda hade ökat från fyra de första tre åren till 24 de sista tre åren.

I sprängningarna hade tre utomstående avlidit och tolv skadats och då det är relativt ovanligt med skadade och dödade i sprängningar generellt tyder detta på, att när sprängningar utförs, har inte utförarna kontroll över situationen och allmänheten lider då förhöjd risk. I skjutningarna har elva utomstående avlidit och 20 skadats. Det som bör noteras gällande skjutningarna är att tio hade utförts med automatvapen, det vill säga närmare hälften. Totalt av de 36 våldsbrotten där tredje man hade skadats eller avlidit hade knappt 40 procent klarats upp vilket är en för låg andel men speglar den generella uppklaringsandelen i dessa brott. För att förstå grundorsakerna till den situation som har uppstått krävs en genomgripande samhällsanalys och för att få bukt med utvecklingen måste det genomföras ett omfattande

åtgärdsprogram. Det finns inte utrymme att redogöra för varje åtgärd, men vissa övergripande områden förtjänar att nämnas särskilt:

Initiera djuplodande kunskaps-översikter för polisen, socialtjänsten, Statens institutionsstyrelse (Sis), Kriminalvården och skolan om vilka insatser och behandlingsformer som det finns evidens för. Regeringen torde kunna ge Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) och Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att genomföra sådana översikter för att öka evidensen.

Ökad kunskapsutveckling för socialtjänsten gällande arbetet med gängkriminella ungdomar med ett forum under ledning av till exempel Socialstyrelsen för best practice och metodutveckling samt förbättra möjligheterna att samverka mellan myndigheter trots sekretessproblematik.

Förstärk samhällsförmågan att motivera, stödja och skydda avhoppare från kriminella nätverk, för att minska antalet motiverade gärningsmän. Det måste ske samhällsgemensamt

samt innehålla en förstärkning av arbetet med brottsoffer och personsäkerhet (BOPS).
Förstärk det långsiktiga arbetet med förtroendehöjande insatser för rättsväsendet genom stärkt vittnesskydd samt viktiga initiativ såsom Polis, ambulans, räddningstjänst (PAR) och Människan bakom uniformen (MBU), dessa måste dock utvärderas innan de lanseras i större skala.
Genomför en omfattande satsning på polisens utbildningar inom utredningsverksamheten då det finns en stor utbildningsskuld gällande utredningsmetodik, förhörsteknik, operativ analysförmåga och kriminalpolisiära metoder vilket är en tungt försvårande omständighet för att öka uppklaringen i de grova våldsbrotten.
Initiera ett särskilt fokus på vapen och explosiva varor. Samhället tenderar att fokusera på aktiviteterna skjutningar och sprängningar, men inte i samma utsträckning på innehavet av skjutvapen och explosiva varor. Det borde utvecklas en myndighetsgemensam strategi för

att förebygga illegal införsel och handel av dessa varor med fokus på effekter. Handläggningstiderna gällande vapenundersökningar måste kortas och det systematiska bakspårningsarbetet av skjutvapen och explosiva varor måste vidhållas.
Det finns flerta tekniska utvecklingar som troligen kommer att öka den polisiära förmågan såsom kameror med automatiska nummerplåtsavläsare och ansiktsigenkänning, programvaror som kan söka igenom bild- och filmdata och nya tekniska spaningsmetoder och inte minst framtida tekniska innovationer. Polismyndigheten och externa samarbetspartner har förmåga att i praktiken genomföra åtgärderna men lagstiftning och integritetsfrågor, som självklart är av vikt, tenderar att försena införandet i operativ verksamhet.
Utveckla ett mer evidensbaserat förhållningssätt där forskning och effektutvärdering är centralt i polisens arbete. Som del i detta behöver myndigheten öka beställarkompetensen gällande utvärderings- och forskningsuppdrag.

För att kunna genomföra flera av ovan nämnda insatser kan lagstiftningsändringar utredas och införas till exempel höjt minimistraff för övergrepp i rättssak, lagstiftningsändringar gällande Tullverkets arbete, förkortad ungdomsrabatt och hårdare straff vid brott i gängmiljö och inte minst gällande de tekniska innovationerna och det är därför av vikt att ligga i framkant i detta arbete.
Bortsett från otrygghetsfaktorn är det oftast gängkriminella som utsätts för det grova gängvåldet men som nämnts ovan, ju mer extremt våld som utförs, framför allt med automatvapen och explosiva varor, ju högre risk för tredje man. Det finns inga riktade snabba lösningar för att minska risken för allmänheten, utan ett sådant riskreducerande kräver en gedigen kriminalpolisiär förmåga över tid där individer med kunskap, intention och redskap att begå dessa brott döms till frihetsberövande påföljder.
Således finns ett stort behov av att öka uppklaringen i de grova våldsbrotten före andra åtgärder då vi annars riskerar att våldet befästs på de nivåerna som vi nu

ser, vilket även skulle innebära en vidmakthållen risk för allmänheten att utsättas. Samtidigt visar kartläggningen att risken för tredje man att utsättas för denna typ av våld, är liten om man inte umgås med gängkriminella på grund av förhållande, vänskap eller släktskap. För att motverka cementeringen av våldsnivån måste vi parallellt arbeta brottsförebyggande med nästa generation av kriminella genom ett framåtblickande åtgärdsprogram, och för att ett sådant ska få effekt i målet krävs en blocköverskridande politisk samling över kommunal, regional och nationell nivå.

Joakim Sturup, kriminolog och analytiker vid Polisregion Stockholm vid Polismyndigheten

Damberg om kritiken: Vi är inte otydliga

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Regeringen har nu beslutat att högst åtta personer får delta vid allmänna sammankomster. Undantaget är begravningar där 20 personer får delta.

– Det är viktigt att kunna ta ett värdigt avsked av sina anhöriga som avlider, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

I måndags meddelade statsminister Stefan Löfven att regeringen vill begränsa antalet som får delta vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar till åtta personer. En ”åtgärd som saknar motstycke i modern tid”, enligt statsministern.

Efter en snabb remissrunda har nu regeringen bestämt sig för att gå vidare med förslaget. Från och med tisdag den 24 november träder förbudet i kraft.

– Smittspridningen är väldigt hög i Sverige. Läget är allvarligt och riskerar att bli nattsvart om vi inte agerar nu. Fler kommer då att bli allvarligt sjuka och fler kommer att dö än vad som annars vore fallet, säger Mikael Damberg.
Flera remissinstanser har uppmanat regeringen att ta bort undantaget som gör det möjligt med sittande publik på upp till 300 personer under vissa villkor. Men regeringen gör inga förändringar på den punkten.
– Vi förväntar oss att länsstyrelserna tar sitt ansvar och fattar de beslut som är nödvändiga utifrån smittläget lokalt, säger Mikael Damberg.
Däremot har regeringen lyssnat på Svenska kyrkan som krävt undantag för begravningsceremonier. Beslutet innebär att begravningar undantas och att 20 personer får närvara på ceremonin.
– När vi hamnar i situationer där vi måste ta avsked av någon som lämnat oss är det viktigt att det kan göras med värdighet även när samhället hanterar en kris, säger kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP).

Undantaget gäller sammankomster för religionsutövning som hålls med anledning av dödsfall och där antalet deltagare inte är fler än 20.
– Det innebär att det blir möjligt att hålla begravningsgudstjänster, urnsättning och motsvarande sammankomster med max 20 deltagare, oavsett vilken trosinriktning det är frågan om, säger Amanda Lind.
Regeringens beslut innebär att redan hårt prövade verksamheter inom kultur och idrott får vänta ytterligare på att uppträda inför publik.
– Förändringarna kommer att få fortsatt stora negativa konsekvenser för många företag och föreningar som drabbas av förbudet. Vi ser över behovet av förstärkta stöd till kulturen och idrotten, säger Amanda Lind.
Regeringen förväntar sig att länsstyrelserna nu inser allvaret och begränsar möjligheterna till att hålla evenemang med fler än åtta personer i publiken. Det är dock något som regeringen bara kan vädja om eftersom det är

länsstyrelserna som har sista ordet i den frågan.
– Den normering vi talar om innebär att vi inte ska träffas i några sammanhang. Det är det som är budskapet. Vi är i ett väldigt allvarligt läge och vi vill tillsammans bryta smittspridningen, säger Mikael Damberg och fortsätter:
– Det är en viktig princip att folk nu inte ska träffas i sociala sammanhang. Man ska dra ner det till ett minimum under en tid framöver.

Regeringen har fått kritik för att det är otydligt vilka regler som gäller för olika verksamheter.
– Vi är inte otydliga. Det är max åtta personer som gäller och man ska inte försöka hitta undanflykter eller smithål för detta, säger Mikael Damberg.
Begränsningen på åtta personer ska i första hand gälla i fyra veckor.
– Men vi har också sagt att om vi inte ser ett förändrat beteende och en minskad smittspridning så kan det förlängas över jul och nyår, säger Mikael Damberg.

Riksidrottsförbundet har efterlyst tydligare besked om vad det är som gäller för idrottsutövning i och med begränsningen på åtta personer.
– Ordningslagen begränsar inte automatiskt barn- och ungdoms-idrott. Regeringen har sagt under hela pandemin att vi prioriterar att barn och ungdomar ska kunna hålla i gång med idrott. Nu är det Folkhälsomyndigheten som måste ha en fortsatt dialog med idrottsrörelsen om vilka regelverk och begränsningar som ska gälla, säger Mikael Damberg.
Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Fakta. Arrangör kan dömas till fängelse

Det blir förbjudet att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än åtta deltagare.
Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar är till exempel konserter, teaterföreställningar, bio, idrottsevenemang, demonstrationer och mässor.
Undantaget för högst 300 personer i en sittande publik blir

kvar, om de sitter med minst en meters avstånd. Landets länsstyrelser har dock fattat lokala beslut där max 50 personer tillåtits. De förväntas nu följa efter och sänka till max åtta personer.
Undantag införs för högst 20 personer på en begravning, urnsättning och motsvarande.
Det så kallade trubadur-undantaget för sammankomster och tillställningar som hålls på serveringsställen tas bort.
Taket gäller tills vidare, men utgångspunkten är att det inte ska gälla längre än fyra veckor.
Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en sammankomst eller tillställning som hålls i strid med förbudet.
Anordnare som bryter mot förbudet kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader
De nya reglerna, som har stöd i ordningslagen, träder i kraft den 24 november.

Källa: Regeringskansliet

Nya dödsfall

66 nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed

har totalt 6 406 smittade avlidit i landet. Sammanlagt har 208 295 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.

Janne Josefsson: Hemliga inspelningar är en förrädisk arbetsmetod

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Jag säger det förstås inte högt, för jag vet att det är fördomar. Jag gjorde ett reportage i Bergsjön och pratade med en man om en vakt som hade blivit svårt misshandlad av ett gäng. Hans förklaring: de var svennar som placerats i ett område där de enda svennar som

ibland kommer på besök är poliser, kronofogden och väktare. Mina och hans tankar är en verklighet som vi aldrig talar om. De finns i Sverige och sprider misstro, rädsla och klyver landet. Kanske är dold kamera enda möjliga sättet att komma åt att skildra detta på ett så brutalt och slagfärdigt sätt att det ruskar om oss alla.

Hemliga inspelningar är på många sätt en förrädisk arbetsmetod med fallgropar som kan vara förödande för vår journalistiska trovärdighet. Den är försvarbar som arbetsmetod när den avslöjar maktövergrepp, hyckleri på hög nivå och allvarliga missförhållanden.

Jag har använt dolda inspelningar flera gånger under mina år som journalist. Men jag minns en konferens bland grävande reportrar i USA i slutet på 90-talet där jag hamnade i hård debatt med amerikanska kollegor. Jag tyckte att de använde metoden i tid och otid. Ett exempel visades upp på konferensen som jag tyckte var vämjeligt och osmakligt. En reporter jagade med dold kamera en svart kvinna som kört bil berusad.

I den stunden formulerade jag några etiska krav för mig själv. För att kunna legitimera dold inspelning krävs att de vanliga, helt öppna metoderna är uteslutna. Att det vi kan avslöja har en stor dignitet. Och till sist att vi använder det mot människor i någon form av maktposition.
Det råder säkert delade meningar om jag alltid lyckats leva upp till det. Men jag menar att valstuge-reportaget som jag gjorde för tjugo år sedan avslöjande hyckleriet i valets viktigaste fråga. Politiskt förtroendevalda sa en sak till medierna och en annan till väljarna när de inte visste att de spelades in. Fler exempel: Hänsynslösa fastighetsägare som sålde lägenheter svart. Stormrika Ica Maxi-ägare som fuskade med köttet. Mutade kommunala tjänstemän. Alla dessa klädde vi obarmhärtigt av i tv.
Men metoden är tveksam. Bara att visa en människa i en dold inspelning blir en ”gangsterfiering” av vederbörande. Skakig kamera och otydliga bilder gör att folk automatiskt tycker att det är något skumt som avslöjas.

Jag fick förfrågan en gång av TV4 att göra entimmesprogram varannan vecka med dold kamera. Jag tackade nej. Att hamna i en situation där vi måste sända något som är tveksamt för att fylla ett återkommande program vore förödande.
Två program som använt dold teknik på senare tid är ”Mullvaden” i SVT och ”Borat 2” som släpptes lagom till amerikanska valet. Avslöjandet i ”Mullvaden” om hur Nordkorea fungerar som terrorstat bakom kulisserna är en enastående och nästan osannolik prestation. Sacha Baron Cohen, alias Borat, verkade avslöja Donald Trumps advokat (och New Yorks tidigare borgmästare) Rudolph Giuliani som snuskgubbe med dold inspelning. Men om man noggrant dissekerar bilderna är det snarare Giuliani som utsätts för en kränkande behandling. Men det är försåtligt klippt så att tittarna ska förledas att tro på något som inte hände.
Kanske är den dolda kamerans tid är förbi. Världens största demokratis president Donald Trump är lika rå och brutal ”on the record” som ”off”. Det är en ny

tid. Nu sägs det som tidigare hölls dolt framför direktsändande tv-kameror.

Janne Josefsson

”Jag blir tvungen att fatta ett beslut. Bombbältet måste av.”

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

När bombteknikern Per Hedén får samtalet behöver hans kollega klargöra att det inte är ett skämt.

En man ligger i en gränd med ett bombbälte runt midjan och en mobiltelefon i handen. Varken förr eller senare har en - bombtekniker i Sverige behövt avlägsna en sprängladdning från en levande person. För första gången berättar den tidigare operatören hela historien.

25 juni 2006.

Det är söndagsförmiddag, midsommarhelg och bombteknikern Per Hedén har beredskap. Han är hemma i lägenheten när mannen från polisens ledningscentral ringer.

– Han förklarar att man har en norrman med ett bombbälte som befinner sig på en gata i Tensta. Han förtydligar att det inte är ett skämt.

Under de nio år som Per Hedén arbetat som bombtekniker har han aldrig stött på något liknande. Det har ingen annan av hans kolleger heller – detta är första gången svenska bombtekniker ser ut att behöva avlägsna en sprängladdning från en levande person.

– Jag känner – hur löser jag det här? Det här kanske inte kommer att gå bra.

Han ringer sina kolleger, löser det praktiska, tar sin ryggsäck och går ut.
Solen lyser in genom Volvons fönster när Per Hedén kör norrut, mot polisstationen på Kungsholmen. Det är varmt. Tankarna rör sig i en högre hastighet än sommarlandskapet som passerar utanför.
– Jag tänker på vad det är jag kommer att möta. Och hur jag kommer klara av det.
Stressen och oron sitter kvar när han kliver in på stationen. Han går till sitt arbetsrum och landar på kontorsstolen. Försöker samla sig. Det finns ett kuvert som ligger och bränner i skrivbordslådan. Ett brev han har skrivit till sina barn – i det fall han inte skulle komma hem igen efter en insats.
– Jag sitter där och funderar på om jag ska lägga fram brevet på skrivbordet.
Till slut bestämmer han sig för att skaka av sig tankarna, sätta sig i bomblastbilen och åka i väg.
○ ○ ○
14 år senare ligger en handfull svartklädda män på alla fyra i gräset vid Nationella

bombskyddets basering i Stockholm.
Framför Björn, som egentligen heter något annat, ligger en brun låda. I övningsscenariot ligger den på ett sjukhus, där syrgasen gör den potentiella sprängladdningen än farligare.
– Klockan 14 smäller det, meddelar övningsledaren.
Björn har en tidsplan. Har han inte lyckats desarmera bomben innan ett visst klockslag är det dags att komma på en alternativ lösning. Han försöker tänka sig in i uppgiften, jobba upp adrenalinet.

DN har följt bombgruppens arbete under fem månader. År 2020 ser organisationen för det som nu kallas Nationella bombskyddet annorlunda ut än 2006. Det exakta antalet är hemligt, men mellan 70 och 100 bombtekniker arbetar från tre olika baseringar, i Stockholm, Malmö och Göteborg. Bombskyddet bistår polisen med allt från experthjälp i utredningar och husrannsakningar till undersökning av misstänkt farliga föremål. När en explosion inträffat är det bombskyddet som ser till att platsen är säker för kriminaltekniker att arbeta på.

Om en privatperson hittar gammal dynamit på sin gård är det också bombskyddets uppgift att bedöma, frakta bort och destruera föremålet.
Men det operatörerna på bombskyddet övar på den här dagen är det de på fältet gör allt för att undvika: Att hamna i ett läge där de inte kan använda sig av andra verktyg, utan själva måste hantera bomben.
Björn, som både är bombtekniker och gruppchef, har gjort många liknande övningar tidigare. Men precis som i verkligheten går det aldrig att förbereda sig på det man ska möta.
Han sågar upp lådan, som är fylld med kablar och ett vitt kristalliknande pulver. Fingrarna darrar något när de söker igenom innehållet. När han är säker på att han förstått konstruktionen plockar han fram tången och klipper en av kablarna. Han sätter sig ner och tittar upp.
○ ○ ○
Juni 2006. I Tensta sträcker sig avspärrningarna långt förbi den lilla gata där den unga mannen med bombbältet befinner sig. Per

Hedén får veta att det också finns några misstänkta personer. Mannen har varit i en lägenhet med dem och lyckats fly därifrån. Den första polisen som var på plats kommer senare, i en rapport, beskriva vad hon möts av: En man iklädd grön skjorta och mörka byxor som svettas ymnigt från ansiktet. Runt hans midja finns ett kraftigt bälte med vad hon beskriver som en fyrkantig låda. Från den går två kablar, en röd och en svart. De är fästade i lådan, med vad som för polisens ”otränade öga” ser ut att vara pennor. Kablarna går till en anordning mannen har i handen – en mobiltelefon. Han är uppenbart rädd och säger att han mot sin vilja fått amfetamin injicerat samma morgon. Han berättar att han hållits instängd i en lägenhet, av människor som under morgonen satt på honom bombbältet.

”Mannen sade att det gick att fjärrutlösa bomben”, står det i rapporten.

Totalt 65 poliser är under dagen inblandade i insatsen. Förhandlare, brandkår, ambulans och piket finns på området.

Per Hedén söker sig till ledningsplatsen – det tillfälliga kontoret under en större insats, som arbetet leds ifrån. Ett piketbefäl berättar var mannen sitter – snett mitt emot ett minilivs, vid en parkering.
Per Hedén vill omedelbart gå fram till mannen, lämna en vattenflaska och prata lite, men får nej. Det är insatsstyrkan eller piketen som ska gå fram och de ska ge mannen en telefon. När telefonen finns på plats ansluter sig Per Hedén till förhandlingsteamet som upprättar kontakt med mannen. Han låter stressad.
– Det märks på hans röst. Den är pipig, lite skärrat vibrato.
Per Hedén vill få så mycket information som möjligt. Han ber mannen att använda händerna på anordningen och beskriva vad han känner. Han är rädd, men gör motvilligt som Per Hedén önskar.
– De slutsatser vi drar är att detta är definitivt alla delar man behöver till en fjärrutlöst bomb. Allt är skarpt. Det jag undrar då är: Var är de som kan fjärrutlösa den här?

Fastigheten som ligger på samma gata som minilivset håller på att utrymmas. 20 boende evakueras. Även en närliggande mack och en korvkiosk töms på människor. Lägenheten som mannen rymt från är tom, men under bevakning. Delar av Per Hedéns team går in i bostaden för att leta efter sprängämnesspår, men hittar inget som kan hjälpa dem för stunden.
Utomhus är det människor överallt och omöjligt att identifiera någon med en telefon som skulle kunna fjärrutlösa bomben.

Vid det här laget har insatsen pågått i flera timmar och mannen har suttit med sitt bombbälte ännu längre. Per Hedén känner hur tiden rinner ifrån dem.
– Jag blir tvungen att fatta ett beslut. Bombbältet måste av.
Per Hedén får hjälp att klä på sig den närmre 40 kilo tunga bombdräkten. Innan han går fram ger han instruktioner till ambulanspersonalen. Han säger att laddningen ligger på ungefär 125 gram och förklarar vilken skada det kan göra.
– Jag säger att när jag plockar av bältet så kommer mina händer

och armar vara väldigt nära sprängämnet. Det finns en risk att de är inom den så kallade krosszonen och att de i princip försvinner om laddningen utlöses.
Tryckstötsvågen kan också påverka hans lungor och kanske skapa en blödning, berättar han.
– Gällande mannen så finns laddningen på hans mage. Det är en ganska liten chans att han överlever.
○ ○ ○
År 1995 inträffade saringasattacken i Tokyos tunnelbana. Ett tiotal personer dog och tusentals skadades. Skulle något liknande ske i Sverige är det Nationella bombskyddet som ansvarar för att begränsa utsläppet och förhindra en explosion.
En sensommardag i september är Björn övningsledare när delar av gruppen i Stockholm simulerar ett liknande angrepp.
I scenariot pågår en attack med hemmagjord stridsgas i Stockholms tunnelbana.
Bombteknikerna – iklädda plastaktiga kemdräkter och buren luft – beger sig in i det lilla skjulet

som invändigt liknar en källarlokal. Stolar är uppställda i par. Synen är begränsad och luften räcker inte länge. Deras viktigaste uppgift är att hindra att mer gas kommer ut från objektet, så att inte fler blir skadade. Innan dess måste de utesluta att den skyddas av en explosiv laddning eller något annat farligt. De ska också ta prover av giftgasen till sjukvården – så att de ska kunna ge de skadade rätt behandling.
Björn har varit på bombskyddet sedan 2014 och är en av experterna på det som kallas CBRN – kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen.
Övningen i skjulet fungerar bra. Björn säger att det inte är lätt att hitta tid till allt som enheten måste träna på, men att det är viktigt att även de ovanliga scenarierna ges utrymme.
– De mest sällsynta händelserna kan vara de mest allvarliga.
○ ○ ○
Vid den lilla parkeringsplatsen i Tensta 2006 känner Per Hedén hur bombdräktens tyngd drar hans kropp neråt. Huvudet är tungt och synen genom visiret

begränsad. Det är varmt ute och i dräkten stiger temperaturen snabbt.
– Min tanke är först att gå dit utan bombdräkten. Det känns psykologiskt tveksamt att gå fram i en bombdräkt till någon som sitter helt oskyddad med ett bombbälte runt sig. Men jag kunde förstå på mina kolleger, utan att de egentligen sa något, att de tyckte att bombdräkten skulle vara på.
Det sista Per Hedéns arbetskamrater säger innan han börjar röra sig mot mannen är att han ska komma tillbaka om han känner sig osäker, vilket han lovar att göra.
Det är ungefär 75 meter fram till mannen på parkeringen. Varje steg känns i bombdräkten.
– Då har han suttit där väldigt länge och är helt klart utmattad efter många timmar i stress och värme.
När Per Hedén kommer närmre ser han hur bältet är konstruerat.
– Då tänker jag att detta är tillräckligt för att det faktiskt ska vara en laddning som fungerar att fjärrutlösa.
Samtidigt bedömer han att det borde gå att plocka av mannen

bältet utan att utsätta dem båda för en alltför stor risk.
Han försöker närma sig mannen bakifrån. Men mannen vill ha kontakt och Per Hedén hamnar vid sidan av honom.
– Jag böjer mig ner på knä och försöker komma så nära som jag behöver. Jag pratar hela tiden med honom och förklarar vad jag gör.
I det här skedet tar någon en bild där Per Hedén, i sin grönsvarta bombdräkt, ses sittande på knä bredvid mannen. Han halvligger mot en sten där en trafikskylt är fäst. Per Hedén har båda händerna höjda i en lugnande gest.
Det finns en radio i bombdräkten. Per Hedén pratar inte med sina kolleger, men de hör honom. Han säger att han nu inleder försöket att ta av bältet.
Vid den här tiden har Per Hedén en kollega som han ofta arbetar i team med, Pelle. Han är inte på plats i Tensta, men tillsammans med honom har Per Hedén utvecklat arbetssätt för krävande situationer.
– Hans barn var yngre än mina – så när det var farligare uppdrag var det jag som gick fram först.

Per Hedén säger att det är nödvändigt att ha resonerat med sig själv kring döden i hans yrke. Han berättar om ett uppdrag där han och hans kolleger hjälpte militären med att frakta bland annat granater. En gång hade det kommit en större artillerigranat i soporna från Gotland till Nynäshamn.

– Den var skarp. Men det var bara för mig och min kollega att lyfta den där granaten.

I ett sådant läge såg han till att vara väldigt nära – inte tre meter ifrån.

– Annars är risken att man överlever. Men med fruktansvärda skador.

○ ○ ○

Bombskyddet är nästan alltid den sista utposten: Det finns ingen annan att ringa. Det får inte bli fel. Men med alla områden som operatörerna ska hålla sig uppdaterade på är det så gott som omöjligt.

– Det händer ibland att man står inför något man inte vet något om. Oftast när jag fått den känslan är när jag tror mig ha vetat vad något är, men det visar

sig vara något helt annat, berättar Björn.
Sommaren 2018 är han på ett uppdrag i Västerhaninge, där en kastad handgranat ska tas om hand.
– Målsägande säger en sak, jag tror på honom och det ser ut som att det han säger är rätt.
Informationen Björn får är att granaten visserligen är skarp, men att den är tejpad på ett sätt som gör att den går att hantera.
– När de sedan röntgar den så visar det sig att den bara ligger och väntar på att klicka i gång.
Precis som den som mannen i Vårby gård några månader tidigare samma år plockade upp. Den spränges och han dog.
När Björn får veta hur det ligger till blir han helt kall.
– Jag börjar tänka igenom allt igen och undrar: Vad var det jag såg egentligen? Varför gjorde jag den bedömningen? Vad gick fel?
Björn behandlade den i och för sig som farlig, men han hade själv haft den i handen och låtit kollegor bära den.
I flera nätter låg Björn vaken och spelade upp händelseförloppet för sig själv.

– Man skäms. Man har dels utsatt sig själv, men även andra för sin felbedömning.
Direkt på morgonen efter berättade Björn för sina kollegor vad som hänt.
– Dels för att andra ska lära sig, men också för att prata av mig. Det har att göra med deras tillit till mig.
Kollegorna uppmuntrade Björns öppenhet och ärlighet, men obehaget satt kvar.
Björn konstaterar att det är omöjligt att helt undgå missräkningar, men att man måste rannsaka sig själv och lära sig av dem.
– Sedan gäller det att ha tur i sina felbedömningar.
Majoriteten av de uppdrag bombskyddet skickas ut på är av mindre allvarlig karaktär. Men kärnan i verksamheten kretsar kring de extrema händelserna.
– Det är det vi förbereder oss på hela tiden. Vår uppgift är att hitta en lösning och se till att alla kommer därifrån hela och rena. Det är därför vi går till jobbet.
Även om Björn och hans kollegor aldrig behövt plocka av sprängmedel från en levande

person har de åkt på flera larm med människor som sagt att de haft explosiva ämnen på sig. De påstådda bomberna har senare visat sig vara falska. Björns upplevelse är att sådana ärenden blivit vanligare.
Björn kan inte föreställa sig något annat jobb som skulle kännas lika meningsfullt.
– Du påverkar många människor i ditt val av liv. Du påverkar samhället och kan påverka en enskild individ extremt mycket.
○ ○ ○

Tensta 2006. Per Hedén plockar av bältet väldigt sakta. Uppgiften består egentligen av ett enda moment – att knäppa upp spännet, men det tar ungefär en minut. När det är uppknäppt ligger det fortfarande kvar på mannens kropp. Klockan är 17.39 när han frigörs.
– Jag säger att han kan resa sig upp.
Mannen ställer sig omedelbart upp och bältet faller över hans ben ner i marken.
– Han springer så fort han kan, mot garagen. Jag har över 30 kilos bombdräkt, så jag kan inte

springa efter, men han fångas upp av någon annan.
Per Hedén är kvar vid bombbältet. Han reser sig upp och börjar backa från den potentiellt farligaste zonen. När han vänder sig om hör han plötsligt ett ljud som verkar komma ovanifrån.
– Jag tittar upp och ser att på de övre våningsplanen finns det folk kvar som inte har utrymts ur byggnaden.
De har sett hela förloppet genom sina fönster och balkonger. Ljudet Per Hedén hör är applåder.
På dagen 14 år senare står Per Hedén vid samma lilla parkering där han frigjorde mannen 2006. Året därpå slutade han som bombtekniker. Det hade inget att göra med insatsen i Tensta, men minnet av den dagen lever kvar.
– Det går inte att passera området utan att jag tänker på vad som hände då.
Efter att mannen frigjorts lastades bältet in i bombkulan – den klotformade stålcontainer som fästs i lastbilens dragkrok och där sprängmedel kan transporteras så gott som riskfritt. Det fraktades sedan till en plats där Per Hedén och hans kollegor skulle plocka isär och undersöka det.

Så småningom står det klart att sprängladdningen inte var ihopkopplad på rätt sätt – den hade inte gått att fjärrutlösa.
– Men om man hade petat för mycket på den, eller om det kommit en kraftig stöt, så hade den kunnat explodera, säger Per Hedén.
Två män som var inblandade i händelsen dömdes samma år till fyra respektive två och ett halvt års fängelse för bland annat olaga frihetsberövande. Grunden till konflikten ska ha handlat om skulder och narkotikaaffärer.

Per Hedén säger att mycket har förändrats sedan hans tid som bombtekniker.
– Då var det vanliga att man la ner en sprängkapsel eller en dynamitgubbe i någons brevlåda eller hängde på dörrhandtaget. Inte apterat så att det kunde smälla, utan som ett hot. I dag fullföljer man ju hoten fullt ut i sprängladdningar som är tillräckligt stora för att döda eller skada allvarligt.
Nu som då behöver den som arbetar som bombtekniker vara väl mentalt förberedd, säger Per Hedén.

– Om man ska ha sådana här uppdrag så måste man på något sätt ha pratat med sig själv. Man måste inse att det inte är säkert att det går bra.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Bomb eller inte?

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Här står tre granater på rad. Eller? De ingår i Nationella - bombskyddets samling, som växer år för år, och används för utbildning.Föremålen har alla sin historia. En del är riktiga, medan andra är oskyldiga bus – som kan få allvarliga följder.

”Vi åker ut och gör bedömning på plats om vi är osäkra.

Vi vill hellre bli ringda 1 000

gånger i onödan än att det händer något.”
Det säger insatsledaren Rufus, som egentligen heter något annat.
Polisen ska alltid kontaktas om man hittar något som kan vara sprängämnen.
Han avråder också från att spara granater i hemmet – även om man är övertygad om att de är ofarliga: ”Om det börjar brinna hos dig och brandmännen ser en sådan så finns det en stor risk att de skulle backa därifrån.”

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se

Falskt alarm?
Detta är vanligt förekommande larm:

Geocacher. Geocaching är som en gps-stödd skattjakt efter små gömda paket.
Paintball. De är gjorda för att se ut som riktiga objekt: blinkande paket, miniatyrhandgranater som smäller.
Teambuilding. I en bil hittade polisen en klassisk filmbomb – en attachéväska med display och knappsats. Den hade stulits från ett tembuildingföretag.

Gamla brandsläckare. ”Vi kan få samtal från mäklare till dödsbon”, berättar Rufus, för glasampullerna ser ut som nitroglycerin. **Skyddsrumsfilter.** De kan se ut som gamla minor. De dyker upp både hos privatpersoner och på återvinningsanläggningar.

Ali och tusentals andra flyr Sverige – Eva köpte hans biljett

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

22-årige afghanske Ali flydde Sverige under radarn, fem år

efter att han anlänt, livrädd att bli inlåst i förvar igen.
Nyligen reste han till Tyskland med färjan m/s Nils Holgersson. Biljetten köptes av Eva Hållsten, 61-årig glaskonstnär från Gotland. ”God människosmuggling”, kallar hon det själv.
DN:s *Alexander Mahmoud* och *Niklas Orrenius* berättar om hur Sverige blev ett land som människor flyr ifrån.
Ali, färjan Trelleborg–Travemünde
Ali tittar ut genom fönstret medan nattfärjan m/s Nils Holgersson lägger ut från Trelleborgs hamn. Svart vatten, svart himmel. Ringarna runt Alis ögon är också svarta. Han har knappt sovit på flera dygn, av nervositet och oro.
– Det känns jättedåligt att fly. Jag gillade Sverige mycket, människorna och samhället. Men jag har inget val.
Rederiet TT-Line utlovar en svensk känsla. ”SCHWEDISCHES FEELING AN BORD!” står det på ett reklamfoto med en flicka som ler stort med blomsterkrans i håret.
Ali bär svarta mjukisbyxor och en svart luvtröja med texten ”NASA”.

I fickan ligger ett utgånget id-kort från Migrationsverket och en tågbiljett till Köln. Eva har köpt biljetten – hans nya vän Eva Hållsten.
Ali hörde talas om Eva efter att han släpptes ur Migrationsverkets förvar i Märsta. Han var ett nervvrak efter nio månaders inlåsning. Förvaret var en giftig plats, full av desperata människor som liksom Ali hade fått avslag på sina asylansökningar.
Eva hjälper afghaner, hade Ali hört. Han skickade ett meddelande på Messenger. Eva svarade direkt:
Eva Hållsten är en 61-årig glaskonstnär från Gotland. Sedan fem år lägger hon nästan all tid på att hjälpa asylsökande. När hon förstod att Ali ville lämna Sverige startade hon en Facebook-insamling till hans biljett. Eva är bra på sånt, vet hur hon ska formulera sig, pengarna swishade in. Snart kunde hon boka plats på färja och tåg åt Ali (som på grund av sin utsatthet inte vill ha sitt efternamn i tidningen).
På drygt en månad har Ali och Eva hunnit skicka mer än hundra mess till varandra. Varma hälsningar blandas med oroliga

frågor och handfasta tips. Eva berättar hur mycket pengar den tyska gränspolisen konfiskerar om man fastnar hos dem:
Hon förklarar för Ali hur man tar sig från Köln till Paris, dit många afghaner åker för att det går att få uppehållstillstånd även om man har fått avslag i Sverige:
Eva tipsar om hur Ali ska undvika att väcka misstankar hos poliser och gränsvakter:
– Eva… hon är en fantastisk kvinna. Hon hjälper med biljetten, båt och tåg. Och hon säger lycka till, säger Ali.

Innan han lämnade Sverige kom Eva och hälsade på i den Stockholmsförort där han gömde sig. Ali var stukad, märkt av tiden i förvaret. Några anställda var snälla – men det fanns personal som enligt Ali behandlade de intagna brutalt. Värst var några vakter som själva var invandrare, tyckte han.
– Jag sa till dem: Ni är som jag. Era familjer har också flytt en gång, ta det lugnt. Då sa en: Ja, men vi står över er som sitter här.
Ali låstes in för att myndigheterna inte ville att han skulle försvinna innan han skulle skickas till

Afghanistan. Men svensk polis lyckades aldrig verkställa utvisningen. Tiden i förvaret förlängdes, Alis förtvivlan växte. Han var inspärrad, utan att vara dömd för brott. Han försökte protestera, hungerstrejkade tillsammans med andra.

– Då separerades vi från varandra. Jag sattes i avskiljning. Som en isoleringscell, med kamera-övervakning och toalett i samma rum.

Under sin tid på förvaret organiserade Ali en rymning. Ombord på färjan berättar han stolt att han lyckades smuggla in ett sågblad i sulan på en badtoffla. Flera intagna sågade i hemlighet sönder en vägg och lyckades fira sig ut med lakan.

– Men jag kunde inte fly med dem. Vakterna hade flyttat mig till en annan avdelning.

Maxtiden för inlåsning i förvar är ett år. I september släpptes han – mot löfte om att anmäla sig hos polisen två gånger i veckan. Det gjorde inte Ali. Han tyckte fortfarande om Sverige, men hade fått nog av myndigheter som med Alis ord ”behandlar flyktingar som brottslingar”.

Och han var rädd för polisen.

När Eva hälsade på honom i förorten vågade han inte sätta sig på ett kafé. Kanske skulle någon polis dyka upp och skicka honom till förvaret? Eva och han gick runt, runt och pratade, medan Ali kastade oroliga blickar omkring sig.
– Eva hjälper många i min situation, folk som vill åka mellan Sverige och Tyskland. Även om du vill vidare till Frankrike hjälper hon dig.
Ljusen från Trelleborgs hamn syns inte längre genom färjans fönster. Ali kollar sin telefon. Ett meddelande från Eva:
Om fler vore som Eva, säger Ali, så vore världen en bättre plats.
– Hon har en extra känsla.
Eva, Öja Stockvike, Gotland
Eva Hållstens stora, lyckliga skratt rullar runt i hennes gotländska lantkök. Hon förklarar att hon inte är särskilt rädd av sig. Vi har just frågat om hon är orolig att fällas för människosmuggling.
– Jag har inte kört någon i bil över någon gräns – men jag köper ju glatt biljetter till en massa människor. För att jag tycker att det är rätt.
Eva lägger in ett par pinnar i vedspisens lucka för att värma

vatten till sitt rooibos-te. På ett nät ovanför spisen har hon lagt hemodlade borlottibönor på tork. Hon understryker att hon tycker polisens arbete mot människosmuggling är viktigt.

– Men jag tror inte att polisen vill sätta dit oss volontärer, egentligen. De vill ju komma åt ligor som säljer kvinnor till prostitution, eller skickar barn till barnarbete, eller blir rika på andras utsatthet. Nu gör vi *god* människosmuggling – men hur ska polisen veta det?

”God människosmuggling” är inte ett begrepp som finns i lagstiftningen. Det är olagligt för asylsökande att korsa europeiska gränser. Och den som köper deras biljetter, oavsett syfte, riskerar att fällas för brott.

Aftonbladet berättade nyligen om 73-åriga Kerstin Larnesjö, pensionerad lärare i Västmanland, som köpte biljetter åt fem afghanska barnfamiljer. En tysk domstol ansåg att Kerstin därmed möjliggjort familjernas flykt och dömde henne till motsvarande 26 000 kronor i böter. Om hon inte betalade väntade fängelse i fem månader.

Eva Hållsten och Kerstin Larnesjö är med i samma flyktingvänliga nätverk. Tillsammans med tusentals andra svenska kvinnor – och några män – hjälper de flyktingar och försöker påverka makthavare att stoppa utvisningar till Afghanistan. Så fort Eva hörde om böterna skickade hon pengar till Kerstin, för att bidra.
Om Eva själv skulle dömas ”så får det väl vara så”, säger hon. Att hjälpa Ali och andra är, anser hon, en form av civil olydnad.
– Om ingen tar ansvar och folk bara rättar sig efter det man ska göra – vad blir det då?
Tevattnet kokar. Evas telefon plingar. Ett aldrig sinande flöde av frågor, hälsningar och swishnotiser, dygnet runt.
– Många svenska afghaner som fått avslag har vänt på dygnet. De kan vilja facetajma långt efter midnatt, för att de känner sig ensamma. Då säger jag stopp. Jag måste ju sova också.
Den här gången kommer messet från en kompis till Ali, som också har varit inlåst på förvaret. Han är i dåligt psykiskt skick och behöver en bostad. Eva lyckas inkvartera honom hos Sofia Lilja, en annan gotländsk flyktingaktivist.

På köksbordet ligger flera A4-ark där Eva prydligt har spaltat upp de asylsökande hon hjälpt de senaste åren – totalt runt 270 namn. Sayed, Hassan, Mahdi, Omid, Khalid, Alireza… Och så Ali förstås.
– Det är så himla många Ali. Jag har numrerat dem för att hålla isär dem, för jag vet inte alltid efternamnet. Jag har ”Ali 7”, ”Ali 10”, ”Ali 11”, ”Nya Ali”, ”Min Ali”… Ja, så där håller det på.
Bredvid varje namn har Eva skrivit några rader om aktuell status. ”Kom till Paris 30/9, lämnade fingeravtryck”, står det om en kille. ”Fransk polis deporterade honom till Tyskland” om en annan. ”Familj, 2 barn, behöver hjälp att översätta till franska” om en kvinna.
Nästan ingen av de 270 är kvar i Sverige. De flesta har likt tusentals andra afghaner tagit sig till Paris. De har levt ett hårt och farligt liv i det informella tältläger som växt fram intill en motor-vägsbro vid fotbollsarenan Stade de France i norra Paris – samma arena där Sverige i tisdags spelade fotbollslandskamp mot Frankrike, och förlorade med 4–2. Några timmar före matchen tömde

fransk polis tältlägret utanför stadion.
Ett nytt pling i Evas telefon: En barnfamilj vill ha råd. Ska de fly Sverige?
– Men jag ger inte råd på det sättet, säger inte ”åk” eller ”åk inte”. Jag försöker berätta hur det ser ut.
Med de politiska vindar som blåser nu är chanserna små, bedömer Eva, för afghanska asylsökande med avslagsbeslut att få stanna i Sverige.
– Så jag säger till våra svenska afghaner att i Frankrike har du nog störst chans att få asyl. Men då får du också vara beredd på att det är väldigt tufft. Att du får bo i tält och att det kan ta flera år innan du kanske får uppehållstillstånd.
Barnfamiljer är extra svåra att vägleda, tycker Eva. Hon vet flera familjer som har skickats tillbaka från Tyskland.
– Då kommer de tillbaka till ingenting, för deras ärende är stängt. Och socialen har inga skyldigheter att ta hand om dem. Då får vi i civilsamhället ibland samla in pengar, till mat och sånt. Att skicka tillbaka asylsökande till det EU-land där de först sökte asyl

följer tanken bakom EU:s Dublinförordning. Man ska inte ta sig från land till land och söka asyl på nytt. I praktiken går det ändå ofta att göra det.
Ett EU-land har sex månader på sig att återföra en asylsökande till det första asyllandet – annars får man ansvaret för den asylsökande. Då ges en ny chans till asyl, i det nya landet.
Vissa som lämnar Sverige väljer att försöka hålla sig undan myndigheterna och leva ”svart”, som papperslös, utan tillstånd. Om man lyckas gömma sig i 18 månader kan man få en ny chans till prövning.
Men få barnfamiljer orkar leva så, i det svarta. De anmäler sig till tyska eller franska myndigheter och håller tummarna för att slippa skickas tillbaka till Sverige.
– Att resa är alltid en risk. Det betonar jag för alla, säger Eva. Värst är att fastna hos den danska polisen, har Eva hört från vänner på flykt.
– För om du fastnar där, då skickas du till förvar. Tyska polisen släpper dig oftast.

Vilket är syftet med det som du gör, det som du kallar ”god människosmuggling”?
– Att folk ska få någonstans där de får stanna. Att de ska få ett land där de får vara kvar, där de är önskade och kan leva.
Ali, färjan Trelleborg–Travemünde
Ali ser sig omkring på båten. Här finns fler som han. Vid ombordstigningen i Trelleborgs färjeterminal såg han flera barnfamiljer och ensamma män som nervöst spanade efter poliser. Då, i Trelleborg, försökte Ali hålla sig en bit ifrån de andra. Hans erfarenhet säger att uniformspersonal ofta tycker att det är misstänkt med många svarthåriga på samma ställe. Men nu, på färjan, börjar de prata med varandra med låga röster, om framtidsplaner och rutter vidare söderut.
Här är 66-årige Zarif, i vit skjorta och svart kavaj, han berättar att han de senaste tre åren har samlat burkar i Kiruna, sovit i parker på sommaren och på soffor hos bekanta på vintern. 20-årige Sohrab, mager under den blå täckjackan, pratar länge om sin ”svenska pappa” Åke som han

bodde hos i två år, snyftar när han visar bilder på sin flickvän som han tvingats lämna bakom sig i Sverige.
De flesta är afghaner. Ombord finns även en kurdisk familj, ett ungt par med två döttrar.
– Vi kommer från Halmstad. Men fick inte vara kvar, säger mamman i familjen.
De som flyr med m/s Nils Holgersson undviker baren, där tv:n visar tysk ligafotboll och där ett glatt gäng som pratar dalmål köper öl av en skojfrisk tysk bartender. Deras barn leker inte i färjans lekrum, där väggen pryds av en stor bild av Selma Lagerlöfs sagofigur Nils Holgersson på gåsen Akka.
De är en sorts europeiska internflyktingar, och de har lärt sig att ligga lågt. De senaste åren har de lärt sig svenska, fått svenska vänner, gått i svensk skola. En del har jobbat och betalat skatt. Nu, efter avslag på asylansökningen, smugglar de sig ut ur landet de en gång smugglade sig in i, och hoppas få en fristad någon annanstans.
Ali minns dagen för snart fem år sedan, när han som 17-åring utmattad och lättad anlände till

Malmö. Han hade tagit sig genom hela Europa, efter flera år som barnarbetare i Iran och Turkiet. Äntligen var han framme i landet där Ali hört att även fattiga afghaner kunde få en utbildning.
– Det låter kanske larvigt nu. Men jag tyckte alltid att den svenska flaggan var så fin. Blått är min favoritfärg. Det gula passar så bra till.
I Malmö, staden som ibland kallas Hoppets hamn eftersom den historiskt varit en fristad för människor på flykt, möttes Ali för fem år sedan av vänliga volontärer och Refugees Welcome-banderoller. Ali hade kommit till ett land där självaste statsministern deklarerade att hans Europa inte byggde murar.
I Sundsvall sa matematikläraren Lars att Alis dröm om att bli läkare var inte omöjlig, bara han jobbade hårt. Skolans rektor, Bengt, var omtänksam.
Ali har kvar sin Ipad från Sundsvallstiden. Kontrollfrågan för att låsa upp Ipaden är: ”Vem är din bästa vän?”. ”Bengt”, lyder svaret som Ali valt.
– Bengt var så snäll mot mig och andra afghanska pojkar. När jag fick avslag och blev ledsen och

inte längre ville gå i skolan, så sa han: Skolans dörrar är alltid öppna för dig, Ali.
Men andra dörrar stängdes. Ali hade anlänt till Sverige efter det magiska datumet 24 november 2015, då Åsa Romson (MP) grät vid en presskonferens och Sverige stramade åt asyllagstiftningen. Medan många syrier fick uppehållstillstånd, var det svårare för afghaner som Ali.
– Det är sprängdåd, mord och attentat hela tiden i Afghanistan. Ändå ska vi kunna bo där, tycker Sverige.

Klockan närmar sig midnatt. Ali har ingen hytt, men en ljusgrå vilfåtölj intill andra afghaner i ”Lounge Christopher Columbus”. På väggarna finns en utställning om den italienske upptäckaren och kolonisatören.
Ali gnider sig i ögonen. Dagen har varit lång, den började i Stockholm. För att komma till färjan i Trelleborg reste han först med en Flixbuss till Malmö. När bussen var framme i Malmö, Hoppets hamn, vågade Ali inte stanna en minut i onödan. Han sprintade mellan busshållplatsen och perrongen, och hann precis

med ett lila lokaltåg till Trelleborg och färjan.
– Det finns många poliser i Malmö. Om någon hade stoppat mig skulle allt vara förstört.
I Tyskland är det lättare att leva som papperslös, tror Ali.
– Man behöver inte vara lika rädd för polisen som i Sverige. De frågar inte om leg lika ofta.
Om Ali inte fastnar hos gränspolisen i Travemünde tänker han fortsätta till Köln. En afghansk kompis bor där, berättar Ali. En gång jobbade de på samma textilfabrik i Turkiet, när de båda var tonåringar och drömde om Europa.
De följde strömmen då, för fem år sedan, Ali och tre kompisar, flödet av flyktingar in i EU och norrut, till länder som Tyskland och Sverige. Killarna var vana att klara sig själva. En stor del av deras barndom hade gått ut på att jobba för usla löner i Iran och Turkiet och drömma sig västerut.
Ali berättar att han var åtta år när han första gången tog sig från Afghanistan till Iran för att jobba.
– Jag fick stryka skjortor och packa in kläder.

Fem olika nätter försökte Ali och hans tre vänner smyga sig över gränsen från Turkiet till EU-landet Bulgarien, berättar han. Varje gång kördes de tillbaka till Turkiet. Den sjätte gången lyckades kvartetten ta sig in i Bulgarien oupptäckta.
– Jag valde Sverige. Mina tre vänner stannade i Tyskland. De har alla uppehållstillstånd och jobb nu. Men jag…
Ali har blivit en av tusentals som efter avslag på asylansökan i Sverige försöker pröva sin asylrätt i andra EU-länder.

Efter stiltje under coronautbrottets första tid, när reserestriktionerna var hårdare, har antalet asylsökande från Sverige till Tyskland och Frankrike ökat kraftigt. I augusti kontaktade tysk gränspolis det svenska Migrationsverket om just detta.
– De noterade en ökning av personer som kommer med färja till framför allt Rostock och i andra hand Travemünde. Och det var anmärkningsvärt många barnfamiljer, säger Urban Hilding, analytiker på Migrationsverket.

Under september och oktober ökade trafiken från Sverige ytterligare, enligt tyska gränspolisen. Det stämmer med en trend som Migrationsverket noterat i höst: antalet personer som avviker från sina boenden i Sverige har ökat kraftigt.
– I september var det nästan 700 som avvek, och i oktober stack det upp till över 900. Det handlar främst om afghaner, men även om irakier och somalier, säger Urban Hilding.
Han tillägger att den tyska gränspolisen ”har väldigt bra koll på de här färjorna och möjligheten att resa med dem”.
Ombord på m/s Nils Holgersson försöker Ali och de andra att samla kraft. Tidigt nästa morgon ska de försöka ta sig över nästa hinder – ankomsten till Tyskland, och eventuella kontroller där.
– TT-Line som vi åker är bättre än Stena Line. Färre kontrollanter. Och det är bra att undvika Rostock. Där är fler poliser än i Travemünde, säger Ali.
I färjans rökrum pratar Ali med en afghansk kille som jobbat som kock på en italiensk restaurang i Täby och som är på väg till Paris.

Kocken viker ihop eurosedlar tajt och gömmer dem inuti en rakapparat.
– Den tyska polisen ska inte ta mina pengar.
Klockan är över ett när Ali dråsar ner i sin vilstol i Lounge Christopher Columbus. Kanske kan han slumra några timmar innan färjan anländer till Travemünde.
Han tar upp sin telefon. Eva och han har skickat meddelanden till varandra tidigare under dagen. Vad händer, frågade Ali då, om den tyska polisen plockar in honom? Eva svarade:
Ali har inte hört av sig till Eva sedan han satt på bussen till Malmö. Han knappar in ett meddelande:
Eva sover, hemma på sin Gotlandsgård. När hon vaknar nästa morgon ser hon Alis mess och svarar:
Eva, Gotland–Nynäshamn–Stockholm
De fick köpa gården billigt på 1980-talet, Eva Hållsten och hennes man Tomas Helleberg. Den gotländska bonden som sålde gillade det unga Stockholmsparet. Eva och Tomas hade träffats på Konstfack. De gjorde som flera

andra stockholmare med kulturella och kreativa yrken: Flyttade till Sudret på södra Gotland.
Eva var glaskonstnär, Tomas möbelformgivare och snickare. De rustade upp den gamla gården, uppfostrade fyra söner, skapade konst och möbler, odlade grönsaker. Eva ordnade konstkurser för barn och vuxna. Och så födde de upp hästar. Två av sönerna blev elitryttare.
När barnen blivit vuxna och flyttat slutade Eva och Tomas med hästarna. I november 2015, året då 163 000 asylsökande kom till Sverige, öppnade en flyktingförläggning i Björklunda, några kilometer från Eva och Tomas hus.
– Vi var några som satt på ett fik i Burgsvik och fick höra att 98 flyktingar skulle komma hit. ”Då måste vi ordna en fest för dem!” sa jag.
Festen blev lyckad. Eva lärde känna nyanlända från Syrien och Afghanistan. Hon och andra volontärer drog i gång föreningar, kurser och nätverk för att stötta de nyanlända.
– Så började det för mig. Sedan dess har det bara växt. Man får

vänner, och så har de i sin tur vänner som behöver hjälp. Så fortsätter det.
De första åren hjälpte Evas nyanlända att hitta vägar in i det svenska samhället. Nu handlar det mer om att hjälpa folk att lämna Sverige.
Eva lagar rödbetssoppa och filodegsrullar med fårost när hon får ett besked i mobilen som gör henne ledsen. En barnfamilj som Eva har känt i flera år har fått nej på sin ansökan om verkställighetshinder för utvisning till Afghanistan.
Hon blinkar bort tårar medan hon läser avslagsbeslutet.
– Jag tänker alltid i förväg att det ska bli ett positivt besked. Att jag ska köpa alla blommorna i affären och springa med dem till henne, till mamman, och fira. Men det blir ju aldrig så.
Evas man Tomas slår sig ner vid matbordet. Han har varit och spelat musik med sitt band. Tomas kan tröttna på att Eva ständigt sitter vid middagarna med mobilen och messar med människor på flykt.
– Just det är inte så roligt. Det tar ju lite mycket tid, säger Tomas.

Över rödbetssoppan skakar Eva förtvivlat på huvudet åt avslagsbeskedet och kallar det obegripligt. Tomas säger tyst att familjens skäl för verkställighetshinder ”kanske inte har uppfyllt kriterierna”.
Eva tittar på Tomas.
– Jo. Det har de sannerligen gjort.
Efter den sena middagen går Tomas och lägger sig. De har lite olika dygnsrytm, Eva är vaken senare. Hon sitter kvar vid köksbordet, messar med folk och planerar morgondagen.
Först ska hon åka till Visby och följa en afghansk kille till polisen där. Sedan ska hon köra ombord på färjan m/s Visborg mot Nynäshamn, och sen åka vidare till Stockholm. Där väntar ett par dagar av möten med asylsökande, flyktingadvokater och andra aktivister.
Vid sitt köksbord funderar Eva på varför det är så stor övervikt av kvinnor i de flyktingvänliga nätverken.
– Jag tror kanske att kvinnor värderar humanitära insatser mer. Att kvinnor tycker att det här är viktigare än vad många män tycker.

På morgonen följande dag ligger Eva kvar i sängen och messar och mejlar i en timme. Så många människor som behöver hjälp, så många myndighetspersoner att brottas med.
Sedan kör hon de åtta milen norrut till Visby. På vägen ringer hon polisen. Hon har lovat att följa med Khaled, en afghansk kille, till polisstationen i Visby där Khaled har anmälningsplikt. Han har nyligen släppts ur förvar och är i uselt psykiskt skick. Eva vill helst hinna träffa Khaled en stund innan de går till polisen, för att se hur illa däran han är.

Eva får tala med en Visbypolis som pratar småländska och heter Börje. Går det bra, frågar Eva, om hon och Khaled kommer någon gång mellan klockan 14 och 16, i stället för mellan 12 och 14 som polisen bestämt?
Börje är tyst ett par sekunder i telefonen.
– Nej men det...
Han tystnar kort igen.
– ...ja, nu när du meddelar mig det här, så går det bra att byta tid i dag. Om det bara är i dag. Det kan jag köpa.
– Vad snällt! säger Eva glatt.

När Visbyärendena är avklarade kör Eva ner till färjeterminalen och ombord på m/s Visborg mot Nynäshamn. Med sovsäck och liggunderlag slår hon sig ner utomhus på däck. Coronasäkert, säger hon med ett fniss.
Eva fryser sällan, hinner inte, går alltid på högvarv. Telefonen ringer, Evas vän Marit vill prata om våldet mot afghaner i Paris, om män som dyker upp i tältlägret med knivar och pistoler. Eva nickar, hon har hört liknande vittnesmål.
Ute på m/s Visborgs däck diskuterar Eva sin reseverksamhet och biljettköpen – och att hon faktiskt riskerar att straffas. Varför vill hon egentligen berätta öppet om detta?
– För att jag inte tror att svenskar i allmänhet är medvetna om att Sverige har blivit ett land som folk måste fly ifrån. Hur kunde det bli så?
Eva berättar om en familj som står henne nära. De har just lämnat Sverige, efter fem år. Mamman var höggravid. Pappan vikarierade i hemtjänsten och jobbade på restaurang, omtyckt av alla. Men familjen hade också ”ett

oräkneligt antal avslag” från Migrationsverket.
– De flyr i desperation för att de är rädda i Sverige. Rädda i det land som de flesta svenska medborgare fortfarande tror värnar om de mest skyddslösa. Det gör så himla ont, i hjärtat.
Medan himlen mörknar över Östersjön åkallar hon Olof Palme och Astrid Lindgren. Eva ställer frågan om Sverige hade varit mer flyktingvänligt om de hade levt, men har inget svar.
Meddelandena fortsätter att ticka in i hennes mobil.

Ali, Travemünde–Lübeck–Hamburg
I färjeterminalen vid Skandinavienkai i Travemünde upptäcker Ali och de andra resenärerna att det saknas passkontroll. Det är bara att kliva rakt ut i den grå nordtyska morgonen, till hållplatsen för bussen mot Lübecks station, där man kan ta sig vidare söderut med tåg eller svarttaxi.
Men de som flytt från Sverige vågar först inte gå ut. De ser en polisbuss köra förbi terminalen, långsamt. När polisen försvunnit kommer de ut med sina väskor

och barnvagnar: Ali, Zarif, Sohrab, den kurdiska familjen, ytterligare en barnfamilj. Stämningen är spänd på lokalbussen in mot Lübeck. Nästan alla passagerare är människor som har smugglat sig in i Tyskland. Efter bara ett par hållplatser växer oron till panik hos den kurdiska barnfamiljen från Halmstad. De kastar sig av bussen. Föräldrarnas ögon lyser av rädsla, samtidigt som de försöker att le lugnande åt sina barn.
– Hejdå, säger mamman innan bussdörren stängs.

Även Ali är orolig. När bussen är framme i Lübeck vill han gå en udda väg till tågstationen, bakom en elcentral, bort från de andra. På tåget till Hamburg börjar han att slappna av. Detta är ju Tyskland, inte Sverige. Och när han på Hamburgs stora tågstation passerar inte mindre än fyra tyska poliser, utan att de bryr sig om honom, ler Ali bakom munskyddet.
Ett par dagar senare tar han en selfie från stationen i Köln och skickar till Eva. I bakgrunden syns en polis med uniformsmössa. På bilden har Ali ringat in konstapeln

och skrivit ”POLIS” med grön text.
Han skriver:
Ali får bo hemma hos en vän i Köln i ett par veckor, skriver han till Eva. Hon skickar honom en tusenlapp till mat via Western Union, pengar som hon samlat in via sina nätverk på Facebook, och frågar:
Ali svarar nej. Planen är att försöka få ett svartjobb i Tyskland, kanske på en restaurang, och så småningom ansöka om asyl. Ali skräms av det han hör från vänner om livet på gatan i Paris, med våld och droger ständigt närvarande.
Funkar det inte i Tyskland ger Ali upp. Då återvänder han till Afghanistan och går med i militären, skriver han till Eva. Då kan du bli dödad, påpekar Eva.
Ja, skriver Ali i Messengerchatten. Men det finns en bra sak med det, i hans ögon.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Fakta. Större chans till asyl i Frankrike för afghaner

Under 2019 beviljades 62,6 procent av alla afghaner asyl i första instans i Frankrike.

I Sverige var andelen 37,7 procent, en bra bit under EU:s genomsnitt på 54,4 procent.
Flykten som Ali och de andra på färjan m/s Nils Holgersson gör kallas ”sekundära förflyttningar” på migrationsforskarspråk. Rent krasst handlar det ofta om asylsökandes rationella val.
”Det finns väldigt olika chanser att få skydd beroende på vilket land man söker sig till inom Europa. Så ska det inte vara – men i verkligheten är det så. Och då kommer vi att få se sekundära förflyttningar”, säger Bernd Parusel, expert på europeisk migrationspolitik, just nu tjänstledig från Migrationsverket.
Källa: Eurostat och migrationsforskaren Bernd Parusel

Fakta. Förvar av avvisade

Ett förvar är en statlig inrättning där personer som fått avvisnings-beslut kan låsas in, för att de inte ska försvinna innan de ska utvisas ur Sverige.
Det är Migrationsverket som ansvarar för förvarslokalerna.
Förvar kan även användas om det är nödvändigt för att utreda

någons rätt att vistas i landet eller om någons identitet är oklar.
Maxtid för inlåsning av en person som tagits i förvar inom ramen för asylprocessen är 12 månader.
När det gäller personer som ska utvisas på grund av brott finns ingen övre gräns i tid.
Ali i reportaget satt i förvar i Märsta i nio månader. Övriga orter där det finns förvar i Sverige är Flen, Gävle, Kållered och Åstorp.
Källa: Polisen

Gränspolischefen hoppas att Eva förstår att hon kan straffas

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Gränspolischef Patrik Engström ogillar att människor som Sverige beslutat att utvisa lämnar landet på egen hand, under radarn. Samtidigt förstår han att utsatta migranter försöker hålla sig kvar i EU – och vill inte säga om flyktingaktivisten Eva Hållsten

gör rätt eller fel när hon köper deras biljetter.
Chefen för gränspolissektionen vid NOA, Patrik Engström, vill inte svara på om Eva Hållsten och andra flyktingaktivister gör rätt eller fel när de köper biljetter åt Ali och andra som vill lämna landet. Det är en fråga för domstolen, anser han.
Om Eva gör rätt rent moraliskt vill gränspolischefen inte heller säga något om.
– Men jag hoppas att Eva förstår att själva grejen med civil olydnad är att den inte är straffrihetsgrundande – utan något man gör medveten om att man kan bli dömd och straffad, säger Patrik Engström.
Däremot är det, ur den svenska gränspolisens perspektiv, dåligt när asylsökande som fått avslag i Sverige avviker och försöker smuggla sig in i Tyskland och Frankrike. Det är viktigt för svenska myndigheter att ha koll på vem som befinner sig i landet.
– Samtidigt ser jag de här förflyttningarna som naturliga. Människor som har det svårt och som tagit sig till Europa för att bygga sig en bättre framtid... Det är klart att de kommer att försöka

hålla sig kvar i Europa på alla möjliga sätt, säger Patrik Engström.
Det kommer alltid, säger gränspolischefen, att finnas kryphål för den som illegalt vill ta sig mellan unionens medlemsstater.
– Enda sättet att förhindra det är att avsluta Schengensamarbetet och stänga gränserna igen – och att stänga dem mycket hårdare än de någonsin har varit.
Patrik Engström tror – liksom Ali i DN:s reportage – att det kan vara lättare att leva i Tyskland som papperslös, utan tillstånd, än i Sverige.
– Tyskland ett mycket större land. Dessutom är det en federation av delstater, där den federala nivån – med migrationsverk och polis – delvis är ganska svag. I vissa tyska delstater är det ganska lätt att hålla sig undan.
Parallellt med strömmen ut från Sverige ser den svenska gränspolisen en ökning av människor som dyker upp och vill återvända frivilligt till Afghanistan och Irak. Den kärvare ekonomin under pandemin är en orsak till att de ger upp försöken att hålla sig kvar, tror Patrik Engström.

– Möjligheterna att tjäna pengar genom att jobba svart har blivit sämre. Som arbetsgivare kan du inte få permitteringsbidrag för svartanställd personal. De blir liksom bara av med jobbet.
Patrik Engström har träffat många asylsökande som, likt Ali, blivit djupt besvikna på Sverige efter sitt avslagsbeslut. De hade uppfattat signaler från Sverige och Europa om att de var välkomna – och så var de plötsligt inte det.
Vissa politikeruttalanden – som Angela Merkels ”Wir schaffen das” och Stefan Löfvens ”Mitt Europa bygger inga murar” – nådde fram till människor på flykt.
– Politiker som uttalade sig slagkraftigt under 2015 vände sig kanske i första hand till en hemmaopinion. Men kommunikationen gick fram även till andra. Och budskapen upprepades och förstärktes i de informella informationsekosystemen på nätet.
Vad som sägs i nätgrupper och rykten mellan migranter är ofta viktigare informationskällor för människor på flykt än den officiella informationen på

myndigheters hemsidor. Här finns viktiga lärdomar att dra från 2015, menar gränspolischefen.
– Det hade varit bra med ett konsortium av trovärdiga frivilligorganisationer som på ett tydligt sätt förklarade: Så här funkar Europa, och det här är vad som gäller.
Så hur ser gränspolischefen på Eva Hållsten och andra volontärer i svenska nätverk för asylsökandes rättigheter?
– De flesta är människor som är starkt besjälade, och som verkligen vill väl. Men det här är ett rättsligt och politiskt komplicerat område, och det är lätt att gå vilse.
Patrik Engström bekymras av vissa rykten som sprids i aktivistnätverk. Som att svenska myndigheter lurar afghaner att skriva på ett papper om att de vill återvända frivilligt.
– Det är helt enkelt inte sant. Jag vet hur mottagandet i Kabul går till. Och om det hade varit så att man hade lurat någon att skriva på att de skulle åka tillbaka frivilligt, så hade det spruckit redan vid ankomsten.
Ministeriet i Kabul hade enligt Patrik Engström aldrig accepterat

att ta emot afghaner som inte själva vill återvända.
– De hade fått åka tillbaka till Sverige direkt.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Polisen: Lugn första natt efter alkoholförbudet

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Landets polisregioner vittnar om en lugn kväll med färre ärenden än vanligt efter att alkoholförbudet trädde i kraft på fredagen.

– Det har inte varit några incidenter över huvudtaget, säger Thomas Fuxborg, polisens presstalesperson i region Väst.

Den första kvällen med förbudet blev lugn i samtliga svenska polisregioner, enligt DN:s rundringning.
– Det har gått hur bra som helst. Allmänheten och restaurangerna har skött sig exemplariskt. Sedan har kanske det dåliga vädret bidragit till att det varit mindre folk ute också, säger Thomas Fuxborg.
En kritik mot förbudet har varit att festandet i stället kommer att flyttas till privata tillställningar. Det är inget polisen i region Väst har fått några indikationer på.
– Vi har inte märkt av att hemmafesterna ökat. Det har varit lugnt där med, säger Thomas Fuxborg, som väntar sig fler lugna kvällar framöver och jämför med läget i våras.
– När smittspridningen var stor i våras var det som att lägga en stor blöt filt över allt. Då hade vi det väldigt lugnt ett tag innan antalet ärenden återgick till det normala.
Även i Stockholm har natten varit lugn för polisen.
– Vi är ju inte tillsynsmyndighet för om människor följer direktiven, men vi upplever att det har varit ganska lite människor

ute och de flesta ställen har stängt ned precis som de skulle vid 22.30, säger Ola Österling vid Stockholmspolisen.
Han menar däremot att det är för tidigt att dra några slutsatser av en kväll.
– Vi har haft en något lugnare fredagsnatt. Om det sedan beror på alkoholförbudet är svårt att veta, säger Ola Österling, som inte vill uttala sig om i fall förbudet kommer att innebära lugnare kvällar framöver.
– Vi spekulerar inte i vad resultatet av den här förordningen om tillfälligt förbud kommer att innebära. Vi är medvetna om den och följer den nära och på plats.
Malmöpolisen har haft några enstaka alkoholrelaterade ärenden under natten, men konstaterar att det över lag varit lugnt, med lite folk i rörelse på stan.
– Ärendena vi haft har inte varit i anslutning till krogar. Det har mer varit parkbänksfylleri, som vi ofta hanterar, säger Evelina Olsson från polisregion Syd.
Också i region Öst har förbudet hanterats som önskat, enligt presstalespersonen Åsa Willsund.

– Vi har gjorde kontroller utanför krogarna vid 22.30. Då var det stängt och så fortsatte det under kvällen och natten. Vi har haft färre ärenden, men de vi fått in har ofta varit samma typ av brottslighet som är kopplat till fylla, som misshandel och rån, säger hon.

Hittills pekar inget på att festandet flyttats till privata bostäder, menar Åsa Willsund.

– Nu är det svårt att kontrollera privata fester. Men det är inget som påkallat vår uppmärksamhet. Vi har inte fått fler av den sortens ärenden än vanligt, säger hon.

Regionerna Bergslagen, Nord och Mitt hade också färre ärenden än vanliga fredagskvällar.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Två anhållna efter misstänkt mordförsök

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Två män har anhållits efter ett misstänkt mordförsök i Rinkeby i nordvästra Stockholm på fredagskvällen. Polisen larmades till platsen strax efter klockan 22, där det stod klart att en man hade skadats av någon form av stickvapen.

Mannen tros ha attackerats i en lägenhet i Rinkeby, och sedan tagit sig ut. Han hittades i närheten av en restaurang. Han fördes sedan med ambulans till sjukhus.

TT

Man ihjälskjuten i Kungsängen

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

En man har skjutits till döds i Kungsängen i Upplands-Bro kommun nordväst om Stockholm. Polisen larmades strax efter klockan 23 på lördagskvällen och rubricerar händelsen som misstänkt mord.
På söndagsmorgonen var fortfarande ingen gripen för brottet, skriver polisen på sin hemsida.
Det ska ha varit stökigt på platsen, där människor försökte att ta sig in bakom polisens avspärrningar, uppger Aftonbladet.
– Mannen fanns kvar på platsen efter sjukvårdspersonalens arbete. Det var väldigt mycket känslor bland människorna där och poliserna fick jobba för att hålla folk borta. Men det ska snabbt ha lugnat ner sig, säger Carina Skagerlind vid polisen, till tidningen.
TT

Parets enda alternativ i Göteborg var svartkontrakt

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Göteborg. Det unga paret har ett enda boendealternativ när de flyttar till Göteborg från hemlandet i Sydeuropa. I flera månader betalar de hyran kontant, extra för adressen och känner sig otrygga i sitt bostadsområde.

– Är det här olagligt? frågar de DN.

Ettåringen har stjärnformade ögonfransar. Han håller balansen med hjälp av det låga soffbordet och ler nöjt när han lyckas få tag i ett chips från skålen hans mamma ställt fram.

– Vi behöver veta vart vi ska flytta för att han ska kunna börja på dagis, säger hon.

När DN träffar ettåringen och hans föräldrar för första gången har de bott i Sverige i drygt en månad. Hit har de flyttat från

hemlandet i Sydeuropa efter att pappan i familjen fått jobb i Göteborg. Paret hade sett fram emot att prova att bo utomlands, men när de började söka bostad på nätet och via sociala medier insåg de att det inte skulle bli lätt.
– Vi fick bara ett svar, säger mamman.
Personen som hörde av sig erbjöd sig att hyra ut sin lägenhet i andra hand under ett par månader. För tvårumslägenheten i nordöstra Göteborg ville han ha 8 000 kronor. Om paret ville skriva sig på adressen kostade det 1 400 kronor extra, sa mannen.
– Jag bad om ett kontrakt, men jag fick inget, säger pappan.
I brist på andra alternativ valde familjen att tacka ja till lägenheten. Nu betalar de hyran och avgiften för adressen kontant varje månad. Paret känner sig otrygga i bostadsområdet och utnyttjade av hyresvärden.
– Är det här olagligt? frågar de DN.
Den 1 oktober förra året skärptes lagen som rör andrahandsuthyrning av hyresrätter. Den som hyr ut sin lägenhet utan tillåtelse till en hyra som är mer än 15 procent högre

än vad personen själv betalar riskerar böter och fängelse i upp till två år.
Personer som, liksom familjen DN träffat, hyr en lägenhet som inte får hyras ut, begår inget brott. Men upptäcks den olovliga andrahandsuthyrningen riskerar de att bli av med sitt boende, genom att den riktiga hyresgästen förlorar sitt kontrakt.
Någon vecka efter intervjun i lägenheten hör paret av sig igen. De har blivit kontaktade av en person som säger sig vilja hyra ut sin lägenhet via ett bolag. Först ska de betala 22 500 kronor i deposition, sedan får de nyckeln.
– Känner du till något om detta? frågar mamman.
Bolagets enda kontaktuppgifter är en adress i England. Senare kommer webbsidan att läggas ned. Paret skickar aldrig några pengar, och får inga nycklar.
Den otrygga boendesituationen skapar mycket stress, säger pappan. Paret upplever att vissa personer utnyttjar dem som är nya i landet, de som inte vet hur mycket som är rimligt att betala för en lägenhet. Andra vill inte

hyra ut till dem av samma anledning.
– Vi var och tittade på en lägenhet som var perfekt, i centrum. Men efteråt fick vi höra att de inte ville hyra ut till oss eftersom vi är nya i Sverige, säger pappan.
I en rapport från 2015 om boendesituationen för nyanlända konstaterar Boverket att den otillåtna andrahandsuthyrningen i flera svenska kommuner i första hand drabbar nyanlända barnfamiljer.
”Många nyanlända får betala ockerhyror för undermåliga och otrygga bostadslösningar”, löd beskrivningen då.
När familjen från Sydeuropa flyttade till Sverige kände de inte till Göteborgs kommunala bostadsförmedling Boplats. Men även om de hade gjort det hade deras chanser att få tag i en lägenhet via bostadskön varit små. Under de första fyra månaderna 2020 var den genomsnittliga kötiden för ett hyreskontrakt via Boplats sex och ett halvt år.
För paret fortsätter jakten på bostad via sociala medier. Dagarna går och slutet på det

tillfälliga, oskrivna kontraktet, närmar sig. Men så får de ett svar. Pappans röst på andra sidan telefonlinjen är lättad när han berättar.

– Vi ska skriva kontrakt så fort vi fått personnummer. Lägenheten är mycket billigare, vi kan hyra den längre, och den ligger nära mitt jobb.

Flytten går som planerat, och paret trivs bättre i den nya bostaden. Mamman hoppas kunna validera sin utbildning från hemlandet och börja söka jobb. Kanske kan nästa bostad bli permanent.

– Vår plan är att bo kvar i Göteborg. Men man vet aldrig vad som händer. Vi behöver ha lite tur, säger pappan.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Inga åtal efter skärpningen av hyreslagen

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Göteborg. Ännu har ingen åtalats för att ha hyrt ut sin bostad olovligt i andra hand till en för hög hyra. Det uppger Åklagarmyndigheten. Men enligt kommunala bostadsbolag i Malmö, Göteborg och Stockholm har skärpningen av hyreslagen gett effekt.

– Vi har egentligen bara sett fördelar, säger Linn Bernhardsson, hyresjurist på Stockholmshem.

Det kallas för ”madrasslägenhet”. En bostad där sovplatser – ofta ett stort antal – hyrs ut till personer som saknar tak över huvudet, av en hyresgäst som utnyttjar sitt kontrakt för att tjäna pengar. Nyligen upptäckte det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem vad de misstänker vara en madrasslägenhet i Skärholmen.

– Vi har omfattande vittnesmål och bilder inifrån lägenheten. Det handlar om många utsatta personer som betalat dyra pengar, säger Linn Bernhardsson, hyresjurist på Stockholmshem.
Upptäckten resulterade i bostadsbolagets första polisanmälan av en hyresgäst sedan hyreslagen ändrades den 1 oktober förra året. Lagändringen innebär att en hyresgäst som hyr ut sin bostad utan tillstånd, till en kostnad som är mer än 15 procent högre än grundhyran, riskerar bötesstraff och fängelse i upp till två år.
Men hittills har ingen åtalats enligt den nya lagstiftningen, enligt Åklagarmyndighetens statistikenhet.
Liselott Rosecrans, jurist på Fastighetsägarna Stockholm som representerar ett stort antal privata fastighetsägare, säger att lagen ändå har gett effekt.
– Det har skett en fantastisk förändring, säger hon.
Enligt Liselott Rosecrans är det vanligt att personer som stått länge i bostadskön hunnit ordna boende på annat håll när de väl får ett hyreskontrakt. Vissa väljer

ändå att tacka ja till kontraktet och hyra ut lägenheten.
– Många ”vanliga människor” i 50-årsåldern har suttit på ett kontrakt och hyrt ut en lägenhet till överhyra, samtidigt som de bor i villa. De här lägenheterna lämnas tillbaka i en stor omfattning – de flesta vanliga människor vill inte begå brott, säger hon.
Annika Örby, verksamhetschef på Störningsjouren som arbetar på uppdrag av de kommunala bostadsbolagen i Göteborg, delar hennes bild av situationen.
– Den här lagen har ett jättetydligt signalvärde. Många väljer att inte köra mot rött ljus, även om det inte är en polis i närheten. Att det är ett brott att ta ut överhyra har skapat en medvetenhet hos folk, säger hon.
Varken Fastighetsägarna Stockholm eller de kommunala bostadsbolagen i Göteborg har polisanmält någon hyresgäst. Det har däremot bostadsbolaget MKB i Malmö gjort.
– Vi har gjort två polisanmälningar, säger Eva Rosengren, projektledare för

”Oriktiga hyresförhållanden” på MKB.
En av bolagets anmälningar har lagts ner, men den andra är fortfarande under utredning.
De flesta hyresgäster som ertappas med olovlig andrahandsuthyrning går med på att avsluta sina kontrakt, enligt Eva Rosengren. Hon tycker inte att lagändringen har lett till en större otrygghet för hyresgäster, eftersom uppsägningar fortfarande kan prövas i hyresnämnden. Situationen för de personer som hyr av oseriösa värdar är tuffare.
– Tyvärr vet vi inte alltid vilka de som hyr olovligt är, vi har ju kontakt med den som har avtal med oss. Men vi försöker alltid hjälpa till när vi stöter på någon – berätta vart de kan vända sig och vilka de rätta kanalerna är, säger Eva Rosengren.
Skulle anmälningarna i Stockholm och Malmö leda till åtal kan detta hjälpa hyresvärdar att avgöra i vilka fall de ska göra en polisanmälan. Det tror Linn Bernhardsson på Stockholmshem.
– Som hyresvärd vill man helst inte anmäla sin hyresgäst till polisen. Det finns nog en viss

osäkerhet kring vad som krävs, säger hon.
Finns det en risk att uthyrningen fortsätter om ingen åtalas för detta?
– Ja, den risken finns absolut. Värdet i en hyresrätt är enormt i dag, det är mycket därför de här förändringarna har införts. Går det alltför lång tid utan att det här leder någon vart är det klart att det kan leda till att fler forsätter att hyra ut, säger hon.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se

Fakta. Lagen

Den 1 oktober 2019 skärptes lagstiftningen för svarthandel med hyreskontrakt. Den som har köpt ett hyreskontrakt, eller har försökt att sälja ett, ska kunna förlora sin hyresrätt.
Dessutom skärps straffen för försäljning av hyreskontrakt. Även köp av hyreskontrakt blir straffbart. Däremot ska straff inte dömas ut i ringa fall. En situation kan bedömas som ringa om köparen betalat en mindre ersättning, inte motsvarande mer än ett par månadshyror.
Källa: Sveriges allmännytta

Brott en allt viktigare fråga i länet – bostäder tappar

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Brottsligheten har kommit ikapp sjukvården som stockholmarnas viktigaste fråga samtidigt som bostäder tappar i betydelse trots fortsatt bostadsbrist. Det visar DN/Ipsos undersökning.

Sjukvården och brottslighet/lag och ordning ligger på delad förstaplats, vardera 39 procent av stockholmarna tycker att de är den viktigaste frågan. Andelen som nämner brottslighet/lag och ordning har ökat med 4 procentenheter från 35 procent 2019 till 39 procent i år.

– Frågorna väger lika tungt. Skillnaden mot förra året är liten. Slutsatsen är att pandemin inte har påverkat de politiska prioriteringarna, säger Nicklas

Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Är inte det märkligt?

– Vi kunde under slutet av sommaren och början på hösten se att den politiska dagordningen alltmer återgick till det som gällde före pandemin och det är möjligt att resultaten kanske sett något annorlunda ut om vi gjort undersökningen i våras, men det är bara en spekulation. När undersökningen gjordes var smittspridningen och belastningen på vården lägre än under våren och bland annat den uppmärksammade skjutningen av en 12-årig flicka i Botkyrka och andra våldsdåd gjorde att brottsligheten åter var en del av den allmänna debatten.

Ipsos har under hela pandemin följt förtroendet för sjukvården på nationell nivå och väljarna tycker, enligt Nicklas Källebring, att sjukvården har fungerat ganska bra.

– Förtroendet för sjukvårdens förmåga att hantera coronasmittan har varit högt under hela pandemin. Resursbrist och undanträngningseffekter som till exempel uppskjutna

operationer har troligen inte legat främst på väljarnas näthinnor. Sjukvården har legat i topp bland väljarnas viktigaste frågor under en längre tid och pandemin har, menar Nicklas Källebring, inte gjort den mindre viktig, men heller inte mer.
– Våldsdåd som skjutningar och sprängningar har däremot blivit mer påtagliga, den frågan växer, säger han.
Efter sjukvård och brottslighet/lag och ordning följer skola och utbildning, integration, miljö- och klimatfrågor samt invandring. Bostäder har på ett år tappat 10 procentenheter – från 26 till 16 procent – och dalat från tredje till sjunde plats. Även skatter och stadens ekonomi har tappat i position.
– Bostadsfrågan minskar i betydelse trots att problemen finns kvar i verkligheten. Den enda förklaringen till det är att bostäder inte har spelat samma roll i den politiska diskussionen under året. Men frågan är inte oviktig, den hamnar på sjunde plats och det är möjligt att den tar ett kliv framåt på den politiska

dagordningen när pandemin är över, säger Nicklas Källebring. Miljö- och klimatfrågor minskar med 4 procentenheter och andelen som nämner skatterna minskar med lika mycket.
– Miljöfrågan har legat på topp 5–6 under ganska lång tid. Den minskar något nu men ligger fortfarande högt.
Äldreomsorgen finns inte med på något partis topp 3-lista.
– Äldreomsorgen ökar med några procentenheter, givet vårens diskussioner om äldreboenden i samband med pandemin. Men det är lite oväntat att den inte har tagit ett tydligare kliv framåt på den politiska prioriteringslistan. Det ser likadant ut i nationella mätningar – äldreomsorgen har inte ökat i politisk betydelse i någon nämnvärd omfattning under pandemin, säger Nicklas Källebring.
Män värderar frågan om brottslighet/lag och ordning höst, 44 procent tycker att den är viktigast. Bland kvinnor är det tvärtom sjukvården, 48 procent av kvinnorna placerar den i topp. För de som är 29 och yngre samt 60 och äldre är sjukvården viktigast, för övriga åldersgrupper

är det brottslighet/lag och ordning.
Det största problemet när det gäller sjukvården är, enligt de intervjuade, bristande tillgänglighet med långa köer och väntetider. När det gäller brottsligheten är det enligt en majoritet ”för låga straff/’daltas’ för mycket med kriminella” och ”för mycket brott/kriminalitet, ökande kriminalitet”.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

”Den politiska islamismen hör inte hemma i Sverige”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020
DN. DEBATT 201124

Islamism är ett allvarligt hot mot vårt sätt att leva i Sverige och i övriga Europa. Här finns inget utrymme för

kompromisser eller otydlighet: det öppna samhället måste försvaras. Vi tolererar inte intolerans. Moderaterna presenterar nu ett samlat åtgärdspaket mot politisk och våldsbejakande islam i Sverige, skriver Ulf Kristersson (M).

Europa har återigen skakats av islamistiska terrordåd. För en månad sedan avrättades en lärare utanför Paris efter att han undervisat i yttrandefrihet, och de senaste tre veckorna har totalt sju människor dödats i Nice och Wien. De hänsynslösa dåden är förfärliga brott mot enskilda människor men också allvarliga hot mot vår liberala demokrati. På flera håll i Europa ser vi hur islamismen har slagit rot. Det rör sig om extrema grupperingar som vill ha parallella samhällsstrukturer och egna informella rättsordningar, i strid med nationella lagar och regler. Politisk islam och våldsbejakande islam har i grunden samma mål och brukar beskrivas med begreppet ”islamism”. Det är metoden som skiljer inriktningarna åt. Islamismens mål är att religionen ska styra hela samhället.

Detta hot finns även i Sverige. Enligt Säpo har antalet våldsbejakande islamister på tio år tiofaldigats från några hundra till uppskattningsvis 2 000 personer. Inte minst muslimska ledare i vårt land rapporterar återkommande om radikala imamer och utländsk islamistisk påverkan.

I Sverige gäller religionsfrihet, såväl till sin egen religion som från all religion. Och här lever troende oavsett religion sida vid sida. Islamisterna hotar allas religionsfrihet och det är ofta andra muslimer i Sverige som drabbas av islamisternas framfart. Det måste stoppas.

Frankrike och Österrike har redan lagt fram kraftfulla åtgärder för att bekämpa islamismen. Reformernas exakta utformning beror på förutsättningarna i respektive land, men målet är tydligt och gemensamt: stoppa våldsbejakande och politisk islam från att verka i våra öppna demokratier.

Sverige måste nu göra samma sak. Även vi måste stå upp och ställa oss bredvid Frankrike och Österrike. För detta handlar inte om enskilda länder, inte heller om

höger eller vänster, och det handlar inte om vi är kristna, judar eller muslimer. Utan det handlar om att konsekvent och rakryggat stå upp för det öppna samhället mot dess fiender. Tiderna förändras och tron och övertygelsen har skiftat, men det grundläggande hotet mot den liberala demokratin är fortfarande detsamma. Därför måste den fria världens försvar också vara det. Moderaterna föreslår i dag ett samlat åtgärdspaket mot politisk och våldsbejakande islam:

1 Återkalla svenskt medborgarskap. Svenska medborgare med dubbla medborgarskap som döms för terrorbrott och andra allvarliga brott mot staten och demokratin ska kunna fråntas sitt svenska medborgarskap. Det är inte möjligt enligt svensk rätt i dag, trots att folkrätten medger det och flera statliga utredningar har förordat det. Det är dessutom gällande lag i många demokratiska rättsstater som Tyskland och Danmark och snart även i Finland. Vi behöver ändra grundlag och vanlig lag för att göra det möjligt även i Sverige.

2 Utvisa fler säkerhetshot. Utländska medborgare som utgör säkerhetshot ska utvisas från Sverige. Det är redan möjligt enligt lagen om särskild utlänningskontroll och Säpo kräver också allt oftare utvisning. Moderaterna vill att fler myndigheter ska ha uppdraget att identifiera säkerhetshot. Och ska utvisningsbeslut inte bli meningslösa måste fler utvisningar också verkställas. Ett system bör prövas där utvisningar verkställs mot diplomatiska garantier från den mottagande staten. Stater som vägrar ta emot egna medborgare ska inte få bistånd eller annat stöd från Sverige.

3 Neka extremister inträde till Sverige.Hatpredikanter och andra radikaliserade extremister bör nekas att komma in i Sverige. Det går redan nu, med hänvisning till allmän ordning och säkerhet. Moderaterna vill göra en översyn av de reglerna så att de kan användas oftare och effektivare.

4 Spärrlista i EU mot hatpredikanter. Hatpredikanter borde inte heller tillåtas komma in i Europa för att sprida extremism. Moderaterna föreslår att EU tar

fram en gemensam spärrlista på hatpredikanter som inte ska släppas in. På en sådan lista ska radikala islamister finnas med, men naturligtvis även vit makt-förespråkare och andra personer som uppmanar till terror. I Danmark har man redan upprättat en nationell lista.

5 Motverka radikalisering i skolan. Radikalisering måste upptäckas på ett tidigare stadium. Skolverket behöver kartlägga icke-demokratiska värderingar som förekommer bland barn och ungdomar, och ta fram ett effektivt stödmaterial att använda i undervisningen. Dessutom måste skolan, socialtjänsten och polisen samverka i arbetet mot våldsbejakande extremism. Alla barn ska delta i skolans hela undervisning – i såväl idrott som religion och historia – och Sveriges lärare behöver entydigt stöd i den uppgiften. Moderaterna vill att hot och våld mot skolpersonal definieras som ett eget brott; hela samhället måste ta angrepp mot lärare och annan skolpersonal på större allvar.

6 Förbjud bilder med terrorist-innehåll. Våldsbejakande islamistisk propaganda som

inspirerar och uppmuntrar till attentat i västvärlden sprids via nätet och sociala medier. För att motverka terrorism måste svensk lag försvåra för dem som sprider terroristpropaganda och instruktioner för terrorbrott. Det bör därför bli straffbart att publicera bilder och andra budskap som ger stöd åt terrororganisationer.

7 Inga skattepengar till extremister. Redan för fem år sedan beslutade riksdagen att stoppa alla offentliga medel till våldsbejakande budskap. Men trots att två utredningar sedan dess har lagt fram färdiga förslag, har regeringen inte gjort någonting på tre år. Det är en ansvarslös långsamhet. Moderaterna kräver tydligare och stramare regler för ekonomiskt stöd till olika organisationer. Tillsynen måste skärpas. Ett bra sätt att öka kontrollen och få tydligare demokrativillkor är att samla alla myndigheters utbetalningar av bidrag till olika föreningar under ett och samma paraply.

8 Stoppa utländsk finansiering av extrema religiösa samfund. I Sverige och andra EU-länder får

moskéer ofta pengar från utlandet. I flera fall har det handlat om finansiärer som sprider religiös propaganda som är oförenlig med den liberala demokratin. EU borde ha gemensamma regler som förbjuder sådana bidrag. Sverige måste också se till att inte fler extremistiska religiösa trossamfund tillåts etablera sig här.

Terrordåden i Frankrike och Österrike påminner oss om hur nära vi står varandra. Och hur viktigt det är att vi tillsammans med likasinnade bygger samarbeten som värnar de demokratiska värden vi delar med andra. Det är den liberala demokratin i hela Europa som hotas, men ytterst måste varje land göra det som krävs. Det gäller även Sverige.

Ulf Kristersson (M), partiledare

Tre män åtalas – misstänks ha värvat pojke till morduppdrag

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Användningen av minderåriga anses driva på det dödliga våldet inom den svenska gängvärlden. Flera tonåringar har under hösten gripits, misstänkta för att ha utfört morduppdrag åt äldre kriminella.

Nu väcks åtal i ett unikt fall där dekrypterad mobildata visar hur en 16-åring ska ha värvats för att döda en för honom främmande man – utan belöning.

De misstänkta uppdragsgivarna kallade honom ”soldat”. Den 16-årige pojken från Södra Järva beskrevs som det perfekta redskapet för deras plan: att mörda en 20-årig fiende inom narkotikabranschen.

”Din vän har format en riktig soldat som ser ut som en jättesnäll liten unge, ha ha”, skrev en av de misstänkta via den krypterade mobiltjänsten Encrochat och berömde den man som fixat kontakten med 16-åringen. Särskilt nöjda ska männen – 27, 27 och 33 år gamla – ha varit med det faktum att pojken inte efterfrågade någon betalning. ”Han e fett lojal vill inte ens göra för para”, skrev en av de inblandade i det krypterade chattforumet. Men kanske kunde de ändå ge honom en klocka? undrade en annan.

Utdragen ur Encrochat, som dekrypterats av fransk polis, ligger till grund för att 16-åringen och tre kända kriminella nu kan åtalas vid Attunda tingsrätt. Den 20-årige måltavlan lurades, enligt åtalet, i en fälla och sköts i maj i år ner vid en hållplats i Järfälla nordväst om Stockolm. Trots flera skott i buken överlevde 20-åringen och brottsrubriceringen stannar därför vid mordförsök.

– Jag menar att 16-åringen var den som höll i vapnet och agerade på uppdrag av de andra. Själv förnekar han brott och vill i övrigt inte uttala sig. Men i chatten

beskriver andra personer att 16-åringen ville gör det här för att visa framfötterna, säger kammaråklagare Jenny Clemedtson.
Attentatet var välplanerat, enligt åtalet. Planläggarna kartlade offrets arbetstider och misstänks ha försett 16-åringen med en pistol, en elcykel, en mobiltelefon och en lägenhet där han kunde gömma sig. Men trots kostnaderna såg de inblandade det hela, enligt åklagaren, som ett ”budgetjobb”.
– Ja, en person har uttryckt sig så i chatten. Jag tolkar detta som att det inte har kostat särskilt mycket för den som har beställt det här mordet, kommenterar Jenny Clemedtson.
Inom polisen betraktas fallet redan före rättegång som en stor framgång. Andelen uppklarade mord i den kriminella miljön har sjunkit till cirka 25 procent medan knappt 10 procent av mordförsöken blir lösta. Den stora majoriteten av de inblandade klarar sig alltså undan polisen – särskilt ofta organisatörerna.
– Men tack vare chattarna har vi i det här fallet kunnat följa hela kedjan och anser oss därför ha

kommit åt såväl huvudgärningsmannen som anstiftare och medhjälpare, säger utredningsledare Jacob van Rooij vid Polisområde Stockholm Nord. Enligt flera experter på dödligt våld i Sverige utgör användningen av unga uppdragsmördare en ökande trend inom den svenska gängvärlden.

– Allt talar för att uppdragsmord har blivit vanligare samtidigt som medelåldern på de misstänkta gärningsmännen har gått ner, säger Joakim Sturup, kriminolog med fokus på skjutvapenvåld.

Just nu sitter flera andra tonåringar frihetsberövade i mordutredningar runtom i landet:

• 16-årig pojke, Göteborg. LVU-omhändertagen efter misstankar om en dödsskjutning i mars i år på uppdrag av ett kriminellt nätverk i Södra Biskopsgården.

• 17-årig pojke, Stockholm. Häktad för att i våras ha beväpnat sig med skjutvapen och förberett ett mord som beslutats av kriminella gängledare i Vårberg.

• 17-årig flicka, Örebro. Häktad för delaktighet i en dödsskjutning i juli i år tillsammans med två äldre gängmedlemmar.

• 16-årig pojke, Eskilstuna. Häktad för att ha utfört en dödsskjutning i september i år, sannolikt i samråd med äldre kriminella.
DN har varit i kontakt med samtliga åklagare i de fem ärendena. Alla räknar med att åtalsbeslut kommer att dröja till nästa år och i avvaktan på detta omfattas detaljer kring motiv och tillvägagångssätt av förundersökningssekretess.
Tidigare mordutredningar bekräftar emellertid att unga varit beredda att döda just för att ”meritera” sig för ett framtida gängmedlemskap, se artikel intill.
Domarna här visar att påföljderna generellt blir milda, då det krävs synnerliga skäl för att en omyndig person ska kunna dömas till fängelse. Ett uppmärksammat mordfall från 2018 i Rinkeby – samma stadsdel som den nu åtalade 16-åringen kommer ifrån – visar exempelvis att sluten ungdomsvård i tre år anses tillräckligt ingripande för en morddömd 16-åring.
– Det är inte särskilt långsökt att den åtalade pojken kan ha påverkats av utfallet i tidigare

ärenden, säger utredningsledare Jacob van Rooij.
Åklagare Jenny Clemedtson tror i sin tur att äldre kriminella på motsvarande sätt väger in de stora straffskillnaderna i sina beslut.
– Om en vuxen person själv skulle utföra ett mord och bli ertappad riskerar den personen livstids fängelse. Det är lätt att tänka att det är därför man väljer att göra på det här viset, säger hon.
DN:s granskning av dessa och liknande ärenden visar att socialtjänsten inte sällan försökt ingripa brottsförebyggande. Till exempel har både den nu åtalade 16-åringen och den mordhäktade pojken i Eskilstuna tvångsomhändertagits med föräldrarnas stöd utifrån tecken på eskalerande kriminalitet.
”Enligt polis är oron för NN hög då han umgås med äldre, tungt kriminella ungdomar”, konstaterade Förvaltningsrätten i Stockholm redan våren 2019 i det förstnämnda fallet.
””NN glorifierar sina kriminella vänner”, skrev Förvaltningsrätten i Linköping domstol i våras då Eskilstunapojken omhändertogs med stöd av Lagen om vård av unga.

I bägge fallen betraktades vårdbehovet som akut eftersom varken föräldrar eller personal inom öppenvården hade förmått pojkarna att bryta sitt destruktiva beteende med brott och droger.
Men insatserna kom att avbrytas, i den nu åtalade 16-åringens fall på grund av att han lyckades rymma från ett HVB-hem.
Advokat Anton Strand, som försvarar 16-åringen, vill inte kommentera sin klients personliga situation och betonar att pojken förnekar brott.
– Men visst finns det en del utmaningar i samhället i vidare termer och det klart att det generellt sett är viktigt att satsa på unga personer, säger Anton Strand.
Rättegång väntas inledas i början av december. Även samtliga tre medåtalade nekar till brott.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se
TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Vår uppfattning är att han gjorde det för att stiga i graderna.

Polisens utredare Jacob van Rooij om 16-åringens motiv.

Tonåringar som tidigare dömts för lönnmord

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Rinkeby, januari 2018

En 16-årig pojke skjuter ihjäl en 23-årig man inne på en pizzeria. Pojken har några månader tidigare rekryterats som springpojke till grupperingen 3MST även kallad

”Dödspatrullen”. Dådet misstänks vara en hämnd för att en av 3MST:s medlemmar skjutits ihjäl några dagar tidigare. Efter mordet på pizzerian räknas 16-åringen, enligt polisen, som medlem i 3MST.
Straff: Sluten ungdomsvård i 3 år.

Göteborg, maj 2018

En 19-årig man och en 16-årig flicka anlitas för att döda en 32-årig släkting till en gängledare. Efter mordet får de cirka 100 000 kronor i belöning.
Uppdragsgivarna finns, enligt polis och åklagare, inom ett kriminellt nätverk i Södra Biskopsgården men dessa frias i rätten. 19-åringen döms även för delaktighet i ett lönnmord på Lidingö i juni 2018.
Straff: Fängelse i 14 år (19-åringen). Sluten ungdomsvård i 2 år och 11 månader (16-åringen).

Malmö, oktober 2018

En 19-årig man grips beväpnad utanför en fastighet där en ung kvinna bor. Kvinnan har tidigare utsatts för hot, sedan hon vittnat i en mordutredning. 19-åringen åtalas för förberedelse till mord, en rubricering som i domen ändras till förberedelse till grov misshandel. Enligt åklagaren har

19-åringen tagit på sig uppdraget att skjuta kvinnan i utbyte mot medlemskap i den kriminella grupperingen Satudarah MC.
Straff: Fängelse i 2 år.

Göteborg, november 2018

En 17-årig pojke skjuter ihjäl en 24-årig man i Norra Biskopsgården. Enligt Göteborgs tingsrätt har 17-åringen rekryterats av ett kriminellt nätverk i Södra Biskopsgården och gått med på att mörda som ett inträdesprov. Allt tyder dock på att 17-åringen skjutit fel person. I rättegången döms pojken även för att ha förberett ytterligare ett mord mot 75 000 kronor i ersättning.
Straff: Fängelse i 9 år.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

Anhöriga överklagar Wilma-dom till högsta domstolen

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

De anhöriga till 17-åriga Wilma, som blev mördad i Uddevalla 2019, har överklagat hovrättsdomen om brottet till Högsta domstolen. I hovrätten dömdes 23-årige Tishko Ahmed, tidigare pojkvän, till 18 års fängelse för mord och brott mot griftefrid. Flickans anhöriga vill att 23-åringen i stället döms till livstids fängelse, som i den tidigare domen från Uddevalla tingsrätt.

Tishko Ahmed har också överklagat hovrättens dom. Han nekar till mordet, och vill bli friad.

TT

Djurförbud – hade stall fyllt av döda grisar

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

80 mumifierade grisar som dött av svält – länsstyrelsen hittade de döda djuren vid en kontroll av ett stall i norra Skåne. Nu förbjuds mannen, som säger sig lida av psykisk ohälsa, att ta hand om djur, rapporterar Norra Skåne. Länsstyrelsen blev varse situationen efter det att en tipsare anmält och bifogat bilder på döda grisar. Vid den senare inspektionen kunde man konstatera att de döda djuren legat så länge att kadaver förtorkat och fastnat på stallets inredning.

TT

Fick spik i ögat – får 110 000 i skadestånd

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

En man i 20-årsåldern sköts i ögat med en spikpistol på sin arbetsplats i Laholm efter att ett skämt med en kollega urartat. Nu, åtta år senare, har mannen tilldömts 110 000 kronor i skadestånd, rapporterar Hallandsposten.

Av någon anledning avfyrade den ena mannen sin spikpistol mot den andre som träffades i vänster öga. Trots att mannen har gått igenom fyra operationer har han bara 65 procent nedsatt syn på ögat och dagliga smärtor.

TT

Gängvåldet kan öka efter stort beslag av narkotika

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Vid en stor polisinsats i helgen hittades uppskattningsvis tusentals tabletter och stora mängder kokain i en lägenhet i Åkersberga. I samma insats beslagtogs även en lyxbil, guld och över en halv miljon kronor i kontanter.

– Det var så mycket narkotika att vi inte ens kunde uppskatta mängden, det kommer att få stora konsekvenser i den kriminella världen, säger Fredrik Bornesand, polisens insatschef.

Enligt polisen beslagtogs ecstasy, kokain, metamfetamin, cannabis, LSD och narkotikaklassade läkemedel under insatsen. Exakt hur stora mängder narkotika det handlar om kan man inte säga i dag.

– Vi var tvungna att ta in kriminaltekniker som jobbar med det. Det var tusentals tabletter och flera kilon vitt pulver, säger Fredrik Bornesand.
På plats anhölls en man med koppling till kriminella nätverk, liksom hans far. Mannen är misstänkt för grovt narkotikabrott.
Under insatsen gjordes tillslag och husrannsakan på flera platser, bland annat i Vallentuna och Järfälla, liksom i Vällingby och på Järva. Utöver narkotika beslagtogs även en lyxbil i miljonklassen, kontanter värda över en halv miljon kronor samt guldkedjor och armbandsur.
– Det är sådant vi beslagtar av kriminella som vi misstänker inte har någon legal inkomst. Det är svårt att ha så mycket kontanter, dyra klockor och dyra bilar. Ofta kan vi häröra kontanterna från narkotikaförsäljning eller misstänkt penningtvätt.
Sex personer sitter nu anhållna misstänkta för ett tjugotal brott. Polisen bedömer att tillslaget kommer att få stora konsekvenser och utesluter inte att våldet kan eskalera inom de kriminella nätverken.

– Vi bevakar läget så att det inte blir några våldsyttringar kring beslaget och har beredskap för det. Det var sådana mängder narkotika att det kommer att få konsekvenser med tanke på värdet.

Fredrik Bornesand, med 25 års erfarenhet av kriminella gäng och narkotikabekämpning, menar att beslaget visar att narkotikan ökar i Stockholm.

– I dag gör vi betydligt större narkotikabeslag än för 10–15 år sedan. Då var det svårt att hitta så stora mängder men nu är det enkelt, säger Fredrik Bornesand.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

Stor sökinsats efter försvunnen militär

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

I tolv dagar har en yrkesmilitär varit försvunnen i skogarna söder om Stockholm. Hundratals frivilliga, däribland många kollegor, har sökt efter honom men ännu utan resultat.

Det var den 12 november som den 31-årige yrkesmilitären sist sågs när han lämnade sitt hem i södra Stockholm för en löprunda. Sedan dess har han inte synts till.

Sökandet har utgått från Hellasgården i Nacka kommun och man har varit så långt söderut som i -Tyrestaområdet och sökt kring Sörmlandsleden.

– Sökinsatsen har varit bra och vi har hunnit med väldigt stora områden men tyvärr har vi inga relevanta fynd som kan leda oss in i något specifikt sökområde, säger Therese Haugen, insatschef på

frivilligorganisationen Missing People.
Hon har likt många andra frivilliga ägnat sin lediga tid åt att söka efter 31-åringen i både regn, rusk och oländig terräng. Den största delen av de frivilliga är militärer, vissa nära kollegor till den försvunne. Under lördagen var uppemot 400 personer inblandade i sökarbetet och då har Missing People ännu inte kallat till någon allmän skallgång.
Under lördagen inledde polisen vad man kallar en räddningsinsats i syfte att samla in information om den försvunne 31-åringen. Det finns ingen misstanke om brott.
TT

Insatser mot nätverk leder till fler polishot

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

I samband med ingripanden mot kriminella nätverk och grov - organiserad brottslighet ökar också hot och påverkansförsök mot poliser. Polisen uppger också att hoten har blivit grövre, rapporterar Sveriges Radio Ekot. Just nu finns ett 80-tal pågående ärenden hos Polismyndigheten som innefattar hot mot poliser och som anses vara så allvarliga att olika former av skyddsåtgärder behövs.

Polisen ser också andra förändringar, som att det inte bara är poliser i yttre tjänst utan även utredare som utsätts.

TT

Räkfrossor för 1,6 miljoner var otillåtna

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Ett kommunalt bolag i Karlskrona håller vid flera tillfällen varje år räkfrossa på chartrade båtturer, men den upphandling som gjorts av mat och dryck till ett värde av 1,6 miljoner kronor för 2020 är en otillåten direktupphandling, anser Konkurrensverket.

Myndigheten ansöker nu hos förvaltningsrätten i Växjö att Affärsverken Karlskrona AB döms att betala 120 000 kronor i böter, skriver Konkurrensverket i ett pressmeddelande.

TT

Flickor gömde sig på Ikea

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Två 12-åriga flickor misstänks för olaga intrång efter att ha stannat kvar på ett Ikea-varuhus i Malmö efter stängning, rapporterar P4 Malmöhus.

Flickorna gömde sig för väktare och var kvar på varuhuset fram till mitt i natten.

– En anhörig får kännedom om det som i sin tur ringer väktare, säger Kim Hild, polisens presstalesperson, till radion.

Väktarna överlämnade flickorna till polisen som skjutsade hem dem.

– De misstänks för olaga intrång, men sociala myndigheter tar över den utredningen, säger Kim Hild.

TT

Trafikkaos efter inbrott i Kungens kurva

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Under en så kallad smash and grab-kupp i Kungens kurva, söder om Stockholm, på tisdagsmorgonen slängde gärningsmännen ut fotanglar på vägarna runt brottsplatsen. Ett stort antal bilars däck punkterades vilket orsakade kaos i rusningstrafiken.

– Vi fick in ett flertal larmsamtal vid 05.17 att något ägde rum vid ett elektronikvaruhus i Kungens kurva och parallellt med det fick vi samtal om punkterade bilar på E4/E20 och Skärholmsvägen, sa polisens presssekreterare Ola Österling på tisdagen.

Ett okänt antal gärningsmän forcerade en grind eller port på Mediamarkt med ett fordon och när de lämnade platsen kastade de ut fotanglar på vägen efter sig. Detta resulterade i att många av de efterföljande bilarna fick

punktering vilket ledde till framkomlighetsproblem.
Hur många bilar det rör sig om var på tisdagen oklart och polisen trodde att det fanns ”ett ganska stort mörkertal” av bilar där de drabbade har hjälpt sig själva att exempelvis byta däck utan att slå larm. Det finns inga uppgifter om att någon polisbil har fått sina däck punkterade.
– Vi har inte frihetsberövat någon än, men vi har spår efter dem och vi har uppgifter om vilka fordon det är som har använts. Det är poliser kvar på plats, men det ska snart vara avhjälpt och vi är i brytläget mellan en yttre och en inre insats, sa Ola Österling på tisdagen.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

MP vill låta cyklar ta över ett körfält på Västerbron

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Pop up-cykelbanor och förändringar i friskvårdsbidraget, det är några av Miljöpartiets förslag för en bättre miljö för cyklister. För att diskutera frågorna tog bostadsministern Per Bolund (MP) en cykeltur med initiativtagarna till Cykeluppropet.

– Cykeln är inte en leksak, det är ett färdmedel, säger finansmarknads- och bostadsministern.

Finansmarknads- och bostadsminister Per Bolund tog under fredagsmorgonen en cykeltur tillsammans med Cykeluppropet, ett initiativ startat av Emma Sundh, Sophia Schyman och Annika Sundin för säkrare cykling och mindre trängsel.

– Deras engagemang ger mig mer kraft att göra fler insatser, säger han.

Miljöpartiet har kommit med nya förslag för att ge cykeln en mer självklar plats i trafiken. Bland förslagen finns pop up-cykelbanor och förändringar av friskvårdsbidraget.
Under det rullande mötet pratade trion bakom uppropet med Per - Bolund om bland annat Miljö-partiets nya förslag, som de är positiva till.
– Alla initiativ som sänker trösklarna att få ut fler i cykelbanorna är ju en vinst. Vi har skarpa klimatmål att uppfylla, läget är akut. Cykeln är en viktig pusselbit och mer måste göras, säger de.
I dag kan man använda friskvårdsbidraget för att gå på ett spinningpass på gymmet eller om man är med i en cykelklubb, men inte för att reparera sin cykel som man kanske använder för att pendla. Det borde ändras tycker Per Bolund.
– Det är en märklig situation, man kan använda sitt friskvårdsbidrag till spinning men inte till reparationskostnader. Om man kunde det så hade det uppmuntrat till cykelpendling, säger han.

Allt fler har börjat cykla till jobbet under coronapandemin för att undvika smittorisk i kollektivtrafiken.
– Det är väldigt tydligt att fler vill och väljer att cykla. Vi vill skapa bättre villkor för alla som gör en - insats för miljön och hälsan.
Ytterligare ett förslag som, enligt Miljöpartiet, ska underlätta tillvaron för cyklister är så kallade pop up-cykelbanor. Tanken är att låta en av bilfilerna på flerfiliga vägar bli cykelbana i stället. Ett exempel Per Bolund tar upp är Västerbron i centrala Stockholm där det finns två bilfiler i vardera riktning. Just cyklisters utrymme på Västerbron är en fråga som diskuterats flitigt i Stockholms stadshus.
Den 1 december träder lagen om cykelgator i kraft och Miljöpartiet hoppas att kommunerna nyttjar den nya möjligheten. På cykelgatorna har cyklister företräde och motordriven trafik måste anpassa sig efter cyklarna.
Själv har bostadsministern använt cykeln under flera år för att ta sig till jobbet.
– Jag cyklar till och från jobbet i flera år och ser fördelarna, men

det finns också en hel del utmaningar, säger han.
Trots att Cykeluppropet är positiva till förslagen och ser dem som bra tillfälliga lösningar, så menar de att mer behöver göras för att rädda klimatet.
– Det är hög tid att fila på ett svar på frågan som nästa generation garanterat kommer att ställa: Vad gjorde du när du hade chansen?
Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Snövarningar att vänta i stora delar av landet

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Ett plötsligt väderomslag är på ingång i större delen av Sverige. SMHI förbereder en rad varningar för den snö som kommer att söka sig söderut över Svealand i mitten av veckan.

Redan på onsdagkvällen kommer kallare luft dra in över landet från nordväst och röra sig söderut. Det innebär inledningsvis regn i södra Norrland, men det övergår efterhand i snö i Jämtland samt delar av Västernorrland och Västerbotten.

– Tittar man på natten till torsdagen så ligger det som ett snöstråk från Värmland och upp över Norrland inklusive kusten, men i framkanten av det är det blötsnö eller regn. Det här omslaget går så fort, säger Linnea Rehn, meteorolog på SMHI.

Kallfronten förskjuts söderut under torsdagen, vilket betyder att även östra Svealand kan få snö. Temperaturen faller från uppemot 12 grader ner till nollan vilket innebär att Stockholm också kan få årets första snöfall på torsdag kväll eller under natten till fredag.

– Under helgen kommer det att vara fortsatt kallt och snöigt i norr, men i södra Sverige kommer faktiskt mildluften tillbaka, säger Linnea Rehn.

Ossi Carp

Snö och halka – men nu drar ruskvädret vidare

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Under torsdagen drabbades Sverige av ett rejält oväder. Båtar har sjunkit, lastbilar har gått av vägen och tusentals svenskar har påverkats av strömavbrott.

Under eftermiddagen tog SMHI bort sina varningar för oväder på de allra flesta platser och varningar om kraftig vind låg kvar endast för ett par områden.
Det besvärliga vädret rör sig vidare österut, säger meteorologen Marie Staerk:
– Vinden har avtagit i södra Sverige. På Gotland har vi fortfarande en varning för mycket hårda vindbyar. Men i övrigt har väderläget blivit stabilare den senaste timmen, säger hon vid 15-tiden på torsdagen.
TT

Resebolagen jagas av Kronofogden

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Omkring 160 anmälningar om utebliven återbetalning av resa har det senaste dryga halvåret ramlat in hos Kronofogden. SAS är mest jagat, men även Norwegian, Ving, Apollo och TUI har haft arga resenärer efter sig. I några fall hotar utmätning.

Hundratusentals kunder väntar fortfarande på pengar.

I coronakrisens spår har SAS hittills betalat tillbaka pengar för inställda resor till 1,7 miljoner kunder. Men fortfarande väntar ”hundratusentals” på pengar, enligt SAS presschef Freja Annamatz. I en takt på uppemot 20 000 per dag betar SAS av högen, enligt henne.

– Just nu gör vi allt vi kan för att betala tillbaka så fort som möjligt, säger hon

Hon förstår att många är frustrerande. Men om det går fortare att få pengarna tillbaka via

Kronofogden vill hon inte svara på. Det är knappast något SAS vill uppmuntra till.
– Vi följer de lagar och regler som gäller, men vi har inte klarat att leva upp till sjudagarsregeln, säger SAS presschef Freja Annamatz.
Sedan i våras har Kronofogden till och med den 5 november fått in omkring 160 anmälningar från missnöjda kunder till främst SAS, Norwegian och Tui, som ledsnat på att vänta och sökt andra vägar. Hos dessa bolag har anmälningarna tickat in stadigt ända in under senhösten, men i Apollos och Vings fall gjordes de sista anmälningarna i våras. Enligt Apollochefen Erika Butterworth finns inga skulder kvar, och har inte funnits på länge.
– Vi var snabbast av alla att - betala, säger hon.
I några fall handlar det om krav på hundratusentals kronor. Och i huvudsak handlar det om inställda resor från i våras som ännu inte är återbetalda. Betalningsanmärkningarna delges resebolagen som ser ut att betala, åtminstone delvis, eftersom anmälningarna i många fall dragits tillbaka. Men långt i från alla.

I fem fall har Kronofogden utredningar igång som kan rendera i en utmätning, där myndigheten helt enkelt kan knacka på och ta värden i beslag som motsvarar skulden.
Både SAS och Norwegian är nu föremål för sådana utredningar, med det högsta värdet på 27 100 kronor, enligt Kronofogden.
Nyligen beslöt Konsumentombudsmannen om att ta ut en straffavgift av SAS på en miljon kronor i månaden om inte flygbolaget betalar tillbaka pengarna på inställda resor inom sju dagar.
TT

Vattenfalls nya chef Anna Borg spår låga elpriser under vintern

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Det låga elpriset kommer troligen att bestå fram till nästa höst. Det spår Vattenfalls nya koncernchef Anna Borg i en DN-intervju.

– Jag skulle säga att priserna förblir låga den här vintern och våren och sedan får vi se hur det ser ut efter nästa sommar, säger hon – samtidigt som hon försvarar att bolagets elnätsavgifter har ökat med över 40 procent på fem år.

Elpriset har varit lågt en längre tid nu – vilket också har märkts i Vattenfalls resultat.

Rörelsevinsten för tredje kvartalet i år nästan halverades jämfört med motsvarande kvartal i fjol.

Vattenfall har dock en vana vid att det är stora svängningar i elpriset och brukar också till en del prissäkra sina leveranser i förväg.

Skälet till att priset svänger kraftigt i Norden är att produktionen är väderberoende, menar Anna Borg. Hur mycket det regnar och snöar påverkar och även konsumtionen är väderberoende – är det kallt stiger efterfrågan och är det varmt sjunker den.

– Förra vintern var varm, det gick inte åt så mycket energi. Det var blött så det finns jättemycket vatten i magasinen, säger Borg.

– Och så var det blåsigt så det fanns mycket vindkraft.

Och detta är ett mönster som tycks upprepa sig när vi närmar oss vintern.
– Det är fortfarande ganska varmt och det är fortfarande mycket vatten i systemen. Så även om det blir normalt kallt i vinter så kommer det att finnas ett överskott av vatten nästa år, säger Borg.
Men något som inte har varit lågt, utan tvärtom stigit kraftigt under senare år är elnätsavgifterna. Vattenfalls dotterbolag Vattenfall Eldistribution har en vinstmarginal på 30 procent och har höjt nätavgiften med drygt 40 procent på fem år.
Nätavgifterna regleras, eftersom det handlar om lokala och regionala monopol. Men Vattenfall har konsekvent överklagat när nya pristak sätts.
– Vi och även andra bolag, har överklagat själva regleringen för att vi inte tycker att den är gjord på ett sätt som överensstämmer med EU:s riktlinjer. Då blir det komplicerat för oss att ha olika riktlinjer att förhålla oss till, säger hon.
I grunden, menar Borg, är problemet att varken näten eller

regleringen är byggda för den omställning av samhället som kommer genom den elektrifiering som bara har börjat.
– Det kommer mycket ny produktion, som vindkraft, som ska kopplas på näten och så har vi många kunder som vill ha mer nätkapacitet när de ska elektrifiera industrier eller datacentraler som vill etablera sig.
– När vi jämför hur många förfrågningar vi får om nya anslutningar med hur många vi fick för fem år sedan så är det lika många per månad nu som vi då hade på ett år, tillägger hon.
Och då behövs pengarna som nätavgifterna ger för att se till att kunderna får den el de efterfrågar.
– Det krävs mycket på en gång och det är vi som fakturerar kunderna oavsett om det är kostnader som uppstår i stamnäten eller kostnader som uppstår hos oss.
Men ändå – trots att Sverige är ett land som är väldigt bra på att producera el, så har vi effektbrist och vi har bråk om nätavgifter som slutar i domstol. Vems är felet?
– Jag tycket inte att man kan säga att det är någons fel. Men jag

tycker inte att det har varit någon bra dialog på lång tid.
– Allt för många gånger har vi mötts i domstol. Det är mycket bättre att ha en reglering som fungerar långsiktigt och som driver i den riktning vi vill ha, säger Borg.
Och hon lägger till att Vattenfall kommer att öka på investeringarna i de nät bolaget äger från en nivå på fem miljarder kronor i år till sju miljarder 2023. Räcker det?
– Det återstå att se. Det beror på utvecklingen.
Vattenfall har en kampanj som heter ”Fossilfritt inom en generation”. Kampanjen har sågats av klimataktivister som säger att den tiden inte finns.
– Utsläppen är på väg ner och de ska ner. Och vi gör mycket redan nu för att minska dem, men förändring är inte något som sker över en natt, säger Anna Borg.
Hon anser också att Vattenfalls planer är ambitiösa.
– Redan till 2030 ska vi ha fasat ut kol ur all vår verksamhet, säger hon till exempel.
– Det kräver en hel del investeringar och

ombyggnationer, men det är ett jobb som pågår. Vi har stängt ner en hel del koleldad verksamhet både i Holland och i Tyskland.
I dag kommer ungefär en fjärdedel av Vattenfalls produktion från vattenkraft och endast 7 procent från vindkraft. Hur ska ni klara det här om bara en tredjedel av produktionen kommer från vatten- och vindkraft?
– Det som ökar mest är vindkraft, det är där vi investerar mest, svarar Borg.
I den befintliga tvåårigа investeringsplanen på 58 miljarder kronor kommer 40 procent att handla om underhåll och utbyggnad av befintliga anläggningar, Av resten, som Borg kallar för tillväxtinvesteringar, ska 70 procent eller 25 miljarder kronor, investeras i vindkraft.
Vindkraft i sig är inte heller okontroversiellt. Protester kommer lite varstans när möllorna ska byggas.
– Någonstans ska man ju bygga den förnybara produktionen. Det är en prioriteringsfråga där det gäller att tillgodose alla olika intressen och hitta en balans.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se
Fakta. Anna Borg

Född: 1971
Utbildning: Magisterexamen i ekonomi och i statskunskap.
Anställningar: Olika chefsjobb på Vattenfall mellan åren 1999 och 2015. Nordenchef på betalningsföretaget Klarna 2015-2017.
Tillbaka till Vattenfall 2017 där hon var finansdirektör 2017–2020.

Douglas kör en Porsche i 30 kilometer i timmen

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Om det kommer en Porsche Cayenne i snigelfart över Lidingöbron, så sitter förmodligen Douglas Mirahmadi bakom ratten.
– Den är skön att köra runt i. Det är ju en Porsche, det är

nice, säger 16-åringen som har Lidingös vassaste A-traktor.

Mopedbilar som får köras i 45 kilometer i timmen av femtonåringar med mopedkörkort har blivit en vanlig syn utanför många gymnasieskolor.

Men säkerheten är låg, en moppebil får bara väga 425 kilo.

– Först trodde vi att en mopedbil var bäst, det är det man ser mest av här, säger Douglas mamma Jeanette Mirahmadi.

Men så var det inte.

– De är lite för små. Douglas är så lång så han fick inte plats med benen. Och det enda som är stabilt på en mopedbil är motorn. Krockar han så får han den i knät och vi hade hört en del om olyckor med mopedbilar.

I stället blev det en A-traktor, eller epa som de också kallas, som har samma körkortsregler. Det är riktiga bilar som byggs om så att de bara går i 30 kilometer i timmen och registreras som traktorer.

På Lidingö har de blivit ett populärt alternativ, vilket DN tidigare har skrivit om.

Här ökade A-traktorerna mest i hela landet mellan 2009 och 2019.

Nu finns det 100 sådana i kommunen.
Tidigare har ofta gamla Volvobilar byggts om till A-traktorer, gärna av ungdomar som själva kan svetsa och skruva på motorerna.
I somras ändrades reglerna. Nu räcker det att begränsa hastigheten elektroniskt, genom att programmera om bilens egen elektronik eller montera en särskild hastighetsregulator.
Det öppnar för bilmodeller som Porsche Cayenne, en lyxig stadsjeep med turboladdad motor och en toppfart långt över högsta tillåtna hastighet på några svenska vägar.
Men det här exemplaret från 2005 är begränsat till att som mest gå i 30 kilometer i timmen.
– Douglas hittade den själv på Blocket. Vi åkte till Värmdö och provkörde och det kändes riktigt stabilt och säkert, säger Jeanette Mirahmadi.
Sedan ett par månader kör Douglas själv till skolan på Stillerska filmgymnasiet. Han är född på Lidingö men har bott halva sitt liv i Los Angeles. I Kalifornien får 16-åringar ta körkort för bil med vissa

begränsningar, som att de inte får köra nattetid eller själva ha jämnåriga passagerare.
– Alla hans kompisar där har tagit riktigt körkort nu. Men som mamma kan jag tycka att 18 är en ganska bra åldersgräns, säger Jeanette Mirahmadi.
Det är också ett argument som talar för A-traktor i stället för mopedbil.
– Mopedbilar får ju köras i 45 kilometer i timmen. Jag tycker det känns bra att han ska puttra runt i 30 i ett par år.
I delar av landet är det ett stort problem att den elektroniska hastighetsbegränsningen på A-traktorer enkelt kan sättas ur spel. Leif Svensson, chef för trafik-enheten i polisregion Bergslagen, har tidigare sagt till DN att han anser att A-traktorer borde förbjudas, eftersom nya regler gjort dem lättare att manipulera.
Bilinspektör Roger Nilsson vid trafikpolisen i Stockholm ser samma problem i sitt område.
– Det blir modernare och modernare bilar och mer och mer elektronik. När toppmodeller av Porsche och BMW görs om till traktorer så förstår man var de lägger nivån, säger han.

Men för Douglas Mirahmadi blir bilens prestanda ett argument mot att manipulera hastigheten:
– Jag vågar inte ta bort spärren på min bil. Den går i 300 kilometer i timmen, så det vore ingen bra idé. Ämnet har diskuterats i familjen.
– Vi har sagt att om det mixtras med hastigheten så kommer han inte att få ta körkort i tid om han åker fast. Och vi tar bort bilen. Det är nolltolerans, säger Jeanette Mirahmadi.

Börge Nilsson
riksnatverket@dn.se

SD vill sätta stopp för prideflaggor på bussarna

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

SD vill stoppa regnbågsflaggan på bussarna i Stockholms kollektivtrafik och menar att alla anställda och resenärer ”har rätt att bemötas på ett neutralt vis”.

I en motion föreslår SD i Stockholm att regionen ska ”begränsa flaggningen till de av riksdagen fastställda allmänna flaggdagarna” i kollektivtrafiken och på regionens fastigheter. Och då ska endast endast svenska flaggan samt flaggor som ”direkt representerar regionen och dess verksamhet” kunna hissas, vilket Mitt i tidigare har skrivit om. Det skulle innebära att regnbågsflaggan försvinner från SL-bussarna.

– Att ett parti ägnar tid och kraft mitt i en brinnande pandemi, åt att försöka politiskt förbjuda att SL flaggar med prideflaggan, det tycker jag säger väldigt mycket om vad det partiet har för fokus, säger trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M).

– Vi pekar inte ut någon enskild flagga utan vi anser att det krävs ett tydligt regelverk för vad som gäller, säger Msciwoj Swigon (SD) ledamot i trafiknämnden.

Enligt motionen är ”Region Stockholm är en stor arbetsgivare och tar emot kunder med olika trosuppfattningar och med olika politiska uppfattningar. Därmed anser vi att de ska bemötas på ett neutralt vis utan religiösa,

filosofiska eller politiska symboler”.
– Flaggan är inte knuten till en särskild organisation eller särskild företeelse. Den flaggan de vill förbjuda är en stark symbol för alla människors lika värde och har så varit under lång tid, säger Kristoffer Tamsons.
Nästa vecka tas motionen, som lämnades in i slutet av mars i år, upp i trafiknämnden.
– Motionen lämnades in innan pandemin bröt ut på riktigt. Vi har också lagt en hel del förslag i trafiknämnden om munskydd, avskärmade förarmiljö för busschaufförer. Vi har drivit många andra motioner, säger Msciwoj Swigon.
– Jag har bara ett kort svar på en sådan motion och det är att så länge jag är trafikregionråd och ordförande för SL så kommer SL att flagga med prideflaggan under Pride. Jag tycker att detta är småsint och visar på intolerans, säger Kristoffer Tamson.
– Då får Kristoffer Tamons börja göra en lång inköpslista på alla flaggor för samhällsinvolverade rörelser och organisationer som vill vara med på bussar, pendeltåg och tunnelbanor, så man inte

exkluderar någon, säger Msciwoj Swigon.

Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Så kan en smart algoritm bli rasistisk och fördomsfull

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Kan en artificiell intelligens vara rasist eller sexist? Det finns i alla fall risk att den diskriminerar och gör skeva bedömningar, om den inte tränas rätt. Även en AI måste vara källkritisk, enligt forskare.

Amazon hade för några år sedan en storslagen plan för sin

rekrytering: En dator skulle gå igenom meritförteckningar från arbetssökande, analysera dem och välja ut de mest lovande.
Mjukvaran var av det slag som brukar kallas artificiell intelligens, vilket i praktiken oftast betyder någon form av maskininlärning, ett program som tränas på en uppgift och lär sig själv att bli bättre. I det här fallet bättre på att välja ut lämpliga arbetssökande.
För att tränas fick denna AI titta bakåt. 10 000 meritförteckningar, som tidigare hade skickats in och bedömts, matades in. AI:n sökte efter mönster och utmärkande tecken för de som var bra och mindre bra.
Den hittade ett tydligt drag, och gjorde det till en viktig princip för urval av sökande: De skulle vara män. För den artificiella intelligensen noterade, helt korrekt, att Amazon tidigare mest hade anställt män. Att könet borde spela mindre roll än om den sökande hade gått på Harvard eller tidigare varit anställd på Google, det är ett typiskt exempel på saker en AI har svårt att fatta.
Rekryteringsroboten på Amazon har skrotats, enligt Reuters. Men den är ett av de tydligaste

exemplen på hur artificiell intelligens kan präglas av fördomar. Antingen för att de bygger sin analys på ett material som är skevt, eller för att de har inbyggda sätt att ”tänka” som får dem att dra fel slutsatser.
– Man tänker på artificiell intelligens som något framåtblickande. Men artificiell intelligens bygger på data. Och data speglar vår historia, säger Joy Buolamwini, forskare vid Massachusetts institute of technology i dokumentärfilmen ”Coded bias”.

Givetvis kan en AI inte ha riktiga åsikter, varken fördomsfulla eller andra – men det finns gott om exempel på när artificiell intelligens uppvisar vad som på engelska kallas bias, partiskhet eller snedvridning. Nyligen upptäckte användare på Twitter att funktionen för att zooma in på bilder verkade reagera effektivt på vita människors ansikten och lade dem i centrum, men ignorera svarta. Twitter lovade att utreda. Berodde det på en rasistisk programmerare? Troligtvis inte. Mer sannolikt är att den artificiella intelligensen har

tränats på ett sätt som gav den en skarpare blick för vita människor än svarta. Förmodligen helt oavsiktligt.
Det sker oftast genom att AI:n analyserar stora databaser med bilder på ansikten. För varje titt bygger mjukvaran en mer detaljerad uppfattning om hur ansikten ser ut, tills den på egen hand kan upptäcka dem i foton – ett typexempel på något minsta barn klarar, men som datorprogram har börjat bemästra riktigt bra först de senaste åren.
Men här är problemet: Vilka ansikten finns i den där stora databasen? Om de är mest vita, ja då tror AI:n att det är så människor brukar se ut. Och den blir sämre på att analysera ett ansikte med annan hudfärg.
Amazons historik av att mest män söker jobb påverkade dess AI. Om västerländska teknikbolag mest använder bilder på vita människor kan det påverka ansiktsigenkänning-AI.
– AI-forskare jobbar hårt med att utveckla algoritmer som är rättvisa och upptäcker *bias*. Det är ett ämne på varje konferens, säger Hedvig Kjellström, professor på Kungliga Tekniska högskolan med

artificiell intelligens som specialitet.
Att en Twitterfunktion väljer fel ansikte är kanske inget stort problem i sig. Men i takt med att vi förlitar oss alltmer på beslut och instruktioner från mjukvaror blir frågan allt allvarligare.
Faktum är att det redan kan ha fått obehagliga konsekvenser.
Det började med en allvarlig stöld i en butik i Detroit, där exklusiva klockor för tusentals dollar snattades. Tjuven fångades på en övervakningskamera, bilden lämnades till polisen och där matades den in i ett system för ansiktsigenkänning.
Systemet jämförde bilden, som var suddig och otydlig, med miljontals foton i databasen och fick en träff: En 41-årig man i staden, afroamerikan precis som mannen som övervakningskameran hade filmat. Han greps, anklagades för brottet och satt frihetsberövad i 30 timmar innan han släpptes mot borgen.
Detta trots att mjukvaran hade gjort ett uppenbart misstag. 41-åringen var inte mannen på bilden.

– Jag antar att datorn hade fel, sa en av poliserna under förhöret, enligt vad mannen har återberättat för New York Times. Händelsen berodde inte endast på tekniken, dåligt polisarbete bidrog. Men det är ändå en varningsklocka och knappast ett unikt exempel. En amerikansk myndighetsstudie har visat att afroamerikaner och invånare av asiatiskt ursprung identifieras felaktigt mellan 10 och 100 gånger oftare än vita.
Att hitta strategier för att undvika fördomsfull och partisk AI har vuxit till ett helt forskningsområde. Det finns ingen enkel lösning, delvis på grund av att en AI är svår – eller omöjlig – att granska. Vi vet att en AI oftast hittar ansikten i en bild. Vi vet vilken bilddatabas den tränades med. Men vi vet inte hur det går till. Det kallas ibland svarta lådan-problemet.
En strategi för tankarna till Sokrates: En AI måste veta vad den inte vet. Den måste slå larm om den matas med data som kan göra slutsatserna fördomsfulla.
– Man forskar om system som är medvetna om hur mycket de kan och som kan signalera: Jag kan

inte säga något om detta, för det är för mycket *bias* i mina data. Skev träningsdata är inte hela förklaringen. En AI kan också ge märkligt vinklade resultat på grund av vilka mål de har fått. Ett exempel, här lånat från tidskriften MIT Technology Review, är en bank som utvärderar kunders kreditvärdighet med hjälp av AI. Den kan optimeras för att ge maximalt antal lån, att så många som möjligt ska återbetalas, eller bara att maximera vinsten. Beroende på hur målet formuleras kan lån beviljas på tok för frikostigt, eftersom detta på kort sikt kan öka vinsten.

Ett annat problem är att personer som bor i ett område där många missar betalningar riskerar att brännmärkas, eftersom det ses som en riskfaktor.

– Systemet kan inte resonera logiskt kring olika faktorer, eller väga in något nytt. Det förhåller sig till precis den information det har fått. Det kan inte tänka: Vi kanske skulle uppmuntra de som har tagit tag i sitt liv och börjat betala för sig, säger Hedvig Kjellström.

Samtidigt tror hon att AI, om den används rätt, kan göra till och med brottsbekämpning och rättegångar mer rättvisa. Till exempel genom att bedöma bevis. – Den måste vara rättvisare än människor är. Människor har fördomar och det finns ingen mening att använda AI om den inte är bättre. I dag utbildar man skolbarn i att vara källkritiska. En AI måste också vara källkritisk.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Postföretagen varnar: Beställ dina klappar i tid inför julhelgen

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Black Friday-rea i veckan samtidigt som näringsministern uppmanar till nätshopping och hemleveranser. Nu väntar en kraftig ökning av julhandel på

nätet. De stora fraktföretagen råder konsumenterna att beställa sin klappar i god tid. – Höga sjukskrivningstal eller extremt väder kan påverka leveranserna, säger Peter Hesslin på Postnord.

I takt med coronapandemin har e-handeln ökat drastiskt, och trenden ser ut att hålla i sig. De senaste veckornas ökade smittspridning och regeringens striktare restriktioner gör att fler än någonsin förväntas köpa sina julklappar på nätet under årets julhandel.

Den ökade e-handeln innebär ett rejält tryck för post- och logistik-företagen. De företag som DN har pratat med är överens: De står inför en utmanande period. Postjätten Postnord laddar nu upp för intensiva julveckor.

– E-handeln har fått en ordentlig skjuts, det har varit extremt mycket att göra sedan i mars. Inför julen ser det ut som att det kommer att bli mycket att göra, det råder det inga tvivel om, säger Peter Hesslin, Postnords terminalchef.

Samtidigt som det kommer att bli en tuff tid, menar Peter Hesslin att Postnord är väl förberett.
– Vi har förberett oss på alla sätt vi kan förbereda oss, och jag känner mig inte orolig för de volymerna som förväntas. Det som kan bli problem är ifall det blir många sjukskrivningar, eller plötsliga väderförändringar, säger Peter Hesslin.
Pierre Olsson, kommunikationschef på logistikföretaget Schenker, tror att årets julhandel kommer likna tidigare år. Han menar att konsumenter kan förvänta sig att få sina paket 1–3 dagar efter beställning – även veckorna före jul.
– E-handeln har ökat varje år, så årets ökning kommer inte som någon överraskning. Det blir en utmaning, men vi har förberett oss med så mycket personal vi kan, säger Pierre Olsson.
Han uppmanar kunder att välja hemleverans, i stället för post-ombud, inför årets julhandel.
– Men om man hämtar paket hos ett ombud är det bra att hämta paketen så fort man kan, eftersom de flesta närbutikerna inte har stora lager, säger Pierre Olsson.

Närbutikskedjan Direkten har 305 butiker i Sverige, av dem är cirka 140 post- eller paketombud. Under julhandeln räknar de med en total ökning på runt 30–35 procent jämfört med föregående år.

– Det kommer att krävas mycket logistiktänk kring hanteringen av paket. Vi har sett till internt så att butikerna är väl förberedda, att de har mycket plats på lagren och är redo inför den extrema paket-ökningen som förväntas, säger Stefan Persson, kategoriansvarig för Spel och Tjänster vid Direkten.

För att överfulla lager ska kunna undvikas, menar Stefan Persson att man inte bör vänta för länge med att hämta sina paket.

– Om man väntar sju eller åtta dagar med att hämta sitt paket, kan det bli extremt stora volymer på lagren eftersom det hela tiden fortsätter komma in leveranser, säger han.

På logistikföretaget Bring, som är en del av norska Posten, är man spänd och förväntansfull inför den kommande perioden. De förväntar sig en ökning med runt 50 procent från och med Black week.

– Vi är laddade och redo inför julperioden, vi förväntar oss rekordvolymer. Både på grund av coronapandemin och att det generellt sett är en stark tillväxt på e-handeln, säger Per Öhagen, chef för logistik och e-handel på Bring.

För att förbereda sig inför det ökade trycket har Bring en ny terminal i Stockholm som hanterar hemleveranser. De har också utökat bemanningen på sorteringen, och tagit in extra chaufförer och fordon.

– Vi kommer att ha öppet dygnet runt och även köra på helgerna under de kommande veckorna, säger Per Öhagen.

Samtidigt menar han att man som kund bör vara beredd på att det kan bli några dagars extra leveranstid under de mest kritiska veckorna.

– Vi önskar att kunderna spårar och ser hur deras paket färdas, så att de ser aktuell information om det exempelvis blir en försening, säger Per Öhagen.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Fakta. Då behöver du beställa för att få klapparna till jul

Postnord
Paketet behöver vara inlämnat till Postnord den 21 december. För att vara på den säkra sidan är det bäst att beställa senast den 20 december.
Schenker
Bor man i Göteborg, Malmö eller Stockholm är det stor chans att få paketen till jul om man beställer måndagen den 21 december, men vill man vara helt säkert ska man beställa senast den 18 december.
Bring
Kunder kan vara beredda på att det kan ta fler dagar än vanligt att få paketen, men det finns inte något specifikt datum man ska beställa för att säkra att paketen kommer till jul.

Tänk på det här när du julhandlar på nätet

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

E-handeln förväntas öka rejält inför årets julhandel. Men vad ska man som konsument tänka på när man handlar sina varor online? Om det uppstår problem, är det viktigt att känna till sina rättigheter.

Johanna Persson, vägledare på Hallå Konsument vid Konsumentverket, ger sina bästa tips på hur man kan tänka för att nätshoppingen ska bli säker.

1 Det är bra att kolla upp företaget man handlar från och se var de finns någonstans. Du har starkare konsumentskydd och det finns högre krav på produktsäkerhet inom EU. Det kan därför vara klokt att handla från företag inom EU.

2 När du handlar inom Sverige och EU ansvarar säljföretaget för

varan tills du fått den. Om den skulle skadas eller försvinna i transporten är det säljföretaget som ska ta det med fraktföretaget. Som konsument ska man bara behöva vända sig till företaget man handlat från.
3 Om du vill utnyttja ångerrätten och skicka tillbaka varan ska du se till att du får ett inlämningskvitto och ett spårningsnummer, som bevis på att du skickat tillbaka varan. Kan du inte bevisa det, och varan kommer bort under frakten, får du betala för den.
4 Det finns företag som har villkor som gör att konsumenten måste betala en avgift om man inte hämtar ut sitt paket hos postombudet. Det ska man kolla upp innan man handlar.
5 Om man ångrar sitt köp innan man fått varan ska man kontakta företaget skriftligen, via mejl. Man kan då också fråga om det går bra att paketet ligger kvar på utlämningsstället tills det skickas tillbaka, eller om man själv behöver ta ut och skicka tillbaka varan.
6 Du bör läsa igenom företagets villkor innan du handlar på nätet, eftersom du godkänner dem när du genomför ett köp. Trots att det

är mycket text bör du alltid skumma igenom villkoren.

7 Kolla igenom vad det står om leveranstid, så du vet vad som gäller.

8 Det är bra att betala med ett kreditkort eller via faktura. Då kan du vänta med att betala tills du fått hem varan, och kan se att den är hel och fungerar. Skulle det uppstå problem kan du vända sig till kreditgivaren och kräva återbetalning. Det skyddet har du inte om du använder Swish eller ett vanligt betalkort där pengarna dras direkt.

PTS får i uppdrag att förbättra uppkopplingen på tågen

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Post- och telestyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att se hur internetuppkopplingen på tågen kan bli bättre.

– Jag tror att resenärer snart kommer märka en förbättring, säger energiminister Anders Ygeman (S).

Tidigare under hösten rapporterade DN om problemen med internetuppkoppling på landets tåg. Enligt regeringen måste fler personer välja att resa klimatsmart för att klimatmålen ska kunna nås, därför är det av högsta vikt att tåg är en attraktiv resemöjlighet. Och för att personer ska välja att ta tåget framför andra färdmedel är bra internetuppkoppling en avgörande förutsättning.
Men verkligheten är en annan. Dagligen får landets tågresenärer tampas med skakig uppkoppling och nät som försvinner i tunnlar.

Regeringen menar att tele- och tågoperatörerna är de som bär det tyngsta ansvaret för förbättringar, och under året har de samlat branschen för att diskutera lösningar.
Efter DN:s artikel har regeringen tagit nya steg framåt i arbetet. Under torsdagen överlämnade de ett uppdrag till Post- och telestyrelsen (PTS) att lägga fram en plan som beskriver hur tåguppkopplingen ska förbättras. Uppdraget ska genomföras med stöd av Trafikverket och redovisas till regeringen den 19 februari 2021.

– Post- och telestyrelsen ska beskriva de olika möjligheter som finns och se till att de 50 miljoner kronor som vi anslagit i budgeten används på det mest effektiva sättet, säger Anders Ygeman.
Regeringen vill att PTS prioriterar att förbättra tåguppkopplingen på de sträckor där flest människor färdas, exempelvis sträckan mellan Göteborg och Stockholm.
– Det är för att så många resenärer som möjligt ska så snabbt som möjligt få tillgång till bra uppkoppling. I dag brister den på allt för många platser, säger Anders Ygeman.
PTS har till den 19 februari på sig att ta fram en lösning. Är inte det en kort tid för att lösa ett så pass stort problem?
– Jo, men samtidigt måste vi se till att pengarna kommer ut och börjar ge bättre uppkoppling till resenärerna. Vi har redan haft flera möten med branschen, och gjort ett bra förarbete, säger Ygeman.
För att nätuppkopplingen för tågen ska bli bättre krävs ett samarbete mellan olika operatörer, menar Ygeman. Mobiloperatörerna måste se till att det finns master i anslutning

till järnvägen, Trafikverket måste se till att det i tunnlar finns motsvarigheter till master och antenner. Tågoperatörerna måste se till att det finns utrustning på tågen för att ta emot signaler. Ygeman kan inte säga någon tidpunkt för nätet kommer fungera bra, men förhoppningen är att resenärer ska kunna se skillnad redan innan PTS uppdrag har redovisats.

– Jag tror att man snart kan märka förbättringar på flera ställen. Min bild är att branschen är beredda att göra de investeringar som krävs, säger han.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Elbilsaktier fortsätter att gå bra

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Elbilsrallyt som började på aktiehandeln för några veckor sedan fortsatte i veckan med rejäla uppgångar för flera bolag.

Ayro, som utvecklar och anpassar kompakta elfordon, rusade omkring ytterligare 30 procent i förhandeln i fredags. Bolaget riktar in sig på att teckna avtal med universitetscampus och andra urbana miljöer.

Kinesiska Byd, som tillverkar eldrivna bilar, cyklar, lastbilar, bussar och truckar, steg tidigare under dagen med 9 procent på Shenzhenbörsen i Kina.

En aktie som inte riktigt hängde med i uppgången var kinesiska tillverkaren Nio. Aktien har dock gått upp med omkring 90 procent den senaste månaden.

Trots att den senaste modell från Tesla, Model Y, dömts ut av amerikanska Consumer Report på grund av pålitlighetsproblem går

aktien upp. Den senaste månaden har aktiekursen handlats upp med 20 procent.

Direkt

Förhandlare ska rädda nya t-banan

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Regeringen utsåg på torsdagen en förhandlare för att lösa problemen med den kraftigt fördyrade nya tunnelbanan.

– Det är statens sätt att försöka underlätta att få tunnelbanebygget genomfört. säger infrastrukturminister Tomas Eneroth (S).

Region Stockholm har redovisat att den planerade utbyggnaden av Stockholms tunnelbana blir betydligt dyrare än vad som tidigare avtalats. Fördyringen uppgår till 9,3 miljarder kronor. Tidigare beräknades slutnotan till 23 miljarder kronor, den nya notan landar på 32 miljarder.
– Det är en mycket stor fördyring. Jag tror att alla inser att en fördyring på nästan 50 procent är en stor utmaning för alla projekt, säger Tomas Eneroth.
Enligt regionen kan sju miljarder av kostnadsökningen kopplas till nya statliga säkerhetskrav och miljökrav. Dessa krav var inte kända när projektet startade för sex år sedan. Den andra stora posten, 2,2 miljarder, menar regionen är kopplad till miljölagstiftningen.
– Den typen av bortförklaringar tror jag inte många tycker är seriöst. Alla huvudmän har att ta hänsyn till ny lagstiftning, här handlar det bland annat om en räddningstunnel. Frågan är lite för allvarlig för att vi ska skylla på varandra, säger Tomas Eneroth.
Den förhandlare regeringen har utsett är Catharina Håkansson Boman. Hon är ordförande i

styrelserna som följer upp avtalen i Sverigeförhandlingen och 2013 års Stockholmsförhandling.
Hon bör, enligt regeringen, i hanteringen av kostnadsfördyringarna pröva möjligheterna att hitta tillkommande finansiering från region och kommuner, samt hitta kostnadsminskningar.
Förhandlingspersonen kan också i väl avvägd utsträckning föreslå en utökning av de lån som täcks genom framtida intäkter från trängselskatten.
– Men det handlar inte om att höja trängselskatten, inga enskilda ska drabbas, säger Eneroth.
En förutsättning för utökning av lån är kostnadsminskningar och/eller en tillkommande finansiering från regionen och kommunerna i en nivå som krävs för att nå en överenskommelse.
– Regionen och kommunerna får redovisa kostnadsminskningar och omprioriteringar – eller skjuta till mer pengar, det är inte helt orimligt. Jag är hoppfull om att de tillsammans med Catharina Håkansson Boman, hittar en lösning, det ligger i allas intresse, säger Tomas Eneroth.

När ska arbetet sätta igång?
– Så snart som möjligt. Jag tror att det välkomnas av företrädare för regionen och kommunerna.
Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Skärpta krav kan bli hot mot mackar

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

En stor del av landets mackar står inför omfattande upprustningsbehov när säkerhetskraven skärps. Många befaras inte ha råd med de investeringar som krävs och riskerar att gå under när de inte kan möta kraven, varnar branschen.

– Det här kan bli en mackdöd på glesbygden av stor magnitud, säger Robert Dimmlich, vd för Svensk bensinhandel.

Det handlar om själva förvaringen av drivmedel och bränslen. Från och med den 1 juli 2022 måste alla rörledningar som ligger under jord säkras mot rost för att innehållet inte ska riskera att läcka ut och orsaka brandrisk eller miljöskador.

Drivmedelsstationer som inte redan gjort detta måste enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) föreskrifter antingen uppgradera sina befintliga rör med skydd, eller byta ut alltihop mot nytt.

Notan för ett sådant arbete beräknas kunna landa på uppemot en miljon kronor, enligt branschorganisationen Svensk bensinhandel.

De stora kedjorna har i stor utsträckning redan gjort detta, eller åtminstone avsatt pengar för det. Men för de små fristående mackarna är det summor som skulle ta många år att spara ihop.

– Detta kan bli en mackdöd på glesbygden av stor magnitud, säger Robert Dimmlich, vd för Svensk bensinhandel.

Hans prognos, utifrån kontakter med organisationens medlemmar, är att omkring 500 av de fristående drivmedelsstationerna i landet inte kommer att ha råd att rusta upp för att efterleva MSB:s krav efter juli 2022.
Det är en lågmarginalbransch där större delen av pengarna kommer från kringförsäljning i butiken, och drivmedlet är närmast en lockvara för att få in kunder. Många av stationerna ligger i glesbygd och har, även om de är viktiga för sitt närområde, svårt att göra några större vinster.

– Det är en av de absolut viktigaste servicefunktionerna som behövs på en ort. Och tillgången till drivmedel är otroligt viktig på glesbygden både för invånare och för andra näringsidkare, säger Robert Dimmlich.
Därför är många också berättigade till regionala investeringsstöd. Men har de inga pengar själva blir det svårt att få ut stödet, eftersom själva investeringen måste göras innan stödet betalas ut.
– Bankerna vill helst inte investera i den här typen av

verksamhet och pengarna betalas aldrig ut i förskott så handlaren måste ha likviditet, säger Robert Dimmlich.
En mackdöd av den omfattningen som Svensk bensinhandel varnar för kan enligt kulturgeografen Jan Amcoff vid Uppsala universitet leda till avfolkning på de orter som har långt till närmsta alternativ.
Han har bland annat forskat kring vad som händer på landsbygden när den sista livsmedelsbutiken stänger. Resultaten borde rimligen gälla även drivmedelsstationer. Åtminstone de som är bemannade och har en butik, konstaterar han.
– Det man kan se är att det händer i princip ingenting, oftast. Det förefaller vara så att i dag är vi så rörliga och bilburna att de här små handlarna ute på glesbygden mest fyller funktionen som offentlig träffpunkt, säger Jan Amcoff.
Det är i de fall då avstånden till närmsta alternativ blir riktigt långa som det kan få konsekvenser.
– Man kan föreställa sig att någonstans går en gräns när det blir för långt att åka. Då har de

här aktörerna plötsligt en nyckelfunktion. Exakt hur många mil det handlar om är svårt att säga, men till slut flyttar folk därifrån och andra slutar flytta dit, säger Jan Amcoff.
MSB har gjort konsekvensutredningar i samband med att föreskrifterna togs fram och konstaterar där att de kommer att beröra många företag. Men det går inte att ta hänsyn till att vissa har pressad ekonomi, menar Ingela Hellberg, handläggare på enheten som ansvarar för föreskrifterna.
– Det kan man inte göra på det viset. Vi är satta att hålla risken för brand och explosion så låg som möjligt när man hanterar de här varorna, då finns det inte ställt i utsikt att det ska få lov att hanteras mer riskabelt i en liten mack på landsbygden än vad det görs någon annanstans, säger hon.
Sista dagen för att ha utfört åtgärderna som krävs är den 30 juni 2022. Det har gått att läsa i MSB:s föreskrifter om cisterner med anslutna rörledningar för brandfarliga vätskor sedan 2014.

Ändå är kunskapen om vad som gäller, enligt Svensk bensinhandel, fortfarande dålig bland de mindre mackarna och många har inte insett vad som gäller förrän nu.
Det är beklagligt, säger Ingela Hellberg, men poängterar också att det inte är MSB:s ansvar.
– Det funkar ju så i det här landet att var och en förväntas känna till och förhålla sig till de lagar och regler som är tillämpliga på en själv eller ens verksamhet, säger hon.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Drivmedelsmarknaden

Totalt finns enligt Tillväxtverkets register 3 730 drivmedelsstationer i Sverige.
De allra största bolagen – Circle K, St1, Shell, Preem, OKQ8 och Ingo – står enligt branschorganisationen Drivkraft Sverige tillsammans för ungefär 70 procent av marknaden.
Av dessa riskerar omkring 500 att inte kunna klara av att leva upp till MSB:s krav på rostsäkring av rörledningar från den 1 juli 2022, och får då inte längre bedriva någon verksamhet.

Källor: Drivkraft Sverige, Svensk bensinhandel, MSB, Tillväxtverket

”Vid så här stora projekt måste företag få stöd”

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Gulf-macken i Hallstavik utanför Norrtälje klarade sig undan kostnadssmällen med blotta förskräckelsen. Ägaren Anna Gunnarsson, som driver stationen ihop med sin bror, är lättad men påpekar att oron

finns kvar bland kollegor i landet.

– Det måste finnas någon plan för hur sådant här ska gå till finansiellt, säger hon.

Anna Gunnarsson och hennes bror är uppväxta på Gulf-stationen i Hallstavik, en knapp timme utanför Norrtälje. Den har funnits inom familjen sedan 1970-talet.

Som barn brukade de leka tillsammans bakom verkstaden när pappan jobbade, och med åren blev det alltmer arbete och mindre lek. För sju år sedan tog de över verksamheten helt, och snart närmar det sig 50-årsjubileum för företaget.

Men firandet såg under en tid ut att bli allt annat än glatt. Efter att Anna Gunnarson fick höra om de nya kraven på rostskydd i rörledningarna på anläggningen, och förstod vad det kunde innebära ekonomiskt, följde en period av stor osäkerhet.

– Jag sov knappt en blund. Jag låg bara och tänkte på det här hela tiden, berättar Anna Gunnarsson.

Innan hon fått ordning på alla papper och låtit en branschexpert titta på det så var hennes egen bedömning att hon skulle behöva

byta ut en stor del av alla rörledningar under anläggningen. Vad det hade kostat vill hon inte ens tänka på, men betydligt mycket mer än vad som finns att ta av i det lilla familjeföretaget. Det visade sig dock att rörledningarna bytts ut vid tidigare markarbeten för flera år sedan och att det mesta troligtvis lever upp till de kommande kraven.
– Det går faktiskt knappt att beskriva vilken lättnad det var när jag fick veta det. Samtidigt vågar jag inte riktigt slappna av helt förrän jag fått svar från kontrollorganet också, säger Anna Gunnarsson.
Vad skulle det betyda för närområdet om ni hade tvingats lägga ner tror du?
– Det påverkar alla människor här. Vi har inte bara drivmedel utan vi har ju verkstad, mat, kafé, apoteksvaror. Många kommer in på kvällar och säger ”gud, vilken tur att ni har öppet, för alla andra har stängt”. Det är klart att det skulle påverka dem om vi lade ner.
Samtidigt som det verkar sluta bra för Anna Gunnarsson och hennes bror så ser många kollegor i

branschen ut att få större problem med regleringen.
– Jag vet ju att de som har det allra tuffast funderar på att stänga ner bensinbiten helt och bara köra på butikerna så mycket som möjligt, säger Anna Gunnarsson. Hon har i grunden inte något emot själva säkerhetsregleringen utan välkomnar den snarare. Men när en så stor investering tvingas på enskilda företagare behövs mer stöd, menar hon.
– Det måste finnas någon plan för hur det här ska gå till finansiellt. Jag tycker inte att företagen ska stå helt själva med det här.
En del mackägare är berättigade till regionala investeringsstöd som kan täcka hela eller delar av investeringen, men det är långtifrån alla.
– Vissa har jag hört har fått stöd för allt och vissa för 50 procent ungefär. Men jag vet också flera som inte fått ett öre. Det verkar slå väldigt olika, säger Anna Gunnarsson.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Vindkraftverk kollapsade

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Ett 230 meter högt vindkraftverk har kollapsat norr om Jörn i Skellefteå kommun. Hela tornet gav vika och kraschade i marken.
– Jag har aldrig hört att det har hänt i Sverige, säger Maria Röske, vd på vindkraftsföretaget WPD.
Det var vid 21-tiden på lördagskvällen som vindkraftverket gav vika och föll mot marken.
På bilder som Norran tagit del av syns hur tornet vikt sig några meter ovanför marken och sedan har turbinhus, torn och blad kraschat ned.
Vindkraftsparken Aldermyrberget är en byggarbetsplats och kraftverken var tänkta att sättas i drift i december, då i regi av företaget WPD Onshore.
TT

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Ledare: Ensamt hade Sverige varit mycket sämre rustat

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Västra Götalandsregionen vänder sig till tyska laboratorier för att kunna testa fler när smittan nu ökar. För Region Norrbotten är det finska laboratorier som kan mobiliseras för samma behov (DN 18/11).

Vi får vara tacksamma att länder som varit bättre på att bygga ut testkapacitet och hålla smittan i schack står redo att hjälpa oss.
När coronaviruset började spridas i Europa och västvärlden var det många intellektuella som talade om globaliseringens död, som om ensam var stark. Att det på några dagar kan komma tiotusen tyska tester över gränserna är ännu en påminnelse om hur fel det resonemanget var, och hur värdefullt det är att ingå i en europeisk gemenskap.
Behovet av utländsk hjälp beror nämligen inte bara på att den

svenska regeringen och den ansvariga Folkhälsomyndigheten under våren och sommaren inte ens lyckades koordinera sin egen ovilja och oförmåga när det kommer till testkapacitet.
Under hösten har kapaciteten trots allt byggts ut och skalats upp. Men den har ändå inte kunnat hålla jämna steg med efterfrågan när den uppgång av smitta som setts i andra europeiska länder också kom hit. Då är det klokt att nyttja andras extrakapacitet.
Som vi gjorde när skogsbränder rasade i svenska skogar under den torra sommaren 2018. De bränderna kunde bekämpas med hjälp av vattenbombande flygplan från Italien, Frankrike och Portugal, samt helikoptrar från Norge, Tyskland och Litauen. När svenska brandmän var slutkörda efter en lång sommar anlände brandkårsstyrkor med fordon från Tyskland, Danmark och Polen.
Precis som vi då välkomnade utländska brandsoldater, väntar vi i dag på att vaccin ska anlända – också de ifrån andra länder.
Som den liberale författaren Johan Norberg konstaterat (Fplus 12/11) har det första lovande

vaccinet tagits fram av det multinationella amerikanska läkemedelsbolaget Pfizer, främst med hjälp av upptäckter från tyska Biontech, grundat av två turkiska invandrare, och testat i flera länder i olika världsdelar för att snabbare få pålitliga resultat.
På tisdagen kallade Stefan Löfven till presskonferens där han meddelade att ”vaccin är på väg”. I praktiken handlade det om att regeringen fattat beslut om att genom ett EU-samarbete teckna ett tredje vaccinavtal, den här gången med Pfizer.

Till dess att vaccinerna anländer finns numera medicinsk utrustning i överflöd. Detta sedan inte minst asiatiska länder som kunde freda sig mot eller var snabba ur smittvågen kunnat ställa om och skala upp sin produktion och export.
Skulle vi väl bestämma oss för att munskydd skyddar lika bra i Sverige som i övriga världen, finns även de numera lättillgängliga på den internationella marknaden.
Och redan i våras, när utrustningen var knapp, lyckades EU-kommissionen på någon vecka häva beslag av utrustning

från tunga medlemsländer som Frankrike och Tyskland, och underlätta rörligheten för nödvändig personal över annars stängda gränser.
Också coronakrisen kommer att passera. Det som avgör hur illa vi drabbats innan dess är till stor del ett resultat av den egna beredskapen och förmågan. Men det faktum att vi inte står ensamma – ja, att vi har grannländer som i många avseenden lyckats bättre än vi att bemästra spridning och död i virusets spår – gynnar också Sverige.

”Masstestning för covid-19 är en ohållbar överbudspolitik”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201118

Berörda myndigheter måste skyndsamt utreda undanträngningseffekterna av den pågående masstestningen. Att som nu sätta upp mål om ökad testning utan övre tak är varken ansvarsfullt eller hållbart. Ansvariga politiker bör

motstå frestelsen att genom överbudspolitik visa handlingskraft i denna svåra tid, skriver åtta representanter för svenska mikrobiologiska laboratorier.

Den pågående pandemin orsakad av sars-cov-2 påverkar allas våra vardagsliv, om än på olika sätt. Skolor bedriver undervisning delvis på distans, hotell och restauranger har förlorat sina gäster och resebranschen påverkas kraftigt av myndigheternas restriktioner. Sjukvården är återigen hårt belastad och läkare, sjuksköterskor och undersköterskor har – med rätta – hyllats som hjältar. Några andra som under pandemin fått sökarljuset riktat mot sig är landets kliniska mikrobiologiska laboratorier. Politiker och folk i gemen är nu bekanta med begrepp som PCR, antikroppar, snabbtest och analyskapacitet. Det sistnämnda har varit flitigt debatterat och experter från vitt skilda områden har återkommande tyckt till om huruvida vi på nationell nivå testar tillräckligt eller inte. Länder som Sydkorea och Kina har i

dessa sammanhang framhållits som föredömen, med masstestning av hela samhällen och omfattande isoleringsåtgärder av de som testats positiva.
Svenska laboratorier var, tvärtemot vad som ibland påståtts, tidiga med att sätta upp diagnostik för sars-cov-2 och i mitten av mars hade majoriteten av laboratorierna själva designat och satt upp PCR-analys för ett virus som ingen visste existerade tre månader tidigare.
Folkhälsomyndigheten fick i slutet av mars i uppdrag av regeringen att bistå regionerna med att öka provtagningen, för att identifiera drabbade, bromsa smittspridningen samt möjliggöra för personal inom hälso- och sjukvården att snabbare återgå i arbete vid diskreta luftvägssymtom.
Målet för testningen angavs den 30 april från socialminister Lena Hallengren till 100 000 tester per vecka, vilket vid den tidpunkten var ett mycket svåruppnått mål.
Den av Folkhälsomyndigheten angivna provtagningsindikationen var fortsatt relativt snäv, den globala tillgången på analysreagenser osäker och

regionernas finansiering av den utökade testningen ännu inte utredd. Sammantaget gav detta en mycket långsam upptrappning av testverksamheten. När volymmålet under början av hösten nåddes blev det uppenbart för fler än kliniska mikrobiologer att siffran 100 000 var helt tagen ur luften. Varken då eller nu vet någon hur många som behöver testas för att testningen i sig ska ha en betydande inverkan på att bromsa smittspridningen i samhället.

Volymmålet har nu ersatts av en uppmaning om att ”testa mera” utan angivet mål eller tak. Under den första veckan i november utfördes cirka 228 000 tester på landets laboratorier till en kostnad av närmare 319 miljoner kronor, räknat utifrån statens ersättning till regionerna.

Sveriges testnivå har sedan slutet av augusti legat i nivå med, och de senaste veckorna rent av tydligt över, till exempel Tysklands dito. Trots detta räcker provtagningen långt ifrån för att täcka allmänhetens efterfrågan på testning.

Denna masstestningsstrategi har inte vid någon tidpunkt varit väl

förankrad hos de kliniska mikrobiologiska laboratorierna, vilka ju är de som ska verkställa målet. Myndigheter och politiker har brustit i att tidigt undersöka laboratoriernas förutsättningar att på ett långsiktigt hållbart sätt klara av uppdraget utifrån sin möjlighet att hitta instrument, reagens, förbrukningsmaterial och inte minst personal. Etablering av betydande analyskapacitet hos privata laboratorier har varit ett viktigt bidrag till arbetet, men trots dessa satsningar hanterar många laboratorier nu inflöden av sars-cov-2-prover som på bara 2–3 dagar motsvarar en normal årsproduktion av luftvägsvirusdiagnostik.

Att systemet alls kunnat upprätthållas bör tillskrivas våra kunniga och engagerade medarbetare som orkat med försämrade arbetsvillkor och ständiga förändringar, och som ofta snabbt och innovativt löst nya diagnostiska och logistiska utmaningar. De biomedicinska analytikerna tillsammans med molekylärbiologer och laboratoriernas it-ansvariga tillhör pandemins mindre uppmärksammade hjältar.

Till följd av den oerhört omfattande testningen befinner sig nu många av landets laboratorier i en svårlöst situation. En global brist på reagens och förbrukningsartiklar gör sig alltmer tydlig där uteblivna leveranser av pipettspetsar och annan plast riskerar att hindra diagnostiken av inte bara covid-19, utan också andra sjukdomar. Laboratoriemedicin bidrar till cirka 70 procent av alla diagnoser som ställs inom sjukvården och den diagnostik som nu hotas är bland annat hpv-screening för livmoderhalscancer samt testning för anmälningspliktiga sjukdomar som klamydia och gonorré. Laboratorierna bemannas främst av biomedicinska analytiker – sedan länge ett bristyrke. Möjligheterna till omflyttning av personal mellan enheter är påtagligt svårare för biomedicinska analytiker än för till exempel sjuksköterskor, då den totala arbetsgruppen är klart mindre. Vi oroas för att sjukskrivningar till följd av långvarig hög belastning nu riskerar att bli verklighet. Detta

vore förödande för en redan pressad profession.
Borde då inte en beredskap för storskalig testning ha funnits på landets laboratorier innan pandemin? Det kan man tycka. Faktum är dock att idén att testa bort en pandemi får anses vara helt ny. Såvitt vi känner till förfäktade inte några myndigheter i sina pandemiplaner – innan februari 2020 – masstestning som en central komponent i en framtida pandemihantering. Frågan var till exempel aldrig aktuell i samband med svininfluensan 2009. Regeringens medvetna strategi att under de senaste åren nedmontera de diagnostiska delarna av Folkhälsomyndigheten tyder inte heller på att storskalig testning sågs som en viktig del i pandemiberedskapen.
Med bakgrund av ovanstående vill vi uppmana till en djuplodande och rationell diskussion kring nytta – och biverkningar – av masstestning i detta skede av pandemin. Är strategin hållbar ur ett bredare medicinskt perspektiv? Är det rimligt att ställa in screening för en elakartad sjukdom som livmoderhalscancer

för att samtliga medlemmar i en ung familj ska få bekräftat vilket virus som ligger bakom deras förkylning?
Vi uppmanar samtliga berörda myndigheter att skyndsamt utreda undanträngningseffekterna av den nu pågående masstestningen. Att som nu sätta upp mål om ökad testning utan övre tak är varken ansvarsfullt eller hållbart.
Ansvariga politiker bör motstå frestelsen att genom överbudspolitik visa handlingskraft i denna svåra tid.
Vi är just nu mitt i vad som förefaller vara en andra våg av pandemin och landets laboratorier och dess personal behöver hålla hela vintern för att även diagnosticera andra allvarliga tillstånd. De kliniska mikrobiologiska laboratorierna har fortsatt en central roll i testningen för covid-19, men vi ser behovet av att vi gemensamt tar ansvar för helheten. Vi måste hitta en hållbar strategi för att ta oss igenom pandemin, utan att försumma andra patientgrupper.
Det är inte förvånande att vi som moderna människor i dag gärna sätter vår förhoppning till att högteknologiska åtgärder ska lösa

den svåra situation som en pandemi utgör. Omfattande testning för covid-19 har sannolikt en roll i ett epidemiskt skede då en låg andel testade befinns vara positiva. Den kan däremot aldrig ersätta lågteknologiska, effektiva, men ytterst tråkiga åtgärder som social distansering i en fas där samhällsspridningen är omfattande.
Testning är viktigt, men det går inte att enbart testa bort en pandemi.

Oskar Ekelund, överläkare, klinisk mikrobiologi, Region Kronoberg
Ingvar Eliasson, verksamhetschef, klinisk mikrobiologi, Medicinsk service, Region Skåne
Daniel Heimer, överläkare, laboratoriemedicin, Region Västmanland
Anna J Henningsson, överläkare, docent, laboratoriemedicin, klinisk mikrobiologi, Region Jönköpings län samt klinisk mikrobiologi, Region Östergötland
Marcus Johansson, överläkare, diagnostiskt centrum, klinisk mikrobiologi, Region Kalmar län
Maysae Quttineh, leg biomedicinsk analytiker, ordförande för Institutet för

biomedicinsk
laboratorievetenskap
Lena Serrander, överläkare, klinisk mikrobiologi, Region Östergötland
Martin Sundqvist, överläkare, med dr, Laboratoriemedicinska kliniken, klinisk mikrobiologi, Universitetssjukhuset, Örebro
Dela

Regioner ber grannländer om testhjälp

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Flera regioner är trötta på att få skulden för testkaoset och kräver nu en ökad nationell samordning av Folkhälsomyndigheten. Några har vänt sig utomlands för att få hjälp med att analysera covid-tester.

Nära hälften av regionerna slog under förra veckan i maxtaket för testning av covid-19.
Socialminister Lena Hallengren (S) har därför kallat regionerna, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen till krismöte om testerna. På mötet, som är inplanerat till i dag, onsdag, vill Hallengren veta varför regionerna inte klarar av att testa i lika stor utsträckning som efterfrågan kräver.
Enligt Länsstyrelsernas lägesbilder rör det sig om flera typer av problem: till exempel brist på testmateriel och personal. Flera regioner uppger också att de saknar tillräcklig laboratoriekapacitet. Ett exempel är Västra Götaland som förra veckan slog i maxtaket och tvingades minska testningen med 25 procent för att kunna säkerställa provtagning av prioriterade grupper som till exempel patienter och vårdpersonal.
Av cirka 30 000 tester per vecka fick regionen hjälp med 10 000 analyser via Folkhälsomyndighetens nationellt upphandlade laboratorier, sen var det stopp.

– Jag har full förståelse för att de inte klarar det, men det fanns inget nationellt alternativ som vi kan nyttja, säger Ann Söderström, hälso- och sjukvårdsdirektör i Västra Götaland.
Hon är trött på att alla hela tiden skyller på varandra och anser att det tidigt borde ha upprättats en nationell samordning.
– Ibland lägger man hela skulden på regionerna. Vi måste se det här som ett samarbetsprojekt om vi ska lyckas, säger hon och fortsätter:
– Vi gör ett jättejobb i regionerna med testningen men vi behöver hjälp med labbkapaciteten. Nu går vi som region ut och upphandlar utanför Sveriges gränser. Det hade man säkert kunnat göra bättre med en nationellt samlad upphandling.
Västra Götaland har vänt sig till Tyskland för att få hjälp. Från och med i måndags skickar regionen cirka 1 00 prover om dagen till tyska laboratorier.
Också region Norrbotten söker hjälp utanför landet, enligt Anna-Stina Nordmark Nilsson, region-direktör i Norrbotten.
– Vi har slagit i taket med vad våra egna labb och de volymer vi

har hos externt labb i Uppsala. Vi måste hitta resurser på annat håll. Där hoppas jag att ytterligare nationell samordning kan göras. Att regeringen bistår oss genom kontakt med Finland eller andra länder, säger hon.
Folkhälsomyndigheten och regeringen har upprepade gånger lagt ansvaret på regionerna för att det inte testar tillräckligt mycket. Det retar Mikael Johansson (M), regionstyrelsens ordförande i Kronoberg.
– De skyller ifrån sig. Regeringen uppfyller inte sitt löfte i den överenskommelse som gjordes med SKR, (Sveriges kommuner och regioner), i juni.
I överenskommelsen mellan regeringen och SKR som sträcker sig till den 31 december i år, står att staten via Folkhälsomyndigheten ska säkerställa tillgång till ”en nationell analyskapacitet som regionerna kan nyttja som underleverantörer”.
När Kronoberg slog i testtaket förra veckan vände man sig därför till Folkhälsomyndigheten för att få fler nationellt upphandlade laboratorieanalyser. Men enligt Mikael Johansson svarade Karin

Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten, att de inte kan fördela nya analyser till regionen förrän nästa vecka.
Folkhälsomyndighetens Karin Tegmark Wisell svarar skriftligt på DN:s frågor och uppger att de ökat beställningen av testanalyser från de upphandlade aktörerna, men att det tar tid. De räknar med att kunna fördela ytterligare analyskapacitet till de regioner som bett om det under nästa vecka. Myndigheten anser att de uppfyller överenskommelsen från i somras, att de ska säkerställa tillgången till nationella analyser.

”De statligt upphandlade aktörerna står nu för närmare 50 procent av PCR-testningen och har ökat i volym och andel av testningen kontinuerligt under de gångna månaderna”, skriver Karin Tegmark Wisell till DN.
Folkhälsomyndigheten uppger att man inför hösten räknade med att utföra omkring 200 000 tester i veckan men att man tvingats skala upp. Vecka 45 fanns en kapacitet på 260 000 tester, varav 234 000 genomfördes.
Varför upphandlade ni inte fler laboratorieanalyser i ett tidigare skede?

”Inköp av laboratoriekapacitet är kostsamt och stegvis uppskalning av kapaciteten i takt med regionernas behov har bedömts som den mesta ansvarsfulla hanteringen”, svarar Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten anser att huvudansvaret ligger hos regionerna och att det statliga stödet är ett komplement till regionernas egen testkapacitet. ”Regionerna kan inte långsiktigt förlita sig på statligt stöd i utförande av testning utan måste också själva bygga ut sin egen testkapacitet för att möta de långsiktiga behoven.”

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Överenskommelsen mellan SKR och regeringen

I juni slöt Sveriges kommuner och regioner, SKR, en överenskommelse med regeringen om ökad testning av covid-19. I avtalet beskrivs bland

annat regionernas respektive statens ansvarsområden.
Bland annat står det att staten via Folkhälsomyndigheten ska säkerställa tillgången till en nationell analyskapacitet som regionerna kan nyttja som underleverantörer både avseende PCR-tester (test för pågående covid-19-infektion) och serologisk testning (antikroppstester)
Regeringen har också gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att i samråd regionerna skyndsamt säkerställa adekvata flödeskedjor för testning.
Myndigheten ska också säkerställa att alla strukturer för testning och testningens följder finns på plats i närtid, i samarbete med regionerna, länsstyrelserna och andra aktörer som behövs för genomförandet.
Överenskommelsen omfattar 1,2 miljarder kronor plus löpande ersättning per prov.

”Inte klokt att samla 60 personer som ska ut på äldreboenden”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Sextio sjuksköterskestudenter samlades i en aula under två dagar – innan de gick ut på praktik på äldreboenden.

Dagen efter blev en av studenterna sjuk i covid-19. Praktikplatserna informerades inte och studenterna uppmanades att fullfölja sin praktik.

– Skolan tar inte sitt ansvar, säger två av studenterna.

Mälardalens högskola har 16 000 studenter i Västerås och Eskilstuna och det har funnits flera incidenter där studenter kommit till skolan, trots att de varit sjuka i covid-19, till exempel för att skriva salstentamen eller medverka i obligatoriska grupparbeten.

Det har oroat studenterna Angelica Bernhardsson och Angelica Lövelius som går andra terminen av sex på sjuksköterskeprogrammet.
– Droppen var när skolan samlade oss, sextio sjuksköterskeelever, för två obligatoriska heldagar i en aula precis innan vi skulle ut på praktik på äldreboenden, säger Angelica Bernhardsson.
Hon och kurskompisen Angelica Lövelius har satt sig i frivillig karantän. De umgås bara med varandra och sina familjer tills de har fått svar på prover som visar om de blivit smittade eller inte.
De befinner sig i Angelica Bernhardssons hus i Hallstahammar när vi pratar med dem i telefon.
När skolan kallade dem till samlingen i aulan kontaktade Angelica Bernhardsson kursansvariga och smittskyddsstaben på skolan och bad om att mötet skulle hållas på distans i Zoom på grund av smittrisken.
– Jag skrev till dem att det inte är särskilt klokt att samla sextio personer som ska ut på äldreboenden.

Hon fick svaret att samlingen skulle hållas i en coronasäkrad miljö och att det inte var aktuellt att använda Zoom. De fick också veta att de som inte kunde närvara i aulan måste ta igen detta på något sätt.
När de kom till aulan hade vartannat säte tejp över sig.
– Men vi satt framför och bakom varandra som vanligt, och det blev ansamlingar när vi kallades fram för att hämta papper och namnskyltar.
De samlades också i grupper för att diskutera studieuppgifter.

Dagen efter, onsdagen den 4 november, fick en av studenterna symtom som efter provtagning visade sig vara covid-19.
Men det var inget som Angelica Bernhardsson, Angelica Lövelius eller de andra studenterna fick veta. I stället gick de samma dag rakt ut på sina praktikplatser på äldreboenden.
– Vi hade ingen aning om detta, säger Angelica Lövelius och berättar att de var på praktik både på onsdagen och torsdagen.
Först på måndagen, den 9 november, får de ett meddelande på skolans hemsida om att en elev

som varit i aulan hade bekräftad covid-19.
Dagen efter på tisdagen kommer ett mejl om att skolan har satt i gång smittspårning.
När mejlet kommer tar de för givet att alla som varit i aulan ska provtas och sätta sig i karantän tills de får ett negativt svar. Det är i alla fall det de läser på Folkhälsomyndighetens hemsida. Men i stället får de beskedet från kursansvariga att de ska gå till praktiken som vanligt. Regionala smittskyddsläkare ska ha sagt att de inte behöver vara i karantän om de inte har symtom.

– Det är för oss helt oansvarigt och otänkbart, säger Angelica Lövelius.
De sätter sig i frivillig karantän medan de väntar på svar på sina covidtester. När de ringer sina praktikplatser för att berätta att de inte kan komma så visar det sig att äldreboendena inte har fått någon information om smittan i aulan.
Praktiken ingår i en så kallad spärrkurs. Det betyder att den måste fullföljas för att studenten ska kunna få betyg och gå vidare i utbildningen.

– De utsätter oss för en svår situation när vi måste välja mellan att få underkänt på en kurs eller riskera att föra smitta vidare till de boende, säger Angelica Bernhardsson.
De har hört av sig till DN för att skolan ska utvärdera situationen ordentligt så att inte liknande saker händer igen.
– Vi upplever att det är en tyst kultur kring det här, och det är ingen bra utgångspunkt i en pandemi.
Varken Lars Blad, som är biträdandesmittskyddsläkare i Västmanland, eller Karin Cardell som är högskoledirektör vid Mälardalens högskola, ser några problem med att studenterna inte informerades om smittan direkt efter samlingen i aulan på onsdagen.
– Vi hade heller ingen information om att en student var smittad förrän på söndagen, det var den smittade som hörde av sig, säger Karin Cardell.
På måndagen började skolan smittspåra, men de kontaktade bara de fyra elever som suttit i ett grupparbete med den smittade.
Först på onsdagen fick smittskyddsläkaren Lars Blad

information om händelsen. Han hade ett skypemöte med kommunernas ”masar”, medicinskt ansvariga sjuksköterskor, på länets äldreboenden bland annat.
– Då visade det sig att några av dem var oroliga för att den här situationen i aulan kan ha lett till smitta i deras äldreboenden, säger Lars Blad.
Samma dag tog han upp aulahändelsen med ledningen för skolan.
– Vi hade tidigare pratat i allmänna termer om att ska man ha fysisk undervisning så ska det vara i stora luftiga lokaler med stora avstånd, och god disciplin, säger Lars Blad som inte tycker att skolan har agerat fel.
Det finns ett samhällsintresse av att sjukvårdspersonal examineras, menar Lars Blad.
– Man måste göra en avvägning mellan två intressen, så att de kan fullfölja sin utbildning så att de sköterskor som jobbar i dag kan få avlastning på sikt.
Det enda som Lars Blad och Karin Cardell beklagar är att praktikplatserna inte informerades snabbare om att en student insjuknat.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Så säger Folkhälsomyndig-heten

Lärosäten i Sverige uppmanas av Folkhälsomyndigheten att hålla distansundervisning när det är möjligt, till exempel för teoretiska moment.
Då blir det mindre trängsel när studenter som måste vara på plats i lokalerna för praktiska moment kommer in till campus.

Det är huvudmannen som ska avgöra vad som i varje enskilt fall är ett lämpligt sätt att göra med hänsyn till de gällande allmänna råden.

Nytt avtal ska ge vaccin till hela befolkningen

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Sverige har tecknat ytterligare ett avtal om att köpa in vaccin mot covid-19. I bästa fall kan vaccin nu vara säkrat för hela befolkningen. Men det kommer att dröja till nästa höst innan de flesta kan bli vaccinerade.

– Vi kommer att tvingas till prioriteringar, säger Folkhälsomyndighetens Johan Carlson.

Förberedelserna för att vaccinera mot covid-19 pågår för fullt. Sverige har nu slutit ett tredje avtal om att köpa in vaccin. Det handlar om 4,5 miljoner doser från läkemedelsföretaget Pfizer/Biontech, och beräknas räcka till 2,25 miljoner personer. Därmed är totalt tre avtal säkrade. De andra bolagen som Sverige tecknat avtal med är Astra Zeneca och Johnson & Johnson.

– Under förutsättning att de här vaccinen blir godkända innebär det att vi har säkrat vaccin till över tio miljoner människor, det vill säga hela Sveriges befolkning, säger socialminister Lena Hallengren (S).
Enligt Richard Bergström, Sveriges vaccinsamordnare, ska Sveriges regionerna vara beredda på att börja vaccinera redan i januari. Då handlar det dock om ett mindre antal doser som i första hand kan ges till riskgrupper samt vård- och omsorgspersonal.
Bergström framhåller att vaccinen nu är inne i slutfasen av testning och att resultaten hittills ser lovande ut.
– Resultaten visar på mer än 90 procents skyddseffekt och det är väldigt bra, säger Richard Bergström.
– Som det ser ut nu så kommer det att komma volymer som gör att vi kan ge vaccin till alla våra prioriterade grupper under första halvåret, fortsätter han.
Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson vill däremot tona ner betydelsen av att de första vaccindoserna kan komma redan i början av nästa år.

– Jag vill inte att folk ska tro att det här nu är över och att vaccinet gör att vi inte behöver följa råd och rekommendationer längre. Vi har en lång resa framför oss, säger han.
Enligt Johan Carlson kommer det att dröja till nästa höst innan större delen av befolkningen kan få tillgång till vaccin. Det innebär att svenskarna får leva med någon form av restriktioner många månader till.
– Som vanligt kommer det inte att bli på väldigt lång tid. Vi kommer att ha risk för spridning och utbrott av covid över hela världen under lång tid. Vi får leva med vissa restriktioner, säger han.
Johan Carlson understryker också att vaccintillgången bygger på att allt fungerar enligt plan, utan produktionsstörningar eller andra oförutsedda händelser.
– Allt kommer inte att gå bra. Det kommer att bli förseningar och omprioriteringar. Det är bra att förstå att det kommer att bli en ganska turbulent tid, säger Johan Carlson.
Folkhälsomyndigheten ska vid ett senare tillfälle presentera en detaljerad lista över vilka som ska prioriteras i samband med

vaccinationen. Myndigheten har redan nu slagit fast att de som står först i kön är personal inom vård och omsorg samt riskgrupper och personer över 70 år.
Statsminister Stefan Löfven framhåller att det är glädjande att vaccinet nu verkar vara på väg till Sverige.
– När nu mörkret sänker sig över Sverige på fler än ett sätt är den här nyheten ändå något som gör att man känner hopp och förtröstan, säger han.
Socialminister Lena Hallengren betonar vikten av att alla måste fortsätta att följa rekommendationerna för att bromsa smittspridningen.
– Vaccin kan vara kraftfulla verktyg mot pandemin, men eftersom det kommer att levereras olika snabbt och i olika mängd kommer ingenting att bli som vanligt över en natt, säger hon.
Beslutet om att delta i ett EU-gemensamt inköp av vaccin från Pfizer/Biontech togs på ett extra regeringssammanträde under tisdagseftermiddagen.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se
Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Nationella åtgärder planeras inför julen

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Den 13 december planerar Folkhälsomyndigheten att ersätta de lokala restriktionerna med nya nationella åtgärder. Över jul kan det bli aktuellt med både reseavrådan och avrådan från umgänge utanför egna hushållet.

– Det beror helt på smittspridningen, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

Under tisdagen förlängdes de lokala restriktionerna i region Skåne och Uppsala till den 13 december och samma sak kommer att ske i flera andra regioner framöver. Vid lucia planerar sedan Folkhälsomyndigheten att komma med nationella restriktioner som ska gälla över jul och nyår.

– Vi ska försöka samlas kring nationella råd för just helgerna, för det blir då en annan situation när många reser runt i landet. Det kan bli väldigt svårt att förstå vad som gäller i de olika regionerna. Sedan får vi se om vi möjligen kommer att komplettera det med lokala råd på några platser, sade Anders Tegnell i går, tisdag.
Vilka dessa nationella restriktioner blir kan statsepidemiologen inte svara på än, men han utesluter varken reseavrådan eller rekommendation om att inte umgås med personer utanför det egna hushållet.
– Vi får se hur det fortsätter den närmsta tiden. Vi vill inte gå ut med åtgärder för julen för tidigt eftersom det beror så mycket på hur smittspridningen utvecklas framåt, säger han.
En av de potentiella risker som Folkhälsomyndigheten nu ser är att många svenskar kan samlas i mindre regioner under ledigheten.
– Vi måste fundera ut hur det det ska fungera i små regioner som får mycket besök under julen så att deras sjukvård inte överbelastas, säger Anders Tegnell.

De nationella restriktionerna kommer, i första hand, att gälla för jul- och nyårshelgerna. Därefter är det mycket möjligt att det blir en återgång till lokala åtgärder, enligt Anders Tegnell.
– Vi tycker att det har fungerat bra med de lokala åtgärderna, men just över helgen har vi ett behov av samstämmighet i landet.
På måndagen presenterade regeringen att förslag om en begränsning av allmänna sammankomster till max åtta personer. Förslaget väntas klubbas igenom redan i morgon, torsdag, och ska gälla i fyra veckor från och med den 24 november.

Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

Kraftig ökning av patienter som intensivvårdas

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Mellan fredag och tisdag lades 74 patienter in på svenska inten- sivvårdsavdelningar. Totalt intensivvårdas 167 personer i landet.

– Man får nog räkna med att den siffran kommer att öka ytterligare, säger Anders Tegnell.

Den ökande smittspridningen i Sverige har fått genomslag både i dödligheten och i antalet allvarligt sjuka i covid-19.

61 covidrelaterade dödsfall har rapporterats till Folkhälsomyndigheten mellan fredag och tisdag. Under samma period har strax över 15 000 nya sjukdomsfall bekräftats i Sverige och 74 inläggningar på iva har registrerats.

– Det visar att smittspridningen fortsätter att öka i Sverige, säger

statsepidemiolog Anders Tegnell och fortsätter:
– Man får nog räkna med att den kommer att öka ytterligare.
Samtidigt är trycket på intensivvården inte lika stort som i våras och än är man inte i närheten av maxkapacitet.
På tisdagen vårdades 167 personer intensivt för covid-19 i Sverige, omkring 40 procent av alla intensivvårdspatienter i landet är covidsjuka. 1 288 personer får vård på andra sjukhusavdelningar.
Det innebär att det är knappt tusen covidpatienter färre på sjukhusen än när de var som flest i våras. Som mest har 2 412 personer med covid-19 fått sjukhusvård samtidigt i Sverige.
Ökningen av nya sjukdomsfall ser ut att stabilisera sig i vissa regioner, bland annat Västra Götaland. Det är dock inte helt klarlagt om den den minskade takten i ökningen beror på en minskande smittspridning eller testningstakten.
– Vi har försökt gräva i det där och vi tror inte att den begränsade tillgången på tester har spelat roll, men det är väldigt svårt att veta, säger Anders Tegnell.

Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

Covid-19 tredje vanligaste dödsorsaken i Sverige

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Covid-19 var den tredje vanligaste dödsorsaken efter hjärt- och kärlsjukdomar och cancer under första halvåret 2020, visar nya siffror från

Socialstyrelsen. Total dog 51 534 personer i Sverige under perioden.

Dödligheten har sjunkit under en lång rad av år. Men under första halvåret i år syntes en ökning på grund av covid-19. Effekten syns tydligt i statistiken, enligt Mona Heurgren, avdelningschef på Socialstyrelsen. I april var sjukdomen till och med den vanligaste dödsorsaken.

– Vi har haft influensasäsonger tidigare som har varit svåra men de har pågått under en längre tid. Det som är speciellt med covid är att den har slagit så hårt under en kort säsong, säger hon.

Sjukdomen har bidragit till att dödligheten bland kvinnor har ökat med 10 procent och bland män med 14 procent jämfört med första halvåret 2019. Bland männen måste man gå tillbaka till 2013 och för kvinnor 2017 för att hitta samma nivå på dödligheten.

Totalt dog 14 000 personer i hjärt- och kärlsjukdomar under årets sex första månader, 11 600 av tumörer och drygt 5 500 av covid-19. Övriga stora dödsorsaker var demenssjukdomar, lungsjukdomar och dödsfall till

följd av yttre orsaker, till exempel fallolyckor, trafikolyckor, förgiftningar och självmord, visar rapporten.
Vad gäller självmord finns det inga statistiska belägg för att pandemin har lett till att fler tar sitt liv, enligt Mona Heurgren.
– Vi kan inte se att det finns någon tendens till att självmord har ökat under pandemin. Även om vi inte har den slutgiltiga siffran, då det fortfarande är fall med oklar dödsorsak som utreds, är det i alla fall ingen trend som brutits. Det är mycket glädjande, säger hon.
Genomsnittsåldern för de som avled fram till sommaren har stigit med ungefär ett halvår för både kvinnor (82,5 år) och män (77,6 år) jämfört med samma period tidigare år. Förklaringen är att medelåldern bland de som dött i covid-19 var högre än bland de som avlider av övriga dödsorsaker, enligt Socialstyrelsen. Ungefär 90 procent som har dött i covid är över 70 år.
Begreppet ”förlorade levnadsår” är ett annat sätt att beskriva dödlighet och som förutom antalet som dött till följd av en

viss dödsorsak också tar hänsyn till åldern vid dödsfallet. Covid är fjärde vanligaste orsaken till förlorade levnadsår.

– Det är företrädesvis äldre som har gått bort i covid men det är ändå så pass många under första halvåret att det märks i förlorade levnadsår. Om man tar exempelvis kvinnor är det fortfarande cancer som de har förlorat flest levnadsår i eftersom det är en sjukdom man ofta drabbas av i yngre ålder, säger Mona Heurgren.

Sammantaget visar måttet att männen har förlorat fler levnadsår på grund av covid under första halvåret jämfört med kvinnor. Bland kvinnor orsakade covid-19 20 869 fall av förlorade levnadsår medan antalet för yttre orsaker till sjukdom och död var 17 024 förlorade levnadsår. Hos män var det 28 591 som förlorade levnadsår på grund av covid-19 och 39 779 som förlorade levnadsår till följd av yttre orsaker.

De flesta dödsfall för covid-19 inträffade på särskilt boende bland kvinnor, medan män oftare avled på sjukhus.

Enligt myndigheten är det för tidigt att säga om covid-19 kommer att leda till ovanligt höga dödstal även andra halvåret av 2020. Dödligheten per 100 000 invånare är fram till början av november högre än den var mellan 2016 och 2019, men lägre än 2015.

Samtidigt har regeringen skärpt restriktionerna efter regionernas larm om eskalerande smittspridning och fler inläggningar på intensivvårdsavdelningar.

– När smittspridningen ökar finns det alltid risk för att även dödstalen ökar när människor blir svårt sjuka. Så det är oerhört viktigt att man lyssnar på rekommendationerna och stannar hemma för att bromsa smittspridningen och förhindra nya dödsfall, säger Mona Heurgren.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Dödsorsaker

Halvårsstatistik om dödsorsaker avser månaderna januari till juni. Underliggande dödsorsak är den sjukdom eller skadeorsak som

inledde den kedja av sjukdomshändelser som ledde till döden eller de omständigheter som framkallade den dödliga skadan.

Förlorade levnadsår är ett statistiskt mått som väger samman antalet döda i en viss dödsorsak och vid vilken ålder dödsfallen inträffar. Dödsfall i yngre åldrar ges större relativ vikt. 2019 var till exempel den återstående medellivslängden 28,2 år för en 55-årig man och 4,74 år för en 90-årig kvinna. Måttet tas fram genom att summera den återstående medellivslängden vid åldern för alla döda i en viss dödsorsak. Det speglar de hypotetiska levnadsår som återstått om dödsfallen inte skulle ha skett.

Källa: Socialstyrelsen

”I våras var det som ett krig – och man är inte redo för ett nytt”

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Intensivvården i Stockholm skalas nu upp för att klara ökningen av covid-patienter. Men för att klara bemanningen måste personalen på Karolinska universitetssjukhuset åter arbeta 12,5-timmarspass. Björn Persson, verksamhetschef för intensivvården på Karolinska, vill nyansera bilden av att intensivvården har mycket ledig kapacitet.

– Vi är det sista skyddsnätet.

På Karolinska i Huddinge har en intensivvårdsavdelning för covidpatienter tagits i bruk. Inflödet av intensivvårdspatienter ökar nu och flera sjukhus i Stockholmsregionen börjar nå sitt maxtak.

Nu rustas för att bygga ut antalet Iva-platser. Men den kritiska punkten är bemanningen, och nu står det klart att sjukhuset återinför de långa arbetspassen, och schemalägger personalen på 12,5-timmarspass.
– Vi började med frivillighet men behöver nu även anvisa medarbetare till det. Sedan kommer vi självklart att göra individuella bedömningar och kommer till exempel inte att tvinga ensamstående föräldrar att jobba 12,5-timmarspass, men i övrigt kommer det tyvärr att bli det normala under en tid framöver, säger Björn Persson, verksamhetschef för intensivvården på Karolinska.
På Karolinska har sjukhuset öppnat en ny intensivvårdsavdelning för covidpatienter i Huddinge med 18 platser, och nu förbereds en ny avdelning att öppnas i Solna. Totalt betyder det att Karolinska som nu har 55 intensivvårdsplatser i slutet av veckan ökar successivt med 25 platser, för att möta det ökade behovet av covid-vård.
Under tisdagen hade sjukhuset 108 inlagda patienter med

konstaterad covid-19 varav 15 på intensiven.
Under tisdagen informerades anställda om att 12,5-timmarspassen återinförs. Skillnaden mot i våras är att det nu sker inom ordinarie veckoarbetstid och inte med 48-timmarsvecka som med vårens krislägesavtal. En förklaring är att intensivvården tappat personal sedan i våras.
Intensivvårdssjuksköterskan Katja Fogelberg som jobbade inom covid-intensiven i våras gjorde i måndags gjort sina första pass inom covidintensiven i Huddinge.
– Det är ganska mycket ångest att jobba de här långa passen i skyddsutrustning. Vi har sett avdelningen som stått redo, men på något sätt hoppats att vi inte skulle hamna där igen. Många är rädda att det här bara är början, och att det bara kommer att trappas upp, säger Katja Fogelberg.
När det blev klart att alla tvingas jobba de långa passen var reaktionerna både uppgivna och ilskna. Hon säger att hon nu får jobba 34 timmar i veckan, men

beskriver att hon själv trots att hon haft semester inte känner sig utvilad efter våren.
– Det är som om jag är trött in i själen. Det vi upplevde i våras var som att utkämpa ett krig, och man är inte redo för ett nytt krig.
Björn Persson säger att det känns viktigt att nyansera bilden av läget som ges bland annat av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen, om att intensivvården fortfarande har stor, ledig kapacitet. På tisdagen meddelade Socialstyrelsen på myndigheternas gemensamma presskonferens att platskapaciteten i landet är god, och att det finns 30 procent lediga vårdplatser inom intensivvården.
Men Björn Persson säger att beskrivningen stämmer dåligt med verkligheten, då intensivvårdsplatserna dels är utspridda över landet, dels att den belastning som covidvården innebär är sänkning av nivån på både intensivvård och arbetsmiljö.
– Vi är mycket oroade över hur situationen kommer utveckla sig kommande veckor. Vi har även i normalläge ofta svårt att bemanna

våra 38 intensivvårdsplatser på Karolinska.
Han tycker att det är svårt att jämföra dagens situation med våren.
– Då var vi nära ett krigstillstånd, och det är bara möjligt att jobba så under en begränsad tid, säger Björn Persson och tillägger att han är orolig för intensivvårdens personal på sikt.
– Jag är orolig över att min personal kommer fundera på om de kommer att vilja fortsätta jobba inom intensivvården om du när som helst ska vara beredd att jobba under de här villkoren.
Björn Persson säger också att det läge som nu tornar upp sig har att göra med att myndigheternas åtgärder för att få ner smittspridningen kommit sent enligt hans åsikt.
– De skulle man ha vidtagit för flera veckor sedan, eftersom det tar tre, fyra veckor innan ökningen syns i sjukvården från det att smittspridningen ökar.
Ingrid Allerstam, förtroendevald för Vårdförbundet som själv är intensivvårdsjuksköterska på Karolinska i Solna, säger att Vårdförbundet inte kommit överens med arbetsgivaren om ett

avtal som gäller de långa arbetspassen, varför Karolinska hittills slutit överenskommelser enskilt med sjuksköterskor om att jobba på den nyöppnade covid-avdelningen på Karolinska i Huddinge. För att klara bemanningen har sjuksköterskor från Solna ryckt in där.
– Och nu ska även andra beordras att arbeta. Vi är väldigt, väldigt oroliga för våra medlemmar. Arbetsgivaren har stor brist på intensivvårdspersonal, men när man nu skruvar upp så tycker vi att man haft längre tid på sig att planera, säger Ingrid Allerstam.
Hon säger att man från arbetsgivarhåll inte varit tydlig med hur många sjuksköterskor som saknas och hur den långsiktiga planen för bemanningen ser ut.
Ingrid Allerstam beskriver en annan situation än i våras. Under den gångna helgen var intensivvården i Solna underbemannad, trots att Karolinska då inte börjat bedriva covid-vård på den delen av sjukhuset.
– Det har nästan inte gått en dag under hela hösten utan att vi fått sms om att jobba extra för att

täcka luckor i bemanningen. På många sätt är det mer oroande nu, för vi är så mycket tröttare och färre. Och om man nu går från frivillighet till beordring, så tvingar personer som inte orkar.
Karolinskas sjukhusdirektör Björn Zoëga höll på tisdagen ett möte med sjukhusets verksamhetschefer och temachefer då DN var med. Där togs den allt mer pressade situationen med covidpatienter upp. På Karolinska påverkas också den vanliga vården, och från och med den här veckan ställs operationer in både i Huddinge och i Solna för att frigöra operationspersonal som kan jobba i intensivvården.
Zoëga berättade under mötet att han tagit fram sin svarta bok med noteringar som gjordes vid pandemins början i mars.
– Det jag sa då gäller fortfarande. Vi måste behålla lugnet och ha struktur och bygga på fakta.
Till DN säger Björn Zoëga att han förstår att det är obehagskänslor och ångest förknippat med att återigen ge sig in i vården av svårt sjuka covidpatienter.

Att tolvtimmarspassen åter är en realitet, kommenterar Zoëga så här:
– Det är en tuff situation. Vår personal får arbeta färre men längre pass än normalt. Vi försöker så långt som möjligt schemalägga arbetspassen så att medarbetarnas arbetstid inte överskrider det antal timmar man arbetar under en vanlig vecka. Det är vår strävan. Vi måste se till att personalen kan klara hela pandemin.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Läget i Sverige

6 321 personer har dött efter att ha insjuknat i covid-19. 2 868 kvinnor och 3 453 män. 2 529 av dessa var boende i region Stockholm.
196 446 personer har testats positivt. 3 002 har behövt intensivvård Uppdaterad: 18 november kl 14.16.
Läget i världen:
55 562 616 personer har bekräftats smittade av det nya coronaviruset. Av dessa har 1 337 559 rapporterats avlidna

Uppdaterad: 18 november kl 05.39
Källa: Folkhälsomyndigheten, Johns Hopkinsuniversitetets CSSE

Hemligstämplad pandemiplan låg öppen för läsning på nätet

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Sahlgrenska universitetssjukhusets hemligstämplade pandemiplan låg plötsligt sökbar och helt öppen för läsning på internet. Uppgifter som sägs kunna hota rikets säkerhet har därmed läckt ut.

När DN ställde frågor om planen plockades den omedelbart bort och nu utreds läckan.

Göteborg.

Planen som under en tid låg helt öppen på nätet består av tolv A4-sidor. Den är daterad i slutet av april i år och innehåller uppgifter om hur pandemins patienter ska vårdas och var.

I våras blev det en publik konflikt runt en del av planen när fältsjukhuset Iva Kronan togs i bruk trots interna protester. När Dagens Nyheter då begärde att få läsa dokumentet hemligstämplades det. Efter överklagande i två rättsliga instanser fick DN ta del av en kraftigt maskad version där tio av de tolv sidorna är helt svarta så när som på någon enstaka rad eller något enstaka ord.

I domen står det att:

”Kammarrätten instämmer i Sahlgrenska universitetssjukhusets bedömning, att med undantag av ovan nämnda namnuppgifter, kan det antas att sjukhusets möjligheter att förebygga och hantera fredstida kriser

motverkas om de begärda uppgifterna röjs.”
Under måndagen hittade DN:s reporter planen i sin helhet på internet. När vi kontaktade Sahlgrenska för att fråga om detta togs dokumentet omedelbart bort.
– Vi vet inte hur länge dokumentet legat uppe och inte heller hur detta kunnat hända. Det är viktiga frågor för händelseanalysen som görs nu, säger Göran Matejka, biträdande sjukhusdirektör på Sahlgrenska.
Matejka vill inte kommentera på vilket sätt Sahlgrenskas arbete med pandemin kan ha tagit skada till följd av läckan. Han vill inte heller specificera vilken sorts uppgifter om planeringen som är så känsliga att de inte tål allmän kännedom.
– Men det är ju en allmänt tilltagande skärpning av hur vi ser på uppgifter som handlar om samhällets förmåga, alltså vad som ska vara offentligt, respektive sekretessbelagt. Vi prövade det och fick stöd av domstolen. Mer än så kan jag inte säga, säger Göran Matejka.
Västra Götalandsregionens hälso- och sjukvårdsdirektör, Ann

Söderström, tonar ned allvaret i publiceringen.
– Jag tycker egentligen inte att det är några större hemligheter som röjs i dokumentet. Men vi ska sköta oss i vår hantering av dokument som inte ska vara för allmän beskådan, säger hon.
Den läckta planen upprättades i slutet av april och var då den tredje i ordningen på kort tid. Under den akuta fasen av vårens pandemi gjordes flera ändringar i sjukhusets pandemiplan, bland annat efter konflikten kring fältsjukhuset Kronan. Sedan april har dock ingen ny version tagits fram. Den plan som låg öppet under en period är den nu gällande.
– Vi har inte sett behov av att förnya planen, bland annat för att situationen är lugnare nu. Den medicinska behandlingen har gått framåt och patienterna kräver kortare vårdtider. Vi har lyckligtvis inte samma belastning som vi hade då, i alla fall inte ännu, säger Göran Matejka.
Hur fungerar ert säkerhetsarbete tycker du? Är läckan ett undantag, eller toppen av ett isberg?
– Jag ska nog inte recensera oss själva, men det är ju därför vi

arbetar i högt tempo nu. Vi måste ta reda på om det finns andra liknande händelser.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

Anders Tegnell: Vi har inte en rasande brant ökning av antal dödsfall

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Trots att 96 nya dödsfall rapporterades i Sverige på onsdagen är läget fortfarande långt ifrån vad det var i april.

– De dödsfall som redovisades på onsdagen sträcker sig mer

än två veckor tillbaka i tiden, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

När smittspridningen var som störst under våren var den dagliga dödssiffran som högst 115. Det inträffade både den 8 och 15 april. De dödsfall som rapporterades på onsdagen sträcker sig däremot tillbaka till den 30 oktober och är spridda över hela perioden.

– Det har varit en extra stor eftersläpning som kan bero på den stora arbetsbelastningen i regionerna, de har helt enkelt inte hunnit med, säger Anders Tegnell som beskriver smittspridningen och dödsfallen som en långsam ökning över tid.

– Vi har inte en rasande brant ökning, men det är en uppgång som vi har sett sedan mitten av oktober. Då hade vi 4 till 5 dödsfall om dagen och nu är vi uppe i omkring 20. Men om vi jämför med hur det var i våras med 70 till 80 fall så är situationen nu en helt annan.

Anders Tegnell säger att ökningen trots allt ligger ”väl under” de prognoser som Folkhälsomyndigheten gjorde i höstas.

– Det är inte så att vi plötsligt har gått upp från de här 20 dödsfallen om dagen som vi haft tidigare till 40, 50. Så är det inte alls. De flesta dödsfall vi fick in på onsdagen inträffade i början på november.

De siffror som redovisas under Folkhälsomyndighetens presskonferenser är alltid spridda över en längre tid. Från den 3 november rör det sig om 3 till 4 extra dödsfall om dagen jämfört med den statistik som visade i tisdags, enligt Anders Tegnell. Först i efterhand fördelas antalet avlidna per dödsdatum. De 96 registrerade dödsfallen betyder alltså inte att 96 personer dött under tisdagen.

Högst var dygnssiffran för 9 och 10 november, där antalet avlidna med covid-19 uppgick till 33 respektive 30 dödsfall. Siffran om 33 dödsfall på ett dygn är den högsta sedan den 11 juni, när 35 avled.

4 007 nya fall av viruset rapporterades på onsdagen, enligt Folkhälsomyndighetens siffror. 196 446 fall har nu bekräftats i Sverige.

Ser du något positivt som händer just nu?

– Jag vet inte. Ökningen är inte alls lika stark längre och det ser ut som att det håller på att lugna sig. Men vi är försiktiga att säga något, det är långa väntetider till testning till exempel.
– Det är i alla fall inte samma dramatiska utveckling som det var ett tag. Men det finns mycket som spelar in.
Att det nu finns en gräns på åtta personer, vad betyder det?
– Det skickar i alla fall en väldigt tydlig signal om att vi är i ett allvarligt läge och behöver samla oss för att hantera det.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ledare: Det svenska fiaskot slår mot personal och gamla

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Läget i sjukvården förvärras snabbt. På Karolinska i Solna och Huddinge införs åter ”maratonpass” på intensiven. Det innebär att personalen än en gång får arbetspass på 12,5 timmar. ”Det känns som en mardröm som kommer tillbaka på något sätt”, säger iva-sjuksköterskan Katja Fogelberg till Sveriges Radio. Personalen har ännu fantomsmärtor efter en skräckvår med krislägesavtal och en närmast omänsklig arbetsbelastning. På onsdagen rapporterade SR också om att fler vårdanställda nu blir sjukskrivna, i synnerhet sjuk- och undersköterskor. Vårdpersonalen kallas ofta och med rätta pandemins hjältar. Det finns många fler. I dagens DN - berättas om bårhuspersonal, begravningsentreprenörer och andra som tar emot avlidna. Skräckbilderna från i våras målas

upp igen: dödsfallen som ökade från 300 i veckan till nästan 800, restaurangers kylrum som omvandlades till bårhus, människor som aldrig fick ta farväl av sina älskade.
När det nu äntligen talas om nya åtgärder för att begränsa smittan är det bra att låta sig påminnas om hur det faktiskt såg ut. Hur människor arbetade på gränsen till utbrändhet, hur stora risker de tog som var tvungna att möta covidsjuka, hur snabbt smittan spreds bland dem som var mest känsliga och borde ha haft starkast skydd.

Det står och väger nu. Dödssiffrorna i Sverige under november har varit de högsta sedan i juni, enligt Folkhälsomyndigheten. På tisdagen var 40 procent av alla patienter på intensivvården covidsjuka. ”Vi ser en snabb och negativ utveckling”, säger Johanna Sandwall, krisberedskapschef vid Socialstyrelsen. Än så länge klarar vi det, men kurvorna måste brytas. Sverige har följt en egen väg, med betoning på hygien, avstånd och frivillig karantän snarare än tydliga direktiv från

myndigheterna. Mycket tyder på att det har varit otillständigt naivt. På onsdagen rapporterades 96 covidsjuka avlidna i Sverige. Om så många dör dagligen kommer lika många svenskar att mista livet de kommande 15 dagarna som hittills i Norge, Danmark och Finland – totalt, under hela pandemin.

Folkhälsomyndighetens tes från i våras, att Sverige skulle slippa en andra våg, var helt enkelt inte korrekt. Det är precis tvärtom, än en gång är det Sverige som drabbas oproportionerligt hårt. Den svenska pandemihanteringen har präglats av allvarliga systemfel.

När restriktionerna nu skärps efter den relativt avslappnade sommaren är det lätt att misströsta. Det tyngsta lasset bärs förstås av dem som lever ensamma, de har drabbats särskilt hårt av att inte kunna träffa släkt och vänner.

Det är svårare att sympatisera med klagomål från friska människor som har privilegiet att kunna arbeta hemifrån och har en familj omkring sig. Att inte kunna träna på gymmet som vanligt eller att vara tvungen att ställa in sin

födelsedagsfest är uppoffringar som borde väga ganska lätt i ett sammanhang där andra inte fått umgås med sina barnbarn på åtta månader.
Om det ändå tar emot är det just de särskilt hårt drabbade som vi kan tänka på – människor i riskgrupperna, sjukvårdspersonalen, de som hanterar våra avlidna släktingar. För deras skull borde det vara enkelt att hålla det där avståndet, inte handla i grupp, avstå från gymmet (och ta en promenad i stället), följa de hygienregler som väl alla nu kan utantill och använda munskydd om man vet att man riskerar att hamna i trängsel.
Alternativet är att dödstalen fortsätter att öka. Det finns inga garantier för att samhället än en gång kommer att stå emot.
DN 19/11 2020

Det är synd om männen – och särskilt nu

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Vi borde prata mer om männen. Inte bara i dag, för att det är Internationella mansdagen, utan jämt. Men det är svårt förstås. För till mansrollen hör just en oförmåga att prata, att bryta tystnaden om det som känns jobbigt. Allra tydligast och mest akut blir detta under pandemin. Hela förutsättningen för att vi ska ta oss igenom smittspridningen är distansen till andra. Alla har därför gjorts ensammare. Människor som vanligen har ett rikt socialt liv har fått lära sig hur det känns att sitta hemma, dag efter dag, och inte ha ett jobb att gå till, att knappt träffa någon. Men det finns grader i helvetet. Det är en sak att distansera sig om man bor tillsammans med sin familj i en rymlig villa med trädgård, och kan ta bilen och åka

bort för att få lite miljöombyte. Om man kan videochatta med vänner och bekanta, ta långpromenader med de närmaste, kanske mötas upp med årets julklapp – stormköket – och äta grillad korv och dricka en öl i den nypande kylan.
För sådana personer liknar pandemins isolering snarare den avskalade tillvaro som i den här socialgruppen annars alltid hålls för ”livsnjuteri” och betraktas som högstatus. Något helt annat är det för dem som bor i en liten lägenhet, utan familj. Som inte direkt har några vänner. Som redan var ensamma till att börja med. När de nu skalar ned återstår inget.
Och värst är det för männen. I åldersspannet 35–39 år lever fler män än kvinnor ensamma, i samtliga Sveriges kommuner, visar en kartläggning av Aftonbladet. På många håll är de ensamma männen dubbelt så många som de ensamma kvinnorna, på vissa ställen fem gånger fler.
De har dessutom sämre kontaktnät: var femte har inte en enda nära vän. Och det är svårt att

ta sig ur isoleringen, för alla som hamnar i den.
Men särskilt då om den kollektiva fostran säger att personer av ditt kön inte får visa sig ledsna, för det är ett tecken på svaghet, och svaghet är det skamligaste som finns. Det är bara att bita ihop!
I detta ihopbitandets helvete går många män runt, och lider värre än någonsin. För många har den främsta mänskliga kontakten kanske varit gubbarna på kvarterskrogen, eller de andra volontärerna i idrottsföreningen. Nu är allt inställt, och de har tvingats ned på en svältkost av något enstaka ”hej” från kassörskan på Ica, och lite tjabbande med någon kollega vid diskmaskinen på jobbet – om de har turen nog att ha ett jobb att gå till.
Jo, kvinnor har förlorat stort på den bristande jämställdheten. De tjänar sämre, får sämre vård, tillmäts inte den tyngd de faktiskt har. Men det är även synd om männen. De förlorar också.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

”Anders Tegnells argument mot munskydd håller inte”

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201119

Folkhälsomyndighetens argument mot munskydd står i bjärt kontrast till vad tillgänglig forskning visar. Detta vid en tidpunkt när smittspridningen är stor och mångas välfärd och liv står på spel. Vi menar att man som ett minimum bör rekommendera munskydd i situationer där det inte är möjligt att hålla avstånd, skriver tio forskare.

I stora delar av världen ökar antalet nya fall av covid-19 och enligt den europeiska smittskyddsmyndigheten, ECDC, upplever Europa en andra våg av smittspridning. Även i Sverige ökar antalet nya fall i en alarmerande takt.

Att avgöra vilka åtgärder som är lämpliga att vidta för att stoppa smittan är svårt och kontextberoende. En åtgärd som är rätt i ett land eller område behöver inte vara det i ett annat. En sak är dock de flesta överens om: åtgärder och rekommendationer ska i möjligaste mån vila på vetenskaplig grund. Enligt Folkhälsomyndigheten är en viktig del av deras uppdrag att ”ta fram och sprida vetenskapligt grundad kunskap”. Även smittskyddslagen slår fast att ”smittskyddsåtgärder ska bygga på vetenskap”.

I ett läge då samhället ställs inför en helt ny situation – som med covid-19 i våras – kan det förstås finnas problem med att basera rekommendationer på forskningsresultat. Initialt kan det helt enkelt vara så att det finns för få studier att grunda beslut på. Dock är vetenskapssamhället ibland snabbt med att i sådana situationer skrida till verket för att studera de nya frågorna. Ett område inom vilket detta skett är frågan huruvida munskydd (skydd för mun och näsa) kan vara en

viktig del i en strategi för att bromsa spridningen av covid-19. Det finns i dag en hög grad av konsensus bland världens forskare och vetenskapliga rådgivare om att bärandet av munskydd, speciellt i slutna utrymmen där det är svårt att hålla avstånd, är ett effektivt sätt att minska smittspridning. Världshälsoorganisationen, WHO, rekommenderar att man använder munskydd, europeiska och amerikanska smittskyddsmyndigheterna, ECDC och CDC, likaså. Nyligen publicerade artiklar i ledande vetenskapliga tidskrifter, som Science och Nature, ställer sig också bakom en sådan rekommendation (länkar finns i den version av denna artikel som publicerats på dn.se/debatt). Även de flesta av de litet äldre vetenskapliga artiklar som FHM samlat på sin hemsida indikerar att munskydd är effektiva för att bromsa smittspridning.
Det är viktigt att understryka att dessa råd kring munskydd inte är substitut till andra råd och rekommendationer. Naturligtvis ska man följa Folkhälsomyndigetens

rekommendation att i första hand hålla socialt avstånd och undvika trängsel, samt hålla sig hemma om man har symtom. I den bemärkelsen har Anders Tegnell rätt när han i en intervju med Dagens Nyheter (7 november) säger att ”det är bättre att hålla sig hemma om man är sjuk”. Vidare säger han att ”tro att munskydden är räddningen nog är farligt”. Självklart räcker det inte med enbart munskydd, utan dessa bör användas som komplement till andra åtgärder i situationer där det är svårt att hålla avstånd.

I samma intervju upprepar dock Anders Tegnell några andra anledningar till varför en rekommendation om munskydd inte skulle vara önskvärd. Till exempel menar han att ”munskydd skickar inte signalen om att man ska hålla avstånd”. Detta är dock en empirisk fråga som de senaste månaderna studerats av forskare. Resultaten från de fåtal studier som nu finns tillgängliga indikerar att det är tvärtom. Två studier, en i Italien och en i Tyskland, visar att människor i gatumiljö håller längre avstånd från personer med

munskydd än från dem som inte har mask.
Vidare påpekar Anders Tegnell att masker utgör en kostnad. Det är förvisso sant men ur ett samhälls-ekonomiskt perspektiv är det svårt att se att en rekommendation att bära mask i situationer där det inte går att hålla avstånd skulle kunna falla på att det är för dyrt.
Priset på de munskydd som är framtagna för att motverka hotet från covid-19 och som fredar både bäraren och omgivningen från virus är cirka 5 kronor vid inköp av ett stort antal, emedan enstaka munskydd är dyrare. För Stockholmsregionen, med sina cirka 4 miljoner SL-resor per vecka, skulle det alltså röra sig om högst 20 miljoner kronor per vecka, en kostnad som bör relateras till hur mycket användning av munskydd skulle minska smittspridningen.
Vi anser att det är mycket viktigt att information och rekommendationer faktiskt baseras på tillgänglig forskning. Folkhälsomyndighetens uttalanden om munskydd framstår för oss som stående i bjärt kontrast till vad tillgänglig

forskningen visar. Detta vid en tidpunkt när smittspridningen är stor och mångas välfärd och liv står på spel.
Vi menar, att man som ett minimum bör rekommendera munskydd i situationer där det inte är möjligt att hålla avstånd.

Tommy Andersson, professor i ekonomi, Lunds universitet
Kaushik Basu, professor vid Cornell university, fd chefsekonom för Världsbanken
Avinash Dixit, professor i ekonomi vid Princeton university
Bengt Holmström, professor i ekonomi vid MIT, Nobelpristagare i ekonomi, ledamot i Finlands expertgrupp för corona
Simon Levin, professor i biologi vid Princeton university
Jesper Roine, docent i ekonomi vid SITE, Handelshögskolan i Stockholm
Giancarlo Spagnolo, professor i ekonomi vid SITE, Handelshögskolan i Stockholm och University of Rome II
Cecilia Söderberg-Nauclér, professor i mikrobiell patogenes vid Karolinska institutet i Stockholm

Mats Wahlgren, professor i parasitologi och smittskydd vid Karolinska institutet i Stockholm
Jörgen Weibull, professor i ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm, matematiker

Tre forskare om munskydd: Oenigheten är inte så stor

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Munskydd eller inte. Frågan har återigen blivit aktuell efter att smittspridningen nu ökar i landet. Forskare från båda sidorna hänvisar till vetenskapen, men de kommer ändå fram till olika slutsatser.

– Svaren får vi kanske efter pandemin när vi jämför de olika ländernas strategi, säger Marjukka Mäkelä, professor i allmän medicin vid Köpenhamns universitet.

Efter måndagens besked att regeringen begränsar allmänna sammankomster till åtta person lyfts återigen frågan om krav på munskydd vid allmänna platser. Flera av våra grannländer har efter sommaren börjat rekommendera eller infört krav på munskydd i publika miljöer. I Finland är det en rekommendation, medan Danmark har tagit det ett steg längre och infört krav på det. Även i Norges huvudstad Oslo är munskydd ett krav i kollektivtrafiken.

I Sverige är intresset för munskydd fortsatt svagt. Kjell Torén, professor och överläkare vid avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, anser att Sverige gör rätt.

– Munskydden har fått en för stor plats i debatten. Det handlar om att de är en synlig symbol, men det finns andra åtgärder som är mycket viktigare.

Kjell Torén pekar på vetenskapen och där finner han inte tillräckligt stöd för att munskydd skulle hindra smittspridningen i allmänheten.
– Det går inte att göra som de 22 forskarna gör, att man tar studier som bara stödjer sin tes. I stället måste man göra en systematisk litteraturgenomgång. Jag har tittat på fyra studier, där visar tre att munskydd har en viss effekt. Det är väldigt små studier och de är gjorda i Thailand, Hongkong och Kina.
– Visst, utifrån det kan man säga att alla svenskar ska bära munskydd. Men min bedömning – som jag delar med Folkhälsomyndigheten och många andra runt om i världen inklusive WHO – är att man inte kan ha en allmän rekommendation. Andra åtgärder är mer effektiva.
Man säger ”lyssna på vetenskapen”, men ni forskare kommer ju fram till olika saker?
– Oenigheten är inte så stor egentligen. Det är de här 22 forskarna som driver den här frågan. Men jag tror att majoriteten av forskarvärlden håller med mig. Det är mest

virologer och labbforskare som vill se krav på munskydd.
– Som epidemiolog, folkhälsoforskare och läkare gick jag in i den befintliga litteraturen och fann ganska snart att bland sjukhuspersonal och labbpersonal finns ett gott stöd för att munskydd hjälper. Men nästa steg, att få åtta miljoner svenskar att använda munskydd på ett korrekt sätt varje dag tror jag inte fungerar. Min bedömning är att den forskningen som finns inte räcker för att införa krav på munskydd i Sverige

På andra sidan av frågan står Fredrik Elgh, professor i virologi vid Umeå universitet. Han är också en del av de 22 forskarna som Kjell Torén hänvisade till.
– Det är tragiskt att det finns så mycket vetenskap som inte tas på allvar. Munskydd kommer aldrig att ha hundraprocentig effekt. Det är inte möjligt, men det har inga andra åtgärder heller. Men vi måste använda alla möjliga verktyg som finns, säger han.
Men andra forskare säger ju att det inte finns några trovärdiga vetenskapliga bevis på att munskydd har en positiv effekt?

– Det är nonsens, säger Fredrik Elgh och fortsätter:
– Det finns minst 70 vetenskapliga uppsatser om skyddsmasker och den absoluta majoriteten talar om en positiv effekt, så jag förstår inte varför vi inte ska använda munskydd. I den tyska staden Jena, som införde krav på munskydd mycket tidigare än övriga tyska städer, bromsades smittan upp mycket ordentligt jämfört med övriga Tyskland. Varför kommer ni fram till olika slutsatser?
– Jag har ingen aning, jag förstår inte varför mina kollegor inte läser på ordentligt. Det är en väldigt svår vetenskap, men det finns så mycket som på olika sätt talar för att munskydd fungerar. En del är mindre, kanske också mindre väl genomförda, andra väldigt väl genomförda, säger Fredrik Elgh.
Både Fredrik Elgh och Kjell Torén hänvisar till Världshälsoorganisationen, WHO. De kommer ändå fram till olika slutsatser gällande munskydd. Tidigare i veckan sa WHO:s verkställande direktör Michael Ryan att munskydd fungerar. De rekommenderar därför alla länder

med omfattande smittspridning av covid-19 där spridningsrisken är hög att använda munskydd. Även USA:s svar på Folkhälsomyndigheten, CDC, och EU:s motsvarighet ECDC, menar att munskydd hjälper för att minska smittspridningen av covid-19.
Marjukka Mäkelä, professor i allmän medicin vid Köpenhamns universitet, utredde effekten av munskydd åt den finska regeringen med kollegor i Summaryx. Hon menar att det i dag inte finns några pålitliga studier som bevisar att munskydd hjälper för att förhindra smittspridningen i allmänna miljöer.
– Det finns fem randomiserade studier som bland annat är gjorda i studentbostäder på olika college i USA eller bland pilgrimer i Mecka, alltså i trängre miljöer än våra städer. Munskydd hjälpte inte mot smittspridning i dessa studier, säger Marjukka Mäkelä. Hon tror att det först är efter pandemin som det går att se vilka åtgärder som varit lyckade och vilka som varit mindre lyckade. Hon vill inte heller uttala sig om hon tror på munskydd eller inte

som effektivt skydd mot spridningen av covid-19.
– Det är en komplex situation. Vi använder oss inte bara av munskydd, utan också av social distansering och handhygien. Vi undviker stora samlingar och det är svårt att separera dessa åtgärder och peka på vilken effekt varje enskild åtgärd har. Svaren får vi kanske efter pandemin när vi jämför de olika ländernas strategi.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se

Regeringen öppnar för distansunder-visning på gymnasiet

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Från måndag kommer det att vara tillåtet för gymnasieskolor som behöver minska trängseln att införa fjärr- och distansundervisning.

– Men det är något som vi vill undvika i det längsta, säger utbildningsminister Anna Ekström.

På torsdagens regeringsmöte kommer ett beslut fattas om att gymnasieskolor ska få minska trängseln i skolorna om det behövs för att förhindra smittspridning i lokalerna. Hittills har det bara varit tillåtet att införa fjärr- och distansundervisning för att minska trängseln i kollektivtrafiken.
Tanken är att bara införa det i den utsträckning det behövs, och att i första hand minska trängseln genom schemaändringar, förskjutningar av skoldagen och uppdelningar av eleverna i mindre grupper.

Enligt utbildningsminister Anna Ekström (S) är det viktigt att hålla gymnasieskolorna öppna i så stor omfattning som möjligt.
Forskning och erfarenhet från i våras från många länder visar att nedstängningar av skolan är en åtgärd som har stora negativa effekter på elevernas utbildning, studiemotivation och välmående. Det slår också hårt mot elever som behöver extra stöd.
För många socialt utsatta elever är dessutom skolan en trygg punkt där de inte minst får ett mål mat om dagen.

– Det bästa är närundervisning, det näst bästa att man blandar med fjärr- och distansundervisning och i sista hand att man övergår helt till fjärr- och distansundervisning. Det vill jag och många andra undvika, och det gör vi bäst genom att ta ansvar tillsammans, säger Anna Ekström.
– En total nedstängning av hela gymnasiekolan skulle innebära mycket stora risker för elever som går på gymnasiet. Vi bedömer att det här är en effektiv åtgärd som på riktigt kan förhindra smittspridning, fortsätter Anna Ekström.
Hon menar också att åtgärden syftar till att skydda även personal från smittspridning och att man på skolan i större utsträckning ska kunna arbeta på distans.
– Det är en arbetsplats där det finns många personalkategorier. Lärare och annan skolpersonal ägnar sig åt mer än skolundervisning – möten med kollegor, möten med föräldrar och andra i samhället.
– Nu finns goda möjligheter att arbeta på distans, jag vill inte behöva ta del av berättelser om

skolpersonal som sitter på trånga möten när det är möjligt att göra det på distans.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Virus-oron ökar i landets minst drabbade kommuner

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Sju svenska kommuner har så få coronafall att det exakta antalet inte syns i statistiken. Men när pandemin rasar allt snabbare utanför

kommungränserna ökar oron för att smittan ska få fäste också hos dem.

– Vi känner att det är en tidsfråga innan även vi blir drabbade, säger Nils-Petter Grenholm, kommunchef i Åsele.

Antalet covidfall skjuter i höjden nationellt och de sjukhusvårdade blir allt fler. Samtidigt finns det ännu delar av Sverige som knappt har drabbats av smittan.

Enligt Folkhälsomyndighetens statistik har sju kommuner fortfarande färre än 15 bekräftade fall totalt – så få att det exakta antalet inte redovisas av integritetsskäl.

Deras gemensamma nämnare är att de ligger i landets norra delar och att de är bland Sveriges minst befolkade kommuner.

Sorsele kommun i södra Lappland har strax under 2 500 invånare och börjar först nu närma sig 15-strecket för antalet smittade.

Kommunchef Christer Normark berättar att oron ändå är stor – vilket leder till viss ryktesspridning.

– Vi blir ifrågasatta av vissa Sorselebor som menar att kommunen mörkar siffrorna.

Epidemin är nationell, men än så länge är Sorsele ett undantag. Vi mörkar dock ingenting, säger han och berättar att man från kommunens sida har informationsinsatser för att motverka ryktesspridning.
På hemsidan står det bland annat att kommunen inte har någon klusterspridning och att mer statistik finns på Region Västerbottens webbplats.
Att antalet bekräftade fall har ökat i flera grannkommuner de senaste veckorna är bekymrande, understryker han.

– Till syvende och sist kommer vi nog också att bli drabbade. Vi säger inte att vår kommun är bättre än någon annan, vi har sannolikt gjort samma saker. Men när man får klustersmitta i samhällen sprids det snabbt. Många grannkommuner ligger på höga siffror, så vi känner oss trängda nu, säger Christer Normark.
Även i Malå kommun, med drygt 3 000 invånare, ökar oron efter många månader med liten smittspridning. Ett huvudbry är att ungdomar måste åka buss för att ta sig till sina gymnasieskolor,

berättar kommunens kriskommunikatör Inger Selin.
– Vi har inga gymnasieskolor i kommunen, utan man behöver resa till Skellefteå, Arvidsjaur eller Lycksele. Vissa av dem har dock redan infört distansundervisning. Men det är en stor fråga.
Även hon tror att kommunen framöver kommer att drabbas av smittan, trots att befolkningen följer rekommendationerna.
– Vi känner att det kommer att nå oss också. Oron finns alltid där, säger Inger Selin.
Flera av de minst drabbade kommunerna har vidtagit skarpa åtgärder. Långväga tjänsteresor för kommunanställda har stoppats, möten sker nästan uteslutande digitalt och vissa äldreboenden stängde för besökare redan under våren.
– Sedan handlar det också om tur, säger Olli Joenväärä, kommunchef i Dorotea. Det räcker att få några fall för att det ska bli klusterspridning. Men vi gör allt vi kan för att få tur, ungefär som Ingemar Stenmark: ju mer han tränade, desto mer tur fick han. Men helt plötsligt kanske vi får in det på äldreboendet. Då är det riktigt illa.

I Åsele kommun stängde man nyligen sina sim-, sport- och ishallar för allmänheten. Kommunchef Nils-Petter Grenholm tror dock inte att det räcker för att hålla coronaviruset borta.

– Vi känner att det är en tidsfråga innan även vi blir drabbade. Att vi får in det på våra äldreboenden eller att det kommer i någon större spridningsvåg, säger han.

Än så länge upplever Nils-Petter Grenholm att kommunen är en skyddad enklav där de flesta lever som vanligt.

– Vi gör inte så stora uppoffringar och är inte isolerade. Folk kan leva på även om vi försöker strama upp genom att tänka på vilka vi umgås med. Jag kan inte svara för alla, men det är min upplevelse, säger han.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se
Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Nya krispaket väntar efter smittökning

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Regeringen förbereder nya stödpaket för företag som drabbas av coronakrisen.

– Vi jobbar intensivt med att se över ytterligare stödåtgärder, säger finansminister Magdalena Andersson (S).

Under onsdagen gjorde Magdalena Andersson en uppdatering av läget i svensk ekonomi efter den senaste tidens snabbt växande smittspridning av coronaviruset. Enligt finansministern har återhämtningen varit starkare än väntat under hösten men nu ser kurvorna ut att peka åt ett annat håll.

– De åtgärder som genomförs för att dämpa smittspridningen både här hemma och i Europa bedöms dämpa återhämtningen under resterande del av det här året och början av nästa år, säger Magdalena Andersson.

Hon har inga siffror på hur stor nedgången förväntas bli den här gången.
– Det är för tidigt att uttala sig om. Utvecklingen sker väldigt snabbt. Men hittills ser vi inte alls lika stor nedgång som i våras, säger Magdalena Andersson.
Hon framhåller att under förutsättning att äldre och andra riskgrupper kan börja vaccineras i början av nästa år så kan läget se bättre ut.
– Det kan göra att fler ser ljuset i tunnel och agera på ett annat sätt. Men det handlar väldigt mycket om vilken effekt vaccinen visar sig ha och hur snabbt de kan produceras.
Den senaste veckan har regeringen skärpt restriktionerna för alkoholservering och allmänna sammankomster vilket leder till att flera redan hårt prövade branscher får det fortsatt tufft framöver. Regeringen har meddelat att flera stödåtgärder riktade till företagen förlängs, som permitteringsstödet, omställningsstödet och möjlighet att skjuta upp skatteinbetalningar.
Enligt finansministern kommer regeringen och

samarbetspartierna inom kort att lägga fram nya förslag om krisstöd.
– Vi jobbar intensivt på finansdepartementet med att se över ytterligare stödåtgärder. Vi ser behov av att det kommer ett besked och vi för nu en nära dialog med näringslivet, Centern och Liberalerna, säger Magdalena Andersson.
Hon framhåller att hon helst ser generella stöd som till exempel utgår från tapp i omsättningen i stället för riktade branschstöd där det riskerar att bli gränsdragningsproblem.
– Sen måste vi också se vad som godkänns av EU. EU jobbar mer med stöd utifrån hur mycket man påverkas direkt av restriktionerna snarare än den ekonomiska utvecklingen i bolagen.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Tvära kast på börsen för bolagen som jagar ett vaccin

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Flera av världens ledande läkemedelsbolag är mycket nära att få klart ett vaccin mot covid-19. Det har fått såväl bolagens egna aktiekurser som marknaderna i övrigt att glädjerusa den senaste tiden. Här är några av bolagen som ligger längst fram och kan nå svenskarna redan efter årsskiftet.

De som ligger längst fram i USA och Europa är i så kallade fas tre-studier nu, och väntar efter det i princip bara på godkännande från myndigheter i USA och Europa. Det är givetvis goda nyheter för världens befolkning, men också för ägarna till bolagen – aktiekurserna har överlag stigit under hösten och har drivits på av uppgifterna om att flera av

vaccinkandidaterna tycks vara mycket effektiva och utan några större biverkningar.
Det amerikansk-tyska samarbetet Pfizer/Biontech är en av aktörerna som ligger långt fram i utvecklingen av ett vaccin, och en av de aktörer som kan nå svenska vårdcentraler och sjukhus nästa år.
Sveriges regering meddelade på tisdagen att man genom ett EU-gemensamt inköp säkrat 4,5 miljoner doser av deras vaccin förutsatt att det blir godkänt. De första doserna tros då kunna nå riskgrupper och vårdpersonal i Sverige redan under det första halvåret 2021.
Amerikanska Pfizer är ett av världens största läkemedelsbolag med ett börsvärde på över 200 miljarder dollar – något mindre än vad det var i början av året. Partnern Biontech, däremot, har gjort en anmärkningsvärd börsresa tack vare vaccinframtagningen. Totalt i år har bolagets börsvärde ökat med över 150 procent till drygt 20 miljarder dollar.
Framgångarna har också smittat av sig. När de i början av förra veckan gick ut med att vaccinet

ser ut att ge ett mer än 90-procentigt skydd steg de själva ordentligt på nyheten, men det drogs också en lättnadens suck på marknaderna som fick kurserna att rusa på bred front. Inte minst bland flygbolagen.

– Det var ett underbart ögonblick för vi väntade oss inte en så hög grad av effektivitet, sade Biontech-grundaren Ugur Sahin i en intervju med amerikanska CNBC i samband med beskedet.

Biontech är ett relativt ungt läkemedelsföretag, grundat 2008 av forskarparet Ugur Sahin och Özlem Türeci i Tyska Mainz. Huvudinriktningen har från början varit individanpassad cancerbehandling och målet är att bli världsledande på det fältet. Men med kompetensen som finns har man också sett möjligheter inom andra områden.

Bolaget börsintroducerades förra hösten och har sedan dess sett sin aktiekurs växa med en bra bit över 300 procent.

De har sedan tidigare samarbetat med Pfizer kring influensavaccin, och i mars tidigare i år beslöt de två sig för att bredda samarbetet för att kunna knäcka även coronaviruset. Och det verkar gå

bra med tanke på vad bolaget kommunicerade i förra veckan.
– Detta kan vara början på slutet av covid-eran, sade Ugur Sahin i flera intervjuer efter beskedet om 90-procentig effektivitet.
På onsdagen skruvades effektiviteten upp ytterligare, till 95 procent, och Pfizers vd Albert Bourla berättade att man inte sett några allvarliga biverkningar i testerna.
– Studiens resultat markerar ett viktigt steg i den historiska åtta månader långa resan mot ett vaccin som kan hjälpa till att stoppa den förödande pandemin, säger han i ett uttalande, enligt New York Times.
Den graden av effektivitet ligger i linje med den amerikanska konkurrenten Moderna, som rapporterat om en 94,5-procentig effektivitet.
Till skillnad från Pfizer och Biontech behöver Modernas vaccin däremot inte förvaras i minus 70 grader, utan kan förvaras i kylskåp. Det är en stor fördel eftersom det breddar en tänkbar användarskara.
Modernas vaccin ligger i så kallad fas tre, där det testas på ett mycket stort antal människor.

Modernas ledning hoppas kunna ha 20 miljoner doser klara i december under förutsättning att det amerikanska läkemedelsverket FDA ger sitt godkännande.
Aktiekursen tog ett rejält kliv uppåt när börsen öppnade på måndagen efter att de rapporterat om sina resultat. Från att ha pendlat runt 90 dollar per aktie på fredagen var den uppe i drygt 99 dollar efter beskedet på måndagen om nära 95-procentig effektivitet. Därefter har den fallit tillbaka något när investerare har tagit hem vinster.
Modernas aktiekurs under hösten är spektakulär och visar hur stora förhoppningar det finns på att få ut ett effektivt vaccin som kan leda till massvaccinering nästa år för att stoppa covid-19. Så sent som i slutet av oktober låg kursen under 29 dollar.
Det är ett relativt nytt bolag som grundades 2010 och fyra år senare gick bolaget in för att skapa vacciner med den nya tekniken. Moderna har samarbetat med svensk-brittiska AstraZeneca sedan 2013 och sedan 2016 är AstraZeneca storägare i Moderna. Det finns dock än så länge inga

uppgifter om ifall deras vaccin kommer till Sverige.
Svensk-brittiska AstraZeneca, däremot, har redan avtalat om leverans till Sverige. De utvecklar ett vaccin i samarbete med en forskargrupp vid universitetet i Oxford. Sedan början av oktober har den europeiska läkemedelsmyndigheten EMA en ”löpande granskning” av vaccinet. Det innebär att myndigheten granskar AstraZenecas forskningsdata i den takt den kommer in, i stället för att invänta samtliga resultat, för att på så sätt påskynda processen fram till ett godkännande.
Till skillnad från Moderna bygger AstraZeneca och Oxforduniversitetets vaccinkandidat på traditionell vaccintillverkning. Vaccinet befinner sig i slutskedet av fas 3-testning. I början av november sade bolagets koncernchef Pascal Soriot i en DN-intervju att ”när vi är klara kan vi börja vaccinera folk i januari, möjligen i slutet av december”.
Aktiekursen har dock, till skillnad från Modernas, inte genomgått någon dramatisk uppgång. Under

året har den snarare åkt berg- och dalbana. På den amerikanska marknaden har kursen stigit från knappt 50 dollar i slutet av oktober till som högst 58 dollar den 11 november. Därefter har den fallit tillbaka något.
Den tredje aktören som Sverige kan ta emot vaccin från är Johnson & Johnson. Även det ett amerikanskt bolag som ingått avtal med EU, genom vilket Sverige får ta del av vaccinet. Totalt handlar det om upp till 400 miljoner doser i EU varav 4,5 miljoner till Sverige.
Deras aktieägare har inte fått se samma kraftiga uppgångar som hos en del av konkurrenterna. Kursen är för året bara upp med några enstaka procent. Men utvecklingen av deras vaccin har inte heller haft en problemfri resa.
I mitten av oktober föll aktiekursen kraftigt när man tvingades avbryta fas tre-tester efter att en av testpersonerna insjuknat. Först efter två veckor, när en oberoende kommitté granskat fallet, kunde testerna återupptas.

”Baserat på den information som samlats in hittills och utlåtanden från oberoende experter har företaget inte hittat några bevis för att vaccinkandidaten var bakomliggande”, sa bolaget i ett uttalande då.
Bolagets förhoppning är att vaccinet ska kunna vara klart för godkännande och användning i början av 2021, om det visar sig vara säkert och effektivt, enligt ett pressmeddelande.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se
Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

400 miljoner

doser vaccin har EU beställt av Johnson & Johnson.

Om Folkhälsomyndig heten skulle säga att vi ska stänga Sälen, då stänger vi Sälen.

Anders Bjernulf, vd för Destination Sälenfjällen, uttalar sig för SVT om möjligheterna att resa till Sälen under jul och nyår.

Bårhuspersonalen fasar för en ny våg

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Måndagen den 13 april möttes obduktionstekniker Nadja Elofson av kvarlevorna av 70 avlidna människor när hon kom till arbetet.

– Då fanns det ingen tid att känna efter, en värdig hantering av de avlidna stod på spel, säger hon.

Nu fasar bårhuspersonalen för en andra våg av avlidna.

et hände i våras att Nadja Elofson, obduktionstekniker på bårhuset vid Karolinska universitetssjukhuset, drömde om avlidna. I drömmen visste hon plötsligt inte längre vem som låg i vilken bisättningssäck, på vilken hylla.
– Jag inser att det var min inre stress, min egen rädsla för att det skulle bli fel som bidrog till den återkommande mardrömmen, säger hon.
När dödstalen plötsligt sköt i höjden vecka 11, visste ingen vad hon och kollegorna stod inför.
Ungefär samtidigt som bårhuset i Solna blev fullt över en natt när coronapandemin skördade hundratals offer i Stockholm stod Dennis Hemå på Frösön utanför Östersund och svetsade fogar till samma slags säckar som kom att jaga Nadja om nätterna.
– I början var det riktigt otäckt. Hur smittsamt var det? Skulle jag drabbas? En gång slog det mig – tänk om jag just nu svetsar en säck som jag själv kommer att hamna i…
– Men den skrämmande känslan gick över. Jag kände ganska snabbt att vi gjorde nytta, att vi

bidrog till någonting som blev så bra som det kunde bli, säger Dennis.

○ ○ ○

Då, veckorna kring påsk, var läget akut. Många chefslager ovanför Nadja och Dennis rådde en stämning som närmast kan liknas vid en endast begränsat kontrollerad panik.

I korridorerna på Karolinska universitetssjukhusets medicinska enhet klinisk patologi och cytologi avlöste diskussionerna om hur man skulle hantera de avlidna varandra – det fanns en krisplan A, B, C och till och med en krisplan D.

Den sista stavades Mälarhöjdens ishall.

– Jag har aldrig varit så rädd och nervös under i hela mitt yrkesliv. Under ett par dygn kändes det som att situationen var på väg att glida oss helt ur händerna, säger Claes Ruth, funktionschef på Karolinska universitetslaboratoriet.

I dag, vecka 47, efter en höst där det de senaste 20 veckorna statistiskt sett avlidit färre än normalt, är han inte lika rädd för

att det ska uppstå ett liknande krisläge.
– Allt det jobb vi gjorde i våras ger oss bättre förutsättningar nu. Vi är förberedda på ett helt annat sätt.
○ ○ ○
Tillbaka till påskhelgen 2020. Mikael Björnstedt, professor och verksamhetschef för Klinisk patologi och cytologi, hade som alla andra sett skräckbilderna från Italien och Spanien. Där staplade man kistor i kyrkor utan kyla. I USA grävde man massgravar som man skyfflade ner de döda i.
– Vi bestämde oss för att där får vi inte hamna. Hanteringen av de avlidna är den sista länken i vårdkedjan – det är lika viktigt att ta hand om våra döda som om våra levande patienter, säger han.
Det var inte bara av utrymmesskäl som läget var ytterst allvarligt. Då visste man inte heller så mycket om smittan. Riskerade bårhuspersonal, transportörer, begravningsentreprenörer och anhöriga till de avlidna att smittas? Ekvationen innehöll få kända variabler.
Redan två veckor innan påsk hade de höga cheferna insett att de 256

platserna på bårhuset i Solna inte skulle räcka på långa vägar. Inte ens de totalt 1 100 bårhusplatser som då fanns i regionen skulle vara i närheten av tillräckligt.
När funktionschefen Claes Ruth tar oss tillbaka till de mest kritiska dygnen räcker hans normalt samlade och landstingsadministrativa sätt att uttrycka sig inte riktigt till.
– Vi höll andan när vi fick klart för oss att det fanns ett tomt kylrum i gamla Karolinska, det som tillhörde den sedan ett par år tomställda personalrestaurangen.
– När beskedet till slut kom att kylsystemet fortfarande fungerade i den lokalen var det en riktig pulshöjare, säger han.
Det var den 7 april. Efter det hände allting slag i slag. På bara 48 timmar lyckades man utöka - antalet bårhusplatser i Solna från 256 till 486.
Ett par dygn senare hade det skapats ytterligare ett bårhus – i ett inhyrt kylrum i Globenområdet skapades plats för 230 avlidna. De kom att förvaras i enkla, specialbeställda träkistor på hyllsystem som monterades upp över en natt.

○ ○ ○

Nu är det senhöst i Stockholm. Det är fortfarande öde i det kylrum som löste den första akuta krisen, som inträffade när antalet dödsfall hade ökat från 300 till närmare 800 i veckan.

Nadja Elofson står bland de tomma hyllorna, som är gjorda av galvad plåt för att klara av den korrosiva miljö som ett kylrum på 4–5 grader utgör.

– I dag känns det surrealistiskt, nästan som om det inte har hänt. Tänk, det var fullt här, 230 avlidna. Och ytterligare 256 i det vanliga bårhuset.

– Som vi längtade efter den dagen då det skulle vara tomt, säger Nadja.

Och som hon hoppas att rummet ska slippa användas igen.

Kylrummet, som kom att kallas K1:an, ligger tre våningar ner under det ordinarie bårhuset, nästan en kilometer bort genom kulvertarna.

Vägen hit går via två hissar, ett par breda kulvertar och några mindre. Den har kurvor både till höger och vänster och här och var lutar golvet, underlaget är ojämnt.

Att hålla rätt och rak kurs med de hjulförsedda transportbritsarna minns Nadja som fysiskt ansträngande.
– Efter ett tag hittade vi med förbundna ögon. Det tog minst en kvart, enkel väg. När vi väl fått dit 25 kroppar och kom tillbaka till det ordinarie bårhuset stod det 25 nya och väntade, säger Nadja.
Några personer från rättsmedicin togs in för att hjälpa till under de mest kritiska veckorna. Ett par helger var även några av de högsta cheferna med och drog bårar genom kulvertsystemen.
Mattias Botvidzon, obduktionstekniker, jobbade sexton dagar i sträck.
– Om jag orkade slå på tv:n när jag kom hem och såg att iva-läkarna och sjuksköterskorna hyllades som hjältar, så hände det att jag tänkte ... vi då...? Vad är då vi?
○ ○ ○
– Bårhuspersonalen var det verkliga hjältarna, svarar Mikael Björnstedt, verksamhetschef för Klinisk patologi och cytologi på den frågan.

Men det fanns fler som gjorde viktiga insatser. En av dem var Lars Bäcklund, inköpschef på -Scania i Södertälje. Han fick ett samtal klockan 10 på förmiddagen den 7 april. Någon i krisledningscentralen som bildats i Region Stockholm kände till Lars roll som inköpschef för logistik. Bara några timmar efter samtalet klev Lars in i K1:an. Hans uppdrag var att förvandla det till ett bårhus. Då låg det redan 79 kroppar i där, på gamla sjukhussängar.

– Jag fick veta att det under den stundande påskhelgen fanns en påtaglig risk för att det skulle komma in mellan 40 och 50 kroppar till – per dygn.

Under den tisdagseftermiddagen kröp han omkring i lokalen och mätte. Han ritade en skiss i ett anteckningsblock, sms:ade den till en kollega som hade direktkontakt med Constructor, ett företag specialiserade på lagerinredning i Göteborg.

Efter att Tomas Görhed, försäljningschef på Constructor, sett ritningarna kunde han konstatera att det fanns material till de så kallade pallställen, men att 600 hyllplan behövdes bockas

till i Göteborg och fraktas till Stockholm. Skulle detta ske innan helgen var någon tvungen att fatta ett avgörande beslut redan på tisdagskvällen.
Lars Bäcklund minns anspänningen.
– I ett privat företag hade det aldrig rått någon tvekan. Nu hade vi att göra med offentlig sektor, med en jättelik byråkrati, styrd av inte minst lagen om offentlig upphandling.
För en sekund tänkte han att det kanske inte skulle gå. Men beslutet kom.
– I vanliga fall hade en sådana här beslutprocess säkert tagit ett år eller två. Nu tog det tio minuter, säger funktionschefen, Claes Ruth.
På onsdagen levererades allt material. På skärtorsdagen påbörjades monteringen. På fredagen var det klart.
– Leverantören ville att jag skulle skicka bilder på hur det jobbet framskred, men det kunde jag inte göra. Hyllorna fylldes på med avlidna efterhand som vi monterade upp dem, säger Lars Bäcklund.

Han döljer inte att han får gåshud när han berättar om det.
– Det känns som det är det viktigaste jobb jag gjort under hela min karriär.
Vecka 15–16, när peaken av avlidna nåddes i Stockholm, hade regionen lyckats med att nästan fördubbla antalet bårhusplatser – från 1 594 till 2 143. Alla kom till användning.
○ ○ ○
Varje dag lades ett komplicerat pussel för att få det att fungera. Flera stora omflyttningar av kroppar krävdes. Under fem helgdagar flyttades närmare 400 avlidna runt. Begravnings-byråernas Transport i Stockholm, BBT, körde dem i diskret skytteltrafik mellan bårhusen i Solna, Södertälje, Södersjukhuset och Globen. De avlidna som fördes till Globen lades i de nyinköpta träkistorna före transporten.
– Varje kista vägde ungefär 120 kilo. Så vi flyttade 30 ton under två helger. Att göra det på ett respektfullt sätt kräver en del. Det var som en militär operation, alla hade sina positioner, sina uppgifter att lösa. I full

skyddsutrustning, säger Thomas Thomsson, vd på BBT.
Han känner ännu av efterverkningarna. När han ska beskriva det finner han inga andra ord än att det känns som en blytung jetlag han fortfarande håller på att återhämta sig ifrån.
– Men vi klarade det. Jag är så stolt över att vi klarade det. Ingen avliden hamnade någonsin på något golv.
○ ○ ○
Redan innan Region Stockholm påbörjade arbetet med att utöka antalet bårhusplatser hade begravningsentreprenörerna börjat efterfråga så kallade bisättningssäckar för att man skulle våga hantera de avlidna. Ulf Lerneus, förbundsordförande för Begravningsentreprenörernas riksförbund, minns hur han tidigt i mars hjälpte sina medlemmar att dammsuga marknaden. Det var inte helt enkelt, det var brist även på säckar.
– Rädsla för att de avlidna var smittsamma var förståeligt stor, säger han.
Med stor vånda beslutade också Region Stockholm, i slutet av mars, att alla avlidna skulle läggas

i en bisättningssäck – oavsett om personen var konstaterat smittad med covid-19 eller inte.
I ärlighetens namn var det inte lätt att veta vilka som faktiskt var det. På bårhusremisserna som läkarna utfärdade kunde det stå allt från ”Misstänkt covid” eller ”Covid?” till att rutan med konstaterad smitta var ikryssad. Regionen tog det säkra före det osäkra.
Säckarna var dock ett etiskt dilemma. I normala fall används de vid mord, självmord, när kroppen börjat få ”uttalade postmortala förändringar”. Och, förstås – vid konstaterade smittsamma sjukdomar.
– Det finns ett känslostyrt stigma runt dem. Vi kan höra våra kunder förfärat säga: ”Jag såg hur de la min mamma i en säck!” De kan uppfattas som ovärdiga, men i den krissituation som uppstått blev de en förutsättning för en värdig hantering, säger Ulf Lerneus.
Problemet var också att smittorisken ledde till att de anhöriga inte fick se den avlidna för ett sista farväl. En redan försluten säck öppnades inte igen – inte förrän några veckor senare,

då man visste att riskerna var minimala.
– När visningarna kom igång igen bäddade vi så fint vi bara kunde. Man kunde inte ens se säckarna, säger obduktionsteknikern Mattias.
Han mötte aldrig anhöriga som var upprörda över det.
– Det var som att de förstod. Är det kris, så är det. De allra flesta accepterade att restriktionerna gällde såväl levande som döda, säger han.
Många anhöriga ringde till bårhuset under den här perioden. De hade frågor om hur och var deras avlidna anhöriga förvarades och hanterades. Och i de fall man önskat har begravningsentreprenörerna varsamt de lagt kläder som de anhöriga valt ut ovanpå bisättningssäckarna, innan de skruvat igen kistlocken.
– Jag tror att fantasin och de bilder man gör sig nästan alltid är värre än verkligheten. Får man en förklaring och bilder av hur det ser ut skapar det ett lugn, en trygghet, säger Mattias.
○ ○ ○

Nu är vi i mitten av november. Efter en osedvanligt lugn höst har antalet avlidna börjat stiga igen. Mattias och Nadja har knappt hunnit återhämta sig efter vårens fysiska och psykiska ansträngning. I efterhand har de svårt att greppa vad de var med om. Även de pratar om en känsla av jetlag.

– Jag tror ingen riktigt kan förstå det, inte ens vi. Vi visste bara att nu gällde det att skapa ordning i det kaos som uppstod. Jag var på jobbet halv sex varje morgon under tio veckor för att hinna flytta så många avlidna som möjligt, från en extrakyl på NKS till bårhusintaget och sedan från bårhuset till K1:an, säger Mattias Botvidzon.

Han började så tidigt för att de aldrig skulle ha hunnit med annars. Men han gjorde det också för att det skulle vara så få människor som möjligt i kulvertsystemen.

– Det går aldrig att komma ifrån att för dem som inte är vana är det förknippat med obehag, detta att se en ständig ström av avlidna i bisättningssäckar rullas fram och tillbaka, säger Mattias.

○ ○ ○

På Frösön rättar Dennis Hemå till kepsen, han andas ut. Han är tillbaka till normala arbetstider, de vanliga arbetsuppgifterna. Han tillverkar åkmadrasser till vinterrosiga barn.
Att delägarna till företaget Tekonf i början av mars funderade på att dra ner och säga upp folk känns avlägset. Då exploderade plötsligt beställningarna på bisättningssäckar. På mindre än en vecka tog man fram en prototyp som var tillräckligt enkel för att massproduceras snabbt utan att tumma på kvaliteten.
Fram till dags dato har man tillverkat 10 000 säckar. Det har gått åt 50 000 kvadratmeter pvc-väv och 3,5 mil dragkedja. De sista sju kilometrarna fick företaget tag i på ett restlager i Tyskland.
– Det blev väldigt konkret hur många det var som faktiskt avled, konstaterar Helene Blomgren, som sytt i många av dragkedjorna.
Göran Wärdell, vd, är stolt över att man kunde hantera det, att man på så kort tid lyckades ställa om hela produktionen.
– Döden är en del av livet och vi blev en del av att man kunde hantera krisen. Säckarna

behövdes. Att det kan kännas obehagligt att de måste tillverkas kan jag förstå, men samtidigt måste någon göra det, säger han Han sticker inte under stol med att företaget ökat sin omsättning med 25 procent och att det skapade jobb – för så är det också. Allt material företaget hade på lager gick åt på våren. Det blev mest svarta säckar. Men också blå, gröna, lila och ibland till och med orange. Det var inget man önskade. Men då hade man inget val.

○ ○ ○

Nu börjar det kanske om igen. I dag är bårhuskapaciteten större än innan pandemin, det finns 1 728 platser att tillgå på kort varsel. Av dem var 923 lediga i måndags.

På bårhuset i Solna lägger Nadja och Mattias in de avlidna som är smittade med covid-19, sedan sveper de in dem i vita lakan. Strax innan vi lämnar bårhuset ringer en begravningstransportör och ber om fler bisättningssäckar. De har börjat märkt en viss uppgång av misstänkta covidfall bland de avlidna, återigen på äldreboendena.

Mattias drar ett djup andetag och hämtar en vagn med nya, dubbelvikta säckar som han ställer vid bårhusintaget, för avhämtning, vid behov.
Scania och Constructor beslutade tidigt i processen att de skulle delta i arbetet med att utöka antalet bårhusplatser utan vinning. När tid är kommer utrustningen som monterades i K1:an att köpas tillbaka av Constructor.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

När pandemin bröt ut hade man 1 100 tillgängliga bårhusplatser i Region Stockholm. Det utökades snabbt till 1 726 platser.
Flera har nu avvecklats. Nu finns det 1 546 platser samt möjlighet att direkt öppna 182 ytterligare, vid Dalens sjukhem och Bromma sjukhus.
Av de 1 546 platserna var i måndags 623 belagda och 923 lediga.

Oppositionen befarar: Centralisering kan hota lyckosam coronamodell

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Förslaget att centralisera beställningen av sjukvård i den så kallade Norrtäljemodellen, som väntas klubbas av regionfullmäktige i veckan, väcker debatt. Med centralisering hotas den lokala förankringen, enligt Socialdemokraterna.

– Besluten måste fattas lokalt för att få de här korta ledtiderna, säger Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd.

Ett tätt samarbete mellan sjukvård och äldreomsorg lyfts fram som en anledning till att covidsmittan hållits i schack i Norrtälje. I kommunen med 63 000 invånare och relativt sett hög medelålder i befolkningen, har

smittspridningen varit begränsad inom äldreomsorgen, liksom det totala antalet dödsfall som i nuläget uppgår till 35. Förslaget i den blågröna regionbudgeten att centralisera beställningarna av vården till hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Stockholm har lett till intensiv debatt, bland annat i Norrtelje Tidning.

Oppositionsregionrådet Talla Alkurdi (S) är kritisk:

– Vi anser att det här skulle bli en smärtsam centralisering. Vi ser runt om i länet hur utsatt äldreomsorgen har varit under pandemin, men i Norrtälje har man klarat sig bra – som ett resultat av samordning och stark samverkan, säger hon och fortsätter:

– Vi tror inte att man kan centralisera utan att tumma på patientsäkerheten. Det är genom den lokala förankringen man har kunnat korta ledtiderna på ett effektivt sätt. Vi tycker i stället att man ska sprida Norrtäljemodellen.

Norrtäljemodellen startade 2006, som ett integrerat samarbete mellan kommun och region om organisation av sjukvård,

primärvård och omsorg, efter en diskussion om nedläggning av Norrtälje sjukhus.
Catarina Wahlgren (V), är ledamot i den politiska direktionen i Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, KSON, och gruppledare i regionfullmäktige.
– Vi oroar oss för att om man flyttar tillbaka beställningen av sjukvård till Stockholm, som var där den var innan Norrtäljemodellen bildades, så försvinner möjligheten med modellen och att Norrtälje i stället blir en del av den vanliga likriktningen, säger Catarina Wahlgren.
I praktiken är det fem tjänster på Kommunalförbundet som kan dras in.
Wahlgren beskriver att modellen möjliggör snabba beslut, som exempelvis gjordes i början av pandemin, då Kommunalförbundet gav vårdbolaget Tiohundra och Norrtälje sjukhus i uppdrag att samordna ansvaret för vård och omsorg under pandemin. Det inkluderade även de privata utförarna, vars personal användes

för att klara bemanningen. Som DN berättat samordnades även skyddsutrustning mellan omsorgen och sjukvården, och läkare från sjukhuset var på plats på äldreboenden som försågs med syrgas.
– KSON har ett uppdrag att gå över gränserna när man gör beställningar, medan hälso- och sjukvårdsförvaltningen har väldigt tydliga stuprör. Vi har jobbat jättemycket med att få ideella organisationer att ingå i ”sjukvårdsmarknaden”, för de passar inte in i mallen – och det gör inte Norrtäljes sjukvård heller. Det är mycket längre avstånd, och det finns inte flera husläkare att välja på om man bor utanför Norrtälje stad, samtidigt som vi har en äldre befolkning än länet i genomsnitt. De här omständigheterna kräver att man har ett samarbete om man ska ha en verksamhet överhuvudtaget, säger Catarina Wahlgren.
Förslaget om en centralisering måste utredas, och för att organisationen runt Norrtäljemodellen ska förändras krävs även ett beslut i kommunfullmäktige i Norrtälje. Kommunstyrelsens ordförande

Bino Drummond (M), säger att han inte direkt ”gör vågen”, över att Norrtäljemodellen ska utredas på nytt, men anser inte att modellen i sig är hotad.
– Det står väldigt tydligt i budgetförslaget att man inte vill ändra på det som varit framgångsfaktorn. Jag uppfattar att man vill ha en långsiktighet i beställningsarbetet och komma bort från sårbarheten i en liten organisation. Jag känner inte oro i att man vill titta på administration, så länge man inte går in och petar i grundfundamentet, säger Bino Drummond, som samtidigt påpekar att M styr i minoritet i Norrtälje, varför det behövs en bred enighet i kommunen runt en gemensam linje.
DN har sökt Irene Svenonius, som hänvisar till Olle Reichenberg (M), ordförande i KSON:
– Jag håller med om att Norrtäljemodellen förklarar varför Norrtälje stått emot covid-19 så pass bra som man gjort. Men jag har svårt att se att en översyn av administrationen har någon bäring på det. Den politiska nivån finns ju kvar i KSON, där Norrtäljepolitikerna

har inflytande, säger Reichenberg, som även är ledamot i regionfullmäktige.
– Jag tycker att oppositionen och Socialdemokraterna skjuter helt över målet. Vi ska pröva möjligheten att en del av byråkratin kan samordnas. Det betyder inte att allt ska samordnas, utan att vi ska se över om vi kan undvika dubbelarbete. Det ser jag som helt naturligt.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fotbollförbundet vill fylla arenor upp till 40 procent

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Regeringen väntas sänka maxantalet för allmänna sammankomster från 50 till åtta personer – något som kan slå hårt mot idrotten. Nu har Svenska fotbollförbundet tröttnat på att vara

”normgivande” för andra verksamheter i samhället.
”Det är inte rimligt att införa en inskränkning på det sätt som nu föreslås”, skriver SvFF i sitt remissvar till regeringen.
Trots det nya förslaget om att begränsa deltagarantalet till åtta personer vid sociala sammankomster kommer det finnas möjlighet till undantag vid idrottsevenemang med en fortsatt maxgräns på 300 personer för sittande publik.
Den möjligheten är dock bara tänkt att utnyttjas av respektive region i landet när smittläget i samhället har förbättrats och normen som gäller från och med den 24 november är åtta personer, i stället för 50 som tidigare.
I ett remissvar till regeringskansliet uttrycker sig Svenska fotbollförbundet (SvFF) kritiskt och ifrågasätter huruvida den ”föreslagna publikbegränsningen är ändamålsenlig och proportionell”.
”Man kan fråga sig på vilket sätt fotbollsmatcher utomhus – med 50 personer i publiken utspridda runt planen – bidragit till den ökade smittspridningen under hösten? Vi kan i vart fall inte se att

det framkommit några omständigheter som indikerar detta. Om offentliga tillställningar av ett sådant, och liknande, slag i sig inte utgör ett problem är det inte rimligt att införa en inskränkning på det sätt som nu föreslås”, skriver SvFF i svaret som lämnats i samråd med - Elitfotboll dam (EFD) och Svensk elitfotboll (Sef).
Förbundet påpekar även att en begränsning av en verksamhet inte får användas ”i det föregivna syftet att vara ’normgivande’ för andra verksamheter där det finns verkliga problem men som regeringen inte kan reglera i förordning”.
SvFF understryker återigen att man efterlyser en anpassad publiklösning för varje enskild arena och föreslår nu i sitt remissvar att det nya förbudet inte ska gälla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som hålls utomhus.
Förbundet vill att arenakapaciteten ska få utnyttjas upp till 40 procent förutsatt att ”var och en anvisas till platser med minst en meters avstånd” och att det finns ”förutsättningar för deltagarna att hålla sådant

avstånd till varandra vid sammankomsten eller tillställningen”.
DN har sökt SvFF:s generalsekreterare Håkan Sjöstrand som har undertecknat fotbollsförbundets remissvar.
Pelle Strandman
pelle.strandman@dn.se

Niklas Wahllöf: Tänk om Jamie Oliver skulle förlora sitt luktsinne

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Den som tillfrisknat efter covid-19 kan ändå riskera att - förlora förmågan att lukta. Vad händer med livet om vi inte känner ett dyft? Den kulturella - betydelsen är nästan oöver-blickbar.

Se Jamie Oliver himla med ögonen och nästan svimma när han doftar på en köpbasilika i plastkruka. Se dig själv på restaurang med näsan världsvant nere i rödvinsglaset: ”sydsluttning?” Eller se barnen plågas av sina barnsliga föräldrars väl tajmade rökare.
Det där kan snart bara vara pinsamma minnen. De som frisknat till från corona riskerar tydligen att den förlorade känslan att känna lukt och smak hänger kvar. Som vanligt med detta djävulska virus verkar läkare än så länge vara mest bekymrat överraskade, ingen kan säkert säga om sinnesbortfallet verkligen blir permanent, och för hur många. Men allt fler rapporter vittnar om människor som månader efter att ha haft infektionen inte känner ett dyft. Det är sorgligt, ännu en tragedi i pandemins kölvatten. Och den kan bli svårare än vi anar. Förmågan att känna doft och smak (smaken är till stor del är beroende av doften) är ingen liten sak. Och bara större har den blivit.
Vi vet inte hur viktigt det var för en stackars stenhuggare i antiken,

men från att Platon, Aristoteles och pojkarna då mest tänkte hårt på luktsinnet – för att inte tala om Rousseau två millennier senare – har det undan för undan utvecklats till att få en alltmer konkret betydelse socialt. Paris och Londons kloaksystem var direkta följder av ”The great stink” och blev avgörande för folkhälsan. Och även om en gång pestläkarnas fågelliknande masker var fyllda med väldoftande örter för att man trodde att själva stanken var smittsam, så torde de ha gett ett minst lika bra skydd som dagens munskydd.

I våra dagar har dofterna som varningssystem avmattats. Riskerna att utsättas för svåra odörer är nästan utrotade, även om näsan exempelvis är en gasläckas främsta siren. Men betydelsen kulturellt är närmast oöverblickbar. Om lukt- och smakbortfall kommer gälla många *när detta väl är över*, om det någonsin kommer vara över, torde konsekvenserna bli enorma. Njutningsindustrin, den förfinade smaken (naturlig eller förvärvad), har med doften som främsta

fordon kommit att ta en allt större plats. Och som klassmarkör blivit direkt avgörande. Ett hem svagt doftande av lavendel, fina viner och mustiga råvaror vid köksön, parfymstickor och sköljmedel med snirklig etikett på gästtoaletten, är nog viktigare för huvudstadens stretande nästan-överklass än för mindre bemedlade, eller intresserade.
Men för de allra flesta torde förlorad doft och smak vara ett hårdare straff än man på förhand kan greppa. Och samhällsekonomiskt, om detta kommer att drabba massor, en katastrof: Kroppsvårdsindustrin skulle köra i diket. Porernas stängning efter rakning kan väl lika väl som med en överprisad aftershave uppnås med billigt brännvin. Vad ska vi med deodorant till? Och kaffet och teet och vitlöken och kanelbullen. Godis. Whisky. Chili.
Å ena sidan kan ingen klaga på röklukt från din balkong under en fest, å andra sidan –vad ska du då stå därute och huttra för? Ingen idé att doftstajla ett köpcentrum, och ingen överkänslig skulle frukta allergener i luften.

Det är högst osannolikt att den medicinska forskningen skulle lyssna på en krönikör, tack gode Gud, men att få fram ett botemedel mot doft- och smakbortfall borde stå väldigt högt på priolistan. Även om det skulle visa sig drabba bara ett fåtal. Tänk om en av dessa blir Jamie Oliver.

Niklas Wahllöf
niklas.wahllof@dn.se

Ledare: Därför bör Sverige använda munskydd

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Sverige är nu ”ensamt i hela världen” om att inte rekommendera munskydd. Det säger Staffan Normark, professor i molekylär mikrobiologi och smittskydd, till TT.

Munskyddens vara eller icke vara skapar heta känslor. Få saker tycks vara så kontroversiella i pandemins spår. Vad beror det på?
Kanske har skydden blivit en enkel symbol för den svenska strategin, och därmed något av en folkomröstning om regeringen? Ett uttryck för polariseringen: Den som bär ett munskydd visar öppet att hen inte litar på myndigheterna, den med öppet ansikte visar sin tro på att Sverige fortfarande vet lite bättre än övriga världen.

Ett argument mot skydden kan vi avfärda direkt: ”Det står vem som helst fritt att använda dem, varför måste man invänta ett beslut eller en rekommendation från myndigheterna?”
Svaret är enkelt: Munskydden är framför allt till för att inte smitta andra om man själv är sjuk. Många som vill ha ”beslut”, eller åtminstone rekommendationer, bär dem redan och skulle för samhällsspridningens skull uppskatta om fler gjorde det.
Men munskydden borde inte vara så kontroversiella. Ingendera sidan drivs av ondska, alla vill

samhällets bästa. Kanske kunde man bara säga som Greta Thunberg om klimatet: Lyssna på forskningen. Problemet har förstås varit att forskningen är oense. Studierna spretar.
På sajten forskning.se finns en aktuell redovisning av några av rönen. Där rapporteras bland annat om en sammanställning i den ansedda medicintidskriften Lancet, som ”konstaterar klart och tydligt att munskydd kan minska smittan”. Å andra sidan kommenteras denna studie av två experter, en professor och en överläkare – som inte är överens.
Men på senare tid har det lagts flera fakta i vågskålen som fått den att tippa mot slutsatsen att munskydd faktiskt kan hjälpa till. I oktober slog den vetenskapliga tidskriften Nature fast: ”Forskningen stöder att ansiktsskydd räddar liv under coronapandemin.” WHO rekommenderar alla länder att använda dem.
På torsdagens DN Debatt berättade tio forskare om nya studier som visar att människor håller längre avstånd från personer med munskydd – tvärt-emot vad Folkhälsomyndigheten

länge hävdat. Då faller ett av de tyngsta svenska argumenten mot skydden.
Samma dag gick Kungliga Vetenskapsakademien i en rapport emot FHM och konstaterade: ”Det finns i dag nya experimentella och epidemiologiska belägg för att munskydd minskar risken för luftsmitta, men inga för att de skulle ha motsatt effekt… för att nu snabbt få ner smittan behöver vi använda alla verktyg i verktygslådan, och dit hör munskydd och ventilation.”

Det är olyckligt att Folkhälsomyndigheten surrat sig så hårt vid åsikten att munskydden inte hjälper.
I synnerhet när Anders Tegnell upprepar, med olika ordval: ”Det är farligt att tro att munskydd skulle vara den enda lösningen, det viktiga är hygien, avstånd och att hålla sig hemma vid sjukdom”. Ingen har påstått att de är en mirakelkur. Och de övriga råden ligger förstås fast. Men ansiktsmasker kan bli ett komplement, ett sätt att begränsa smittan ytterligare.

Mycket talar för att munskydd minskar risken för att en smittad person för viruset vidare. Vi bär dem inte för vår egen skull utan för andras. Det är dags för Sverige att följa omvärldens och experternas exempel: Rekommendera munskydd för den som inte kan undvika trängsel.

DN 20/11 2020

”Vi vill smittspåra, snabbtesta och byta ekonomisk strategi”

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201120

Vi är nu mitt i den andra vågen av covid-19. Det politiska

ledarskapet måste åter samla sig till kloka beslut: lära av gamla misstag, omedelbart skaffa snabbtester, sjösätta nationell smittspårning och besluta om en träffsäker ekonomisk strategi. Här är de förslag vi skulle ha genomfört om vi bar regeringsansvaret, skriver Ulf Kristersson (M) och Elisabeth Svantesson (M).

Coronaviruset har med full kraft dragit in över Sverige igen. Smittspridningen ökar dramatiskt och hela samhället måste nu ta ansvar för att bryta en farlig utveckling.

Riksdagen, regeringen och regeringens nationella myndigheter måste tala ett gemensamt språk. Regioner och kommuner måste få bästa möjliga förutsättningar för att uträtta sitt viktiga operativa arbete. Och var och en måste ta ansvar för sina beslut i vardagen. Det är tid att hjälpas åt, inte att peka finger. I kriser samarbetar man. Man skyller inte ifrån sig.

En av få ljuspunkter just nu är att vi alla vet så mycket mer om covid-19 i dag än för sex månader sedan. Vårdens hjältar behöver fortfarande mer avlastning men

kunskapsläget är trots allt högre. Sverige som land måste lära av våra erfarenheter från första vågen – men också av andra länders framgångar.

Den första lärdomen är att politiken måste samarbeta fullt ut. Riksdag och regering, regering och opposition, staten med våra kommuner och regioner. Jobbet görs främst lokalt men statens muskler behövs. Det vore orimligt med 21 olika teststrategier eller 290 olika upphandlingar för skyddsutrustning. Moderaterna ställer sig därför än en gång till förfogande för det arbete som krävs på alla nivåer. Men på ett villkor: regeringen måste omedelbart sluta skylla sina egna brister och misstag på landets regioner och kommunernas äldreboenden. Att socialminister Lena Hallengren (S) oftare skyller på andra än tar eget ansvar imponerar inte.

Den andra lärdomen från den första vågen är behovet av tydlighet i kommunikationen. Dubbla budskap bidrar till både osäkerhet och bristande respekt, och gör det svårare för människor att göra rätt. Regeringen måste nu se till att helheten av regeringens

och de nationella myndigheternas beslut talar samma språk och att olika myndigheters insatser leds och samordnas bättre. Det finns också ett växande behov att mycket mer transparent redovisa skälen till och analysen bakom Sveriges internationellt avvikande inställning i frågan om till exempel munskydd.
Inget är lättare än att vara efterklok, men det är viktigt att öppet erkänna att den tidiga höstens bedömning av smittspridning slog fel. Det var ett misstag att lätta på restriktionerna samtidigt som smittan tog fart. Att erkänna misstag ökar respekten för framtida svåra beslut. Vi vill samtidigt säga att regeringen och vaccinsamordnaren framgångsrikt har hanterat frågan om svensk tillgång till vaccin. Det påminner dessutom oss alla om kraften i ett fungerande EU-samarbete.
Men den kanske skarpaste lärdomen av alla just nu är att ingen vet hur länge coronakrisen kommer att pågå. Det betyder att det som hittills inte har fungerat bra omedelbart måste åtgärdas. Hade vi burit det yttersta ansvaret för Sveriges politiska och

ekonomiska coronastrategi så hade vi nu gjort några tydliga kursändringar:

1 Provtagning. Sverige testar fortfarande för lite. För att minska samhällsspridningen är tester helt avgörande, och därför måste labbkapaciteten omedelbart öka. Detta är, enligt överenskommelsen mellan Sveriges kommuner och regioner (SKR) och regeringen, ett statligt ansvar men testkapaciteten har slagit i taket på grund av bristande labbkapacitet. Regeringen måste säkerställa att kapaciteten ökar.

En annan allvarlig brist är att valideringen av snabbtester går för långsamt. Det behövs för att både minska smittspridningen, och hålla i gång kritisk verksamhet. Snabbtester finns nu i allt fler europeiska länder, men inte i Sverige. Regeringen måste omedelbart se till att ett eller flera snabbtester valideras. Annars kommer fler regioner än Skåne att gå fram på egen hand. Staten måste också säkerställa långsiktig finansiering av testningen.

2 Smittspårning. För att bryta smittkedjor måste Sverige ha en mycket mer systematisk

smittspårning. Här har länder som Finland lyckats bättre. Att vi har en historisk kompetens från aids och klamydia är bra, men räcker inte. Det behövs nu en mycket tydligare manual för exakt hur smittspårningen ska gå till och särskild smittspårningspersonal måste utbildas och anlitas. Regeringens initiativ om ”smittspårningsmiljarden” och ett statligt utbrottsteam måste följas upp noga.
Dessutom behövs den smittspårnings-app som av oklara skäl aldrig kom till stånd. Även här har Finland lyckats bra, med en mycket vitt spridd app som ger information utan att kränka den personliga integriteten.
3 Ekonomisk strategi. Slutligen är inte Sveriges ekonomiska strategi anpassad till den nuvarande smittspridningen. Regeringens höstbudget i september fokuserar främst på tiden efter corona – och på deras januari-överenskommelse. Det är fel prioritering. Den ekonomiska politiken måste i stället främst fokusera på att hindra utslagningen av jobb, företag och hela branscher till följd av ökad

smittspridning och nedstängning. Sverige tillhör numera de länder som har högst arbetslöshet i hela EU.

Krisen slår olika på olika delar av ekonomin och därför behövs riktade insatser. Tyvärr har de flesta av regeringens riktade insatser – omställningsstöd, omsättningsstöd, hyresstöd och företagsakut – dröjt länge eller fungerat dåligt. Att bara förlänga de stöden räcker därför inte. Villkoren och begränsningarna måste mildras och träffsäkerheten förbättras. Vi har naturligtvis respekt för att regeringen är hårt pressad, men de har haft ett halvår på sig att möta ett förvärrat läge, och vår bild är att ingenting har gjorts. Samma senfärdighet gäller krislagstiftning och pandemilag. Liksom i våras kommer därför mycket av arbetet behöva göras av en majoritet i riksdagen.

Läget är alltså tufft men inte omöjligt. Samarbete, tydlighet och ansvar är våra tre ledord. Vi lägger nu de förslag på bordet som vi skulle ha genomfört om vi bar regeringsansvaret och vi är redo att både hjälpa regeringen och att

själva samla stöd att göra det som krävs.

Ulf Kristersson, partiledare (M)
Elisabeth Svantesson, ekonomisk-politisk talesperson

Rektorer stänger skolor – går mot råden

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Smittspridningen ökar i Sverige men regeringen och Folkhälsomyndigheten vill i det längsta undvika att stänga skolor.
Runt om i landet har rektorer ändå valt att stänga sina skolor

på grund av covid-19, visar DN:s kartläggning.
I flera fall har det skett i strid med rekommendationerna från smittskyddsläkarna.
På torsdagen fattade regeringen beslut som ska hjälpa gymnasieskolor att utföra en del av sin utbildning på distans. Syftet är att minska trängseln i skolorna, och därmed spridningen av det nya coronaviruset som under hösten på nytt slagit hårt mot det svenska samhället. Men regeringen vill i det längsta undvika samma situation som i våras då samtliga landets gymnasieskolor övergick till distansundervisning.
– Det vill jag och många andra undvika, och det gör vi bäst genom att ta ansvar tillsammans, sa utbildningsminister Anna Ekström (S) under en pressträff på onsdagen.
Men i över hälften av landets regioner har flera grund- och gymnasieskolor redan slagit igen tillfälligt. Det har skett efter beslut från huvudmannen och rektorn, ofta i samråd med smittskyddsläkare men ibland i strid med deras rekommendationer.

DN har kontaktat samtliga landets 21 regionala smittskyddsläkare, 19 har svarat. Av dessa uppger elva att det under hösten funnits skolor i deras regioner som tillfälligt stängt och övergått till full distansundervisning.
En av de som beslutat om att stänga sin skola är Katja Brandt Persson, rektor för den fristående Noblaskolan Nya Hovås i Göteborg. Det var i anslutning till höstlovet som viruset började spridas bland personal och de närmare 500 eleverna på skolan.
– I samråd med smittskyddet Västra Götaland diskuterade vi lämpliga åtgärder för att bryta smittvägar och smittspridning. De tyckte att det var så pass stor smitta på skolan att en lämplig åtgärd skulle vara att växla över till fjärr- och distansundervisning. Skolan, som har elever i årskurs 6 till 9, var stängd under en vecka i början av november innan den kunde öppnas igen. Katja Brandt Persson säger att det känns bra att ha agerat för att stoppa smittspridningen, men att det också tar
emot.
– Det finns en stor andel elever som missgynnas av den här

undervisningsformen. De behöver vara i skolan för att få hjälp och stöttning för att nå målen. Det är svårt att nå de eleverna via fjärr- och distansundervisning.
Många av smittskyddsläkarna har svårt att svara på exakt hur många skolor som stängt i deras region. Det rör sig om enstaka fall till närmare tio skolor i regionerna. Region Skåne uppger att de inte känner till något fall av skola som stängt, trots att DN har uppgift från huvudmannen om att åtminstone en fristående gymnasieskola i Lund slagit igen tillfälligt för att förhindra smittspridning.
Flera av smittskyddsläkarna uppger att de, om de får frågan, rekommenderar skolorna att hålla öppet. ”Vi följer Folkhälsomyndighetens riktlinjer att skolor inte skall stängas”, svarar Dalarnas smittskydds-läkare Anders Lindblom.
Även region Östergötland har flera fall av skolor som stängt trots smittskyddets rekommendation att hålla öppet. Smittskyddsläkaren Britt Åkerlind säger att det i vissa fall kan röra sig om att så många i lärarkåren

blivit sjuka att det rent praktiskt inte varit möjligt att fortsätta undervisningen som vanligt.
I regionen Jämtland Härjedalen har fyra gymnasieskolor stängt och gått över till distansundervisning tillfälligt under hösten. Biträdande smittskyddsläkaren Annika Ersson säger att smittskyddet var med och fattade beslut om den första skolstängningen.
– När vi hade de första fallen av smitta i gymnasieskolan så hade vi ingen aning om hur gymnasieöppnandet skulle påverka smittspridningen. Så det var en försiktighetsåtgärd.
Sedan dess avråder hon dock från att stänga skolor och säger att när smittskyddet nu granskar de fall som dykt upp med sjuka skolelever så kan de nästan alltid kopplas till kontakter utanför skolan. Hon säger att de skolor som trots avrådan har stängt ibland har agerat på en oro i lärarkåren.
– Farhågan är att det ska signalera till lärarna att det är en legitim oro. För det ser vi inte att det är. Det är otroligt få fall av lärare som smittats på de här skolorna.

Friskolekoncernen Academedia är ägare och huvudman till Nya Hovås i Göteborg och ytterligare ett 70-tal grundskolor och 150 gymnasieskolor. Under hösten har fem av dessa stängt igen och övergått till distansundervisning i upp till två veckor för att stoppa smittan. Trygghetsdirektören Paula Hammerskog säger att de direkt går ut med information om det är någon som insjuknar på en skola.

– Jag vet att det finns de som tycker att det är fel att vi gör så här, att vi skrämmer upp folk. Men jag kan inte resonera på något annat sätt än att det är rätt att de som är berörda får veta, så att de kan agera utifrån den kunskapen.

Hon säger att samarbetet med de regionala smittskydden fungerade dåligt i våras, men att det blivit betydligt bättre under hösten.

I takt med att smittspridningen tagit fart igen märker hon av en växande oro bland både föräldrar och personal. Sedan sommaren har hon i snitt fått två, tre mejl om dagen med frågor kopplade till pandemin. För två veckor sedan började det öka allt mer. Nu får hon närmare 100 mejl om dagen

från föräldrar, elever och medarbetare som undrar varför en skola inte stänger trots smittspridning, eller hur regeringens bestämmelser om max åtta personer på allmänna sammankomster går ihop med att undervisningen pågår som vanligt.
– I våras rådde en osäkerhet kring vad som hände och vad det innebar för elevernas skolgång. Nu är det i stället en rädsla som är jättetydlig. Folk är rädda att bli smittade.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

FHM-rapport om smittade lärare får skarp kritik från flera håll

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

En rapport från Folkhälsomyndigheten visar att lärare inte löper större risk än andra yrkesgrupper att smittas av covid-19.

Forskare ifrågasätter metoden som använts medan fackförbund tvivlar på slutsatsen.

– Ska jag vara ärlig kan man inte dra några säkra slutsatser av deras rapport, säger Jonas Björk, professor i epidemiologi vid Lunds universitet.

För Lärarförbundet berättar medlemmar om en pressad arbetssituation med hög sjukfrånvaro, trånga lokaler och svårigheter att hålla avstånd. Att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer är många gånger omöjligt, enligt

ordföranden Johanna Jaara Åstrand.
DN:s kartläggning visar att skolor över hela landet tvingats stänga och gå över till distansundervisning under perioder, ofta på grund av stor sjukfrånvaro bland lärarna.
Redan i våras publicerade Folkhälsomyndigheten en rapport som slog fast att lärare inte tillhör en yrkeskategori som är särskilt utsatt för covid-19. Rapporten ifrågasattes av flera forskare, bland annat för att myndigheten inte tog hänsyn till bakgrundsfaktorer som ålder, kön och var i landet lärarna befann sig.
I slutet av förra veckan presenterade myndigheten en ny rapport där man undersökt förekomsten av covid-19 bland lärare i Sverige.
Folkhälsomyndigheten slår fast att grundskollärare, förskollärare och barnskötare inte har en högre risk att diagnostiseras med covid-19 jämfört med andra yrkesgrupper.
– Resultaten visar att skolan och kontakten med barngrupper inte utgör någon särskild riskmiljö för

smittspridning, sa Anders Tegnell i ett uttalande.
Även den nya rapporten innehåller stora brister, enligt forskare som DN pratat med. Jonas Björk, professor i epidemiologi vid Lunds universitet, påpekar att Folkhälsomyndigheten sorterat bort yrkeskategorier där de inte hittat några fall av covid-19, vilket gör att riskerna i lärargruppen kan verka lägre än de faktiskt är.
– De tar heller inte hänsyn till att smittspridningen i våras var i särklass störst i Stockholmsregionen som har en annan befolkningssammansättning än övriga landet. Det borde man ha tagit höjd för. Ska jag vara ärlig kan man inte dra några säkra slutsatser av deras rapport, säger Jonas Björk.
– Jag tror i grunden att det har varit klokt att hålla skolorna öppna, men vi måste kunna bedöma hur det har påverkat smittspridningen bland lärare och i samhället i övrigt på ett tillförlitligt sätt.
Även Per Adman och forskarkollegan Jonas Larsson Taghizadeh på statsvetenskapliga

institutionen vid Uppsala universitet har kritiserat metoden i debattartiklar i GP och Expressen. Liksom Jonas Björk ifrågasätter de varför Folkhälsomyndigheten inte skiljer ut högstadielärarna när de undersöker förekomsten av covid-fall bland grundskollärare.

– Vi vet från annan forskning att smittsamheten stiger med åldern. Det har betydelse om man träffar barn i tonåren jämfört med om man rör sig bland små barn i lågstadieåldern, säger Per Adman.

Resultatet riskerar att bli missvisande, enligt Per Adman.

– Jag tycker att det är allvarligt att man går ut så hårt och slår fast att lärare inte utsätts för större risk att få covid-19 än andra helt utan reservationer, säger Per Adman.

Svante Tideman, förste vice förbundsordförande i Lärarnas riksförbund, ser stora problem i att Folkhälsomyndighetens rapport står som grund för beslut inom skolområdet.

– Framför allt reagerar jag på att undersökningen klumpar ihop alla grundskollärare i en kategori när vi vet att risken för

smittspridning ökar med barnens ålder. Det kan innebära att lärare vaggas in i en falsk trygghet, säger han.
Lärarförbundets Johanna Jaara Åstrand vill inte kommentera metoden bakom rapporten närmare men säger att resultatet inte riktigt speglar den bild hon har av lärarnas verklighet.
– Jag ser att skola efter skola tvingas stänga på grund av smittspridning och många lärare som blir sjuka. Om det över huvud taget ska erbjudas undervisning måste lärarna hållas friska, säger Johanna Jaara Åstrand.
Britta Björkholm, chef på avdelningen för smittskydd och hälsoskydd på Folkhälsomyndigheten, säger att analysen bakom rapporten inte är gjord i forskningssyfte utan som ett underlag för beslut om åtgärder på skolområdet. Att jämföra det med en forskningsrapport blir fel, anser hon.
– Vi är medvetna om att det finns ett antal parametrar som vi skulle kunna studera och som skulle vara intressanta att titta närmare på. Men för det användningsområdet vi har sett

framför oss har det varit mest intressant att utgå från hur skolan är organiserad. Det är så vi kan fatta beslut om åtgärder, säger hon.

Hade det ändå inte varit intressant, med tanke på att det är en del av beslutsunderlaget, att skilja på dem som undervisar 7-åringar respektive 16-åringar?

– I den data vi har tillgänglig, från SCB, finns inte den uppdelningen på personnivå. Men om det framöver finns behov av uppdelningen i våra analyser kan det eventuellt vara möjligt att komma vidare.

josefin.skold@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Ewa Stenberg: Därför är reglerna så snåriga att inte ens Tegnell hänger med

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Reglerna för att minska smittspridningen har blivit så snåriga att inte ens statsepidemiolog Anders Tegnell klarar av att tolka dem. Men medborgarna får försöka höra upp. Regeringen planerar ingen ny krislag som kan sy ihop lapptäcket redan i vinter.

I morgon, fredag, väntas regeringen besluta om att en gräns på åtta personer ska införas för allmänna sammankomster, som till exempel teaterpjäser, gudstjänster och demonstrationer. Enligt förslaget som skickats ut på snabbremiss ska högst åtta personer få delta på en gudstjänst i en stor kyrka eller i en konsert på Globen. På en betydligt mindre restaurang är det däremot tillåtet att sitta många gånger fler, så länge man sitter vid olika bord med avstånd emellan.

Den svenska coronabekämpningen är ett virrvarr av tvingande lagar, frivilliga rekommendationer och riktlinjer från myndigheter.
De styrs inte av vanlig logik.
Regeringen försöker använda den lagstiftning som står till buds. I detta fall är det ordningslagen som ska skapa normen om max åtta personer. Rent juridiskt rår regeringen inte på restauranger, gym, kollektivtrafik och butiker. Där råder i stället andra rekommendationer och föreskrifter.

Det är inte lätt att hänga med i turerna.
Efter att ha hört presskonferensen med regeringen i måndags - meddelade Filmstaden att den skulle stänga sina biografer.
Senare på eftermiddagen drog biografkedjan tillbaka beslutet efter att statsepidemiolog Anders Tegnell sagt att biografer inte kommer att träffas av de nya restriktionerna. Det dröjde inte länge innan Mikael Dambergs pressekreterare meddelade ”Tegnell har fel”. Nu har Filmstaden beslutat att stänga i alla fall.

I onsdags skulle partiledarna ha debatterat EU-politik i riksdagen. Men debatten ställdes in efter att regeringen aviserat sitt förbud mot folksamlingar på fler än åtta - personer. Det berodde inte på att riksdagen omfattas av regeln (det gör den inte) utan på att den ville signalera allvaret i pandemin.
Den inställda debatten är ett av många exempel på signalpolitik. Regeringen och riksdagen hoppas att människor ska inse allvaret och stanna hemma, om de inte har jobb som verkligen kräver att de åker dit. Om signalen är stark och tydlig behövs inte heltäckande lagar, är tanken.
Samtidigt har människor varit mindre lyhörda för råden denna höst, jämfört med i våras. Regeringen har fått ta till mer dramatiska åtgärder. Men den mest dramatiska av alla – undantagstillstånd – är inte möjlig på grund av den svenska grundlagen (som tar lång tid att ändra).
Den grundlagsutredning som lämnades år 2008 föreslog förvisso att regering skulle få möjligheter att fatta snabba och ingripande beslut i en kris som

denna. Men varken regeringen Reinfeldt eller regeringen Löfven har velat lägga fram förslaget.
I april gick socialminister Lena Hallengren (S) till riksdagen och bad om en tillfällig pandemilag, som aldrig kom att användas. Den skulle under vissa förutsättningar gjort det möjligt att stänga restauranger, köpcentrum och gym.
När den tidsbegränsade lagen - löpte ut i somras bad regeringen inte om förlängning. I stället - började Socialdepartementet ta fram en ny och mer genomarbetad pandemilag, som planerats träda i kraft i sommar. Nu försöker den skynda på arbetet, men det kommer ändå att dröja långt inpå nästa år.
Krislagar som denna är känsliga eftersom de berör medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Det finns jurister som pekat på att regeringen ändå, om den vill, ändå snabbt kan införa utegångsförbud eller andra begränsande lagar. Något sådant arbete pågår dock inte i Regeringskansliet.
Men om regeringen inte lyckas få människor att på frivillig väg stanna hemma kan det förändras.

”Regeringen kommer att fortsätta att fatta alla nödvändiga beslut för att få ner smittspridningen”, sade statsminister Stefan Löfven på torsdagens pressträff.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Lokala besöksförbud kan införas på äldreboenden

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Besöksförbud kan återigen införas på landets äldreboenden. Men det blir inget nationellt förbud – besöken ska bara stoppas där situationen är särskilt allvarlig.

– Människors liv står helt enkelt på spel, säger statsminister Stefan Löfven.

Regeringen ger Folkhälsomyndigheten möjlighet att införa lokala besöksförbud på äldreboenden där smittläget så kräver. Beslutet är ett försök att hindra smittspridningen bland äldre.

– Smittspridningen är högre och nu finns det behov att införa besöksförbud. Människors liv står helt enkelt på spel, säger statsminister Stefan Löfven (S).

Fram till den 30 september fanns ett nationellt besöksförbud på landets äldreboenden men det togs bort när smittkurvorna tillfälligt pekade nedåt. Nu finns smittan över hela landet men regeringen väljer ändå att bara öppna upp för lokala förbud.

– Många åtgärder har genomförts på äldreboendena sedan i våras. Både kring hur riktlinjer följs och att testkapaciteten har ökat. Nu har vi en situation med en ökad smittspridning i samhället men det ser väldigt olika ut på olika håll i landet, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Hon betonar att äldreomsorgen generellt är bättre rustad att möta smittan än vad den var i våras.
– Därför behöver vi inte fatta ett nationellt beslut, säger Lena Hallengren och tillägger att det ska bli möjligt för make eller maka att träffas även om ett besöksförbud finns.
Det blir Folkhälsomyndighetens uppgift i samarbete med det lokala smittskyddet att bedöma om ett äldreboende ska få besöksförbud.
– Det är ett viktigt verktyg att använda om de åtgärder man vidtagit inte räcker till. Om det är så att man skulle behöva ett lokalt besöksförbud så finns nu den möjligheten, säger Lena Hallengren.
Generaldirektören för Folkhälsomyndigheten Johan Carlson konstaterar att de äldre fått betala ett högt pris med psykiska problem till följd av en ökad isolering i samband med det tidigare besöksförbudet. Detta vill man nu i största möjliga mån undvika.
Däremot räknar inte Folkhälsomyndigheten med att besöksförbud kommer att påverka smittläget nämnvärt.

– Vi tror inte att det har någon stor effekt på smittspridningen. Däremot kan det ha en skyddande effekt för dem som bor på äldreboendena. Vi ser inte det här som det huvudsakliga problemet på äldreboendena utan det handlar mer om verksamhetsfrågor, säger Johan Carlson.

Hur ska ni som myndighet kunna ha kontroll på vilka äldreboenden som är i behov av besöksförbud?

– Det kan vi naturligtvis inte ha. Det får de regionala parterna sköta. Sen är det knappast så att vi kommer att införa ett besöksförbud som drabbar ett enskilt boende. Det handlar i så fall om en hel kommun eller en stadsdel, säger Johan Carlson.

Statsminister Stefan Löfven understryker att besöksförbud på äldreboende är en mycket ingripande åtgärd som bara ska tas till om det är nödvändigt. Men smittläget är nu sådant att det finns behov av att kunna införa lokala förbud, menar han.

– Det kommer att finnas en tid där vi kan leva ungefär som förut. Den tiden är inte nu, inte än, säger Stefan Löfven.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Ytterligare 19 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelade Folkhälsomyndigheten på torsdagen.
Därmed har sammanlagt 6 340 smittade avlidit i landet.
Totalt i Sverige har 201 055 personer bekräftats smittade av covid-19.

Efter en månad med lokala råd – ökad smitta i pilotregionerna

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Fem regioner har levt med lokala allmänna råd i minst tre veckor. Även om ett beteendeskifte kan anas har de tydliga resultaten hittills uteblivit. Smittan sprids fortfarande i samhället.

– I Uppsala ser vi en långsammare ökning nu, den har bromsat in lite. Vi tror att det är en följd av de lokala allmänna råden, säger Mikael Köhler.

Han är hälso- och sjukvårdsdirektör i Region Uppsala, som var först i Sverige att få lokala allmänna råd. I tisdags var det fyra veckor sedan åtgärden infördes. En vecka senare kom liknande råd i Skåne, och kort därpå i Stockholm, Östergötland och Västra Götaland.

Läkare i pilotregionerna är eniga om utvecklingen efter knappt en månad med råden: Smittspridningen fortsätter, sjukhusfallen ökar – men vissa beteendeförändringar kan skönjas.

– Kroglivet avstannade i stor omfattning redan för några veckor sedan, besöken till köpcentrum har minskat, resandet mellan Uppsala och Stockholm har sjunkit och flera arbetsgivare har tagit det på stort allvar, säger Köhler.

Han menar att smittan här delvis har bytt skepnad, som ett förmodat resultat av att folk beter sig annorlunda.

Smittskyddsläkare i övriga regioner tycker sig också se att färre rör sig ute, att färre åker kollektivtrafik. I Region Skåne var det på tisdagen tre veckor sedan råden började gälla.
– Vi ser allvarligt på att smittan fortsätter. Samtidigt har vi från smittskyddshåll varit beredda på det. Att få stopp på en allmän smittspridning tar tid, och svängningen i vården kommer att ta ännu längre tid, säger smittskyddsläkare Eva Melander, och fortsätter:
– Vi ser att det händer saker i samhället, och hoppas att det ger resultat. Men det krävs en längre period, och att ännu fler förhåller sig till råden.
En svårighet är att nå fram till hela befolkningen, betonar flera regioner. Man satsar på kontinuerliga presskonferenser, kampanjer i sociala medier och tydlig skyltning för att påverka invånarna.
Thomas Wahlberg är smittskyddsläkare i Region Västra Götaland och menar att man efter tre veckor kanske kan se en avmattning.
– Vi har fortfarande en stor smittspridning, men vi tycker att

ökningstakten har dämpats något. Det är dock för tidigt att dra några säkra slutsatser, säger han.
Han framhåller att de lokala råden är skarpt formulerade och att de flesta är medvetna om deras innehåll. Eftersom följsamheten på vissa håll ändå brister lyfter han också regeringsförslaget om att allmänna sammankomster ska begränsas till åtta personer.
– Det är en oerhört viktig markering för att ytterligare skapa normen att vi måste vara färre som träffas, säger Wahlberg.
Även i Region Stockholm tilltar smittan. Hittills har en förändring märkts sedan råden kom – att resandet med spårbunden trafik minskat.
– Utvecklingen är oroväckande. Samtidigt är det för tidigt att se en effekt av de lokala allmänna råden, säger Maria Rotzén Östlund, tillförordnad smittskyddsläkare i Region Stockholm.
Hon, liksom hennes motsvarigheter i de andra regionerna, hoppas fortsatt att åtgärden ska ge resultat.
– Vi skulle inte ha infört råden om vi inte trodde på en effekt. Jag tror att det blev en väckarklocka.

De inskärper att vi måste ta tillbaka tankesättet som vi hade i våras.
Dessutom tror Rotzén Östlund att fler sköter sig när de på nytt märker att många blir sjuka och hör larm från en ansträngd sjukvård.
Smittskyddsläkaren Britt Åkerlind i Region Östergötland påpekar att provtagningen i regionen just nu är begränsad – men att smittan fortfarande ökar. Regionen kommer ett tag framöver att få leva med rådande nivå, tror hon.
– Sedan hoppas vi på en nedgång. I en idealisk värld hade vi kunnat jämföra vad som hade hänt med och utan råden, men det kan vi ju inte. Jag misstänker att det hade varit än värre utan dem, säger hon och fortsätter:
– Utfallet beror på hela befolkningens beteende. Där är inget bidrag för litet. Jag tror att vi åtminstone får vänta tre till fyra veckor till innan vi ser vart det tar vägen.
Åkerlind tror att eftersläpningen till viss del kommer från att det tar tid för budskapet att sjunka in. Sedan tar det ytterligare tid innan invånare ordentligt börjar förändra sina beteenden.
Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se

Vetenskaps-akademien och FHM på kollisionskurs om munskydden

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Folkhälsomyndigheten står fast vid sin syn på munskydd trots Kungliga Vetenskapsakademiens entydiga rekommendation om att använda munskydd i trånga inomhusmiljöer.

– I Sverige uppmanar vi att använda avstånd i första hand, säger Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten.

På torsdagen presenterade Kungliga Vetenskapsakademiens expertgrupp för coronaviruset en rapport där slutsatsen är att det finns två möjliga sätt att förhindra smittspridning inomhus. Att öka luftomsättningen genom att vädra och att använda munskydd. Det gäller bland annat öppna kontorslandskap och inom kollektivtrafiken.

Expertgruppen har gått igenom alla relevanta vetenskapliga studier som publicerats under hösten. Av dessa studier framgår att viruset kan vara luftburet.
– Det finns i dag nya experimentella och epidemiologiska belägg för att munskydd minskar risken för luftsmitta, men inga för att de skulle ha motsatt effekt, säger Staffan Normark, professor i molekylär mikrobiologi och smittskydd och ordförande för expertgruppen, i ett pressmeddelande.

Folkhälsomyndigheten har hittills varit kallsinnig till munskydd, bland annat med motiveringen att de riskerar att ge en falsk trygghet. Enligt Karin Tegmark Wisell finns det ingen anledning att ompröva beslutet.
– Användningen är omdiskuterad, och kunskapsläget är osäkert. Men munskydd kan vara ett tilläggsverktyg i trånga utrymmen och situationer där man inte kan hålla avstånd. Men vi ser inte att det är aktuellt i nuläget att rekommendera munskydd.
Är det ett problem att Kungliga Vetenskapsakademien och

Folkhälsomyndigheten sänder ut olika budskap?
– Jag tycker inte att det behöver vara det. Det handlar om att vi är i ett kunskapsläge där underlaget är svagt och att man gör bedömningar, säger Karin Tegmark Wisell.
– Det som är viktigt från vår sida är att framföra att munskydd inte ska vara en ursäkt för att inte hålla avstånd.
På torsdagens pressträff fick Karin Tegmark Wisell frågan om Folkhälsomyndigheten inte riskerar sin trovärdighet när flera institutioner, WHO och den europeiska smittskyddsenheten ECDC rekommenderar munskydd i bland annat kollektivtrafiken.
– Vi ser det som viktigt att vår trovärdighet bygger på att vi själva står bakom besluten, att de inte tas efter påtryckningar. Vi måste själva landa i att besluten är de bästa för Sverige, vi fortsätter att bevaka frågan, säger Karin Tegmark Wisell.
Enligt Kungliga Vetenskapsakademien är det viktigt att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

– Men för att nu snabbt få ner smittan behöver vi använda alla verktyg i verktygslådan, och dit hör munskydd och ventilation, säger Staffan Normark.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Hallengren om testkaoset: ”Ett gemensamt ansvar”

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Folkhälsomyndigheten och landets regioner bär ett gemensamt ansvar för att få ordning på testningen, anser

socialminister Lena Hallengren (S).

– Jag har aldrig försökt peka ut eller skuldbelägga någon. Det här är ett gemensamt ansvar, säger hon.

Flera av landets regioner har rapporterat om stora problem med covidtesterna. Både Stockholm och Västra Götaland har tvingats till begränsningar i testningen på grund av bristande kapacitet.

Under onsdagen höll Lena Hallengren krismöte med Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och landets regioner om bristerna i testningen.

– Vi har en ökad smittspridning så trots att kapaciteten ökat varje vecka så behövs ännu mer, säger socialministern.

DN har tidigare berättat om att flera regioner saknar tillräcklig laboratoriekapacitet för att kunna analysera testerna och har tvingats be om hjälp utomlands.

Enligt en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges kommuner och regioner, SKR, ska staten via Folkhälsomyndigheten säkerställa att det finns analyskapacitet.

När de vänt sig till Folkhälsomyndigheten har de i flera fall fått svaret att det kommer att dröja 1–2 veckor.
Hur ser du på myndighetens ansvar för den delen?
– De har hela tiden handlat upp labbkapacitet och stått för ungefär hälften av kapaciteten hela tiden. Det kanske är någon region som inte använder extern kapacitet och då blir de mer sårbara. Folkhälsomyndigheten har nu fått ett uppdrag för nästa år att fortsätta med upphandlingarna samtidigt som varje region gör sitt yttersta för att både öka kapaciteten och inte få farliga undanträngningseffekter.
Anser du att Folkhälsomyndigheten uppfyllt sin del av överenskommelsen mellan regeringen och SKR?
– Ja, jag tycker det. De tar ett väldigt stort ansvar, det gör även regionerna. Men nu har vi en kraftigt ökad smittspridning där viljan att testa sig ökat. Men det har också kapaciteten gjort. Det har skett en tiodubbling sedan i våras.
Flera regioner anser att både regeringen och Folkhälsomyndigheten lagt

mycket av skulden på regionerna för att testerna inte fungerat tillräckligt. Har du en annan bild i dag?
– Jag har aldrig försökt peka ut eller skuldbelägga någon. Det är ett gemensamt ansvar där alla har olika delar av det ansvar man måste ta. Regionerna hanterar praktiska delen av testningen och Folkhälsomyndigheten gör sitt för att se till att det finns en externt upphandlad labbkapacitet. Alla inblandade gör sitt allra yttersta men vi får inte glömma att det här är en historisk hälsokris, säger Lena Hallengren.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Lovande vaccinresultat för äldre personer

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Astra Zenecas vaccinkandidat mot covid-19, som utvecklas i samarbete med forskare vid Oxford University, tycks ge ett bra immunsvar även hos personer över 70 år. Det framgår av resultat från pågående fas 2-studier, som nu publiceras i tidskriften The Lancet.

Frågan om skyddseffekt hos äldre är ett av orosmolnen vad gäller de vaccin som nu utvecklas mot covid-19, eftersom vaccin generellt har sämre effekt hos äldre personer.

TT

Allt färre med covid-19 behöver intensivvård

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Antalet covid 19-patienter ökar på sjukhusen även i Västra Götaland. Men andelen av dessa patienter som får intensivvård är lägre än i våras.

Just nu vårdas 220 patentier med covid-19 på sjukhus i Västra Götaland. 32 av dessa får intensivvård. Det är färre än när det totala antalet patienter i våras låg på samma nivå som i dag.

– Vi har ingen riktig förklaring till detta, men det kan bero på att vi har blivit bättre på att ta hand om patienter, säger Ann Söderström, hälso- och sjukvårdsdirektör i Västra Götaland.

– Det ser likadant ut i flera andra regioner, påpekar hon.

TT

Sensorer i Helsingborg mäter kroppstemperatur

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Forskarna är tveksamma – men Helsingborg satsar nu på att mäta människors kroppstemperatur ute i det offentliga rummet. Nu sätter kommunen upp sensorer på stadens centralstation, - rapporterar SVT.

Sensorerna, som hittills finns på två platser, ger anonym statistik över hur många som befinner sig inom olika temperaturintervaller. Informationen är tänkt att användas för att lättare kunna - bedöma vilka smittskyddsinsatser som behöver göras i samhället.

TT

Hundratals felaktiga provsvar i Stockholm

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Hundratals personer i Stockholm har fått felaktiga svar på sina pcr-tester, alltså tester för pågående coronainfektion, de senaste veckorna. Anledningen är enligt Region Stockholm fel på materialen som använts vid provtagningen.
Totalt tror regionen att materialet påverkat provsvaren för cirka tusen personer som tagit prov vid provtagningsstationer i Stockholmsregionen, och 300–500 prover inom vården. De flesta tros felaktigt ha fått veta att de inte hade en pågående infektion, trots att de hade det. Händelsen är anmäld till Läkemedelsverket och vårdgivare som använt materialet har kontaktats.
TT

Utmaningen: Förvara vaccinet i extrem kyla

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Pfizers covid-19-vaccin måste förvaras kallare än snittemperaturen på planeten Mars.

Bolaget har byggt upp en detaljerad transportkedja med frysfarmer, gps-sändare och kolsyreis. Sverige har slutit avtal om 4,5 miljoner doser, men förvaringsproblemet är ännu inte löst.

I veckan meddelade regeringen att Sverige har slutit ett tredje avtal om att köpa in vaccin, denna gång från Pfizer/Biontech. Enligt bolagen har vaccinet visat sig ge 90 procent av testpersonerna skydd mot covid-19. Europeiska läkemedelsmyndigheten har redan börjat utvärdera testresultaten för att skynda på ett eventuellt godkännande.

Pfizers vaccin är precis som Modernas och Curevacs, som EU

också räknar med att köpa in, tillverkade med helt ny teknik. En utmaning med de så kallade mrna-vaccinen är att de måste förvaras i extrem kyla – 70 minusgrader – för att inte förstöras. Det är kallare än genomsnittstemperaturen på planeten Mars.

Kylkraven riskerar att ställa till problem när vaccinen ska distribueras och förvaras, även om de klarar sig en kortare tid i vanlig frys- och kylförvaring.

– Mrna-vaccin bryts ned jättesnabbt. Det är inte stabila molekyler, säger Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström.

Enligt Soumi Saha på konsultbolaget Premier Inc, som erbjuder tjänster till amerikanska apotek, är det svårt att hitta frysar som klarar de extrema temperaturerna.

– Det är en unik, mycket annorlunda frys. De är som enhörningar inom sjukvården, säger hon till ABC News.

Aldrig tidigare har ett vaccin eller läkemedel behövt så låga förvaringstemperaturer, menar hon.

– Det här är den största utmaningen som vårt land någonsin har stått inför när det gäller att distribuera läkemedel, på grund av de unika temperaturförhållandena som krävs.
Pfizer räknar med att börja leverera vaccin i december och har redan en plan för hur transporterna ska gå till. Bolaget har två produktionsanläggningar med frysutrymmen stora som fotbollsplaner i amerikanska Kalamazoo och i belgiska Puurs, där vaccinen kan förvaras i väntan på att skeppas till inköpsländerna. Om det behövs mer lagerkapacitet har de även back up-anläggningar i amerikanska Pleasant Prairie och i tyska Karlsruhe, skriver The Guardian.
Pfizer hoppas att varje dag kunna köra ut omkring 7,6 miljoner doser i 24 lastbilar från Kalamazoo och Puurs till flygplatser, för vidare transport runt om i världen.
Vaccinen kommer att transporteras i specialtillverkade lådor, stora som resväskor, innehållande kolsyreis. Varje låda har plats för upp till 5 000 doser och kan hålla en extremt låg

temperatur i upp till tio dagar. De är utrustade med värmesensorer och gps-sändare, som gör att bolagen kan hålla sig uppdaterade om temperaturförhållandena och var de befinner sig.
Pfizer har presenterat tre alternativ för förvaring när vaccinen kommer fram till inköpsländerna.
Antingen förvaras de i extremt kalla frysar som går att köpa in och ger en hållbarhet på upp till sex månader. Eller så kan de förvaras i kylskåp med en temperatur på 2–8 grader, men då klarar sig vaccinen i max fem dagar. Ett tredje alternativ är att fortsätta förvara vaccinen i leveranslådorna och fylla på kolsyreis – då kan de klara sig i upp till 15 dagar.
Just nu pågår en diskussion mellan Pfizer och Folkhälsomyndigheten om hur Sverige kan kombinera den fryskapacitet som finns i landet och den lösning som Pfizer erbjuder, menar Richard Bergström.
– Det här är bara något man får hantera, det är inget urvalskriterium för att köpa in vaccin. EU-kommissionen har

gjort bedömningen att det är hanterbart. I en pandemisituation är det ändå inte fråga om att köpa in vaccin och ha i lager, säger han till DN.

Folkhälsomyndigheten uppger att de ännu inte har löst frågan om frysförvaringen, men menar att de kommer att hitta en lösning.

”Våra utredare arbetar på att praktiskt lösa logistik och distribution på ett bra sätt, sett i en helhet där övriga vacciner också kommer. Arbetet är ännu inte helt klart, men vi kommer ha beredskap för att kunna hantera dessa vaccin också liksom övriga vaccin som kylförvaras”, skriver Pernilla Engström, pressekreterare på Folkhälsomyndigheten i ett mejl.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

Stabsläge på alla sjukhus i regionen

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Det ansträngda läget för länets samtliga sjukhus har nu lett till att regionens hälso- och sjukvårdsdirektör beslutat att åter införa stabsläge för alla sjukhus.

– Vi måste ligga ett steg före, säger Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör på Region Stockholm.

Smittspridningen i Stockholms län fortsätter att eskalera och sjukhusen får allt fler covidpatienter som behöver sluten- och intensivvård. Därför har nu regionen beslutat att alla akutsjukhusen åter går in i stabsläge och att länets samtliga sjukhus är i förstärkningsläge. Det innebär att en särskild sjukvårdsledning håller sig underrättad om läget, vidtar nödvändiga åtgärder och följer händelseutvecklingen.

Just nu vårdas 620 patienter inom slutenvården med bekräftad covid-19, varav 46 får intensivvård i länet. På torsdagens pressträff berättade Björn Eriksson att det totalt är 2 565 personer som avlidit med covid-19 sedan pandemins början.
– Det är 70 fler än vad vi rapporterade för en vecka sedan, säger han.
Regionen ser en mindre brant ökning av patienter som behöver intensivvård.
– Vi har ett 50-tal som är i behov av iva, det är en lägre andel än i våras men vi förväntar oss också att det kommer att stiga. Vi förväntar oss att antalet döda också kommer att öka, säger Björn Eriksson.
Enligt Eriksson är sjukdomstiden på sjukhusen kortare än vad den var i våras och menar att det beror på ”vårdens fantastiska medarbetare”.
Maria Rotzén Östlund, smittskyddsläkaren i Region Stockholm, säger att hon i samråd med Folkhälsomyndigheten och länsstyrelsen bett om att regionens lokala allmänna råd ska förlängas.

– Folkhälsomyndigheten har godkänt det. Dessa råd förlängs till den 13 december, säger hon. En annan åtgärd som vidtas är att förbättra hanteringen av smitt-spårningen.
– Jourläkarbilar ska snabbt göra akuta besök, avtal med sjukvård i hemmet förlängs. Smittspårningsteamen förstärks ytterligare och det ska gå snabbare att få provsvar, säger Björn Eriksson.
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fredrik Strage: När vi inte får ses eller gå på konsert köper vi sexleksaker som aldrig förr

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Bristen på mänsklig kontakt i pandemins spår har lett till ökad försäljning av porriga prylar. Musikerna hakar på. Artisten Lily Allen har just lanserat sin egen vibrator. Hon är varken först eller sist i musikindustrin.

Uppsalas slogan är ”tillväxt varje dag sedan 1286” men under pandemin har bara en del av detaljhandeln klarat sig riktigt bra. ”Män i Uppsala köper lösvaginor som aldrig förr”, skrev UNT i måndags. Det var andra gången i år som det kom en rapport om Uppsalabornas ökade konsumtion av sexleksaker. Redan i våras sa butiken Lustgårdens ägare till Aftonbladet att det var en strykande åtgång på artificiella snippor: ”Om vi sålde en lösvagina om dagen vid samma tid förra året kan vi sälja tio stycken nu.”

Inte bara i Uppsala verkar bristen på mänsklig kontakt ha lett till ökad försäljning av porriga prylar. Nätbutiken Lovebuddy.se redovisade i april en ökning med 515 procent jämfört med samma period i fjol. Cosmopolitan rapporterade att det på en månad sålts över en miljon massagestavar i USA och i Nya Zeeland, vars covid-19-hantering hyllats internationellt, tripplade varuhuskedjan Adult Toy Megastore sin omsättning. Efterfrågan lär inte minska efter de nya restriktionerna. Sexsvultna svenskar informerades nyligen av

statsministern om att det inte är okej att bjuda åtta vänner på middag, så en orgie med lika många är inte ens värt att tänka på.
Påpassligt nog har popstjärnan Lily Allen just lanserat sin egen vibrator. Den heter Liberty och tillverkas av det tyska företaget Womanizer, vars produkter hon härom året hyllade i sin självbiografi ”My thoughts exactly”. I boken chockade den tämligen dekadenta stjärnan sina fans genom att avslöja att hon inte upplevde en orgasm förrän hon var 29. Hon fejkade sådana i åratal och var ganska nöjd med det tills hon en dag tänkte: ”Det är kanske dags att jag tar reda på vad min vagina egentligen går för. Den har gett mig barn. Den har haft en massa sex. Den måste gå att använda till något mer.” Tack vare tysk teknologi blev hon äntligen tillfredsställd.
Lily Allen är förstås inte den första musiker som säljer sexhjälpmedel. Häradsbetäckarna Mötley Crüe lanserade för fyra år sedan åtta olika massagestavar med namn som Too fast for love 10 function vibrator och Shout at the devil 7 function vibrator.

Motörhead, som redan 1977 döpte en låt till ”Vibrator”, har också släppt en dildokollektion. Detsamma gjorde Rammstein som i deluxeutgåvan av albumet ”Liebe ist für alle da” inkluderade rosa avgjutningar av medlemmarnas lemmar. Svenska metalbandet Ghost hakade på trenden ett par år senare med boxen ”Phallus mortuus ritual” där det fanns vibratorer formade som den påveklädda sångaren Papa Emeritus II – perfekt för fans som ville återskapa ”let Jesus fuck you”-scenen i ”Exorcisten”.

Många artister tycker nog att den här typen av produkter är lite vulgära men nu när det inte ens går att göra mindre företagsgig för 50 personer kan de behöva ompröva sin inställning. Det finns uppenbarligen pengar att tjäna på sexleksaker (än så länge har inga musiker lanserat sina egna lösvaginor) och det kan vara klokt att hoppa på tåget innan någon annan gör det åt en.

2012 lanserade företaget Doc Johnson den icke-auktoriserade dildoserien Rock star vibes där alla modeller hade ett litet nitbälte och namn som Patti, Janis, Tina,

Joni och Stevie. ”Just because they are a smaller instrument doesn’t mean you won’t scream just as loud”, stod det i reklamen. Att marknadsföra en officiell dildo är hur som helst inte lika förnedrande som att tjäna ynka 35 000 kronor på en miljon Spotify-spelningar. Och den intimitet som många artister säger sig sakna från mötet med publiken kanske går att ersätta på det här viset?

Fredrik Strage

kulturdebatt@dn.se

Nu tar influerarna upp kampen mot pandemin

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

I takt med att allt fler insjuknar i covid-19 och regeringen inför striktare åtgärder har också pandemin blivit mer påtaglig i sociala medier. Flera influerare engagerar sig för att sprida

informationen och uppmana människor att följa råden.
– Ifall man har möjlighet att påverka tycker jag att man ska ta den möjligheten, säger Hanna Persson som livesänt tillsammans med en läkare på Instagram.
Nyligen reste en av världens största influerare, Kim Kardashian West, på semester tillsammans med stora delar av sin familj. I inlägg på sociala medier skrev hon att alla genomgått noggranna coronatester och suttit i karantän innan avresan, men det hindrade inte internet från att fullständigt explodera av kritik mot Kim Kardashian West och hennes familj. Även i Sverige har influerares beteende under pandemin blivit föremål för debatt.
Samtidigt finns det flera personer med stora följarskaror i sociala medier som använt sina kanaler till att informera om coronavirusets spridning. Bland dem som engagerat sig finns Therese Lindgren, en av Sveriges största youtubare, som flera gånger återkommit till pandemin och Angelica Blick, med över en

miljon följare på Instagram, har intervjuat socialförsäkringsministern Ardalan Shekarabi (S).
I takt med att smittspridningen ökat och att allt fler drabbats har mer innehåll på sociala medier återigen börjat kretsa kring pandemin. Programledaren och influeraren Hanna Persson har sedan i våras regelbundet kommenterat utvecklingen i sina sociala kanaler. I fredags livesände hon på Instagram tillsammans med läkaren Fredrik Sund, verksamhetschef för infektionssjukdomar på Akademiska sjukhuset i Uppsala, som fick svara på frågor från hennes följare.
– Ifall man har möjlighet att påverka, så tycker jag att man ska ta den möjligheten, säger Hanna Persson och fortsätter:
– Jag tänker själv mycket på -covid, jag har en mamma som är i riskgrupp och har det här året oroat mig mycket. Jag känner att informationen ibland brister, den finns ju men det kan vara svårt att söka upp den själv. Jag, som många andra, hänger mycket på Instagram och där kan man faktiskt sprida kunskap.

Hanna Persson säger att hon fått ett otroligt gensvar från sina följare som skickade in mellan två och tre tusen frågor inför sändningen. Många av frågorna berörde samma teman, som munskydd, antikroppar, pcr-testers säkerhet och risken för återinfektion.

– Men det var också väldigt många frågor som ”kan jag…”, till exempel ”kan jag gå på gymmet” eller ”kan jag ha en middag”, säger Hanna Persson.

Under pandemin har hon på -sociala medier sett hur människor brutit mot restriktionerna och till synes okritiskt delat med sig av när de till exempel är ute och festar.

– Oavsett om man har många följare eller inte så sänder det ut signaler. Och då kanske det är ännu viktigare om man har många följare att just föregå med gott exempel, säger Hanna Persson.

Samtidigt tycker hon att det är tvådelat, att många influerare är unga tjejer som det ställs väldigt höga krav på att de ska vara förebilder i olika situationer.

– Även jag är dålig på saker, men jag har stört mig mycket på dem med många följare som sänder

signaler om att det är okej att bryta rekommendationerna.
Pia Olave, kommunikationsdirektör Akademiska sjukhuset i Uppsala, berättar att de kontaktade Hanna Persson eftersom hon uttalat sig om vikten av att följa de riktlinjer som finns.
– Hon kan beskrivas lite som en covidambassadör. Hennes följare består av unga människor och det är en målgrupp som det kan vara svårare att nå ut till med traditionella kanaler och medieformat, säger Pia Olave.

Akademiska sjukhuset arbetar också själva aktivt för att sprida information i de egna sociala medier-kanalerna. På Instagram och Facebook har de sammanlagt nästan 40 000 följare.
– Vi har varit aktiva på Instagram under många år, för att skapa ett intresse för hur det är att jobba i vården och på ett universitetssjukhus. Som en kompletterande bild till det man ofta läser i medier om sjukhus och vården, säger Pia Olave.
Hur har er kommunikation i sociala medier förändrats under -pandemin?

– Vi har använt sociala medier som en del i kriskommunikationen. Vi har också sett att när vi lägger ut inlägg så får det en väldigt stor spridning, det finns ett behov hos personal och invånare att vi ska förse dem med budskap som går att dela vidare, och att vi som sjukhus står bakom den här informationen.
Pia Olave lyfter speciellt ett inlägg som fick otroligt stor räckvidd under vårens smittspridningstopp. I samband med valborgshelgen, som firas av många i studentstaden Uppsala, uppmanade de i stället till att fira ”karantänborg”.
– Det inlägget nådde ut till en halv miljon, säger Pia Olave och fortsätter:
– Under pandemin har vi fått väldigt mycket fler följare och människor som är intresserade på ett annat sätt.
Hon ser Instagram och andra - sociala medier som avgörande för att nå ut till fler människor i dagens differentierade medielandskap.
– Tidningar och tv är väldigt viktiga kanaler för oss, men vi vet också att vi har en stor målgrupp

som inhämtar den mesta informationen via sociala medier. Där förekommer plattformar och avsändare som inte verkar under samma pressetiska regler, och det finns en större risk att desinformation sprids och delas. Därför tror vi att vi måste medverka till en mer faktabaserad information även i de kanalerna.
Pia Olave tror att det är för tidigt att dra säkra slutsatser om vilka effekter satsningarna på sociala medier har.
– Men med det stora gensvar som vi har fått är vi säkra på att många har nåtts av budskapen från sjukhusets experter.
Även Jonas Colliander, forskare på Handelshögskolan i Stockholm, säger att det är för tidigt att se vilken roll sociala medier spelat för informationsspridningen om pandemin. Samtidigt visar forskningen att många använder sociala medier som sin främsta informationskälla, vilket gör det till betydelsefulla plattformar även för samhällsinformation.
– Det är en effektiv kanal, för människor skapar en nära relation till många influencers. Man är

mer benägen att ta till sig information från dem man har en nära relation till vilket ger en potentiellt större påverkan, säger Jonas Colliander.
Han säger också att det precis som i all annan kommunikation handlar om att använda rätt kanaler för den målgruppen man vill nå. Då lämpar sig just Instagram, Snapchat och Tiktok särskilt bra för att nå den yngre publiken.
– Sedan är det svårt att säga vad det ger för effekter. Kommersiell marknadsföring är mycket lättare att mäta, man kan se hur många som köpt en produkt och så vidare.
I och med pandemin har Jonas Colliander också sett en förändring i synen på influerare. Från att vara en grupp som inte tas på allvar ses de som aktiva i kunskapsspridningen om pandemin.
– Det är en intressant breddning av vilka frågor som influencers kopplas med, säger han.
Hanna Persson delar delvis den bilden, men säger samtidigt att hon ofta upplever en kritik om att influerare bara är vandrande reklampelare.

– Vilket man till viss del är. Jag kan förstå den kritiken, men jag har också sett en förändring. Kanske framför allt i vilka som hör av sig, till exempel att Akademiska nu hörde av sig, säger hon.

Samtidigt anser hon att det är oerhört viktigt att man inte utger sig för att vara expert i en fråga, utan att det är viktigt att luta sig på dem som faktiskt är det. Som i livesändningen med läkaren Fredrik Sund, där det var han som svarade på frågorna.

– Det är viktigt med fakta i dessa tider av fake news, och att låta människor med inblick komma till tals, säger hon.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

Framgångsrik vård av barn väcker forskarnas intresse

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Göteborg. I veckan som gått noterade vården två nya fall av den svåra komplikationen MIS-C – en ovanlig hyperinflammation hos barn som smittats av covid-19. Totalt har cirka 70 svenska barn drabbats, men även om sjukdomen ofta är mycket allvarlig, har alla klarat sig och kunnat lämna sjukhuset. Nu startar en forskningsstudie av den framgångsrika svenska strategin kring MIS-C.

Den svåra följdsjukdomen MIS-C (Multisystem inflammatory syndrome in children and adolescents with covid-19) är en väldigt ovanlig företeelse, men nu börjar det totala antalet barn som drabbats ändå komma upp i så

stora tal att de svenska specialistläkarna vill samla sina erfarenheter i en vetenskaplig studie.
Ett 70-tal barn har insjuknat i Sverige sedan pandemin började. Under sensommaren och den tidiga hösten försvann patienterna, men i veckan som gick noterades två nya fall. Forskarna är inte överraskade.
– Eftersom det är en sjukdom som kommer som en följd av covid-19 såg vi samma mönster i våras. Den stora toppen av pandemins första våg nåddes 4–5 veckor innan vi såg toppen på MIS-C, säger barnläkaren Stefan Berg på Drottning Silvias barnsjukhus i Göteborg.
Stefan Berg ingår i den grupp av reumatologer och immunologer som nu startar ett forskningsprojekt runt de svenska fallen av MIS-C. Annacarin Horne på Astrid Lindgrens barnsjukhus i Stockholm är också drivande i projektet.
– Vi har en stark känsla av att vi ser ett mönster hos våra patienter, men vi vill så klart ha belägg också. Har vi kanske missat något? säger Stefan Berg.

Barnen som insjuknar är enligt forskargruppen i princip helt friska innan. De har ingen övervikt eller andra underliggande sjukdomar. Deras upplevelse av covid-19 är också nästan alltid väldigt lindrig, en del har knappt några symtom alls. MIS-C tillstöter cirka 3–6 veckor efter infektionen med sars-CoV 2.
– Det är när de kommer in för vård av den här tillstötande komplikationen som vi testar dem för antikroppar och kan konstatera att de haft coronaviruset, säger Stefan Berg.

De sjuka barnen får en hyper-inflammation som yttrar sig i feber och värk, men ofta också hudutslag och ögonrodnad. Stefan Berg anser inte att föräldrar över lag ska oroa sig för det ovanliga syndromet, men eftersom vi nu har en kraftig ökning av covid-19 i samhället så finns det ändå risk att ytterligare barn drabbas av MIS-C. De drabbade barnen behöver sjukhusvård och i vissa fall även intensivvård.
– Men det är också viktigt att sprida informationen om att inga svenska barn som drabbats av den

här sjukdomen har dött, säger han.
Från andra länder i Europa har dock dödsfall rapporterats och den nya studien syftar bland annat till att studera den här skillnaden: Vad är det som gör den svenska vården framgångsrik?
– Vi går in lite snabbare med antiinflammatorisk behandling, tror jag. Men genom studien hoppas vi kunna visa på det och visa att det har effekt, säger Stefan Berg.
Forskarna vill också se om den svenska strategin att till exempel inte stänga skolorna kan ha lett till att fler svenska barn drabbats av MIS-C än barn i länder som valt en annan linje. Än så länge finns inga tecken på att det skulle vara så. Slutligen vill forskarlaget där Stefan Berg deltar också göra en uppföljning av barnen under två års tid efter insjuknandet.
– Vi upplever att det har gått väldigt bra för dem. Efter en till två veckor på sjukhus har alla skrivits ut.

Kristina Hedberg
kristina.hedberg@dn.se

Fakta. Tänkbara tecken på MIS-C

Mer än tre dagars hög feber.
Allmänpåverkan.
Magont, diarré och/eller kräkningar.
Hudutslag.
Rodnad i ögon- vitorna.
Huvudvärk.

Fortsatt gratis masstestning under 2021

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Regeringen har tecknat ett nytt avtal om masstestning för covid-19 under 2021, bekräftade man på en presskonferens på fredagen. Testerna ska vara gratis även fortsättningsvis och staten kommer att stå för kostnaderna.

– Vi är överens om att teckna ett nytt avtal för testning. Vi lägger grunden för ny storskalig testning, säger socialminister Lena Hallengren (S).
Hon beskrev hur testningen har tiofaldigats sedan i våras. Hittills har tre miljoner test genomförts, och den senaste veckan var det 254 295 personer som testades.
Enligt finansmarknadsministern Per Bolund (MP) fortsätter staten att stå för kostnaderna.
– Det är fortsatt avgiftsfritt för hela 2021, säger Per Bolund.
Under 2020 har totalt 9 miljarder kronor avsatts för kostnaderna i samband med testning och smittspårning.
I budgetpropositionen är förslaget två miljarder för testning och smittspårning nästa år.
Genom det nya avtalet ersätter staten regionerna månadsvis med ett schablonbelopp för varje genomfört test. Man tar också höjd för nya testmetoder, som snabbtest.
– Staten står vid sitt ord att stå för alla kostnader för pandemin, säger Per Bolund.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Hundratals självtester bokades i onödan

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

I Region Västernorrland har 799 av de självtester för covid-19 som bokats eller hämtats ut under vecka 45 och 46 inte kommit tillbaka för analys.

Totalt bokades eller hämtades 6 254 tester under perioden.

Eftersom antalet tester är begränsat kan svinnet innebära att personer som faktiskt behöver ett test blir utan, skriver Region Västernorrland på sin hemsida.

”Det är viktigt att du bara bokar ett självtest om du är sjuk och det är jätteviktigt att du avbokar ditt test om du får förhinder eller tillfrisknar”, säger Karin Sellgren projektledare provtagning Region Västernorrland.

Regionen understryker att man bara ska boka ett självtest om man har haft ihållande symtom för coronaviruset i ett dygn.

Ett uthämtat test behöver lämnas tillbaka inom 90 minuter. Det går inte att spara och ska alltså inte hämtas ut i förebyggande syfte.
TT

Högt tryck på skidorterna i jul – så ska smittspridning en minskas

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Skidåkandet under jul och nyår väntas bli stort – men trycket på bokningar är lägre än normala år. Nu förbereder sig

sjukvården och arrangörerna för att minska smittorisken.
– Folk får vara beredda på att ställa in resor om smittspridningen fortsätter, säger smittskyddsläkare Anders Lindblom.
Om några veckor planerar flera svenska skidanläggningar att forsla upp turister i backarna. Samtidigt mobiliserar sig regionerna för att hantera möjliga covidutbrott.
Ett flertal stora anläggningar, bland annat i Åre och Vemdalen, finns i Region Jämtland-Härjedalen. Här är Annika Ersson biträdande smittskyddsläkare.
– Vår känsla just nu är att vi kan klara av turism på ett bra sätt den här säsongen, trots pandemin, säger hon och fortsätter:
– Fjälldestinationerna har gjort ett otroligt arbete för att få alla verksamheter och flöden på orten så coronasäkra som möjligt. De har i studier följt familjer som har besökt Åre, för att se hur de rör sig och vilka flaskhalsar som finns.
Regionen arbetar nu med att säkra provtagning och

smittspårning för de besökare som väntas komma.
– Det måste finnas bra, snabb och smidig provtagningsförmåga i fjällvärlden med omedelbar smittspårning. Det är en förutsättning för att turismen ska kunna pågå, och vi jobbar med att rekrytera personal som kan utföra detta. Allt måste vara på plats innan julhelgen.
Det som triggade smittan i fjällvärlden tidigare i år – såsom after ski – håller nu stängt. På så sätt minskar risken för smittspridning, resonerar Ersson. Hon påpekar dock andra våndor.
– Ett orosmoment är om vi inte lyckas ordna tillräcklig provtagningskapacitet för att kunna ringa in de som smittas. Det andra är om personer inte vill provta sig för att de är på semester, säger hon.
– Bokar man en skidresa måste man också ha samvetet nog att känna efter, och provta sig vid minsta symptom. Man får inte ta semester från de rekommendationer som gäller i vardagen.
I Dalarna ligger andra stora skidanläggningar – däribland Sälen, Idre och Säfsen. Även de

räknar med många turister under jul och nyår, säger regionens smittskyddsläkare Anders Lindblom.
– Det är väldigt svårt att säga hur smittspridningen kommer att se ut framöver, vi vet mer om ett par veckor. Vi har fortlöpande kontakt med stora fjällområden och får längre fram diskutera hur det blir. Om smittspridning är stor tror jag inte att de vill ha öppet. De tog väldigt bra ansvar under påsken.
I Dalarna är man orolig för andra utmaningar än i grannregionen. Lindblom förklarar att regionen just nu har upphandlingar med privata företag för att utöka provtagningskapaciteten. Det är dock osäkert om det finns resurser för turister som insjuknar.
– Vi kan inte garantera att alla som vill kommer kunna ta prover. Det finns ett maxtak och beror därför på hur spridningen ser ut. Blir någon sjuk kanske den får åka hem och provtas.
Han understryker att en omfattande smitta i till exempel Sälen skulle öka belastningen på sjukvården – inte bara i Dalarna, utan också i andra delar av Sverige.

– Folk får vara beredda på att ställa in resor om smittspridningen fortsätter. Om det ändrar sig går det bra att åka, men med dagens läge ska man inte det, säger Lindblom.
Skistar driver skidanläggningar i bland annat Åre, Vemdalen och Sälen.
– Vi har nära dialoger med kommuner, regioner, vården, näringslivet, polisen, räddningstjänsten och branschorganisationen. Alla våra försiktighetsåtgärder är godkända. Sedan har gästen ett väldigt stort ansvar, säger Niclas Sjögren Berg.
Han är operationell chef på Skistar, och menar att bokningarna inför vintersäsongen tidigare under hösten rullade in, men att det nu sker i en lägre takt än normala år.
För att minska smittorisken har man flera insatser. Exempel på sådana är att liftkort och skidhyror kan avbokas fram till dagen före. Med en försäkring kan boenden bokas av även under vistelsen – åtminstone med sjukintyg. Kabinliften i Åre, som vanligtvis tar 85 personer, fylls nu

med högst 25. Dessutom uppmanar Skistar alla att hålla en stavslängds avstånd till varandra. Samtidigt lyfter regionerna och Skistar att turismen under jul och nyår beror på eventuella reserestriktioner.

Statsepidemiolog Anders Tegnell på Folkhälsomyndigheten har meddelat att sådana kan bli aktuella under ledigheterna – och i så fall väntas de gälla från mitten av december.

Om åtgärderna inte hjälper och trycket på vården ökar kan det också påverka skidsemestrarna.

– Pandemin har bjudit på överraskningar åt alla håll och kanter, och vi följer utvecklingen. Om det visar sig att vården regionalt får ett ohanterligt tryck, framför allt på intensivvårdsavdelningen, då kommer vi inte kunna ha öppet. Vi måste vara förberedda på allt, säger Niclas Sjögren Berg på Skistar.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se
Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Fakta. Rekommendationer till skidanläggningar

Branschorganisationen Svenska skidanläggningars organisation har tagit fram en rad rekommendationer inför vintersäsongen. Bland dessa finns:

Personer med minsta sjukdomssymptom ska isolera sig hemma och inte vara i kontakt med någon tills covid-19 har uteslutits. De ska inte vistas i skidområdet.

Destinationer ska ha en löpande dialog med den lokala vården, och gemensamt ta fram rutiner för hantering av insjuknande på plats.

Destinationer ska samverka med övriga aktörer på skidorten så att det finns gemensamma rutiner och beredskap för att minska risken för smittspridning.

Betalningsmetoder ska ses över och om möjligt ska kontaktlös betalning införas.

Flöden till varje lift ska ses över för att undvika närkontakt.

Stor brist på vaccin mot pneumokocker

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Det råder brist på pneumokockvaccin i stora delar av landet. Örebro län är en av de drabbade regionerna, där är vaccinet helt slut, rapporterar P4 Örebro.

Anledningen till vaccinbristen i Örebro beror på att regionen under hösten sänkte priset på vaccinet för riskgrupper, efterfrågan blev då stor och vaccinet tog slut. Region Örebro säger till radion att nytt pneumokockvaccin kommer att finnas tillgängligt senast i början av nästa vecka, men det kommer inledningsvis inte att räcka till alla.

Bakterien pneumokocker är den vanligaste orsaken till bakteriella luftvägsinfektioner, som till exempel lunginflammation.

TT

Kommuner tröga med att införa barnkonventionen

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

En av tre kommuner har inte implementerat barnkonventionen, trots att det gått snart ett år sedan den blev lag. Det visar en undersökning från Bris.
Fyra av tio kommuner saknar också strategi för att införa barnkonventionen.
”Att prioritera barnrättsarbetet borde vara mer angeläget än någonsin nu när pandemin ytterligare förvärrat läget för barn och samhällets insyn i barns liv har minskat”, säger Magnus Jägerskog, generalsekreterare för Bris, i ett pressmeddelande.
TT

Fler nekas sjukpenning efter 180 dagar

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Rekordmånga nekas sjukpenning efter 180 dagar då arbetsförmågan ska prövas gentemot hela arbetsmarknaden, rapporterar Sveriges Radio Ekot.
Hittills i år har 40 procent av dem som lämnade sjukförsäkringen mellan dag 180 och dag 364, sammanlagt 21 000 personer, gjort det på grund av avslag, mot 29 procent i fjol. Under 2015 låg samma siffra på 10 procent.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S) tycker att utvecklingen är allvarlig.
– Faktum är att nu har vi en rejäl ökning och det är innan vi börjar se de effekter som hänger ihop med långtidssjuka på grund av covid-19, säger han till Ekot.
TT

Giftig luft förvärrar coronakrisen

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Indiens huvudstad Delhi upplever just nu en dubbel hälsokris. Vinterkyla gör att smittspridningen av coronaviruset har tagit fart på nytt. Samtidigt når luftföroreningarna farliga nivåer, mångdubbelt högre än WHO:s gränsvärde.

Enligt forskare kan luftföroreningarna kopplas till ett förvärrad covid-utveckling.

På fredagen registrerades 7 500 nya coronafall i megastaden Delhi, med 20 miljoner invånare. Den senaste veckans siffror har varit de högsta så här långt under coronapandemin.

Att smittspridningen har tagit fart igen efter en lugn månad med mellan 2 000 och 3 000 nya fall varje dygn, förklaras åtminstone delvis av att utomhustemperaturen sjunkit kraftigt. Utvecklingen är den samma i många länder, även i

Sverige, och i Delhi innebär fallande temperaturer att luftföroreningarna förvärras. Delhi är den huvudstad i världen som har den farligaste luften. Problemet trappas upp varje höst, då också tiotals miljoner bönder i norra Indien bränner jordbruksavfall för att göra åkrarna redo för nästa skörd. Detta i kombination med utsläpp från koleldade kraftverk, industrier och inte minst den intensiva trafiken gör luften tung och stickig. Så här års brukar Delhi beskrivas som en gaskammare. Bara att andas motsvarar vissa dagar att röka mer än 40 cigaretter.
De allt fler covid-19-fallen har ökat pressen på vården. Det finns en oro för att kaoset med överfulla sjuksalar och tåg som användes för att vårda covidsjuka är på väg tillbaka. Den regionala regeringschefen Arvind Kejriwal har bett centralregeringen om mer resurser och tillåtelse att stänga delar av samhället.
Luftföroreningarna förvärrar läget ytterligare. I november har 25 procent fler sökt sig till vården med astma och andningssvårigheter, säger

specialistläkaren Vivek Nangia i en intervju med The Guardian. Larmrapporter om hur den giftiga luften påverkar invånarna har varit många de senaste åren. Astmafallen ökar. Hjärtproblem hos unga har blivit vanligare. Vartannat skolbarn har försvagade lungor. Livslängden i Delhi förkortas med fyra år.
Nu höjs varningar för att lungor som försvagats av luftföroreningar är mer sårbara för coronaviruset. Enligt Indian Medical Association kan 13 procent av de nya coronafallen kopplas till luftföroreningarna.

En studie från Harvard University visar att en ökning med endast ett mikrogram per kubikmeter av PM 2,5, de små, farligaste luftföroreningspartiklarna leder till en ökning med 8 procent av dödligheten i covid-19, rapporterar BBC. Forskare vid har också funnit en samband mellan allvarliga covidfall och långvarig exponering av luftföroreningar.
En indisk regeringsrapport har - förutspått att Delhi sannolikt kommer att rapportera 15 000 fall per dag under vintermånaderna. Luftföroreningarna ökar

sannolikheten för att fler av dessa fall blir allvarliga.
– Regeringen, inte minst delstatsregeringen i Delhi, måste omedelbart vidta åtgärder för att minska luftföroreningarna. Annars går vi mot en nattsvart vinter, säger D J Christopher från organisationen Läkare för ren luft, till BBC.
Så här långt under coronapandemin har Indien drabbats värst efter USA. Indien, med 1,3 miljarder invånare, har drygt nio miljoner registrerade fall. Landet upplevde en stark ökning i september med mer än 100 000 nya fall dagligen. Nu bekräftas 40 000–50 000 fall per dygn.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Pfizer söker godkännande för vaccinkandidat

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Läkemedelsbolaget Pfizer har ansökt om ett nödgodkännande för sin vaccindidat mot covid-19 hos amerikanska läkemedelsverket FDA. Ansökan lämnades till myndigheten på fredagen och utgör ett viktigt steg i processen att kunna förse människor med ett vaccin. Bolaget räknar med att kunna få ett beslut från FDA i mitten av december och har beredskap att omedelbart vid ett godkännande kunna börja leverera vaccinet. Pfizer uppger att man kan ha 50 miljoner doser vaccin färdiga i år som kan ge skydd åt 25 miljoner människor.

TT-Reuters

Smittan sprids snabbt på äldreboendena

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Coronasmittan sprider sig åter snabbt på Stockholms äldreboenden. På torsdagen var 245 personer på vård- och omsorgsboende och servicehus sjuka, eller misstänkt sjuka.

Samtidigt har andelen stockholmare som får nej till en plats på äldreboende ökat de senaste åren. 2019 fick nästan 20 procent avslag.

Nu lovar äldreborgarrådet Erik Slottner (KD) att det ska bli lättare att få flytta till ett äldreboende – och antalet lediga platser är många, 470 stycken.

– Efterfrågan på äldreboende är inte så hög, i våras var det väldigt många som väntade med att flytta in. Men nu börjar vi se att fler biståndsbeslut blir verkställda. Nu vässar vi riktlinjerna, hög ålder betyder inte automatiskt att man får ja, men det ska tas särskild

hänsyn till dem som är 85 år eller äldre, säger Erik Slottner.
Staden lägger 40 miljoner kronor extra på en generösare biståndsbedömning, en plats på ett vård- och omsorgsboende kostar runt 800 000 kronor om året.
Stockholms äldreboenden var smittfria i ett par veckor under sensommaren, men sedan två veckor tillbaka ökar smittan kraftigt. I förra veckan fanns bekräftade fall av covid-19 på 24 av stadens 84 äldreboenden, sammanlagt 128 personer var bekräftat sjuka.
Sedan den 12 november råder besöksstopp på vård- och omsorgsboenden, dock med möjlighet till individuella undantag. På fredagen beslöt staden att, med samma villkor, införa besöksstopp på servicehus.
Stadens krisledning uppmanar också stadsdelarna att stänga sociala träffpunkter för äldre i fyra veckor.
Samarbetet med läkarorganisationen vid särskilda boenden och med primärvården ska utvecklas och kontakterna förtätas, enligt Erik Slottner.

– Vi ser att de fysiska kontakterna har minskat, det är inte bra. Den som ordinerar palliativ vård ska vara närvarande. Det finns för många historier om anhöriga som har fått tjata till sig vård för att det ska vara fråga om enskilda misstag i arbetet.
Stockholms stad ska nu utreda behovet av utveckling gällande den palliativa vården i särskilda boenden utifrån lärdomar från hanteringen av pandemin och se över behovet av reviderade rutiner för palliativ vård för stadens särskilda boenden.

– Det är viktigt att vi, tillsammans med regionen, ser över arbetet med palliativ vård. Misstagen får inte upprepas, säger Erik Slottner.
Hur känns det att inte ha något inflytande över läkarkontakterna?
– Det är en frustration, det är en brist att kommuner inte får anställa läkare. Vi kan inget annat göra än att ligga på i frågan.
Smittan ökar även bland de som har hemtjänst. 22 hemtjänstutförare uppger nu att de har smittan och 103 personer är bekräftat smittade. Stadens ersättning för hemtjänst höjs med 4,5 procent. Till vård- och

omsorgsboende, dagverksamhet samt avlösning och ledsagning hamnar höjningen däremot på samma nivå som i dag, om man räknar med löne- och kostnadsökningar.
– Det är en signifikant höjning för hemtjänsten, nästan dubbelt så stor som de höjningar som har gjorts de senaste fem–sex åren. Men den räcker inte till allt som behöver göras, säger Erik Slottner. Han vill att pengarna bland annat ska användas till en förbättrad arbetsmiljö.
– Då stiger också kvaliteten i omsorgen. Mindre arbetsgrupper är en jätteviktig faktor – och tid för de som arbetar med hemtjänst att sitta ner och samtala med kollegorna om arbetet
I dag har Stockholms stad, enligt Erik Slottner, inga stadsövergripande uppgifter om arbetsgruppernas storlek. Men nu ska de kartläggas och staden ska fastställa ett riktmärke för hur stor en grupp ska vara.
Det borde ha betydelse för hur många den som har hemtjänst träffar. Enligt fackförbundet Kommunal kan det vara så många som 25 personer under en 14-dagarsperiod.

– Det kan i enskilda fall, för den som har omfattande omsorgsbehov dygnet runt, vara så många som 25. Genomsnittet i Stockholms stad är dock 11,8 personer under en tvåveckorsperiod, i landet som helhet är det 16, säger Erik Slottner.

I mars var 40 procent av de som är anställda i hemtjänsten timavlönade, de utförde 23 procent av den arbetade tiden.

Erik Slottner vill förbättra personalkontinuiteten och utbildningen.

– Frågan är komplex och det är inte så enkelt som att tillsvidareanställa alla som i dag jobbar på timmar. Behovet är störst på morgonen, vid lunch och läggdags. Det är svårt att bara ha heltidsanställda, då skulle hemtjänsten få en stor övertalighet under delar av dygnet, om vi inte skulle återgå till delade turer.

En stor del av de timanställda är outbildade.

– Ibland låter det i debatten som om det inte spelar så stor roll, att de utför enkla arbetsuppgifter. Men, jo, det spelar stor roll. Dels i

bemötande, att visa respekt för den äldres integritet och värdighet, dels i vårdkunskaper, att kunna se förändringar i de äldres hälsotillstånd.
Det förvånade honom, säger Erik Slottner, att så många i hemtjänsten har kunskapsbrister vad gäller basala hygienrutiner. Därför har äldreförvaltningen tagit fram särskilda webbutbildningar i detta ämne för stadens anställda.
– Tillräckliga kunskaper i svenska språket, vårdrutiner och demensvård är viktigt, alla som jobbar med omsorg om äldre ska ha det, säger han.

Mia Tottmar
mia.tottmar@dn.se

Fakta. Nästan 1000 personer fick nej

Under 2019 fattade stadens biståndshandläggare 3 248 beslut om vård- och omsorgsboende varav 640 avslag och 595 om servicehus varav 311 avslag. Det har meddelats 227 domar avseende särskilt boende varav 77 gick staden emot.

I jämförelse med 2018 har andelen avslag ökat med tre procentenheter, från 16,7 procent till 19,7 procent.

Skansen stänger för första gången på 129 år

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Det är en av Stockholms största turistattraktioner och har hållit öppet i 129 år. Men coronapandemin gör nu att Skansen får stänga tills vidare. – Vi bedömer att vi bör stänga för att ytterligare bidra till en

minskad smittspridning och ett tryggt samhälle för alla, säger John Brattmyhr, VD för Skansen.

Eftersom Skansen är en utomhusarena har friluftsmuseumet kunnat hålla öppet under coronapandemin. Men den ökade smittspridningen och de nya restriktionerna gör nu att Skansen får stänga. Från och med fredagen den 27 november och tills vidare stängs portarna. Även ”Jul på Skansen” ställs in, skriver parken i ett pressmeddelande.

Skansen ser ingen annan möjlighet än att stänga helt och hållet, ”för att ta ansvar i enlighet med de nya riktlinjerna där alla personer uppmanas att ta eget ansvar och inte träffa mer än 8 personer och inom familjen”.

– Att nu ta ett beslut om att stänga ner Skansen känns svårt men rätt. Vi befinner oss i en extremt allvarlig ekonomisk situation där vi kämpar för vår överlevnad, skriver John Brattmyhr i pressmeddelandet.

Hur man ska lösa den ekonomiska krisen som pandemin orsakat, när även intäkterna från entréerna faller bort, är oklart. Att hittills ha kunnat hålla öppet, tillsammans

med de stöd som tillfallit Skansen, har varit avgörande för att överleva under året som gått.
– Vi måste överleva här och nu men samtidigt måste vi vara mer innovativa än någonsin för att utveckla vårt erbjudande till gäst och skapa nya intäkter. Utmaningen att ställa om verksamheten samtidigt som medarbetarna är permitterade, och att grundläggande ekonomiska förutsättningar för utveckling inte finns, är extremt svårt att lösa, säger John Brattmyhr.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Sverige nobbar EU: ”FHM är vår smitt-skyddsmyndighet”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Sverige sticker ut bland EU:s medlemsstater. Vi är det land som är minst benäget att följa EU:s rekommendationer för att minska smittspridningen av covid-19. Särskilt gäller det användningen av munskydd, som är obligatoriskt eller starkt rekommenderat i resten av EU.

Med stort allvar i rösten har statsminister Stefan Löfven och

socialminister Lena Hallengren förmanat alla svenskar att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer för att minska spridningen av covid-19.
När det gäller rekommendationer som EU har till medlemsländerna är inställningen i stället mer flexibel. Jämfört med övriga Europa sticker Sverige ut, särskilt gäller det kraven på munskydd.
I nästan alla medlemsstater är det obligatoriskt att bära munskydd på platser där det är trångt, som i kollektivtrafiken, i butiker, i skolor och liknande. Enstaka länder och regioner som inte har det kravet, som Estland, har i stället en stark rekommendation. Ytterligare andra, som Frankrike, kräver munskydd även utomhus.
Länderna följer riktlinjerna från Europeiska smittskyddsmyndigheten, ECDC. De innebär bland annat:
Munskydd på platser där fysisk distansering inte kan garanteras, såväl inomhus som utomhus, liksom för alla individer i riskgrupper.
Begränsa hur många som kan umgås samtidigt.
Arbeta hemifrån när det är möjligt.

Stäng vissa affärsverksamheter. ECDC rekommenderar däremot inte att stänga skolor, annat än i nödfall, eftersom det slår hårt mot ungas utbildning, mot familjer och ekonomi samtidigt som personer under 18 år inte är de stora smittspridarna.
Utöver det rekommenderar EU-kommissionen länderna att koordinera sina insatser mot corona. Ett exempel är att mobila appar som används vid smittspårning ska fungera över landgränserna. Kommissionen uppmanar alla länder att utveckla sådana appar.

I 19 medlemsstater finns spårningsappar och flera planerar att utveckla sådana. Bara fyra länder saknar planer: Sverige, Bulgarien, Luxemburg och Rumänien.
Spårningsapparnas effektivitet är ifrågasatt, delvis för att alltför få laddar ned dem. Men i en debattartikel på sajten Politico efterlyser Finlands statsminister Sanna Marin en gemensam EU-strategi för att bekämpa corona och framhåller då att länderna måste snabba på utvecklingen av appar.

Sverige sticker alltså ut bland EU:s medlemsstater. Landet är minst benäget att följa EU:s rekommendationer för att minska smittspridningen av coronaviruset. Eftersom det är just rekommendationer har EU inga tvångsmedel att ta till mot Sverige.

– Våra rekommendationer följer vetenskapliga råd och vi är starka förespråkare för att de efterlevs. Självfallet måste varje medlemsland anpassa sina åtgärder utifrån hur den epidemiologiska situationen ser ut i landet, säger EU-kommissionens talesperson Stefan de Keersmaecker.

Även om varje land väljer den väg som är bäst utifrån smittspridning ser kommissionen en fara i om åtgärderna spretar för mycket.

– Det kan skapa problem på EU-nivå. Om ett land är extremt strikt och ett annat land absolut inte är det finns förstås risken att viruset återvänder bakvägen, säger de Keersmaecker.

Hälsopolitiken fastställs på nationell nivå. Nyligen presenterade dock EU-kommissionen ett förslag om att skapa en ”hälsounion”. Den

förändrar inte grundförutsättningarna, men skulle till exempel ge smittskyddsmyndigheten ECDC ökade befogenheter.
– Men allt måste fortfarande ske inom ramen för EU:s grundfördrag. Inte ens under en hälsounion skulle vi kunna säga till Sverige, Malta, Belgien eller Ungern att ni måste göra si eller så. Ni måste använda munskydd, exemplifierar Stefan de Keersmaecker.
Från svenska regeringen framför socialminister Lena Hallengren att hon inte har tid för en intervju med DN. Däremot svarar hon på skriftliga frågor.
Varför följer inte Sverige EU-kommissionens och ECDC:s rekommendation att använda munskydd när trängsel inte kan undvikas?
– Användning av munskydd är inget politiskt beslut utan bör vara föremål för bedömningar av till exempel smittskydd och expertmyndighet.
Varför följer inte Sverige EU:s uppmaning att utveckla en spårningsapp?
– Redan i dag används flera digitala verktyg för att motverka

spridningen av covid-19, till exempel digital självbedömning av hälsotillstånd, digitala vårdbesök samt möjlighet att beställa covid-19-test hemifrån.
I mejlet skriver Lena Hallengren att när det gäller specifikt smittspårningsappar finns det olika erfarenheter av användningen i olika länder.
– Mot bakgrund av det gav regeringen tidigare i höstas E-hälsomyndigheten samt Folkhälsomyndigheten i uppdrag att kartlägga hur digitala stöd kan stärka och förenkla smittskyddsarbetet i Sverige och Europa. Uppdraget ska rapporteras i april. Regeringen är givetvis positiv till att använda effektiva digitala verktyg i smittspårningen.
Vilka risker ser du för att smittspridningen inte kan bekämpas effektivt på EU-nivå när ett land som Sverige har så annorlunda strategi jämfört med övriga EU?
– Man ska inte överdriva skillnaderna. Grunden för alla strategier är densamma: Håll avstånd, tvätta händerna ofta, dra ner på fysisk kontakt med andra, stanna hemma vid sjukdom. Hur

länder sedan arbetar – med råd eller förbud – beror på den lokala kontexten. Den allra största skillnaden har fram till i höst varit att Sverige höll grundskolorna öppna. Nu gör allt fler länder samma bedömning.

Du har förmanat invånarna i Sverige att följa regeringens och Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Klingar inte den förmaningen ihåligt när Sverige intar en så flexibel inställning till rekommendationerna från EU?

– Regeringen uppmanar befolkningen att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Folkhälsomyndigheten är Sveriges nationella smittskyddsmyndighet. Vi är positiva till EU-samarbete och samtidigt måste varje land agera utifrån lokala förutsättningar, skriver Lena Hallengren.

Pia Gripenberg

Slutfestat på stan klockan 22 – ”tråkigt nu, men rätt på sikt”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

På barerna på Folkungagatan i Stockholm beställdes de sista rundorna öl klockan 22 på fredagskvällen. Strax före halv elva troppade folk av och krögarna var snabba med att låsa och släcka.

– Det känns lite tråkigt just nu, men helt rätt på lång sikt, säger Petter som är sist ut från Honey Honey.

Dennis Othan är stammis på barerna på Folkungagatan och tycker inte att alkoholförbudet är rätt väg att gå. Han lider med personal som har förlorat sina arbeten.

– Jag känner 20 personer som redan har fått sluta. Många kommer att gå i konkurs. Jag tycker att det är dubbelmoral att krogarna måste stänga tidigt när

det alltid är trångt på tunnelbanan, säger han.
Normalt brukar han vara ute till klockan ett, men den här kvällen åker han hem till Årsta och sover.
– Men jag är säker på att det kommer att bli fler hemmafester framöver.
Isak De Jong tycker inte att det känns konstigt att avbryta utekvällen vid 22.30. Han har vant sig vid att tillbringa mycket tid hemma i Bandhagen under coronapandemin.
– Jag tycker att det är rimligt att krogarna stänger tidigt i försöken att tämja kurvan.
Petter från Solna har inte riktigt någon lust att åka hem, men vet inte vad han ska göra i stället.
Blenda Trygger och Moa Engman är också positiva till alkoholstoppet.
– Det känns rätt, men jag tycker att åtgärden kommer lite väl sent, säger Moa Engman.
Samtidigt tycker de båda fritidspedagogerna att coronastrategin fungerar förhållandevis bra på krogen.
– På restaurangerna finns det alltid någon som har ansvar och ser till att folk inte sitter för tätt. Det gör det inte i köpcentrum och

på tunnelbanan. Det finns ingen att säga till om det är för trångt i vagnen.
Över lag var det ganska glest med folk på barerna under den tidiga fredagskvällen. Medborgarplatsen var folktom så när som på sju ordningsvakter. I de krogtäta kvarteren på Söder avlöpte den tidiga stängningen utan dramatik.
– Alla ville beställa en sista omgång precis före 22.00, säger Selem Mehmet som jobbar på Honey Honey.
– Några är sura över att vi stänger tidigt, men det är inte så konstigt när det är första kvällen. De vänjer sig nog.
Personer i krogbranschen som DN har talat med uttrycker en stark oro inför framtiden.
Matilda Jackson, restaurangchef på Riche i Stockholm, säger att de nya restriktionerna kommer att påverka restaurangen, som redan går på knä, i ”allra högsta grad” och beskriver situationen som ödesdiger.
– Kort kan man säga att vi förlorar halva omsättningen kvällstid i och med att vi bara kan ha en sittning i stället för två, som vi normalt har mellan klockan sju och elva på

kvällen. Då är det efter en omsättning som redan är kraftigt försämrad med tanke på restriktioner, säger hon.
För att restaurangen ska kunna överleva behöver hon nu se över alla delar i verksamheten.
– För att begränsa skadan så mycket som möjligt. Det påverkar inte bara oss utan hela branschen som har varslat 60 000 individer av 200 000. Man kan förvänta sig att det kommer att bli fler.
Driftchefen på krogen Gröna Jägaren på Södermalm ser även han en mörk framtid:
– Vi kommer att ta en ordentlig ekonomisk stöt av det här. 70 procent av all vår försäljning sker efter 22.00. Man behöver inte vara hjärnforskare för att förstå att det kommer att bli en enormt hård tid, säger driftchefen Pascal som inte vill uppge sitt efternamn.
Adil Faqih som jobbar på La Cucaracha på Södermalm tycker inte att alkoholförbudet är genomtänkt och säger att konsekvenserna kommer att bli katastrofala för restaurangen.
– Vi har 300 avbokningar bara i november, avbokningar på

julbord från företag i december. Vi har haft det tufft sedan pandemin började och nu kommer det att bli ännu värre, säger han.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se

Fakta. Krogar ska vara utrymda vid 22.30

Regeringen har beslutat om en ny förordning om tillfälligt förbud mot försäljning av alkohol på serveringsställen som restauranger och pubar mellan klockan 22.00 och 11.00.

En konsekvens blir att ställena måste stänga och vara utrymda senast klockan 22.30.

Undantaget är servering på särskilda boenden, rumsservering på hotell eller minibar i hotellrum.

Regeringen hänvisar till 3 kap, 10:e paragrafen i alkohollagen. Den ger regeringen rätt att förbjuda eller begränsa servering av alkohol i extraordinära lägen.

Förbudet gäller från den 20 november till den sista februari.

Källa: Regeringskansliet

Karin Bojs: Ljus i mörkret med lovande vaccin

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Fyra veckor kvar till vintersolståndet, och i coronaisolering kan mörkret kännas extra outhärdligt. Men i veckan kom nyheter om vaccin som ändå får lite ljus att vända åter.

Inför våra ögon tar forskare just nu fram vaccin så blixtsnabbt att det skulle ha varit otänkbart för bara ett par år sedan. Till stor del ligger ny dna-teknik bakom.

Vid nyår – för mindre än elva månader sedan – analyserades prover från en lungsjuk patient på ett sjukhus i Wuhan. De metoder som användes kallas PCR, Illumina och nanopore sequencing. PCR-tekniken uppfanns 1983 och gav ett Nobelpris i kemi tio år senare. Företaget Illuminas metoder att kartlägga dna har bara funnits i ett decennium och nanoporstekniken är ännu yngre. Mindre än två veckor senare, den 12 januari i år, offentliggjordes

coronavirusets genetiska sekvens. Därmed kunde vaccinproducenter över hela världen börja jobba. Bland dem som har kommit längst finns Moderna och Pfizer. Båda företagen är amerikanska, men Pfizer har köpt sin vaccinkandidat från tyska Biontech.
Grundarna till Biontech är ett gift par med turkiska rötter, Ugur Sahin och Özlem Türeci. Ugur Sahin växte upp med en far som var arbetare på en bilfabrik och fick sitt intresse för forskning genom att läsa populärvetenskapliga böcker.
Genom affären med Pfizer har paret tjänat motsvarande 38 miljarder svenska kronor. Det verkar inte ändra deras livsstil. Ugur Sahin cyklar fortfarande till jobbet varje dag, längs med floden Maine, och kommer till affärsmötena bärande på sin cykelhjälm. ”Cykel är det mest effektiva sättet att komma fram”, som han påpekar i intervjuer.
Via ett EU-avtal har Sverige fått tillgång till 4,5 miljoner doser av Pfizers-Biontechs vaccin.
Den goda nyheten är att vaccinet ska ha 95 procents effektivitet, enligt de första resultaten från

den så kallade fas 3-studien som offentliggjordes i veckan. Extra upplyftande är att effekten verkar vara nästan lika god hos personer över 65 år. Tidigare har det funnits farhågor om att coronavaccin inte skulle fungera på äldre.

Den inte fullt så goda nyheten är att Pfizer-Biontechs vaccin bara klarar några få dagar i kylskåp. Annars måste det förvaras i minus 70 grader, vilket krånglar till distributionen.

Modernas vaccinkandidat klarar sig längre tid i kylskåp och kräver bara vanlig frystemperatur för långtidsförvaring. Det bygger i likhet med Biontechs på helt nydanande teknik, så kallat budbärar-rna.

Även Moderna har i veckan publicerat goda resultat från fas 3-studien, som visar att vaccinet har 94,5 procents effektivitet.

En förtjusande detalj i sammanhanget är att en av Modernavaccinets tidiga finansiärer är countrysångerskan Dolly Parton. Hon donerade en miljon dollar (8,6 miljoner kronor) i våras via Vanderbilt university. Bakgrunden är att Dolly Parton för några år sedan

var inblandad i en bilolycka. Hon blev behandlad av en libanesisk läkare, Naji Abumrad, på det sjukhus som hör till Vanderbiltuniversitet. De två blev personliga vänner, bland annat för att de såg sådana likheter i sina fattiga uppväxtmiljöer på landsbygden i Tennessee respektive Libanon. Förutom att de två nu skriver medicinhistoria ihop har Naji Abumrads son, Jad Abumrad, och Dolly Parton producerat en framgångsrik pod, ”Dolly Parton’s America”.
Även Astra Zeneca – som Sverige också har avtal med via EU – publicerade lovande resultat i veckan. En studie i medicintidskriften The Lancet visar att deras kandidat verkar ge god effekt på immunsystemet hos både yngre och äldre försökspersoner. Och biverkningar – om än huvudsakligen lindriga – var färre i den äldre åldersgruppen.
Det kommer att ta åtskilliga veckor innan något vaccin kan bli godkänt av europeiska och svenska läkemedelsmyndigheter. Och det är av yttersta vikt att inte slarva med procedurerna och

säkerheten nu, för det kan ge svåra bakslag.
Men det ser faktiskt ut som om Sverige snart kan få tillgång till vaccin som fungerar på både unga och gamla. Det går att skönja ljus, även i det mest kompakta november- och coronamörker.

Karin Bojs
vetenskap@dn.se

Allt fler äldre dör återigen i covid

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Antalet som dör i covid-19 ökar. De senaste veckorna har det åter börjat dyka upp enstaka dödsfall bland personer under 60 år. Men fortfarande har de flesta som dött bott på äldreboende eller haft hemtjänst.
I mitten av oktober skedde trendbrottet. Från att ha legat på

10–15 dödsfall i veckan blev snittet från den tidpunkten väsentligt högre – drygt 60 dödsfall i veckan. Det visar Socialstyrelsens statistik över avlidna i covid-19, som baseras på de dödsorsaksintyg som kommit in till myndigheten.
TT

Statsministern håller tal till nationen

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

”Sverige är under hård prövning och det kommer bli värre”, säger statsminister Stefan Löfven i ett pressmeddelande. I kväll håller han ett tal till nationen med anledning av coronapandemin. ”Jag vill uppmana svenska folket att göra sin plikt för att minska smittspridningen. Tillsammans

kan vi vända utvecklingen”, säger Löfven.
Pressekreterare Maria Soläng förklarar att krisläget nu har nått den punkt då statsministern tycker att det är lämpligt att tala till nationen.
– För att vända utvecklingen och för att vi ska göra det som krävs, säger hon.
Talet kommer att sändas på regeringens hemsida och på Regeringskansliets egen Youtube-kanal klockan 19.01.
TT

Väljarna prioriterar sjukvården

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Sjukvården är den viktigaste frågan för väljarna, enligt en ny väljarundersökning från Novus som SVT rapporterar om. Novus har via en webbpanel frågat omkring 1 000 personer vilka politiska frågor som är viktigast. Undersökningen gjordes mellan

den 12 och 18 november, då smittspridningen tagit fart. Sedan den tidigare mätningen gjordes i september har sjukvården, 63 procent, dragit ifrån med 7 procentenheter från tvåan på listan, där invandring och integration, 55 procent, delar andraplatsen med lag och ordning, 55 procent. Skola och utbildning får 49 procent, medan äldreomsorg får 38 procent liksom miljö och klimat.

TT

Vårdpersonal blir utan influensavaccin

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

I Västernorrland tar vaccinet mot säsongsinfluensan slut redan innan alla i riskgrupperna blivit vaccinerade. Även inom dessa grupper måste sjukvården nu prioritera. Vårdpersonalen riskerar att bli helt utan, enligt P4 Västernorrland. Den allmänna vaccineringen som skulle ha

startat i december blir inte av. Ytterligare drygt 2 000 doser ska komma men sedan är det slut.
– I första hand vaccineras äldre personer på särskilda boenden och de som har hemsjukvård. I andra hand personer med kroniska sjukdomar i alla åldrar och i tredje hand de som är 65 plus men inte har kroniska sjukdomar, säger smittskyddsläkaren Hans Boman.
TT

Karolinska snart mitt i andra vågen: ”Vill vara redo”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Inom loppet av några dagar ska Karolinska universitetssjukhuset mer än dubbla antalet covidplatser för att möta det ökade inflödet av

svårt sjuka patienter. Samtidigt går hela regionen upp i stabsläge.

I stormens öga står Björn Zoëga – islänningen som tog över när sjukhuset befann sig i ekonomiskt fritt fall. DN har följt honom under upptrappningen av andra vågen.

Det är tidig novembermorgon och fortfarande mörkt. Indiemusik strömmar ut ur ljudanläggningen i den stora konferenslokalen inne på Nya Karolinska. Operative direktören Kalle Conneryd rör sig längst i salen och förbereder tekniken. Ett par minuter senare meddelar sjukhusdirektören Björn Zoëga:

– Klockan är åtta, vi kör.

Han har sitt skrivbord bakom en skärm i det luftiga mötesrummet. Han har jobbat i helgen.

– Vi vill vara förberedda, ligga steget före.

På skärmen längst fram i salen framgår hur beläggningen av vårdplatser ser ut. De fylls nu gradvis upp av covidpatienter även om takten är långsammare än i våras, och behovet av intensivvård inte lika stort. Även på övriga sjukhus är det pressat. De befinner sig alla i olika

grader av beredskap – stabsläge och förstärkningsläge – vilket i sin tur ökar trycket på regionens största sjukhus. En kritisk punkt är bemanningen, då anställda som redan utkämpat vad som beskrivits som ett krig nu tvingas ladda om.

Innan veckan är slut ska även universitetssjukhuset med 15 200 anställda ha börjat omställningen och gått upp i förstärkningsläge, och styras centralt efter en modell som inspirerats av Nato.

628 patienter med konstaterad covidsmitta vårdas på länets sjukhus och statistik från Region Stockholm visar att antalet sjukhusinläggningar motsvarar cirka 60 procent av toppen på första vågen under våren.

Det kan verka ologiskt att trycket på övriga och betydligt mindre sjukhus är så högt att det slår i taket, att planerad vård skjutits upp under flera veckor, medan Karolinska i det längsta kunnat hålla igång vanlig vård. Mönstret var detsamma i våras. Men i Stockholms sjukvårdssystem är det helt enligt plan.

– Det hör ihop med Karolinskas uppdrag att vara det

högspecialiserade sjukhuset, då vi huvudsakligen gör planerad vård.
– Vi utförde 80 procent av vårt uppdrag parallellt i våras. Jag hoppas att vi ska klara 90 procent nu, säger Zoëga.
Genom den labyrintlika grå 60-talskolossen i Huddinge når vi fram till sjukhusledningens domäner. Björn Zoëga som går med stora kliv, säger att han försöker dela upp tiden, så att han är i Huddinge måndagar och onsdagar. Utanför fönstret dunkar det av byggmaskiner, när nya operationssalar och röntgenavdelningar växer fram.
– Det är ju väldigt mycket fokus på Karolinska i Solna, och det är naturligt med tanke på den nya sjukhusbyggnaden. Men mycket av den högspecialiserade vården bedrivs ju även här, säger Zoëga och nämner transplantationsverksamheten som exempel.
Ett och ett halvt år har gått sedan Björn Zoëga våren 2019 axlade rollen som sjukhusdirektör för ett av landets största universitetssjukhus som då befann sig i djup kris.
Björn Zoëga säger att han 2011 besökte Karolinska

universitetssjukhuset, som då leddes av en annan islänning, Birgir Jakobsson. När han kom tillbaka 2019 var det helt annorlunda, säger han.
– Jag tyckte att allt var lite löst. Och vi blödde ekonomiskt så in i bomben.
Det ekonomiska underskottet växte under tiden som Karolinska genomgick en kritiserad omorganisation med hjälp av Boston Consulting Group. Sjukhusets fundament – klinikerna – avskaffades och ersattes av teman och flöden, samtidigt som hela verksamheten flyttade in i det nya sjukhuset i Solna. Multisjuka patienter hamnade mellan stolarna. It-systemet var inte anpassat till den nya organisationen, ekonomin gick inte att styra och var i fritt fall, samtidigt som vårdproduktionen gick ner, som DN beskrivit i en granskning.
Kris var inget som avskräckte Björn Zoëga. När han blev direktör för universitetssjukhuset i Reykjavik 2007 dröjde det inte länge innan finanskrisen rullade in, då en spekulationsbubbla drog med sig tre storbanker och drog proppen ur hela ekonomin.

– Då fanns det verkligen inga pengar, säger Zoëga.
Riktigt på samma sätt var det inte på Karolinska.
– Vi hade det ju det här underskottet på två miljarder förra året, som vi jobbade med - men vi fick pengarna ändå.
I år bedömer han att det ekonomiska resultatet blir hyfsat.
Sedan Zoëga började har sjukhuset varslat personal två gånger – enligt sjukhusledningen för att anpassa verksamheten då sjukhuset ska ägna sig åt den högspecialiserade vården och mindre åt det allmänna.
Administrativ personal har fått gå, men när det gällde varslet av undersköterskor och läkare, kom det aldrig till uppsägningar.
Antalet anställda minskade, bland annat med pensionsavgångar och för att personal sökt sig bort och ett chefsled är borta. Dagens 15 200 anställda ska minska lite till, enligt Zoëga.
– Till 15 050. Men det får vi ta efter covid-19.
I början av november backade sjukhusledningen från en kritiserad omorganisation inom barnintensivvården, men den fortsatta omorganisationen av

flera teman och funktioner, finns det dock inga planer på att pausa trots pandemin.
– Nej, men direkt om vi ser att det inte går att bedriva patientsäker vård så pausar vi.
Klockan 11.07. Huddinge sjukhus, akuten. Verksamhetschefen Caroline Kevin och omvårdnadschefen Klara Karlsson visar runt. Det är tomt i korridorerna. Vid en expedition står en anställd med gasmask runt halsen, och har frågor om syrgastillförseln.
– Det kan verka lugnt men det är för att vi hela tiden försöker få in alla covid-patienter i separata rum, säger Caroline Kevin.
Det är svårt att få iväg patienterna, säger hon. Ett trettiotal patienter väntar på vårdplats. På frågan om hur de ser på en andra covidvåg, svarar Klara Karlsson:
– Det är ju jättetråkigt och tufft för personalen. Det är väldigt kännbart på akuten och på infektion.
När sjukhuset måste växla upp för att möta den andra vågen, fattas sjuksköterskor, framför allt inom intensivvården och under veckan stod det klart att vårdpersonal

inom intensivvården tvingas jobba 12,5 timmarspass för att klara covidvården.
På torsdagen kom beskedet att även Karolinska lämnar normalläget och går upp i förstärkningsläge för att klara trycket.
– En stor anledning är att vi måste hjälpa och ta ett större antal patienter i regionen. Vi måste öka antalet platser, och det ska gå ganska fort.
Inom loppet av dagar ska antalet covidplatser öka från 120 till 250, en snabb manöver som kräver centralstyrning på närmast militäriskt maner och att planerad vård skjuts upp.
Zoëga säger att det sjukhuset åstadkom under våren är fantastiskt, då intensivvården fyrfaldigade sina platser på Karolinska inom bara några veckor. En lika stor ansträngning är förhoppningsvis inte nödvändig nu, skyddsutrustning finns på plats och ökningstakten inte lika hög.
– Vi är mycket bättre förberedda än vi var i våras och det finns mycket bättre kunskap.

En försiktig gissning är att toppen snart ska vara nådd, kanske inom ett par veckor.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Björn Zoëga

Ålder: 56 år
Familj: Fru och fem barn.
Bakgrund: Ortoped, tidigare vd för tre av GHP:s dotterbolag 2015 – 2019, operativ direktör för NextCode Health 2013–2015, sjukhusdirektör för universitetssjukhuset i Reykjavik 2008–2013.
Intressen: Sport, matlagning och konst.

Fakta. Karolinska universitetssjukhuset

Karolinska universitetssjukhuset är med sina 15 200 anställda ett av landets största sjukhus, och har verksamhet i Huddinge och Solna. Sjukhuset omsätter 18 miljarder kronor. I samband med flytten in i sjukhusbyggnaden Nya Karolinska som var klart 2016 genomgick sjukhuset en stor omorganisation med konceptet värdebaserad vård, då klinikerna avskaffades och ersattes av en

organisation med teman och flöden. Förloppet beskrivs i boken Konsulterna, kampen om Karolinska av Anna Gustafsson och Lisa Röstlund.

Fakta. Covid 19 i Region Stockholm

Covid 19 i Region Stockholm: 628 patienter vårdas den 19 november på regionens sjukhus för covid-19, varav 47 inom intensivvården och 142 inom geriatriken. Som mest vårdades 1100 patienter inom slutenvården i Stockholm i april, varav 230 inom intensivvården.

Pandemin gör hela livet till ett uppskjutet evenemang

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Tömd kalender och inställda helgplaner – coronakrisen sätter tiden ur spel. Men när allt skjuts på framtiden förlorar vi känslan för livets gång. Därför får pandemin inte vara längre

än till påska, slår Per Svensson fast.

I en ledare publicerad i Dagens industri i slutet av mars gav tidningens politiska redaktör PM Nilsson det av pandemin framtvingade undantagstillståndet ett skarpt ultimatum: ”Efter påsk måste det här ta slut.”

Det ser ut som om han kan bli hörsammad. Efter påsk kanske man kan skymta början till slutet på ”det här”. Dagens industri kan få rätt. Visserligen med ett års förskjutning, men man ska inte vara småaktig. Tiden är ju ändå ur led.

Just detta, hur tiden hoppat ur led, var temat för en artikel jag råkade få syn på i veckan. Den låg ute på den franska dagstidningen Le Monde (13/11). Rubriken var ”Comment le confinement nous fait perdre la notion du temps”, hur restriktionerna får oss att förlora känslan för tid.

Här presenterades tesen att pandemin har skapat kaos i kronologin och fått oss att gå vilse i den inre almanackan. De återkommande evenemang som annars markerar årets stadiga

lunk har antingen ställts in eller ”gjorts digitala” eller skjutits på framtiden eller, i alla fall i Frankrike, genomförts under någon av virusets mindre potenta perioder. Tidningen pekade på hur tennisturneringen Franska öppna, som alltid brukar signalera sommarens ankomst, i år flyttats till den tid då löven börjar gulna. Också klassikernas klassiker, Tour de France, förvisades i år från sin rätta tid, sommaren, till begynnande höst.
Här hemma nåddes vi i veckan av en omskakande bulletin. Det definitiva beviset för att inte ens Svenska Akademien numera förmår hålla sig till tidtabellerna. Viruset har ställt också denna institution frack matt. Den årliga högtidssammankomsten som regisserats och scenograferats av Gustaf III, och alltid tar sin början klockan 17 den 20 december, flyttas till våren, det vill säga till nästa år och blir alltså föregående års högtidssammankomst.
Den offentliga tidsupplösningen har sin motsvarighet i mångas privatliv, framför allt gäller det dem som nu mer eller mindre frivilligt arbetar hemma. Som Le Monde framhåller leder

hemarbetet lätt till att dagarna blir allt mer lika varandra. Det blir svårare att skilja mellan ett slags tid och en annan. Gränsen mellan arbetstid och fritid luckras upp. Helg och vardag flyter samman i strömningstjänsternas flodfåra. Det är som om alla klockor stannat och alla tåg har gått och någonstans inom oss är det alltid här och nu. Varje dag samma dag. I Frankrike talar man om *lundimanche*, måndagssöndag. För somliga av oss är det nu såndag, eller kanske möndag, hela veckan.

Man känner igen det från det tokiga tekalaset i ”Alice i Underlandet”. Där är klockan alltid sex. Alltid tedags. Tiden är en knepig sak. Har varit det i alla tider.

Den antika filosofen Parmenides argumenterade för att tiden strängt taget inte finns. Hans 1700-talskollega Kant gjorde tiden till något vi i viss mening faktiskt *har* ”någonstans inom oss” (en åskådningsform). Nietzsche tänkte sig tiden som ett slags cirkelrörelse och talade om den eviga återkomsten (Tegnell i Aktuellt? Grälet om munskydd?).

Proust gjorde tiden till en rymling som man fick lura in i en fälla med lindblomste och madeleinekakor som bete. Einstein förklarade att tiden kunde vara ett rum (förhoppningsvis inrett för hemarbete). Och så vidare... Knepigt, var ordet. Men klart är ändå att tiden är en mänsklig skapelse. Den finns i vår föreställningsvärld och manifesteras och konkretiseras med hjälp av kalendrar, tideräkning, klockor, tänkandet i ”före” och ”efter”, ”nu” och ”då” och ”sedan”. Vi är gjorda för att skapa ordning i kaos, skillnader i monotonin. Vår uppgift är att förvandla världens kakofoni till ett partitur.

I äldre tider var det jorden och religionen som höll ordning på tidens gång och gav året dess struktur. Kyrkan var ett slags metronom som angav rytmen för veckan, året och människolivet. De stora kyrkliga högtiderna, påsken och julen, fyller fortfarande den funktionen, om än i många fall i genomgripande sekulariserad form. Men till dem har lagts en lång rad sentida taktslag eller generalpauser: internationella idrottsevenemang

som EM, VM och OS; musikfestivaler och andra stora kultur- och nöjesevenemang som Mellogalorna och bokmässan i Göteborg; kommersiella jippon som annandagsrean och Black Friday.
Till det kommer det nära livets alla regelbundet återkommande strukturskapande aktiviteter och avbrott, alla dessa små och stora upplevelser som gör det möjligt att skilja i går från i dag: veckomötet på jobbet, fredagsmyset, yogapasset, semesterresan, födelsedagsfesten. Sammantaget bildar alla dessa små och stora skillnader det mönster vi kallar tiden, den som går och går (och tyvärr så småningom kommer att komma till dörren), vår egen tid på jorden. Vad händer när skillnaderna nu görs allt mer diffusa, ibland helt suddas ut? För många kan det säkert kännas som om också livet sällat sig till de uppskjutna evenemangen, som om också tiden har ställs in (eller satts på Zoom, ungefär samma sak).
I våras skrev jag själv en lång artikel i DN (3/5) där jag försökte se det positiva i den mer monotona livsföring som

pandemin drivit fram, ja snarast prisade och lovordade monotonin som mumma för stressande samtidsmänniskor. Har jag nu kommit på andra och bättre tankar?
Det vill jag inte påstå. Men tiden är en annan. Det finns evenemang som inte låter sig skjutas upp eller ställas in. Vi kallar dem årstider. Då, i våras, gick vi varje dag mot allt ljusare tider. Naturens eget urverk tickade tröstande: påskliljorna slog ut, rapsfälten blev smörgula, den första fjärilen fladdrade förbi, syrenerna blommade.

Nu är vi förpassade till en tunnel. Det blir mörkare och mörkare. Det är en tid som kan kännas ändlös, också i pandemifria tider. Det är därför vi klokt nog har placerat en strålande ljusfyr mitt i den mörkaste och dystraste delen av passagen. Det är julen. Den hjälper oss att hålla modet uppe och den ger oss en känsla av att tiden trots allt rör sig i rätt riktning, det vill säga framåt, även när naturen gör sitt bästa för att dölja det och ofta lyckas väl i detta sitt uppsåt. I södra Skåne, där jag bor, är normalvintern en enda

lång november, när november är som mest november.
Och i år? Hur blir det med julen i år? Den första som säger, eller skriver, att ”i år blir julen digital” dömer jag härmed till straffarbete på obestämd tid i jultomtens riktiga verkstad.
Oavsett hur det går med familjejulen, tittandet på Lars Lerin och Snövit och de sju dvärgarna (se där, de följde redan då regeringens rekommendationer, bara åtta i stugan), så kommer stora delar av julen i år att ställas in. Julen är ju inte bara firandet i hemmen under de egentliga juldagarna, utan också en lång sekvens av små och stora göranden och låtanden som tillsammans skapar känslan av tid, juletid: skyltsöndagen, adventsgudstjänsten, julmarknaderna, julkonserterna, luciatågen, och faktiskt också själva den kommersiella julruschen, trängseln i varuhusen och längs köpstråken, den svettiga gemenskapen på ett kitschigt dekorerat och knökfullt kafé där man för trehundratrettiotredje gången samma månad tvingas höra Adolphson & Falk kräva

”Mer jul”. Som om det sistnämnda skulle behövas!?
Ja, i år kommer många att för första gången uppriktigt och längtande sjunga med i denna dänga: ”Mer jul, ge mig mer jul/ jag vill ha mer jul/ge mig mer jul/ tusen stjärnor som tindrar,/glitter så långt jag ser/Av juleljus som glimmar/ vill jag ha mer.”
Det blir en lång, mörk vinter. Finns det då inget att glädjas åt? Jag låter ett av tidningen The Economists senaste nummer ligga framme på bordet. Omslagsbilden utgörs just av en mörk dyster tunnel. Men i slutet av tunneln ljusnar det och man ser något avlångt och avsmalnande avteckna sig. En julgran? Nej, en spruta. ”Suddenly, hope”, slår rubriken fast. Plötsligt, hopp. Vaccinet är på väg. Vi går trots allt mot bättre tider. Men ändå: vem trodde för bara ett år sedan att våra anspråk skulle vara så begränsade? Allt jag önskar i julklapp? Inte en röd elektrisk gitarr, i stället ett stick i armen. Och för att vi inte ska förtäras av glädje tröttnar aldrig experterna på att upprepa att det ändå kommer att ta lång tid innan vi får det där sticket.

Jag är medveten om att känslan av att leva i den upplösta tidens husarrest inte omfattas av alla, att det tvärtom skulle kunna beskrivas som ett både klass- och generationsspecifikt privilegium. Min DN-kollega Andrev Walden skrev nyligen en tänkvärd ledar-kolumn på det temat (9/11). Han utgick från en tweet postad av en Londonbaserad konstkritiker, JJ Charlesworth, som hävdade att det faktiskt aldrig funnits någon nedstängning, bara medelklassmänniskor som gömt sig och låtit människor ur arbetarklassen leverera saker till dem.

Ligger mycket i det. För dessa leverantörer av matkassar, hämtmat och bokpaket har tiden sannerligen inte stått stilla.

Det har den heller inte gjort för alla som förlorat anhöriga, vänner eller kollegor i pandemin, eller för alla dem som själva varit svårt sjuka i covid, kanske vårdats på sjukhus, kanske fortfarande lider av sviterna. Virusets tid kommer alltid att vara skarpt tecknad och mycket tydligt närvarande i deras liv.

På samma sätt har Sydsvenskans kulturchef Ida Ölmedal en viktig poäng när hon i en söndagskolumn försvarar de på senare tid hårt ansatta unga (15/11) som möjligen har svårare än de medelålders att fullt ut acceptera att pandemitider och umgängen gifter sig dåligt med varandra. Ida Ölmedal påpekar helt riktigt att ett år är längre för en 20-åring än för en 40-åring. Så är det ju, inte bara för att ett år utgör en så mycket större andel av 20-åringens hittills levda liv, utan också för att det händer så mycket mer i en ung persons liv, skillnaderna mellan nu och nyss är så mycket större. Man ska skaffa sig en identitet, etablera relationer som kanske blir livslånga, lägga grunden för ett liv. Och som vi alla vet är dagarna och månaderna så mycket längre när allt omkring en är nytt än när tillvaron går på rutin. Att så många unga människor runt om i världen i dag berövats ett av de längsta och viktigaste åren i sina liv är en tragedi som kommer att få stora konsekvenser.
Kanske är en av de läxor pandemin har lärt oss just att våra klockor och kalendrar kan vara

synkroniserade, men det betyder inte att vi delar tid. Och kanske är det just därför, för att vi också i normala tider så ofta befinner oss i olika tidsdimensioner, som man kan känna en sådan djup längtan efter festligheter och händelser och arrangemang som man annars kanske inte bryr sig särskilt mycket om: allt från Nobelbanketten till julbasaren i grannbyn. Jag tänker mig alla dessa nu inställda eller uppskjutna eller ”digitaliserade” evenemang som ett slags raststugor, typ turistföreningens fjällstugor, som strukturerar vandringen genom tillvaron, delar upp den i etapper, och samtidigt gör det möjligt att skapa högst tillfälliga, men i en farlig värld ändå omistliga, gemenskaper.
Så, jag håller fullt ut med Dagens industris ledarsida: Efter påsk måste det här ta slut.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

”Hatet mot transpersoner kryper under mitt skinn”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Den allt hårdare diskussionen om transpersoner ute i samhället påverkar honom starkt. Han oroar sig för att hans rättigheter ska tas ifrån honom och de hatiska kommentarerna tär på krafterna.

Fråga:

Jag är en man med transbakgrund som påverkas väldigt starkt av att alla möjliga ifrågasätter transpersoners rättigheter just nu. Även om det främst är transkvinnor och ickebinära som ifrågasätts så kryper det in under mitt skinn. Inte minst för att folk använder hatiska ord, säger att vi inte finns på riktigt, sprider osanningar om vården eller pratar om transpersoner som sjuka. Det gör mig påmind om att jag är en

del av en minoritet och att många föraktar oss.
Jag oroar mig för vad som kan komma att ske i framtiden. Ibland kastas jag in i katastroftankar, som att mina mediciner (alltså testosteronet) ska tas ifrån mig. Det skulle vara helt fruktansvärt. Jag försöker låta bli att läsa vad de mest extrema skriver. Men många av mina vänner är också transpersoner och precis som jag ledsna och arga. Det pratas därför massvis om det här, delas bilder/tankar i sociala medier eller när vi umgås. Jag hör också folk prata på jobb/i tunnelbanan på ett sätt som jag aldrig varit med om förut. Jag tycker att allt börjar kännas hopplöst! Saker hade blivit bättre på många sätt, samhället hade börjat acceptera transpersoners existens. Men sedan något år tillbaka har det gått stadigt utför. Nu ses vi som en grupp freaks som vem som helst har rätt att ha åsikter om. Det är så tungt just nu. Jag är helt slutkörd av att bemöta okunniga uttalanden och rena lögner.
Jag har kontakt med en psykolog men tyvärr har han inte särskilt bra transkompetens. När jag tagit

upp detta har hans råd bara varit ”läs inte vad som skrivs”. Men det går ju inte att undkomma! Jag vill dessutom vara förberedd: jag oroar mig för att mina rättigheter ska tas ifrån mig, som för transpersoner i Ungern eller USA. Jag vill också säga emot, inte minst för att yngre transpersoner ska se att folk faktiskt säger ifrån. Men det sliter på mig. Hur ska jag förhålla mig till all negativitet och ifrågasättandet av transpersoner?
Svar:
Jag har verkligen förståelse för att du och dina vänner känner er jagade och ifrågasatta, många personer med transbakgrund delar den här upplevelsen nu och det är så sorgligt. En klient jag träffar sa nyligen: ”Kan jag inte bara få bli nedsövd tills allt det här är över, jag orkar inte längre.” Det fanns en sådan förtvivlan, en så stark önskan till flykt i det uttalandet. Att låta bli att läsa är ju som du skriver en närmast omöjlig instruktion, om än välvilligt menad. Överallt, i stort och i smått drar debatter i gång, hur ska man kunna veta när och var de dyker upp? Det är dessutom en mänsklig rättighet att kunna röra sig fritt – i

samhället, i medierna och i de debatter som förs, utan att känna konstant oro över att mötas av fördomar om det som är hela ens varande.
Jag förstår också hur extra tärande det blir när debatten är okunnig, felaktig eller ensidigt vinklad. Det måste vara obehagligt och provocerande att över sitt huvud bli omdiskuterad och ifrågasatt, inte sällan av personer som aldrig ens träffat en person med transbakgrund. Jag menar så klart inte att vi måste inneha doktorsexamen i ett ämne för att få diskutera eller ha funderingar. Men i de här frågorna handlar det ofta om människor som befinner sig i ett utsatt läge, och då krävs en extra stor ödmjukhet från den som inte själv tillhör gruppen det berör. Ödmjukhet inför vad man själv egentligen vet och bör (eller inte bör) uttala sig om, liksom förståelse för hur de normativa glasögon vi alla blickar ut på vår samtid igenom faktiskt påverkar oss.
Du beskriver en fullt förståelig ökande stress och utmattning. Transpersoner upplever som grupp en högre utsatthet av både

fysiskt och psykiskt våld och olika ifrågasättanden, vilket brukar benämnas som minoritetsstress. Din fråga handlar främst om vad du kan göra för att minska den negativa påverkan det här stundtals hårdare klimatet har. En viktig sak är socialt stöd. Vilka vänner eller instanser kan du omge dig med nu, kanske mer än vanligt? Att få känna sig accepterad och förstådd är en av de viktigaste psykologiska faktorerna för att minska stress. Man kan till exempel tydligt se att föräldrars stöd är en av de absolut viktigaste stödfunktionerna för unga transpersoners hälsa. Att ha stöttande föräldrar och omgivning minskar ångest, depressivitet – och suicidtankar. Detsamma gäller vuxna i stor utsträckning. Många med transerfarenhet beskriver att de mår bra av att tillbringa tid med andra transpersoner. Det blir något av en frizon.

Det vore absurt om du och alla med dig som är uppgivna, arga och har fantasier om narkos skulle uppmanas att stänga sociala medier och låta bli tidningar. Men kanske kan du ta en lite större kontroll över när du läser – och

när du också vilar. Om du känner dig extra trött eller sårbar någon gång, fundera på vad du kan göra i stället för att öppna Facebook just då. Det kan vara att läsa en bok, se en film eller träffa en vän du tycker om. Ta dig an medierna i stunder då du känner sig lite starkare. Att hålla sig uppdaterad ger en upplevelse av kontroll. Men om utmattningen efteråt är tung så kan man träna sig lite på motsatsen – att låta själva kontrollfunktionen vara att du bestämmer när du ska läsa, och inte.

Detsamma kan du och dina vänner göra när ni umgås. Samtalen och utbytet av erfarenheter är förstås viktiga. Men om ni är extra trötta och stressade just nu, bestäm er för när ni tar en paus ifrån just de samtalen och fyller samvaron med annat.

Det kan uppfattas som att de flesta människor är intoleranta när man läser eller hör negativa kommentarer. Så fungerar vi, hotfulla kommentarer växer, slår rot och får mycket större utrymme än de vänliga. Det är inte konstigt, utan en överlevnadsmekanism

som syftar till att snabbt detektera farliga situationer, och hantera dem. Därför vill jag påminna dig om att de flesta inte är hatiska. Möjligen okunniga, men oftast med en vilja att förstå. Kanske det kan vara en tröst i stunder då känslan att det motsatta råder får fäste.

I skrivande stund tänker jag på min väns son. Han är tio år och transpojke. Hans skifte av några personliga uttryck och pronomen har gått relativt smärtfritt hittills, han är populär, respekterad och har vänner. Men ibland när jag ser in i hans vakna ögon och fina lilla ansikte så kniper det om hjärtat. Runt hörnet väntar honom en stökig pubertet som inte kommer gå hans väg. Puberteten är en stökig period för oss alla mer eller mindre, men den är hundra resor värre när man faller utanför normgrupp, med diverse utmaningar som gör kampen än tuffare.

Om den kampen också måste utkämpas på ett slagfält fyllt av fördomar, hån och hot, ja då är det inte svårt att räkna ut varför depressionstalen är högre för transpersoner. Jag berättar inte det här för dig, du vet allt det här

redan, långt bättre än jag. Jag vill med de här sista raderna vända till övriga läsare med en önskan om att tänka till en extra gång. Vad behöver vi själva ta reda på, hur säkerställer vi att det vi ”vet” inte främst är färgat av normer eller vinklade artiklar? Vi måste vara varsamma när vi uttrycker oss i frågor som rör grupper av människor som har höga ohälsotal, som dessutom kan kopplas till att man redan är utsatt av omgivningen. Vår intention behöver vara att förstå och underlätta, snarare än ifrågasätta. **Anna Bennich**

Ledare: Sluta sopa obekväma corona-siffror under mattan

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

När det dyker upp ett nytt virus finns det många frågetecken. Just därför är det viktigt med transparens.
Hur har regering och myndigheter kommit fram till sina slutsatser? Vilka avvägningar har gjorts? Och hur ser siffrorna ut?
Men så har det tyvärr inte alltid varit under pandemin.

Nu senast handlade det om en rapport från Folkhälsomyndigheten, som sades visa att lärare inte har högre risk att smittas jämfört med andra yrkesgrupper. Problemet, som snart påpekades av flera forskare, var att alla grundskolelärare klumpades ihop, trots att risken för smittspridning är större bland tonåringar än yngre barn. På så sätt syntes inte den högre risken för högstadielärarna, som enligt en annan studie haft dubbelt så stor smittorisk i jämförelse med genomsnittsyrket.

Det betyder inte att högstadierna bör stängas. Däremot måste informationen vara så exakt som möjligt, så att ingen vaggas in i falsk trygghet, varpå arbetsgivarna i värsta fall inte vidtar nödvändiga försiktighetsåtgärder. Därför var det bra att utbildningsminister Anna Ekström (S) nyligen satte ner foten och meddelade att lärare och annan skolpersonal ska få jobba hemifrån, även om det borde vara så pass självklart att det inte ska behöva påpekas.

I över hälften av regionerna har flera grund- och gymnasieskolor slagit igen tillfälligt, ofta på grund av stor sjukfrånvaro bland lärarna, som precis som alla andra bara ska vara på arbetsplatsen när det är nödvändigt.
Det är inte minst viktigt på gymnasieskolorna, med tanke på att eleverna där numera är kraftigt överrepresenterade bland nya coronafall. Utvecklingen innebär stora risker för såväl lärare och klasskompisar som smittspridningen i samhället, och den här sortens statistik måste vara öppen för alla.

Med det har det tyvärr varit lite si och så under året. När Sörmlands media i våras ville veta hur många som var smittade inom äldreomsorgen, uppgav flera kommuner att de inte visste, trots att informationen fanns i en intern rapport. Som kronan på verket raderade regiondirektören ett stort antal mejl till och från kommunerna.
Ungefär samtidigt förekom ett liknande försök att lägga ut dimridåer, när Arbetsmiljöverket först gjorde bedömningen att arbetsmiljön på äldreboenden krävde både munskydd och visir

(SVT 22/5). Därefter tonades betydelsen av beslutet ner. Inte av medicinska skäl, vilket hade varit det enda giltiga. Utan efter ett möte mellan myndigheterna och Sveriges kommuner och regioner, SKR, som ska ha pressat på eftersom de var oroliga för att facket skulle stoppa arbetet på fler äldreboenden om Arbetsmiljöverket höll fast vid sin linje.

Det är mycket möjligt att SKR hade rätt i sina farhågor. Men lösningen, vare sig det gäller brist på munskydd, antal smittade eller beräknad smittorisk, är inte att försöka sopa siffror under mattan. Om undersköterskor och lärare utsätts för större risker om de jobbar utan munskydd eller undervisar tonåringar är det något som de själva och deras arbetsgivare måste få veta.

Hur ska de annars kunna göra sitt yttersta för att skydda såväl sig själva som de gamla och de unga?

DN 23/11 2020

Luftsmitta kräver nya goda råd

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Kungliga Vetenskapsakademiens expertgrupp slog i torsdags fast att ”sammantaget tyder tillgänglig evidens på att luftburen smitta spelar en väsentlig roll för Sars-CoV-2-transmission, särskilt i dåligt ventilerade inomhusmiljöer”.

En av rapportförfattarna, tidigare statsepidemiologen Annika Linde, förklarade i ”Studio Ett” att fysikaliska betingelser, som temperatur, solljus och luftfuktighet, gör att viruset under denna kallare och mörkare årstid kan färdas längre och hänga kvar i pyttesmå vätskedroppar, aerosoler.
Detta förändrar fundamenten för den svenska strategin.
Folkhälsomyndigheten grundar sina råd och rekommendationer på att covid-19 sprids via kontakt- och droppsmitta och då räcker det långt att tvätta händerna och hålla

avstånd. Men om smittan även är luftburen är det inte bara trängsel man ska akta sig för, utan också för att befinna sig en längre stund i slutna utrymmen där det vistas – eller nyligen har vistats – många människor.
Inte bara avståndet mellan personer inomhus blir då viktigt, utan också antalet. Detta är relevant i klassrum och kollektivtrafiken, även om vi är mer än två meter ifrån varandra. Det sätter också ett annat ljus på regeringens beslut i oktober att öppna för 300 i publiken.

Vetenskapsakademiens expertgrupp rekommenderar följdriktigt också att svenskarna använder munskydd när de till exempel handlar i butiker och åker buss. Den efterlyser också bättre ventilation i kampen mot corona.
Det gäller att beslutsfattare snabbt tar in ny kunskap och förändrar kommunikationen och insatserna efter den. Sverige kan inte bortse ifrån aerosolsmitta, för då kommer onödigt många att lida och dö. Precis som blev fallet när Folkhälsomyndigheten höll fast vid att det inte fanns någon

asymtomatisk smitta under våren och agerade därefter.

Sofia Nerbrand
sofia.nerbrand@dn.se

En värld utan personer med Downs är en fattigare värld

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Tack och lov har Sverige förändrats sedan 1930- och 40-talen. Det är den enda lilla trösten när man lyssnar på P1-dokumentären om Vipeholmsanstalten.
Vi klassar inte längre folk som ”sinnesslöa och obildbara”. Inte

heller låser vi in dem, vanvårdar dem och utsätter dem för plågsamma experiment, allt i övertygelsen att ”de där” ändå inte har några riktiga känslor och att det vore bäst för alla om de bara dog. Nej, numera vet vi bättre. I vårt moderna samhälle är alla lika mycket värda, och ingen blir inlåst, alla får vara med. Och alla får den hjälp de behöver.
Ja, på papperet har det aldrig varit lättare att ha en utvecklingsstörning, eller vara förälder till ett barn med en utvecklingsstörning.

Samtidigt håller personer med kromosomavvikelser på att försvinna, i all tysthet. Något bättre ord för det finns inte. Socialstyrelsens statistik visar att antalet barn som föds med Downs syndrom på bara några år har minskat från cirka 300 till 160. Det handlar alltså om snudd på en halvering, utan att det knappt kommenteras alls.
I andra länder är trenden ännu tydligare. I The Atlantics nya reportage om danska föräldrar till barn med Downs står det att det i fjol bara föddes 18 barn med Downs i landet. 18! Jag tänker att

det inte kan stämma, men när jag dubbelkollar den danska myndighetsstatistiken ser jag att det verkligen är sant. Och på ett sätt är det högst förståeligt.
Det finns en välmenande men likväl olycklig nidbild av personer med Downs som särskilt soliga och godmodiga och frejdiga. Men de är givetvis individer som alla andra, med personligheter och humör som alla andra. Det de har gemensamt är just en kromosomavvikelse som även gör dem särskilt benägna att drabbas av andra åkommor, såsom hjärtproblem, leukemi och Alzheimers sjukdom. Att sätta ett barn till världen är alltid ett stort ansvarstagande, men vad gäller ett barn med Downs syndrom blir ansvarstagandet ännu större.
Inte undra på att det kan vara ett svårt val. Kub, Pappa-a, Nupp, Nipt och andra fostertester kan ju heller inte visa kärleken man skulle känna, eller hur rikt livet skulle bli, eller allt det andra som den här lilla människan skulle vara. Det enda som går att se är avvikelsen, den som 1930- och 40-talets kyliga rasbiologi föraktade, som 1990-talets sjukvård förutsatte att alla ville bli av med

och som dagens individuella fosterselektering i det tysta uttrycker sådan oro inför.
Hur skulle jag själv välja, som blivande förälder? Jag har ingen aning, inga svar. Bara denna känsla av vemod, därför att en värld utan personer med Downs syndrom är en fattigare värld.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

OECD: Sverige sämst på flera punkter under pandemin

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Sverige är sämst bland OECD-länderna på flera punkter i coronahanteringen, visar en ny rapport från organisationen. Men enligt statsepidemiolog Anders Tegnell saknar rapporten tillräcklig kontext för

att det ska gå att dra några slutsatser.

Jämförelser i OECD:s nya rapport ”Health at a Glance: Europe” visar att Sverige är sämst av samtliga 37 medlemsländer på att minska smittspridningen, skriva ut iva-patienter och få medborgarna att isolera sig.

Rapporten utreder bland annat hur snabbt länderna lyckades begränsa smittspridningen efter att toppen nåtts. De undersökte då hur många dagar det tog för varje land att få ned r-talet till under 1, efter en högstanotering. Det nationella r-talet visar antalet personer som varje smittad person i genomsnitt sprider viruset till.

Sverige toppade OECD:s lista med 58 dagar. I jämförelse var motsvarande siffra 43 i Finland, 38 i Danmark och 27 i Norge.

Snabbast minskade smittspridningen i Malta, där det tog elva dagar innan r-talet nådde under 1.

När det gäller utskrivning av iva-patienter låg Sverige också efter de andra länderna. Rapporten tittade på hur antalet på iva utvecklades efter att

toppnoteringen för nya intagna patienter nåtts.
I länder där hårdare nedstängningar infördes, som Frankrike, Irland och Nederländerna, föll antalet snabbt, medan det dröjde betydligt längre i Sverige. Den minskning som tog fyra veckor i Nederländerna och Frankrike tog elva veckor i Sverige.
Sverige låg också sist i jämförelsen av hur rörelsemönster ändrats. Mellan mars och maj minskade svenskarna sitt rörelsemönster med 7,4 procent. Det är mindre än Norge (10,3 procent) och Danmark (9,7) och en kraftig skillnad mot Spanien, där medborgarnas rörelser minskade med 22,2 procent.
Statsepidemiolog Anders Tegnell menar att resultatet i rapporten är intressant, men att det behövs mer kontext för att kunna dra slutsatser.
– Jag tycker det är jättebra att man har tagit fram underlaget och sedan behövs en fortsatt diskussion om vad det egentligen betyder. Att man snabbt kommer ner till under r1, till exempel. Den som testar mindre får ju snabbare resultat än den som testar mycket,

säger Anders Tegnell till journalisten Emanuel Karlstens webbplats.
Även OECD framhåller i rapporten att ytterligare studier behövs för att se om det finns ett samband mellan hårda nedstängningar och snabbt avtagande smittspridning. Organisationen presenterar inte heller några slutsatser av siffrorna.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Sjukfrånvaron i kommunerna ökar under pandemin

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Från flera håll i landet rapporterar kommuner om att coronapandemin innebär en ökad sjukfrånvaro, med personalbrist som följd.

– Man stannar hemma där man normalt sett hade varit på

jobbet, säger Karin Rystedt, hr-direktör i Sundsvalls kommun.
I takt med att smittspridningen ökar har också sjukfrånvaron stigit i flera delar av landet. I sina senaste lägesrapporter lyfter flera länsstyrelser fram att personalsituationen inom kommunala verksamheter är ”mycket ansträngd på grund av sjukskrivningar, vård av barn samt brist på vikarier”.
Halmstad är en av de kommuner där det rapporteras om en hög sjukfrånvaro. Länsstyrelsen i Halland skriver att det där råder ansträngt läge med chefer och sjuksköterskor och att utvecklingen är negativ, även om påverkan än så länge är måttlig.
Annika Vannerberg, hr-direktör i kommunen, berättar att det främst rör skol- och förskoleverksamheten.
– Där är det en problematisk sjukfrånvaro. Än har vi inte kommit så långt att vi har behövt flytta personal från andra ställen dit, men man gör interna omflyttningar för att hantera situationen, säger hon.
Det är främst verksamheter som inte går att sköta genom hemarbete som är påverkade,

berättar hon – förutom skolan gäller det även hemvården.
– Ja, så är det. Jobbar du inom hemvården så jobbar du med gamla på plats. Men i de fall där det finns möjlighet till hemarbete gör vi det i dag. Det finns delar som i princip fungerar som vanligt även om de flesta arbetar hemifrån.
I Växjö kommun har man stängt dagliga verksamheter beroende på sjukdom hos personal och omsorgstagare, enligt länsstyrelsens rapport. Läget beskrivs som ansträngt.
Kommunens hr-chef Lena Gustafsson berättar att de under förra veckan hade mellan 430 och 490 personer – av 7 500 anställda – frånvarande per dag. Det beror till stor del på de skärpta lokala råden om att vuxna ska stanna hemma både vid egna symtom och om någon annan i hushållet har bekräftats med covid-19.
– Normalt går man till jobbet om man har lite ont i magen, nu jobbar man hemma för att minska smittspridningen, säger hon och fortsätter:
– Men det går naturligtvis inte att översätta till omsorgen och

utbildningsförvaltningen. Där kan du inte jobba hemma. Då blir det en större påverkan i bemanningen, säger hon.

I Sundsvalls kommun började man att märka av en ökad sjukfrånvaro i mars och april då över tio procent av personalen saknades. Främst inom just skola, vård och omsorg.

Efter en sommar med lägre sjukfrånvaro är man nu tillbaka på ungefär samma nivå igen. Hr-direktör Karin Rystedt påpekar dock att det långt ifrån alltid beror på bekräftade fall av covid-19.

– Det handlar om att man inte kan gå till arbetet för minsta symtom. Man stannar hemma där man normalt sett hade varit på jobbet. Nu är det försiktighetsprincipen som gäller såklart. Det är otroligt viktigt. Därför är sjukfrånvaron högre.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

”Går inte utesluta biverkningar av coronavaccin”

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

– Det går inte att utesluta allvarliga biverkningar av ett vaccin mot coronaviruset, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson i SVT:s ”Agenda”.

Enligt Johan Carlson talar dock mycket för att ett coronavaccin kommer att vara säkrare än det mot svininfluensan, där hundratal unga drabbades av narkolepsi.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson tror att den stora allmänheten kommer att få tillgång till vaccinet om ungefär ett år, säger han i SVT:s ”Agenda”.

I en undersökning som SVT har gjort i samarbete med Novus säger 26 procent av de tillfrågade att de inte vill vaccinera sig mot covid-19. Andelen motståndare

har minskat sedan augusti, då 36 procent svarade att de inte vill vaccinera sig.
Johan Carlson säger att han har full förståelse för att människor känner olust i det här läget, då ännu inget vaccin har blivit godkänt.
– Innan vi börjar en vaccinationskampanj ska vi veta mer, säger han.
För att kampanjen ska bli effektiv i försöket att utrota covid-19 måste minst 60–70 procent av svenskarna vaccinera sig.
Mia Holmgren

Raljant kamp mot monopolet

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Mattias Svenssons ”Så roligt ska vi inte ha det” påstås vara en historia om svensk alkoholpolitik, men är snarare en stridsskrift mot restriktioner och monopol. Gunnar Wetterberg läser en slängig bok som väcker fler frågor än den besvarar.

Mattias Svensson
”Så roligt ska vi inte ha det. En historia om svensk alkoholpolitik”
Timbro, 385 sidor
Vad vore libertarianerna utan Systembolaget? I Timbrokretsar tycks motståndet mot restriktionerna fungera som ett lackmustest för de rättrogna. Och nu har de fått en stridsskrift på 385 långa sidor. Mattias Svensson staplar anekdoter, skrönor, invektiv och raljerier i ”Så roligt ska vi inte ha det. En historia om svensk alkoholpolitik”. Somliga skrönor tar han om både en och två gånger, men det blir inte roligare för det.
Alkoholens historia i Sverige är lång. Det finns arkeologer som spekulerar i att jästa drycker hjälpte till att etablera bondestenåldern för snart 6 000 år sedan. Mjöd och öl var de tidiga dryckerna, så småningom importerades vin – möjligen redan i romersk tid – och på 1500-talet kom brännvinet.
Alkoholpolitikens är kortare. Till en början handlade den mest om rikets finanser. Kronan tjänade pengar på krogar och på skatter, den försökte strypa

brännvinsbränningen när skörden slog fel eller när spannmålen slog för hårt mot handelsbalansen. När bondeståndet blev allt mäktigare i början av 1800-talet blev rätten att bränna till husbehov en viktig fråga.
Sedan växte en måttlighetsrörelse fram, efterhand en nykterhetsrörelse med krav på totalförbud. Superiet bidrog till de växande städernas misär. Rörelsen var som starkast runt 1910, men först 1922 gick frågan om totalförbud till folkomröstning. Nej-sidan vann, mest ihågkommen för Albert Engströms affisch ”Kräftor kräva dessa drycker”. Trots nederlaget förblev nykterhetsrörelsen stark i politiska kretsar, med inflytande över riksdagens alkoholpolitiska beslut långt fram i tiden.
Problemet med Mattias Svenssons bok är att den knappast är en historik i traditionell mening, snarare ”historia” i bemärkelsen ”berättande återgivning” (Svensk Ordbok). Det är ofta svårt att bedöma vad som är skröna och vad som är fakta, än mindre vad som är stort eller smått, eller vad som är ett enstaka fenomen eller något allmängiltigt. Svensson

strösslar ”som regel” och ”vanligt” i texten, men det framgår inte alltid vad han stöder detta på.
Han skriver att han bara använder fotnoter för att belägga rena citat, men inte ens det stämmer riktigt – fotnoten anger för det mesta bara vilken bok Svensson läst, inte var den författaren i sin tur hämtat citatet ifrån.
Mattias Svensson väljer exempel och anekdoter som stöder hans motvilja mot alla restriktioner och deras förespråkare. Obskyra citat ur utredningar och riksdagsmotioner lyfts fram, trots att de uppenbarligen inte fått någon effekt. Sentida tv-serier anförs som belägg för vad som faktiskt förekommit några årtionden tidigare, utan känsla för problemet med ”råttan i pizzan”.
Så är det när Svensson ger prästerna och kyrkan en stor del av ansvaret för att ha spridit brännvinet genom att driva kyrkkrogar. En snabb sökning ger vid handen att det finns exempel på präster eller klockare som krögare, men motståndet verkar vanligare. Prästeståndet klagade över krogarna vid 1643 års riksdag, och begärde vid 1660 och 1672 års riksdagar att de skulle

flyttas. Ståndet fick inte igenom sina krav, men när gästgiverierna anlades i Uppland placerades de inte vid kyrkorna, utan vid tingsplatserna. Tesen om kyrkans ansvar för att sprida brännvinet håller knappast.

Ett av de återkommande hatobjekten är folkpartiet och folkpartister, enkannerligen Ivan Bratt. Han var drivande när staten 1914 införde motboken, regleringen av vilken ranson varje innehavare fick köpa (halv ranson för kvinnor, större kvot till överklass än för arbetare). AB Spritcentralen (sedermera Vin&Sprit) bildades 1917 och fick monopol på partihandeln med alkohol, medan försäljningen reglerades av lokala monopol (sammanslagna till Systembolaget 1955). Restriktionerna – ”Brattsystemet” – spelade en viktig roll vid folkomröstningen 1922. Motståndarna menade att alkoholförsäljningen därmed var tillräckligt begränsad, och att det därför inte behövdes något förbud.

Ändå är det Bratt som råkar värst ut i boken. Ett par gånger upprepar Mattias Svensson att han i Stockholms stadsfullmäktige

motionerat om kommunala bagerier, vad nu det har med alkoholpolitiken att göra. Direkt obehagligt blir det när boken ägnar ett helt uppslag åt ”Rasbiologen Ivan Bratt”. Det bygger på att Bratt 1909 var med och grundade ”Sällskapet för rashygien”. Efter ett par stycken medger Svensson att Bratt kom att höra till antinazisterna, men traskar sedan ändå vidare och drar in helt andra och mer dubiösa figurer utan tydlig koppling till Bratt. Vad är det annat än ”guilt by association”?

Kapitlet om ”Brattsystemet” har fått rubriken ”Det närmaste vi kommit en folkpartistisk diktatur”. Men Folkpartiet bildades inte förrän 1934, när liberalerna och de frisinnade åter gick samman efter att Liberala samlingspartiet splittrats på förbudsfrågan 1923. ”Det skulle dock bli förvirrande, inte minst för denna historik, att omnämna folkpartisterna som liberaler då deras hållning på alkoholområdet … varit den rakt motsatta”, dekreterar Svensson.
Visst, det står pamflettisten fritt att jonglera med ord och begrepp

efter sitt eget kynne – men det har inte så mycket med historieskrivning att göra. Och vart tar de stackars liberala förbudsmotståndarna vägen, med statsminister Nils Edén i spetsen? Det tar sig efter ett par hundra sidor, när Mattias Svensson närmar sig sin egen tid. ”Alkosexismen” rymmer träffande iakttagelser om hur alkoholpolitiken hanterat kvinnorna, fler siffror ger storlek och sammanhang åt de företeelser boken tar upp, och han går igenom hur många domedagsprofetior om liberaliseringen vid EU-inträdet kommit på skam. Det är nyttigt och bra.

Det underliggande temat i boken är hur mycket roligare vi skulle kunna ha, om vi finge dricka som vi själva ville. Alkoholens glädjespridande förmåga betonas gång på gång, så mycket att Mattias Svensson bekymrat ömkar dagens unga, där fler just nu verkar vänta längre med alkoholen än generationen före. Helt följdriktigt avslutas boken med ett angrepp på Systembolagets monopol, men inte bara det: han ger sig också på

boendes möjligheter att motsätta sig nya restauranger i sin närhet och begränsa deras öppettider. Det är en bok för de redan frälsta, som säkert kommer att hö-höa sig igenom många av bokens polemiska angrepp på restriktionerna. Men om det som ändå varit alkoholpolitikens huvudfråga, hur ska vi hjälpa dem som far illa, har Mattias Svensson inte mycket att säga, och knappast några konstruktiva förslag.
Mattias Svensson är medarbetare på DN:s ledarredaktion. Hans bok recenseras därför av författaren och historikern Gunnar Wetterberg.

Gunnar Wetterberg

Så förändrar coronapande-min debatten om dödshjälp

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Den svenska covidvården, där äldre ibland tillåtits dö utan läkarvård, skapar nya villkor för debatten om assisterad dödshjälp. Men även den - värdebaserade vården, new public management, ger frågan en ny dimension, skriver - överläkaren Johan Frostegård.

August Strindberg skriver i sin självbiografiska roman ”Tjänstekvinnans son” om - psykiskt lidande och självmord: ”Att springa till skogs är högsta utbrottet av förtvivlan innan människan tänker gå i sjön. Skogen är det näst sista, och sjön det allra sista.”

Själv gjorde han bäggedera. Han beskriver hur han sprang till skogs och gömde sig, även om skogen var i trakterna kring Stallmästargården, men han höll sig ute till gryningen och gömde

sig för dem som letade efter honom, detta efter motgång i en kärlekshistoria med en flicka som arbetade på värdshuset. Han gick även i sjön. Berömd är en beskrivning i ”En dåres försvarstal”, där han på flykt till Frankrike från kärleken till den gifta Siri von Essen, får en tvingande impuls att hoppa av ångbåten bara för att snabbt komma upp igen. Denna händelse ter sig melodramatisk och kan knappast ses som ett verkligt självmordsförsök, även om det hela var ett uttryck för en förtvivlan. Att han enligt egen utsago under en period sov med en revolver under kudden betyder dock något. Självmordet fanns med som en möjlighet åtminstone i tankarna och så är det för många människor, periodvis, eller någon gång.

En av Strindbergs förebilder, Charles Dickens, skrev i ett brev till en mycket god vän: ”Jag är alldeles utom mig av sorg och kan inte göra något alls… Min hustrus närvaro irriterar mig.. Jag avskyr mina föräldrar. Jag börjar hysa tankar om …Regents Canal… att hänga mig i päronträdet i trädgården, om att avstå från all

föda till jag svälter ihjäl…” Som tur var ångrade sig Dickens.
Karin Boye hade gjort flera självmordsförsök, och vistades på en psykiatrisk klinik, som leddes av en psykoanalytiker och psykiatriker i Alingsås. Under sin sista tid i livet var hon ändå mycket produktiv trots psykiskt lidande och skrev ”Kallocain”, samt ett flertal mästerliga dikter. Hon gick ut i skogen, med sömntabletter, och återfanns några dagar senare död. Hon hade lämnat nycklarna när hon gick ut för att ta livet av sig, förmodligen en signal, kanske skulle någon uppfatta den innan hon hann försvinna.
”Mycket mörk och med stora ögon; klädd i resdräkt, när hon försvann”, skrev Hjalmar Gullberg om Boyes självmord i ”Död amazon”. Själv led Gullberg av en muskelsjukdom, *myastenia gravis*, som numera kan behandlas rätt så väl jämfört med situationen 1961. Hos honom var symtomen så pass allvarliga att han vintertid – somrarna klarade han bättre – tidvis låg på sjukhus med en andningsmaskin och hade *tracheostomi*, alltså ett rör på halsen som han fick andas genom.

Han ville inte längre leva med den plågsamma maskinen. Gretha Thott, som han var trolovad med, var införstådd. Han fick en stor dos sömnmedel av en läkare och gick i sjön. Dödsfallet beskrevs som en drunkningsolycka; ett skäl var att det läkaren gjort, att assistera vid självmord, inte var tillåtet. Långt senare blev det verkliga händelseförloppet känt.
Som läkare har man utbildats i att vara lyhörd för om det finns risk för självmord hos patienter, och man frågar om det finns självmordstankar och -planer som en del i undersökningen och bedömningen, men även som en del av själva vården. Det uppfattas som självklart att läkaren ska försöka förhindra självmord, i vissa fall behövs vårdintyg och tvångsinläggning.
Att man som läkare skulle ha gjort vad man kunnat för att förhindra Karin Boyes självmord ter sig alldeles uppenbart, även om dödshjälp numera ibland ges i Nederländerna även på grund av enbart psykisk sjukdom. Men fallet Gullberg är förstås mycket mer komplicerat.
Var det fel att som läkare medverka till Hjalmar Gullbergs

självmord? Frågan bör också ses utifrån förutsättningarna på den tiden. Rent allmänt har prognosen vid myastenia gravis förbättras väldigt mycket och numera förkortar sjukdomen inte livet. Till detta kommer att behandlingen under Gullbergs sista år genomgick en stor förbättring med olika immundämpande mediciner, och utvecklingen har sedan fortsatt. Se där ett argument för att läkaren som assisterade Gullbergs självmord kunde ha låtit bli, även om läget då säkert tedde sig förtvivlat för den store diktaren. Hade han en skicklig och empatisk läkare som var uppdaterad när det gällde behandlingsmetoder kunnat övertyga Gullberg att leva? En annan stor skillnad var att palliativ vård inte var utbyggd som i dag, och man hade mycket större begränsningar när det gäller medicinering hos svårt sjuka och döende patienter. I dag får och förväntas läkare ge doser av läkemedel som är så stora att döden kan bli en bieffekt, även om syftet är att lindra plåga. Till detta kommer så kallad ”terminal sedering”, som kan bli aktuell vid

svår obotlig andnöd, där man blir nedsövd och sover in i döden, och man har ju rätt att tacka nej till behandling, även med andningsmaskin. Sådan palliativ vård hade Hjalmar Gullberg inte tillgång till då. Detta hindrar inte att det finns svåra fall, men själv tror jag man kan bemästra även dem med god palliativ vård.
Hjälten i Goethes roman ”Den unge Werthers lidande” tar som bekant livet av sig med ett pistolskott, i förtvivlan över olycklig kärlek – en historia inspirerad av händelser i författarens eget liv. Boken blev en formidabel succé som självaste Napoleon läste ett flertal gånger och även diskuterade med Goethe. Efter detta följde enligt många en våg av självmord, en Werthereffekt i psykiatrin. Sannolikt har detta överdrivits, men bakom finns en realitet, och WHO rekommenderar stor återhållsamhet när det gäller rapporter om självmord i medierna.
Mot den bakgrunden är det märkligt att legitimerade läkaren och professorn Staffan Bergström, ordförande i Rätten till en värdig död, i somras gjorde det till en

stor medial händelse att han gett en patient med nervsjukdomen ALS en dödande dos gift med barbiturater som verkande substans. Fick patienten tillräcklig information om palliativ vård, som även hade kunnat inkludera terminal sedering, där man sover in i döden? Fick han träffa ett psykiatriskt team? Hade Bergström bara träffat honom en gång? Var han kvar i lägenheten när självmordet begicks? Typiskt när det gäller dödshjälp är ju att många ändrar sig.
Staffan Bergström är en av dem som går i bräschen i en stor kampanj för dödshjälp, med tonvikt på läkarassisterat självmord, som pågår med ett flertal inlägg i medierna. En grupp på drygt 80 mestadels pensionerade, högt uppsatta läkare och forskare inom medicin, men även präster och filosofer, driver frågan. De förtiger och förnekar att dödshjälp skulle kunna medföra problem. Det som gått dem helt förbi är att sjukvården har blivit alltmer fokuserad på ekonomi, läkaretiken är marginaliserad. Vem hörde senast en chefläkare, sjukhusdirektör eller

sjukvårdspolitiker tala om läkaretik?
Men i själva verket är problem med dödshjälp mycket väl belagda. Människor som ber om dödshjälp där sådan är tillåten gör det mest för att de inte vill ligga andra till last, inte på grund av smärta. Se där en kvinnofälla för änkor och fattigpensionärer. Det är också väl belagt att det blir ett sluttande plan, där indikationerna successivt vidgas och allt fler människor blir föremål för dödshjälp: dödshjälp till följd av psykisk sjukdom, ålderdom (som inte är en sjukdom), även dödshjälp till barn och dementa. En av medförfattarna, filosofen Torbjörn Tännsjö lanserade i boken ”Du skall understundom dräpa” möjligheten till dödshjälp åt dementa.
Men nu har hela argumentationen och rimligen själva kampanjen, som jag ser det, havererat eller åtminstone kapsejsat till följd av covid-19 pandemin och hur denna hanterats i vårt land. Det har nämligen visat sig att man på sina håll har låtit åldringar dö av morfin utan läkarkonsultation och således gett dem dödshjälp i stället för syrgas, dropp och

medicinsk behandling. Här ser vi det sluttande planet framför våra ögon i realtid. Bakom besluten finns även läkare i chefsposition, vilket illustrerar att läkare utan läkaretik inte är något man kan lita på; spåren förskräcker historiskt sett.
Till detta kommer att Socialstyrelsen har infört något helt nytt när det gäller prioritering. I ett trängt läge ska nämligen biologisk ålder, förväntad återstående livslängd, avgöra vem som får botande vård. Ur medicinsk synvinkel är begreppet biologisk ålder högst diskutabelt, för att inte säga dubiöst. Dessutom blir konsekvenserna märkliga – kvinnor lever ju längre än män i genomsnitt, och rika längre än fattiga.
Denna utveckling illustrerar de ekonomiska aspekterna av dödshjälp och läkarassisterat självmord: dessa är nämligen väldigt lönsamma och sjukvården drivs alltmer utifrån ekonomistiska principer.
Man kan också konstatera att läkare och annan vårdpersonal inte kommer att kunna åberopa samvetsfrihet och säga nej till att

döda sina patienter eller hjälpa dem att begå självmord när kriterierna är uppfyllda. Visserligen kommer det inte att finnas formella krav, det räcker med informella och så kan man ju skruva lite på värdegrunden, så får den läkare som inte vill heller inte jobbet.
Det är lätt att se hur olika sjukvårdssystem skulle kunna pressa fram dödshjälp eller i första vändan läkarassisterat självmord. I privata försäkringssystem kan det ingå som ett villkor i vissa situationer mot att försäkringen blir mycket billigare. I värdebaserad vård, eller *new public management*, med pinnräkning och fokus på ekonomi kan dödshjälp och läkarassisterat självmord lätt bli en lönsam affär.

Fotnot: Johan Frostegård är professor i medicin vid Karolinska Institutet, överläkare samt författare, aktuell med romanen ”Kameran ljuger”.
Johan Frostegård

Frågan om att föda hemma väcker debatt

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

När Asabea Britton födde sitt barn hemma i badkaret blev hon en frontfigur för en växande våg bland unga kvinnor. Den nygamla trenden med naturliga, alternativa förlossningar väcker debatt. Är den ytterligare ett ouppnåeligt ideal för kvinnor? Eller ett tecken på en krisande förlossningsvård? Och kan den till och med vara farlig?

on sa åt mig att känna med mina fingrar på hans huvud så jag skulle känna kraften i mig. Det gjorde så stor skillnad. Jag kände allt som hände. Fem minuter innan han är född säger jag för första gången att jag inte orkar mer. Men det är bara att orka.”

När barnmorskan och folkbildande Instagramprofilen Asabea Britton på sin blogg berättade om hur hon i slutet av sommaren födde sitt barn hemma

omgiven av barnmorskor, familj och vänner, gav hon röst åt en växande grupp kvinnor som vill föda på alternativa sätt, utanför sjukhusmiljön.
Under 2020 har intresset för hemförlossningar nämligen ökat markant i hela Sverige. Delvis är det en konsekvens av coronapandemin, tror Svenska barnmorskeförbundets ordförande Eva Nordlund.
– Rädslan för att hamna i en stressig miljö där barnmorskorna kanske inte hinner vara närvarande, att det saknas förlossningsplats, risk för smitta från personal eller att partnern är sjuk och inte får komma in till förlossningsavdelningen, har gjort att en del kvinnor verkligen försöker undvika sjukhusmiljön, säger hon.
Asabea Britton håller med om att oron för covid-19 spelat roll:
– Att efterfrågan för hemfödsel ökat drastiskt i år kan tydligt kopplas till pandemin. Men jag tror även att kunskapen och intresset för födandet ökar och att det kan vara en orsak. Till exempel kunskap kring fördelen med vattenfödsel, säger hon.

Jenny Koos är sexualhälsorådgivare, doula och styrelsemedlem i brukarorganisationen Födelsehuset. Hon tror att pandemin snarare är droppen som fått bägaren att rinna över för de kvinnor som redan tidigare tyckt att det känns otryggt att föda på sjukhus.
– Vi har ju de senaste årens proteströrelser mot krisen inom förlossningsvården, osäkerheten om att över huvud taget få plats eller om du bor i glesbygd, hinna fram i tid. Om du dessutom riskerar att föda utan din partner, kanske utan en doula, tror jag många tänker ”nu räcker det!”. De berättelser om alternativa födslar som nu sprids i spåren av corona väcker inspiration, men också en viss oro. Hur säkert är det egentligen med hemförlossningar?
– Forskning visar att hemförlossning med två assisterande barnmorskor och enligt de kriterier som råder, det vill säga att man är frisk omföderska och haft en normal graviditet, inte är något farligt, säger Ulla Waldenström, professor emeritus vid

institutionen för kvinnors och barns hälsa vid Karolinska institutet.
Men 2020 talas det inte bara om att föda hemma med hjälp av utbildade barnmorskor. På sociala medier har även andra exempel på ”tillbaka till naturen” väckt diskussion; som att föda hemma med endast en barnmorska på videolänk eller så kallad ”freebirthing”, att föda på egen hand, helt utan medicinsk hjälp.
– Visst finns det forum där man ser detta som en radikal handling, kvinnor som säger ”fuck the system” och ger sig ut i skogen och freebirthar helt oassisterat, men det är inte någon större trend i Sverige, här är det snarare pålästa kvinnor som har både säkerheten och upplevelsen i åtanke som väljer att föda utanför sjukhus, säger Jenny Koos.
Ett omtalat fall förra året var en amerikansk kvinna, ”Judith”, som inspirerades av historier om ”starka” kvinnor som födde helt på egen hand och själv ville bli en av dessa. Hon gick fem veckor över tiden och hennes freebirthing-forum övertalade henne att inte ta kontakt med vården. Flera av dessa slutna

grupper har nämligen uttalade förbud mot att ens diskutera medicinsk hjälp eller igångsättning. Kvinnan, som förlorade sitt barn, har i en NBC-intervju uttryckt att hon ”hjärntvättade sig själv” genom att försvinna in i freebirthingbubblan.

– Det är vansinnigt med dessa fundamentalister som glorifierar födande utan barnmorskor, kommenterar Ulla Waldenström och varnar för att kvinnor och barn riskerar att dö om fenomenet med oassisterade förlossningar sprider sig.

Trenden med en mer naturlig förlossningsvård, utan smärtlindring och teknik men med barnmorska, är långt ifrån ny. Idealet i Sverige har de senaste decennierna svängt mellan ytterligheter som ”tillbaka till naturen” och kejsarsnitt. Senast naturlighetstrenden lyftes fram som ett ideal inom vården var under 90-talets lågkonjunktur. Den första vågen, på 70-talet, var en reaktion på utvecklingen av förlossningsvården sedan den flyttat in på sjukhus och blivit allt mer medicin- och teknikberoende.

– Protesterna mot den började hos kvinnorörelsen i USA. Många gynekologer och läkare var män och vården sågs som en del av det patriarkala, medicinska etablissemanget som behandlade kvinnor som förlossningsmaskiner. I Sverige var det snarare barnmorskor som var pionjärer och drev på de naturliga, alternativa vårdformerna, säger Ulla Waldenström som själv var med och startade den första Alternative birth care-mottagningen i Sverige, ABC-kliniken, 1989.

Men Lisa Bjurwald, författare till debattboken ”BB-krisen” som utkom 2019, ser också naturlighetstrenden som ett svar på en segdragen svensk samhällsfråga.

– Ett nuvarande samhällsproblem – som dock pågått ända sedan 1980-talet – som stärkt längtan tillbaka till något ”naturligt”, är den svenska krisen inom förlossningsvården, där ständiga neddragningar och felprioriteringar lett och leder till stressade och icke optimala födandeförhållanden, säger hon.

Under 2010-talet svängde naturlighetstrenden och antalet planerade kejsarsnitt ökade.
– Jag kan tänka mig att de snitt som är på kvinnors begäran hänger ihop med ett större behov av kontroll hos den generationen födande. Att särskilt storstadskvinnor ser kroppen mer som ett projekt som ska hållas i form och ansas. Men också att kvinnorna har blivit räddare. Kanske för att man i större utsträckning börjat prata om problem när det gäller förlossningar, säger Ulla Waldenström.

Gudrun Abascal, författare och barnmorska med 50 års klinisk erfarenhet, bland annat som initiativtagare till BB Stockholm och BB Sophia, pekar på att förlossningsvården har centraliserats under samma tidsperiod. Mindre kliniker har fått lägga ner till förmån för större.
– Alla kvinnor är unika när de föder barn, men alla behandlas lika på grund av centraliseringen av vården. Tillgängligheten till BB har blivit sämre för många födande. Att kvinnor behöver resa långa sträckor för att föda eller

riskerar att hänvisas, eller snarare avvisas, på grund av platsbrist gör mig tokig, säger hon.
Lisa Bjurwald menar att rädslan hos svenska kvinnor är logisk och hänger ihop med hur vården faktiskt sett ut i verkligheten.
– Neddragningar och felprioriteringar inom förlossningsvården har de senaste åren medfört dåliga och traumatiserande upplevelser för många födande. Till exempel vägförlossningar, underbemannade avdelningar, vittnesmål om att man ännu blödande blir utkastad från BB efter bara några timmar för att göra plats för nästa, säger hon.
Bjurwald menar att detta kan förklara längtan efter den säkerhet som ett planerat kejsarsnitt innebär, det vill säga en förbokad tid, garanterad vårdpersonal inklusive läkare på plats – på samma sätt som det kan förklara en längtan efter hemmets lugn och trygghet.
Hon pekar dock på att en förlossning involverar två patienter och kan komma att kräva akut expertvård.
– Därför haltar diskussionen om kvinnans fria vilja och

hemförlossningar lite. Obstetriker understryker att det är omöjligt att veta i förväg när en akut vårdinsats kan komma att krävas för ett tidigare friskt spädbarn eller en tidigare frisk mamma, såsom syrebrist hos barnet, att barnet fastnar, en plötslig blödning hos kvinnan. Det handlar då om ett fåtal minuter, säger Lisa Bjurwald.
Eva Nordlund är inte förvånad över att vissa kvinnor söker sig bort från sjukhusen och den moderna förlossningsvården:
– Är den moderna förlossningsvården så modern? Den är fortfarande väldigt medicinskt organiserad. Tilltron är stor till medicinteknisk utrustning och läkemedel när en födsel är problematisk. Det finns ingen större förståelse för kraften i att trygga, stödja, lugna födande och hur det kan leda till bättre utfall, säger hon.
Det är först när både det medicinska omhändertagandet vägs mot de mjuka värdena som förlossningsvården moderniserats, anser hon.
– Det krävs definitivt en nationell statlig utredning för att se över organisationen och möta upp mot

den moderna, pålästa kvinnans och partnerns behov.
Jenny Koos tillhör den grupp kvinnor som valde att föda sitt barn hemma. Hon satte sig in i de senaste rönen om hemförlossning och anlitade två barnmorskor.
– Många frågar ”hur vågar du föda hemma?”, då tänker jag ”hur vågar du föda på sjukhus?”. För det första så ökar risken för stress och komplikationer bara av att lämna hemmet, och ännu mer om man riskerar att inte få plats. Vi behandlar ju inte ens födande djur på det sättet, det är till exempel förbjudet att flytta på ett sto som ska föla. Med den förlossningskris vi sett på senare år tyckte jag faktiskt inte det kändes mer patientsäkert att föda på sjukhus, än hemma med professionellt stöd.
Hennes egen förlossning tog tre dygn och var nära att avslutas på sjukhus, vilket var en möjlighet som Jenny säger att hon förstås hade accepterat om det hade krävts.
I bloggen fortsätter Asabea Britton berättelsen om hur hon födde sitt barn hemma i badkaret: ”Huvudet är ute, jag känner det med mina händer. Väntar in nästa

värk och låter mitt barns kropp glida ur mig. Jag ser honom titta på mig under ytan, jag ser att han är pigg, spänstig. Jag gjorde det. Jag lyfter upp honom på mitt bröst och känner lättnad, stolthet, lycka, lugn.”

Asabea Britton skriver att hon aldrig kommer att vara densamma efter upplevelsen och att hon ”ser det som sitt livs uppgift att jobba för att fler ska få uppleva födande på sina egna villkor”.

Nu hoppas hon på en genomgripande förändring av förlossningsvården:

– Min dröm är att det ska finnas fler valmöjligheter vad gäller födelseplats. Att alla som ska föda, var de än bor i landet, oberoende av ekonomi, ska ha möjligheten att föda på sjukhus, på mindre barnmorskeledd enhet eller i hemmet beroende på önskemål och förutsättningar för det, säger hon.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se

DN Frågar: Hur kommer förlossnings-vården att utvecklas

framöver? Vilka trender ser du eller hoppas du på?

Lisa Bjurwald, författare, journalist:
– Förlossningsvården behöver reformeras på en rad praktiska fronter, inte minst genom ett stopp för fler BB-nedläggningar under minst 10–15 år framöver och satsningar på att få barnmorskor att stanna i yrket och därmed stoppa den eviga barnmorskebristen.

Ulla Waldenström, professor:
– Det är viktigt att ta fasta på det som är bra i svensk förlossningsvård och samtidigt kunna diskutera brister. Vi får inte glömma att Sverige hör till de länder i världen som har bäst kvalitet i förlossningsvården, både vad gäller utfall i form av mors och barns hälsa och i form av bemötande. Jag hoppas samtidigt att vi kommer att röra oss bort från dagens storskaliga enheter och att fler kvinnor och män ska få tillgång till alternativa vårdformer i småskalig miljö med en känd

barnmorska. En sådan utveckling står inte i motsättning till våra höga krav på medicinsk säkerhet.

Jenny Koos, reproduktivhälsorådgivare:
– Min dröm är en mer kvinnocentrerad vård, med möjlighet till samma barnmorska under graviditet och förlossning och med alla möjliga förutsättningar till att säkert föda hemma om man väljer det. En vård där man prioriterar närvaro, stöd, tid och att de födande ska känna sig trygga – allt som vi vet ger bättre utfall.

Gudrun Abascal, barnmorska, författare:
– En förlossningsvård där man förutsätter att kvinnor gör informerade val och erbjuder alternativ på olika nivåer och som inte bara präglas av risktänkande, till exempel fler mindre, barnmorskeledda enheter. Kvinnor ska få föda sina barn, inte bli förlösta.

Asabea Britton, barnmorska:
– Jag tror möjligheten till vattenfödsel kommer öka och att kvinnor i högre utsträckning kommer ställa krav på hur de vill

ha det när de föder. Jag önskar att man i hela landet tillämpar kontinuerlig vårdkedja där samma team vårdar en under graviditet, födsel och eftervård. Att det ska finnas regionala riktlinjer så alla ska få en jämlik vård i hela landet, drägligare villkor för personalen och att barnmorskor ska få ha hand om endast en födande åt gången.

Eva Nordlund, ordförande för Svenska barnmorskeförbundet:
– De som vill ha ”extra allt” när de föder och blir trygga av en sjukhusmiljö och vill ha tillgång till all expertis dygnet runt ska naturligtvis ha möjligheten. Det finns många andra kvinnor som söker alternativ till den förlossningsvård som erbjuds i dag och där måste vi möta de behoven.

Larmet från akuten: ”Vi kan inte ta hand om alla patienter samtidigt”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Skövde. I storstadsregionerna varnas det för den kommande andra covidvågen.

I Skaraborg menar vårdpersonal som DN talat med att den redan slagit till.

– Skillnaden nu är att patientflödet kom så väldigt fort, säger Åsa Appelqvist, narkos- och intensivvårdsöverläkare på Skaraborgs sjukhus i Skövde.

Fem personer står redo bredvid den svårt covidsjuka patienten på intensivvårdsavdelningen i Skövde. Personen är nedsövd sedan några dagar, och har svarat mycket väl på bukläget. Nu är det dags att komma på rygg igen.

Efter några minuter av vad som ser ut som hårt fysiskt arbete, och med stort fokus på att intuberingen inte ska hamna fel, ligger patienten åter på rygg. Ansiktet har alltjämt en onaturlig färg men själva vändningen är lyckad.
Vårdpersonalen som jobbar med patienten bär visir med sina förnamn på. På visiren som tilldelas DN står ”anhörig”.
Överläkare Åsa Appelqvist berättar att anhöriga får komma in på den slutna avledningen för att ge uppmuntran till de patienter som är på väg att ge upp. Ett anhörigbesök kan få folk att vilja fortsätta kämpa säger hon. Andra anhöriga har fått komma in för att ta farväl.
Efter en lugnare sommar och inledning på hösten har antalet inlagda covidpatienter ökat kraftigt på flera håll i Sverige de senaste veckorna. Så även i Skaraborg.
Skaraborgs sjukhus är uppdelat i fyra delar: en i Skövde, en i Falköping, en i Lidköping och en i Mariestad. När DN är på plats på akuten i Skövde vittnar personalen i det temporära tältet som stått utanför sjukhuset sedan

i mars att det hände något med patientinflödet mellan den 13 och 17 november.
Det gick från 22 covidpatienter till 39 på bara några dagar. När det var som värst i våras var det totalt 42 covidpatienter inlagda. Den 23 november är en ny nivå nådd med 45 inlagda.
Det gick fort, och kanske något för fort om man frågar Alfred Klingvall, sjuksköterska på akuten i Skövde.
– Vi har märkt att det fortfarande kommer in lika många vanliga akutpatienter till oss, men nu ökade alltså antalet misstänkta och bekräftade covidpatienter rejält. Det leder till köer in till akuten och vi kan inte ta hand om alla samtidigt, säger han.
I våras uteblev många av de vanliga akutpatienterna, enligt Alfred Klingvall. Då var det lättare tryck på akuten men större osäkerhet eftersom man inte visste lika mycket om covid-19 som man gör i dag. Nu är arbetsbelastningen värre menar han.
Varför är det ett problem med köer på akuten?
– Vi kan inte ta hand om tillsynen på alla. Härom dagen låg en

patient nedkissad för att vi hade så många andra patienter med mer akuta problem. Det är inte så det ska vara, säger Alfred Klingvall.
Företrädare för sjukhusledningen i Västra Götaland som DN tidigare talat med har beskrivit beredskapen inför en andra coronavåg som god. Det talas om större samverkan och bättre möjligheter att kunna fördela såväl patienter som personal på ett snabbt och effektivt sätt.
– Ja, men vad fint att de tycker det i Göteborg. Men på landsbygden är det ju inte lika nära mellan sjukhusen. Det är fem mil från Skövde till Lidköping och vårt sjukhus där. Det förstår man ju att det inte går så fort att transportera patienter dit hela tiden, säger Alfred Klingvall.
När DN är på plats torsdagen den 18 november ligger sex iva-patienter inlagda. I våras var det tolv som mest. Vid vårt besök på morgonen är korridorerna på akuten tomma.
– Kom tillbaka till lunch ska du få se, säger Alfred Klingvall.
Flera av de vårdanställda som DN talar med beskriver situationen som att den omtalade andra vågen

redan sköljt in över Skövde. Överläkare Åsa Appelqvist säger:
– Vi var mer förberedda i våras, för då slog det till i Stockholm först. Då tänkte man ”jaha, då kommer det hit om några veckor”. Men nu kom den hit först.
Åsa Appelqvist berättar om nya kollegor som kämpat med självförtroendet under tiden de hjälpt till på iva.
– Vi som arbetar här för jämnan tyckte ju att de nya kollegorna var jätteduktiga. Men en del tyckte inte själva det. De är ju vana vid att vara superskickliga inom sitt område, säger hon.
Flera nytillkomna sjuksköterskor, berättar Åsa Appelqvist, valde att arbeta som undersköterskor i stället för att känna att det arbete de utförde ”var tillräckligt bra”.
– Fler kollegor blev en del av vår vanligtvis lilla jobbfamilj i våras, säger Annika Jarstål som är undersköterska på intensiven.
– Nu ser man att de är tillbaka hos oss igen i korridorerna och man säger glatt hej. Men de svarar inte lika glatt tillbaka. Man vet att många hellre vill vara någon annanstans. Och jag förstår dem. Man vill arbeta med något man känner att man behärskar.

Alfred Klingvall var tvungen att åka hem i ett personligt ärende och hann aldrig visa DN hur akuten såg ut vid lunch, men hans kollega skickar ett sms vid fyratiden på eftermiddagen: ”Just nu är situationen här hanterbar! Men överlag har vi en kraftig ökning av covidpatienter”.
Helena Jönsson

Lättnader i sjukförsäk-ringen på väg

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Allting tyder på att det nu finns en majoritet i riksdagen för att ändra den skarpa 180-dagarsgränsen i sjukförsäkringen.

Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S) har sagt att det behövs regeländringar i sjukförsäkringen men framhållit

att det inte finns någon majoritet för det i riksdagen.
Efter initiativ från både Centern och Vänsterpartiet i socialförsäkringsutskottet hänger det nu på Socialdemokraterna själva i utskottet om de vill ställa sig bakom ett tillkännagivande till regeringen med uppmaningen att göra just de ändringarna.
– Min bedömning är att det finns en rätt stor majoritet i utskottet för att vilja göra någonting, säger socialförsäkringsutskottets vice ordförande Rikard Larsson (S).
180-dagarsgränsen i sjukförsäkringen innebär att om arbetsförmågan varit nedsatt i 180 dagar ska rätten till sjukpenning bedömas utifrån den försäkrades förmåga att försörja sig genom arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

TT

Huddinge vill lägga ner hemtjänsten – för dyrt

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Huddinge kommun vill lägga ner den kommunala hemtjänsten för att den inte går med vinst.

– Att behandla våra äldre på det här sättet, det är inte klokt, säger Ann-Charlotte Grönlund, ett av vårdbiträdena som nu skrivit ett protestbrev till kommunen.

Utanför varje verksamhet i Trångsunds centrum sitter en likadan namninsamling uppsatt. I nuläget har den 2 996 underskrifter.

Huddingeborna samlar underskrifter för att stoppa förslaget som lagts fram av vård- och omsorgsnämnden. Den 26 november har kommunen kallat till ett extrainsatt möte där beslutet ska tas om den kommunala hemtjänsten ska avvecklas eller inte.

– Vi har ju en ambition att alla kommunens verksamheter ska ha en ekonomi i balans. Det är ett principiellt ställningstagande, säger Karl Henriksson (KD), ordförande i vård- och omsorgsnämnden i Huddinge kommun.
I ett hörn av kaféet Kaffehörnan sitter Marianne Wangenheim, Ann-Charlotte Grönlund och Maya Fink. Alla tre arbetar inom den kommunala hemtjänsten. Maya och Ann-Charlotte som vårdbiträden och Marianne som undersköterska. Tillsammans med undersköterskan och kollegan Mina Safaei skrev de ett protestbrev mot förslaget som skickades till kommunen.
Bara tio dagar innan beslutet ska tas publicerades förslaget på kommunens hemsida.
– Man kämpar på och så kommer det här som en trevlig julkapp, säger Maya Fink.
Huddinge kommun uppger att förslaget tagits fram för att den kommunala hemtjänsten inte gått med vinst de senaste fem åren.
– Hur kan de ens tänka tanken att göra såhär under en rådande pandemi när det redan finns så mycket oro? Har de själva inte

någon äldre anhörig, vet de inte att många är så oroliga? säger Marianne Wangenheim.
Sedan 2015 har kommunens hemtjänst haft stora förluster, enligt den utredning som kommunen gjort med hjälp av konsultföretaget PwC. Totalt har de gått 150 miljoner kronor back de senaste fem åren.
År 2015 infördes ett nytt system i hemtjänsten som innebar att verksamheten inte fick betalt om personalen inte befunnit sig hos kunden det exakta antalet minuter som biståndshandläggaren bedömt att kunden behöver. En minut mer eller mindre så får hemtjänsten inte betalt för besöket – detta trots att kunden fortfarande betalar in pengar.
– Att ställa sig upp kan ta flera minuter, ja så ska man hjälpa dem till toan. Det kan ta hur lång tid som helst och där står du och minuterna börjar ticka och du kollar schemat. När man jobbar tänker man konstigt nog hela tiden ”jag ska försöka få det att stämma för verksamheten så de får in pengar”, säger Ann-Charlotte Grönlund.
I dag kan de ha fyra fem minuter på sig att cykla en kilometer från

en kund till en annan. Under den tiden ska de hinna gå ut, låsa upp cykeln, cykla till kunden, låsa cykeln och gå in. Restiderna är en bidragande faktor till att personalen hamnar efter i schemat.
– Det är hela tiden en jakt på minuter. Hela dagen är en jakt på att försöka få schemat att stämma i mobilen, säger Ann-Charlotte Grönlund.
Alla tre anser att det nya tidsystemet inte är baserat på hur deras arbete ser ut i verkligheten.
– Hela det här minutstyrda systemet är upplagt på ett sånt sätt att enheterna ska misslyckas. Vi blir inte ersatta för vad vi gör utan efter några hokus pokus-formler, säger Maya Fink.
Karl Henriksson, ordförande i vård- och omsorgsnämnden i Huddinge kommun, menar att modellen som kommunen har i nuläget kan utvecklas och bli bättre.
– Egentligen så påstår jag inte att den modell vi har är optimal, men jag har ännu inte sett en modell som vi skulle kunna ha i stället, säger Karl Henriksson.
I dag tar Huddinge kommuns egen hemtjänst hand om 751 av de

1 303 kunder som har hemtjänst och totalt arbetar 158 personer inom den kommunala hemtjänsten i kommunen.
Under coronapandemin har hemtjänsten likt många andra branscher infört åtgärder för att minska risken för smitta.
Användandet av skyddsutrustning är nödvändig men tidsmässigt kostsam menar Ann-Charlotte Grönlund.
– Nu stannar vi i hallen och måste logga in, sen sprita händerna, på med munskydd, handskar och visir, det tar ju fem minuter att bara lämna hallen, säger hon.
Om förslaget går igenom kommer hemtjänsten att avvecklas fram tills november 2021.
Nattpatrullen, larmtjänsten och trygg hemgång kommer fortfarande att finnas kvar i kommunens regi.
Marianne Wangenheim tycker att de stått ut med besparning efter besparning från kommunens sida och att en nedläggning inte är lösningen.
– Jag tycker vi har haft tålamod i flera år här, de har sparat in och sparat in på olika sätt. Karl Henriksson står och talar om att han haft tålamod med oss. Är det

någon som har haft tålamod så är det vi.

Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

”Restriktonerna har blivit vardaglig vana”

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Coronarestriktionerna har skärpts i Stockholm. Badhus och träningsanläggningar har stängts och det är alkoholstopp på krogen efter klockan 22.

– En sån här solig dag är det lätt att hålla modet uppe och ta en promenad, dagen innan med blåst och regn kändes det inte

lika roligt, säger Nanna Wikholm.

Långpromenader har utvecklats till en nationalsport under coronapandemin. Utanför Eriksdalsbadet, som nu har stängt för allmänheten, passerar en aldrig sinande ström joggare och vandrare den sista timmen med dagsljus på söndagen.

Pontus Liljeblad och Elenor Gustafsson går från Fjällgatan till Hornstull. De har blivit ett par under pandemin, så livet är toppen trots alla begränsningar.

– Det har blivit en vardaglig vana att leva med restriktionerna. Den stora förändringen kom i våras. Att läget nu blivit skarpare förändrar inte så mycket, säger Pontus Liljeblad.

Nanna Wikholm promenerar längs Årstaviken medan dottern tränar simhopp i Eriksdalsbadet. Hon har just pratat i telefon med sin bror om julen.

– Det är ju väldigt ovisst hur julen blir i år, men hela familjen bor i Stockholm så vi kan i princip vänta med att bestämma hur vi gör till den 23 december. Att julhandla tror jag kommer att gå bra om man väljer udda tider.

Att begränsa serveringen av alkohol på krogen tycker hon är ett bra beslut, hon är mera tveksam till att stänga idrottsanläggningar och gym.
– Det är stora fördelar med att kunna hålla sig i rörelse. Jag tycker att det borde ha funnits en bättre lösning än att stänga anläggningarna.
Trots uppmaningen att undvika butiker är det mycket folk som rör sig i centrum. På Hötorget ägnar sig Lea Maurios och hennes vänner åt coronasäker utomhusshopping på loppmarknaden. Ringar och en kaninpäls för en spottstyver. Under pandemin har dock besöken i stan blivit betydligt färre.
– Tidigare gick vi ofta ett varv i butikerna efter skolan. Nu har vi distansundervisning och då är startsträckan längre. Det är snarare så att man sitter hemma i pyjamas hela dagen, säger Tove Brodin.
De fyra 16-åringarna är hemma mer och tittar mer på tv-serier än tidigare. Och coronatänket gör sig påmint även här.

– Jag blir chockad när folk sitter tätt intill varandra och inte håller avstånd, säger Lea Maurios.
Alla har förståelse för restriktionerna.
Däremot tycker Valeria Hammar att det är orättvist att gymnasieelever och unga vuxna pekas ut som oansvariga smittspridare.
– Vissa kanske är oförsiktiga och går på fester, men vi är inte dumma i huvudet. Vi bryr oss om våra föräldrar och vill inte smitta dem.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Publiktaket sänkt till åtta i hela landet

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Åttagränsen gäller även sittande publik meddelade i dag landets länsstyrelser och går således i linje med regeringens normerande restriktioner. Inga evenemang får numera arrangeras med fler än åtta åskådare.

I fredags beslutade regeringen att sänka deltagartaket för offentliga tillställningar och allmänna sammankomster till åtta personer där undantagsregeln för sittande publik kvarstår. Undantaget innebär att varje länsstyrelse får fatta eget beslut kring publiktaket. Under dagen offentliggjordes dock att länsstyrelserna fattar ett gemensamt beslut om att begränsa evenemang med sittande publik till åtta personer, skriver Sydsvenskan.
I remissvaret på regeringens förslag om att begränsa deltagartaket skrev länsstyrelsen i Västmanland i förankring med övriga länsstyrelser att undantagsregeln bör tas bort. ”Länsstyrelsen anser att det är av största vikt att regeringen i detta fall fattar ett samlat nationellt beslut avseende förslaget om att förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än åtta personer”, skriver länsstyrelsen i sitt remissvar.
Undantagsregeln kvarstod dock men Stefan Löfven sade i samband med nyheten att han förväntar sig att länsstyrelserna ändrar sina gränser och följer de

nya uppsatta restriktionerna. Undantaget om begravningar kvarstår dock, där 20 personer får delta.

Moa Malmqvist

Drömmen om att föda i en tipi slutade i Karlstad

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Fia Garvner Agoos förlossning började i en tipi i den värmländska naturen. Planen var att föda i vatten, utan smärtlindring och omgiven av barnmorska, doula och sin man Filip. 63 timmar senare föddes

sonen Namah på Förlossningen i Karlstad.

– Livet är som nytt. Framför allt för att jag har blivit mamma, men också för allt nytt man behöver förhålla sig till i pandemin, säger Fia Garvner Agoo när vi ses i hennes familjs sommarhus på Älgö utanför Stockholm.

Det har snart gått fyra månader sedan sonen Namah föddes i Värmland. En födsel som började med en hembarnmorska i en tipi i naturen, men som efter 36 timmars värkarbete förflyttades till förlossningen i Karlstad – där Namah föddes efter totalt 63 timmar.

– Det var en långdragen förlossning, men jag var lugn och i full närvaro under hela förloppet. Så här i efterhand är jag tacksam över att det blev som blev. Det var den mest själsliga resa jag någonsin gjort, säger Fia Garvner Agoo.

Det var i mars som Fia och hennes make Filip Cederholm Agoo flyttade från ett coronadrabbat Spanien där de bott och jobbat under några månader – han som filmfotograf och hon som yogalärare och frilansande

marknadsförare. De hade ännu inte bestämt var i världen förlossningen skulle ske – nu fick den rusande pandemin avgöra. Efter att ha satt sig själva i karantän i huset på Älgö började de göra research om möjligheterna för förlossningen som var planerad till mitten av juli.

– Så länge jag kan minnas har det varit förlossningskris i Stockholm på sommaren. Juli kändes som en panikmånad att föda i. Och med pandemin på det kändes läget långt ifrån tryggt. Åtminstone inte vad det gällde att föda på sjukhus. Sedan Fia blev gravid hade hon och Filip pratat om att förlossningen skulle bli på ”deras sätt”. Då bägge är entreprenörer som har levt ett liv på resande fot de senaste 20 åren, var det, som Fia säger, naturligt att förlossningen skulle ske i naturen – på ett så intimt vis som möjligt.

– En gemensam dröm har varit att leva ett enkelt liv och att resa jorden runt i en husbil och bo i en tipi. När jag blev gravid sa vi: ”Såklart ska barnet födas i en tipi.”

Sedan epidemins utbrott har trycket på hemmaförlossningar

ökat. Normalt tar de assisterande hembarnmorskorna ut en avgift för arbetet, men i Stockholmsregionen erbjuder Karolinska universitetssjukhuset sedan den 1 september 2020 landstingsfinansierade hemfödslar inom ramen för projektet Min barnmorska. Kravet är att man är frisk, har en normal graviditet med låg risk för komplikationer, och har fött barn tidigare med en okomplicerad förlossning. Dessutom behöver man bli bedömd av en förlossningsläkare i slutet av graviditeten.

– Risken för medicinska komplikationer är mindre om du fött ett barn vaginalt tidigare utan komplikationer. Därtill är våra riktlinjer att avståndet till sjukhus ska vara max 40 minuter. Och att man åker in i god tid om något avviker, säger Marie Ekborn som är barnmorska och omvårdnadschef på Graviditet och förlossning på Karolinska i Huddinge.

Förstföderskor, som Fia Garvner Agoo, skulle alltså inte kunna ingå i det landstingsfinansierade projektet.

– Förstföderskor kan föda hemma med privatpraktiserande barnmorskor och får då bekosta det själva, säger Marie Ekborn, som inte vill uttala sig om Fia Garvner Agoos specifika fall.
Trots att Fia var förstföderska, kände hon och Filip sig trygga i sitt beslut.
– Jag hade gjort de undersökningar som rekommenderas under graviditeten och allt hade sett fint ut. Dessutom hade jag haft en bra kontakt med sjukhuset som bara låg 30 minuter bort. De var förberedda på att vi skulle komma in om vi behövde hjälp.
Planen var ursprungligen att placera tipin, som är en typ av tält, i naturomgivningarna på Älgö och att ha en barnmorska och en doula, en person som agerar emotionellt stöd, med under födseln. Men att hitta tillgängliga hembarnmorskor i Stockholm visade sig vara svårare än de trott: alla de kom i kontakt med hade planerad semester runt det utsatta födelsedatumet. En lösning blev att flytta tipin till Värmland. Där bodde doulan Sara och hon kände en hembarnmorska som erbjöd

sig att vara med under förlossningen. Tipin och husbilen kunde stå på Saras tomt.
Trots rådande pandemi förberedde sig Fia för förlossningen så gott hon kunde. Då i stort sett alla fysiska mötesplatser och kurser för gravida hade stängts fann hon stöd i ”Own your birth”, ett nätverk som jobbar för att stärka kvinnor inför och under förlossningen. Via deras föreläsningar och zoommöten kom hon i kontakt med andra gravida som funderade kring sina förlossningar.

– Bland dem upplevde jag en stärkande och inspirerande kraft att föda på egna villkor. För mig blev beslutet att föda i en miljö där jag får stå i min egen kraft ett sätt att ta kontroll över förlossningen. Med hjälp – men utan att lägga mig i någon annans händer helt och hållet.
En knapp månad före planerat födelsedatum var paret på plats hos doulan i Värmland. Filip byggde tipin, som stod omringad av träd och var inredd med blommor, eteriska oljor och stenar. Och så en jacuzzi som Fia planerade att föda i.

– Allt jag hört om vattenförlossning klingade rätt. Dels för att vattnet sägs underlätta värkarna och verka avslappnande, men mest för att jag älskar att vara i vatten. Jag är uppvuxen vid havet, har tävlat i simning och älskar att bada.
Efter tolv timmars värkarbete och en öppen livmodertapp, började den plötsligt att sluta sig, för att öppnas och slutas igen. Barnmorskan konstaterade att barnet mådde bra, men att det tycktes ligga lite snett och därför hade svårt att komma ut. Att Fia därtill hade börjat kräkas av utmattning gjorde att de tog beslutet om att åka in till förlossningen i Karlstad.
– Jag och Filip såg varandra i ögonen och sa: ”Nu blir det inte som vi drömt om.” Den varma jacuzzin, vår fantastiska tipi och naturen – vi hade verkligen sett fram emot att få välkomna vår son där.
Väl på sjukhuset inredde Filip rummet i tipins anda. Förutom oxytocin fick Fia en ryggbedövning och ett värkstannade dropp för att hon skulle få återhämta sig i några timmar.

– Planen från början var att föda naturligt, alltså helt utan smärtlindring. Men så utmattad som jag var då kände jag mig bara otroligt tacksam för det vården hade att erbjuda. Inte för att jag inte klarade smärtan, utan för att jag behövde vila och få näring. 63 timmar efter första värken föddes Namah Moon Garvner Agoo. Som barnmorskan i tipin antagit hade förlossningen dragit ut på tiden för att Namah legat snett.

Hur ser du på din förlossning i dag, snart fyra månader senare?

– Det är den mest magiska och intima händelsen i mitt liv. Och jag är så stolt över att jag bevarade mitt lugn och min närvaro från början till slut. Mycket tack vare Filip som höll mig genom hela resan.

– Och att jag är så tacksam över att det fanns ett sjukhus där jag kunde få hjälp. Vår förlossning blev inte alls som vi tänkt oss, men ändå så vacker och innerlig.

Hur skulle du vilja föda om du blev gravid igen?

– Jag skulle åter föda på mina egna villkor tillsammans med min älskade man. Och jag skulle ge

kroppen massa lugn, intimitet och njutning innan förlossningsdatumet för att få det naturliga oxytocinhormonet att flöda.

Sofia Edgren
sofia.edgren@dn.se

Hemförlossning.

Det är den som är gravid som bestämmer om födseln ska ske hemma. Det kan finnas flera anledningar till att man vill föda hemma, men det kan också innebära en risk om något oväntat händer som innebär att kvinnan som föder eller barnet behöver medicinsk hjälp. Man bör vara frisk och ha en graviditet som går som den ska för att minska risker för att något ska hända. Det bör heller inte finnas några kända risker hos kvinnan eller barnet som kan påverka förlossningen. Min barnmorska som hjälper till vid hemförlossningar tar ut en avgift, och i de flesta regioner får du själva betala den avgiften. I region Stockholm har man sedan 1 september 2020 möjlighet till assisterad hemförlossning inom projektet ”Min Barnmorska” som är ett samarbete mellan

förlossningen på Karolinska Huddinge och mödrahälsovården i södra Stockholm.
Kvinnan måste vara frisk omföderska med normal graviditet och en tidigare okomplicerad förlossning för att kunna få assisterad hemförlossning genom projektet.
Kvinnan behöver bli bedömd av en förlossningsläkare i slutet av graviditeten
Kvinnan får inte bo längre bort än 40 minuter från Karolinska Huddinge.

Källa: 1177 Vårdguiden, Karolinska.se

Doula

En icke-medicinsk person som ger kvinnan som ska föda och hennes eventuella partner emotionellt stöd under själva förlossningen.

Fågelinfluensa upptäckt bland kalkoner i Skåne

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

En gård i Skåne har satts i karantän sedan sjukdomen konstaterats bland kalkoner på gården. Inga djur eller djurprodukter får lämna gården, de smittade fåglarna ska avlivas och anläggningen saneras, enligt Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Viruset, H5N8, är mycket smittsamt mellan fåglar, men det finns inga tecken på att människor kan smittas. Fall av fågelinfluensa har på sistone upptäckts i flera europeiska länder. I Tyskland har uppåt 70 000 fåglar avlivats.

TT

”Våra jurister pratar med Regeringskan sliet”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Landets biografer var på tisdagen osäkra på vilka regler som gäller för deras verksamhet. Blir det ett publiktak på åtta personer eller ej? ”Vi väntar på klarhet från juristerna så att alla är överens”, säger Anders Tegnell efter att inrikesdepartementet gått emot hans uttalande i P1 om att publiktaket på åtta inte drabbar biografer.

Under måndagseftermiddagen rådde det förvirring hos landets biografer efter statsepidemiolog Anders Tegnells uttalande i radioprogrammet ”Studio ett” i P1, där han fick frågan om vi kan gå på bio trots de nya restriktionerna.

– Det här gäller nu liksom alla olika verksamheter som kräver tillstånd men bion gör ju inte det. Det finns olika regleringar för

olika delar av vårt samhälle, men grunden är att man inte ska gå till ställen där det riskerar att vara trångt”, svarade Tegnell.
Filmstaden hade efter måndagens presskonferens planerat att stänga alla biografer men drog tillbaka beslutet efter Tegnells uttalande.
– Vi har inte fattat något definitivt beslut ännu. Det har skett möten under förmiddagen och vi inväntar lite klarhet. Vi hade väntat oss lite klarhet under dagens presskonferens men det kom ju tyvärr inte, säger Caroline Hellström, pressansvarig för Filmstaden.
Inrikesminister Mikael Dambergs presstalesperson Per Strängberg dementerade Anders Tegnells -uttalande i P1 under måndagskvällen.
– Tegnell har fel, sade han till DN. Biografer betraktas visst som allmän sammankomst enligt ordningslagen och restriktionerna drabbar således landets bioverksamheter. Under hösten presenterade regeringen ett undantag i begränsningen för sittande publik. Det innebär att evenemang kan ha sittande publik med upp till 300 personer så länge smittsäkerhet uppfylls och

social distansering råder. Sveriges länsstyrelser kan dock införa regionala begränsningar, vilket majoriteten också gjort till 50 personer.
Svenska Bios vd Peter Fornstam utgår från att restriktionerna gäller biografer och kommer att hålla öppet även om man bara får släppa in åtta i salongen.
– För mig är det ganska tydligt. Jag tror att Tegnell har gjort en tankevurpa. Jag har fått svar från regeringen att man vill ändra ordningslagen till åtta personer, och det är ju under den lagen vi faller.
Anders Tegnell ville under tisdagens presskonferens inte uttala sig om vad som gäller för biograferna.
– Nej, vi har den frågan ute och våra jurister pratar med dem på Regeringskansliet för det är de som har den här lagstiftningen och vi måste avvakta tills vi helt säkert vet vad som gäller, sade Tegnell under presskonferensen.
Kan vi vänta oss svar under dagen?
– Hoppas det, men det är inte vår fråga egentligen, svarar Anders Tegnell i ett sms till DN.

Jacob Abrahamsson på Capitol känner sig fortfarande förvirrad över vilka restriktioner som gäller.
– Vi kommer att ha öppet oavsett men det är fortfarande väldigt oklart. Det är ju fortfarande taket på 50 personer som gäller för sittande publik, men vi vet ju inte ännu om det kommer att införas regionala restriktioner, säger Abrahamsson till DN.
Zita Folkets Bio avvaktar med att besluta om stängning till på torsdag då regeringen hoppas kunna klubba igenom det nya förslaget.
– Några av våra biografer har beslutat om stängning men inte alla än så länge, säger Katrina Mathsson på Riksföreningen Folkets Bio.
Kulturminister Amanda Lind (MP) säger som Per Strängberg att Tegnell har fel i att restriktionerna inte gäller biografer.
– Jag kan inte svara på varför Tegnell säger som han säger, men biografer, precis som alla andra föreställningar omfattas av ordningslagen. Under fyra veckor kommer åtta personer vara huvudregeln, det är normen i

samhället för att minska smittspridningen, även för biograferna.
Däremot, menar Lind, att när smittoläget förändras är det viktigt med undantaget på 300 personer för sittande publik eftersom branschen måste kunna ha en planeringshorisont.
Biograferna i landet har vidtagit stora försiktighetsåtgärder och många menar att problemet snarare gäller köpcentrum, mataffärer och liknande.
Vad tänker du om att kulturvärlden, som i stort sköter sig, får bära ett så stort samhällsansvar?
– Jag vet att kultursektorn har tagit enorma försiktighetsåtgärder och jobbar hårt för att kunna ta emot publik under smittsäkra former. Vi behöver en mer träffsäker reglering och det är därför vi arbetar med att ta fram en tillfällig pandemilag samt fram till dess se om det är möjligt med olika undantag till ordningslagen, bland annat just för sittande publik. Nu är vi i ett läge där alla behöver ta sitt ansvar, men i grunden behöver vi en mer träff-säker reglering.

Biografer drabbas hårt av beslutet, liksom fria scenkonstgrupper och privata teatrar. Hur kommer man att rädda dem?

– Det är otroligt viktigt att vi i största mån försöker att undvika att verksamheter går under. De är helt avgörande verksamheter och institutioner för infrastrukturen i kulturlivet. Det var ett väldigt viktigt besked med de förlängda näringslivsstöden som kom i förra veckan, det vet jag är viktigt inte minst för exempelvis privatteatrarna.

– Just nu arbetar Kulturrådet med fördelningen av det senaste stödpaketet på 1,5 miljarder kronor till det fria kulturlivet och jag ser också att vi kommer att behöva ytterligare stöd för att de här verksamheterna ska ta sig igenom krisen.

Amanda Lind kan inte ge några besked i nuläget för vilka stöd det handlar om. Hon behöver först se över var det finns störst behov av stöd, för att sedan diskutera med de partier som samarbetar med budgeten.

Moa Malmqvist
moa.malmqvist@dn.se

Bårhusperso-nalen fasar för en ny våg

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Måndagen den 13 april möttes obduktionstekniker Nadja Elofson av kvarlevorna av 70 avlidna människor när hon kom till arbetet.

– Då fanns det ingen tid att känna efter, en värdig hantering av de avlidna stod på spel, säger hon.

Nu fasar bårhuspersonalen för en andra våg av avlidna.

et hände i våras att Nadja Elofson, obduktionstekniker på bårhuset vid Karolinska universitetssjukhuset, drömde om avlidna. I drömmen visste hon plötsligt inte längre vem som låg i vilken bisättningssäck, på vilken hylla.

– Jag inser att det var min inre stress, min egen rädsla för att det skulle bli fel som bidrog till den återkommande mardrömmen, säger hon.

När dödstalen plötsligt sköt i höjden vecka 11, visste ingen vad hon och kollegorna stod inför. Ungefär samtidigt som bårhuset i Solna blev fullt över en natt när coronapandemin skördade hundratals offer i Stockholm stod Dennis Hemå på Frösön utanför Östersund och svetsade fogar till samma slags säckar som kom att jaga Nadja om nätterna.

– I början var det riktigt otäckt. Hur smittsamt var det? Skulle jag drabbas? En gång slog det mig – tänk om jag just nu svetsar en säck som jag själv kommer att hamna i…

– Men den skrämmande känslan gick över. Jag kände ganska snabbt att vi gjorde nytta, att vi bidrog till någonting som blev så bra som det kunde bli, säger Dennis.

○ ○ ○

Då, veckorna kring påsk, var läget akut. Många chefslager ovanför Nadja och Dennis rådde en stämning som närmast kan liknas vid en endast begränsat kontrollerad panik.

I korridorerna på Karolinska universitetssjukhusets medicinska enhet klinisk patologi och cytologi

avlöste diskussionerna om hur man skulle hantera de avlidna varandra – det fanns en krisplan A, B, C och till och med en krisplan D.
Den sista stavades Mälarhöjdens ishall.
– Jag har aldrig varit så rädd och nervös under i hela mitt yrkesliv. Under ett par dygn kändes det som att situationen var på väg att glida oss helt ur händerna, säger Claes Ruth, funktionschef på Karolinska universitetslaboratoriet.
I dag, vecka 47, efter en höst där det de senaste 20 veckorna statistiskt sett avlidit färre än normalt, är han inte lika rädd för att det ska uppstå ett liknande krisläge.
– Allt det jobb vi gjorde i våras ger oss bättre förutsättningar nu. Vi är förberedda på ett helt annat sätt.
○ ○ ○
Tillbaka till påskhelgen 2020. Mikael Björnstedt, professor och verksamhetschef för Klinisk patologi och cytologi, hade som alla andra sett skräckbilderna från Italien och Spanien. Där staplade man kistor i kyrkor utan kyla. I

USA grävde man massgravar som man skyfflade ner de döda i.
– Vi bestämde oss för att där får vi inte hamna. Hanteringen av de avlidna är den sista länken i vårdkedjan – det är lika viktigt att ta hand om våra döda som om våra levande patienter, säger han.
Det var inte bara av utrymmesskäl som läget var ytterst allvarligt. Då visste man inte heller så mycket om smittan. Riskerade bårhuspersonal, transportörer, begravningsentreprenörer och anhöriga till de avlidna att smittas? Ekvationen innehöll få kända variabler.
Redan två veckor innan påsk hade de höga cheferna insett att de 256 platserna på bårhuset i Solna inte skulle räcka på långa vägar. Inte ens de totalt 1 100 bårhusplatser som då fanns i regionen skulle vara i närheten av tillräckligt.
När funktionschefen Claes Ruth tar oss tillbaka till de mest kritiska dygnen räcker hans normalt samlade och landstingsadministrativa sätt att uttrycka sig inte riktigt till.
– Vi höll andan när vi fick klart för oss att det fanns ett tomt kylrum i gamla Karolinska, det som

tillhörde den sedan ett par år tomställda personalrestaurangen.
– När beskedet till slut kom att kylsystemet fortfarande fungerade i den lokalen var det en riktig pulshöjare, säger han.
Det var den 7 april. Efter det hände allting slag i slag. På bara 48 timmar lyckades man utöka - antalet bårhusplatser i Solna från 256 till 486.
Ett par dygn senare hade det skapats ytterligare ett bårhus – i ett inhyrt kylrum i Globenområdet skapades plats för 230 avlidna. De kom att förvaras i enkla, specialbeställda träkistor på hyllsystem som monterades upp över en natt.
○ ○ ○
Nu är det senhöst i Stockholm. Det är fortfarande öde i det kylrum som löste den första akuta krisen, som inträffade när antalet dödsfall hade ökat från 300 till närmare 800 i veckan.
Nadja Elofson står bland de tomma hyllorna, som är gjorda av galvad plåt för att klara av den korrosiva miljö som ett kylrum på 4–5 grader utgör.
– I dag känns det surrealistiskt, nästan som om det inte har hänt.

Tänk, det var fullt här, 230 avlidna. Och ytterligare 256 i det vanliga bårhuset.
– Som vi längtade efter den dagen då det skulle vara tomt, säger Nadja.
Och som hon hoppas att rummet ska slippa användas igen.
Kylrummet, som kom att kallas K1:an, ligger tre våningar ner under det ordinarie bårhuset, nästan en kilometer bort genom kulvertarna.
Vägen hit går via två hissar, ett par breda kulvertar och några mindre. Den har kurvor både till höger och vänster och här och var lutar golvet, underlaget är ojämnt. Att hålla rätt och rak kurs med de hjulförsedda transportbritsarna minns Nadja som fysiskt ansträngande.
– Efter ett tag hittade vi med förbundna ögon. Det tog minst en kvart, enkel väg. När vi väl fått dit 25 kroppar och kom tillbaka till det ordinarie bårhuset stod det 25 nya och väntade, säger Nadja.
Några personer från rättsmedicin togs in för att hjälpa till under de mest kritiska veckorna. Ett par helger var även några av de högsta cheferna med och drog bårar genom kulvertsystemen.

Mattias Botvidzon, obduktionstekniker, jobbade sexton dagar i sträck.
– Om jag orkade slå på tv:n när jag kom hem och såg att iva-läkarna och sjuksköterskorna hyllades som hjältar, så hände det att jag tänkte ... vi då...? Vad är då vi?
○ ○ ○
– Bårhuspersonalen var det verkliga hjältarna, svarar Mikael Björnstedt, verksamhetschef för Klinisk patologi och cytologi på den frågan.

Men det fanns fler som gjorde viktiga insatser. En av dem var Lars Bäcklund, inköpschef på -Scania i Södertälje. Han fick ett samtal klockan 10 på förmiddagen den 7 april. Någon i krisledningscentralen som bildats i Region Stockholm kände till Lars roll som inköpschef för logistik. Bara några timmar efter samtalet klev Lars in i K1:an. Hans uppdrag var att förvandla det till ett bårhus. Då låg det redan 79 kroppar i där, på gamla sjukhussängar.
– Jag fick veta att det under den stundande påskhelgen fanns en

påtaglig risk för att det skulle komma in mellan 40 och 50 kroppar till – per dygn.
Under den tisdagseftermiddagen kröp han omkring i lokalen och mätte. Han ritade en skiss i ett anteckningsblock, sms:ade den till en kollega som hade direktkontakt med Constructor, ett företag specialiserade på lagerinredning i Göteborg.
Efter att Tomas Görhed, försäljningschef på Constructor, sett ritningarna kunde han konstatera att det fanns material till de så kallade pallställen, men att 600 hyllplan behövdes bockas till i Göteborg och fraktas till Stockholm. Skulle detta ske innan helgen var någon tvungen att fatta ett avgörande beslut redan på tisdagskvällen.
Lars Bäcklund minns anspänningen.
– I ett privat företag hade det aldrig rått någon tvekan. Nu hade vi att göra med offentlig sektor, med en jättelik byråkrati, styrd av inte minst lagen om offentlig upphandling.
För en sekund tänkte han att det kanske inte skulle gå. Men beslutet kom.

– I vanliga fall hade en sådana här beslutprocess säkert tagit ett år eller två. Nu tog det tio minuter, säger funktionschefen, Claes Ruth.

På onsdagen levererades allt material. På skärtorsdagen påbörjades monteringen. På fredagen var det klart.

– Leverantören ville att jag skulle skicka bilder på hur det jobbet framskred, men det kunde jag inte göra. Hyllorna fylldes på med avlidna efterhand som vi monterade upp dem, säger Lars Bäcklund.

Han döljer inte att han får gåshud när han berättar om det.

– Det känns som det är det viktigaste jobb jag gjort under hela min karriär.

Vecka 15–16, när peaken av avlidna nåddes i Stockholm, hade regionen lyckats med att nästan fördubbla antalet bårhusplatser – från 1 594 till 2 143. Alla kom till användning.

○ ○ ○

Varje dag lades ett komplicerat pussel för att få det att fungera. Flera stora omflyttningar av kroppar krävdes. Under fem

helgdagar flyttades närmare 400 avlidna runt. Begravnings-byråernas Transport i Stockholm, BBT, körde dem i diskret skytteltrafik mellan bårhusen i Solna, Södertälje, Södersjukhuset och Globen. De avlidna som fördes till Globen lades i de nyinköpta träkistorna före transporten.

– Varje kista vägde ungefär 120 kilo. Så vi flyttade 30 ton under två helger. Att göra det på ett respektfullt sätt kräver en del. Det var som en militär operation, alla hade sina positioner, sina uppgifter att lösa. I full skyddsutrustning, säger Thomas Thomsson, vd på BBT.

Han känner ännu av efterverkningarna. När han ska beskriva det finner han inga andra ord än att det känns som en blytung jetlag han fortfarande håller på att återhämta sig ifrån.

– Men vi klarade det. Jag är så stolt över att vi klarade det. Ingen avliden hamnade någonsin på något golv.

○ ○ ○

Redan innan Region Stockholm påbörjade arbetet med att utöka antalet bårhusplatser hade

begravningsentreprenörerna börjat efterfråga så kallade bisättningssäckar för att man skulle våga hantera de avlidna. Ulf Lerneus, förbundsordförande för Begravningsentreprenörernas riksförbund, minns hur han tidigt i mars hjälpte sina medlemmar att dammsuga marknaden. Det var inte helt enkelt, det var brist även på säckar.

– Rädsla för att de avlidna var smittsamma var förståeligt stor, säger han.

Med stor vånda beslutade också Region Stockholm, i slutet av mars, att alla avlidna skulle läggas i en bisättningssäck – oavsett om personen var konstaterat smittad med covid-19 eller inte.

I ärlighetens namn var det inte lätt att veta vilka som faktiskt var det. På bårhusremisserna som läkarna utfärdade kunde det stå allt från ”Misstänkt covid” eller ”Covid?” till att rutan med konstaterad smitta var ikryssad. Regionen tog det säkra före det osäkra.

Säckarna var dock ett etiskt dilemma. I normala fall används de vid mord, självmord, när kroppen börjat få ”uttalade postmortala förändringar”. Och,

förstås – vid konstaterade smittsamma sjukdomar.
– Det finns ett känslostyrt stigma runt dem. Vi kan höra våra kunder förfärat säga: ”Jag såg hur de la min mamma i en säck!” De kan uppfattas som ovärdiga, men i den krissituation som uppstått blev de en förutsättning för en värdig hantering, säger Ulf Lerneus.
Problemet var också att smittorisken ledde till att de anhöriga inte fick se den avlidna för ett sista farväl. En redan försluten säck öppnades inte igen – inte förrän några veckor senare, då man visste att riskerna var minimala.
– När visningarna kom igång igen bäddade vi så fint vi bara kunde. Man kunde inte ens se säckarna, säger obduktionsteknikern Mattias.
Han mötte aldrig anhöriga som var upprörda över det.
– Det var som att de förstod. Är det kris, så är det. De allra flesta accepterade att restriktionerna gällde såväl levande som döda, säger han.
Många anhöriga ringde till bårhuset under den här perioden. De hade frågor om hur och var

deras avlidna anhöriga förvarades och hanterades. Och i de fall man önskat har begravningsentreprenörerna varsamt de lagt kläder som de anhöriga valt ut ovanpå bisättningssäckarna, innan de skruvat igen kistlocken.
– Jag tror att fantasin och de bilder man gör sig nästan alltid är värre än verkligheten. Får man en förklaring och bilder av hur det ser ut skapar det ett lugn, en trygghet, säger Mattias.
○ ○ ○
Nu är vi i mitten av november. Efter en osedvanligt lugn höst har antalet avlidna börjat stiga igen. Mattias och Nadja har knappt hunnit återhämta sig efter vårens fysiska och psykiska ansträngning. I efterhand har de svårt att greppa vad de var med om. Även de pratar om en känsla av jetlag.
– Jag tror ingen riktigt kan förstå det, inte ens vi. Vi visste bara att nu gällde det att skapa ordning i det kaos som uppstod. Jag var på jobbet halv sex varje morgon under tio veckor för att hinna flytta så många avlidna som möjligt, från en extrakyl på NKS

till bårhusintaget och sedan från bårhuset till K1:an, säger Mattias Botvidzon.
Han började så tidigt för att de aldrig skulle ha hunnit med annars. Men han gjorde det också för att det skulle vara så få människor som möjligt i kulvertsystemen.
– Det går aldrig att komma ifrån att för dem som inte är vana är det förknippat med obehag, detta att se en ständig ström av avlidna i bisättningssäckar rullas fram och tillbaka, säger Mattias.
○ ○ ○
På Frösön rättar Dennis Hemå till kepsen, han andas ut. Han är tillbaka till normala arbetstider, de vanliga arbetsuppgifterna. Han tillverkar åkmadrasser till vinterrosiga barn.
Att delägarna till företaget Tekonf i början av mars funderade på att dra ner och säga upp folk känns avlägset. Då exploderade plötsligt beställningarna på bisättningssäckar. På mindre än en vecka tog man fram en prototyp som var tillräckligt enkel för att massproduceras snabbt utan att tumma på kvaliteten.

Fram till dags dato har man tillverkat 10 000 säckar. Det har gått åt 50 000 kvadratmeter pvc-väv och 3,5 mil dragkedja. De sista sju kilometrarna fick företaget tag i på ett restlager i Tyskland.
– Det blev väldigt konkret hur många det var som faktiskt avled, konstaterar Helene Blomgren, som sytt i många av dragkedjorna. Göran Wärdell, vd, är stolt över att man kunde hantera det, att man på så kort tid lyckades ställa om hela produktionen.
– Döden är en del av livet och vi blev en del av att man kunde hantera krisen. Säckarna behövdes. Att det kan kännas obehagligt att de måste tillverkas kan jag förstå, men samtidigt måste någon göra det, säger han Han sticker inte under stol med att företaget ökat sin omsättning med 25 procent och att det skapade jobb – för så är det också. Allt material företaget hade på lager gick åt på våren. Det blev mest svarta säckar. Men också blå, gröna, lila och ibland till och med orange. Det var inget man önskade. Men då hade man inget val.
○ ○ ○

Nu börjar det kanske om igen. I dag är bårhuskapaciteten större än innan pandemin, det finns 1 728 platser att tillgå på kort varsel. Av dem var 923 lediga i måndags.

På bårhuset i Solna lägger Nadja och Mattias in de avlidna som är smittade med covid-19, sedan sveper de in dem i vita lakan. Strax innan vi lämnar bårhuset ringer en begravningstransportör och ber om fler bisättningssäckar. De har börjat märkt en viss uppgång av misstänkta covidfall bland de avlidna, återigen på äldreboendena.

Mattias drar ett djup andetag och hämtar en vagn med nya, dubbelvikta säckar som han ställer vid bårhusintaget, för avhämtning, vid behov.

Scania och Constructor beslutade tidigt i processen att de skulle delta i arbetet med att utöka antalet bårhusplatser utan vinning. När tid är kommer utrustningen som monterades i K1:an att köpas tillbaka av Constructor.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

När pandemin bröt ut hade man 1 100 tillgängliga bårhusplatser i Region Stockholm. Det utökades snabbt till 1 726 platser.
Flera har nu avvecklats. Nu finns det 1 546 platser samt möjlighet att direkt öppna 182 ytterligare, vid Dalens sjukhem och Bromma sjukhus.
Av de 1 546 platserna var i måndags 623 belagda och 923 lediga.

Oppositionen befarar: Centralisering kan hota lyckosam coronamodell

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Förslaget att centralisera beställningen av sjukvård i den så kallade Norrtäljemodellen,

som väntas klubbas av regionfullmäktige i veckan, väcker debatt. Med centralisering hotas den lokala förankringen, enligt Socialdemokraterna.

– Besluten måste fattas lokalt för att få de här korta ledtiderna, säger Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd.

Ett tätt samarbete mellan sjukvård och äldreomsorg lyfts fram som en anledning till att covidsmittan hållits i schack i Norrtälje. I kommunen med 63 000 invånare och relativt sett hög medelålder i befolkningen, har smittspridningen varit begränsad inom äldreomsorgen, liksom det totala antalet dödsfall som i nuläget uppgår till 35. Förslaget i den blågröna regionbudgeten att centralisera beställningarna av vården till hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Stockholm har lett till intensiv debatt, bland annat i Norrtelje Tidning.

Oppositionsregionrådet Talla Alkurdi (S) är kritisk:

– Vi anser att det här skulle bli en smärtsam centralisering. Vi ser runt om i länet hur utsatt äldreomsorgen har varit under

pandemin, men i Norrtälje har man klarat sig bra – som ett resultat av samordning och stark samverkan, säger hon och fortsätter:
– Vi tror inte att man kan centralisera utan att tumma på patientsäkerheten. Det är genom den lokala förankringen man har kunnat korta ledtiderna på ett effektivt sätt. Vi tycker i stället att man ska sprida Norrtäljemodellen.
Norrtäljemodellen startade 2006, som ett integrerat samarbete mellan kommun och region om organisation av sjukvård, primärvård och omsorg, efter en diskussion om nedläggning av Norrtälje sjukhus.
Catarina Wahlgren (V), är ledamot i den politiska direktionen i Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, KSON, och gruppledare i regionfullmäktige.
– Vi oroar oss för att om man flyttar tillbaka beställningen av sjukvård till Stockholm, som var där den var innan Norrtäljemodellen bildades, så försvinner möjligheten med modellen och att Norrtälje i stället

blir en del av den vanliga likriktningen, säger Catarina Wahlgren.
I praktiken är det fem tjänster på Kommunalförbundet som kan dras in.
Wahlgren beskriver att modellen möjliggör snabba beslut, som exempelvis gjordes i början av pandemin, då Kommunalförbundet gav vårdbolaget Tiohundra och Norrtälje sjukhus i uppdrag att samordna ansvaret för vård och omsorg under pandemin. Det inkluderade även de privata utförarna, vars personal användes för att klara bemanningen. Som DN berättat samordnades även skyddsutrustning mellan omsorgen och sjukvården, och läkare från sjukhuset var på plats på äldreboenden som försågs med syrgas.
– KSON har ett uppdrag att gå över gränserna när man gör beställningar, medan hälso- och sjukvårdsförvaltningen har väldigt tydliga stuprör. Vi har jobbat jättemycket med att få ideella organisationer att ingå i ”sjukvårdsmarknaden”, för de passar inte in i mallen – och det gör inte Norrtäljes sjukvård heller.

Det är mycket längre avstånd, och det finns inte flera husläkare att välja på om man bor utanför Norrtälje stad, samtidigt som vi har en äldre befolkning än länet i genomsnitt. De här omständigheterna kräver att man har ett samarbete om man ska ha en verksamhet överhuvudtaget, säger Catarina Wahlgren.
Förslaget om en centralisering måste utredas, och för att organisationen runt Norrtäljemodellen ska förändras krävs även ett beslut i kommunfullmäktige i Norrtälje. Kommunstyrelsens ordförande Bino Drummond (M), säger att han inte direkt ”gör vågen”, över att Norrtäljemodellen ska utredas på nytt, men anser inte att modellen i sig är hotad.
– Det står väldigt tydligt i budgetförslaget att man inte vill ändra på det som varit framgångsfaktorn. Jag uppfattar att man vill ha en långsiktighet i beställningsarbetet och komma bort från sårbarheten i en liten organisation. Jag känner inte oro i att man vill titta på administration, så länge man inte går in och petar i grundfundamentet, säger Bino

Drummond, som samtidigt påpekar att M styr i minoritet i Norrtälje, varför det behövs en bred enighet i kommunen runt en gemensam linje.
DN har sökt Irene Svenonius, som hänvisar till Olle Reichenberg (M), ordförande i KSON:
– Jag håller med om att Norrtäljemodellen förklarar varför Norrtälje stått emot covid-19 så pass bra som man gjort. Men jag har svårt att se att en översyn av administrationen har någon bäring på det. Den politiska nivån finns ju kvar i KSON, där Norrtäljepolitikerna har inflytande, säger Reichenberg, som även är ledamot i regionfullmäktige.
– Jag tycker att oppositionen och Socialdemokraterna skjuter helt över målet. Vi ska pröva möjligheten att en del av byråkratin kan samordnas. Det betyder inte att allt ska samordnas, utan att vi ska se över om vi kan undvika dubbelarbete. Det ser jag som helt naturligt.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Jag tycker vi måste titta på att förbjuda nickar vid en ung ålder.

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Brittiske fotbollslegendaren sir Geoff Hurst, VM-guldhjälte 1966, vill förbjuda nickar i barnfotboll. Debatten kring nickar i ungdomsfotboll är stor i Storbritannien. Diskussionen har den senaste veckan tagit fart igen efter den demenssjuka VM-hjälten Nobby Stiles död, då forskning kopplar nickningar till demens senare i livet.
Uefa gick i somras ut med riktlinjer kring nickningar inom ungdomsfotbollen, där man uppmanade medlemsländerna att minimera fenomenet. England och Skottland har sedan tidigare förbjudit nickningar för barn under 12 år.

Efterfrågan på valpar har ökat – tänk på det här före köpet

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Den som vill köpa en valp måste ha tålamod. Väntan på den nya familjemedlemmen kan bli ett halvår lång eftersom hundintresset har ökat rejält i år.

DN reder ut vad du ska tänka på inför köpet och hur du undviker att bli lurad att köpa en insmugglad hund.

Pandemin antas vara orsaken till det stora intresset för att bli med hund. När man tillbringar alltmer tid hemma känns det lockande att vara hundägare, inte minst för alla promenader med den fyrbenta kompisen.

Till och med sista oktober i år hade 59 130 hundar nyregistrerats i Jordbruksverkets hundregister. Det är en ökning med drygt 11 procent, jämfört med samma period i fjol.

Trycket på hunduppfödare är högt. De är så nedringda att de undviker att annonsera om kullar som är på gång, berättar Hans Rosenberg, presstalesperson på Svenska kennelklubben, hundägarnas riksorganisation:
– En uppfödare som lade upp en annons om en blandraskull hade ett par timmar senare fått intresseanmälningar från cirka 1 000 personer. Efterfrågan är så stor att kullar som inte ens är påbörjade kan vara bokade.
Den som väl har bestämt sig för att bli hundägare blir kanske nedslagen över att det dröjer månader innan krabaten tassar runt där hemma. Se då till att otåligheten inte leder till ett mindre genomtänkt köpbeslut.
Marknader med högt köptryck lockar till sig oseriösa säljare. I åratal har det varnats för kommersen med smuggelhundar, men varningarna till trots frodas denna handel – och den antas ha vuxit i år på grund av det ökade suget efter valpar.
När tullen upptäcker smuggelhundar kan de mötas av hjärtskärande bilder. Valpar kan ligga drogade och ihoptejpade i en gömma i en bil och några kan

redan ha dött av den hårda hanteringen. Deras liv innan färden har ofta utspelats på så kallade valpfabriker.
Många hundar, mörkertalet är troligen stort, lyckas dock smugglas in i Sverige. Väl här kan deras oklara bakgrund uppdagas när den nya ägaren besöker veterinären.
– Om hunden anmäls till oss tar vi beslut om vad som ska hända med den, säger Lotta Hofverberg, chef för smittskyddsbekämpningen på Jordbruksverket. Beslut om hunden grundas bland annat på varifrån den kommer, vilka införselkrav som inte är uppfyllda och hur länge den har varit i Sverige. Våra åtgärder är till för att förhindra att rabies kommer in i landet, men det finns även andra sjukdomar som dessa hundar kan sprida.
I bästa fall sker inga åtgärder, eller så räcker det med att hunden isoleras i hemmet en tid. I värsta fall måste hunden avlivas. Fram till och med 21 september hade Jordbruksverket fattat beslut om 220 illegalt införda hundar, 57 blev avlivade. Antalet är dock högre, eftersom det saknas

statistik för beslut som fattas efter kontorstid på vardagar.
– Vi får ofta höra hur inköpen har gått till och det är alldeles, alldeles, för vanligt att valpen har överlämnats till exempel på en parkeringsplats. Köparna har varit aningslösa och trott på utlovade garantier om att valpen har alla nödvändiga vaccinationer, men det kan också vara så att de inte har varit så nogräknade eftersom de ville ha valpen snabbt, eller billigt, säger Lotta Hofverberg.
Den som köper sin hund via en annons bör tänka på följande, råder Hans Rosenberg:
Köp aldrig en valp utan att ha besökt dess hem och sett att den lever bra och med sin mamma.
Förlita dig inte på papper från andra länder där det sägs att hunden har fått olika vaccinationer, sådana papper är lätta att förfalska. Acceptera inte påståenden om att nödvändiga papper finns, men att de ska skickas senare.
Om priset på hunden sänks, eller är ovanligt lågt, bör du backa från köpet.
Så till den stora frågan – vilken sorts hund ska du köpa? Här gäller det att tänka till ordentligt

eftersom alla valpar är söta och lätta att falla för.
– Det gäller att tänka på att varje ras är unik och framavlad för ett speciellt ändamål, som drag-, vall- eller jakthundar. De behöver få utlopp för sin energi annars kan de bli stressade och svåra att hantera. Även små hundar behöver aktivitet och motion, säger Hans Rosenberg.
Svenska kennelklubbens fokus ligger på rashundar som är registrerade hos dem och därmed har en dokumenterad bakgrund. Vissa blandrashundar har dock blivit mycket populära och kostar mer än registrerade rashundar. För den senare gruppen ligger priset på cirka 16 000–20 000 kronor, medan en del blandraser kostar dubbelt så mycket eller ännu mer. Exempelvis kan en valp av den hajpade hundsorten labradoodle kosta cirka 50 000 kronor.
Nu under pandemin arbetar många hemifrån, vilket underlättar ett hundägande, men följeslagaren finns där i många år framåt, kanske 15. Ställ dig därför frågan om du hinner ge hunden vad den behöver när situationen återgår till det normala. Att ha

hund är en livsstil, ett ansvar som gäller dygnet runt.
– Tänk också på att en valp är som ett barn. Det första året är viktigt eftersom det händer mycket då. Hunden ska bygga upp ett förtroende för sin familj och lära sig dess rutiner, samt att bli rumsren och att vänja sig vid att bli lämnad ensam hemma.
SKK:s rekommendation är att inte placera valpen för tidigt på hunddagis. Vänta tills den har blivit mer mogen.
Om någon i familjen är allergisk kan det gå att ha hund ändå. Det finns inga allergifria raser, men ibland kan vissa hundar fungera för den som är allergisk. Ett blodprov på både valp och eventuell ägare visar om den matchningen finns.
Vissa hundspekulanter väljer att köpa en gatuhund från ett annat land för att rädda den från en miserabel tillvaro. För att dessa ska få importeras till Sverige ska de ha nödvändiga vaccinationer. En stickprovskontroll som Statens veterinärmedicinska anstalt och Jordbruksverket genomförde i höstas visade på brister i rabiesskyddet hos gatuhundar från länder med rabies.

– Av 31 undersökta hundar med vaccinationsintyg hade drygt hälften ett bristande skydd. Fem av hundarna avlivades därför, säger Lotta Hofverberg. Vi har sett ett ökat intresse för att köpa gatuhundar, vilket oroar oss då hundarna kommer från en miljö med mycket högt smittryck. Den som importerar en sådan hund bör testa hundens vaccinationsskydd med blodprov innan den tas till Sverige.

Annika Carlsson
annika.carlsson@dn.se

Fakta. Tips för dig som ska köpa hund

Alla hundar som bor i Sverige måste vara id-märkta och registrerade, med ägare, i hundregistret som sköts av Jordbruksverket. I dag är cirka 982 000 hundar registrerade där. Antal ägare är cirka 714 000.

1 Var hundvakt eller låna en hund i ett par dagar för att prova på hur livet som hundägare kan vara och vilken ras som kan passa dig. Det finns också valpkurser att anmäla sig till.

2 Tänk efter om du hinner med att ha hund, även när tillvaron blir normal och vi inte är hemma lika

mycket som nu. Hundar är flockdjur och vill inte vara ensamma länge. De måste ha möjlighet att komma ut var sjätte timme, valpar och äldre hundar behöver vanligen komma ut oftare.

3 Ta reda på fakta om både hunden och uppfödaren före köpet. Är uppfödaren med i Svenska kennelklubben, SKK, ställs ett flertal krav på aveln. Blandraser finns inte hos SKK, men vissa blandrasuppfödare har bildat egna klubbar. Om uppfödaren inte är med i någon klubb, fråga varför.

4 Be om att få se föräldrarnas hälsotest. Det finns rasbundna sjukdomar och vilket hälsotest som behövs varierar därför, det kan exempelvis vara röntgen av höftleder eller ögonlysning.

5 Fråga hur uppfödaren förbereder valpen inför flytten hem till dig när det gäller socialisering.

6 Fråga vad uppfödaren har för avelsmål, som jakt, utställning eller sällskap.

7 Valpen ska köpas i uppfödarens hem. Den måste vara minst åtta veckor innan den kan lämna sin mamma. Vid köpet ska valpen vara id-märkt och avmaskad. Det

ska finnas ett veterinärintyg som måste vara utfärdat under den senaste veckan. Ett köpeavtal och registreringsbevis ska också överlämnas.
Källa: Svenska kennelklubben, Jordbruksverket och Svenska labradoodleklubben

Riksdagen vill att staten tar över assistans

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Staten bör ta över ansvaret för den personliga assistansen för funktionshindrade. Ansvaret ska inte som nu vara delat mellan kommunerna och staten, föreslår en majoritet i riksdagens socialutskott.
– Det är ett måste för att vi ska få en jämlikhet över landet och att

alla ska få samma förutsättningar. Så ser det inte ut i dag, säger Maj Karlsson, talesperson för Vänsterpartiet i funktionshindersfrågor. Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna står bakom det initiativ som nu blir utskottets förslag för tillkännagivande till regeringen. De tre har stöd av Sverigedemokraterna.
TT

Hushållen sparar fortsatt på hög nivå

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Hushållen fortsätter att spara under coronapandemin. Nysparandet i finansiella tillgångar uppgick till 103 miljarder kronor under tredje kvartalet. Skulderna ökade med 59 miljarder kronor under samma period.

Det totala finansiella sparande uppgick därmed till 44 miljarder kronor under kvartalet, 32 miljarder högre än under motsvarande period förra året, enligt färska siffror från statistikmyndigheten SCB. Enligt SCB finns en säsongsvariation i sparandet som vanligtvis är lägre under tredje kvartalet än de föregående två kvartalen.

TT

Simhallar och gym hölls öppna – trots råd om motsatsen

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Enligt regeringen och Folkhälsomyndigheten ska svenskarna undvika att gå på badhus, gym och bibliotek för att förhindra smittspridning.

Trots det har kommuner runt om i landet valt att hålla just den typen av offentliga verksamheter öppna.
Först efter flera veckor har nu både Stockholm och Malmö beslutat att slå igen flera av sina verksamheter och besöksmål.
Under hösten har Folkhälsomyndigheten gått från vårens allmänna rekommendationer till riktade lokala råd i de regioner där smittspridningen varit som värst.
Men eftersom i stort sett hela landet nu på nytt drabbats av en andra våg av coronapandemin så har de lokala råden nu i praktiken blivit nationella.
I torsdags fattade Folkhälsomyndigheten beslut om att även den sista regionen, Jämtland Härjedalen, ska börja omfattas av de striktare rekommendationerna.
Råden innebär att människor i nästan alla regioner bland annat ska ”avstå från att vistas i inomhusmiljöer som butiker, köpcentrum, museer, bibliotek, badhus och gym”.
Men landets kommunpolitiker och tjänstemän har tolkat råden

olika. I flera av landets storstadskommuner har just den typen av lokala verksamheter varit öppna – trots att invånarna alltså bryter mot Folkhälsomyndighetens rekommendationer om de går dit.
På fredagen höll dock Stockholms stad och Malmö stad presskonferenser där de berättade att besöksmål som simhallar och gym nu ska stänga. Det är drygt tre veckor efter att de allmänna råden började gälla i de två kommunerna.
– Smittspridningen ökar alldeles för snabbt. Alla måste ta sitt ansvar, säger Stockholms finansborgarråd Anna König Jerlmyr (M).
Biblioteken kommer dock vara fortsatt öppna i både Stockholm och Malmö eftersom de – trots rådet att ingen ska besöka dem – betraktas som viktiga samhällsfunktioner.
– Vi ser att smittspridningen i samhället ökar. Det här är vårt bästa steg att bidra till att det inte ska finnas platser där smitta kan spridas, säger Malmös fritidsdirektör Johan Hermansson.

Besluten i de två städerna kommer flera veckor efter att bland annat Göteborg fattade beslut om att stänga sina motsvarande verksamheter. Men kommuner över hela landet har agerat olika. I Falkenberg reagerar man på storstädernas hantering. I ett inlägg på Facebook uppmanar kommunstyrelsens ord-förande Per Svensson (S) Stockholm och Malmö att skärpa sig.
– Så fort de lokala allmänna råden kom så stängde vi simhall, bibliotek som mötesplats, gym och all annan publik verksamhet som inte är helt nödvändig. Jag förstår inte vad de håller på med, säger han.
I Örebro har varje verksamhet fattat beslut om hur man ska göra. Simhallar och konsthall har stängts medan bibliotek är öppna. Kommunstyrelsens ordförande Kenneth Handberg (S) säger att det finns skäl till att hålla biblioteken öppna trots råden.
– Att bibliotek är öppna beror på att alla människor inte har tillgång till digital kommunikation eller basal samhällsinformation.
Ser du ingen risk för otydliga budskap när Folkhälsomyndig-heten säger att man inte ska

besöka till exempel badhus samtidigt som ni väljer att stänga vissa verksamheter men behålla andra öppna?
– Jo, det finns en risk att det blir förvirrat om man inte relaterar till grundbudskapet. Jag utgår från att varje svensk som hört Anders Tegnell eller någon minister säga att vi ska hålla oss hemma förstår att de samhällsfunktioner som är öppna bara är öppna för de mest akuta behoven.
I de flesta regioner ser de lokala råden likadana ut. Men i Uppsala, den region som först drabbades hårt av höstens andra våg, är de mer generella. De avråder till exempel inte från att besöka badhus och bibliotek.
Kommunstyrelsens ordförande i Uppsala, Erik Pelling (S), säger att man efterfrågat tydligare råd.
– För att det ska vara enklare för folk att begripa så vore det bra om vi fick samma råd som övriga. Uppsala var först ut och då valde man bara vissa råd. Det leder till en viss förvirring.
Än så länge är både kommunala bibliotek och badhus öppna i Uppsala, men det kan komma att ändras om råden förtydligas enligt Erik Pelling. Samtidigt efterfrågar

han tydligare kommunikation från Folkhälsomyndigheten och regeringen.
– Egentligen är det inte så komplicerat men det skulle nog kunna trummas ut på ett tydligare sätt.
Trots att offentliga verksamheter håller öppet så anser socialminister Lena Hallengren (S) att de lokala råden gjort kommuner och regioner mer involverade i smittskyddsarbetet.
– Det finns en annan samverkan än när man bara fattar ett nationellt beslut och förväntar sig att det följs. Men vi är i ett annat läge där det nu krävs mycket mer arbete för att vi ska få beteendeförändringar. Dialogen mellan Folkhälsomyndigheten och de lokala smittskydden behöver fortsätta men jag kan inte ge ett enkelt svar på exakt hur.
Privata företag har också att förhålla sig till de lokala råden om att undvika sådant som gym och badhus. Men trots det har flera av landets stora träningsföretag fortsatt öppet. DN har varit i kontakt med Friskis och Svettis och gymkedjan Sats som båda har sina gymanläggningar öppna trots pandemin och de strikta råden.

– Vi måste ta ansvar för att det inte ska förekomma trängsel och så att det går att hålla avstånd. Det, och att försöka styra över till uteträning och digitala alternativ, är vårt jobb, säger Susanne Jidesten, generalsekreterare för Friskis och Svettis Riks.

Men det går inte för era medlemmar att besöka era gym utan att bryta mot rekommendationerna?

– Det är upp till individen att välja vilket behov den har av rörelse, absolut så är det.

Gymkedjan Sats talesperson Malin Selander skriver på mejl att de arbetar för att minska trängsel på sina anläggningar och erbjuder alternativ för den som vill träna hemifrån. ”Alla har möjlighet att välja det i stället för att förflytta sig i samhället”, skriver hon.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Så undviker du att bli vilseledd på Black Friday

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Inför Black Friday lockar butikerna med lägre priser och förmånliga erbjudanden. Men lockvarorna är ofta inte sådana kap som man kan tro.

– Många butiker höjer priserna under hösten för att sedan sänka dem igen lagom till Black Friday, säger Maria Wiezell, konsumentjuridisk expert på Sveriges konsumenter.

Det är lätt att som konsument dras med av butikernas röda skyltar, lockpriser och fynderbjudanden inför rean Black Friday. Men i många fall handlar det i själva verket inte om en rejäl prissänkning – även om det är lätt att som konsument tro det.

Maria Wiezell är konsumentjuridisk expert på Sveriges konsumenter, och hon menar att det är vanligt hos butiker att under hösten höja

priserna, för att sedan sänka dem igen lagom till Black Friday.
– Om man är intresserad av att köpa något på Black Friday gäller det att hålla koll på priserna redan från slutet av sommaren, det är väldigt svårt att jämföra med tiden precis innan, säger Maria Wiezell.
Det händer också att butiker går ut med att ha en rejäl rabatt på en viss vara, men där det bara finns ett fåtal exemplar av produkten. Ett annat fenomen är att butiker jämför sin prissänkning med produkttillverkarens rekommenderade pris, trots att man i butiken aldrig sålt varan till det priset. Det är inte godkänt enligt lag.
– Det finns marknadsföringsregler som säger att när det handlar om rea så ska det vara ett pris som är rejält nedsatt, varorna ska vara från ordinarie sortiment och rabatten ska gälla under en begränsad tid. Om en butik alltid har nedsatta priser handlar det inte om rea, då är det en lågprisbutik, säger Maria Wiezell.
Hon menar också att för att som konsument göra en bra affär, bör man tänka på att bara köpa sådant man faktiskt behöver.

– Det är lätt att bli hetsad när man ser fyndpriser, för man tror att man tjänar pengar. Men att köpa prylar att lägga på hyllan är inte att göra en bra affär, säger Maria Wiezell och fortsätter.
– Man ska vara medveten om att det som reas ut på Black Friday ofta är äldre modeller, som går att hitta billigare även andra perioder. Man kan också hitta mycket begagnat, samt låna eller hyra saker. Det finns andra sätt att spara pengar på än att handla på rea, säger hon.
På Konsumentverket har man tidigare år upptäckt företag som strider mot rea- och marknadsföringslagarna i samband med Black Friday.
– Vi har haft ärenden och gått till domstol med företag som anger att priserna på deras produkter är mer sänkta än vad de egentligen är. Ibland kanske de inte är sänkta över huvud taget, säger David Ånesjö , jurist vid Konsumentverket
När företag fuskar med marknadsföringslagarna, och exempelvis stryker över ett pris som aldrig tidigare använts, blir det vilseledande för konsumenten, menar David Ånesjö.

– Det är helt befängt att ett bolags kunder ska behöva oroa sig över att bli lurade. Det ska handla om att skapa ett förtroende till sina kunder, inte rasera det, säger han.

För att som konsument veta vad som verkligen är ett fyndpris, kan man hålla koll på produktpriser på prisjämförelsesajter inför rea-dagar som Black Friday, menar David Ånesjö.

– Man kan försöka att planera sina inköp, och kolla upp en varas tidigare prisnivå. Sedan tycker jag att man ska ställa sig frågan om man verkligen är i behov av den varan man funderar på att köpa, eller om man snarare lockas av rabatten, eller det överstrukna priset bredvid, säger han.

Konsumentverket kommer fortsätta med granskningarna, men David Ånesjö menar att det också behövs ett ökat ansvar från företagen.

– Handeln måste själva börja ta sitt ansvar i den här frågan. Det är de själva som är lösningen på problemen vi i dag ser på marknaden, säger han.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Partier sätter ned foten om assimilation – men förstår inte vad det är

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Samma parti som säger att invandrare ”från avlägsna kulturer” inte är kapabla att anpassa sig till det svenska samhället förespråkar assimilation – som bygger på att människor kan förändras.

Och de är inte ensamma i sin förvirring.

För snart tio år sedan skrev jag en rapport där jag hävdade att den svenska integrationsdebatten präglades av en oförsvarlig otydlighet. Alla – partier, opinionsbildare – sade sig eftersträva integration, men skrapade man på ytan var det ofta snarare assimilation som tyckes vara idealet. Bättre vore, hävdade jag, att de som faktiskt förespråkar assimilation också använder det ordet. Då får vi en tydligare debatt som gör det lättare för väljare att värdera de

alternativ som faktiskt står till buds.
Tio år senare noterar jag samma förvirring i debatten. Trots alla avståndstaganden från ”mångkultur” och alla uppjagade tal om svenska värderingar är det endast några enstaka aktörer som, mycket försiktigt, har närmat sig det laddade begreppet. Varför denna känslighet?
Frågan om minoriteters och migranters anpassning är evig. Även svaren är anmärkningsvärt beständiga över tid. Två huvudsakliga positioner återkommer gång på gång, om än under olika etiketter.
De mest målande beteckningarna finner vi i 1960-talets debatt. Assimilationsivrare kallades de som försvarade den då rådande ordningen – att de som kom till Sverige skulle förväntas bli svenskar. Mot dem stod de så kallade kulturpluralisterna som stred för vars och ens rätt att själv välja hur svensk man skulle bli.
Båda tanketraditionerna vilar på i grunden sympatiska idéer. Kulturpluralismen är ytterst sprungen ur en liberal insikt: varje människas rätt att söka sin egen

mening i livet. Av detta följer med nödvändighet en respekt för det kulturella sammanhanget. Det finns ingen religionsfrihet för individer om det inte finns religiösa gemenskaper att ingå i. Men kulturpluralismen är också resultatet av en konservativ respekt för att de traditioner, sedvänjor och institutioner som har byggts upp inom en kultur inte kan bytas ut hur som helst. Och av en socialistisk insikt att jämlikhet inte bara handlar om det materiella utan också om identitet.

Problemet uppstår när kulturerna blir viktigare än individerna. När kulturen anses så essentiell att den tillåts vara en förmildrande faktor vid brott eller en ursäkt för andra att inte lägga sig i. En kulturpluralism som inte balanseras av universalism och individualism kommer oundvikligen att sluta i ett legitimerande av förtryckande, oftast patriarkala, strukturer. På motsvarande sätt vilar assimilationsidealet på en tilltro till människans föränderlighet. Assimilering är raka motsatsen till den tankefigur som nu har en så

stark ställning i debatten, enligt vilken invandrare från ”avlägsna kulturer” över huvud taget inte kan integreras.
I praktiken leder förstås assimilationsivern ofta väldigt fel. ”Vi är här för att hjälpa vietnameserna”, säger den amerikanske officeren i Stanley Kubricks ”Full metal jacket”, ”eftersom vi tror att det innerst inne i varje guling gömmer sig en amerikan”.
Svensk assimilationspolitik rymmer oräkneliga övergrepp. Men det är också en berättelse om uppriktiga försök att bekämpa fattigdom och misär hos minoritetsgrupper.
Från minoritetens perspektiv är det emellertid resultaten som räknas. Samerna har växelvis utsatts för rasbiologi, långtgående assimilationspolitik och nationalromantisk särartspolitik. I samtliga fall har individer och familjer och lokalsamhällen drabbats hårt, när andra människors idéer om det perfekta samhället ska förverkligas.
Att svenska partier är vilsna i den här debatten är en underdrift. Sverigedemokraterna har under lång tid varit det enda parti som

förespråkat assimilering, samtidigt som man också varit det enda parti som hävdat att människor har en nedärvd essens (även om formuleringen av taktiska skäl nyligen plockats bort från idéprogrammet). Det är en obegriplig åsiktskombination, men i ärlighetens namn är inte övriga partier mycket bättre. Centerpartiet, som ständigt utropar sig till mångkulturens försvarare, har stämmobeslut på att kriminalisera omskärelse. Liberalerna, Centerns huvudkonkurrent om rollen som nationalismens farligaste fiende, har under hela 2000-talet profilerat sig med diverse utspel riktade mot minoritetsgrupper. Moderaterna väljer i sitt färska förslag till nytt idéprogram att hitta på en helt egen definition av integration, hellre än att kalla kraven på ”ensidig anpassning” vid sitt rätta namn. Medan Kristdemokraternas ungdomsförbund, som inte har samma beröringsskräck, över huvud taget inte tycks ha reflekterat över den uppenbara motsättningen i att kräva total assimilation till något som definieras som ”vår nästan

världsunika syn på individualism, jämställdhet och sekularism”.
Det är mer fruktbart att i stället betrakta assimilering som en social process. De allra flesta invandrare anpassar sig åtminstone delvis till kulturen i det land de flyttar till. Det är i sig inte så mycket för en politiker att ha en åsikt om.
Vad som däremot måste vara en politisk uppgift är att förhindra tvång. Och det tvånget kan gå i båda riktningarna: det kan handla om tvång att assimileras men också tvång att inte assimileras. Här riskerar dessvärre både assimilationsivrare och kulturpluralister att stå i vägen.

Andreas Johansson Heinö

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Två prov till våren – med åldersgräns

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Det går att hålla två högskoleprov till våren. Men det bör ske med ett begränsat antal deltagare och en nedre åldersgräns på 19 år, enligt den nationella provsamordnaren Peter Honeth.

– Det är naturligtvis väldigt angeläget att kunna hålla högskoleprov i vår. Men allt är självklart beroende av hur coronasituationen utvecklar sig. Därför finns det ingen garanti för att provet verkligen kan ges, säger Peter Honeth.

Regeringens tydliga önskemål har varit två högskoleprov till våren 2021. Men är det möjligt att genomföra? Frågan har legat på Peter Honeths bord och nu ger han besked: Ja, det är genomförbart – med ett par begränsningar.

För det första vill Honeth se ett tak på 35 000 provskrivare per tillfälle i vår, det vill säga totalt 70

000. Provdatum blir 13 mars och 8 maj, men alla anmäler sig samtidigt. UHR fördelar sedan vilka som ska skriva när. Anmälan är tänkt att öppna efter jul- och nyårshelgerna.

– Ett tak för antal provskrivare är nödvändigt för att kunna genomföra detta på ett coronasäkert sätt, säger Peter Honeth och pekar på erfarenheterna från höstens prov. Även då var antalet begränsat och provet kunde genomföras på ett smittsäkert sätt.

Honeth ser det också som nödvändigt att ha en åldersgräns, så att bara de som fyller 19 år eller mer under 2021 får skriva provet. De som är yngre men går sista året på gymnasiet i vår ska också kunna anmäla sig. En åldersgräns förutsätter dock ett regeringsbeslut.

I höstas kunde personer som redan hade ett giltigt provresultat inte skriva provet. Den begränsningen faller bort. Tanken är att ett tredje prov ska hållas hösten 2021.

TT

Granqvist: ”Vill inte sluta min karriär så här”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Han har medvetet hållit en låg profil ett tag. Nu lämnar Helsingborgs och landslagets kapten klart besked om sin fotbollsframtid och tankar kring jobbet som sportchef.

– Det är fortsatt full fokus på att jag ska tillbaka, säger Andreas Granqvist.

Vid det här laget kan ni följetongen om Andreas Granqvist-säsongen 2020. Efter att ha ådragit sig ljumskskadan i allsvenskans andra omgång har det pratats om återkomst vid ett flertal tillfällen. Det har slutat på samma sätt varje gång, med bakslag.

På sistone har spekulationerna tilltagit om att karriären kan vara över. Men nu träder Andreas Granqvist fram och berättar hur det ligger till. På sistone har han

gjort stora framsteg, och kunnat träna ordentligt. Under förutsättning att han inte åker på en ny skadesmocka räknar han med att köra på under avslutningssäsongen 2021.
– Vi gjorde om rehabplanen och har stegrat träningen. Pressat hårdare på senan i ljumsken som spökat. Det har gett effekt, men jag kommer inte säga att jag är tillbaka i den eller den matchen. Jag har varit positiv så ofta bara för att det sen inte blir som jag tänkt mig, säger Andreas Granqvist.

I januari sätter försäsongen med Helsingborg i gång. Därefter väntar cupspel. Om laget deltar i allsvenskan eller superettan kommande säsong är i dagsläget oklart. Andreas Granqvists plan hänger dock inte på HIF:s serietillhörighet.
– Det som driver mig är att jag inte vill sluta min karriär på det här sättet. Om inte något allvarligare händer igen med skadan, och kroppen fortsätter kännas bra, är ambitionen att ge det en säsong till. Jag tycker fortfarande det är otroligt kul med fotboll. Och det spelar ingen roll

om det värsta inträffar, att vi åker ner, då vill jag hjälpa till att ta upp HIF igen. Jag tror att jag fortfarande kan bidra på planen.

Har du funderat på att sluta?

– Jag fattar att det funnits spekulationer, men den dagen jag bestämmer mig för att sluta meddelar jag det. Hade jag bestämt mig för det redan hade jag väntat till efter säsongen. Det vore direkt dumt att gå ut med något sånt nu med tanke på vilken situation vi i laget är i.

Den som följer sändningarna från HIF:s allsvenska matcher kan då och då höra Andreas Granqvists röst från läktaren. Frågan är om engagemanget får större nytta från en position på bänken?

– Som lagkapten försöker jag vara stöttepelare åt tränarstaben och spelarna. Bidra med energi och råd på träningar och matcher. Jag vet inte om det gör så stor skillnad om jag sitter med på bänken eller inte. Jag är ju med hela tiden på mitt sätt. Åker däremot laget till Östersund eller Stockholm, och är borta två dagar, lägger jag hellre fokus på min rehab.

Sedan några veckor tillbaka har Andreas Granqvist fått ett eget kontor på Olympia. För tillfället

drar han i egenskap av sportchef upp de långsiktiga sportsliga strategierna samtidigt som han sätter sig in i hur ekonomin och juridiken fungerar. Den moderna sportchefens jobb kräver mer än att bara nosa upp morgondagens talanger.

Andreas Granqvist har redan satt upp vissa riktlinjer. Relationen till klubbarna i närområdet blir viktig. Han avslöjar att det pågår diskussioner med Ängelholms FF och IFK Hässleholm om samarbete. Inom närmaste tiden ska han kontakta fler klubbar.

– Jag vill skapa en känsla av att vi i HIF bryr oss och stöttar föreningar runtomkring. Det handlar inte om att vi ska värva spelare från division 4, men genom att förstärka relationen med även den klubben kan det i slutändan gynna HIF på olika sätt. För talangfulla spelare blir det naturligt att komma till oss, eller så kommer fler och tittar på våra matcher.

Du är inte rädd att det blir som när du kom hem då du tog på dig sportchefens uppgifter och det påverkade fotbollsprestationen negativt?

– Nej, jag har klivit in på en annan nivå. Jag styr det på ett annat sätt och tar inte på mig mer än nödvändigt. Det handlar om att lära sig saker och titta på strategier vi som klubb kan ha nytta av i många år. När det gäller samtalen med agenterna tar Adil (chefsscouten Kizil) den biten. För min del är det mer att jag sitter med en budget för att se vad jag kan optimera ute på fotbollsplanen. Och tittar på hur man skriver avtal och hur man finjusterar delarna i dem.
Andreas Granqvist berättar att han tagit en tydligare roll när det handlar om kommande säsongs truppbygge och behoven.
– Det stämmer att jag är mer aktiv i processen inför 2021 än vad jag var inför 2020. Jag har bra koll på vad som gäller om vi spelar i allsvenskan eller superettan. Det vore naivt att inte ha beredskap för båda situationerna. Sedan gör vi det ihop, från min sida kommer det aldrig vara en enmansshow. Sånt funkar inte i en organisation.
Vilka fler bitar behöver ni jobba med för att på sikt ge HIF chansen att bli en stabil allsvensk klubb?

– Det är det vanliga. Först och främst skapa en stark ekonomi. Utveckla ungdomsavdelningen så vi kan få upp en eller två juniorer i seniortruppen varje år. Och då måste där finnas en bra miljö för dem. Det är en av sakerna vi inte fått till år. Flera bärande spelare, mig inräknat, har varit borta för mycket. Jag är inte så naiv att jag tror att det går att slänga in fem unga spelare i en startelva och tro att man får resultat.

Hur ska HIF åter bli en angelägenhet bland allmänheten?

– Det är viktigt att vi gör rätt för oss ekonomiskt, till exempel som nu när vi inte längre är skyldiga staden några pengar. Att vi behöver hjälp under pandemin är en annan sak, det är rätt många fler klubbar än HIF som behöver hjälp i dessa tider.

– Och som A-lagsspelare ska du tycka det är självklart att åka till föreningar, skolor, företag, ålderdomshem eller barnavdelningen på sjukhuset. Återigen, det handlar om att skapa långsiktiga relationer genom att engagera sig i samhället. Kan jag få tio

människor att intressera sig för HIF kan dessa i sin tur kanske prata positivt om oss till tio andra. Med beskedet om att Granqvists karriär fortsätter, under förutsättning att skadeproblematiken inte slår till igen, blir även frågan om framtiden i landslaget aktuell igen.

– Kommunikationen med Janne (förbundskapten Andersson) är precis som den alltid varit, rak och tydlig. Det finns inga konstigheter över huvud taget. Vi båda inser att ju längre jag är ifrån att spela match och träna fullt ut desto svårare blir det att vara aktuell. Jag vet att Janne kommer säga till mig ”Granen nu tror jag inte det går längre”, och jag kommer vara lika ärlig mot honom och säga att han kan räkna bort mig. Men där är vi inte i dag.

Vad kräver du av dig själv för att du ska känna att du bidrar som förr?

– Enkelt. Att jag är en 90-minutersspelare varje vecka. Det gäller både i landslaget och i HIF.

Marjan Svab
marjan.svab@hd.se

Lotta Olsson: Hur mycket kan man ta bort ur originalen och ändå kalla dem klassiker?

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

”Mio, min Mio” har fått nya illustrationer i år. ”Mumintrollen och Havsorkestern” är så omarbetad att nästan ingenting återstår av originalets ”Muminpappans bravader” från 1950. Frågan är var gränsen går för att locka nya läsare.

Vad gör vi med barnlitteraturens klassiker? Jag läste nyligen om Astrid Lindgrens ”Mio, min Mio” från 1954, som kommit med nya illustrationer av Johan Egerkrans. En konstig upplevelse för mig, som har haft Ilon Wiklands bilder i ryggmärgen sedan jag var barn. Så ser han väl inte ut, Bo Vilhelm Olsson? Bildspråket är ett helt annat, fantasyinspirerat. Och man får se Riddar Kato på bild!
Jag blir inte klok på om det är bättre eller sämre: det är annorlunda. I min värld får Mio nog fortfarande vara Ilon Wikland-tecknad.

Men många föräldrar som tårögda plockar fram sina sönderlästa klassiker och läser för en ny generation upptäcker att det inte fungerar. Det blir för gammalmodigt, för konstigt. Barnen tappar intresset.
Ibland tror vi att det beror på att gamla texter är för långa för dagens barn, men jag är inte alls säker på att det är så enkelt. Jag säger bara Harry Potter-böckerna, som massor av ungar lyckades traggla sig igenom trots att det går att klämma in fyra–fem ”Mio, min Mio” bara i den tegelstenstjocka ”Harry Potter och den flammande bägaren”.
Barnboksförlagen presenterar kontinuerligt de stora klassikerna i ny språkdräkt, förenklade och -omillustrerade, för att de åtminstone i någon form ska föras vidare till en ny generation. Så har det alltid varit, och när jag tänker efter har jag aldrig ens läst Malorys klassiska ”Le morte d’Arthur”, utan alltid fått Arthurlegenden i omarbetade versioner, ofta för barn (T H Whites ”Svärdet i stenen” är överlägset roligast).

Ibland blir omarbetningarna bra, som den nyillustrerade ”Mio, min Mio”. Även om bildspråket är nytt är tillräckligt mycket av verket kvar.
Ibland går det mindre bra. Av någon anledning omarbetas ofta barnboksklassikerna så att de ska fungera för yngre barn än det ursprungligen var tänkt: gulliga mumintroll hamnar i pekböcker och Astrid Lindgrens böcker blir bilderböcker. I våras kom till exempel ”Mumintrollen och Havsorkestern”, ”efter en berättelse av Tove Jansson”.

Då tar jag fram min älskade gamla ”Muminpappans bravader” från 1950, där Muminpappan, som ännu inte blivit pappa, beger sig ut på äventyr med sina vänner Fredrikson, Joxaren och Råddjuret. Fredrikson har byggt en båt, Råddjuret målar den men stavar båtens namn Haffsårkestern. Han är inte så bra på att måla en rak vattenlinje heller, men som Fredrikson säger: ”Hm. Tja. Men för all del. Vattenlinjen… Kanske vågorna passar in bättre så här.”
O, resorna med Haffsårkestern som var en så stor del av min

barndoms fantasivärld! Klipp-dassen som gnagde av ankartrossen! Den förfärliga upplevelsen med Hemulens Moster som ville leka intelligenslekar, förbjuda rökning och servera gröt till frukost! Den Kungliga Kolonin och Ö-spöket! Darra för de bortglömda benens hämnd!
Redan Muminpappan censurerade sig själv en smula i den boken, dålighetslivet med hattifnattarna kom inte med. ”Det här ska bli en lärorik bok förstår du”, säger han oroligt till snusmumriken. Senare skrev Tove Jansson om hela boken till ”Muminpappans memoarer” och strök en massa rolig studentikos humor. Även Tove Jansson råkade väl ut för Hemulens mosters uppfostrarnit.
Men i årets bilderboksversion är Haffsårkestern alltså rättstavad och Råddjuret utplånad till förmån för sin son. Den asociala Joxaren, Snusmumrikens pappa, är förstås inte alls med.
Författarna Cecilia Davidson och Alex Haridi gör ett tappert arbete och illustratören Filippa Widlund målar vackra stormiga hav, men det är inte ens avlägset släkt med

”Muminpappans bravader”. En äldre generation är utplånad. Det går förmodligen inte att få barn att uppskatta medveten felstavning, vildsint humor och språkliga krumelurer i dessa tider. Men lever verkligen klassikern vidare då?

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se

Eva-Karin Gyllenberg: Tidningsläsarna har fått ett nytt hem

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Till vår och våra barnbarns bedrövelse upptäckte vi i dag att den fina och klättervänliga skulpturen ”Tidningsläsarna” på Fleminggatan, alldeles utanför före detta Sankt Eriks ögonsjukhus är borta.
Nu finns bara en jordhög kvar på den gräsplätt där den stått och glatt oss sen vi flyttade hit för drygt 20 år sedan.
Vet du möjligen vad som hänt?
Marianne Westberg

Svar: Det var en nyhet för mig och jag blev både förvånad och oroad när jag läste dina rader eftersom ”Tidningsläsarna” är en av mina fem favoritskulpturer i Stockholm. Oron förbyttes dock snabbt till ro när jag fick reda på att skulpturen har flyttats och står sedan en tid på ett annat ställe på Kungsholmen.
Tidningsläsarna hittar du numera på S:t Görans sjukhusområde,

utanför psykiatriska akutmottagningen på Vårdvägen 5.
Skulpturen ägdes tidigare av Stockholms stad, men nu är den i Region Stockholms ägo. Och eftersom ögonsjukhuset har flyttat ansåg de ansvariga att det var bättre att flytta konsten till en annan vårdbyggnad.
Jag ringde Elisabeth Wengström, chef för konstavdelningen på Region Stockholm och hon är mycket glad över ”Tidningsläsarnas” nya placering. Efter att ha sett den på plats är jag den första att instämma.
Elisabeth säger att konstflyttningarna (Tidningsläsarna är inte den enda skulpturen som har fått ny adress) beror på det byggs och byggs om inom sjukhusens område.
Elisabeth är särskilt nöjd med att fastighetsförvaltaren Locum i höst har gjort en uppfräschning av platsen och det enda som saknades var konstnärlig utsmyckning, men inte nu längre.
Tidningsläsarna skapades av Stockholmskonstnären Sven Lundquist (1918–2010) och avtäcktes 1972.

Jag är själv svag för konst där man ser vad den föreställer och hoppas att människor ska fortsätta läsa papperstidningar som figurerna på Sven Lundquists skulptur. (Helst Dagens Nyheter, förstås).
Hur som helst finns Sven Lundquist representerad på flera ställen i Stockholmsområdet. Han har gjort portarna till Anna Whitlocks gymnasium på Hantverkargatan 29, skulpturen ”Boxarna”” på Gåstorget i Gamla stan och ”Vårt behov av tröst”, en fin kram i sten placerad vid Tallkrogsplan.

Elisabeth Wengström beskriver Sven Lundquists arbete med orden:
När han arbetade i sten hade han som motto att i varje sten finns en gubbe som han varsamt tog fram och han fann inspiration ifrån medeltida skulpturer.
Förutom ovanstående har Sven Lundquist svarat för ett antal verk på Lidingö. Han arbetade i både brons och sten och finns representerad på såväl Nationalmuseum som Moderna museet och hans verk kan avnjutas i såväl Eskilstuna och Gävle som Västerås och Borås

plus ett antal andra ställen i landet.

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se

Filmstaden stänger alla biografer

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Nu är det definitivt. Filmstaden stänger sina biografer från och med den 24 november.

– Vi har tagit beslutet formellt i dag, säger marknadsdirektör Helena Eklund till TT.

Filmstaden gick tidigare i veckan ut med att de skulle hålla sina biografer stängda, men drog

tillbaka beslutet efter att statsepidemiolog Anders Tegnell uttalat sig om att biografer inte träffas av de nya restriktionerna. Nytt beslut för Filmstaden skulle fattas senare i veckan när klarhet väckts i frågan.
Undantagsregeln för sittande publik kvarstår, vilket innebär att evenemang med publik till 300 personer kan äga rum, med undantag för regionala restriktioner där många länsstyrelser satt ett publiktak till 50. Regeringen uppmanar dock människor till att stanna hemma, åtta-taket verkar således normerande i samtliga sammanhang. Filmstaden beslutade under onsdagsförmiddagen att stänga alla biografer i minst fyra veckor. Svenska Bio kommer dock att fortsätta hålla öppet oavsett om publiktaket blir 8 eller 50, berättade Svenska Bios vd Peter Fornstam till DN tidigare i veckan.
– I det korta perspektivet har vi på Svenska bio bestämt att vi ska ha öppet oavsett åtta eller 50 personer. Men däremot finns det ju en stor risk att filmägare drar tillbaka sina premiärer baserat på

tron att det bara finns åtta personer. Gör de det så måste vi ge upp om att hålla öppet.

Moa Malmqvist
moa.malmqvist@dn.se

”Om vi tror att journalistiken är objektiv lurar vi oss själva”

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

”Vems SR?” Uppropet bland journalisterna på Sveriges Radio har väckt en mediediskussion om etnisk representation. Påverkar

journalisternas bakgrund den journalistik som produceras? Och kan bakgrund kopplas samman med kompetens? DN har talat med några journalister och medieforskare.

Shohreh Zare är reporter på SVT. För henne är det självklart att bristen på etnisk representation påverkar journalistiken.

– Journalistik bygger på reportrarnas och redaktörernas världsbilder. Egna intressen och sociala kretsar påverkar vilka frågor man ser och vilka personer man pratar med. En stor del av de nyheter vi skapar har vi fått idéer till från vår egen värld. Är vi för homogena kommer vi att missa relevanta vinklar.

Hon kan förstå den kritik som handlat om att frågan om representation blir politisk; debatten har blivit polariserad.

– Men för mig har diskussionen aldrig handlat om identitetspolitik. Utan det handlar om att se vilka tankar, perspektiv och värderingar som saknas i en arbetsgrupp och som kan tillföra något till journalistiken. Public service ska hålla en hög nivå, och då måste det finnas tillräcklig kompetens.

Menar du att kompetens hänger ihop med etnisk bakgrund?
– Ja, det kan det faktiskt göra. Att ha andra ”glasögon” på sig än etniskt svenska journalister är en kompetens för hela redaktionen. Det handlar återigen om att se frågor och förstå människor. Och det gäller inte bara etnisk bakgrund, utan också kön, klass, sexuell läggning, och så vidare.
Ska man kvotera in personer med utländsk bakgrund?
– Jag tycker inte att det är kvotering. Om man förstår att olika erfarenheter kan bidra till fler perspektiv i journalistiken och vi är överens om att fler perspektiv i rapporteringen är viktigt, då förstår man också att dessa erfarenheter är viktiga.
Sara Almosaibi Jasas, också SVT-reporter, påpekar att det är problematiskt att journalister som själva har utländsk bakgrund är de som driver frågan om ökad representation, för att ”det verkar som att man lobbar för något”.
Poängen med mångfald, säger hon, är att öka perspektivtätheten.
– Problemet, när journalistkåren är för homogen, är att kvaliteten på det som produceras försämras. Jag ser det varje dag i medier:

ansvarsutkrävande intervjuer är för vaga, utsatta grupper stigmatiseras, formulerandet av frågor späder på fördomar, vi når inte fram till alla i vårt samhälle på grund av språkbarriärer. Konsekvensneutral journalistik i all ära, men i SVT:s publicistiska bestämmelser står att vi ska motverka rasism. Det gör vi inte i dag.

Ett återkommande argument är att en journalist ska kunna rapportera om allt oavsett egna erfarenheter, och att detta är själva grunden för journalistikens objektivitet.

Sara Almosaibi Jasas tycker inte att det fungerar i prak- tiken.

– Om vi tror att journalistiken är objektiv lurar vi oss själva och våra medborgare. För sanningen är att journalister alltid gör val. Vi väljer vinklar, formuleringar, bilder, intervjupersoner. Och nu görs nästan alla val som formar medborgarnas verklighetsuppfattningar utifrån ett homogent perspektiv. Det är raka motsatsen till objektivitet.

Mårten Arndtzén är en som valt att öppet ta ställning mot SR-uppropets krav på Sveriges Radio. Han är själv anställd på SR, där

han arbetar som reporter och kritiker. Vi diskuterar representation i ett större perspektiv, med utgångspunkt i uppropet.
– Det jag tycker är knepigast med uppropet är den syn på journalistik man ger uttryck för, säger Mårten Arndtzén. Den hänger ihop med frågan om representation, på så sätt att om vi inte är tillräckligt många med rätt bakgrund på redaktionerna så har vi inte kompetensen att bevaka vissa frågor. Det är en problematisk tanke, tycker jag, för att den sätter likhetstecken mellan identitet och kompetens.
Han fortsätter:
– Visst kan ens bakgrund bidra till ens kvaliteter som journalist, men inte per automatik. Det är en auktoritär tanke, för att den medför ett tolkningsföreträde för vissa personer, gällande specifika bevakningsområden. Det leder till en syn på journalisten som förkämpe för sin identitet. Och det är en syn som går fullständigt på tvärs mot opartiskheten.
Vad gäller journalistikens opartiskhet, eller objektivitet, anser Mårten Arndtzén att den är

beroende av konsekvensneutralitet.
– Vi granskar för att informera allmänheten om hur det ligger till, inte för att bedriva ett förändringsarbete.
Bengt Johansson är medieforskare vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet. Det finns skilda idéer inom forskningen, om vinsterna med representation på en redaktion, säger han.
– Den ena är att representation är viktig för att den påverkar innehållet. Den andra är ju att representation är viktig ur ett demokratiskt perspektiv – att alla i ett samhälle ska ha tillgång till alla arenor och kunna bli vad de vill.
Tror du att alla journalister kan sätta sig in i alla frågor?
– Nej, det tror jag inte, säger Bengt Johansson. Men förhoppningsvis kan man bevaka många olika frågor. Det kan inte vara helt avgörande att om vi ska skriva om äldre så måste vi ha en äldre journalist. Då frånsäger man sig ju den journalistiska professionens betydelse.
Han fortsätter:

– Vilket är viktigast? En erfarenhet du tar med dig in, eller den profession du lär dig på en utbildning? Jag ser det som en grundläggande skillnad, och jag tror inte det finns ett rakt svar på detta.
Men, frågar sig Bengt Johansson, i vilken utsträckning ska journalistiken spegla samhället?
– Om verkligheten är skev, ska journalistiken så att säga korrigera det? Det finns olika ideal och teorier om det också.
Maria Edström forskar liksom Bengt Johansson vid JMG, bland annat om genus och medier, jämställdhet och representation. Det viktigaste, tror hon, är att medvetandegöra processer som gör att människor blir orättvist behandlade.
Tror du att nyhetsbevakningen påverkas av journalisternas bakgrund?
– Ja, i den meningen att journalister ofta utgår från sina egna nätverk och erfarenheter. Men redaktionskulturer och rutiner spelar nog en större roll för journalistikens innehåll.
Maria Edström ifrågasätter tanken om att en etnisk bakgrund per automatik medför kunskap

och perspektiv. Hon tror däremot att mångfald bland medarbetare är viktigt för att personer ska slippa bli ”representanter” för den grupp de tillhör.
– Om det är för få av en viss grupp i en organisationsstruktur, under 30 procent ungefär, så blir man gärna en representant för sin grupp.
Hon förklarar vidare:
– Är du den enda kvinnan på ett möte så får du ofta företräda alla kvinnor, exempelvis. Det är först efter att din grupp utgör 30 procent som du har möjlighet att agera som individ. Och det talar ju för att din frihet att få vara den du är ökar om det finns en större mångfald på redaktionen.

Johanna Färlin
johanna.farlin@dn.se

Protestupproret ”Vems SR?” – detta har hänt.
Protestuppropet ”Vems SR?” offentliggjordes i september via facktidningen Journalistens hemsida, och kort därefter i ett reportage i DN. Uppropet är undertecknat av ett femtiotal medarbetare på SR, som protesterar mot rasism och

bristande representation på Sveriges Radio.
Uppropet består av vittnesmål om rasism och brister på arbetsplatsen, samt en lista över krav på förändring inom organisationen. Bland annat kräver undertecknarna att Sveriges Radio senast 2025 ska ha minst 25 procent anställda med utländsk bakgrund, varav minst 15 procent med utomeuropeisk bakgrund. Detta för att spegla Sveriges befolkning.
SR:s vd Cilla Benkös svar på kritiken var bland annat: ”Om det finns någon fråga som jag verkligen har prioriterat, så är det att vi på Sveriges Radio ska få in fler personer med olika bakgrund som får med sig olika perspektiv in i våra diskussioner.” Men hon svarade också att bilden som uppropet ger av Sveriges Radio är skev. ”Vi är inte ett företag som genomsyras av strukturell rasism, det vill jag verkligen understryka.”
Axplock ur debatten
Erik Helmersson skriver i DN den 1/10 att det är ”klart man ska ifrågasätta SR-uppropet” och drar likhetstecken mellan resonemangen om hur SR bör

bemöta vittnesmålen, och identitetspolitik.
Anna Gullberg undrar i Expressen (den 2/10) om det är lagligt att föra register över medarbetares etniska bakgrund.
Qaisar Mahmood ifrågasätter I DN, den 20/10, ”relevansen av att organisationer i praktiken eftersträvar att spegla hur Sverige ser ut.” Han tror att det motverkar ambitionen att diversifiera, eftersom våra gener inte avgör våra värderingar. Snarare än etnisk mångfald, skriver han, behövs en mångfald av perspektiv och erfarenheter.

Arjan Verdooren skriver i Göteborgs-Posten den 2/11 att det är förenklat att tro att bara procentuell representation ökar mångfalden på en redaktion. Det man snarare bör komma åt är de omedvetna fördomarna, som orsakar de största problemen inom organisationer. Dessutom, tror han, riskerar fördomar och normer fortsätta missgynna personer med minoritetsbakgrund, om de rekryteras just för att de avviker från normen.

Ola Larsmo: Skaparen av ”The crown” visar hur makten kväver dem som kommer i kontakt med den

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

En scen i ”The crown” gjorde mig rädd på riktigt. I första säsongens andra avsnitt avbryter den unga Elizabeth sin afrikanska resa när hennes far George VI avlider. Hon möts av sin farmor änkedrottning Mary, klädd i sorgdräkt med flor, som niger för tronföljaren. Men det är inte bara farmor som står där i svart utan en mer metafysisk gestalt: Döden själv, eller kanske Makten. I manusförfattaren Peter Morgans värld är de allt oftare identiska.

Man kan fascineras av ”The crown” för det fantastiska handlaget i berättande och skådespelarinsatser, eller betrakta serien som en historielektion om det nyss förflutna. Serien är en förödande svart skildring av vad makt och klasskrankor gör med människor. Men ”The crown” är varken ett hovreportage eller en satir: Morgan är djupt fascinerad

av de miljöer han skildrar. Och framför allt av vad de gör med dem som inte lyckas ta sig ut. Morgan har kallats världens mest framgångsrika manusförfattare. Ändå har han förblivit litet i skuggan. För New York Times har han berättat litet om sin bakgrund. Han är född 1963 av flyktingföräldrar: hans far var från början tysk jude och hans polska mor flydde genom järnridån. Han tillägger att han aldrig känt sig brittisk – vilket är hans egen förklaring till den exakta från sidan-blick med vilken han lyckas fånga Storbritanniens samtidshistoria.

Den genomgående linjen i hans berättelser är hur makt alltid korrumperar absolut. Som i ”Last king of Scotland” (2006) om Idi Amin och den scenpjäs som blev film, ”Frost/Nixon” (2008). Men den historiska, nu levande person han skildrat ned till minsta pressveck är Tony Blair, huvudperson i en trilogi av filmer, porträttlikt spelad av Michael Sheen: ”The deal” (2003), ”The queen” (2006) och ”The special relationship” (2010).

Men den Blair som Morgan skriver fram är inte så mycket privatmannen som en gestalt med drag av såväl Faust som Hamlet: en från början formbar idealist som tjusas av makten, blir ett med den och lämnar sina ursprungliga ideal bakom sig. Tydligast tecknat i ”The special relationship” om relationen mellan Blair och Bill Clinton. Filmen lider litet av att Clinton spelas av en groteskt översminkad Dennis Quaid, men resonemangen kring vad som gick fel under åren mellan murens fall 1989 och 11 september 2001 är glasklart gestaltade.

Perioden framställs som en glänta i historien, mellan kalla kriget och kriget mot terrorismen, då en annan möjlig världsordning skymtade. Quaids Clinton säger det, rakt på sak: vi har en möjlighet till en global rättsordning som inte funnits sedan andra världskrigets slut. Och Sheens Blair berusas av såväl rättfärdighet som makt: när folkmordet i Bosnien tycks på väg att sprida sig till Kosovo vill han slå till, med Guds egen eld: ”Vi har en kristen plikt att ingripa!” säger han, och Clinton svarar: ”För att

vara vänsterpolitiker låter du bra mycket som en tv-pastor.” Kameran vilar lustfyllt på Blair när han i underhuset 1999 håller sitt tal inför Natos ingripande i Kosovo och med eftertryck slår fast: ”Låt ingen längre tvivla på det riktiga i principen att invadera ett land av humanitära skäl!” Han tror på det han säger, i en samtid där sveken i Rwanda och Srebrenica ligger nära. Vi sentida ser upptakten till invasionen på falska premisser i Irak 2003 och det kaos som blev följden. Det är vad man kallar ett faustiskt ögonblick.

Den film Morgan sade sig vilja göra därpå var den om Blair, George W Bush och Irak. I stället fick vi ”The crown”, som växte ur Blair II, ”The queen”, där drottningen spelades av Helen Mirren och som kretsade kring efterspelet till prinsessan Dianas död – och hur Blair växte som politiker tack vare den krisen. Lika litet som ”Blair” kan sägas vara helt identisk med Tony Blair är kungahuset avbilder av sina motsvarigheter i verkligheten. De är de personer som är brickor i ett igenkänneligt maktspel, varken mer eller mindre. Om man för ett

ögonblick låter blicken glida från hur ”The crown” skildrar kungafamiljen och i stället betraktar politikerna är bilden mörkare än i Morgans tidigare verk. Hela ledargarnityret passerar förbi, från Churchill, Eden och Wilson fram till den senaste säsongens Thatcher i Gillian Andersons skepnad. De mals utan undantag ned i bitterhet och förnedring.

Det är nog ingen spoiler att vi får följa Thatchers fall på nära håll, och dramatikern Morgan visar här lejonklon: han har inget alls till övers för hennes politik, men ser människan. Och redan i nästa säsong är handlingen framme vid just Blairs år vid makten – och tillbaka vid den politiska smärtpunkt Morgan nyss övergav. Maktens rum visar sig vara tomt: men där råder ett vakuum som suger in de som närmar sig och kväver dem. Den låter sig sällan användas som redskap, ens för goda avsikter: den är enbart sitt eget mål.

Morgans blick är lika skarp som förut och ju närmare vår egen tid vi kommer, desto mer mörknar den. I ”The queen” finns ett magnifikt ögonblick då en plågad

Elizabeth II ger sig ut på sina ägor i Balmoral och plötsligt möter den ståtliga kronhjorten, som uppenbarelse, i ett ögonblick av någon sorts nåd. I ”The crowns” senaste säsongs andra avsnitt vacklar en lika vacker dovhjort skadeskjuten och plågad genom skogen innan den hittas av ingen mindre än Diana Spencer. Det är när det döda djuret flås som prins Philip övertalar Charles att välja Diana till sin framtida drottning. Vem som är slaktoffret kan diskuteras. Men flådd blir den.

Ola Larsmo
kultur@dn.se

Benedictssons författarskap var inte opolitiskt

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Det är alltid roligt när någon av de ofta förbisedda kvinnliga författarna från 1880-talet uppmärksammas, som nu senast Victoria Benedictsson (DN 14/11). Liksom att läsa citaten från hennes fantastiska dagbok. Men det är synd att en på många sätt mycket bra artikel samtidigt reproducerar föråldrade föreställningar.

Vi serveras samma kittlande berättelse som så många gånger förr om Benedictssons opolitiska Konstnärskap (”l’art pour l’art”) och hur hon går under av obesvarad trånad efter en Man (”kär som en galning”), i en värld där det bara verkar finnas bröder (med undantag av Ellen Key och den åldrade Sophie Adlersparre). Tvärtom dominerades den litterära scenen då Benedictsson debuterade av en bred generation stridbara kvinnliga författare: Anne Charlotte Leffler, Alfhild Agrell, Ina Lange, Amanda Kerfstedt, Amalia Fahlstedt, Anna Wahlenberg, Mathilda Roos med flera. Entusiasmen bland revoltörerna var stor, och det ordkrig som nämns handlar om inte bara moraliska regler utan också om skolor och domstolar. Det är alltså i denna genompolitiserade atmosfär som Benedictssons roman ”Pengar” tar plats och självklart fungerar som ett av många debattinlägg. Men det pågår också en estetisk diskussion där litteraturens samhällskritiska funktion används som vapen för att avfärda framför allt de kvinnliga författarna konstnärligt. Det är i den

kontexten man ska förstå Benedictssons kritik mot det som blivit periodens skällsord: ”tendenslitteratur”. Dåtidens motsvarighet till ”pk”.
Benedictsson var en sträng person. Det var inte många som fann nåd inför hennes ögon, minst av allt hon själv. Hennes materiella och sociala situation var också extremt utsatt, inlåst i ett olyckligt, torftigt äktenskap som hon, som många kvinnor, inte hade ekonomiska resurser att ta sig ur. Då hon inledde en förbindelse med Georg Brandes knöt hon inte bara an till samtidens intellektuella dominant, utan också till en maktsfär där människor levde ett helt annat liv.
Men Brandes – med ökänt många förbindelser och möjligen rädsla för den intensiva personligheten – ville inte engagera sig. När så Benedictsson publicerade sin andra roman ”Fru Marianne”, en replik på Flauberts ”Madame Bovary” som formulerar ett nytt existentiellt jämställdhetsideal, så avfärdades den av Georg Brandes bror Edvard som en ”dameroman”. Den buntades därmed samman med de övriga

kvinnliga författarnas verk i den allt starkare reaktionära backlash som på några år skulle tysta dem alla.
Då begår hon självmord, berövad möjligheten till den sociala och materiella ställning hon bör ha längtat efter, och nekad ett sista ekonomiskt understöd hon hoppats på, inte av olycklig kärlek. Vad som är viktigast här är ändå inte att befria Benedictsson från den romantiska berättelsen om den ensamma konstnärens olyckliga trånad, men att se att hennes litterära röst liksom all konst alltid befinner sig i dialog med samtiden. Om den berövas detta blir vi blinda för att alla författare förhåller sig till och diskuterar den enskilda människans livsvillkor i den sociala gemenskapen. Och författarens verkliga inflytande och litteraturens betydelse i samhället blir otydligare.

David Gedin

Annica Kvint: En viss arkitekturstil är ingen garant för skönhet

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Det krävs mer än tinnar, torn och spröjsade fönster för att skapa ett vackert Sverige. - Annica Kvint kommenterar Fredrik Kullbergs reportagebok ”Kriget mot skönheten”.

Köplador är fula, batterifabriker är fula och lagerbyggnader är fula. För att inte tala om hur fula flerbostadshusen i Hagastaden är.

Boken ”Kriget mot skönheten”, av journalisten Fredrik Kullberg, har undertiteln ”ett reportage om förfulningen av Sverige”. I 22 kapitel förfasar sig författaren över fula, moderna byggnader i olika delar av landet.

Kullberg tar också upp till exempel Trafikverkets rivningar av tusentals, ofta gediget byggda, stationsbyggnader. Och skulle han döpt boken till ”Kriget mot kortsiktigheten” hade jag varit med på tåget. Precis som Kullberg längtar jag efter en större respekt

för vårt kulturarv. Men när han, liksom Facebookgruppen Arkitekturupproret och allt fler kommunpolitiker, hittar huvudorsaken till dagens lågkvalitativa byggande i arkitekternas förstockade, -modernistiska stilideal, blir jag bara trött.
Själv läser jag boken som en sorgesång över det Sverige där det marknadsstyrda, kortsiktiga byggandet tagit över och blir förbluffad över att en journalist som Kullberg nöjer sig med en så grund analys. Precis som filmaren Martin Rosengren i den tveksamt vinklade SVT-dokumentären ”Folkhemmets estetik” hänvisar han exempelvis till undersökningar som visar att människor trivs bättre i miljöer präglade av arkitektur från 1800-talet än i miljöer med nya byggnader av glas, stål och betong. Utifrån detta drar de båda sedan slutsatsen att nybyggda hus med klassicistiska fasader skulle leda till ett skönare Sverige.
Det är en farlig förenkling. För de glömmer att vi insuper omgivningen med alla våra sinnen. Det vi betraktar som vackert är summan av det vi ser,

hör och på andra sätt förnimmer. Visst kan nybyggda områden upplevas som torftiga. Men skönheten i äldre områden handlar inte bara om tinnar och torn och spröjsade fönster. Det handlar lika mycket om gedigna byggmaterial och omsorgsfullt utförda detaljer: en murad fasad, fönster av trä, en ledstång som känns skön mot handen. Hur ljuset faller in. Hur högt det är i tak. För att inte tala om husets omgivning – är det beläget några få meter från en motorled kan ingen nyklassicistisk fasad i världen förvandla helheten till skön.

Den bittra sanningen är alltså att problemet är mycket större än själva stilfrågan. En viss arkitekturstil kan bidra till - skönhet men är på intet sätt en garant.

I dag befinner vi oss i ett skede då fokus borde ligga på att bygga robusta städer som står emot klimatförändringar. I stället tror populistiska kommunpolitiker att de framstår som proaktiva genom att skrika om klassisk arkitektur. Däri ligger problemet.

I Göteborg, där Socialdemokraterna nu vill bygga klassiskt, härsknade stadsarkitekten Björn Siesjö till häromveckan. I GP konstaterade han att det ofta finns en bristande kunskap om helheten hos både politiker och tjänstepersoner och att det leder till att de bara bryr sig om de delar som de själva behärskar.

”Vi har inte råd att backa in i framtiden på detta vis, vi måste veta exakt vad vi ska göra med våra begränsade resurser för att skapa en robust och hållbar stad för framtiden”, dundrade Siesjö.

Äntligen någon som talar - klarspråk. Hoppas utspelet får fler att ta bladet från munnen.

Annica Kvint
kultur@dn.se

Konstnären Lars Lerin blir årets julvärd i SVT

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Konstnären Lars Lerin blir årets julvärd i SVT och får tända ljuset för tv-tittarna på julafton. – Jag kommer att tänka mycket på de som är äldre och ensamma, säger Lars Lerin.

På onsdagen presenterade SVT vem som kommer vägleda tittarna på julafton. Ett prestigefyllt uppdrag som i år kanske väger ännu tyngre, när julfirandet väntas se annorlunda ut än i vanliga fall. I år går uppdraget till konstnären och författaren Lars Lerin, som bestämde sig för att tacka ja efter några timmars funderande.

– När jag fick förtroendet så tänkte jag nästan att det vore oförskämt att tacka nej, säger han och fortsätter:

– Även om inte jag tror att jag ska klara det kan det vara bra att prova.
Lars Lerin berättar att han kommer att tänka mycket på dem som är äldre och ensamma, som kanske tillbringar mycket tid framför tv:n.
– Jag har min mamma på äldreboende och för henne är tv:n livsviktig. Hon ser på tv dygnet runt, så jag vet hur mycket det betyder med tv och särskilt under de långa helgerna kan det vara jobbigt. Då får jag vara en kompis eller som en släkting som kan hälsa på. Jag sitter ju där live jag också, säger Lars Lerin.
Under programmet ska han berätta om jular som han varit med om, laga lutfisk och så kommer det gäster och gör honom sällskap, bland annat Lars Lerins make Junior Marques Lerin.
– Jag är väldigt stolt att jag får vara med och sprida glädje till hela Sverige. Och så tänker jag äta lite lutfisk, säger han och skrattar.
Än så länge återstår en del planering inför julafton, men redan nu lovar Junior att bjuda på en julsamba för tittarna.

– Jag har inte alltid älskat julen, men nu har jag inget direkt emot den i alla fall. Vi försöker att skapa vår egen jultradition eftersom barnen är små och tycker det är roligt med jultomte och gran, säger Lars Lerin.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

Alla tidigare julvärdar.

1959–1971: Bengt Feldreich
1972–2002: Arne Weise (utom 1979, 1988, 1989 och 1990)
2003: Lotta Bromé
2004: Ernst Kirchsteiger
2005: Blossom Tainton
2006: Ingvar Oldsberg
2007: Anne Lundberg
2008: Lasse Kronér
2009: Lisbeth Åkerman
2010: André Pops
2011: Kalle Moraeus
2012: Sarah Dawn Finer
2013: Petra Mede
2014: Henrik Dorsin
2015: Gina Dirawi
2016: Sanna Nielsen
2017: Lotta Lundgren och Erik Haag
2018: Kattis Ahlström
2019: Marianne Mörck

Akademien slopar årets högtidssammankomst

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Coronakrisen.

Svenska Akademien ställer in årets högtidssammankomst på grund av coronapandemin, skriver Svenska Dagbladet.

Sammankomsten, som skulle ha hållits den 20 december i Börshuset i Stockholm, uppges i stället att planeras till den 5 april 2021, Därmed skjuts på författarna Steve Sem-Sandbergs och Ingrid Carlbergs inträden.

TT

Obalanser är till för att fixas i tid

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Människan må ha lagt hela jorden under sig, samtidigt som vi har lämnat ett liv i naturen och flyttat in till städerna – och ut på nätet. Men vi är fortfarande biologiska varelser, som är beroende av ekosystem och naturlagar. Såväl klimatkrisen som pandemin torde påminna oss om detta. Och det borde få oss att göra insatser och investeringar – i tid.

Filmaren David Attenborough visar i sin dokumentär ”A life on our planet” hur vår art förökat sig och tuktat allt större arealer under hans livstid. Den biologiska mångfalden minskar och temperaturen ökar, vilket på sikt hotar allt levande. Förändringarna kan eskalera i hastighet och omfattning efter en ”tipping point” och då är det svårare och mer kostsamt att återskapa balans.

Exponentiell spridning av coronaviruset får också förödande konsekvenser. När smittan har blivit för stor och snabb krävs

betydligt större åtgärder och uppoffringar än om man stävjar den tidigt.
Tack vare vetenskapliga landvinningar har vi kunskaper om detta och med ny teknik och smartare resursanvändning kan vi undvika katastrofer. Människan har också en förmåga att förstå orsakssamband och förutspå konsekvenser av olika ageranden. Ändå skjuter vi beslut och beteendeförändringar som skulle rädda liv och hälsa framför oss. Alla vet att många av oss borde äta mindre skräpmat och motionera mer. Ändå är många överviktiga och välfärdssjukdomarna ökar. Och när man väl fått högt blodtryck och diabetes är det svårt att få kroppen i balans igen. Först då kommer självförebråelsen: Varför gjorde jag inget tidigare?
Vi låter förnekelse, prestige, rädsla och lättja trumfa förnuftet. Trots att det är både dumt och dyrt.
”Ju förr desto bättre” är förmodligen den viktigaste tumregeln för att skydda den enskilde, mänskligheten och moder natur.

Sofia Nerbrand
sofia.nerbrand@dn.se

Comhem och TV4 sluter nytt avtal

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Comhem och TV4 har nått en överenskommelse om ett flerårigt avtal för TV4-kanalerna och C More, enligt ett pressmeddelande från Comhem.
Avtalet innebär att de 2,1 miljoner hushåll som är kunder till Comhem och Boxer kan fortsätta att se TV4, Sjuan, TV12 och C More. I avtalet ingår också rättigheter för flera av TV4:s kanaler samt Sportkanalen.
Comhem och TV4 har tidigare inte varit överens om prissättningen i avtalet. Konflikten blossade först upp 2019, då en lösning nåddes för ett år. När avtalet åter skulle upp på bordet var konflikten på nytt ett faktum och Comhems och Boxers kunder riskerade att bli av med TV4:s kanaler.
”Jag är glad att vi nu har en långsiktig överenskommelse som gynnar båda parter”, säger Samuel

Skottt, kommersiell chef på Comhem i en kommentar.
TT

Intensiv lobby riskerar lokaltidningarnas framtid, skriver Thomas Mattsson

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Regeringen utsätts nu för en intensiv lobby som vill trycka på tidningar och tidskrifter en ny kostnad om en halv miljard kronor per år. Men då kommer många papperstitlar att sluta tryckas helt, skriver Thomas

Mattsson, tf vd för Tidnings-utgivarna.

Onsdagens papperstidningar är som ett potpurri av publicistik nära sin publik:

”Den nya gångbron över järnvägen i Klostergatans förlängning blir ljusare, bredare och mer välkomnande”

Största storyn på Smålandspostens förstasida i dag.

”Bekräftad coronasmitta på -Edaskola”

Högerspalt på Arvika Nyheters etta.

”Klart för 75 bostäder på lantlyckan i Svalöv”

Rubrik i Skånska Dagbladets högerkryss.

”Stort lyft för Vänersborgs skolor i rankning”

TTELA, Trollhättans Tidning – Elfsborgs Läns Allehanda, gör toppnyhet om Lärarförbundets kommunlista.

Branschslang? Ja. Men så är den också sprungen ur papperstidningens stolta arv som nyhetsförmedlare och opinionsbildare i ett land med världens äldsta tryckfrihetsförordning.

1766 grundlagsskyddade vi journalistik och då hade Sveriges i

dag äldsta och ännu utgivna dagliga titel, Norrköpings Tidningar, redan hunnit ges ut i åtta år; 1758 fick Johan Edman tillstånd av stadsmagistraten att publicera sig.

Men nu, 2020, är denna ordning hotad. Trots att miljoner svenskar enligt Post- och telestyrelsen ännu saknar 100 Mbit/s fast uppkoppling, vilket är regeringens bredbandsmål för just 2020, och därför har svårt att tillgodogöra sig samhällsviktig information på digitala plattformar, finns krafter som vill pådyvla tryckta tidningar och tidskrifter en extra årlig kostnad om cirka 465 miljoner kronor.

Det skulle förstås betyda färre utgivningsdagar, nedläggningar av papperseditioner. Lokaltidningar som i århundraden genomlyst sina samhällen och blottlagt missförhållanden skulle sannolikt försvinna helt. Åsiktstorg skulle tystna.

Många mediekonsumenter använder i dag mobilen för att ta del av nyheter, men miljoner svenskar ser ännu papperstidningen som en sammanfattad, redaktörad produkt att börja sin dag med.

Tydligt prioriterad och nyhetsvärderad. I ett behändigt format. En vana för inte minst för äldre generationer som vuxit upp med sin tidning.
Då framstår hotet mot journalistiken kanske inte så rubrikvänligt: ”Promemoria Kommunalt ansvar för insamling och materialåtervinning av returpapper.”
Men det är 9 ord värda 465 miljoner kronor. Denna halva miljard motsvarar ungefär hälften av det vanliga statliga press- och mediestödet till dagspressen; det är så mycket det skulle kosta tidningar och tidskrifter att – som det heter – belastas med producentansvaret för returpapper.
Regeringen har genom mycket tydliga besked från Miljöminister Isabella Lövin och kultur- och demokratiminister Amanda Lind och genom det nu liggande förslaget fördelat ut kostnaden på de kommuner vars samhällen lokaltidningarna tjänat i århundraden.
Att mitt i en global pandemi, med större efterfrågan på ansvarsutkrävande journalistik än någonsin, ge papperstidningarna

en pålaga om 465 miljoner kronor vore ansvarslöst. Särskilt som Myndigheten för press, radio och tv i rapporten ”Medieutveckling 2020” slår fast att tidningsbolagens ekonomiska resultat redan för 2019 var i genomsnitt minus 2,9 procent – de värsta räkenskaperna på över 40 år, alltså sämst sedan statistiken började samlas in.
Regeringen utsätts nu för en stark lobby bestående av politiker och intresseorganisationer som vill trycka på tidningar och tidskrifter denna kostnad för returpappersinsamlingen. En sådan omsvängning från regeringens välkomna besked i april skulle riskera att bli själv-reglerande: många mindre titlar skulle då helt enkelt inte tryckas alls.
Det finns en målkonflikt mellan medie- och miljöpolitik, men den handlar inte om natur- och klimatkonsekvenser: mer än 90 procent av papperet går redan i retur tack vare miljömedvetna mediekonsumenter.
Nej, målkonflikten handlar om medel. Och därmed om demokrati: Ska vi ha journalistik i hela landet?
Thomas Mattsson

Så blev ”Citizen Kane” en filmisk sensation

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Orson Welles mytomspunna - debutfilm brukar också rankas som filmhistoriens bästa. I - samband med premiären av David Finchers drama om dess manusförfattare ”Mank” berättar Mårten Blomkvist den - rafflande historien om hur ”Citizen Kane” blev film- världens egen ”Mona Lisa”.

”Citizen Kane” är filmhistoriens vildaste chansning:
Ett filmbolag gav en 24-åring som aldrig gjort film fria händer.
Det är även filmhistoriens mest lyckade chansning:
Han gav dem världens bästa film.
”Citizen Kane” (vars svenska titel ”En sensation” praktiskt taget fallit ur bruk) hamnade vid världsutställningen i Bryssel 1958 på en kritikerlista över alla tiders tolv bästa filmer. Från 1962 toppade den i decennier brittiska

Sight & Sounds lista, som vart tionde år röstades fram av kritiker och regissörer från hela världen. Det har gjort regissören Orson Welles ”Citizen Kane” från 1941 känd som världens bästa film. Att bli utnämnd till ”världens bästa” är att tigga stryk. Men på alla dessa år har epitetet inte börjat låta antikt och löjligt, vilket visar på en osannolik uthållighetskraft. ”Kane” är tidlös. I sin upptäckarglädje i förhållande till filmteknik och berättarteknik är den outslitligt inspirerande.
Så att alla genast ska fatta att här gör vi saker annorlunda börjar filmen från slutet. Charles Foster Kane (Orson Welles), tidningsmagnat, stenrik, känd över hela världen, dör i sitt palatsliknande hem. Han yttrar ett sista ord:
”Rosebud” (”Rosenknopp”). Ur hans hand faller en liten snöglob med en stuga i snöstorm. Den trillar ner några trappsteg från sängen och går i bitar.
Vad var Rosebud? En journalist får i uppdrag att finna svaret. Han ger sig i väg för att söka upp vänner, fruar, medarbetare och andra för att höra vad de vet om den stora mannen. Journalisten

letar på nattklubbar efter stängningsdags såväl som på imponerande bankkontor.
Ur vittnesmålen framträder bilden av en sorglig man. Vid arton kommer han i besittning av en ofantlig förmögenhet. Av stora tillgångar är det som intresserar honom en sömnig liten tidning. Kane börjar sitt verksamma liv som idealist. Hans Inquirer kämpar för sanningen, avslöjar karteller och samvetslösa fastighetsägare.
Men det är bara sin egen röst han lyssnar till. Med sin järnvilja och hänsynslöshet stöter han bort alla han håller av. Han börjar använda sina tidningar för sina egna syften. Han ger sig in i politiken men misslyckas med att bli vald till guvernör. Han försöker lansera sin andra fru (Dorothy Comingore) som operasångerska, fast hon inte har röst till det och försöker slippa. Han dör ensam, urgröpt, besegrad av sitt eget habegär.
När filmen fick premiär anklagade Welles fiender honom för att vara kommunist. Sedan han med framgång stämt en tidning som kallat honom marxist avtog de attackerna. Men ”Citizen Kane” är

en mörk skildring av vad rikedom gör med en människa. Det säger en del att Welles, innan det blev ”Kane”, länge hade förberett en filmatisering av Joseph Conrads ”Mörkrets hjärta”, som berättar om den bestialiska elfenbenshandlaren Kurtz (och som sedan filmades av Francis Ford Coppola som ”Apocalypse now”).
Charles Foster Kane var i verkligheten inspirerad av tidningskungen William Randolph Hearst. Med tiden har ”Kane” helt enkelt blivit filmhistoriens främsta porträtt av Magnaten som typ. I dag är det lätt att se till exempel mediemogulen Rupert Murdoch eller Donald Trump i Welles rollfigur.
När ”Citizen Kane” hade premiär den 1 maj 1941 hyllades den av kritikerna. De såg filmkonsten ta ett hisnande kliv framåt. Bara en sådan sak som att Orson Welles struntade i förtexterna! Endast ”A Mercury production by Orson Welles” och titeln, sedan slungades publiken rätt in i handlingen.
Inledningen är magnifik. Det första vi ser är en sliten skylt med

”TILLTRÄDE FÖRBJUDET”, på ett ståltrådsstängsel. Det är natt. Till dov och olycksbådande musik glider kameran uppåt, och uppåt. Stängslet tycks nå till himlen. Kameran når krönet och börjar glida in över egendomen. Bilderna tonas över i varandra medan vi i dimmig natt passerar sådant som ett privat zoo och en lagun med en gondol förankrad. Så är vi framme vid det märkliga törnrosaslott vi anat i dimmorna. Kameran söker sig mot ett fönster. Det är stort som om det satt i en kyrka. Plötsligt är vi innanför det och ser ut. En säng står framför fönstret. Då börjar rummet tona bort. Fallande snö drar in i bilden. En liten stuga träder fram i snön. Är vi någon helt annanstans nu? Nej. Kameran drar sig tillbaka. Vi förstår att vi tittat in i en snöglob i den sängliggandes hand.
I nästa ögonblick fyller den sängliggandes läppar och mustasch hela bilden. Han viskar ”Rosebud!” och tappar globen. Det är ”Citizen Kane” i ett nötskal: överflöd, makt, och en personlig tragedi som vi spårar bakåt i tiden genom en labyrint av bildgåtor. Orson Welles hade skaffat sig ett rykte som ett dramatikens

underbarn som skådespelare, regissör och en av grundarna av nyskapande The Mercury Theater i New York. Radion hade en storhetstid och Mercury excellerade även där.
Halloweenhelgen 1938 bjöd de på en radioteateruppsättning av britten H G Wells ”Världarnas krig”. Det var upplagt som en radiorapportering om en pågående invasion från Mars. Många lyssnare blev uppjagade och undrade om det kunde vara sant. Stora tidningsrubriker: Panik i hela USA!
Överdrift, har det senare visat sig. Men händelsen gjorde Welles ännu hetare i showbusiness. I Hollywood strödde filmbolagen mer socker på sina anbud.
I juli 1939, ett par månader efter att han fyllt 24, skrev Welles till sist kontrakt med filmbolaget RKO om att göra två filmer. Braskande rubriker igen: RKO gav valpen från New York full frihet att göra vad han ville.
RKO skulle godkänna storyn. Men när det väl var gjort låg alla andra beslut i Welles händer. Mest uppseendeväckande var att bolaget gav honom sista ordet om

klippningen, det vill säga filmens slutgiltiga utformning. Inte ens branschens största fick ”final cut”. Och det är väl här antipatin mot Orson Welles började gro. ”Alla säger att jag inte är något geni, men ingen har någonsin påstått att jag är det!” lär han senare ha sagt. Diskussionen om huruvida Orson Welles är överskattad började innan man filmat en meter av ”Citizen Kane”. Som teaterdirektör från New York blev Welles överväldigad när han såg ett stort filmbolags resurser: studior, teknik, verkstäder – snögloben tillverkades hos RKO – och högkvalificerad personal. ”Den största modelljärnvägssats någon pojke någonsin ägt”, sa han – Welles var en citatmaskin. Han utforskade möjligheterna. Han såg en mängd film, ofta i sällskap med någon tekniker som fick förklara hur saker gjorts. Welles hittade en själsfrände i fotografen Gregg Toland. När de träffades sa Welles att han inte visste något om hur man gör film; mycket bra, tyckte Toland. Han var en ivrig debattör av filmfoto och hans käpphäst var att det som kallades ”regler” för fotografi ofta endast var konventioner. Ju

vildare, ju mer ogenomförbar en bildidé var, desto mer bestämd var Toland att den skulle förverkligas.
Under ett långt förberedelsearbete – också det en ovanlighet – planerade han och Welles för filmens speciella look. Det mest berömda resultatet av deras resonemang är djupskärpan. Vanligen nöjde man sig med att de centrala elementen i en scen var i skärpa. Det som var framför och bakom fick bli oskarpt. Toland ville fotografera som ögat såg. I människans seende finns ingen oskärpa. Med stor möda skapade Toland med Welles stöd förutsättningarna för att fotografera så att det fanns skärpa från förgrund till bakgrund. Skärpan som var som ögats, långa tagningar, och en del annat, skulle göra att tekniken inte syntes och att ”Citizen Kane” skulle kännas mer realistisk, tänkte Toland. Den uppgiften förvånar nog de flesta som sett filmen. De återkommande, dramatiska bilderna med något i förgrunden och något långt i bakgrunden känns tvärtom mycket speciella. ”Kane” är de stora salarnas och de överraskande perspektivens film.

I samarbete med scenografen Perry Ferguson kunde Toland få en bild av den utsända journalisten där han sitter ensam vid ett bord i en sal och läser i en stor bok, medan ljus faller från takfönster högt upp, att bli en visuell thriller.
”Citizen Kane” handlar om jakten på en undanglidande sanning. Passande nog är mästerverket i sig svårt att nagla fast i filmhistorien. Å ena sidan är det en hårdkokt skildring av en man som gapar över för mycket. Å andra sidan finns där ett starkt melodramatiskt drag. Kane är en besynnerlig figur; hans fixa idé att hustrun ska bli operastjärna är det som orsakar hans slutgiltiga fall. ”Kane” talar mycket om ensamhet, åldrande och förlust. Är ”Kane” mest intressant som en sorts sensationsfilm? Kriget mellan Hearst och RKO är en del av filmhistorien. Hearst mobiliserade sina tidningar för att få stopp på projektet, när det började sippra ut att han var föremål för ett porträtt. Hearst levde ihop med, och backade, skådespelerskan Marion Davies, och deras förhållande karikeras grymt i ”Kane”. Det finns till och

med ett envist rykte om att ”Rosebud” i verkligheten var Hearsts namn på Davies klitoris. Den storyn tycks dock tillagd decennier efter premiären. Eller fängslar ”Citizen Kane” mest som portal till myten Orson Welles? Man kan inte se ”Citizen Kane” utan att tänka på likheterna mellan Charles Foster Kanes öde och Welles eget. Han fick aldrig samma totala kontroll igen. Det filmetablissemang som från början var misstänksamt till Welles, släppte aldrig in honom. ”Citizen Kane” nominerades till nio Oscar, men vann bara för bästa manus. Han åt och drack för mycket, svällde upp, och blev någon sorts geni-sevärdhet som exploaterade sin image i reklamknäck. På Youtube kan man se honom berusad försöka ta sig igenom en reklamfilm för vin. Är det experimenterandet och leken med konventionerna man mest ska uppmärksamma? Med sin radiovana gjorde Welles även ljudbilden till en upplevelse i sig. Ljudeffekterna var i särklass. Skådespelarna kom nästan alla från Mercury-teatern, deras röster och färdigheter när det kom till dialekter togs till vara.

Man glömmer inte Everett Sloanes långsamma knarrande när han som åldrad Kane-medarbetare talar med filmens reporter:
”Old age. It’s the only disease, mr Thompson, that you don’t look forward to being cured of (”Åldrande. Det, mr Thompson, är den enda sjukdom man inte ser fram emot att botas från”).
Man kan också följa hur det vridits och vänts på frågan om vem som skrev manuset? Welles skrev ”Kane” ihop med Herman J Mankiewicz (1897–1953). Han var en av Hollywoods högst betalda manusförfattare, smart, kvick, alkoholiserad. Han var bror till Joseph, också ett snille, mest känd för regi och manus till ”Allt om Eva” (1950).
På 1950-talet började ”Kanes” rykte växa. Då lyftes den fram som belägg för auteurteorin, den av de franska nya vågen-kritikerna lanserade idén att regissören är en films ”författare”, verkets mest betydande person. Orson Welles och hans fantastiska ”Citizen Kane” var ett lysande exempel. Mankiewicz ägnades föga intresse. Influerad av auteurteorin skrev den amerikanska kritikern

Andrew Sarris 1956 en essä om ”Kane” som blev en hörnsten i filmens och regissörens legendstatus. Under 1960-talet tilltog uppmärksamheten. Welles verk blev en sorts filmens ”Mona Lisa”.
Den briljanta kritikern Pauline Kael hade en annan filmsyn än Sarris. Hon tyckte att auteurteorin löjligt överskattade regissörens roll. När manuset till ”Citizen Kane” gavs ut 1971, skrev Kael ett essälångt förord där hon tonade ner Welles betydelse. I stället berättade hon utförligt och beundrande om Mankiewicz.
Man kan se Kaels text som ett försök att avmystifiera ”Kane”, ett hugg mot genikulten. Ha, sa motståndarna, förgudade inte hon, med ensidigt utvalda fakta, sin idol Herman J Mankiewicz? Ja, en av bieffekterna av Pauline Kaels essä var att hon gav alla filmnördar en ny romantisk hjälte. Var hemligheten med ”Citizen Kane” i verkligheten Herman J Mankiewicz? Han kom från New Yorks tidningsvärld, blev en Hollywoodinsider, söp och var vanvördig, och fann det så osannolikt enkelt att håva in pengar i manusbranschen att han

telegraferade efter kompisarna hemma: ”Här kan man tjäna miljoner och enda konkurrensen är idioter. Berätta inte för andra!” Det skrivs och skrivs om ”Citizen Kane”. ”Den mest omskrivna av alla filmer”, kallade Robert L Carringer den i ”The making of Citizen Kane”. Plötsligt kommer till och med en film om Mankiewicz, David Finschers premiäraktuella ”Mank”. Det kommer aldrig att ta slut. ”Kane” är som en buffé med allt en filmälskare älskar och det är omöjligt att bestämma vad som är bäst.

Det lilla snöglobsdramat? Den perfekta fejkade journalfilmen som i början berättar om Kanes död? Bilderna där Comingore som den olyckliga andra hustrun sitter i Kanes palatslika, ödsliga Xanadu och festklädd lägger pussel? Den chockartade åsynen av Welles som Kane mot slutet, när hjässan är kal och han ser ut som en stor, ond docka?

”Citizen Kane” är den ena oförglömliga bilden efter den andra, en film det är omöjligt att bli färdig med.

Mårten Blomkvist
kultur@dn.se

Orson Welles mästerverk hade världspremiär den 1 maj 1941, men floppade på bio, delvis på grund av att biografer som fruktade tidningskungen Hearst inte visade filmen.
Filmdebut för kompositören - Bernard Hermann, senare berömd för musiken till bland annat ”Studie i brott” (1958), ”Psycho” (1960), och ”Taxi - driver” (1976).
Joseph Cotten var den av Mercuryskådespelarna som senare blev störst stjärna, han spelade bland annat misstänkt mördare i Alfred Hitchcocks ”Skuggan av ett tvivel” 1943 och mot Welles i efterkrigstidens Wien i ”Den tredje mannen” 1949.
”Rosebud” ska ha varit namnet på en cykel Herman J Mankiewicz blev av med som tioåring.
Welles kontroll sträckte sig inte till Sverige, filmbolaget RKO:s Sverigeavdelning kortade filmen med sju minuter.

De 100 bästa filmerna någonsin enligt tidningen Sight & Sound.

1962 1. ”Citizen Kane” (1941). 2. ”Äventyret” (1960). 3. ”Spelets regler” (1939). 4. ”Den giriga” (1924). 5. ”Sagor om en blek mystisk måne efter regnet” (1953). 6. ”Pansar-kryssaren Potemkin” (1925). 7. ”Cykeltjuven” (1946). 8. ”Ivan den förskräcklige” (1944). 9. ”La terra trema” (1948). 10. ”L’Atalante”, (1934) .

1972 1. ”Citizen Kane” (1941). 2. ”Spelets regler” (1939). 3. ”-Pansarkryssaren Potemkin” (1925). 4. ” 8 1⁄2” (1963). 5. ”Äventyret” (1960). 6. ”Persona” (1966). 7. ”En - kvinnas martyrium” (1928). 8. ”The general” (1926). 9. ”The magnificent Ambersons” (1942). 10. ”Sagor om en blek mystisk måne efter regnet” (1953)/”Smultronstället” (1 958).

1982 1. ”Citizen Kane” (1941). 2. ”Spelets regler” (1939). 3. ”De sju samurajerna” (1954). 4. ”Singin’ in the rain” (1954). 5. ”8 1⁄2” (1963). 6. ”Pansarkryssaren Potemkin” (1925). 7. ”Äventyret” (1960). 8. ”The magnificent Ambersons” (1942). 9. ”Vertigo” (”Studie i brott”)

(1958). 10. ”The general” (1926)/”The - searchers” (”Förföljaren”) (1956).
1992 1. ”Citizen Kane” (1941). 2. ”Spelets regler” (1939). 3. ”Tokyo story” (1953). 4. ”Vertigo” (”Studie i brott”) (1958). 5. ”The searchers” (”Förföljaren”) (1956). 6. ”L’Atalante”, (1934). 7. ”En kvinnas martyrium” (1928). 8. ”Pather Panchali”(1955). 9. ”Pansarkryssaren Potemkin” (1925). 10. ”2001: ett rymdäventyr” (1968).
2002 1. ”Citizen Kane” (1941). 2. ” Vertigo” (”Studie i brott”) (1958). 3. ”Spelets regler” (1939). 4. ”Gudfadern” (1972). 5. ”Gud-fadern II” (1974). 6. ”Tokyo story” (1953). 7. ”2001: ett rymd-äventyr” (1968). 8. ”Pansar-kryssaren Potemkin” (1925). 9. ”Soluppgång” (1927). 10. ”8 1⁄2” (1963)/”Singin’ in the rain” (1952).
2012 1. ”Vertigo” (”Studie i brott”) (1958). 2. ”Citizen Kane” (1941). 3. ”Tokyo story” (1953). 4. ”Spelets regler” (1939). 5. ”Soluppgång” (1927). 6. ”2001: ett rymdäventyr” (1968). 7. ”The searchers” (”Förföljaren”) (1956). 8. ”Mannen med film-kameran” (1929). 9. ”En kvinnas

martyrium” (1928). 10. ”8 1⁄2” (1963).

Listan ”De 100 bästa filmerna - någonsin” bygger på en omröstning som arrangeras vart tionde år av brittiska filmmagasinet Sight & Sound. (Listan för 2012 bygger på 846 filmkritiker, programsättare, akademiker och distributörer). Under 50 år har den prestigefyllda listan toppats av ”Citizen Kane”. Under senaste omröstningen petades Orson Welles mästerverk ner från tronen av Alfred Hitchcoks ”Vertigo” (”En studie i brott”). Nästa omröstning hålls 2022.

Svenska biopremiärer som skjuts upp

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Efter beskedet om nya publikrestriktioner, vilka lett till att flertalet av landets biografer stänger, meddelar distributörerna att man skjuter upp ett antal av sina biopremiärer.

Nordisk film meddelar att premiären av Colin Nutleys film ”Bröllop, begravning och dop – filmen”, som skulle ha haft premiär den 25 november, skjuts nu fram till ett ännu okänt datum 2021.

Även premiären av den nya Sune-filmen, ”Sune – uppdrag midsommar”, som skulle ha haft premiär den 4 december, flyttas fram till juni 2021.

Peter Dalles nya film ”Tills solen går upp”, som skulle ha haft premiär den 25 december, flyttas fram till ett ännu okänt datum 2021.

En film som dock kommer att ha premiär på de biografer som väljer att hålla öppet är skådespelaren Viggo Mortensens regidebut ”Falling” den 4 december.
Under onsdagen meddelade även SF Studios att premiären av Mårten Klingbergs dramakomedi ”Ur spår”, med Katia Winter och Fredrik Hallgren i huvudrollerna, skjuts på framtiden.
Även premiären av den nya Jönssonligan-filmen i regi av Tomas Alfredson, som skulle ha haft premiär på årets största biopremiärdag – juldagen, skjuts upp.

Biografkedjan Svenska Bio håller öppet och har inte stängt sina biografer någon gång under pandemin. Folkets Bio har ännu inte beslutat om man ska stänga eller fortsatt hålla öppet. TT

Netflix ska samarbeta med SF Studios

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Netflix i Norden kommer de närmaste åren att visa filmerna som produceras av SF Studios. Nästa år inleds ett samarbete mellan de två bolagen.

På ett videomöte arrangerat av Stockholm Filmfestival offentliggjordes under torsdagen att tv-tjänsten Netflix inleder ett flerårigt samarbete med det svenska produktionsbolaget SF Studios. Avtalet innebär att Netflix får tillgång till SF Studios lokala och internationella titlar efter att filmen gått på bio och släppts för köp. Samarbetet börjar vid årsskiftet och täcker alla de nordiska länderna utom Island.

– Det innebär att vi under nästa år kommer att ha fler titlar i Norden. Vi har tidigare jobbat mycket med SF Studios men nu expanderar vi till ett större avtal som innebär att vi kommer att kunna producera

mer innehåll tillsammans, säger Lina Brouneus, chef för originalinnehåll i norra Europa på Netflix, till DN.
De tidigare samarbetena med SF Studios har täckt specifika produktioner, som exempelvis den svenska actionthrillern ”Red dot”, serien ”Snabba cash” eller den norska filmen ”Kadaver”. Hur länge samarbetet sträcker sig vill inte Brouneus svara på, men det handlar om flera år.
Kommer det här påverka vad som kommer att visas på bio och inte?
– Nej, alltså vi sitter snarare på andra änden, på mottagarsidan. Vi kommer att plocka upp det som SF Studios producerar och har en biografdistribution på. Så när det gäller vad som kommer att gå på bio och inte så påverkar inte Netflix på något sätt i det här avtalet, svarar Lina Brouneus och tillägger:
– Men har vi en mängd olika samarbeten med SF Studios parallellt, som med ”Red dot” exempelvis. Där kommer inte filmen att gå på bio för att man tänker att den traditionella genrefilmen inte har samma biopotential.

Samarbetet innebär alltså att norska, svenska, finska och danska produktioner som SF har producerat, eller titlar som SF har licensierat internationellt, kommer att tillgängliggöras för hela Norden. Vissa specifika titlar kan också komma att bli tillgängliga för hela världen, som den norska ”Børning 3”.
I samband med offentliggörandet av samarbetet avslöjades också att den norska thrillern ”The trip”, där svenska Noomi Rapace spelar en av huvudrollerna, kommer till Netflix efter sin biorunda i Norge.

Vad innebär det här för SF Anytime?
– Jag tror inte det har någon påverkan på SF Anytime, men det kanske är bäst att fråga dem. Vi kommer ju att komma in efter biorundan och home entertainment.
Har samarbetet blivit aktuellt på grund av coronapandemin?
– Nej, vi har haft ett väldigt starkt fokus på Norden under en lång tid. Jag som svensk känner mig väldigt stolt över all talang som vi har här och hur pass bra vårt innehåll går i världen. Däremot har pandemin haft påverkan på alla produktioner runt om i

världen. Vi är imponerade av att alla partner är otroligt duktiga på att ställa om och jobba på ett säkert sätt.
Skulle samarbetet kunna leda till att folk inte besöker biograferna utan väntar på att filmen släpps på Netflix?
– Vi ser att biografen är en del av ett större ekosystem. Vi tror att vissa kunder kommer att vilja gå på bio, medan vissa vill se film hos oss. Det kommer att se väldigt olika
ut.MoaMalmqvistmoa.malmqvist @dn.se-

Biografägarna hoppas på julen

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Länsstyrelserna säger ja till begränsningen på åtta personer vid offentliga tillställningar. Men regeringen måste så snart smittläget tillåter det ompröva restriktionerna, menar flera remissinstanser.

Trots att Sveriges Biografägareförbund har respekt för den ökade smittspridningen ifrågasätter man att biograferna ska behöva drabbas så hårt. I sitt

remissvar om ändringar i förbudsförordningen från den 24 november skriver förbundet att man i princip har drabbats av näringsförbud.
– Svenska Bio förlorar miljoner varje vecka. Vi sitter med en fast kostnad och även om jag ber mina medarbetare att gå hem så försvinner inte den kostnaden, säger Peter Fornstam, vd för Svenska Bio och ordförande för Sveriges Biografägareförbund.
Biografkedjan Svenska Bio valde att justera kapaciteten regionvis medan Filmstaden har stängt sina biografer. Men i sitt remissvar skriver Filmstaden ”vi är övertygade om att vi fortsatt hade kunnat hålla biograferna öppna på ett smittsäkert sätt med gällande begränsningar”. Filmstaden efterlyser också en större tydlighet från regeringen när besluten kommuniceras.
Peter Fornstam hoppas nu att läget ska vara ett annat efter de fyra veckorna av striktare regler, så att julen kan räddas. Då ska biograferna omsätta minst 25 procent av sin årliga försäljning.
– Förr oss är det viktigaste vad som händer från mitten av december och framåt, säger han.

I remissvaret understryker Sveriges Biografägareförbund att det här drabbar flera led, det påverkar också svenska filmproducenter, distributörer och filmskapare. Men Peter Fornstam fick nyss veta att ”Wonder woman 1984” antagligen går upp på biograferna i Europa den 16 december, vilket skulle kunna vara ett ljus i tunneln.
Svensk Scenkonst, som representerar 115 verksamheter – både privata och offentligt finansierade – beskriver begränsningen som ”mycket omfattande”.
”Under rådande omständigheter” har man förståelse för regeringens beslut men förutsätter samtidigt att det omprövas så snart smittläget tillåter. Även Kulturrådet skriver att det är ”av yttersta vikt” att restriktionerna omprövas och lättas så fort smittskyddsläget tillåter det. Inskränkningarna bör också följas av ”ytterligare kraftfulla och snabba krisstödsinsatser”, i synnerhet för dem som nu kämpar för sin överlevnad, framhåller Svensk Scenkonst. ”Framöver” tycker man att arrangörerna själva klarar att

avgöra hur många som kan tas emot på ett smittsäkert sätt.
Elin Swedenmark
Erika Josefsson

Bonnier köper majoritet av Stordalens förlag

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Den norske entreprenören Petter Stordalen säljer 70 procent av förlagsgruppen Strawberry Publishing till Bonnier Books. Gruppen kommer att fortsatt

verka under namnet Strawberry Publishing.

”Bokbranschen befinner sig mitt uppe i en stor förändring och om vi ska fortsätta att vara snabba och offensiva och samtidigt vara digitalt rustade måste vi stärka förlaget såväl ekonomiskt som strukturellt”, säger Petter Stordalen i en kommentar till affären.

TT

Hanna Fahl: När folk började prata om astrologi trodde jag att de var ironiska

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

För några år sedan var det astrologi. 2020 års stora nyandliga trend är att ”manifestera” framgång. Men tror alla dessa unga människor verkligen på att man kan önska sig lycka och nya bilar av universum?

När människor i min direkta omgivning för fem–sex år sedan började prata om astrologi, tog det mig lång tid att inse att det förment allvarliga tilltalet jag först tolkat som ett slags avancerad torr ironi, inte alls var ironi.
”Jag blir alltid kär i vädurar”, kunde någon säga med fullkomligt rak och öppen blick, ”han jag träffar nu är också vädur”. ”Men det fattade jag med en gång, det märktes på hans muskulösa aura, tendens att ta ut nederlag i förskott och empati för små djur.” Jag hittar på nu, jag har verkligen ingen aning om vad som kännetecknar en vädur. Jag har lärt mig leva med astrologin, när astrologi pågår omkring mig nickar jag bara tyst och vänligt, retirerar till mitt inre rum, tänker på något rationellt och väntar tills det är över.
Jag har dock absolut inte lärt mig leva med ”2020 års stora wellness-trend”, som The Guardian kallat det: att manifestera. Att manifestera innebär att man ska tänka väldigt mycket på olika bra saker som pengar, framgång, lycka och skönhet och lita på att universum levererar det. Dåliga saker ska

man inte tänka på för då får man skylla sig själv. Att manifestera är det nya astrologi och de senaste månaderna har det skrivits otaliga thinkpieces om konceptet: ”Det finns inget bättre tillfälle än en pandemi att försöka manifestera för att nå dina mål”, skriver Vogue. ”Den senaste internethälsoflugan är att tänka sig till ett bättre liv. Huruvida det fungerar är inte poängen”, skriver Vox.
Om manifestering låter bekant är det för att det 2006 populariserades i självhjälpsboken ”The secret” av Rhonda Byrne: en radikal form av positivt tänkande byggd på pseudovetenskapliga teorier om metafysik och ”goda vibrationer”. Manifestering har redan gjort både en och två vändor i offentligheten – vilket gör det ännu mer obegripligt som trend. Jag kan på något plan förstå astrologi som hobby; viss nyandlighet har ändå en tilltalande estetik. Tarotkort. Häxeri, jag kan se lockelsen i häxeri, wiccakulturen är historiskt intressant och kan vara väldigt snygg på ett lantligt gotiskt sätt. Men avdankat nyliberalt

Oprahflum som Blondinbella höll på med 2012?
Att det pågår en nyandlig våg bland både millennials och generation z har många noterat. Det är definitivt en generationsfråga, och en avgörande sådan. Men kanske inte på det sättet man kan tro – medelåldern på den årliga alternativjättemässan Harmoni Expo (”healing, alternativmedicin, spå dig, aurafotografering, meditations- och avslappningsmusik, kristaller, smycken, indianartiklar”) är förmodligen en bra bit över min egen, och new age var en stark rörelse även på 90-talet. Den stora skillnaden är att alla som höll på med new age var töntar, medan 10-talets astrologi snarare fungerat som en snygg accessoar och manifestering trendar på Tiktok.
Tror alla dessa unga människor på att tänka sig till framgång? Det är den verkligt intressanta frågan, och den har inget självklart svar. Nej, för de flesta mem och Tiktoks om att manifestera är smarta och medvetet roliga. Samtidigt ja, för det finns inga spår av ironi i anslaget, lika lite som det fanns

när folk började prata om horoskop. 90-talets ironiska generation följdes av en postironisk era – som nu övergått i en era då man inte tycks förhålla sig till dikotomin ironi/allvar över huvud taget. Det är ett förhållningssätt som är omöjligt att få fatt på, bekymmersfritt flyktigt och utan stadga, möjligt att sömlöst modifiera på ett ögonblick.

Det är till och med svårt att hitta rätt benämning. Den anironiska generationen? Supraironiska? Desironiska? Den får mig i vilket fall att känna mig mycket gammal och patologiskt logikfixerad. Snälla mejla mig inte och säg att det är ”typiskt skorpioner”.

Hanna Fahl
hanna.fahl@dn.se

”Vårt kulturella välfärds-system är hotat”

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Sverige har en av världens - stoltaste litterära traditioner. Men när nu de stora bolagen gör läsaren till en vara och kapar förmedlandet av litterära samtal är traditionen hotad och situationen alarmerande, skriver Sveriges författarförbund.

Lagom till förra årets bokmässa i Göteborg, skrev vi debattartikeln ”Därför är ljudboken en fråga om makt” (DN 25/9 -19). Vi frågade oss på vems villkor förändringarna i det litterära fältet och på den svenska bokmarknaden ägde rum. Vem styrde och vem följde? Dagen efter var Storytels svar på frågan om vem som styrde: ”konsumenterna” (DN 26/9 -19).

På årets Adam Helms-föreläsning gav nestorn bland svenska förläggare, Per I Gedin, en fördjupad bild (”Så har Läckberg och Lundell gjort litteraturen mer betydelsefull”, DN 9/9). Att ta del av hans historiska rundmålning är som att befinna sig i vad den tyske filosofen Walter Benjamin kallade ”utopins vardag”. Allt faller på plats av sig självt.
”Populärkulturen är den som tagit över och inlemmat finkulturen som en självklar del.” Den splittrade kulturen har enats. ”I den nya enhetskulturen finns inte utrymme för intolerans eller moraliserande – allt är tillgängligt och vi kan alla ta för oss av den kulturform vi tycker om.”
Stämmer det verkligen?
Vi på Författarförbundet har under det senaste året pratat med författare, översättare, förläggare, distributörer, handlare, strömningsföretag, kritiker, press, tv, radio, bibliotek, skolor, kommuner, regioner, stat, men framför allt läsare och konsumenter. Vi har upplevt att det finns en stark vilja till kommunikation. Det har varit förutsättningslösa samtal som naturligt nog kommit att röra sig

kring två centrala frågor: 1. Hur mår den svenska litteraturen och bokbranschen? 2. Hur mår den svenska läsaren?
Orsaken till att läsaren och ljudbokslyssnaren har hamnat i centrum är självklar. Men att de på ett markant sätt dominerat diskussionerna med branschfolk, bortom de retoriska figurer som mer eller mindre väl döljer egenintressen, har djupare anledningar. Det handlar om grundläggande värden som demokrati, medborgarskap och yttrandefrihet.

Vad vi upptäckte var en stor ensamhet. Folk kände sig isolerade, från chefen på det stora förlaget till låntagaren på biblioteket. Orsakerna var olika, men det fanns en gemensam nämnare. Det alla upplevde som centralt och själva anledningen till att de sysselsatte sig med det här visade sig vara samma område där de erfor en akut brist. Något som är svårt att formulera, men som skulle kunna kallas människotimmar eller kanske förmedling.
Det är känt att antalet förtroendevalda i landet har

minskat till mindre än en femtedel från 90-talet till i dag. Att antalet bibliotek minskat med en fjärdedel och att ojämlikheten ökat. Det samhälleliga och mellanmänskliga nervsystem som kallas demokrati bygger på en förmedling av erfarenheter och kunskap från människa till människa. Bemyndigandet, förtroendet och tillägnelsen är beroende av att det finns ett likavärde mellan parterna. Det är därför 1800-talets folkrörelser, den frikyrkliga, nykterhetsrörelsen, den fackliga och politiska, var avgörande för den explosionsartade utvecklingen av kunskapsnivån, den kulturella delaktigheten och i förlängningen demokratin i det begynnande 1900-talets Sverige. Av samma anledning är lodräta relationer – ett hopklumpande av människokvantiteter i stället för individer – destruktiva i denna strävan efter förmänskligande av hela befolkningen, bemyndigande och rösträtt. Vad vi upptäckte var inte bara en alarmerande utarmning av den mellanmänskliga samvaron och förmedlingen på lika villkor på det litterära fältet, utan av hela det

litterära ekosystemet. Vi, författare och översättare som yrkesgrupp, var inte ensamma om den här upplevelsen, den var gemensam. Vårt kulturella välfärdssystem var – och är – hotat.

Ett till synes obegränsat utbud och gränslösa valmöjligheter har i en privatiserad rymd blivit en algoritmisk och opersonlig styrning. Ett fullbordat faktum och det fria valet har för det stora flertalet ofta visat sig vara ett och det samma. Individuell mänsklig närvaro, engagemang och delande av kunskap kostar pengar. Nätverket av introduktion och ansvaret inför läsaren och det lästa har gått förlorat och ersatts av den överskuggande vinstprincipen.

Vad händer med samtalet när konsumenterna är varan? Det blir svårt att samverka förlag emellan när den som har informationen också har makten och pengarna. Lämnar man den ifrån sig undergräver man sin egen position. Ju längre man befinner sig från producent och konsument i någon mer individuell mening, annat än som *big data*, dess bättre. I en sådan miljö är ett

öppet och mer handlingsinriktat samtal om den kvalitativa förmedlingen, litteraturkritiken, den fria författarens roll eller de autonoma intellektuellas betydelse för yttrandefrihet och demokrati, i praktiken omöjligt.
Pelle Andersson, chef på förlaget Ordfront och medlem i Svenska Förläggareföreningen, är den som kanske mest intensivt varnat för vådorna med att Amazon just nu äntrar Sverige (”Amazon kan sluka den svenska bokmarknaden”, DN 31/8).
Storytel expanderar över världen. Under första halvåret 2019 stod det för 46 procent av antalet konsumerade böcker i Sverige, nu är det förmodligen mer än hälften. Inte bara på grund av covid-19.
Ersättningen från Storytel till förlagen räknas ut per lyssnad timme och sjunker kontinuerligt, nu ligger den på i snitt 2 kronor.
Eftersom förhandlingarna och utbetalningarna i regel sker mellan strömningsföretagen och förlagen är det hela i stort sett ogenomskinligt för författarna och upphovsrättsinnehavarna.
Det säger sig självt att ett upplägg som Storytels är ofördelaktigt för poeter och barnboksförfattare.

Medan en roman med upp till tjugo timmars lästid väl kan komma upp i ersättningen för en pocket, kan ersättningen för nyttjandet av ett verk för en barnboksförfattare som delar pengarna med sin illustratör, gå från ungefär 10 kronor för en inbunden bok till under 20 öre för en ljudbokslyssning. Frånsett att det är en katastrof för författaren och i praktiken upplöser den - ekonomiska sidan av upphovsrätten, gynnar det varken läsarna, kvaliteten eller mångfalden.

Den nya gratiskulturen är långt-ifrån gratis. Under våra samtal har det visat sig att alla är djupt medvetna om det, men ingen vet vad man ska göra. Det finns pengar där ute, men de kommer inte litteraturen, samhället eller medborgarna till del. Det är givet att de som på det allra mest genomgripande viset får uppleva detta är barnen. Isolera konsumenten från all form av förmedling och mångfald som inte är marknadsmässigt motiverad – och du har den perfekta vinstmaskinen, åtminstone på kort sikt. Det sorgliga är att

marknadstänkandet även trängt in på de kvarvarande folkbiblioteken. Många bibliotek köper i stort sett inte in böcker som inte redan är lanserade, allra minst debutanter. En förklaring kan vara att bibliotekens inköp numera i allt större utsträckning sker på entreprenad, via Axiell eller Adlibris.
Vi vet att läskunnigheten bland unga minskar.
Så, vad är svaret?
Förmedling. På alla nivåer.
Det är självklart att allt det här hänger ihop. I förhållande till sin storlek har Sverige en av världens stoltaste litterära traditioner. Vi har Almapriset och Nobelpriset, vi har världens kanske bästa barn- och ungdomslitteratur. Ändå har vi nästan ingen barn- och ungdomslitteraturkritik.
Alla med någon beröring med svensk litteratur och bokbransch har i den här situationen en förpliktelse och ett ansvar att agera. Det kan inte vara så att Sverigedemokraterna är det enda parti som förstår att kulturen och litteraturen inte bara är dekoration och underhållning utan rör själva demokratins hjärta. Det är dags för övriga

partier att visa att de har en kulturpolitik värd namnet. Under coronakrisen har det visat sig hur det är möjligt att nå förändring om viljan finns. Nu finns viljan, det är dags att ta fram förmågan!
Grethe Rottböll

2 frågor om språket

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Sammanhanget visar vem som äger

Var sätter man genitiv-s om två personer äger en sak gemensamt? Heter det *Kalles och Pers bok* eller *Kalle och Pers bok*?
Rut
Båda alternativen förekommer, men inget är entydigt.
Vi rekommenderar att man sätter genitiv-s på båda namnen i

formell skrift: *Kalles och Pers bok*. Det kan dock uppfattas som om Kalle och Per äger var sin bok, så här får sammanhanget betydelse för hur det ligger till.
Man kan också sätta genitiv-s på det sista namnet, vilket är vanligare i tal och informellare skrift: *Kalle och Pers bok*. Detta skrivsätt kan också visa att man uppfattar ägarna som en etablerad enhet: *Hasse och Tages revyer*, *Lasse och Majas första fall*.
Genitiv-s på sista namnet kan emellertid också leda till dubbeltydighet: *Zara och Ahmeds barn kommer på festen* kan tolkas som att ”Zara kommer, och Ahmeds barn kommer också”, eller som att ”Zaras och Ahmeds gemensamma barn” kommer (men inte nödvändigtvis Zara och Ahmed)”.
Åter har sammanhanget betydelse för hur något ska tolkas.
Om sammanhanget inte är tillräckligt klargörande kan man formulera om: *Kalles bok och Pers bok står båda därborta, Boken som Kalle och Per skrev tillsammans, Det första fallet för Lasse och Maja, Zaras och Ahmeds gemensamma barn*.
Johanna Ledin

Fler föredrar att strömma via nätet

Ska man säga *streama* eller *strömma*?

Jesper

Man kan använda både *streama* och *strömma* om att sända film via nätet. Språkvårdare har länge försökt rekommendera *strömma*, men de allra flesta som erbjuder film via nätet använder *streama*. Men det är också vanligt att man använder andra uttryck, som *direktsända, livesända, webbsända, sända över nätet, sända live*. Ibland lägger man till varifrån man sänder, så att det framgår att det är via en viss webbkanal, webbplats, eller liknande: *Vi direktsänder via Youtube, Alla våra sändningar går att hitta i efterhand på SVT Play*.

Ingrid Olsson

Språkkrönikan: ”Hjälp han” minner om fornsvenskan

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

H*jälp han!* ropar en pappa till sin son på fotbollsplanen. Lyssnar gör en isländsk vän som har ett barn i samma lag. Han har nyligen läst min artikel (DN 25/10) om hur verbens pluralformer, som *vi gå* och *de gingo*, försvann ur skriftspråket kring 1945 och undrar nu om objektsformer som *honom* och *henne* också är på väg bort. Men att vi hör meningar som *hjälp han* och *jag såg na* har en annan förklaring. De är fornsvenska rester som lever kvar i dagens talspråk.

Svenskan etablerades som skriftspråk på 1200-talet genom de första landskapslagarna. Då hade pronomenen *han* och *hon* ackusativformerna *han* och *hana*. Vid denna tid hette det alltså *jag såg han/hana*.

Under senmedeltiden började böjningssystemet luckras upp. På 1500-talet användes

dativformerna *honom* och *hänni* allt oftare även för ackusativ: *jag såg honom/hänni,* som senare blev *henne*. Så småningom tog dativformerna över i skriftspråket och användes som gemensam objektsform för både ackusativ och dativ: *hjälp honom/henne* respektive *jag gav honom/henne bollen*.

De gamla ackusativformerna betraktas sedan länge som fel i skrift. Svensklärare plockar garanterat fram rödpennan om elever skriver *jag kramade han/hon*.

Men de gamla ackusativformerna lever vidare i talspråket. Det som talar för att det är en fornsvensk rest är att vi ofta hör *jag såg han* men sällan *jag såg hon*. *Han* var på 1200-talet både grundform och ackusativ. *Hon* var grundform men ackusativformen var *hana*. Och i dagens talspråk förkortas *hana* i regel just till *na*: *jag såg na*.

Det här är inte de enda kvarlevorna från fornsvenskans ackusativ som hörs i talspråket. Där finns pronomenformerna *våran* och *eran* samt uttryck som *i godan ro* och *i ljusan låga*.

Isländskan har inte genomgått samma grammatiska förändringar. ”Nej, det bara går inte”, säger min isländske vän när han försöker skriva ackusativformen *hjálpaðu hann*, ”hjälp han”. Oavsett sammanhang är det bara dativformen *hjálpaðu honum,* ”hjälp honom”, som betraktas som korrekt.
En mening som *jag såg han/na* är alltså mer än en informell talspråksvariant. Den är också en påminnelse om forna tiders grammatik och de nordiska språkens gemensamma historia.

Anders Svensson
anders@spraktidningen.se

”Hela samhället är en stor machokultur”

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Skådespelaren Alexej Manvelov har hyllats för sina roller som vemodiga machomän, i tv-serierna ”Top dog” och ”Innan vi dör”. Kultursöndags *Sandra Stiskalo* och *Anette Nantell* har träffat honom för ett samtal om

psykologi, skådespeleri och maskulinitet.
Egentligen vore det bättre om denna intervju filmades. Alexej Manvelov säger att hans resonemang skulle bli förnuftigare och mer polerade då. Kameran får honom att skärpa till sig, hålla tillbaka yviga ord och överdrifter. Strävan efter ett återhållsamt uttryck är inte främst ett försök att skydda sig från journalisters jakt på det utlämnande och oförställda. Det handlar om en syn på jaget.
– Jag tycker inte att mitt ofiltrerade prat är mitt riktiga jag, men det är många som tänker så, säger Alexej Manvelov.
Tänker hur då?
– Att sanningen kommer fram när garden nere, att det är det okontrollerade som är äkta. Men så ser inte jag det, jag menar att det genomtänkta är det sanna. Jag känner mig så att säga mer äkta när överjaget är påkopplat.
Så det stämmer inte som vissa säger att från berusade och barn får man höra sanningen?
– Haha, nej, det är nonsens. Sanningen kommer inte från reptilhjärnan.

Under intervjun ska Alexej Manvelov flera gånger nämna sådana termer: reptilhjärna, synapser, överjag. Han är intresserad av hjärnan och har skaffat sig en del kunskap om den. Det började med att han för knappt två decennier sedan läste teaterteoretikern Konstantin Stanislavskijs böcker om gestaltning och Lee Strasbergs teorier om *method acting* som går ut på att använda egna erfarenheter och känslor i förkroppsligandet av en roll. Han insåg då att skådespeleri har mycket gemensamt med terapi och analys. Det blev en sporre att lära sig mer om det mänskliga psyket. På egen hand började han studera beteendevetenskap, psykologi och neurologi. Han säger att det är dessa egenstudier som i stor utsträckning ligger till grund för hur han bär sig åt när han tolkar karaktärer på teater och film.

– Går man i terapi för posttraumatiskt stressyndrom försätts man i en mental omständighet som för en tillbaka till det trauma som ska behandlas. Något liknande menade Lee Strasberg att man ska göra för att

träffa ett känsloläge i en scen. Det gäller att träna upp sitt känsloregister.
Är det det främsta sättet att skådespela?
– Många skådespelare och regissörer säger att man inte behöver gråta på riktigt utan att skådespeleri handlar om att gestalta så trovärdigt som möjligt. Det habila skådespeleriet kan vara imponerande. Men jag tycker att den skådespelare som på djupet talar till en åskådare är den som jobbar med riktiga känslolägen. Hur kommer det sig?
– För att det drabbar oss så mycket starkare när en skådespelare engagerar sin själ, sina erfarenheter och sin egen smärta i rollen. Man bara känner det.
Vi träffas i Filmhuset på Gärdet i Stockholm. I arkitekten Peter Celsings rödbruna modulfåtöljer pratar vi bland annat om thrillerserien ”Top dog” som just nu visas på Cmore och där Alexej Manvelov spelar den melankoliska machomannen Teddy som muckat efter tio år på anstalt.

Då och då under vårt samtal ursäktar han sig, slänger på sig kappan och kepsen och går ut på betongrampen som leder upp till Filmhusets glasentré för att ta några bloss på en vit e-cigarett. På samma betongramp har han många gånger stått och rökt under de terminer han studerade i filmvetenskap i huset.
En sådan rökrast för drygt fyra år sedan fick han ett telefonsamtal. I andra änden av luren presenterade sig en producent på SVT Drama. Hon sade att de ville ge honom rollen som maffialedaren Davor i den kommande thrillerserien ”Innan vi dör”. Ville han ha den?
Alexej Manvelov greps av något som liknade skräck.
– Det var min första huvudkaraktär och den var svår. Jag var livrädd att det skulle gå åt skogen.
Varför var den svår?
– Davor är en antagonist, han är kriminell, gay, kroat. Det var så mycket att parera, det kunde landa så fel alltsammans. Du förstår, det är alltid skådespelaren som får ta reaktionerna när en minoritet gestaltas. Även om vi inte skriver manus så är det till

oss som folk kommer fram och klagar – eller hyllar – på hur de har blivit representerade.
Alexej Manvelov föddes i Moskva i början av 80-talet. Att han skulle bli skådespelare visste han tidigt men vägen dit blev rätt krokig. Man kan säga att den inleddes med hans mamma Kamilla. Som ung drömde hon om att stå på scen och när hon var 16 gjorde hon en audition hemma hos en av tidens stora ryska aktriser. När hon var färdig med sin monolog lutade sig aktrisen fram och sa på sitt ryska vis: ”Älskling, du kommer aldrig att bli skådespelare.”
Kamilla gav upp teatern. Hon blev så småningom lingvist och genom språkstudierna på universitetet träffade hon Alexej Manvelovs pappa Farhad som är kurd.
– När de fick mig kom skådespeleriet på sätt och vis tillbaka. Mamma läste inte sagor för mig, hon spelade sagor. Jag tog efter och började själv gestalta, spexa, göra roller och röster så fort jag var med folk, säger Alexej Manvelov.
Men det var en film på tv som fick honom att bestämma sig. Han satt

i soffan och såg ”Rambo”, var hänförd och upprymd och ropade till mamma Kamilla: ”Nu vet jag vad jag vill bli, jag vill bli skådespelare som Sylvester Stallone.”
– Det som lockade var alltså inte att bli soldat som Rambo utan att få *spela* soldat som Sylvester Stallone. På något sätt kunde jag redan som ganska liten skilja på skådespeleri och verklighet.
Vid tio års ålder, strax efter Sovjetunionens fall, flyttade han till Ljungsbro i närheten av Linköping med sin pappa Farhad som hade träffat en kvinna där. Mamma Kamilla stannade kvar i Moskva.
Skoltiden i Sverige blev rätt stökig med en del mobbning, rasism, våld och motvåld men skådespelardrömmen glödde fortfarande och i gymnasiet började han på teaterlinjen. Vänner och omgivning ifrågasatte hans val, de undrade vad han höll på med och hur hade han tänkt försörja sig? Till slut blev trycket för stort. En vän skulle hoppa på en svetskurs och Alexej Manvelov bestämde sig för att göra likadant. I närmare tio år arbetade han sedan i byggbranschen. Parallellt

gick han på provspelningar och sökte också till scenskolan ett par gånger. Han kom inte in.
– Länge umgicks jag nästan bara med mina killkompisar från Linköping och med folk i byggbranschen, som till 99 procent bestod av män. Det gjorde att jag utvecklade ett sätt att kommunicera som inte går hem i...
... i Filmhuset?
– Ja, eller i fria teatergrupper.
Är det därför det står ”socially awkward” under ditt namn på Instagram?
– Delvis. Men jag är också ensambarn och växte upp i Ryssland där den sociala interaktionen är annorlunda och konversationen mycket rakare. I Ryssland är det socialt accepterat att säga sårande saker, i Sverige värnar vi mycket mer om individens känslor, det har jag varit tvungen att anpassa mig till, liksom att vara i en grupp.
Han hade fyllt 27 när han blev en del av Teater Tillsammans, en Stockholmsbaserad frigrupp som fokuserar på tysk dramatik. Den första uppsättning han gjorde där

var Rainer Werner Fassbinders ”Katzelmacher”.
– Det var en befrielse från all negativitet som hade omgett mig så länge. Jag var så glad, i teatergruppen fanns förståelse och skratt.
Och det fanns inte i byggbranschen?
– Nej, den präglades av en negativ energi. Så är det naturligtvis inte överallt men på de ställen jag var svors det på olika språk, chefer skällde, kunder skällde, kolleger skällde. Man kallade varandra klåpare och idiot.
– När jag blev en del av teatergruppen blev jag också medveten om hur jag själv kommunicerade och att det kunde såra andra. Jag började uppskatta andra sätt att vara med människor och blev till slut också en annan, min hjärna förändrades.
I restaurangen med utsikt över Gärdets ängar och Kaknästornet äter vi en enkel lunch. På vägen dit passerar vi ett högt bord där ett stearinljus och en fotoram står uppställda. I ramen finns ett porträtt av Sven Wollter. Alexej Manvelov plockar fram en tändare

och får liv i veken. ”Tack för allt”, säger han.
Lite senare återkommer han till skådespelaren Wollter och hur imponerad han är av hans mångsidighet.
– ”Mannen på taket”, vilken film! Bättre och modernare än det mesta som görs nu. Och att visa snorren på duken på det sättet, wow.
Drygt 40 år efter Bo Widerbergs actiontäta polishistoria har kriminalfilm närmast blivit en svensk paradgenre, som numera ofta fokuserar lika mycket på bovarna. Efter lunchen och några bloss på e-ciggen vill jag prata mer om Teddy i ”Top dog”. När han kommit ut från fängelset är hans mål att skaffa sig ett hederligt jobb, men han snärjs in i uppgörelser, ljusskygga tjänster och gentjänster såväl i Södertälje, där han bor, som i Stockholms innerstad där toppjuristen Emily är i färd med att ro i land en miljardaffär åt en klient.
Alexej Manvelov är stolt över serien. Han hoppas att unga killar känner igen sig i honom – inte bara i karaktären Teddy – och därmed inspireras att själva bli skådespelare.

Jag säger att jag tycker att det verkar finnas en splittring i Teddy, att han vill ha trygghet men hela tiden hemfaller åt spänning och våld. Alexej Manvelov opponerar sig.
– Nej, så skulle inte jag beskriva det. Jag skulle säga att Teddy vill till kärleken. Han kommer från misär och våld och han är helhjärtat trött på det. Han vill lämna hatet för lycka och kärlek, inte vanlighet eller hederlighet. Hur kommer det sig att han inte lyckas?
– Trots att han bestämt sig för kärleken blir han hela tiden återförd till kriminalitet och destruktivitet av sin omgivning, inte ens hans egen syster tror ju på honom när han säger att han ska skaffa sig ett brödjobb. För att lyckas måste han klippa banden och på något sätt döda sitt gamla jag.
Men handlar det bara om omgivning och miljö, har han inte själv en dragning till våldet?
– Nej, som jag ser det är miljön avgörande för vem han är. Omständigheterna tvingar individen att förhålla sig, vare sig den vill eller inte.
Manvelov fortsätter:

– På samma sätt kunde jag inte vara något annat än ryssjävel i Ljungsbro. Hur mycket jag än försökte fick jag inget gehör för mina ansträngningar, varken av vuxenvärlden eller av rassegängen.
Jag undrar hur han ser på att han så ofta spelat kriminella personer, om han tänker sig att det har med ursprung att göra.
Alexej Manvelov suckar. Frågor om skurkroller har han fått många gånger. Han är less på dem.
– Problemet är hur – och vilka – roller som skrivs och att det ofta är i skurkroller som skådespelare med invandrarbakgrund ges utrymme. Filmmediet bygger från början på rasism, en av de första långfilmerna heter ju ”The birth of a nation” och där framställs Ku klux klan som hjältar. Vi lever i efterföljderna av denna struktur. Det har hänt mycket, men det är fortfarande ett påtagligt problem.
Hur märks rasism i film nu?
– I dag finns icke-vita personer på film men de skildras oftast som en kontrast till den vita huvudkaraktären. Det skrivs väldigt få huvudroller för skådespelare med annan bakgrund, kriminella eller inte.

Och där ligger problemet skulle jag säga, inte i genren.
2018 sattes pjäsen ”Snubben lättar på sitt hjärta” upp på Kulturhuset Stadsteaterns scen i Skärholmen och Alexej Manvelov fick hoppa in med ganska kort varsel på grund av ett avhopp. Pjäsen, som blev unisont hyllad, kretsar kring ett gäng killar som försöker förstå sig själva som just killar, och världen de lever i. Publiken bestod huvudsakligen av högstadieklasser, många från orten. Inledningsvis var det rätt mycket tjatter och mobilpill i salongen, men en stund in i föreställningen hade stöket för det mesta förbytts i tystnad och koncentration.
Efter applåderna brukade ensemblen gå ut i foajén och prata med publiken. De snackade om manlighet, vad den är och vad den kan vara. Och om machokultur.
– Machokultur är egentligen en rätt vilseledande term. Det låter som en subkultur, men hela samhället är ju en stor machokultur, vi lever i machokulturen.
Vad kännetecknar den?
– Våld och destruktiv maskulinitet. I machokulturen är

våld en hörnsten i maskuliniteten. Det måste inte vara fysiskt våld, det räcker med att du med ditt kroppsspråk eller din röst signalerar våldskapital.
Det talas en del om en manlighet i kris. En som på senare år har bidragit till debatten är den kanadensiska psykologiprofessorn Jordan B Peterson, som blivit något av en guru för många unga sökande män. Peterson vill uppvärdera klassiskt manliga dygder som ordning, självständighet och effektivitet men kräver också att män ska ta ansvar för sig själva och inte låta sig förbittras.
Det är inte bara på andra sidan Atlanten som den klassiska maskuliniteten lockar.
När Ulf Lundell för snart åtta år sedan intervjuades av Skavlan fick han frågan om han hade en sida som var macho. Han såg en stund på Fredrik Skavlan, lyfte sedan på ögonbrynen och sa: ”I hope so.”
Själv blev jag rätt upplivad av det där svaret som jag tyckte visade på den attraktion machorollen kan utöva på många, både män och kvinnor, oavsett ideologiska hållningar i övrigt.

Jag nämner Skavlaninterviun för Alexej Manvelov.
– Hm, jag tänker att det är män som inte har särskilt mycket erfarenhet av tuffa situationer eller brutalt våld som omfamnar den där machorollen. För har man sådana erfarenheter låter själva ordet macho rätt löjligt. Peterson tillhör den första gruppen men han är en skicklig retoriker.
Vad har du själv för erfarenheter av våld?
– Under barndomen i Ryssland hörde slagsmål till vardagen. Det var ett sätt att lösa konflikter och det var ingen som kallade till föräldramöte på grund av det. Jag var enligt ryska mått väldigt skötsam, men när jag kom till Sverige var det så mycket rasism och mobbning att det enda sättet att bli lämnad i fred och respekterad, var att slå tillbaka. Som vuxen undviker jag miljöer där man måste vara tuff, de är bara ansträngande och stressande för mig i dag.
Befinner sig manligheten i kris?
– Haha, nej, det är för dumt. Manligheten är i förvandling. Målet är väl att man ska kunna känna sig som en man – om det nu är så viktigt för en – utan att

det är destruktivt för en själv eller andra.
Han gör en paus, väger orden. Under intervjun har han suttit mycket stilla, hans mimik är minimal; minspelet ger inga nycklar till vad han känner eller tänker.
– Själv har jag insett att min identitet inte har så mycket med kategorier som nationalitet, religion, klass eller kön att göra. Det beror förmodligen på att det var så många saker som ställdes på ända under min uppväxt med landbyte och klassresa. Kanske är min identitet föränderlighet eller process.
Blir man inte ensam av det?
– Jo, det kan bli ensamt. Men jag försöker söka mig till andra som är benägna och villiga att förändras. Sådana människor känns ofta igen på att de är motsägelsefulla. Motsägelsefulla människor får mig att känna mig mindre ensam.

Sandra Stiskalo

Född 1982 i Moskva. Bosatt i Söderort i Stockholm. Kom till Sverige som tioåring och växte

upp i Ljungsbro i närheten av Linköping.
I flera år jobbade han i bygg- och anläggningsbranschen samtidigt som han sökte skådespelarjobb. Han har spelat i en rad olika - kriminal- och thrillerserier, bland annat i ”Beck” och ”Jordskott”. Under flera år var han en del av frigruppen Teater Tillsammans där han medverkade i pjäser som ”Katzelmacher” och ”Vävarna”. 2017 gjorde han sin första större roll som maffialedaren Davor i tv-serien ”Innan vi dör”. Han har även spelat i ”Sthlm rekviem” och i HBO-serien ”Chernobyl”.
Är aktuell i rollen som Teddy i thrillerserien ”Top dog”, som är baserad på en romantrilogi av Jens Lapidus och som visas på Cmore.
Manvelov väljer tre omvälvande film- och teaterupplevelser.

”The matrix” av syskonen Wachowskis
– Det är en sådan filmupplevelse som skakade om min verklighetsuppfattning i grunden. Jag gick in i biosalongen som en person och gick ut som en annan.
”Persona” av Ingmar Bergman

– Den fick mig inse att filmens storhet ligger i det intima. Det är i princip två skådespelare och en plats. Men den är enormt drabbande.

”Lammungarnas fest” i regi av Suzanne Osten

– Jag minns inte handlingen, bara att jag blev så förtrollad av skådespelet att jag inte brydde mig om historien. Det var en fabeldröm med uppslukande scenografi och expressionistiskt spel som var ren magi. En barnpjäs, tror jag att det var.

Radiosymfonikerna fattade eld under dirigenten Herbert Blomstedts ledning

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Radiosymfonikerna under maestro Herbert Blomstedts ledning bjuder på ett musicerande på mesta möjliga allvar, skriver Martin Nyström.

Radiosymfonikerna

Violinkonsert nr 5 i A-dur av W A Mozart, symfoni nr 9 i C-dur av Franz Schubert, ”A fanfare to

Herbert Blomstedt” av Daniel Börtz.
Dirigent: Herbert Blomstedt.
Solist: Johan Dalene. Scen: Berwaldhallen Play.
Betyg: 5
Jag kan ha varit lite sent ute, men första gången som jag upplevde en verklig yra kring Herbert Blomstedt i Sverige var för 25 år sedan, efter en serie bejublade konserter i Stockholm och Göteborg. Inte för att han presterat något spektakulärt nytt och eget, utan för att han med sin klara blick och osvikliga känsla för form och struktur avtäckt det skapande undrets mysterium. Det innersta i all riktigt stor musik. Och i sådana lyckliga fall kan en symfoni av Gustav Mahler framträda med samma klargörande genomskinlighet som en av Joseph Haydn. 10 år senare pensionerade sig Blomstedt som 78-åring då han lämnade chefskapet för den anrika Gewandhausorkestern i Leipzig. Och ser tiden efter detta fram till nu som sina bästa år som dirigent. Att musiken håller honom levande, även nu under den rådande pandemin, har vi förstått. I en filmad intervju i somras

berättade han exempelvis om hur han ägnade sin tid åt att studera in nya verk. Och om sina storstilade planer på att spela in Schuberts och Brahms samtliga symfonier med Gewandhausorkestern. Något som kan bli hur bra som helst, att döma av den nyss utgivna inspelningen av Brahms etta (Pentatone/Naxos). Det är en förunderligt ungdomlig och levande tolkning, som redan prisats i svenska och internationella medier. Dessutom
”Sällan har vi mer desperat behövt det här ljuset än i dag, när hela världen riskerar att förlora sin själ. För när själen är förlorad, är vi i sanning förlorade.”
Inför sin konsert i Berwaldhallen i fredags intervjuades Blomstedt i DN av Maria Schottenius och försäkrade att han känner sig i högform: ”Jag blir aldrig trött. Jag kan aldrig få nog. Första klangen som slår emot en när man står framför en fin orkester, som Sveriges Radios symfoniorkester, är förtrollande.”
Denna oförskräckta vakenhet inför uppgiften lyste direkt igenom i konsertens första verk, W A Mozarts violinkonsert nr 5 i

A-dur, med Johan Dalene som solist – 73 år yngre än Blomstedt! Nu skall man inte göra så stor affär av musikers åldrar, men här gick det inte att undgå hur deras samspel fick färg av detta. I DN kommenterade också Blomstedt hur sällsynt det är för honom att arbeta med en sådan ung solist, en ”pojke”, att han numera spelar med väldigt få solister, vilka för det mesta är ”gamla bekanta”. Men vem som var mest pojkaktig, Johan eller Herbert, i denna så underbart pojkaktiga musik (Mozart var bara 19 år när han skrev den) gick heller inte att säga. Att denna violinkonsert tillhörde det som Astrid Lindgren allra helst lyssnade på kändes i alla fall ovanligt rätt, hon hade tagit båda i sin famn!
Efter den lekfullt nöjsamma stunden med Mozart var det dags för Franz Schubert och hans nionde symfoni. Den med en ”himmelsk längd”, enligt Robert Schumann som tillsammans med Felix Mendelssohn låg bakom att den postumt uruppfördes i Leipzig 1839. Och det var som att Radiosymfonikerna fattade eld i denna resa in i det okända och oförutsägbara – där det

omväxlande skallar av total övergivenhet och sjunger av återerövrad livslust. Och som vågade detta tack vare en maestro Blomstedt i ledningen likt en trygg vägvisare som under symfonins alla plötsliga spårbyten och riskfyllda prövningar förmedlade ett okuvligt: ”Vi skall igenom det här tillsammans!”
Ja, det här var ett musicerande på mesta möjliga allvar och därför också med full relevans för den tid vi lever i nu.

Martin Nyström
martin.nystrom@dn.se

Leonidas Aretakis: Den nya marknads-skolan är ett hot mot samhällets medborgartanke

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Skolans främsta uppgift är att fostra demokratiska människor. Denna vackra tanke står med i det betänkande från 1946 som ligger bakom vårt moderna skolsystem. Där står att skolan ska främja självständigt tänkande som ger

motståndskraft mot ”andliga farsoter”, samtidigt som den främjar engagemang i det gemensamma.
Visionen formuleras samtidigt som miljoner dödats av en mordisk härskarideologi. Tanken om en jämlik skola har funnits länge bland socialister och liberaler, och redan 1918 föreslås en sexårig grundskola som stoppas av de konservativa. Tidpunkterna för förslagen är ingen slump, för efter sådana katastrofer är det uppenbart varför en skola för alla behövs. För att fostra demokratiska människor.
Donald Trump gick nyligen till val på att angripa demokratin och fick fem miljoner fler röster än sist. I Frankrike tävlar en islamisk terrorism – som mördat fler än 200 medborgare på bara några år – med extremhögern om att riva samhället itu. Den tyska sociologen Jürgen Habermas skrev nyligen att Angela Merkel äntligen förstått hur allvarligt hotet från höger är, och därför engagerar sig för rättvisa både gentemot landets östliga delstater

och sydländerna i EU. (Merkur, 9/2020)
Överallt slits gemenskaper sönder – av ojämlikhet, glesbygdsmisär, rasism, gängbrottslighet och terror. Som tur är finns ett fungerande kitt, nämligen skolan. Men enligt professor Tomas Englund, som ägnat ett forskarliv åt att studera hur skolan och folkstyret samverkar, har vi gett upp om detta demokratiska uppdrag. Fram till 1990 var den svenska skolan konkurrenskraftig, ekonomiskt utjämnande, och bars fram av medborgerliga ideal. Sedan dess har den riktats om mot individers och familjers fria val, medan dirigentpinnen lämnats åt marknadens osynliga hand.
Men nu har utbildarna tröttnat på att piskas runt. Som läraren Filippa Mannerheim skriver i en ursinnig anklagelseakt mot Sveriges politiker (Expressen Kultur 17/11) har friskolorna bildat koncerner, roffat åt sig alla toppelever och lämnat resten åt kommunerna, samt använder skattebetalarna som bankomat för vinster och utdelningar.
Vi blev lovade myspys på Pysslingen men får snart lämna

barnen hos kinesiskägda Pysslingen Group.
Den socialliberala reformivraren John Dewey, vars pedagogik varit viktig för den svenska skolan, utfärdade 1899 en varning:
”Det som den bäste och klokaste förälder önskar för sitt eget barn, det måste också samhället eftersträva för alla sina barn. Alla andra ideal för våra skolor skulle vara trångsynta och kärlekslösa. De skulle förstöra vår demokrati om de omsattes i praktiken.”
Där är vi i dag, som enda land i världen med marknadsskola. Den institution som skulle skapa goda medborgare är en motor för segregation. Samhällets splittring pågår mitt framför våra ögon.

Leonidas Aretakis
leonidas.aretakis@dn.se

”Vi hade aldrig en tanke på att ställa in Augustpriset”

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

På måndag koras årets Augustprisvinnare. Men galan blir långt mindre glamorös än vad den brukar vara. På grund av pandemin kommer årets evenemang att genomföras digitalt och de nominerade ska medverka via videolänk.

Augustpriset brukar vanligtvis delas ut under högtidliga former. De senaste åren har galan hållits i Stockholms konserthus, med 800 gäster och ett stort scenprogram. Årets evenemang blir dock annorlunda, berättar Kristina Ahlinder, vd för Svenska Förläggareföreningen, som instiftade priset 1989.

– Under hela sommaren och förhösten var vi inställda på att hålla en liten gala i Konserthuset som ju är en så vacker lokal. Men det har varit så oklart läge med

ändrade restriktioner. Till slut bytte vi spår och bestämde oss för att genomföra galan digitalt, säger Kristina Ahlinder.
Årets tillställning blir en direktsändning från en tv-studio. Som programledare står journalisten och författaren Yukiko Duke samt psykologen och författaren Jenny Jägerfeld.
Likt de senaste åren kommer de 18 nominerade författarna och verken presenteras av en framstående person som berättar kort om sin upplevelse av boken, vilket kommer att ske via förinspelade videor. Det kommer även att visas en hyllningsvideo till Per I Gedin, som tilldelas Förläggareföreningens hederspris 2020. De nominerade författarna får dock lov att följa galan digitalt.
– Den delen är inte förinspelad och upphovsmännen vet inte vem som vinner. Det överraskningsmomentet ville vi verkligen ha med. Vi har alltid varit måna om att Augustgalan ska vara något alldeles extra, och det är inte helt lätt att åstadkomma det under ett digitalt evenemang. Men vi har verkligen gjort vad vi kan för att det ska bli så värdigt som möjligt och att

vinnarna ska uppmärksammas på bästa sätt, säger Kristina Ahlinder.
Hon betonar att Svenska Förläggareföreningen hela tiden varit inställd på att prisutdelningen ska bli av.
– Visst har vi känt av en oro, och det har nog alla organisationer som har stora evenemang på gång under dessa tider. Men vi har varit helt övertygade om att vi ska genomföra galan i någon form och att priset ska delas ut. Vi hade aldrig en tanke på att ställa in Augustpriset helt och hållet, säger Kristina Ahlinder.

Vad har du för förväntningar på årets gala?
– Jag hoppas och tror att det utifrån förutsättningarna kommer att kännas som en gala och att det blir spännande och högtidligt.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se

Nominerade till Augustpriset 2020.

Årets svenska skönlitterära bok
”Minnestrådar” av Carola - Hansson, Albert Bonniers förlag

”Splendor” av Stefan Lindberg, Albert Bonniers förlag
”Jag ser allt du gör” av Annika Norlin , Weyler förlag
”Samlade verk” av Lydia Sandgren , Albert Bonniers förlag
”Jordlöparens bok. Om natur, konst och människor” av Thomas Tidholm, Ordfront förlag
”Renegater” av Klas Östergren , Polaris

Årets svenska fackbok

”Livets tunna väggar” av Nina Burton , Albert Bonniers förlag
”Familjen” av Johanna Bäckström Lerneby, Mondial
”Herrarna satte oss hit. Om tvångsförflyttningarna i Sverige” av Elin Anna Labba , Norstedts
”Längta hem, längta bort. En essä om litteratur på flykt” av Kristoffer Leandoer, Natur & Kultur
”Trubbel. Berättelsen om Olle Adolphson” av Jan Malmborg, Albert Bonniers förlag
”Sverigevänner. Historien om hur pappa och jag försökte bli svenskast på Tjörn” av Arash Sanari , Volante

Årets svenska barn- och ungdomsbok

”Mitt bottenliv. Av en ensam axolotl” av Linda Bondestam , Berghs förlag
”Kråkorna” av Anders Fager & Peter Bergting, Natur & Kultur
”Billie, Korven och havet” av Julia Hansson , Natur & Kultur
”Kom dagen, kom natten” av Åsa Lind & Emma Virke , Lilla Piratförlaget
”Humlan Hanssons hemligheter” av Kristina Sigunsdotter & Ester Eriksson, Natur & Kultur
”Alltid hejdå” av Alma Thörn, Galago

Årets bästa deckare har utsetts

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Årets bästa svenska deckare är Tove Alsterdals ”Rotvälta”, konstaterade Svenska Deckar-akademin som delade ut sina priser i helgen. Bland de osedvanligt många debutanterna valde man Maria Grunds ”Dödssynden” som utspelar sig på en namnlös ö utanför den svenska

ostkusten, medan priset för bästa översatta deckare gick till sydafrikanske Deon Meyer för ”Villospår”.
Tove Alsterdals ”Rotvälta” utspelar sig i Ådalen kring Ångermanälven, och är första delen i en serie om polisen Eira Sjödin, som utreder brott i en glesbygd präglad av forna tiders träindustri. Tove Alsterdal fick även priset 2014 för sin ”Låt mig ta din hand”. Tove Alsterdal har tidigare skrivit fem fristående deckare som hyllats av såväl kritiker som läsare, bland annat ”I tystnaden begravd” om svenskarna som utvandrade till Sovjetunionen av politiska skäl på 1920-talet.

Lotta Olsson

Ljusfest lyser upp Stockholm under Nobelveckan

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020

Konst. Under årets Nobelvecka ska Stockholm lysas upp av ljusinstallationer, inspirerade av Lyons ”Fête des lumières”. Syftet är att uppmuntra upptäckarglädje och utmana besökare att se staden med nya ögon. Dramaten, Sergels torg och Skärholmen är några av de omkring femton platser som kommer att användas som fond för lysande verk signerade bland annat Alexander Lervik, Aleksandra Stratimirovic, Tobias Rylander och Sahara Widoff.
– Vi har valt vackra platser och byggnader som många stockholmare har en relation till. Många av byggnaderna har också en koppling till Nobelveckan och det känns roligt att de får lite extra ljus i mörkret. Just detta år

är det fantastiskt att kunna presentera något utomhus där man kan hålla avstånd, säger Annika Levin.
Hon är initiativtagare till ”Nobel week lights Stockholm” tillsammans med Lara Szabo Greisman och Alexandra Manson, ett projekt som genomförs i samarbete med Nobelmuseet.
”Nobel week lights” äger rum mellan den 5 och 13 december.
Moa Malmqvist

Barn- & Ungdoms-bok. Bäst i år! – Humlan Hansson är helt oemotståndlig

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Det är klart att Kristina Sigunsdotters och Ester Erikssons ”Humlan Hanssons hemligheter” ska ha priset! Den är helt oemotståndlig, och har varit favorittippad, sedan den kom ut i våras.
Vardagsberättelsen om hur elvaåriga Humlan kommer

tillbaka till skolan efter att ha legat sjuk i vattkoppor kretsar kring fasan när bästisen Nour plötsligt har hittat andra vänner (”kidnappats av hästtjejer”). Existentiell ångest och ensamhet i skolversion, när man låser in sig på toaletten på rasten för att inte ensamheten ska synas så mycket. Och det är verkligen inte bara den snärtiga texten som gör boken till något extra, Ester Erikssons bilder är en stor del av boken. Spretigt och lätt vansinnigt tuschiga tar de ut textens svängar och förstärker alla känslor: hästtjejerna får förstås hästhuvuden och svansar, medan vargtimmen beledsagas av stundtals lätt förvånade vargar som på något sätt är typiska för boken: livet är jobbigt och ibland helt hopplöst, men den existentiella svärtan vägs alltid upp av en saklig, stundtals galen humor. Det är ruggigt begåvat och smart berättat.

Ja, ”Humlan Hanssons hemligheter” är absolut den bästa barnboken i år.

Fast jag vill också påpeka att så här är det alltid: flera begåvade bilderböcker blir nominerade, men det är ändå nästan alltid kapitel- eller ungdomsboken som

får priset. Ju mer text en barn- eller ungdomsbok innehåller, desto större chans har den att få ett Augustpris. Under de tjugoåtta år som barn- och ungdomsbokskategorin har varit med har mindre än en fjärdedel av priserna gått till rena bilderböcker. Genren är för omfattande för att priset någonsin ska kunna bli rättvist.

Lotta Olsson
lotta.olsson@dn.se

I år fick de favorittippade Augustvinnarna videojubla

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Det var med socialt distanserad glädje som Lydia Sandgren tog emot beskedet om att hennes ”Samlade verk” blev årets Augustpristagare i den skönlitterära klassen. På den coronasäkrade galan tog favoriterna hem såväl barn- och

ungdomspriset som fackbokspriset.
På måndagskvällen tillkännagavs vinnarna av Augustpriset i de tre kategorierna: årets skönlitterära bok, årets fackbok och årets barn- och ungdomsbok. Totalt var 18 verk nominerade, sex i vardera kategori.
Lydia Sandgren fick priset för årets skönlitterära bok för sin debutroman, den omdebatterade Göteborgsskildringen ”Samlade verk” som kretsar kring förläggaren Martin, den försvunna hustrun Cecilia och deras vän konstnären Gustav.
Författaren blev uppringd av Augustjuryn på måndagsförmiddagen när hon satt i sitt arbetsrum på psykologimottagningen.
– Jag blev så otroligt glad när de ringde. Väldigt förvånad och omtumlad. Jag hade ju inte vågat hoppas på något alls. Jag har sagt åt mig själv att hålla mina förväntningar i schack, det var ju så många andra bra romaner som var nominerade.
Du debuterar med en bok som tagit elva år att skriva. Vad betyder det för dig att få det här priset?

– Mest av allt är det en bekräftelse på att det lönar sig med hårt arbete. Att anstränga sig och fördjupa det man arbetar med, trots att det inte finns några garantier för hur det ska gå. Hade jag skickat in den här boken för fem år sedan hade den säkert inte blivit antagen…
– Det är också ett stort erkännande, förstås. Jag skriver ju för att sätta mig i förbindelse med omvärlden och att sitta i sin lilla fantasivärld kan ibland leda till tvivel om det man skriver ens har ett intresse för andra. Att debutera och få möta folks läsningar, höra vilka tankar och minnesprocesser som min bok har satt i gång, har lärt mig något om litteraturens kraft – läsning är verkligen en kreativ syssla.
Lydia Sandgren arbetar i dag heltid som psykolog, något som inte har varit helt lätt att förena med en författarkarriär, berättar hon.
– Jag trivs väldigt bra som psykolog, däremot kanske jag inte kommer att jobba med det heltid framöver. En bok till blir det i alla fall. Jag hoppas att den inte tar tio år att slutföra.

Vinnaren i kategorin årets fackbok är Elin Anna Labbas ”Herrarna satte oss hit”. Boken, som tar avstamp i den egna släktens erfarenheter, handlar om tvångsförflyttningarna av samer.
– Det här är ett pris till de gamla samerna som orkade berätta. Det är deras berättelser allt bygger på, deras ord jag har fått lov att använda och föra vidare. Jag är glad att deras röster nu kan flyga vidare till många andra, säger Elin Anna Labba.
Vad har varit svårast med att skriva boken?
– Att det var så länge sedan det hände, för över hundra år sedan. Många finns inte kvar och de som lever har blivit väldigt gamla. Många har också gått bort på vägen medan jag arbetat med boken. Det var som att ge sig in i en stor tystnad och försöka bena ut den.
Elin Anna Labba säger att hon hoppas boken kan påverka den officiella historieskrivningen om Sápmi.
– Det känns som att man i Sverige ofta vänder blicken bort från det samiska, och inte intresserar sig. Kanske är det för att man inte kan

tillräckligt mycket för att känna sig trygg nog att ge sig in i det. Årets prisutdelning var, precis som mycket annat, annorlunda till följd av pandemin och ägde inte rum inför stor publik i Konserthuset. I stället var det på ett digitalt evenemang som pristagarna tillkännagavs. Förändringen till trots så presenterades vart och ett av verken av en känd person som berättade om sin läsupplevelse. Kristina Sigunsdotter stod för galans kanske gladaste tillrop när det meddelades att hon och Ester Eriksson vunnit barn- och ungdomsklassen för boken ”Humlan Hanssons hemligheter”. – Det känns fantastiskt, säger Sigunsdotter, som precis blivit överraskad med tårta och champagne av grannfamiljerna på gården när DN når henne och bildkonstnären Ester Eriksson. Boken, som lånar formen av en dagbok, är den första duon gjort tillsammans. Den kretsar kring - elvaåriga Humlan – som efter att ha fått 103 kliande vattkoppor tvingas stanna hemma från skolan i två veckor, och väl tillbaka finner att bästisen Nour dumpat henne för hästtjejerna.

– Det är bara en av många katastrofer som Humlan tvingas sicksacka sig ur. Samtidigt är hon ganska orädd, inte minst när det gäller fastern Fannys psykiska ohälsa. Där är det i stället Humlans pappa som är livrädd och inte vill prata om det, säger Kristina Sigunsdotter.
I skapandet av Humlans tankeuniversum har frihet varit ett ledord, säger Ester Eriksson som sökte ett oborstat uttryck i sin gestaltning.
– Jag och Kristina ligger ganska nära varandra rent estetiskt och gillar det den andra gör. Därför har tecknandet känts väldigt tryggt, säger hon och tillägger:
– Jag har tänkt att teckningarna inte behöver vara så perfekta. Jag har lekt mycket med formen och karaktärerna. Låtit kropparna växa och krympa som när jag tecknar serier, säger hon.
Duon hoppas samarbeta mer i framtiden. Nu närmast vill de göra film och teater av Humlan Hanssons liv, säger de.
Förläggareföreningens hederspris går i år till Per I Gedin som hyllades i ett eget inslag under prisutdelningen. Nanna Mikkelsen, som var nominerad

även förra året, vinner Lilla Augustpriset för novellen ”Offret”. – Det känns helt fantastiskt, det känns lite som att jag håller på att explodera, säger Nanna Mikkelsen.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se
Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se
Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se
Alexandra Sundqvist
alexandra.sundqvist@dn.se

Övriga nominerade till Augustpriset 2020.

Skönlitterära bok

• ”Minnestrådar” Carola Hansson Albert Bonniers förlag
• ”Splendor” Stefan Lindberg Albert Bonniers förlag
• ”Jag ser allt du gör” Annika Norlin Weyler förlag
• ”Jordlöparens bok. Om natur, konst och människor” Thomas Tidholm Ordfront förlag
• ”Renegater” Klas Östergren Polaris

Fackbok

• ”Livets tunna väggar” Nina Burton Albert Bonniers förlag
• ”Familjen” Johanna Bäckström Lerneby Mondial

• ”Längta hem, längta bort. En essä om litteratur på flykt” Kristoffer Leandoer Natur & Kultur
• ”Trubbel. Berättelsen om Olle Adolphson” Jan Malmborg Albert Bonniers förlag
• ”Sverigevänner. Historien om hur pappa och jag försökte bli svenskast på Tjörn” Arash Sanari Volante

Barn- och ungdomsbok

• ”Mitt bottenliv. Av en ensam axolotl” Linda Bondestam Berghs förlag
• ”Kråkorna” Anders Fager & Peter Bergting Natur & Kultur
• ”Billie, Korven och havet” Julia Hansson Natur & Kultur
• ”Kom dagen, kom natten” Åsa Lind & Emma Virke Lilla Piratförlaget
• ”Alltid hejdå” Alma Thörn Galago

Facklitteratur. Elin Anna Labba får det personliga i historien att tala igen

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Jag hade ingen favorit i år, men kan verkligen inte klaga på startfältet. Alla böcker i fackboksklassen är klart läsvärda, några riktigt bra, ingen dock en solklar prisbok. Därför måste man i rättvisans namn ägna alla sex böcker en tanke, inte bara yra om vinnaren.

Vad stack ut? Den starka känslan av Sverige och det svenska. Om det som är – och har varit.

Mest samtida är Johanna Bäckström Lernebys redan vida omtalade dokumentär om den kriminella ”Familjen”. Elin Anna Labba har tydligast historiskt fokus i den lojalt ömsinta skildringen av samerna som utsattes för statsmaktens tvångsförflyttningar: ”Herrarna satte oss hit”. Essäisten Nina Burton hittar naturens under

direkt utanför dörren till en vanlig svensk sommarstuga i den lyriskt sakliga ”Livets tunna väggar”.
Jan Malmborg kastar nytt ljus över den suveränt vemodige visdiktaren Olle Adolphsons liv och leverne i biografin ”Trubbel” – och blåser samtidigt liv i det gamla Stockholm. Arash Sanaris ”Sverigevänner” berättar den tragikomiska historien om hur flyktingpojken och hans far kämpar för att passa in i det nya landet.
Kristoffer Leandoer avviker från spåret. I ”Längta hem, längta bort” håvar han in hela världens litteratur i en expansiv och lärorik essäbok som kretsar kring hemlöshet och exil.
Jag säger mer än gärna grattis till Elin Anna Labba. Hon har skrivit en jävligt fin och värdig bok om alla samiska släkter och familjer som tvingades bort från sina marker och vida hem. ”Det Sápmi jag har vuxit upp i är fullt av människor som bundit om sina sår med tystnad.”
Hon får det personliga i historien att tala igen.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se

Oro i personalen när Kulturhuset Stadsteatern görs om

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Vid årsskiftet försvinner Kulturhusets uppdelning i olika konstområden. Hur arbetet i huset ska organiseras i stället är ännu inte känt. DN har talat med anställda på Kulturhuset Stadsteatern som är oroliga för verksamhetens framtid.

Tidigare i höst rapporterade DN Kultur om att ingen av dem som arbetar med Forum/Debatt – Kulturhuset Stadsteaterns avdelning för diskussioner och samtal – får sina kontrakt förlängda efter nyår. Vd Jesper Larsson förklarade beslutet med en stramare ekonomisk situation men sa också att det var ett första led i ”ett omfattande

utvecklingsarbete” i Kulturhusdelen.
Vad denna utveckling i praktiken innebär är att Kulturhusets samtliga avdelningar – Litteratur, Dans, Musik, Forum/Debatt – upphör från årsskiftet. Det meddelade vd Jesper Larsson medarbetarna i ett mejl den 23 oktober, som DN tagit del av. I mejlet står: ”Samtliga tidigare innehållsavdelningar, under Kulturchefen, upphör från årsskiftet och ersätts av en mer sammanhållen innehållsorganisation som håller på att utarbetas i samverkan med medarbetare, chefer och fackliga representanter.”
DN har talat med ett dussintal personer i huset. Få känner till vad ledningens utvecklingsarbete konkret innebär och vilka som arbetar med den. Många berättar om en oro inför den egna framtida arbetssituationen och för att Kulturhuset kommer att försvagas när det inte längre finns avdelningar med starka konstnärliga ledare. Anders Lindblom har arbetat på Stadsteatern i arton år, varav tolv som planeringschef.

– I och med att omorganisationen inte föregåtts av någon programförklaring eller uttalad vision om vad förändringen syftar till så har det uppstått en osäkerhet bland personalen om hur den kommer att påverka deras egen arbetssituation. Som jag ser det förstörs rutiner utan att det verkar byggas några nya, men de kanske kommer. Väntan är i varje fall inte bra, den skapar osäkerhet, säger Anders Lindblom.
Men det är inte bara personal i Kulturhusdelen som är bekymrade för verksamhetens framtid. Även på Stadsteatern har omorganisationen lett till en oro för att den egna verksamheten ska nedprioriteras.
– Jag känner en rädsla över att teatern ska falla mellan stolarna, att Kulturhuset Stadsteatern ska bli mer och mer kommersialiserat med butiker, restauranger och event. Vart tar teaterkonsten vägen i den här omorganisationen? Som ensemblemedlem vet jag ingenting om ledningens visioner för teaterdelen och det gör mig ängslig, säger skådespelaren Gunilla Röör som arbetat på

Stadsteatern sedan 80-talet men från årsskiftet blir chef för Norrbottensteatern.
– Under återinvigningen av huset den 18 september nämndes teaterverksamheten bara i en bisats, i övrigt talades det enbart om verksamheterna i Kulturhusdelen. Jag är orolig att teaterdelen håller på att nedmonteras och lättad över att jag snart ska gå i pension, säger Anders Lindblom.
Fram till 2013 var Kulturhuset och Stadsteatern två separata bolag. Sammanslagningen var en storsatsning från stadens sida. Man ville skapa ett ”allkonsthus” som skulle stärka Stockholms stads varumärke. Förebilden var kulturhuset Centre Pompidou i Paris och den första vd:n för den sammanslagna verksamheten blev Benny Fredriksson.
För att Kulturhusdelen inte skulle hamna i skuggan av den starka Stadsteatern skapades olika konstavdelningar som leddes av konstnärer eller utövare inom fältet.
– Hela tanken var att det skulle finnas starka konstnärliga uttryck och starka konstnärliga ledare inom olika genrer i det här

enorma huset. Nu verkar den rollen vara på väg ut, säger Madeleine Sjöstedt, före detta Kulturborgarråd och styrelseordförande för Kulturhuset Stadsteatern.
Jesper Larsson tillträdde som ny vd i november 2019. Han tog då över efter Sture Carlsson, tillförordnad vd. I en intervju med DN den 15 oktober sa Jesper Larsson att publiken inte ska märka av de kommande förändringarna när ämnesavdelningarna försvinner. Kulturhuset ska fortsätta producera samtal och utställningar men utifrån en mer sammanslagen modell och i större utsträckning arbeta med externa aktörer som näringsliv, stiftelser och organisationer. Producenten Anders Lindblom tror inte på den modellen.
– Det är viktigt att kompetensen finns i huset. I och med att de som jobbat med Forum/Debatt inte fick vara kvar har man också gjort sig av med den journalistiska kompetens som behövs för att arrangera offentliga debatter och samtal. Jag tror inte att ledningen riktigt förstått vad Forum/Debatt

faktiskt åstadkommit, säger han och fortsätter:
– Faktum är också att det är väldigt svårt att finna externa aktörer som vill investera pengar i kultur- eller konstverksamhet. Många har försökt hitta dessa sponsormedel men väldigt få har lyckats. Oftast slutar det med en barter, vilket bara innebär att man byter tjänster med varann.
– Kulturhuset Stadsteatern har alltid haft den egna konstnärliga verksamheten som huvuduppgift. För att huset ska ha en stabil ekonomi behöver det vara fullt. Det har också funnits en ambition att öka tillgängligheten även kvällstid. Forum/Debatt var en viktig del i den strategin, säger Madeleine Sjöstedt.
Den som ska ansvara för Kulturhuset när avdelningarna för de olika konstarterna försvinner heter Linda Beijer. Hon tillträdde den nyskapade tjänsten som kulturchef i augusti i år. I uppdraget ingår att ansvara för att Kulturhusets verksamhet kan erbjuda stockholmarna ett lika stort utbud som tidigare.
– Exakt hur vi ska lösa det håller vi på med nu. Det är ingenting som är färdigt.

Om en dryg månad, den 1 januari, ska förändringarna börja gälla. När är det klart?
– Det kan jag inte svara på. Jag hoppas att vi ska hinna till dess, men det är ett ganska massivt arbete i huset i och med corona. Men huvudsaken är att det blir så bra som möjligt.
När DN refererar till det brev som vd skickade ut måste Linda Beijer själv leta upp det för att läsa formuleringen.
– Ja, jo visst, det kan man förstås tolka som att allt upphör.
Hur ska man annars tolka det?
– Att nuvarande formen kommer att förändras. Det vi tittar på är hur vi i stället ska kunna arbeta mellan konstarterna på ett sätt som gör att vi får ut ännu mer verksamhet. Man brukar prata om stuprörsorganisationer och det är något man vill komma ifrån. I samtal med medarbetare har jag inte upplevt att någon tycker att det är konstigt eller att det finns några frågetecken.
Är du bekymrad över att få till samma utbud när huset förlorar viktig kompetens?
– Nej. Att vi förlorar Forum/Debatts medarbetare är

naturligtvis ett tapp just kring deras kompetens och det har varit en fantastisk verksamhet som de har stått för. Man får laga efter läge.
Skälet till omorganisationen är, enligt vd Jesper Larsson, att skapa en mer enhetlig organisation, både internt och externt.
– Att skapa ett sammanhållet Kulturhuset Stadsteatern var en del i det uppdrag jag fick när jag rekryterades. Arbetet inleddes för ett drygt år sedan och har kontinuerligt förankrats och utvecklats sedan dess.

Finns det någon risk att den konstnärliga kvaliteten sänks när det inte finns en ledare som ansvarar för ett specifikt konstområde?
– Nej, jag tror inte det. Min vision är att vi ska vara angelägna för alla medborgare i Stockholm, därför har jag initierat ett arbete som går under namnet ”Publiken i fokus”. Väldigt förenklat går det ut på att i stället för att en programansvarig bestämmer innehåll och därefter ringar in målgruppen så börjar man med att definiera en målgrupp och tar

därefter fram ett programinnehåll som passar den.
Hur ser du på den oro som flera medarbetare känner inför framtiden och verksamheten?
– Om det nu finns en oro i organisationen så påverkas den i högsta grad av den pågående pandemin. Men det är naturligt att känna oro innan man vet vad ett nytt arbetssätt innebär, jag upplever ändå att vi har en god samverkan och kommunikation. jag vill också poängtera att inga tillsvidaretjänster försvinner. Ämnesavdelningarna upphör från årsskiftet, vet medarbetare vad de ska göra på jobbet efter jul?
– Inte på detaljnivå. Det kanske kommer ta hela nästa år att finna formen för det, förhoppningsvis blir arbetsuppgifterna aldrig helt spikade utan fortsätter att vara öppna och flytande.

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se
Sandra Stiskalo

Att slippa avunden är det bästa med coronapande-min

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Den sociala jämförelsen i den ständigt snurrande konsumtionskulturen är en av de saker som har gått ner i viloläge under coronapandemin. Men även om den har tagit en paus lär vi få leva med avunden i framtiden, - skriver sociologen och konsumtionsforskaren Sofia Ulver.

Hur känns ett bnp-fall i kroppen? När futurister täljer guld i coronapandemin sveps det vant över de historiska och kommande teknologiska skiftena, medan intresset för om vi mår bättre som människor av dessa nya teknoutopiska världar oftast lyser med sin frånvaro.

Jag kommer då att tänka på Luca Guadagninos filmatisering 2017

av André Acimans roman ”Call me by your name” från 2007, en film som dyrkas för sin estetik och livsberättelse. I bohemiskt inredda rum i en spatiös men kärleksfullt rustik stenvilla, inramad av lummiga trädgårdar och ett kulligt norditalienskt landskap, lunkar sommaren fram med läsande, intima samtal om det existentiella, samt sorglösa måltider. Det är tidigt 1980-tal och i den oansenliga men pittoreska byn utvecklar sig en gripande ungdomskärlek mellan den besökande doktoranden Oliver och professorns son Elio. Intagande och intellektuella, men inte minst empatiska och varma, flyter de bildade karaktärerna omkring till de drömska tonerna från André Laplantes piano eller Sufjan Stevens suggestiva röst. Denna film utgör redan en ikonisk (livs)stilförebild för medelklassen med kulturella ambitioner. De flesta tror kanske att de älskar filmen för att den är så vansinnigt snygg och för att den berättar något så väldigt vackert och sorgligt på en och samma gång. Och mycket riktigt, de egenskaperna gör den inte sämre. Men jag tror att dess förmåga att

drabba också har med något mer existentiellt att göra. Någonting som coronapandemin, trots allt det mörka den onekligen har burit med sig, likväl har gett en blygsam skymt av: frånvaron av hastighet och den paradoxala närvaron av kontakt.
Som forskare i konsumtionens kultur och sociologi har frågorna till mig under pandemin typiskt handlat om huruvida konsumtionshetsen kommer att sluta nu och om detta kommer att gynna klimatet på lång sikt. Mitt svar är allt som oftast att jag inte har en susning, men ibland när jag känner mig ängslig över att blotta min delfiska otillräcklighet säger jag: ”Den tar bara en paus.” För utan att förringa lidandet som pandemin har fört med sig har den för många inneburit en välbehövlig vila från det ”hedonistiska löpbandet”, som etikforskaren Axel Carlberg skrev om i en text om pandemin som existentiell kris (DN, 28/7). När jag frågar människor om hur krisens eventuellt goda sida upplevs får jag just två sammanflätade svar som har direkta men inverterade relationer till både ”Call me by your name”

och konsumtionshetsen: vilan från ett invant högt tempo och lättnaden över att den sociala jämförelsen tar en paus.
Det är inte svårt att föreställa sig att modernitetens höga tempo påverkar oss negativt. I sin bok ”Social acceleration” definierar den tyske sociologen Hartmut Rosa modernitetens sociala acceleration inte bara som den kvantitativa ökningen per tidsenhet utan också som upptrappningen av denna. Eskaleringen sker i det teknologiska, i det sociala, såväl som i själva livsrytmen, och leder till en krympning av nuet som intensifierar upplevelsen av att vi alltid står på ett sluttande plan. Vi hinner helt enkelt inte ständigt förnya oss själva i den takt som krävs för att det ekonomiska systemet ska kunna omskapa sig själv.
Just denna upptrappningens utmattning menar Hartmut Rosa i sin bok ”Resonance” utgör en av nutidens tre stora kriser: klimatkrisen, demokratins kris och den psykologiska krisen med sina evigt växande utbränningstal. Eftersom han ser det som omöjligt att det ekonomiska systemet

skulle kunna ”deaccelerera”, menar han att botemedlet inte är att ”sakta ner” (det vore en oxymoron givet systemet) utan snarare att finna resonans med sitt liv och sin värld, utan att falla för modernitetens och sociologins fixering vid resurser.
Som sociologen Roland Paulsen konstaterar i sin läsvärda studie om oro, ”Tänk om”, är det inte minst i de resurstunga samhällena som psykofarmaka och tvångssyndrom ökar mest. Sedan jordbrukarsamhället och framåt har vi ändrat vår relation till tiden och i större mån lärt oss att tänka framåt på bekostnad av att vara lugna i nuet; tvånget att oroa sig blir ett tvång i sig, menar Paulsen.
Denna idé om en andäktig snarare än en hedonistisk relation till livet för tankarna till både Rosas resonans och till Martin Hägglunds fokus på livets ändlighet i ”Vårt enda liv”. Den uppmärksamhet som många tänkare nu ägnar tillvaratagandet av ”det som är” kan med andra ord, av naturliga skäl, ha fått hjälp på traven under coronapandemin. ”Tiden darrar i sin stillhet”, som en vän uttryckte det ett par

månader in i krisen. Och något som står still, kan vara uppfriskande skönt.
Men ännu skönare kan vara den mer konkreta pausen från social jämförelse som helt naturligt fick en viss mildring när den globala karantänen minskade massan av bilder på middagar, fester, resor och andra sammanhang där ”alla andra” verkade vara med utom en själv. För det är där, i exklusionen, som den sociala jämförelsen blir elakartad. När den blir till avund – denna fjärde dödssynd, så - skamlig och tabu, men ändå så mänsklig och universell. Av de - emotionella krafterna bakom våra konsumtionssmyckade statussträvanden är avund en av de starkaste, och mest plågsamma. Som Richard H Smith skriver i introduktionen av sin tvärdisciplinära antologi ”Envy” innebär den elakartade avunden mental smärta och fientlighet. Ändå tillhandahåller avunden energi till den eviga konsumtionsmotorn i kapitalistiska kulturer, som är beroende av fantasin att social mobilitet är möjlig med hjälp av - konsumtion och skor sig därmed på denna elakartade känsla.

Det är som Florent-Claude Labrouste, anti-hjälten i Michel Houellebecqs roman ”Serotonin”, säger om cigaretten: ”Nikotin är en perfekt drog, en enkel och sträng drog som inte medför någon njutning och som helt och hållet definieras av brist, och av bristens upphävande.” På samma sätt är avunden den perfekta drogen för marknadsekonomins tillväxt. Den både springer ur och definieras av en känsla av brist, vare sig du frågar psykoanalytikern, teologen, hjärnforskaren, filosofen eller sociologen. Ju mer du upplever att du är berättigad till det Den Andre har, desto värre blir det. Därför har samhällen och kulturer i alla tider infört rituella buffertar för att hindra avunden från att ta fart, och ibland har forskningen kontraintuitivt visat att även om jämlikhet i sig är något som den avundande eftertraktar så är inte avunden mindre i mer jämlika system utan snarare tvärtom. Den sociala jämförelsen kan nämligen växa sig starkare när alla har, eller sägs ha, samma förutsättningar och du ser dig själv som berättigat jämbördig med den du avundas.

Kanske är det därför avunden är så stark och så plågsam i den globala kapitalismen, där fattigdom alltid kan skyllas på din oduglighet. Om samhällen med starka religiösa och arkaiska ritualer har utformat specifika strategier för att stävja avund, så gör den västerländska kapitalismen inget för att stävja utan snarare för att öka den. Den nyliberala och globala versionen av kapitalism tycks både ”demokratisera” konsumtionsmöjligheter (en standardmission bland globala företag som Ikea) och skapa en växande klyfta mellan en till antalet personer sett synnerligen liten, men till globalekonomisk makt sett synnerligen stor ”topp” av ekonomisk elit å ena sidan och resten å den andra. Denna ”rest” hyperkonsumerar bilder på både ”toppen” och på varandra och undgår att se att det finns förrädiska sociala klyftor, som jag vill kalla klasskarvar, att snava på även där mitt inne i jämlikheten. Då är det lätt att förstå hur avunden kan bli pandemisk, tills en annan pandemi sätter halt. Även om den i aggregerad form har tagit paus lär vi få leva med

avunden. För i valet mellan ett strikt hierarkiserat system, som enligt filosofen René Girard är det enda som håller avunden i hårda tyglar, och den ”fria” marknadsekonomiska demokratin, väljer de flesta det senare. Vi accepterar att vara del av ”resten” och navigera bland de djupa skarvarna i den sociala topografin. Men kanske kan vi hitta nya sätt att stävja eller dra fördel av avunden. För avunden kan också utgöra en konstruktiv, transformativ kraft. En sådan kraft skulle vi kunna använda till att stärka vår relation till det som finns i våra liv, och därmed få den resonans som Hartmut Rosa menar är det enda (politiska) botemedlet mot den sociala accelerationen.

Det är här den poetiska stämning som råder mellan rollfigurerna i ”Call me by your name” påminner oss om den relation med världen och naturen som vi kollektivt alienerat oss från i takt med livets upptrappade acceleration. I stället för minuterna det tar att bildpublicera ens sociala privilegium (Titta! Jag har kompisar!) praktiserar de vänskap. I motsats till de

relationella, effektiva och empatilösa miljöer som Hartmut Rosa kallar resonansfria zoner, fullständigt vibrerar relationerna av omtänksam resonans och vi önskar innerligt att det inte bara var en film, en fantasi, en imaginär verklighet.
Det må låta romantiserande, till och med platt, men när hastigheten och avunden återkommer i full kraft kan vi - minnas att tillväxtsrasen och bnp:s sorgedans hade åtminstone två godartade sidor som var balsam för själen. Dessa är också lärdomar vi kan ta med oss ut från krisen, rakt in i arbetet för planeten och för oss, dess alienerade invånare.

Sofia Ulver

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet.

Företagsbasen fruktar en tuff vår nästa år

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Om inte regeringen kompenserar för de nya coronarestriktionerna kommer många av Sveriges företag tvingas lägga ner. Det tror företagarorganisationen Företagarnas vd Günther Mårder. Och allra tuffast blir det för handelsföretagen.

– I mars och april kan man förvänta sig många skyltar med ”lokal uthyres”, säger Günther Mårder.

Vid en presskonferens på måndagen gavs beskedet att taket för allmänna sammankomster ska sänkas till åtta personer. Förslaget föreslås träda i kraft tisdagen den 24 november. Trots att de nya restriktionerna inte innefattar köpcenter, gym, restauranger och butiker, kan företag inom de sektorerna ändå drabbas hårt, eftersom personer uppmanas att inte röra sig från hemmet mer än nödvändigt.

Günther Mårder är vd på företagsorganisationen Företagarna, som företräder omkring 60 000 företagare. Han har förståelse för att restriktioner behövs, och förutsätter att beslutet övervägts noga.
Men för att företagen ska överleva krävs kompensation, enligt honom.
– Det politikerna måste förstå är att varje inskränkning i rätten att röra sig och i rätten att kunna bedriva sin verksamhet som företagare ska åtföljas av att kompensera den rätt som tas ifrån, säger Günther Mårder.
De stöd som staten erbjudit, har varit svåra att utnyttja för företagen. I en granskning som DN gjorde tidigare under hösten, framkom att endast en liten del av vårens omställningsstöd har använts.
– Det har varit en katastrof. 39 miljarder kronor avsattes, men bara 2,5 miljarder har utnyttjats. Det är ett tydligt bevis på att man brustit i politiken, säger Günther Mårder.
Han tror inte att det är mer pengar som behövs nu, det viktiga är att de resurser som regeringen lovat når ut till krisande företag.

Svenska leklandsjätten Leos Lekland är ett av de företag som drabbats hårt av striktare restriktioner.
– Vi har tappat runt 70 procent av besökarna. Det som sägs nu är att man ska stanna hemma och bara träffa familjen, det betyder att vi antagligen inte kommer ha många kunder framöver. Men vi fortsätter hålla öppet enligt Folkhälsomyndighetens rekommendationer så länge vi får, säger Anders Forssten, marknadschef på Leos Lekland.
För trots att få personer besöker verksamheterna, måste räkningarna betalas, säger Anders Forssten.
– Detta kan vara nådastöten för många företag. Det gäller att regeringen tar ansvar när de stänger ner, och ser till att hjälpa företagen och deras anställda, säger han.
Klädkedjan Kappahl har också en tuff tid framför sig.
– Så här långt under pandemin har en del av försäljningen kompenserats av e-handeln. Med de ökade restriktionerna så kommer den totala försäljningen att sjunka, oavsett kanal. Våra kunder kommer helt enkelt inte

ha samma behov av kläder som vanligt i december, säger Charlotte Högberg, kommunikationschef på Kappahl. Samtidigt har företaget förståelse för beskedet.

– Restriktionerna påverkar såklart vår verksamhet negativt, men vi ser också att de är nödvändiga för att stoppa smittspridningen, säger Charlotte Högberg.

Att coronaläget under början av hösten såg ljusare ut än på länge, gjorde att handelsföretag i landet vågade hoppas på en bra försäljningsperiod, tror Günther Mårder. Men när läget vände och restriktionerna blev striktare, försvann förhoppningarna. Nu står många handlare med fyllda lager, men utan kunder.

– Den fysiska handeln står inför ett stålbad. Det är många som inte kommer att överleva. Det kommer leda till en förändrad stadsbild, framför allt i medelstora och mindre svenska städer, säger Günther Mårder.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

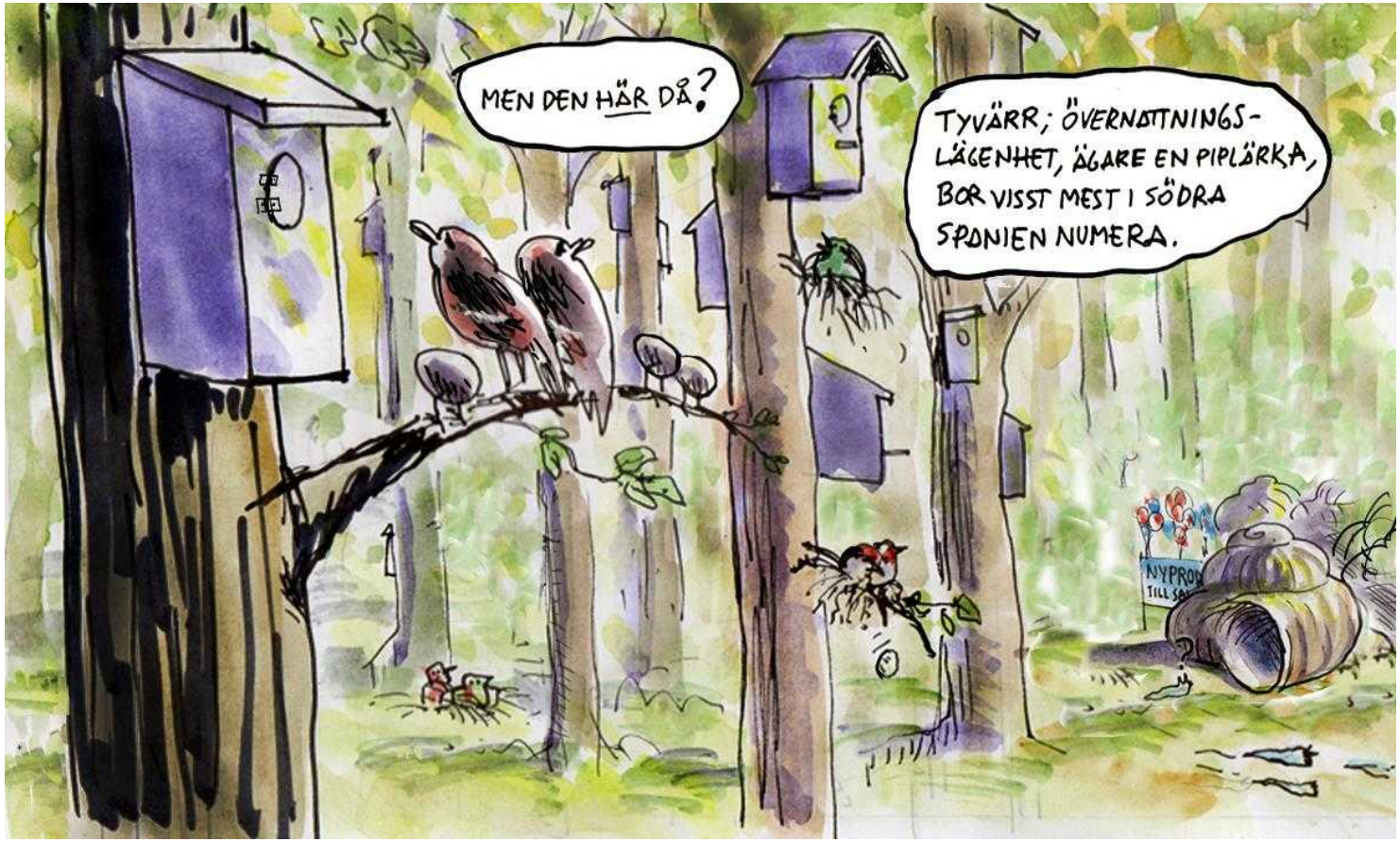
MEN DEN HÄR DÅ?
TYVÄRR; ÖVERNATTNINGS-LÄGENHET, ÄGARE EN PIPLÄRKA, BOR VISST MEST I SÖDRA SPANIEN NUMERA.

Nytt omsättningsrekord på bostadsmarknaden

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Omsättningen på den svenska bostadsmarknaden har nått nya rekordnivåer.
Samtidigt fortsätter bostadspriserna uppåt på flera håll i landet, enligt halvmånadssiffror från Svensk mäklarstatistik.

I början av november hade det totala omsatta värdet på både bostadsrätts- och villamarknaden passerat helårsomsättningen 2019, enligt ny halvmånadsstatistik från Svensk mäklarstatistik.
”Det är framförallt Stockholm som står för den största ökningen av värde, som i sin tur är en effekt av ökat antal sålda bostadsrätter och ökade priser”, skriver Hans Flink, affärsutvecklingschef på Svensk mäklarstatistik i ett pressmeddelande.
I Stockholm uppgick ökningen av omsatt värde till 13 miljarder

kronor under perioden januari till oktober jämfört med motsvarande period i fjol, från 80 miljarder kronor till 93 miljarder kronor i år.

Det omsatta värdet på villamarknaden ökade från 153 till 168 miljarder kronor under januari till oktober jämfört med motsvarande period föregående år.

På bostadsmarknaden märks fortsatta prisökningar på flera håll i landet under början av november.

På månadsbasis noteras prisökningar på en procent på bostadsrätter i Storstockholm och Stormalmö med priserna i riket och Storgöteborg ser ut att vara oförändrade. Prisutvecklingen på villamarknaden följer samma mönster.

TT

”Småföretagen står för minst 80 procent av konkurserna”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

Betydligt fler småföretagare än större företag har gått i konkurs i pandemin. Många har sett sina livsverk slås i spillror. Transportbranschen och taxiförare är i nuläget bland de värst drabbade.

– Går det inte bra för företagen går det inte bra för Sverige, säger chefsekonomen Daniel Wiberg.

I mars ökade antalet konkurser dramatiskt bland småföretagare. Då, i början av pandemin, kunde man se att bland de värst drabbade branscherna var restauranger, som då såg en ökning av konkurser på drygt 90 procent, enligt kreditupplysningsföretaget Bisnode.

Inom besöksnäringen uteblev gäster även från hotell, mellan vecka 12 till 14 steg konkurserna

från 29 till 117 företag. I Sverige steg konkurserna sammantaget med 42 procent.
Men från juni planade den svenska kurvan ut, med 585 aktiebolag i konkurs, vilket är ett företag färre än i juni i fjol. I oktober månad är kurvan fortsatt utplanad, och konkurserna ser ut att bli färre inom de flesta branscher.
Sammantaget står företagen med som mest tio anställda, för det största antalet konkurser. De utgör 80 procent av alla företag som har gått i konkurs, och de senaste siffrorna ligger på 4 405 konkurser. Totalt 5 529 stycken, enligt Bisnode.
– Det är förmodligen så att småföretagen till och med står för så mycket som 93 procent av konkurserna, säger Henrik Hargéus, product manager för risk och kredit på Bisnode.
Bland de stora eller medelstora bolagen har 425 stycken gått i konkurs i år, däribland ses företag och modekedjor såsom MQ och Dea Axelsson. Men de större bolagen har i regel inte varit lika hårt drabbade, menar Henrik Hargéus.

– Större bolag har ofta större möjligheter att dra ner sina kostnader och har även kunnat nyttja olika stödpaket i större mån än soloföretagare.
Kreditupplysningsföretaget UC:s statistik för oktober månad visar att konkurserna minskar med 36 procent, jämfört med oktober i fjol. Under perioden januari–oktober 2020 minskar konkurserna i Sverige med 2 procent jämfört med samma period 2019.
Även om konkurserna nu har planat ut ser utvecklingen olika ut inom branscherna, menar Henrik Hargéus.
– Särskilt inom branscher där folk möts. Då pratar vi exempelvis om idrott och kulturevenemang. Där avgör de riktade stödpaketen om branscherna överlever.
– Transportbranschen som taxi, flyg och bussbolag får det fortsatt tufft i och med att man fortsätter att jobba hemifrån. De är extremt utsatta, men främst när det gäller persontransport. För det är samtidigt många som nätshoppar nu, och någon behöver transportera paketen.

I år är det över 8 000 anställda som berörs av konkurserna, i fjol låg siffran på knappt 3 000. Samtidigt är det allt fler som väljer att starta eget.
– De som blivit av med jobb försöker förmodligen hitta på annat, säger Henrik Hargéus.
Företagarnas chefsekonom Daniel Wiberg tror att konkurserna kan ta fart på nytt.
– En ökad osäkerhet kan uppstå till följd av förhöjda restriktioner i omvärlden samt av andra stora händelser som brexit. Det senaste som skett i Sverige, med förnyade rekommendationer om att arbeta hemifrån och avstå besök i handel och köpcentrum får en stor och omedelbar påverkan på många mindre företags lönsamhet.
Daniel Wiberg menar att det är otvivelaktigt mindre företag som också drabbas hårdast i fortsättningen.
– Ofta har de små marginaler och minskad efterfrågan slår direkt mot företagarens och eventuella anställdas försörjning.
Möjligheten att permittera anställda har gett ett visst ekonomiskt andrum. Trots det kommer många företagare nu att behöva överväga att säga upp

personal eller på andra sätt dra ner på verksamheten, säger Daniel Wiberg.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

Fakta. Så ser konkurserna ut i pandemin, enligt Bisnode

4 405

småföretag med färre än tio anställda har gått i konkurs under januari–oktober i år. Det motsvarar 80 procent av andelen bolag som har gått i konkurs. Bland företag med fler än tio anställda har 425 stycken gått i konkurs 2020. Det handlar om 8 procent av det totala antalet konkurser.

Återstående 12 procent är företag som inte har hunnit lämna in sin årsredovisning, och därför inte är registrerade ännu. Men enligt Bisnode rör det sig med största sannolikhet om ytterligare 699 småföretag som har gått i konkurs.

5 529

företag, totalt, har gått i konkurs under januari–oktober i år. Kreditupplysningsföretaget Bisnode menar att man sett en viss ökning av konkurser bland taxibolag medan konkurser bland

exempelvis godstrafik har minskat jämfört med 2019.
Antal nystartade företag
(vecka 1 till 44)
2019 startade 36 189 nya företag. Under 2020 har det skett en ökning med cirka 25 procent då 45 397 nya företag har tillkommit.
Källa: Bisnode

Agenturerna: ”I Sverige har vi bra arbetsklimat för modeller”

ONSDAG 18 NOVEMBER 2020

I helgen vittnade fyra svenska modeller om en bransch där övergrepp och andra former av utnyttjanden av unga modeller är utbrett.
DN har ringt upp de svenska modellagenturerna som menar att problemen inte finns här.

I en uppmärksammad essä, publicerad tidigare i höstas, skrev supermodellen Emily Ratajkowski om osäkra arbetsvillkor i modebranschen, upphovsrättsliga gråzooner och rena övergrepp hon varit med om. Artikeln fick stor spridning och blev startskottet för en större debatt om modellers arbetsvillkor. I ett reportage i helgens DN Kulturmagasinet intervjuades fyra svenska modeller som alla erfarit utsatthet framför kameran i olika former.
I intervjun konstaterade Frida Gustavsson, som började arbeta som modell när hon var 12 år gammal, att ”det saknas ekonomiska incitament för att agenter och agenturer ska bry sig. Har du modeller som inte vet sina rättigheter blir det också mer praktiskt.” Gustavsson efterlyste ett större skyddsnät för modeller, med tanke på att många är minderåriga när de börjar arbeta.
Mika Kjellberg är chef för modellagenturen Mikas som hon grundade 1983. Hon säger att man alltid har haft modellernas bästa i fokus.
– När Mikas öppnade var det jag och en person till, nu är vi över 20 personer på tre kontor. Även om

jag gjorde precis allt jag kunde även då så säger det sig självt att vi i dag kan erbjuda en mycket högre grad av service, säger hon.
På vilket sätt sätter ni modellernas bästa i fokus?
– Vi jobbar proaktivt med modellerna och deras föräldrar, de har våra telefonnummer och mejladresser och vet att de alltid ska höra av sig om något skulle upplevas som det minsta konstigt eller problematiskt. Jag kan inte nog understryka hur ofta vi påminner om detta. Trots det händer det dess värre ibland att vi först långt senare får höra om händelser som har upplevts som jobbiga eller obehagliga. Vi kan bara göra något åt det vi får information om. Och det gör vi, direkt.
I USA finns sedan 2012 The Model alliance som fungerar som en motsvarighet till fackorganisation. I Storbritannien har organisationen British fashion council sedan 2018 en hjälplinje dit modeller kan vända sig. Någon motsvarighet finns inte i Sverige. Mika Kjellberg menar dock att modellerna hon arbetar med är medvetna om sina rättigheter.

– Jag delar inte påståendet att de modeller som arbetar i dag inte skulle ha regelrätta avtal och känna till sina rättigheter. Så jobbar inte vi, säger hon.
Lisa Sintorn är chef på agenturen Stockholmsgruppen och blev illa berörd av vittnesmålen i DN:s artikel. Hon anser däremot att det inte förekommer strukturella problem inom modellvärlden.
– Självklart finns det oprofessionella och obehagliga människor som i de flesta branscher, men jag har jobbat med detta sedan 1993 och det är inte något som händer ofta. Jag kan ju bara svara för hur det är här i Sverige och här har vi ett bra arbetsklimat. Det är reglerade arbetstider, frukost och lunch serveras och så vidare.
Mathias Fältmarsch är chef och delgrundare av modellagenturen Nisch management. Enligt honom fanns det tidigare varken regelverk eller en diskussion om modellernas arbetsförhållanden. Det håller däremot på att förändras, tack vare metoo och ett pågående generationsskifte.
– De absolut flesta agenturer har betydligt striktare riktlinjer för modeller gentemot kund i dag.

Det är en pågående diskussion. I USA pågår ett flertal rättsfall gentemot fotografer.
Flera agenturer, både i Sverige och internationellt, har infört en 18-årsgräns för att arbeta som modell, säger han. På Nisch management är gränsen 16 år.
– Efter att någon har blivit scoutad så har vi alltid ett möte med modellen, och med förälder om de är under 18 år, där vi berättar om branschen och hur den fungerar. Det finns alltid utrymme att förbättras, i en bransch med hög stress och tidspress och människor med alla typer av bakgrund så är det inte alltid det lättaste. Det är något vi alltid jobbar på att bli bättre på och för att utveckla våra rutiner vid bokningar, säger Fältmarsch.
Osäkra arbetsvillkor är fortfarande ett problem, medger han, inte minst för de modeller som arbetar utomlands och har ofördelaktiga kontrakt med utländska agenturer som kan vara svåra att ta sig ur. Att bli fotograferad hemma hos fotografen, som Emily Ratajkowski beskriver i sin text, är mindre vanligt i Sverige men

förekommer fortfarande utomlands, berättar han.
– I och med sociala medier hör många fotografer och kunder av sig direkt till modellerna, vilket utgör en säkerhetsrisk. Vi uppmanar dock alla våra modeller att hänvisa vidare till oss, vilket de även gör, säger Fältmarsch.
Agenturer är sällan med vid produktioner eller plåtningar. Hur säkerställer ni att modellerna inte utnyttjas eller far illa?
– Vi försöker ha en öppen dialog med våra modeller. Vi är inte deras chefer och jag hoppas de känner att de kan vända sig till oss angående klagomål och problem. I Europa räknas modeller på de flesta marknader som anställda så de skyddas av arbetsmiljölagstiftning. Så det finns juridiskt skydd att vända sig till, säger Fältmarsch och tillägger:
– För de allra flesta är modellandet ett extrajobb man gör som ung, och när man är ung är man sällan insatt i sina rättigheter.
De tre agenturer som DN har varit i kontakt med tonar alla ner krav på sådant som utseende och vikt hos modellerna.

– Vi pratar inte om vikt. Däremot informerar vi om hur viktigt det är att äta näringsriktigt och träna lagom mycket. Det som är positivt i branschen är att size zero-idealet är på väg bort, ett sundare ideal eftersträvas, säger Lisa Sintorn på Stockholmsgruppen.
Inte heller Mathias Fältmarsch på Nisch menar att man kontrollerar hur modellerna ser ut:
– Vi representerar inte dockor i ett standardformat, utan personer. Modeller som gör de internationella modeveckorna har ofta en *sample size* att förhålla sig till, men allt fler internationella kunder har numera ofta fler samples än en storlek.
Vad kan göras generellt för att skapa ett bättre arbetsklimat för modeller?
– Relationen mellan agentur och modell måste bli mer jämlik än den har varit. Agenturer är lika beroende av modeller som tvärtom. Allt fler agenturer jobbar också enligt den modellen numera, speciellt i Norden, men det kommer ta tid och antagligen ett generationsskifte innan vi är helt där, säger Mathias Fältmarsch.

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se

Synen på hur skogskonflikten ska lösas splittrar januaripartierna

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Målet om lavskrikan i Hälsingland är ett av flera som skärpt konflikten mellan naturvård och skogsbruk på senare tid. Det är frågor som splittrar Centern och Miljöpartiet, men en sak är partierna ändå överens om: ersättningen till skogsägare måste göras om.

I byn Arbrå i Hälsingland har fyra markägare fått avverkningsförbud utan ekonomisk kompensation för att fågelarten lavskrika ska skyddas. Det är ett av många fall som har blottlagt brister i svensk lagstiftning och visat på svårigheterna när myndigheterna agerar för att värna djur och natur.

Målkonflikten mellan naturvård och skogsbruk fanns också med när januariavtalet förhandlades fram. Det var en hård dragkamp mellan Centern och Miljöpartiet

om hur samarbetet skulle se ut på det här området.
Riksdagsledamoten Rebecka Le Moine är Miljöpartiets talesperson för biologisk mångfald. Hon har följt konflikten i Arbrå och andra rättsfall som rör artskyddet.
– De här fallen väcker mycket frustration och det borde vi som politiker ta som en allvarlig signal. I dag är det svårt att veta vilka lagar som gäller och på vilket sätt.
Hon ser stora brister i skyddet för värdefull natur. Avverkningar godkänns utan tillräcklig granskning och skogsvårdslagens princip om markägarnas frihet under ansvar är för vag, menar Rebecka Le Moine.
– Vi klarar inte de mål som finns för biologisk mångfald, säger hon.
Peter Helander är Centerns talesperson i skogsfrågor. Han anser att svenskt skogsbruk tar sitt ansvar men att myndigheterna på senare år har börjat agera på ett ohållbart sätt mot markägarna.
– Vi tycker inte att balansen mellan skydd och brukande fungerar längre. Det har inte varit ett balanserat intrång i äganderätten, säger Peter Helander.

Trots skilda utgångspunkter är han och Rebecka Le Moine överens om att det behövs en ny lösning för ersättning till markägare när natur ska skyddas.
– Vi skulle behöva vända på detta så att konfliktarter som lavskrika och bombmurkla blev bonusarter i stället. Har du de arterna på din mark så skulle det finnas ett ekonomiskt incitament för att bevara dem. Det saknas i dag. Är du markägare så vill du inte hitta de här arterna för det kan anses vara käppar i hjulet, säger Rebecka Le Moine.

Peter Helander hoppas att Skogsutredningen som snart lägger fram sitt betänkande ska komma med förslag på fler skyddsformer som mer bygger på frivillighet.
Jennie Nilsson (S) är landsbygdsminister med ansvar för bland annat skogsfrågor. Hon pekar på att regeringen har tillsatt en utredning om artskyddet.
– Jag förutsätter att utredningen ska kunna ge klarhet i när och hur en markägare har rätt till ersättning, skriver Jennie Nilsson i ett mejlsvar till DN.

Hon driver frågorna bland annat inom det så kallade skogsprogrammet där områdets olika intressenter möts för dialog.
– För mig som landsbygdsminister är de självklart att skogen och jorden ska brukas aktivt, men med ansvar och ödmjukhet för vårt och våra barnbarns bästa.
Den 30 november lämnar Skogsutredningen, som kom till som en följd av januariavtalet, sitt betänkande till regeringen. Den förväntas också komma med svar på flera av de frågor som skapat konflikt kring skogen.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Skogen i januariavtalet

Skogspolitiken tas upp i punkterna 26 och 27 i januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna.
Enligt avtalet ska äganderätten stärkas, en växande skogsnäring främjas och sektorns företag ges goda villkor. Ersättning till markägare ska säkerställas när natur skyddas genom inskränkningar i att bruka skogen. Anslagen till naturskydd ska utökas och artskyddet ses över.

Två utredningar har tillsatts för att lösa ut de här frågorna. Skogsutredningen kommer med sitt betänkande den 30 november. Utredningen om artskyddet ska redovisa sitt resultat den 14 maj 2021.

Prestigebyggen i Göteborg kan stoppas av strejk

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Citygate, det som ska bli Nordens högsta kontorshus. Höghuset Gårda Vesta. Lisebergs nya stora hotell. Flera av Göteborgs mest prestigefyllda byggprojekt finns på listan över de 87 arbetsplatser som

fackförbundet Byggnads varslat om strejk vid.
På onsdagen meddelade Byggnads att om man inte kommer överens med arbetsgivarna om ett nytt avtal senast den 27 november stoppas arbetet för omkring 1 400 byggjobbare landet runt.
I centrum för konflikten står, enligt Byggnads, frågor om arbetsmiljön. ”Orsaken till varslet är motparten Byggföretagens överraskande ovilja att ta tag i de problem med dödsolyckor och arbetslivskriminalitet som länge plågat branschen”, skriver man i ett pressmeddelande.

Bland de fackliga kraven finns tillträde för regionala skyddsombud till fler arbetsplatser för att skapa en säkrare arbetsmiljö, att företagen ska kunna bevisa att underentreprenörer följ

heter, ”för att förhindra fusk ska lönespecifikationen tydligt visa lön, ledighet, ersättningar och intjänad pension”.
Lars Näslund
lars.naslund@dn.se

Stormköket utsett till Årets julklapp

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

Årets julklapp är en klassiker för alla som gillar att vara ute i skog och mark: stormköket. Det är en klapp som ligger i tiden just i år då utomhusmiljöer har blivit svenskarnas nya vardagsrum under coronapandemin.
– 2020 har ju verkligen varit ett år då vi har förändrat våra beteenden i hur vi träffas och vi har vistats alltmer ute i naturen för att kunna träffa våra nära och kära, säger Sophie Nilsonne, analytiker vid HUI som utsett årets julklapp varje år sedan 1988.
TT

Det här får rekryterare göra med informationen du lämnar

TORSDAG 19 NOVEMBER 2020

De uppgifter jobbsökare lämnar ifrån sig i samband med rekrytering kan vara känsliga. Så hur får informationen lagras och vad får svaren användas till? DN har pratat med en expert från Datainspektionen för att reda ut vad lagen säger.

I en serie om rekryteringstester har DN tidigare rapporterat om hur värderingar kartläggs för att hitta rätt kompetens och att jobbsökare upplever vissa tester som integritetskränkande. Samtidigt har lagstiftningen om insamling och lagring av data stramats åt. Frågan är vad det betyder för den som söker jobb. Enligt Evelin Palmér, jurist på Datainspektionen, kan en del aktörer som samlar in och lagrar data förlita sig på att inhämta ett samtycke. Det är däremot

tveksamt om det är tillräckligt när det handlar om rekryteringstester.
– Det kan vara svårt med giltiga samtycken i samband med rekrytering, eftersom man är i en situation där man kanske inte har möjlighet att frivilligt samtycka om det är så att man faktiskt behöver ett jobb, säger Evelin Palmér.
Därför är det särskilt viktigt att uppgifterna som samlas in är relevanta och har betydelse för tjänsten.
– Rekryterare måste ha klart för sig vad de ska ha uppgifterna till och vilka uppgifter som behövs för att avgöra det. Om de har svar på det vet de bättre vilka frågor de bör ställa och inte, säger Evelin Palmér.
Syftet med insamlingen är central för hur uppgifterna får användas och hur länge de får lagras. Om syftet är att tillsätta en viss tjänst bör uppgifterna tas bort efter att tjänsten blivit tillsatt. Det finns förvisso undantag, till exempel inom offentlig sektor där regelverket säger att allmänna handlingar ska sparas, men generellt är det så. Om svaren kommer att användas på fler sätt

måste det tydligt framgå för den som lämnar uppgifter.
– Om informationen till exempel ska sparas i en databas för att kunna göra matchningar vid framtida rekryteringar ska det vara bestämt i förväg och dessutom något som den som fyller i uppgifterna är fullt medveten om, säger Evelin Palmér.
En ruta där det står ”jag har läst villkoren” och en jättelång text som radar upp förutsättningarna är inte okej, enligt juristen.
– Nej, det måste vara tydligt. Informationen ska alltid lämnas i ett begripligt och lättillgängligt format. Och sedan gäller alltid att uppgifterna ska vara adekvata och relevanta, så man kan inte ställa massa onödiga frågor bara för att man har fått ett samtycke, säger hon.
Den stora frågan är vad som kan räknas som relevant. Vad är egentligen okej att kartlägga?
– Det beror på vilken typ av tjänst det handlar om. Är det en ledande position med ansvar för anställda så kanske man behöver lite mer djupgående frågor för att kunna bedöma – det är av vikt för tjänsten. Men om det inte handlar

om ett sådant ansvar får man hålla igen lite på frågorna.
Det händer att jobbsökare får direkt olämpliga frågor, till exempel om sin psykiska hälsa, som i ett fall DN tidigare rapporterat om. Evelin Palmér pekar på att det försätter personen i en svår sits.
– Det är därför vi anser att man inte kan luta sig mot samtycke i den här situationen. Det kan ju drabba en enskild person om den vägrar svara på vissa frågor.
Hon tipsar om att ifrågasätta varför uppgifterna behövs och vad de ska användas till. I efterhand kan jobbsökaren även begära ett registerutdrag från organisationen.
– Då kan man se vilka uppgifter de har kvar. Anser man att de behandlar uppgifter fast de inte får så kan man begära en radering. Då måste de pröva om de har rätt att fortsätta behandla uppgifterna. Om de inte har det ska de tas bort.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Det här är dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen (GDPR) gäller i hela EU och liknar de regler som tidigare fanns i personuppgiftslagen. Ett av syftena med förordningen är att ”skydda enskildas grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter”.
Några av de grundläggande principerna är att man ”inte ska behandla fler personuppgifter än vad som behövs för ändamålen”, ”ska radera personuppgifterna när de inte längre behövs” och ”ska skydda personuppgifterna, till exempel så att inte obehöriga får tillgång till dem och så att de inte förloras eller förstörs”.
Källa: Datainspektionen

”Risk för konkurs om vi inte får öppna nästa år”

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Gröna Lund har inte haft intäkter sedan hösten 2019. Om de inte får öppna 2021 riskerar nöjesparken, som funnits sedan 1883, att få stänga för gott.

– Det är en katastrof om en 138 årig verksamhet ska behöva lägga ner på grund av obeslutsamhet från regeringshåll, säger Magnus Widell, Gröna Lunds vd.

Nöjesparken Gröna Lund, har likt många kultur- och nöjesverksamheter haft ett tufft år. Den 28 mars införde regeringen en begränsning om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än 50 deltagare. Efter en tid av ovisshet beslutades den 22 juni att inget undantag ska göras för

nöjesparker, vilket var ett hårt slag mot branschen.
Nu, flera månader senare, har det fortfarande inte beslutats om vad som gäller för nästa år.
Magnus Widell, Gröna Lunds vd, menar att Gröna Lunds ledning i sju månader kämpat för att få besked om framtiden – ändå får de inga svar.
– Gröna Lund är en verksamhet som styrs med mycket hjärta, en passionsverksamhet, men frågan är hur mycket passion som finns kvar när man sviks av politiken, - säger han.

När Gröna Lund i våras fick besked om att de inte tillåts öppna parken, tvingades de avskeda de runt 1 000 personer som redan hunnit blivit anställda inför säsongen 2020. Av deras fasta arbetare har totalt 40 procent sagts upp under året.
Magnus Widell menar att för att de ska ha en chans att öppna nöjesparken nästa säsong, behövs besked nu.
– Vi måste sätta igång med vår rekrytering och planering i december om vi ska kunna öppna i april. Vi anställer vanligtvis 1 500 personer per säsong, det tar

tid att hitta personer och utbilda dem, säger Magnus Widell.
Av EU:s 27 medlemsländer är det endast Sverige som inte tillåtit tivolibaserade nöjesparker att öppna under året, enligt den internationella Nöjesparksföreningen, IAAPA. Parker som Kolmården och Furuvik har tillåtits hålla öppet, vilket regeringen accepterat eftersom de inte har så kallade tivolinöjen.
Magnus Widell menar att regeringens beslut saknar logik, och att nöjesparker med tivoli mycket väl går att bedriva med hänsyn till rådande restriktioner.
– En nöjespark är ett avgränsat område, där vi själva kan bestämma hur många gäster som tillåts komma in. Över hela tivolit, i våra restauranger, i våra spel och attraktioner, har vi redan tydliga planer och åtgärder för hur vi skulle följa Folkhälsomyndighetens riktlinjer, så det här handlar inte om smittorisken, säger Magnus Widell.
Om parken tvingas hålla stängt 2021, riskerar Gröna Lund konkurs, enligt Magnus Widell.

– Om vi inte får öppna 2021 så har jag oerhört svårt att se att vi skulle klara oss från en konkurs. Vi har inte haft intäkter sedan hösten 2019, och det är väl inga verksamheter som klarar sig utan intäkter i flera år, säger han.
– Det är en katastrof om en 138-årig verksamhet ska behöva lägga ner på grund av obeslutsamhet från regeringshåll.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se
Lisa Mattisson

Elektrikerna har fått ett nytt löneavtal

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

Elektrikerförbundet och Installatörsföretagen har tecknat ett nytt installationsavtal. Avtalet ger löneökningar i linje mede märket – 5,4 procent på 29 månader, enligt ett pressmeddelande från parterna. Elektrikerförbundet skriver att de fått igenom en satsning på

pensioner, samt på jämställdhet och arbetsmiljö.

7,8

FREDAG 20 NOVEMBER 2020

procent var arbetslösheten i oktober, eller 430 000 arbetslösa personer. Det är en ökning med 100 000 personer eller 1,8 procentenheter jämfört med motsvarande månad 2019, enligt statistikmyndigheten SCB. Sysselsättningen har minskat med 76 000 personer till 5 062 000 personer. Det motsvarar en sysselsättningsgrad på 67,1 procent.

DN

Målarna strejkvarslar

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Även målarfacket tar nu till konfliktvapnet och varslar om strejk.
Medlare är nu utsedda för att få parterna, Måleriföretagen och LO-facket Målarna, att enas. Annars tas cirka 300 målare ut i strejk på ett stort antal arbetsplatser runt om i landet från 1 december.
Tidigare i veckan varslade byggfacket om strejk som i ett första steg berör över tusen anställda på närmare 90 arbetsplatser. Den bryter ut 27 november om inte fack och arbetsgivare kommer överens.
TT

Stöd till företagare förlängs året ut

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Omställningsstödet till företag och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare förlängs året ut. Smittspridningen ökar, och det allvarliga läget gör att stödet behövs även i fortsättningen, anser regeringen och samarbetspartierna C och L. Därför behövs förlängs nu stöden året ut, som gällt under perioden augusti till oktober.

TT

Fler svenska exportföretag vill rekrytera

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

Var tredje svenskt exportföretag, 32 procent, planerar att öka antalet anställda i Sverige det närmaste halvåret, visar Exportkreditbarometern från statliga Svensk Exportkredit (SEK). I våras låg motsvarande tal 8 procentenheter lägre.

”De stora exportföretagen tror på en oväntad stark återhämtning, vilket är glädjande eftersom 1,5 miljoner svenskar arbetar i exportsektorn. God tillgång till finansiering kommer att vara avgörande för företagens möjlighet att genomföra sina planerade satsningar”, skriver Catharina Henriksson, ansvarig för Exportkreditbarometern på SEK, i en kommentar.

TT

Man var ju inte förberedd på tre sådana här saker samtidigt

LÖRDAG 21 NOVEMBER 2020

När Anna Lallerstedt tog över restaurang Gondolen efter sin far Erik anade hon inte att Slussen inom bara ett par år skulle förvandlas till ett enormt byggkaos, att restaurangen skulle blåsas ut av en ny - renoveringsivrig fastighetsägare och att en pandemi skulle slå ut stora delar av Stockholms restaurangliv.

Det här är historien om ett av Stockholms mest kända landmärken – och berättelsen om en familjekrog som slogs i spillror.

Länge var överfarten mellan Gamla stan och Södermalm det enda sättet att ta sig från den södra delen av staden till den norra – och vice versa förstås. Men i takt med att Stockholm moderniserades och växte, bilismen ökade och

kollektivtrafiken började byggas ut blev trafiklösningen överbelastad.
Det var inte första gången – genom åren har denna trafikplats ändrat skepnad många gånger – och nu är det dags igen.
Restaurang Gondolen spelade en av rollerna redan förra gången det så kallade ”Slussenelände” skulle åtgärdas. Och gör det även i dag, 85 år senare.
När den nya trafiklösningen invigdes i oktober 1935 hade den gamla Katarinahissen ersatts av en ny, och i gondolen som svävade 38 meter över marken fanns nu en restaurang med Stockholms överlägset bästa utsikt: Gondolen. ”Det är inte utan att sjön suger här på höjderna”, skojade kung Gustaf V när han tillsammans med bland andra kronprins Gustaf Adolf och prinsessan Sibylla invigde den nya restaurangen genom att skåla i Veuve Cliquot, berättar Viggo Cavling i boken ”Familjekrogen”.
Restaurangen, som drevs av Kooperativa förbundet, KF, uppskattades både av stockholmare, av turister och av recensenter men förlorade med tiden sin glans. I slutet av 1980-

talet påminde stämningen, enligt KF:s egen tidning, om ”en avslagen kväll på ett stadshotell”. Efter ambitiösa projekt (”Låt Gondolen bli ett Evert Taube-museum”) och misslyckade ägarbyten som involverade krogmaffia, skatteskulder och hot om indraget utskänkningstillstånd slog Gondolen igen.
Det är då familjen Lallerstedt dyker upp på scenen.
Gondolen är en familjekrog i flera olika bemärkelser. Restaurangens läge och festliga inramning kombinerat med en välkomnande service och ett överkomligt prisläge har gjort att det är platsen där många stockholmare genom åren har valt att fira sina bemärkelsedagar. Bröllopsdagar och 50-årsmiddagar med släkten, Gondolen har dessutom ett populärt julbord.
Men från 1994 är Gondolen också ett familjeföretag. Den profilerade krögaren Erik Lallerstedt är ansiktet utåt, han är social och folklig, går runt och hälsar i matsalen men syns också i reklam för allt från fiskbullar till McDonald’s-hamburgare. Hustrun Kerstin är minst lika delaktig, fast i bakgrunden.

”Under cover”, beskriver dottern Anna det. Hon är 16 år när hennes föräldrar tar över Gondolen, äldst av två systrar och har inga planer på att bli krögare.
– I den åldern är man ju trotsig tonåring, så då hade jag ingen känsla för Gondolen. Jag förstod den inte riktigt. Men sedan har den blivit som mitt andra hem.
Fem år senare, 1999, tar Anna Lallerstedt ändå plats i styrelsen för företaget, och drygt tio år senare, efter en tid som restaurangchef på Lallerstedtklanens lillebror, bistron Eriks Bakficka på Östermalm, står det klart att hon även tar över ledningen av familjens flaggskepp, Eriks Gondolen. Hela koncernen omsätter då närmare 100 miljoner kronor. Hon är 33 år och blir chef för 106 anställda och sin fars livsverk.
I en intervju i DN På stan säger hon: ”Jag är livrädd att jag ska göra något jätteklantigt och jättedumt och förstöra alltihop. Typ att folk en dag ska säga: ’Ja så var det Erik i 40 år, sedan kom Anna och pajade alltihop.’ Det är klart att jag är livrädd för det.”

Gondolen lever upp. På luncherna avhandlas affärsfrågor, i Vinbaren i gatuplan kan man dricka årgångsvin på glas, här finns konferensdelar, på helgerna fylls matsalen av familjer med anledning att fira, på taket öppnar en stor och populär uteservering och i baren skakas drinkar med Saltsjön som fond.
Familjen får erbjudanden om att sälja, liksom att ta över andra verksamheter, men tackar nej. Men så dyker det upp något: ett nytt hus ska byggas vid Fridhemsplan, med plats för en restaurang i bottenvåningen.

– Eriks bakficka och Gondolen var ju institutioner, och jag har hela tiden känt en press på mig att öppna något eget, säger Anna Lallerstedt. Vi har blivit erbjudna hur mycket saker som helst men det har aldrig känts rätt, jag har inte känt mig mogen. Men så kom det här, ett nybygge, där jag var i en tid i livet då jag trodde så pass mycket på mig själv att jag trodde att jag skulle kunna fixa det.
Fridhemsplan ska rustas upp, och Anna föreställer sig att det ska bli det nya Hornstull, hippt och populärt. På våren 2018 slår Eriks Basar (som väl egentligen borde

ha hetat Annas Basar) upp portarna, en luftig lokal vars inredning i en recension beskrivs som ”Waldorf Astoria goes Svenskt Tenn”.
– Jag trodde väldigt mycket på läget. Men vi var nog lite för tidiga tyvärr, konstaterar hon i efterhand. Första året gick det jättebra. Succé, liksom. Men det är väl lite nyhetens behag, och jag märkte rätt tidigt att läget inte var så bra som jag trodde. Så det började bli lite tungrott, men det var ingen katastrof. Katastrofen kom sedan, med corona, för oss som för så många andra.
Men samtidigt som arbetet med Basaren pågår skakas Gondolen i grundvalarna. Bokstavligt alltså. För i området runt Slussen har ombyggnaden börjat.
Det som 1935 var räddningen från ”Slussenelände” är nu en hopplöst omodern, opraktisk och rent av fallfärdig trafiklösning. Allt ska bort och ett nytt Slussen ska uppstå.
– Jag sa tidigt att jag vill vara en del av Slussen och ombyggnationen, säger Anna Lallerstedt senare. Gondolen ska vara den lysande stjärnan när Slussen är klart. Det är vi och ...

Eiffeltornet! Det är en sån unik konstruktion, ett sånt unikt hus och en unik plats så det kommer att bli fantastiskt när Slussen är färdigt.
Sakta men säkert förvandlas området till en enorm arbetsplats. Promenadstråket nedanför restaurangen har förvandlats till en grop, och för att nå entrén måste besökarna irra längs uppbyggda gångbroar. I krogguiden White Guide utses den ironiskt till ”Årets entré”: ”Grattis du som lyckas hitta den!”
Men sprängnings- och pålningsarbetena märks också inne i restaurangen. ”Skrik och panik har utbrutit bland gäster när sprängningar har skett eftersom huskroppen skälver. //...// I baren har glas trillat ner och krossats till följd av skakningar i byggnaden” skriver Eriks Restaurang Saltsjön AB i den stämning mot Stockholms stad som de lämnar in i maj 2018. De kräver 11,2 miljoner med motiveringen att restaurangen lidit stor ekonomisk skada av bygget. Den siffran ska senare komma att mer än tredubblas.

Stockholms stad bestrider skadeståndskravet, och anför följanden i rätten:
Gondolen har inte drabbats av skada. Om det konstateras att Gondolen har lidit skada, har den inte orsakats av kommunens arbete med ombyggnationen av Slussen. Avspärrningarna har inte stört tillgängligheten, och om det ändå skulle vara så att kommunen orsakat störningar som skadat Gondolen är det störningar som skäligen bör tålas.
I slutet av 2018 får Katarinahuset, där Gondolen ligger, en ny fastighetsägare, Atrium Ljungberg AB. De tycker att fastigheten är i behov av upprustning och modernisering och vill börja omgående.
Restaurangen sägs upp, och får ett år på sig att flytta.
Eriks Gondolen tar ärendet till Hyresnämnden och begär att nämnden ska gå in som medlare och förlänga hyrestiden, samt göra en bedömning om ekonomisk ersättning till krogen:
En flytt från Katarinahissen skulle innebära att verksamheten måste upphöra eftersom det är svårt att hitta en ersättningslokal.

En eventuell konflikt dementeras dock både snabbt och kraftigt från båda parter, anmälan till Hyresnämnden handlar om ”ren praxis” enligt Anna Lallerstedt: ”Vi har en bra dialog med fastighetsbolaget. Det finns ingen tvist mellan oss,” säger hon till DN.
”Vi uppskattar verkligen Eriks Gondolen som är en institution i restaurangstockholm. Vi har en bra dialog och en gemensam målsättning att hitta en bra lösning för restaurangen även framåt”, skriver Mattias Celinder, affärsområdeschef fastighet, på Atrium Ljungbergs hemsida.
Trots förhandlingar och målsättningar står det ändå klart att Gondolen måste ut. Vid årsskiftet 20/21 ska restaurangen stänga. Vad som ska hända sedan är ännu inte klart.
Det finns de som kallar Gondolen för en turistfälla. Krogar med riktigt bra utsikt får ofta det epitetet, och ofta kan man som gäst tänka sig att betala lite mer för maten om man även får stans mest anslående vy över Stockholms inlopp på köpet. Så hit kommer gäster, från både när

och fjärran. Men i början av 2020 kommer en långväga gäst som inte är det minsta välkommen. Det nya coronaviruset. Ytterligare en gång ställs allt på ända. Coronapandemin slår hårt mot Stockholmskrogar. Restaurangerna i Gondolengruppen är inga undantag:

– Gondolen tappade säkert 80–90 procent på bara ett par veckor. Vi totalkraschade, berättar Anna Lallerstedt.

Det blev droppen som fick bägaren att rinna över för en redan sargad verksamhet. Tillsammans med hyresvärden fattade Anna Lallerstedt beslutet att stänga Gondolen tidigare än planerat, samtidigt som det stod klart att Basaren måste försättas i konkurs.

– Jag hade legat hemma i corona, och den första dagen jag var symtomfri var jag tvungen att hålla ett stort personalmöte för alla på Gondolen och berätta att vi måste stänga redan 16 maj, inte 31 december som tidigare bestämt. Det var fruktansvärt. Och sedan direkt upp till Basaren och berätta för personalen där att jag är

ledsen, jag har inget val, jag måste försätta den i konkurs.
Anna Lallerstedt vet att det finns anställda som är besvikna på hennes familj, som hade räknat med att få jobba året ut, och hoppats på att Anna och hennes familj skulle ha gjort mer för sina anställda.

Ser du att du hade kunnat göra något annorlunda?

– Nej, det här med corona hade nog ingen kunnat göra något annorlunda med. Uppsägningen av hyreskontraktet kom visserligen plötsligt men det berodde på att vi fick ny fastighetsägare. Jag kan fortfarande gräma mig över att jag borde gjort saker bättre, men å andra sidan kan jag inte se vad jag skulle ha gjort annorlunda. Man var ju inte förberedd på att det kunde inträffa tre sådana här saker samtidigt.
Svårare är det med arvet hon fick att förvalta efter sina föräldrar:
– Jag känner väldigt mycket skuld. Min pappa och min mamma har byggt upp allt detta och så rasar allt. De första dagarna var det som att jag personligen hade raserat allt, det kändes väldigt tufft.

Nu har hon lämnat stan, och bor ute på landet tillsammans med sina föräldrar och lillasyster Saga, som har Downs syndrom.

– Det har varit en trygghet att ha dem nära. De sitter ju där de sitter, i någon typ av halvkarantän. De här månaderna har jag också förstått hur viktig jag är för Saga och hur mycket hon ser upp till mig. Det finns ingenting jag inte skulle göra för hennes skull.

Hur mycket förstår hon av det som händer med företaget?

– Jag tror inte att hon förstår så mycket. Jag har varit noga med att hon får gå och kolla en film eller något om det uppstår stressiga situationer eller något vi måste prata om i familjen. Det är klart hon läser av att det är jobbigt, men jag vill inte utsätta henne för det.

I slutet av oktober kom så domen i målet mellan Eriks Restaurang Saltsjön AB:

Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt dömer Stockholms kommun att betala 18 570 000 kr till Eriks Gondolen på grund av störningar från ombyggnationen av Slussen.

– Störningarna har pågått under mycket lång tid och gett upphov till betydande skada. Det är därför inte rimligt att bolaget ska behöva tåla störningarna utan att få skadan ersatt, säger rättens ordförande, rådmannen Inge Karlström, i ett pressmeddelande.
Eriks Gondolen hade krävt 37 miljoner kronor, och hade uppskattat att restaurangen under normala förhållanden, utan påverkan från ombyggnationen av Slussen, skulle haft en tillväxt om sammanlagt drygt 16 procent. Så långt ville dock inte rätten sträcka sig, utan tyckte att det saknades bevisning för att restaurangen haft några uttalade strategier för att höja omsättningen.
– Det är klart som fasiken att jag vill ha de där pengarna för att kunna återinvestera dem i mitt företag, säger Anna Lallerstedt. Jag känner också att någon måste sätta ner foten – det finns så många företagare runt om Slussen som lidit ännu mer än vi har gjort. Man kan inte bara sitta bredvid och titta på.
Men rättstvister har en förmåga att dra ut på tiden, och än är saken inte slutgiltigt avgjord. I mitten av november överklagar

Stockholms stad domen, dock utan att ange på vilka grunder.
– Vi har begärt anstånd till den 11 december på grund av hög arbetsbelastning, därför kan vi inte säga något om skälen till överklagan än, säger stadsadvokat Jenny Segervall som tillsammans med Klas Stålnacke driver frågan för Stockholms kommuns räkning.
– Det var väntat, säger Anna Lallerstedt om överklagandet.
– Det tar säkert ett år innan det här avgörs. Under tiden ägnar jag mig åt nya Gondolen, slickar mina sår och försöker fokusera på min familj.
I våras tecknade fastighetsägaren Atrium Ljungberg ett nytt hyresavtal med Eriks Gondolen, som omfattar två restauranger. Enligt planen ska de få tillträde i augusti 2022, och renoveringen av hela fastigheten beräknas helt klar under sommaren 2023. Investeringen uppgår enligt Atrium Ljungberg till närmare en miljard kronor.
– Det blir en uppfräschning av Gondolen och en helt ny restaurang uppe på taket, på plan 12, säger Anna Lallerstedt. Den

kommer att skilja sig en hel del från klassiska Gondolen, men det blir ändå mycket igenkänning. Vi har ju rensat ut gamla Gondolen totalt – det är bara tak och väggar kvar – och jag har sparat vissa detaljer som jag vill ha tillbaka för att folk ska känna igen sig.

Hur känns det att gå där, när allt är borta?

– Första gången storgrät jag, men nu börjar jag tycka att det känns ganska spännande.

Elin Peters
elin.peters@dn.se

Ledare: Social dumpning är ett symtom på bostadskrisen

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Att Sveriges bostadsmarknad är allt annat än välfungerande är ingen hemlighet. I tre av fyra kommuner råder bostadsbrist, vilket leder till trångboddhet, dyra andrahandskontrakt, höga bostadspriser och att många har

svårt att flytta för jobb eller studier.
På senare tid har ytterligare en sak tillkommit: social dumpning. Eller ”aktiv medverkan till bosättning i annan kommun”, som det kallas i Statskontorets nya kartläggning.
Där berättas om kommuner, ofta rikare, som trycker på för att människor utan egen försörjning eller bostad ska flytta till en annan kommun, inte sällan med svagare ekonomi och högre arbetslöshet. Med all rätt har det fått mottagarna att reagera.

Avsändarkommunerna menar å sin sida att folk flyttar på grund av bostadsbristen. ”Det är svårt att få en bostad här och det är dyrt,” som Nackas kommunalråd uttrycker saken (Ekot 16/11).
Problemet har två lösningar. Kortsiktigt genom att några av Statskontorets förslag blir verklighet. Som att Socialstyrelsen tydliggör att kommuner inte får kräva att personer med försörjningsstöd söker bostad på annan ort, eftersom det är orimligt att regioner med stark arbetsmarknad och en välbärgad skattebas inte tar sin del av

ansvaret för dem som saknar bostad. Inte minst för att det är samhällsekonomiskt ohållbart att socialt utsatta placeras på platser där det är svårare att hitta jobb. Långsiktigt räcker det dock inte att lappa och laga. Under det senaste decenniet har det blivit svårare att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden, vilket gör att nya grupper söker sig till socialkontoren.
Till skillnad från tidigare är de inte bostadslösa främst på grund av exempelvis psykisk ohälsa eller beroendeproblematik, även om det givetvis också förekommer, utan för att de har låga inkomster. Som det står i Fastighetsägarnas rapport ”Hem – vägar till en bättre social bostadspolitik” utgör bostadsförsörjningen för dessa personer den största utmaningen för bostadspolitiken. Samtidigt är möjligheterna att lyckas med den små om bostadsmarknaden som helhet fungerar illa.
Det betyder att det finns all anledning att ta reformförslagen från Finanspolitiska rådet på allvar (DN Debatt 12/6 2019). Det vill säga: införa friare hyressättning, så att

nybyggnationen och flyttkedjorna ökar varpå bostadsköerna kortas, samt minska subventioneringen av ägt boende.
Men även om marknadshyror skulle åtgärda många problem, så löser de inte alla. Därutöver krävs riktade satsningar till resurssvaga. Kommunerna kan exempelvis i högre utsträckning än i dag villkora markanvisningar med att en viss andel av de nya lägenheterna viks för socialförvaltningen, som får fördela bostäderna. Vidare behövs förenklade byggregler, så att byggkostnaderna och hyrorna hålls nere. Det kan även vara värt att se över nivåerna på bostadsbidraget och öppna det för fler, gärna i kombination med sänkt skatt på framför allt låga inkomster, så att så många som möjligt kan efterfråga bostäder utan särskilda lösningar.
Om det lyckas kommer den sociala dumpningen att minska, för den är varken början eller slutet på bostadsmarknadens problem. Den är bara det yttersta symtomet.
DN 22/11 2020

Facket vill ta över uppdraget att bevaka oskäliga löneskillnader

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

Diskrimineringsombudsmannen misslyckas i tillsynen av lönekartläggningar, vilket gör att arbetsgivare kommer undan med obefogade löneskillnader mellan män och kvinnor.

Det menar Unionen, som vill ta över arbetet från myndigheten.

– Det är frustrerande att många arbetsgivare inte prioriterar frågan om jämställda löner, säger Peter Tai Christensen, mångfaldsexpert på Unionen.

Alla arbetsgivare i Sverige har genom diskrimineringslagen skyldighet att genomföra och analysera lönekartläggningar varje år. Syftet är att upptäcka obefogade löneskillnader mellan män och kvinnor.

Diskrimineringsombudsmannen,

DO, har som uppgift att se till att kartläggningarna genomförs.
Men i fackförbundet Unionens rapport om lönekartläggning framkommer att endast 32 procent av företag i privata sektorn genomförde lönekartläggningar 2019.
En alldeles för låg siffra, enligt Unionen.
– Diskrimineringsombudsmannen genomför inga granskningar och säkerställer därför inte att arbetsgivarna faktiskt gör dessa lönekartläggningar. Vi har ett av världens bästa regelverk på området, men om ingen säkerställer att det efterlevs så får det inte de rätta effekterna, säger Peter Tai Christensen, mångfaldsexpert på Unionen.
Han tycker att DO misslyckas i arbetet.
– Om man som myndighet har ansvar för att en viss lag följs, och inte skött tillsynen på många år, så tycker jag inte det är någon överdrift att säga att de har misslyckats, säger Peter Tai Christensen.
Unionen vill därför ta över ansvaret om det förebyggande arbetet kring diskriminering från DO.

– Vi vill att parterna ska kunna komma överens om hur man ska jobba för jämställda löner i kollektivavtalen. Det innebär också att man ska kunna följa upp att alla som har skyldigheter också efterlever och fullgör de skyldigheterna, säger han.
Om arbetsgivaren inte följer kollektivavtalets bestämmelser, kan facket driva ärendet till Arbetsdomstolen och stämma dem för kollektivavtalsbrott.
– Det här är ett arbetssätt vi är bekanta med, säger Peter Tai Christensen.
Han menar att frågan om jämställda löner är en av Unionens viktigaste frågor.
– Det går att hitta osakliga löneskillnader hos arbetsgivare som inte jobbar med dessa frågor, och om ingen tvingar dem är det en missad möjlighet att upptäcka massvis med osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män som utför lika eller likvärdigt arbete, säger Peter Tai Christensen.
Clas Lundstedt, Diskrimineringsombudsmannens pressansvarige, vill inte svara på huruvida ett ansvarsskifte kan bli

aktuellt, men kommenterar tillsynskritiken i ett mejl till DN. Facket menar att ni på DO brister i tillsynen av lönekartläggningar. Hur vill ni kommentera det?
– Det man ska komma ihåg är att DO har tillsyn över hela diskrimineringslagen, det vill säga både den del som rör diskrimineringsförbuden och hela den del som rör aktiva åtgärder. DO anser att det är viktigt att arbetsgivare och utbildningsanordnare arbetar med alla delar av det förebyggande och främjande arbetet för att motverka diskriminering oavsett diskrimineringsgrund, det som i lagen heter aktiva åtgärder, och där bestämmelsen om lönekartläggningar för arbetsgivare är en integrerad del. Lönekartläggningar är en pusselbit i en helhet där delarna tillsammans ska bidra till en arbetsplats fri från diskriminering.
Han fortsätter.
– Men DO ser positivt på den utredning som bland annat har till uppgift att se över möjligheten att införa sanktioner i diskrimineringslagen kopplat till

tillsynen av aktiva åtgärder, eftersom sanktionsmöjligheten enligt DO skulle innebära en extra påtryckning på arbetsgivare att fullgöra sina skyldigheter en lagen, skriver Clas Lundstedt.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

”Med ny satsning kan LKAB producera fossilfritt järn”

MÅNDAG 23 NOVEMBER 2020
DN. DEBATT 201123

LKAB ska ställa om tillverkningen av järnmalmspellets och ersätta den med en vätgasbaserad process. Med en satsning på uppåt 400 miljarder kronor kan det vara den största svenska industriinvesteringen någonsin.

För att detta ska vara möjligt krävs ett nytt och bättre samspel mellan näringsliv och politik, skriver Jan Moström, LKAB, och Svante Axelsson, Fossilfritt Sverige.

Med en ny vätgasbaserad teknik ska statliga gruv- och mineralkoncernen LKAB övergå från att producera järnmalms-pellets till att producera koldioxidfri järnsvamp. Det kommer att bli den största industrisatsningen i modern tid och kommer fullt genomförd att kapa koldioxidutsläppen hos företagets kunder världen över med 35 miljoner ton varje år, vilket motsvarar två tredjedelar av Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser, samtidigt som det skapar tusentals nya jobb.

Fossilfritt Sverige vill nu röja undan hinder för denna och andra stora industrietableringar som kan befästa Sveriges roll som en permanent världsutställning för fossilfri teknik.

Inom ramen för regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige har 22 branscher tagit fram färdplaner som visar hur de kan bli fossilfria eller klimatneutrala samtidigt som de

stärker sin konkurrenskraft.
Utifrån dessa vill Fossilfritt Sverige nu lyfta fram och röja undan hinder för flera kommande industriprojekt som kan göra störst klimatnytta globalt samtidigt som de kan bidra till fler arbetstillfällen och ökad välfärd i Sverige.
De mest omtalade exemplen hittills är utvecklingsprojektet Hybrit, där SSAB, LKAB och Vattenfall samarbetar runt en process där stål kan reduceras ur järnmalm med hjälp av vätgas i stället för kol, och Northvolt som ska bli Europas största batterifabrik med fokus på hållbarhet och återvinning.
Nämnas kan också Preem som efter att ha backat ur en investering i utbyggnad av den fossila kapaciteten nu planerar att bygga upp raffinaderier för biodrivmedel.
Det industriprojekt vi nu presenterar är av en ännu större skala. LKAB:s nya beslutade strategi kan vara den största svenska industriinvesteringen någonsin med årliga investeringar på mellan 10–20 miljarder kronor under 20 år.

Planen är grundad på en affärsmässig bedömning av den framtida marknaden. Genom att erbjuda koldioxidfria produkter kan LKAB mer än dubbla omsättningen fram till år 2045. Samtidigt som bolaget kan förse världsmarknaden med det koldioxidfria järn som är nödvändigt när världsekonomin ställer om och morgondagens järnvägar, vindkraftverk, elbilar och industrimaskiner ska produceras.
LKAB:s egen verksamhet orsakar i dag 4 procent av industrins samlade utsläpp i Sverige. Men LKAB är del av en global industri där värdekedjan från gruva till industriellt stål gör järn- och stålindustrin till den bransch som orsakar störst utsläpp av koldioxid. En industri som globalt står för en dryg fjärdedel av industrins utsläpp och för 7 procent av världens samlade koldioxidutsläpp.
När LKAB nu inleder den största omställningen i bolagets 130-åriga historia innebär det att den egna tekniken och processerna för järn- och ståltillverkning förändras i grunden och ger ett par tre tusen nya jobb om året i Kiruna och

Gällivare under den 20-åriga byggprocessen.
Ett teknikskifte där de verkligt stora effekterna uppstår genom att ny teknik bidrar till att förändra värdekedjan för järn- och ståltillverkning globalt. Hela koncernens tillverkning av järnmalmspellets ska ställas om och ersättas av en vätgasbaserad process likt den som nu utvecklas inom Hybrit. Resultatet blir en koldioxidfri järnsvamp. När denna exporteras bidrar LKAB till att minska utsläppen hos sina kunder i svensk och internationell stålindustri med 35 000 000 ton årligen. Det motsvarar två tredjedelar av Sveriges samlade territoriella utsläpp av koldioxid eller tre gånger så mycket som utsläppen från alla personbilar i landet.
Sverige blir alltså inte bara det första landet i världen som kan producera fossilfritt stål utan också det första landet som kan exportera fossilfritt järn till hela världen.
Den omställning LKAB och andra industrier nu inleder är en konsekvens av det samlade innovationstryck som uppstår när

världen ska ställa om för att begränsa klimatförändringarna. De krafterna skapar behov av nytänkande, innovation och ofta även stora investeringar som måste vara lönsamma över tid. Dagens behov av djupgående strukturomvandlingar hämtar kraft ur en lång tradition av samspel mellan bas- och tillverkningsindustri som har format och bidragit till det moderna välfärdslandets framväxt. I dag samarbetar LKAB med företag som SSAB, Vattenfall, Sandvik, ABB, Combitech, Epiroc och en rad andra industriledare för att ta fram den teknologi som ska möjliggöra omställningen av fossilfria och autonoma gruvor. Förutom stora investeringar och teknologisk utveckling krävs även ett nytt och bättre samspel mellan näringsliv, politik och andra goda krafter om det gemensamma målet. Listan på frågor som måste lösas är lång, men några av huvudpunkterna är:

1 Effektiva, rättssäkra och snabba tillståndsprocesser så att nya och nödvändiga, klimateffektiva, investeringar blir möjliga och inte skjuts långt in i framtiden. Tillståndsprocesserna borde

kunna förkortas till mer än hälften om alla berörda parter, inklusive industrin själv, effektiviserar sina delar i processen.
2 Satsning på forskning och utveckling och innovationsstöd till basindustrin med tydligt fokus på fossilfri teknikutveckling och vätgas.
3 Säkra energifrågan. Koldioxidfri produktion kommer att kräva extrema mängder grön el och tillgång till biobränsle till konkurrenskraftiga priser och en industrialisering av vätgasproduktion. Fullt utbyggd kräver den nya tekniken för koldioxidfri järnsvamp el motsvarande en tredjedel av dagens samlade svenska produktion.
Dagens regelverk är för fragmentiserat och är anpassat till en tid där förändringar har skett stegvis och långsamt.
Trots att både vilja, resurser och teknik finns på plats är risken överhängande att stora och viktiga förändringar fastnar i långa och krångliga prövningsprocesser där regler och lagar inte skiljer mellan lokala och globala effekter.
För att lyckas med dessa stora och långsiktiga omställningar krävs en

bred samsyn i riksdagen och bland samhällets olika aktörer. Den svenska traditionen av bred samverkan ger unika förutsättningar för att utveckla världens första fossilfria välfärdsland.

Jan Moström, vd och koncernchef LKAB
Svante Axelsson, Fossilfritt Sverige

Ledare: Julhandeln avgör hur Sverige blir efter pandemin

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

En av många traditioner är att julhandeln slår rekord. Bra för ekonomin, fastslår vissa. Överkonsumtion som skadar planeten, menar andra. Och visst ligger det något i båda påpekandena.

Under de svenska granarna finns sannolikt lite för ofta handmålade porslinstallrikar, japanska servettringar och tändstickstavlor med Bodens fästning. Saker som utan saknad skulle kunna försvinna i en postsäck.
Men just i år är det osolidariskt och kortsiktigt att uppmana till julklappsfria helger. Nyligen kom siffror från Svensk handel som visar att butiksägarnas framtidstro av lätt insedda skäl dalar.
Att kunder avråds från att besöka affärer inför årets viktigaste försäljningsperiod beskriver Karin Johansson, vd på Svensk handel, som en ”mardrömslik tajming”. Inte minst med tanke på att flera redan har gått i konkurs i corona-krisens spår. Och Jonas Arnberg, vd på HUI Research, förklarar att ”det finns företag som just nu försöker orka fortsätta, men får de en dålig decembermånad kan det sänka möjligheten att kunna övervintra”.
Frågan som många behöver ställa sig i år är därför inte bara vad släkt och vänner behöver, utan vilket samhälle vi vill ha efter pandemin. Om inte producenter, återförsäljare och

tjänsteleverantörer ska klappa ihop måste de ”få pengar in”, som Scoretts vd, Peter Blomquist, uttrycker saken.
Det kan ske genom de krispaket som finns. Men då behöver dessa troligtvis utökas på grund av de nya rekommendationerna och restriktionerna, så att så många butiker, restauranger och serviceinrättningar som möjligt håller sig flytande. Vidare bör stöden konstrueras så att de är enkla för småföretagare att ta del av. Det handlar inte bara om rättvisa, utan om att det finns ett egenvärde i att låta stadskärnor och kvarterskrogar leva.
Den sortens konstgjord andning kommer dock aldrig att räcka. När många har blivit arbetslösa och lågkonjunkturen är ett faktum måste de som har råd fortsätta konsumera, även om paketen givetvis bör införskaffas under coronasäkra former.
Som näringsminister Ibrahim Baylan (S) nyligen förklarade ska ingen handla där det inte går att undvika trängsel, vilket gör att den stora shoppingrundan behöver ställas in, medan det som beställs online ska levereras till

dörren. Inte till postombuden, där det lätt blir trångt.
Handeln uppmanar å sin sida dem som handlar i fysiska butiker, vilket nästan hälften uppger för Svensk Digital Handel och HUI Research att de inte tänker göra, att planera. I vanliga fall sker större delen av julhandeln på black friday i slutet av november och under de sista dagarna före jul. Om inköpen i stället sprids ut över flera veckor minskar risken för smittspridning, eftersom det blir glesare mellan kunderna.
Vidare är det just den här julen extra viktigt att gynna närbutiker, om man vill ha servicen kvar efter nyår. Precis som att köpa presentkort och biljetter till tjänster och upplevelser som inte är aktuella i dag, som liveunderhållning och hotellvistelser.
Det handlar om att föreställa sig hur Sverige ska vara bortom corona. Då räcker det tyvärr inte att bara tänka på den som ska få paketet under granen.
DN 24/11 2020

3 000

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

nya jobb skapas i Kiruna när statliga gruvbolaget LKAB ska ställa om och producera fossilfritt järn. Satsningen innebär investeringar på 10–20 miljarder kronor under 20 år.

TT

Ensamkommande får mer tid för att hitta jobb

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Reglerna ändras nu för ensamkommande unga som vill stanna permanent i Sverige. De behöver inte längre hitta ett jobb som varar i två år för att visa att de kan försörja sig själva, utan det räcker med ett år.

Dessutom förlängs tiden som de har på sig att hitta ett jobb efter avslutade studier. I dag gäller sex

månader, men i regeringens förslag förlängs söktiden till ett år. Lättnaderna beror på att det har blivit mycket svårare att hitta ett jobb under pandemin.

TT

Så tog Ica över Ewalies produkt – med samma recept

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Samma kartong, ingredienser och bagare. Marknadsdominanten Ica kopierade Ewalies fröknäcke och konkurrerade ut den småskaliga producenten Ewa Skiöldebrand från butikerna.

DN fortsätter att granska butikskedjornas affärsmetoder.

Varumärket Ewalie har blivit synonymt med glutenfrita, ekologiska produkter som bröd, müsli, pasta. Märket och recepten togs fram av GI-experten Ewa Skiöldebrand. Först blev en glutenfri knäckebrödsmix en framgång. Sedan kom det stora genombrottet – Ewalies fröknäcke. En svart, hög kartong med 150 gram knäckebröd, bakat på Gotland efter Ewa Skiöldebrands recept. Hon hade provat ut mängden med frön, oljor, vatten, testat smetens tjocklek på plåtarna och visat bagarna hur de skulle göra, för att receptet skulle fungera för storproduktion.
Fröknäcket såldes genom Ica Sverige, och levererades till butiker runt om i landet. Som mest stod det för omkring 40 procent av Ewalies försäljning.
– Ica mäter hela tiden hur produkterna säljer, de kan se det väldigt enkelt i sitt system. Det är så de produktutvecklar, säger Ewa Skiöldebrand.
Plötsligt fanns det en ny förpackning med fröknäcke på

Ica, slående lik Ewalies. Samma svarta, höga kartong, samma bröd och ingredienser – ända ned på flingsaltet som det var smaksatt med. Brödet var till och med bakat i samma bageri, och efter Ewa Skiöldebrands recept. Den enda skillnaden var att förpackningen innehöll 140 gram bröd i stället för 150.
– De bara bytte etiketten till Ica Selection. Sedan hade de en exponering på åtta face i hyllan, och jag fick tre eller två. Sedan fick jag ett face, och så blev jag avlistad.

Ett ”face” är hur många kartonger som får stå bredvid varandra i butikshyllan. Genom att välja på vilken hylla man ställer varan styr man också synligheten. Många face, hylla i ögonhöjd, lite lägre pris – det är receptet för ökad försäljning.
Nu använde Ica den logiken ”baklänges” mot Ewalies fröknäcke. Försäljningen sjönk. Och när en produkt inte längre säljer så mycket, då kan den inte heller försvara sin plats i hyllan. Det som inte säljer åker ut, avlistas.

I Ewalies årsredovisningar från den här tiden talar siffrorna sitt tydliga språk. Mellan 2016 och 2017 nästan halverades försäljningen, från drygt fem miljoner.
Det är på det här sättet, genom EMV, egna märkesvaror, som Ica konkurrerar med sina egna leverantörer.
Ica har som strategi att öka andelen EMV. Det höjer marginaler och vinsten. Enligt årsredovisningen för 2019 var andelen EMV det året ungefär 26 procent, lite drygt en fjärdedel, och ökande.

Ewa Skiöldebrand kunde inte vara kvar i livsmedelsbranschen eftersom konkurrensmetoderna slog hårt mot hennes företag och privatekonomi.
– Men det går inte heller att tjäna pengar i livsmedelsbranschen om man är intresserad av kvalitetsprodukter. Det finns fasta prisnivåer för vad produkterna ska kosta, en müsli som kostar mer än 60 kronor är osäljbar oavsett vad den innehåller. Kvaliteten diskuteras aldrig.
Nu arbetar hon med hälsosatsningar för olika företag.

Men Ewa Skiöldebrand är inte ensam om att få en produkt utkonkurrerad.
Efter DN:s artiklar i mitten av oktober om ”Icas strafftrappa” mot livsmedelsleverantörer är det flera personer som har hört av sig för att bekräfta bilden.
Icas vd Per Strömberg hävdade i en kommentar att han ”inte känner igen metoderna” och att Ica är mån om de lokala leverantörerna.
Så här kommer ett exempel till, som även det gäller bröd:
Det började med en läsare som reagerat på att Ica slutat att ta in brödet Fullkorn, från tillverkaren Brödverket.
Icas egna bröd var ”fulla med tillsatser”, ansåg läsaren. Melass, emulgeringsmedel, socker, surhetsreglerande medel.
Brödverkets vd bekräftar att brödet Fullkorn avlistats.
– Ica har ansett att vi sålt för dåligt, och vi bytte då design på brödet för att ge det en chans, få en bättre synbarhet och modernisera det. Men det fick tyvärr inte vara ute så länge, 1,5–2, månader innan Ica sa ”tack, men nej tack”, säger vd:n Anders Nilback.

Enligt Nilback berodde avlistningen till en del på att den typen av bröd sålt lite mindre.
– Och så har naturligtvis Ica lanserat sina egna EMV-bröd säger han.
Anders Nilback låter inte särskilt upprörd.
– Vi respekterar Icas varumärken fullt ut och ser dem som en konkurrent, säger han.
När något går från en nisch-produkt till att sälja mycket, då kan man räkna med att det kopieras av butikskedjornas EMV.
– Sedan jämför de försäljningssiffrorna med sina egna bröd, säljer vi sämre än ett motsvarande bröd till ett lägre pris, så anser de att vi inte är berättigade i hyllan.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Ica: Vi borde ha uppmärksammat likheten

TISDAG 24 NOVEMBER 2020

Ica beklagar i ett mejl till DN att man inte ”uppmärksammade likheten mellan de bägge produkterna”, något de borde ha gjort.

”Det är vårt ansvar”, skriver Fredrik Klein, affärsområdeschef för Färskvaror på Ica Sverige.

De bägge knäckebrödsförpackningarna är i princip identiska, det är bara etiketten som skiljer. Enligt innehållsförteckningen är det samma råvaror. De stod bredvid varandra i hyllorna på Ica. Ändå missade Ica likheterna, menar Fredrik Klein i ett mejlsvar till DN.

”Det här är en mycket olycklig situation. Vi borde ha uppmärksammat likheten mellan de bägge produkter som producenten tillverkade. Vad vi vet har vi inte blivit kontaktade av

Ewalie, i så fall hade vi givetvis åtgärdat det”.
Detta är något som Ewa Skiöldebrand tillbakavisar.
– De var fullt medvetna om det, jag kontaktade dem som var ansvariga för produktkategorin och hade en dialog både muntligt och via mejl. De bakade med exakt min mix, det var inte ens tal om att det inte var samma produkt, säger hon.
Den enda responsen hon fick var att ”eftersom hon tog fram så bra produkter” kunde hon få komma med recept till Icas varumärke, förklarar hon.
Till DN skriver Fredrik Klein att man ”lanserade ett nytt fröknäcke i samarbete med en lokal svensk producent” som redan hade en existerande produkt åt en annan leverantör, och att ”man inte uppmärksammade likheten”.
Han skriver också att Ica ”tvärtom jobbar mycket aktivt med att stötta våra mindre leverantörer och hjälpa dem att utvecklas”.
Ewa Skiöldebrands upplevelse är en helt annan.
– Ica var den viktigaste kunden för mig, det är den sits som alla småproducenter sitter i. Man

måste nästan lämna branschen för att våga uttala sig om det.
Att Ica har dubbla roller och tillverkar EMV-produkter som konkurrerar med externa varumärken – samtidigt som man kan styra konkurrensen genom pris och hyllplacering anser Fredrik Klein är bra för konkurrensen.
”Att livsmedelshandlare utvecklar egna produkter har en lång tradition i branschen och det fyller en viktig funktion. Det skapar en bra konkurrens som sätter press på både oss och leverantörerna att utveckla produkter med högt prisvärde för kunderna. ”.
”På Ica bestämmer handlarna vad som exponeras i butikerna och vilket pris de sätter. Men till syvende och sist är det dock alltid kundernas efterfrågan som avgör”, skriver Fredrik Klein i mejlet.

Juan Flores
juan.flores@dn.se

Galärvarvs-
kyrkogården
Rosendals
trädgård
Rosendals
slott
Tsunami-
monumentet
Gravitational
Ripples
Ulla
Winbladh
Isbladskärret
Estonia-
minnesvården
DJUR-
GÅRDEN
Musei-
fartygen
Oaxen Krog & Slip
Beck-
holmen
Prins Eugens
Waldemarsudde
Nedre
Manilla
Täcka
Udden
Thielska
Galleriet

Strövtåg runt Djurgården

SÖNDAG 22 NOVEMBER 2020

En promenad runt Djurgården i Stockholm är en knapp mil lång. På vägen får man njuta av vacker natur, spännande byggnader och stämningsfulla monument.

Djurgården är stockholmarnas gröna vardagsrum, och öns många attraktioner lockar årligen miljontals lokalbor och långväga turister. Också de som bara flanerar har mycket att uppleva – och det börjar faktiskt redan på Djurgårdsbron.

Där råder ofta trängsel på både gång- och cykelbanorna, vilket gör att många som går över här missar att titta upp på de fyra fornnordiska gudarna Heimdal, Frigg, Tor och Freja som blickar ut över den pampiga järnbron uppflugna på var sin granitpelare. Där har de stått sedan invigningen 1897, en tid då nationalromantikerna gärna lyfte fram våra fornnordiska rötter.

Direkt efter bron reser sig en blå portal dekorerad med gyllene

hjortar och krönt av ett kungligt vapen. Under Karl XI:s styre på sent 1600-tal inhägnades hela kungliga Djurgården inklusive ön som kunglig jaktmark. Först 1829 avvecklades jaktmarkerna och staketen togs bort. De hjortar som ännu fanns kvar flyttades då till Gripsholms slott, där deras avkomma än i dag hålls i hägn. Portalen som minner om de kungliga jaktmarkerna tillkom dock 20 år efter att jaktmarkerna avvecklats. Sedan dess har portalen flyttats runt i staden flera gånger tills den placerades här 1968. Nu har den blivit en symbol för nationalstadsparken, som invigdes av Carl XVI Gustaf i maj 1995.

Kungliga Djurgården omfattar i själva verket mycket mer än bara ön Djurgården: Södra Djurgården består av ön, Ladugårdsgärdet och Fjäderholmarna, medan Norra Djurgården innefattar parkerna runt Brunnsviken, Ålkistan, Lilla Värtan och Lidingövägen. Men här ska vi koncentrera oss på ön. Under samma nationalromantiska tid som Djurgårdsbron byggdes restes också öns mäktigaste palats med sina tinnar och torn – Nordiska museet. Tänk om de

största byggnaderna från Stockholmsutställningen 1897 inte hade rivits. Huvudbyggnaden, som hämtad ur en futuristisk stumfilm med orientalisk tvist, hade ännu kunnat pryda sin plats intill Nordiska museet. Men en del från denna viktiga industriutställning finns faktiskt kvar: som det nu stängda Biologiska museet i sitt vikingainspirerade hus och Skånska gruvan strax intill, nu ett trevligt fik. Dessutom finns några villor bevarade, som restaurangen Villa Godthem och Jägarhyddan på en slänt intill Liljevalchs.

Djurgårdsstaden är öns stadskvarter, och bakom dessa gömmer sig inte bara en av Stockholms bästa restauranger Oaxen, utan också Beckholmens torrdockor där det alltid repareras Vaxholmsbåtar, vägverksfärjor, mindre marinfartyg och anrika segelskepp. Allt kan ses från stigen uppe på den lilla bergknallen på öns mitt, en perfekt liten avstickare.
Lite längre österut, vid spårvagnarnas ändstation, tar landet och grönskan över. Ängar, ekar och på hösten färgsprakande lönnar, tryfferat med pampiga

rikemansvillor längs Saltsjön och Djurgårdsbrunnskanalen. En av de första är Prins Eugens Waldemarsudde. Här vankas både underbara trädgårdar och bronsskulpturer.
Djurgården är ett område med kunglig dispositionsrätt och sköts av Kungliga Djurgårdens förvaltning, ledd av en slottsfogde. Och det finns faktiskt ett kungligt slott på ön – Rosendal. Många förknippar Rosendal mer med populära Rosendals trädgård med planteringar, växthus, odlarkurser och en servering med fräscha luncher och smaskiga bakverk. Men strax intill ligger det rosa slottet, uppfört 1823–26 som lustslott i stram empirestil åt den från Frankrike importerade kungen Karl XIV Johan. I dag är slottet museum med guidade visningar, men på norrsidan finns en attraktion att se på egen hand: den gigantiska porfyrvasen från Älvdalen, huggen ur ett block röd garbergsgranit. Det tog 3 500 dagsverken att färdigställa den nio ton tunga blompottan.
Grusvägen längs Saltsjön är Djurgårdens finaste promenadstråk. Här ligger bland annat Nedre Manilla och

Bonniervillan. Lite längre österut passerar vi vackra Villa Mullberget med tjärsvart fasad i nationalromantisk stil och därefter Täcka udden med sitt lilla palats som Wallenbergarna har till representation.
Därifrån är det inte långt till Blockhusudden och den stora vita villan i jugendstil som finansmannen och konstmecenaten Ernest Thiel byggde 1907 efter ritningar av Ferdinand Boberg. Thiel sålde huset med inventarier och en fantastisk konstsamling till staten 1924.

Fortsätter man från Blockhusudden bort mot Djurgårdsbrunnskanalen ska man inte missa det stämningsfyllda minnesmärket över tsunamin 2004. ”Gravitational ripples” av den danska konstnären Lea Porsager är en dubbelspiral av grästäckta vallar med två symboliska planeter i mitten och namnen på tsunamins svenska offer ingraverade.
På andra sidan ön, vid Galärvarvskyrkogården vid Nordiska museet, finns ett annat minnesmärke över en katastrof i vår tid: Estoniamonumentet i ljus

granit med ett spirande träd i mitten som ger lite hopp. Promenad- och cykelvägarna längs Djurgårdsbrunnskanalen är populära bland joggare och hundägare. Är man ute på en mer lättsam tur kan en paus för ett glas vin på klassiska Djurgårds-brunns värdshus sitta fint. Just där finns en av fyra broar till ön. Den senaste, Folke Bernadottes bro, invigdes hösten 2019 och gör det enkelt för fotgängare att ta sig mellan museerna på nordsidan av kanalen och Rosendals trädgård på den södra.

Runt den nya brukar det varje sommar dyka upp skulpturer, något som kronprinsessan Victoria och prins Daniel är engagerade i. Paret har dessutom sin egen promenadslinga på ön – Kärleksstigen – intill det fågelrika Isbladskärret. Stigen är en bröllopsgåva från Världsnaturfonden. Själva kärret är perfekt för fågelspaning, så ta med kikare. Men även utan kan man lätt se alla ståtliga gråhägrar som har gjort kärret till sitt. Djurgårdsbrunnskanalen vidgar sig till en vik. Så passerar vi restaurang Ulla Winbladh på

Djurgårdsslätten, den egenartade Villa Lusthusporten och till sist ännu en gång den blå port som minner om Kungliga Djurgårdens historia. Det är en ö som man aldrig blir mätt på.

Johan Öberg

Text och

Två Michelinstjärnor

Oaxen Krog & Slip

Krogens avsmakningsmeny kräver bokning, tar en helkväll, kostar skjortan och lämnar ljuvliga matminnen. Den billigare bistron är det bara att slå sig ner på, men även här serveras utsökt mat.

Beckholmsvägen 26

oaxen.com

Lokalodlat på tallriken

Rosendals trädgård

Smakfull lunchmeny där trädgårdsgrönt dominerar eller bara kaffe och något sött – välj själv och slå dig sedan ner i växthus eller utomhus.

Rosendalsterrassen 12

rosendalstradgard.se

Värdshus med anor

Ulla Winbladh

Många helggäster väljer den klassiska trerättersmenyn på matstället som öppnade 1897.

Rosendalsvägen 8

ullawinbladh.se

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Övrigt